BIBLIOTHECA CONFANONERIA

MACROBIVS

¶SOMNIVM SCIPIONIS EX CICERONIS LIBRO DE REPVBLICA EXCERPTVM.

CVM IN APHRICAM VENISSEM A MAN-
lio cōſule ad quartā legionē tribunus (ut ſcitis) militū ni-
hil mihi fuit potius: q̄ ut maſſiniſſā cōuenirē regē familiæ
noſtræ iuſtis de cauſis amiciſſimū: ad quē ut ueni cōplex⁹
me ſenex collachrimauit aliquāto. poſt ſuſpexit ad cælū: &
grates inquit tibi ſumme Sol ago: uobiſq; reliq̄s cælites: q̄
āteq̄ ex hac uita migro: conſpicio ī meo regno & in his te-
ctis Pub. Corneliū Scipionē cuius ego noīe ipſe recreor:
ita nūq̄ ex aīo meo diſceſſit illi⁹ optimi atq; iuictiſſimi uiri
memoria: deīde ego illū de regno ſuo: ille me de nr̄a repu. ꝑcunctatus ē: multiſq; uer
bis ultro citroq; habitis ille nobis cōſumpt⁹ ē dies. Poſt āt regio apparatu accepti ſer
monē ī multā noctē ꝓduximus: cū ſenex nihil niſi de Aphricāo loqueret̃: oīaq; nō ſo
lū eius facta ſed ēt dicta meminiſſet: deīde ut cubitū diſceſſimus: me & de uia & q̄a
ad multā noctē uigilaſſem arctior q̄ ſolebat ſomnus cōplexus ē. Hic ergo mihi (cre
do eq̄dē ex hoc q̄d eramus locuti: fit enim ſæpe fere ut cogitationes ſermoneſq; noſtri
pariāt aliquid ī ſomno tale: quale de Homero ſcribit Ennius: de quo uidelicet ſępiſſi
me uigilans ſolebat cogitare & loqui) Aphricanus ſe oſtendit ea forma quæ mihi ex
imagine eius q̄ ex ipſo notior erat: quem ut agnoui equidem corrui. Sed ille ades in-
quit animo. & omitte timorē Scipio: & quæ dicam memoriæ trade. Vides ne illā ur
bem quę parere reipu. coacta ꝑ me renouat priſtina bella nec pōt quieſcere: Oſtende
bat aūt Carthaginem de excelſo & pleno ſtellarum illuſtri & claro quodam loco: ad
quā tu oppugnandam nunc uenis pene miles. Hanc hoc biennio conſul euertes: erit
q; tibi id cognomen ꝑ te partū: quod habes adhuc hæreditarium a nobis. Cum autē
Carthaginē deleueris: triumphum egeris cēſorq; fueris & obieris legatus Aegyptum
Syriā Aſiam Græciamq;: delegere iterū cōſul abſens & bellū maximū cōficies Nu-
māntiā excides. Sed cū eris curru ī capitoliū iuectus: offendēs rēpu. ꝑturbatā cōſiliis
nepotis mei. Hic tu Aphricane oſtēdas oportebit patriæ lumē animi ingenii cōſiliiq;
tui: Sed eius temporis ancipitē uideo quaſi fatorum uiā. Nam cū ætas tua ſeptenos
octies Solis anfractus rediruſq; conuerterit. duoq; hi numeri quorum uterq; plenus
alter altera de cauſa habetur circuitu naturali: ſummā tibi fatalē cōfecerit: ī te unum
atq; ī tuum nomē ſe tota cōuertet ciuitas Te ſenatus: te oēs boni: te ſocii: te latini in-
tuebuntur. Tu eris unus: ī quo nitatur ciuitatis ſalus. Ac ne multa dictator rempu.
conſtituas oportet: ſi impias ꝓpinquorum man⁹ effugeris. Hic cum exclamauiſſet
Lælius: ingemuiſſentq; cæteri uehemētius: leniter arridens. Scipio: quæſo inquit: ne
me a ſonno exciteris: & pax ſit rebus. Audite cætera. Sed quo ſis Aphricane alacrior
ad tutādam rēpu. ſic habeto: Omnibus qui patriam conſeruauerint adiuuerit auxe
rint: certū eē in cęlo diffinitū locum: ubi beati ſempiterno æuo fruantur. Nihil eſt er
go illi principi deo: qui omnē mundū regit: quod quidē in terris fiat acceptius: q̄ cō
cilia cœtuſq; hominū iure ſociati: quæ ciuitates appellantur. Harū rectores & conſer
uatores hinc ꝓfecti huc reuertunt̃. Hic ego (& ſi eram ꝑterritus non tam mortis me
tu q̄ inſidiarū a meis) quæſiui tamē uiueret ne ipſe & pater Paulus: & alii quos nos
extinctos arbitrabamur: īmo uero inquit hi uiuunt: q̄ e corporū uinculis tanq̄ e car-
cere euolauerunt. Veſtra uero quæ dicitur uita mors eſt. Quin tu aſpicias ad te ueni
entē patrē Paulum? Quē ut uidi: equidē uim lachrymaꝝ ꝓfudi. Ille āt me cōplexus

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

atq; oſculans flere ꝓhibebat. Atq; ego ut primũ fletu repreſſo loqui poſſe cœpi quæ
ſo inq̃ pater ſanctiſſime atq; optime: quoniã hæc eſt uita: ut audio Aphricanũ dicere
quid moror in terris? quin huc ad uos propero uenire? Non eſt ita inquit ille. Niſi
eni cum deus is: cuius hoc tẽplũ eſt oẽ quod conſpicis: iſtis te corporis cuſtodiis libe
rauerit: huc tibi aditus petere non poteſt. Homines enim ſunt hac lege generati: qui
tuerentur illum globũ: quẽ in hoc templo mediũ uides: quæ terra dicitur. hiſq; ani-
mis datus eſt ex illis ſempiternis ignibus: quæ ſydera & ſtellas uocatis: quæ rotũdæ
& globoſæ diuinis animatæ mentibus circulos ſuos orbeſq; conficiũt celeritate mira
bili. Quare & tibi Publi & piis omnibus retinẽdus animus eſt in cuſtodia corporis:
nec in iuſſu eius: a quo ille eſt nobis datus ex hominũ uita migrãdũ eſt ne munus hu
manũ aſſignatũ a deo defugiſſe uideamini. Sed ſic Scipio: ut auus hic tuus & ut ego
qui te genui: iuſticiã cole & pietatem: quæ cum magna in parentibus & propinquis
tum in patria maxima eſt. Ea uita uia eſt in cælũ & in hunc cœtum eorũ q iam uixe-
runt: & corpore laxati illũ incolũt locũ: quẽ uides Erat autẽ is ſplendidiſſimo cando
re ĩter flãmas elucẽs circulus: quẽ uos (ut a Graiis accepiſtis) orbẽ lacteũ nuncupa-
tis: ex quo omnia mihi contẽplanti præclara cætera & mirabilia uidebãtur. Erant ãt
hæ ſtellæ quas nunq̃ ex hoc loco uidimus: & hæ magnitudines omniũ quas eſſe nũq̃
Luna ſuſpicati ſumus. Ex quibus erat ea minima: quæ ultima a cælo citima terris luce luce
cebat aliena. Stellarum aũt globi terræ magitudinẽ facile uincebãt. Iam uero ipſa ter
ra ita mihi ꝑua uiſa ẽ: ut me iperii nr̃i quo quaſi punctũ eius attigimus: pœniteret.
Nouẽ circuli. Quã cũ magis ĩtueret: quæſo inqt Aphricanus: quouſq; humi defixa erit tua mẽs.
Non ne aſpicis q̃ in tẽpla ueneris? Nouẽ tibi orbibus uel potius globis cõnexa ſunt
Circulus primus oĩa: quoꝝ unus eſt cæleſtis extimus: qui reliquos cõplectit̃ oĩs ſummus ipſe deus ar
cens & cõtinẽs cæteros: in quo ſunt ĩfixi illi q uoluũt̃ ſtellarũ curſus ſempiterni. Cui
Secũdus ſubiecti ſeptẽ: q uerſant̃ retro cõtrario motu atq; cęlũ: E qbus unũ globum poſſidet
Saturniae circulus illa: quã ĩ terris ſaturniã noĩant. Deĩde hoĩum generi proſperus & ſalutaris ille ful-
gor: q dr̃ iouis: tũc rutilus & horribiliſq; terris: quẽ Martẽ dicitis. Deĩde ſubter medi
Iouis am fere regionẽ ſol obtinet dux & princeps & moderator luminum reliquoꝝ mens
Martis mundi & temperatio tanta magnitudine: ut cũcta ſua luce cõpleat & luſtret: Hunc
Solis ut comites cõſequunt̃ Veneris alter: alter Mercurii curſus. In ĩfimoq; orbe Luna
Veneris radiis ſolis ſuccẽſa conuertit̃. Infra aũt iã nihil eſt: niſi mortale & caducum ꝓter aĩos
Mercurii munere deoꝝ hominum generi datos: ſupra lunã ſunt æterna omnia. Nã ea quæ eſt
Luna media & noua tellus neq; mouet̃: & infima eſt: & in eã ferunt̃ oĩa nutu ſuo põdera.
cęli armonia Quæ cum intuerer ſtupens: ut me recepi: quid inq̃ eſt q cõplet aures meas tantus &
tã dulcis ſonus? Hic ẽ inquit ille: qui ĩteruallis cõiunctus ĩparibus: ſed tñ ꝓrata ꝑte
ratione diſtinctis: impulſu & motu ipſorũ orbiũ conficit̃: & acuta cum grauibus tẽ
pans uarios æquabiliter cõcentus efficit. Nec ſilentio tãti motus incitari poſſunt: &
natura fert ut extrema ex altera ꝑte grauet̃: ex altera aũt acute ſonet̃. Quã ob cãm
Sõnii. vii. ſummus ille ſtellifer cæli cuius cõuerſio cõcitatior ẽ: acuto & excitato mouet̃ ſono:
grauiſſimo aũt hic lunaris atq; ĩfimus. Nã terra nona ĩmobilis manẽs ima ſede ſem
ꝑ hæret cõplexa mediũ locũ mũdi. Illi aũt octo curſus: ĩ qbus eadẽ uis ẽ modoꝝ: ſe
ptẽ efficiũt diſtinctos ĩteruallis ſonos: qui numerus rerũ oĩum fere nodus eſt. quod
docti homines neruis imitati atq; cantibus aꝑuerunt ſibi reditũ ĩ hunc locum: ſicut
alii qui præſtantibus ingeniis in uita humana diuina ſtudia coluerũt. Hoc ſonitu cõ
plete aures hoĩum obſurduerũt. Nec ẽ ullus hebetior ſenſus ĩ uobis: ſicut ubi Nilus
cataclupa ad illa q̃ cataclupa noĩant̃ ꝓcipitat ex altiſſimis mõtibus: ea gẽs q̃ illũ locum accolit
ꝑꝑ magnitudinẽ ſonitus ſenſu audiendi caret. Hic uero tantus ẽ totius mũdi ſonitꝰ

incitatiſſima conuerſióe:ut eum aures hominum capere non poſſint. ſicut intueri ſolem aduerſum nequitis:eius radiis acies ueſtra ſenſuſq; uincitur. Hæc ego admirans referebam tamen oculos ad terram idētidem. Tunc Aphricanus ſentio inquit te ſedē etiam nunc hominum ad domū contemplari:quæ ſibi parua ut eſt ita uidetur. Hæc cæleſtia ſemper ſpectato: illa humana contemnito. Tu.n.quam celebritatem ſermonis hoīum aut quam expetendam conſequi gloriā potes? Vides habitari raris & anguſtis in locis: & in ipſis quaſi maculis: ubi habitatur:uaſtas ſolitudines interiectas hoſq; qui incolunt terram non mō interruptos ita eſſe: ut nihil inter ipſos ab aliis ad alios manere poſſit:ſed partim obliquos partim traſuerſos partim oēs aduerſos ſtare uobis a quibus ſpectare gloriā certe nullam poteſtis. Cernis aūt eandē terram quaſi redimitam & circundatam cingulis. E quibus duos maxime īter ſe diuerſos & ipſis uerticibus cæli ex utraq; parte ſubnixos obriguiſſe pruina uides. Mediū aūt illum & maximū ſolis ardore torreri. Duo ſunt habitabiles:quorū auſtralis ille in quo qui inſiſtunt aduerſa uobis urgent ueſtigia. Nihil ad ueſtrū genus Hic aūt alter ſubiectus aquiloni cerne q̄ tenui uos parte contingat. Omnis aūt terra quæ colitur uobis:anguſtata uerticibus lateribus latior parua quædā inſula eſt circūfuſa illo mari qđ athlāticum quod magnum quod oceanū appellatis in terris qui tñ tanto noīe q̄ ſit paruus uides. Ex his ipſis cultis notiſq; terris num aut tuum aut cuiuſq̄ noſtrū nomē uel caucaſum hunc quē cernis trāſcēdere potuit? uel illū gangem tranatare? uel quis in reliquis oriētis aut abeuntis ſolis ultimis aut aquilonis auſtriue partibus tuum nomen audiet? Quibus amputatis cernis profecto quantis in anguſtiis noſtra ſe gloria dilatari uelit. Ipſi aūt qui de nobis loquūtur: q̄ loquent̄ diu? Quin ſi cupiat ꝑles illa futuroū hoīum deinceps laudes uniuſcuiuſq; noſtrū a patribus acceptas poſteris prodere:tñ propter eluuiones exuſtioneſq; terrarū: quas accidere tpe certo neceſſe eſt:nō modo non æternā ſed ne diuturnā quidem gloriam aſſequi poſſumus. Quid.n.intereſt ab his qui poſtea naſcētur ſermonē fore de te cū ab his nullus fuerit qui ante nati ſunt:qui nec pauciores & certe meliores fuerūt uiri:præſertim cū apud eos ipſos a quibus audiri nomen noſtrū poteſt: nemo unius anni memoriam cōſequi poſſit. Hoīes aūt annum tm̄ ſolis ideſt unius aſtri reditum metiunt̄:re ipſa aūt:Cum ad idem aūt unde ſemel profecta ſunt:cūcta aſtra redierint:eandēq; totius cæli deſcriptionē lōgis interuallis retulerint tunc ille uere uertēs annus appellari pōt:in quo uix dicere audeo q̄ multa hoīum ſæcula teneant̄. Namq; ut olim ſol deficere hoībus extinguiq; uiſus eſt:cū Romuli aius hæc ipſa in tēpla penetrauit:qnq; ab eadē parte ſol eodemq; tpe iterū defecerit tum ſignis oībus ſtelliſq; ad principiū reuocatis expletū annū habeto. Cuius quidē anni nundū uiceſimā partem ſcito eſſe cōuerſam. Quo ſi reditū in hunc locū deſperaueris:in quo oīa ſunt magnis & pſtātibus uiris:quanti tandem eſt gloria hoīum:q̄ pertinere uix ad unius anni partē exiguā pōt? Igit̄ alte ſpectare ſi uoles atq; hanc ſedē & æternā domū cōtueri:neq; te ſermoībus uulgi dederis: nec in primis hūanis ſpē poſueris rerū tuarū:ſuis te illecebris oportet ipſa uirtus trahat ad uerū decus qđ de te alii loquant̄ ipſi uideāt:ſed loquent̄ tñ. Sermo.n.ille oīs & anguſtiis cingit̄ his regionū q̄s uides. Nec unq̄ de ullo pennius fuit obruit̄ hoīum interitu obliuiōe poſteritatis extinguit̄: Quæ cū dixiſſet:ego uero inq̄ Aphricane equidē bene meritis de patria q̄ſi limes ad cæli aditū patet:q̄q̄ a pueritia ueſtigiis ingreſſus pr̄is & tuis decori ueſtro nō defui:nō tñ pmio tanto ꝓpoſito enitar multo uigilantius. Et ille:tu uero enitere:& te habeto nō eſſe mortalē:ſed corpus hoc. Nec.n.tu is es quē forma iſta declarat:ſed mens cuiuſq; is eſt q̄ſq; non ea figura q̄ digito demonſtrari pōt. Deū te igit̄ ſcito eſſe:ſiquidē eſt deus q uiget:qui ſentit:qui meminit:qui prouidet: qui tā regit &

zonæ cæli

Virt9 trahat ad uerū decus

hō poteſt moderatᷣ & mouet id corpus cui præpoſitus eſt: q̄ hunc mundum ille princeps deus:
dici deus & ut ipſe mundum ex quadam parte mortalem ipſe deus æternus: ſic fragile corpus
animus ſempiternus mouet: nam quod ſemp̄ mouetᷣ: æternum eſt: qđ aūt motuum
affert alicui quodq̄ ipſum agitatᷣ aliunde qn̄ finem hēt motus: uiuendi finem habeat
neceſſe eſt. Solum igitᷣ qđ ſe mouet q̄a nunq̄ deſeritᷣ a ſe: nunq̄ ne quidem moueri de
ſinit: quin ēt cæteris q̄ mouenᷣ: hinc fons hoc principium eſt mouendi: principio autē
nulla eſt origo: nam ex principio oriuntur oīa: ipſum aūt nulla ex re alia naſci pōt: nec
principiū enim id eſſet principium qđ gigneretᷣ aliunde. Quod ſi nunq̄ oritur: nec occidit qui-
dem unq̄. nam principium extinctum nec ipſum ab alio renaſcetᷣ: nec ex ſe aliud crea-
bit. Si quidem neceſſe eſt a principio oriri oīa: ita fit ut motus principium ex eo ſit: qđ
a ſeipſum mouetᷣ. Id aūt nec naſci pōt nec mori. Vel concidat omne cælum omniſq̄
natura: conſiſtat neceſſe eſt: Nec uim ullam nanciſcatᷣ: q̄ a primo impulſu moueatᷣ.
Cum pateat igitᷣ id æternum eſſe: qđ a ſeipſo moueatᷣ: quis eſt q̄ hanc naturā animis
Aīæ natu eſſe tributa negetᷣ? Inanimatū uel inanimū aūt eſt oē: qđ pulſu agitᷣ externo. Quod
ra & uis enim eſt aīa: id motu cietᷣ interiore & ſuo. Nā hæc eſt ꝓpria natura aīæ atq̄ uis. Quę
ſi eſt una ex omnibus quæ ſeſe moueat: neq̄ nata certe eſt: & æterna eſt. Hanc tu exer
ce optimis in rebus. Sunt autem hæ optimæ curæ de ſalute patriæ: quibus agitatus &
exercitatus animus uelocius in hanc ſedem & domum ſuam peruolabit. Idq̄ ocius fa
ciet: ſi iam tum cum incluſus erit in corpore: eminebit foras & ea quæ extra erunt con
templans: q̄ maxime ſe a corpore extrahet. Namq̄ eorum animi. qui ſe uoluptatibus
corporis dediderunt: earumq̄ ſe quaſi miniſtros præbuerunt. Impulſuq̄ libidinū uo-
luptatibus obedientium deorum & hominū iura uiolauerunt: corporibus elapſi cir-
cum terram ipſam uolutantur. Nec hunc in locum niſi multis exagitati ſæclis reuer-
tuntur. Ille diſceſſit: ego ſomno ſolutus ſum.

¶ Macrobii Aurelii theodoſii uiri conſularis: & illuſtris in ſomnium ſcipionis expo-
ſitionis quam elegantiſſime. Liber primus.

Nter Platonis Ciceroniſq̄ libros quos de repu. utrunq̄ con
ſtituiſſe conſtat: Euſtachi fili uitæ mihi dulcedo pariter &
gloria hoc intereſſe prima fronte proſpeximus: q̄ ille rēpu.
ordinauit: hic retulit. alter qualis eſſe deberet: alter qualis eſ-
ſet a maioribus inſtituta diſſeruit. In hoc tamen uel maxi-
me operis ſimilitudinem ſeruauit imitatio: q̄ cum Plato in
uoluminis concluſione a quodam uitæ redito: quā reliquiſ-
ſe uidebatur indicari faciat: qui ſit exutarum corporibus ſta
tus animarum: adiecta his quadam ſperarū uel ſyderum non ocioſa deſcriptione re-
rum facies non diſſimilia ſignificans a tulliano Scipione per quietem ſibi ingeſta nar-
ratur. Sed quod uel illi cōmēto tali uel huic tali ſomnio in his potiſſimum libris opus
fuerit: in quibus de rerumpub. ſtatu loquebatur: quoue attinuerit inter gubernādarū
urbium conſtituta circulos orbes globoſq̄ deſcribere: de ſtellarum mō: de cæli con-
uerſione tractare quæſitu dignum & mihi uiſum eſt & aliis fortaſſe uideatur: ne ui-
ros ſapientia præcellentes: nihilq̄ inueſtigatione ueri niſi diuinū ſentire ſolitos aliquid
caſtigato operi adieciſſe ſuperfluū ſuſpicemur. De hoc prius ergo pauca dicenda ſūt:
iuſticiæ ut liquido mens operis de quo loquimur innoteſcat. Rerum oium Plato & actuū na
amor turam penitus inſpiciens aduertit in omni ſermone ſuo de repu. inſtitutione propoſi-
to infundendū animis iuſticiæ amorē: ſine qua non ſolum reſp. ſed ne exiguus hoīum

cœtus nec domus quidẽ parua conſtabit. Ad hunc porro iuſticiæ affectũ pectoribus
incalcandũ nihil æque patrocinaturũ uidit: ꝙ ſi fructus eius nõ uideret̃ cũ uita hoĩes
terminari. Hunc uero ſupſtitem durare poſt hoĩem: qui poterat oſtendi: niſi prius de
aĩæ immortalitate conſtaret? Fide aũt facta perpetuitatis animarum conſequens eſſe
animaduertit: ut certa illis loca nexibus corporis abſolutis pro contemplatu ꝓbi im
brobiue meriti deputata ſint: Sic in Phedrone in expugnabilium luce rõnum aĩa in ue
ram dignitatẽ ꝓprie imortalitatis aſſertæ ſequit̃ diſtinctio locoꝝ: quæ hanc uitam re
linquentibus ea lege debent̃: quã ſibi quiſq; uiuendo ſanxerit. Sic in Gorgia poſt per
actam ꝓ iuſticia diſputationem de habitu poſt corpus aĩarum morali grauitate ſo-
craticæ dulcedinis ammonemur. Igit̃ idem obſeruãter ſecutus eſt in illis precipue uo
luminibus: qbus ſtatum reip. formãdũ recepit. Nam poſtꝙ principatum iuſticiæ de-
dit & docuit aĩam poſt animal non perire. Per illã demum fabulã (ſic. n. quidam uo-
cant) quo aĩa poſt corpus euadat: uel unde ad corpus ueniat in fine operis aſſeruit ut
iuſticiæ uel cultæ p̃mium uel ſpretæ pœnã aĩs quippe imortalibus ſubituriſq; iudiciũ
ſeruari doceret: hunc ordinẽ Tullius non minore iudicio reſeruans: ꝙ igenio repertus
eſt poſtꝙ in omni reip. ocio ac negocio palmã iuſticiæ diſputando dedit: ſacras imor-
talium animarũ ſedes & cæleſtiũ arcana regionum in ipſo cõſumati opis faſtigio col-
locauit indicans quo his perueniendũ uel potius reuertendum ſit: qui remp. cum pru
dentia iuſticiæ fortitudine atq; moderatiõe tractauerint. Sed ille platonicus ſecretorũ Her. qui
relator Her. quidam noĩe fuit natione Pãphilus miles officio: qui cum uulneribus in mortuus
prælio acceptis uitã effudiſſe uiſus: duodecimo demũ die inter cæteros una pemptos reuixit
ultimo eſſet honorãdus: igne ſubito ſeu recepta aĩa ſeu retenta quicquid emenſis inter
utranq; uitã diebus egerat uideratue tãꝙ publicũ profeſſus indicium humano generi
nunciauit. Hanc fabulã Cice. licet ab indoctis quaſi ipſe ueri conſcius doleat irriſam:
exemplũ tñ ſtolidæ reprehenſionis uitans excitari narraturũ ꝙ reuiuiſcere maluit. Ac
prius ꝙ ſomnii uerba cõſulamus enodandum nobis eſt: a quo genere hoĩum Tullius
memoret uel irriſam Platonis fabulã: uel ne idem ſibi eueniat non uereri. Nec enim
his uerbis uult imperitũ uulgus intelligi: ſed genus hoĩum ueri ignarum ſub peritiæ
oſtentatione: quippe quos & legiſſe talia & ad reprehẽdendũ animatos cõſtaret. Di-
cemus igit̃ & quos in tm̃ philoſophũ referat quandam cenſuræ exercuiſſe leuitatem:
quiſue eorũ etiam ſcriptã reliquerit accuſationẽ: & poſtremo quid pro ea dũtaxat par
te quæ huic operi neceſſaria eſt reſponderi cõueniat obiectis. Quibus (quod factu fa
cile eſt) eneruatis iam quicqd uel contra Ciceronis opinionẽ ẽt in Scipiõis ſomnium
ſeu iaculatus eſt unquã morſus liuoris ſeu forte iaculabit̃ diſſolutum erit. Epicureo
rum tota factio æquo ſemp errore a uero de uia & illa extimans ridenda: ꝙ neſciat ſa-
crũ uolumẽ & anguſtiſſima irriſit naturæ ſeria. Colotes uero inter Epicuri auditores Colotes
loꝗcitate notabilior ẽt in librum rettulit: ꝙ de hoc amarus cauillatus eſt. Sed cæteræ epicurus
ꝙ iniuria notauit: ſiqdem ad ſomnium de quo hic procedit ſermo non attinet: hoc lo
co nobis omittenda ſunt. Illam calumniam ꝓſequamur ꝙ niſi ſupplodetur: manebis
Ciceroni cum Platone cõis. Ait enim a philoſopho fabulam non oportuiſſe confin-
gi: qm̃ nullum figmenti genus ueri ꝓfeſſoribus conueniret. Cur enim inqt: ſi rerũ cæ
leſtiũ notionem: ſi habitũ aĩarum demonſtrare uoluiſti: non ſimplici & abſoluta hoc
inſinuatione curatũ eſt? Sed q̃ſita pſona caſuſq; excogita nouitas & compoſita aduo
cati ſcæna figmẽti ipſam quærendi ueri ianuã mendacio pollueret: hæc qm̃ dũ de pla-
tonico ꝑe iactant̃ ẽt quietem Aphricani noſtri ſomniantis incuſant. Vtraq; enim ſub
appoſito argumento electa perſona eſt: quę accommoda enunciandis haberetur. Re
ſiſtamus urgenti. & fruſtra arguens refellat̃ calũnia: ut una diſſoluta utriuſq; factum

incolume ut fas eſt retineat dignitatem. Nec oĩbus fabulis repugnat philoſophia: nec oĩbus acquieſcit: & ut facile ſecerni poſſit: quæ ex his ab ſe abdicet: ac uelut ꝓfana ab ipſo ueſtibulo ſacræ diſputationis excluda quæue etiam ſæpe ac libẽter admittat di-
quare rep uiſionum gradibus explicandum. Fabulæ quaꝝ nomen indicat falſi ꝓfeſſionem: aut
tæ fabulæ tm̃ conciliandæ auribus uoluptatis: aut adhortatiõis quoq; in bonam frugem gratia repertæ ſunt: auditum mulcent uelut comædiæ quales Menander eiuſue imitatores agendas dederunt: uel argumenta fictis caſibus amatoꝝ referta: quibus uel multum ſe arbiter exercuit: uel Apuleium nonnunq̃ luſiſſe miramur. Hoc totum fabularũ genus: quod ſolas auriũ delicias profitet̃ e ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientiæ tractatus eliminat. Ex his aũt quæ ad quandam uirtutum ſpẽm intellectũ legentis hor-
Fabularũ tant̃ fit ſecunda diſcretio. In quibuſdam.n.& argumẽtum ex ficto locat̃: & per men-
genera dacia ipſe relationis ordo contexitur: ut ſunt illæ Eſopi fabulæ elegantia fictionis illuſtres. At in aliis argumentum quidem fundat̃ ueri ſoliditate: ſed hæc ipſa ueritas per quædam compoſita & ficta profertur. & hæc iam uocant̃ narratio fabuloſa non fabula: ut ſunt cerimoniarũ ſacra Heſiodi & Orphei quæ de deoꝝ progenie actuue narrãtur: ut myſtica pythagoreorũ ſenſa referunt. Ergo ex hac ſecunda diuiſione: quã diximus a philoſophiæ libris prior ſpecies quæ concepta de falſo per falſum narrat̃ aliena eſt. Sequẽs in aliam rurſus diſcretionẽ ſciſa diuidit̃. Nã cum ueritas argumento ſubeſt: ſolaq; fit narratio fabuloſa nõ unus reperit modus per figmentum uera referendi: aut.n.cõtexio narrationis per turpia & indigna numinibus ac mõſtro ſimilia componitur ut dei adulteri Saturnus pudenda Cæli patris abſcidens: & ipſe rurſus a filio regno potito in undas cõiectus: qđ genus totum philoſophi neſcire malunt. aut ſacraꝝ rerum notio ſub pio figmentorum uelamine honeſtis & tecta rebus & ueſtita nõibus enunciatur. Et hoc eſt ſolum figmenti genus: quod cãtio de diuinis rebus philoſophãtis admittit. Cum igit̃ nullam diſputationi pariat iniuriam uel hæc index uel ſomniãs Aphricanus: ſed reꝝ ſacrarum enunciatio integra ſui dignitate his ſit tecta nõibus: accuſator tandem edoctus a fabulis fabuloſa ſecernere conquieſcat. Sciendum eſt tñ nõ in omnem diſputationẽ philoſophos amittere fabuloſa uel licita: ſed his uti ſolent cũ uel de aĩa uel de aereis uel de æthereis poteſtatibus uel de cæteris diis loquuntur. Cæterum cum ad ſummũ & principem oĩum deum: qui apud græcos τὀ ἀγαθὸν πρωτοταν λων nuncupantur tractatus ſe audet attollere: uel ad mentem quã græci νοῦν appellant originales reꝝ ſpecies quæ ἰδέαι dictæ ſunt continentes ex ſummo natam & perfectam deo. Cum de his inquã loquunt̃ deo & mente nil fabuloſum penitus attingunt. Sed ſi quid de his aſſignare conãtur: quæ nõ ſermonem tm̃modo: ſed cogitatio-
nem humanam ſuperãt: ad ſimilitudines & exẽpla cõfugiunt. Sic Plato cum de περὶ
Dec⁹ qđ τἀγαθοῦ loqui eſſet animatus: dicere quid ſit non eſt auſus. hoc ſolum de eo ſciens ꝙ
ſit nõ põt ſciri quale ſit ab hoĩe non poſſit. Solum uero ei ſimillimũ de uiſibilib⁹ ſolem repit: &
explicari per eius ſimilitudinem uiam ſermoni ſuo attollendi ſe ad non cõprehenſibilia patefecit: ideo ut nullum ei ſimulachrũ cum diis aliis cõſtitueret̃ finxit antiquitas quia ſummus deus nataq; ex eo mens ſicut ultra aĩam ita ſupra naturam ſunt: quo nihil fas eſt de fabulis peruenire: De diis aũt (ut dixi) cæteris & de anima nõ fruſtra ſe nec ut oblectent ad fabuloſa conuertunt: ſed quia ſciunt inimicam eſſe naturę apertam nudamq; expoſitionem ſui: quæ ſicut uulgaribus hoĩum ſenſibus intellectum ſui uario rerũ regimine operimentoq; ſubtraxit: ita a prudentibus arcana ſua uoluit per fabuloſa tractari. Sic ipſa myſteria figuraꝝ cuniculis operiunt̃: ne uel hæc adeptis nudam rerum talium ſe natura præbeat: ſed ſummatibus tm̃ uiris ſapiẽtia interpꝛte ueri arcani cõſciis cõtenti ſint reliq̃ ad uenerationẽ figuris defendẽtibus a uilitate ſecretũ. Numenio de-

niq; inter philoſophos occultoꝝ curioſiori offenſam numinũ q̃.Eleuſina ſacra iterp̃tãdo uulgauerit: ſomnia prodiderunt uiſo ſibi ipſas eleuſinas deas habitu meretricio ante aptum lupinar uidere ꝓſtantes: admirãtiq; & cãs nõ cõuenietis numinibus turpitudinis cõſulenti reſpondiſſe iratas: ab ipſo ſe adito pudicitiæ ſuæ ui abſtractas & paſſim adeuntibus ꝓſtitutas. Adeo enim ita ſe & ſciri & coli numina uoluerunt: qualiter in uulgus antiq̃tas ipſa fabulata eſt: quæ & imagines & ſimulacra formaꝝ taliũ ꝓrſus alienis: & ætates tam icremẽti q̃ diminutiõis ignaris & amictus ornatuſq; uarios corpus non hñtibus aſſignauit. Secundũ hæc pythagoras ipſe atq; Empedocles Parmenides quoq; & Eraclitus de diis fabulati ſunt nec ſecus Timæus qui ꝓgenies coꝝ ſicut traditũ fuerat executus ẽ. His ꝓlibatis anteq̃ ipſa ſomnii uerba tractemus: prius: quot ſomniãdi modos obſeruatio deprehenderit cum licentiã figuraꝝ paſſim qeſcẽtibus ingeruntur ſub diffinitionẽ & regulã uetuſtas mitteret ediſſeramus ut cui coꝝ generi ſomniũ quo de agimus applicandum ſit innoteſcat. Oĩum quæ uidere ſibi dormientes uident̃ quinq; ſunt principales diuerſitates & nõia: Aut enĩ ẽ ονειρος ſecundum græcos qđ latini ſomniũ uocant aut οραμα qđ uiſio recte appellat̃ aut χρηματισμος qđ oraculũ nuncupat̃: aut eſt ενυπνιον qđ inſomnium dicit̃. φαντασμα qđ Cicero quotiẽs opus hoc nõie fuit uiſum uocauit. Vltima ex his duo cũ uideant̃ cura interpretationis indigna quæ nihil diuinationis apportant ενυπνιον dico & φαντασμα. Eſt enim ενυπνιον quotiẽs circa oppreſſi aĩ uel corporis ſiue fortunæ qualis uigilantem fatigauerit talem ſe ingerit dormiẽti. Animi ut ſi amator delitiis ſuis aut fruentem ſe uideat aut carẽtem: ſi metuens quis ĩminẽtẽ ſibi inſidiis uel ꝑtãte ꝑſonam: aut ĩcurriſſe hanc ex imagine cogitatiõum ſuaꝝ aut effugiſſe uideat̃. Corporis ſi timeto ĩgurgitatus aut diſtentus cibo uel abundantia ꝑfocari ſe extimet uel grauãtibus exonerari: aut contra ſi eſuriens cibum: aut potũ ſitiens deſiderate q̃rere uel ẽt ĩueniſſe uideat̃: fortunæ cũ ſe q̃s exiſtimat uel potẽtia uel magiſtratu aut augeri ꝓ deſiderio aut exui pro timore: Hæc & his ſimilia q̃m ex habitu mentis quietem ſicut ꝑuenerant ita & turbauerant dormientis: una cũ ſomno aduolãt & pariter euaneſcunt. Hic & ĩ ſomnio nomẽ nõ q̃a ꝑ ſomnũ ui(hoc enim eſt huic generi cõe cũ cæteris) ſed quia in ipſo ſomnio tm̃mõ eſſe credit̃ dum uidet̃: poſt ſomniũ nullã ſui utilitatem uel ſignificationem relinquit: falſa eſſe inſomnia nec Maro tacuit. Sed falſa ad cælum mittunt ĩſomnia manes: cælũ hic uiuoꝝ regionẽ uocans: q̃a ſicut dii nobis: ita nos defunctis ſupi habemur: amorẽ quoq; deſcribens: cuius curã ſꝑ ſequunt̃ ĩſõnia ait. Herẽt ĩfixi pectore uultus Verbaq;. nec placidã mẽbris dat cura quietẽ. Et poſt hæc Anna ſoror q̃ me ſuſpenſam ĩſomnia terrẽt̃.

φαντασμα uero hoc eſt uiſum cũ inter uigiliam & adultã quietẽ in quadã (ut aiũt) ꝑrĩa ſomnii nebula adhuc uigilare ſe exiſtimãs q dormire uix cœpit: aſpicere uidetur irruentes ĩ ſe uel paſſim uagãtes formas a natura ſeu magnitudĩe ſeu ſpecie diſcrepãtes uariaſq; tẽpeſtates reꝝ: uel lętas: uel turbulẽtas. In hoc genere ẽ επιαλτης quom publica ꝑſuaſio qeſcentes opinat̃ ĩuadere & põdere ſuo preſſos ac ſentiẽtes grauare. His duobus modis ad nullã noſcẽdi futuri opẽ receptis tribus cæteris ĩ ingeniũ diuinatiõis inſtruimur. Et eſt oraculũ quidẽ cũ ĩ ſomnis parẽs uel alia ſancta grauiſq; ꝑſona ſeu ſacerdos uel ẽt deus apte euentuꝝ quid aut non euentuꝝ faciendum uitandũue denũciat. Viſio ẽ aũt cum id quis uidet quod eodem mõ quo apparuerat eueniet: amicum peregre cõmorantem quẽ nõ cogitabat: uiſus ẽ ſibi reuerſum uidere: & procedenti obuius quem uiderat uenit in amplexus. Depoſitum inquiete ſuſcepit: & matutinus ei præcator occurrit mandans pecuniam tutelæ & fidei cuſtodie cælandam committens Somnium ꝓprie uocatur quod tegit figuris & uelat ambagibus

Eleuſinæ deæ

Spes ſõnii

Phantaſma

Oraculũ

Viſio

non niſi interpretatione intelligendam ſignificationem rei quæ demonſtratur quod
quale ſit: non a nobis exponēdum eſt: cum hoc unuſquiſq; ex uſu qd ſit agnoſcat: hu
ius quiq; ſunt ſpecies: aut enim ꝓprium: aut alienum: aut cõmune: aut publicũ: aut
generale eſt. Proprium eſt cum ſe quis facientem patientēue aliqd ſomniat: alienum
cum alium: commune cũ ſe una cum alio publicũ ē cum ciuitati foroue uel theatro
ſeu quibuſlibet publicis mœnibus actibuſue triſte uel lætum quid extimat accidiſſe
generale eſt cũ qs circa ſolis orbē lunarēue globũ ſeu alia ſydera uel cælum oēſq; ter-
ras aliquid ſomniat innouatum. Hoc autem quod Scipio uidiſſe ſe rettulit: & tria il
la quæ ſola ꝓbabilia ſunt genera principalitatis amplectit̃: & oēs ipſius ſomnii ſpe-
cies attingit. Eſt enim oraculum: qa Paulus & Aphricanus uterq; parens ſancti gra
ueſq; ambo nec alieni a ſacerdotio quid illi euēturum eſſet enunciarũt: Eſt uiſio: quia
loca ipſa in quibus poſt corpus uel qualis futurus eſſet aſpexit: Eſt ſomniũ qa reꝝ q̃
illi narrate ſunt altitudo tecta ꝓfunditate prudētiæ non poteſt nobis niſi ſcientia iter
prætatiõis apiri. Ad ipſius quoq; ſomnii ſpecies omnes refert. Eſt ꝓprium: qa ad ſu
pera ipſe ꝑductus eſt & de ſe futura cognouit. Eſt alienũ: ꝙ quē ſtatũ alioꝝ aīæ ſorti
tæ ſunt deprehēdit. Eſt cõmune: ꝙ eadē loca tam ſibi q̃ cæteris eiuſdē meriti didicit ꝑ
parari. Eſt publicũ: ꝙ uictoriã patriæ: & Carthaginis interitum & capitolinũ trium
phũ & ſollicitudinem futuræ ſeditionis agnouit. Eſt generale: ꝙ cælum cæliq; circu-
los cõuerſioniſq; concentum uiuo adhuc hõi noua & incognita ſtellaꝝ etiam ac lumi
nũ motus terræq; oīs ſitũ ſuſpiciēdo uel deſpiciendo cõcepit. Nec dici põt nõ aptum
fuiſſe Scipiõis ꝑſonæ ſomniũ qđ & generale eēt & publicũ: qa necdũ illi contigiſſet
ampliſſimus magiſtratus: imo cũ adhuc ut ipſe dicit pene miles haberet̃. Aiunt enī
non habenda pro ueris de ſtatu ciuitatis ſomnia: niſi quæ rector eius magiſtratuſue
uidiſſet: aut quæ de plebe nõ unꝰ ſed multi ſimilia ſomniaſſent. iõ apud Homeꝝ cũ
Neſtor in concilio grecoꝝ Agamēnon ſomnium qđ de īſtruēdo ꝓ̄lio uiderat publicaret. Ne
ſtor q nõ minus ipſe prudētia q̃ oīs iuuēta uiribus iuuit exercitũ cõciliãs fidē relatis
de ſtatu inqt publico credendum regio ſomnio. qđ ſi alter uidiſſet: repudiaremus ut
futile. Sed nõ ab re erat ut ſcipio etſi necdũ adeptus tũc erat cõſulatũ nec erat rector
exercitus carthaginis ſominaret iteritũ cuius erat auctor futurus audiretq; uictoriã
beneficio ſuo publicandã: uideret ēt ſecreta naturæ uir nõ minus phīa q̃ uirtute ꝑcel-
lens. His aſſertis q a ſupius falſitatis īſomnioꝝ Virgiliũ teſtem citantes eius uerſus
Sõnii portæ fecimus mentionē eruti de geminaꝝ ſomnii deſcriptione portaꝝ: ſi quis forte quære
re uelit: cur porta ex ebore falſis e cornu ueris ſit deputata: inſtruet̃ auctore Porphy
rio: qui ī cõmentariis ſuis hæc ī eundem locum dicit ab Homero ſub eadem diuiſiõe
deſcriptum. Latet īquit oē ueꝝ: hoc tñ anima cum ab officiis corpis ſomno eius pau
lulũ libera eſt: iterdũ aſpicit nonũq̃ tendit aciem nec tamē ꝑuenit: & cũ aſpicit tñ nõ
libero & directo lumine uidet: ſed iteriecto uelamine: quod nexus naturæ colligan-
tis obducit: & hoc ī natura eſſe idem Virgilius aſſerit dicens: Aſpice nãq; oēm: quæ
nũc obducta tuēti Mortales hebetat uiſus tibi: & humida circũ Calligat nubē eripi
am. Hoc uelamē cum īquiete ad uerũ uſq; aciē ītroſpiciētis admittit: de cornu credi
tur: cuius iſta natura ē: ut tenuatum uiſui paruiũ ſit. Cum autē a uero hebetat ac re-
pellit obtutum: ebur putat̃: cuius corpus ita natura denſatum ē: ut ad quãuis extre-
mitatē tenuitatis craſſum nullo uiſu ad ulteriora tendēte penetret̃. Tractatis generi
bus & modis ad quos ſomniũ Scipiõis refert̃: nunc ipſam eiuſdē ſomnii mētē ipſum
que propoſitum: quod græci σκοπον uocant: anteq̃ uerba inſpiciantur tentemus
aperire: & eo pertinere propoſitum præſentis operis aſſeramus: ſicut iam in prin-
cipio huius ſermonis adſtruximus: ut aīas bene de repu. meritoꝝ poſt corpora cælo

reddi: & illic frui beatitudinis perpetuitate nos doceat. Nam Scipionem ipſum hæc
occaſio ad narrandum ſomnium prouocauit: ꝙ longo tpe ſe teſtatus eſt ſilentio con-
didiſſe. Cum enim Lælius quæreretur nullas Naſicæ ſtatuas in publico in interfecti
tyranni remuneratione locatas: reſpondit Scipio poſt alia in hæc uerba: Sed q̄q̄ ſapiē
tibus conſcia ipſa factoꝝ egregiorum ampliſſimum uirtutis eſt p̄mium: tñ illa diui-
na uirtus non ſtatuas plumbo inhærentes nec triumphos areſcentibus laurei: ſed ſta-
biliora quædam & uiridiora p̄miorum genera deſiderat: quæ tñ iſta ſunt inquit Læli-
us: Tum Scipio patimini me inquit: qm̄ tertiũ diem iam feriati ſumus: & cætera qui
bus ad narrationem ſomnii uenit docens illa eſſe ſtabiliora & uiridiora premiorũ ge-
nera: quæ ipſe uidiſſet in cælo bonis rerumpu. ſeruata rectoribus: ſicut his uerbis eius
oſtenditur. Sed quo ſis Aphricanæ alacrior ad tutandam rempub. ſic habeto. Omni
bus qui patriam conſeruarint: adiuuerint: auxerint: certum eſſe in cælo & diffinitum
locum ubi beati ſempiterno æuo fruantur: & paulopoſt hunc certũ locum qui ſit de-
ſignans ait: Sed ſic Scipio ut auus hic tuus ut ego qui te genui: iuſticiam cole & pie-
tatem: quæ cum magna in parentibus & propinquis: tum in patria maxima eſt: ea ui
ta uia eſt in cælum & in hunc cœtum eoꝝ qui iam uixerint & corpore laxati incolunt
locum: quem uides ſignificans galaxian. Sciendum eſt.n. ꝙ locus in quo ſibi uidet̃ eē
Scipio per quietem: lacteus circulus eſt: qui galaxias uocatur. Si quidem his uerbis
in principio utitur: oſtendebat autem Carthaginem de excelſo & pleno ſtellarum illu
ſtri & claro quodã loco. Et paulopoſt apertius dicit: Erat aũt is ſplendidiſſimo can-
dore inter flãmas circulus elucens: quē nos (ut a Graiis accepiſtis) orbem lacteũ nun
cupatis: ex quo mihi omnia contemplanti præclara & mirabilia uidebant̃. Et de hoc
quidem calaxia cũ de circulis loquemur plenius differemus: ſed iam qm̄ inter libros
quos de repu. Cicero: quoſue prius Plato ſcripſerat: q̄ differentia quæ ſimilitudo ha-
beatur: expreſſimus. & cur operi ſuo uel Plato æris iudicium uel Cicero ſomniũ Sci
pionis aſſciuerit: quidue ſit ab epicureis obiectum Platoni: uel quēadmodum debi-
lis calũnia refellatur: & quibus tractatibus philoſophi admiſceant: uel a quibus peni
tus excludant fabuloſa retulimus: adiiciemuſq; poſt hæc neceſſario genera omnium
imaginũ quæ falſo quæq; uero uidentur in ſomniis: ipſaſq; diſtinximus ſpecies ſom-
niorum: ad quas Aphricani ſomniũ conſtaret referri: & Scipioni cõuenerit talia ſom
niare: & de geminis ſomnii portis: quæ fuerit a ueteribus expreſſa ſnĩa ſuper his om-
nibus ipſius ſomnii de quo loquimur: mentē propoſitumq; ſignauimus: & partē cæ
li euidenter expreſſimus: in qua ſibi Scipio per quietem hæc uel uidiſſe uiſus eſt: uel
audiſſe quæ retulit. Nunc iam diſcutienda nobis ſunt ipſius ſomnii uerba non oĩa:
ſed quæq; uidebantur digna quæſitu: Ac prima nobis tractãda ſe ingerit pars illa de
numeris: in qua ſic ait: Nam cũ ætas tua ſeptenos octies ſolis anfractus redituſq; cõ
uertit: duoq; hi numeri: quorũ uterq; plenus: alter altera de cauſa habet̃: circuitu na
turali ſumma tibi fatalem cõfecerint: in te unum atq; tuũ nomen ſe tota conuertet ci-
uitas: te ſenatus: te omnes boni: te ſocii: te latini intuebũtur: tu eris in duo uitatur ci-
uitatis ſalus: ac ne multa dictator rēpu. cõſtituas oportet: ſi impias propinquorum
manus effugeris: plenitudinē hic non fruſtra numeris aſſignat: plenitudo.n. proprie plenitu-
niſi diuinis rebus ſupniſq; non conuenit neq;.n. corpus proprie plenum dixeris: quod do nume
cum ſui ſit ipaciens effluendo: alieni appetens eſt hauriendo: quæ ſi metallicis corpo- rorũ
ribus non uſu eueniunt: non tamen plena illa ſed uaſta dicēda ſunt. Hæc eſt igitur cõ
munis numerorũ oĩum plenitudo: ꝙ cogitatiõi a nobis ad ſupos meanti occurrit pri
ma pfectio incorporalitatis in numeris. Inter ipſos tamen ꝓprie pleni uocant̃ ſecun-

dum hos modos:qui præſenti tractatui neceſſarii ſunt: qui aut uim obtinent uincu-lorum:aut corpora rurſus efficiuntur:aut corpus efficiunt. Sed corpus quod intelli-gendo non ſentiendo concipias:totum hoc ut obſcuritatis depretur: offenſam paulo altius repetita rerum luce pandendũ eſt. Omnia corpora ſuperficie finiuntur:& in ip ſam eorũ pars ultima terminatur. Hi aũt termini cum ſint ſemper circa corpora:quo rum termini ſunt:incorporei tñ intelliguntur:nam quouſq; corpus eſſe dicetur nec-dum terminus intelligitur:cogitatio quę conceperit terminum corpus reliquit. Ergo primus a corporibus ad incorporea tranſitus offendit corporũ terminos:& hæc eſt in corporea prima natura poſt corpora:ſed non pure nec ad integrum caren corpore. Nam licet extra corpus natura eius ſit tñ non niſi circa corpus apparet. Cum totum deniq; corpus nominas:ẽt ſuperficies hoc uocabulo continetur. de corporibus eã tã-etſi non res tñ intellectus ſequeſtrat: Hæc ſuperficies ſicut eſt corporum terminus: ita lineis terminatur:quas ſuo noĩe grãmas græcia nominauit. Punctis lineæ finiunť: & hæc ſunt corpora quæ mathematica uocantur:de quibus ſolerti induſtria geome-

Corporis dimenſio

triæ diſputatur. Ergo hæc ſuperficies cum ex alia parte corporis cogitatur:pro forma ſubiecti corporis accipit numerũ linearum. Nam ſeu trium ut trigonum ſeu quattu-or ut quadratum ſeu plurium ſit angulorum:totidem lineis ſeſe ad extrema tangen-tibus planicies eius includitur. Hoc loco admonendi ſumus:ꝙ omne corpus lõgitu-dinis latitudinis & altitudinis dimenſiõibus conſtat:ex his tribus in lineæ ductu una

Planicies

dimenſio eſt longitudo:eſt.n.ſine latitudine. Planicies uero quã epiphaniam uocant longo latoq; diſtenditur:alto caret:& hæc planicies quantis lineis cõtineatur:expreſ ſimus: Soliditas autem corporum cõſtat cum his duabus additur altitudo:fit.n. tri-bus dimenſionibus impletis corpus ſolidum:quod ſtreon uocant: qualis eſt teſſera: quæ cubus uocatur. Si uero non unius partis ſed totius uelis corporis ſuperficiem co gitare:quod proponamus eſſe quadratum : ut de uno qđ exemplo ſufficiet diſpute-mus: iam non quattuor ſed octo anguli colliguntur : quod tum animaduertis ſi per unum quadratum quale prius diximus alteꝝ tale altius impoſitum mente cõſpicias ut altitudo quæ illi plano deerat:adiiciatur: fiatq; tribus dimenſionibus impletis cor-pus ſolidum quod ſtreon uocant ad imitationem teſſeræ. quæ cubus uocatur. Ex his apparet octonariũ ſolidum corpus & eẽ & haberi:ſiquidem unum apud geometras puncti locum obtinet. Duo lineæ ductum faciunt quæ duobus punctis (ut ſupra di ximus) coercetur. Quattuor uero pũcta aduerſum ſe in duobus ordinibus bina per ordinẽ poſita exprimunt quadri ſpeciem a ſingulis punctis in aduerſum punctũ eie-cta linea. Hæc quattuor ut diximus duplicata & octo facta duo quadra ſimilia de-ſcribunt:quæ ſibi ſuperpoſita additaq; altitudiue formã cubi qđ eſt ſolidum corpus efficiunt. Ex his apparet antiquiorem eſſe numerum ſuperficie & lineis:ex quibus illã conſtare memorauimus formiſq; omnibus. A lineis .n. aſcenditur ad numerum tanq̃ ad priorem ut intelligatur ex diuerſis numeris lineaꝝ quæ formæ geometricæ deſcri-bantur: Ipſam uero ſuperficiem cum lineis ſuis primam poſt corpora diximus incor-poream eſſe naturam:nec tñ ſequeſtrãdam propter perpetuam cum corporibus ſo-cietatem. Ergo quod ab hac ſurſum recedit: iam pure incorporeũ eſt. Numeros aũt hac ſuperiores precedens ſermo patefecit. Prima eſt igitur perfectio incorpolalitatis

Octonarius numerus

in numeris:& hæc eſt (ut diximus) numeroꝝ omnium plenitudo : ſeorſum autẽ illa (ut ſupradiximus) plenitudo eſt eoꝝ quæ ad corpus efficiunt aut efficiũtur aut uim obtinent uinculorũ:licet alias quoq; cauſas quibus pleni numeri efficiantur: eſſe non ambigam : Qualiter autem octonarius numerus ſolidum corpus efficiat ante latis

probatū eſt. Ergo ſingulariter quoq; plenus iure dicet̃ pp corporeę ſoliditates effectū.
Sed & ad ipam cęli armoniā.i.cōtinētiā hūc numeꝝ magis aptū eē nō dubiū ē cū ſphe
ræ ipſæ octo ſint q̄ mouent̃: de qbus ſecuturus ſermo pcedet: oēs quoq; ptes de qbus
conſtat hic numerus tales ſunt ut ex eaꝝ cōpage plenitudo naſcat̃. Eſt.n. aut de his q̄
neq; generāt̃ neq; generāt de monade & ſeptē q̄ qualia ſint ſuo loco plenius explicabit̃
aut oe duplicato eo q & generat̃ & generat.i. qttuor. Nā hic nūerus qttuor & naſcit̃
de duob9 & octo generat aut cōponit̃ de trib9 & quinq; quoꝝ alter primus oium nu
merorum ipar apparuit: quinarii āt potētiā ſeqns tractat9 attinget. Pythagorici uero
hūc numerū iuſticiā uocauerūt qa primus oium ita ſoluit̃ i numeros pariter pes hoc
eſt i bis quaterna nihilominus i numeros æque pariter pares diuiſio quoq; ipſa ſoluat̃
in bis bina. Eadē quoq; qualitate cōtexit̃ id eſt bis bina bis. Cū ergo & contextio ipſius
pari æqlitate pcedat: & reſolutio eqliter redeat uſq; ad monadē: q̄ diuiſionē arithmeti
ca rōne nō recipit. merito: pp æqualē diuiſionē iuſticiæ nomē accepit. & qa ex ſupradi
ctis oibus apparet quāta & ptiu ſuaꝝ & ſeorſum ſua plenitudine nitat̃ iure plenus uo Septena-
cat̃. Supereſt ut ſeptenariū quoq; numeꝝ plenū iure uocitādū rō i medio cōſtituta p rius nūe-
ſuadeat. Ac primū hoc trāſire ſine admiratiōe nō poſſumus q duo nūeri q̄ i ſe mul- rus plen9
tiplicati uitale ſpaciū uiri fortis icluderēt: ex pari & ipari cōſtituerūt. Hoc.n. uere pfe Imp nūe
ctū ē: q ex horu nūmeroꝝ pmixtōe generat̃. Nā ipar nūerus mas & par fœmina uo rus
cat̃. Ite arithmetici iparē patris & parē mr̃is appellatiōe uenerāt̃. Hinc & Thimeus Par nūe-
Platōis fabricatorē mūdanæ aiæ deū ptes eius ex pari & ipari.i. duplari & triplari nūe rus
ro itertexuiſſe memorauit. ita ut a duplari uſq; ad octo a triplari uſq; ad uigintiſeptē
ſtaret alternatio mutādi. Hi.n. primi cubi utrinq; naſcunt̃ ſiqdem a paribus bis bini:
quæ ſunt quattuor ſupficiē faciūt bis binis bis qui ſunt octo. corpus ſolidū fingūt. A
diſpari uero ter terna q̄ ſunt noue ſuperficiē reddūt & ter terna ter id ē ter nouena quę
ſunt uigitiſeptē primū æque cibū alterius ptis efficit. Vnde itelligi dat̃ hos duos nu-
meros octo dico & ſeptē: q ad multiplicationē annoꝝ pfecti in rep. uiri cōuenerunt:
ſolos idoneos ad efficiendā mundi aiam iudicatos qa nihil poſt auctorē pōt eſſe pfe-
ctius. Hoc quoq; notādū eſt: q ſupius aſſerentes cōem numeroꝝ oium dignitatē an-
tiquiores eos ſupficie & lineis eius oibus: q̄ corporibus oñdimus: pcedēs āt tractat9
inuenit nūeros & ante aiam mūdi fuiſſe: qbus illā cōtextā auguſtiſſima Thimei rō na
turæ ipſius cōſcia teſtis expſſit. Hinc ē q pnunciare nō dubitauerūt ſapiētes aiam eē
numerū ſe mouetē. Nūc uideamus cur ſeptenarius nūerus ſuo ſeorſū merito plenus Septena-
hēat̃: cuius ut preſſius plenitudo noſcat̃ primū merita partiū de qb9 cōſtat: tū demū rius nūe
qd ipſe poſſit inueſtigemus. Cōſtat ſeptenarius nūerus uel ex uno & ſex uel ex duob9 rus ex q
& quinq; uel ex tribus & qttuor: ſingularū cōpagū mēbra tractemus: ex qbus fatebi- bus con-
mur nullū aliū numerū tā uaria eē maieſtate fœcūdū. ex uno & ſex cōpago prima cō ſtat
ponit̃. Vnū aūt quod monas.i. unitas dr̃ & mas idē & fœmina eſt: par idē atq; impar Mona id
ipſe nō nūerus ſed fons & origo nūeroꝝ. Hæc monas initiū finiſq; oium: neq; ipſa prin eſt unitas
cipii aut finis ſciēs ad ſummū refert̃ deū. eiuſq; intellectū a ſeqntiū numero reꝝ & po
teſtatū ſequeſtrat: nec in inferiore poſt deū gradu fruſtra eā deſideraueris. Hæc illa ē
mens e ſummo enata deo q̄ uices tēporū neſciēs in uno ſemp qđ adeſt conſiſtit æuo:
cūq; utpote una nō ſit numerabilis: inumeras tñ generꝝ ſpēs & de ſe creat & itrat ſe cō
tinet. Inde quoq; aciē paulū cogitatōis inclinās: hāc monadē reperies ad aiam referri.
Aiæ.n. aliena a ſiluestris cōtagiōe materiæ tm̃ ſe auctori ſuo ac ſibi debēs ſimplicē ſor
tita naturā cū ſe aiandæ imēſitati uniuerſitatis ifundat: nullū init tñ cū ſua unitate

diuortiū. Vides ut hæc monas orta prima reꝝ cā aduſq; aīam ubiq; integra & ſemp in
diuidua cōtinuatiōem poteſtatis obtineat. Hæc de monade caſtigatius q̄ ſe copia ſug
gerebat. nec te remordeat ꝙ cū oī numero præeſſe uideatur: in cōiūctione præcipue ſe-
ptenarii: prædicet᷑. Nulli. n. aptius iungit᷑ monas incorrupta q̄ Virgini. Huic autē nu-
mero. i. ſeptenario adeo opinio uirginitatis inoleuit ut Pallas quoq; uocitet᷑. Nam uir
go credit᷑ quia nullum ex ſe parit numerū duplicatus. qui intra denariū coartet᷑ quem
primū limitē cōſtat eſſe numeroꝝ. Pallas ideo: quia ex ſolius monadis fœtu & multi
Pallas plicatione proceſſit: ſicut Minerua ſolo ex uno parēte nata perhibet᷑ Senari9 uero qui
cū uno cōiūctus ſeptenariū facit: uariæ ac multiplicis religiōis & potētiæ eſt Primum
Senarius ꝙ ſolū ex oībus numeris qui īfra decē ſūt de ſuis partib9 cōſtat: habet. n. medietatē &
nmuerus tertiā partē & ſextā partē: & eſt medietas tria tertia pars duo ſexta pars unū: quæ oīa ſi
mul ſex faciūt. habet & alia ſuæ uenerationis iudicia: ſed ne longior faciat ſermo faſtidi-
um: unū ex oībus eius officiū perſeq̄ntur: quod ideo prætulimus quia hoc cōmemora
to nō ſenarii tm̄ ſed & ſeptenarii pariter dignitatis aſtruet᷑. Hūano partui freq̄ntiorem
uſum nomē mēſium certo numeroꝝ modulamine natura cōſtituit: ſed rō ſub aſciti ſe-
narii numeri multiplicationē procedēs ēt ſeptē menſes cōpulit uſurpari. Quābreuiter
abſoluteq; duos eſſe primos oīum numeroꝝ cubos ideſt a pari octo ab īpari uigītiſep
tem. & eſſe īparē marē: parē fœminā ſuperius expreſſimus. Horū uterq; ſi per ſenariū
numerū multiplicetur: efficiūt dieꝝ numeꝝ: qui ſeptē menſibus explicāt᷑. Coeant. n.
numeri mas ille qui mēoratur & fœmina octo ſcilicet & uigītiſeptē: pariūt ex ſe quīq;
& trigīta. Hæc ſexies multiplicata creāt decē & ducētos. qui numerus dierū menſem
ſeptimū claudit. Ita eſt ergo natura fœcūdus hic numerus: ut primam hūani partus
perfectionē quaſi arbiter qdā maturitatis abſoluat. Diſcretio uero part9 futuri (ſicut
Hipocrates refert) ſic in utero dignoſcit᷑. aut. n. ſeptuageſimo aut nonageſimo die cō
ceptus mouet᷑: dies ergo motus quicunq; fuerit de duob9 ter multiplicatus aut ſepti
mū aut nonū explicat mēſem. Hęc de prima ſeptenarii copulatiōe libata ſint. Secūda
Dyas de duobus & quinq; eſt ex his Dyas qa poſt monadē prima eſt: primus eſt numerus.
Hæc ab illa oīpotētia ſolitaria incorpis intelligibilis linea prima defluxit. Iō & ad ua-
gas ſtellaꝝ & luminū ſperas refert᷑ qa hæ quoq; ab illa quæ aplāes dicit᷑ ī numeꝝ ſciſ
ſæ & ī barii motus cōtrarietatē rectore ſūt. Hic ergo nūerus cū q̄nario aptiſſime iūgit᷑
dū hic ad errātes ut diximus: ad cæli zonas ille referat᷑: Sed ille rōne ſciſſionis: hic nūe
ro. Illa uero q̄nario nūero ꝓprietas excepta potētiæ ultra cæteras eminētis euenit: ꝙ ſo
lus oīa quæq; ſūt quæq; uidēt᷑ eē cōplexus ē. Eſſe aūt dicimus ītelligibilia: uideri eē cor
poralia oīa ſeu diuinū corp9 habeāt ſeu caducū. Hic ergo nūerus ſimul oīa & ſupra &
ſubiecta deſignat. Aut. n. deus ſūmus eſt: aut mens ex eo nata in q̄ ſpes rerū cōtinet᷑:
aut mūdi aīa quæ aīarū oīum fons eſt: aut cæleſtia ſūt uſq; ad nos: aut terrena natura
eſt. & ſic quinarius rerū oīum numerus īplet᷑. De ſecūda ſeptenarii numeri cōiunctio
ne dicta hæc ꝓ affectiōe breuitatis neceſſitate ſufficiāt. Tertia ē de trib9 & quattuor:
quæ q̄tū uoleat: reuoluamus: Geometrici corpis ab īpari patria planities ī tribus line
is cōſtat. his. n. trigolaris forma cōcludit᷑: A pari uero prima in q̄ttuor īuenit᷑. Itē ſci-
mus ſecūdū Platonē. i. ſecūdū ipſius ueritatis arcanū illa forti īter ſe uīculo colligari:
q̄bus īteriecta medietas ꝑſtat uīculi firmitatē Cū uero medietas ipa geminat᷑: ea quæ
extima ſūt. nō tenaciter tātū ſed ēt in ſolubiliter uīcūtur. Primo ergo ternario nūero
cōtingit ut inter quo ſumma mediū quo uinciret᷑ accipet. Quaternari9 uero duas me
dietas primus oīum nactus ē: q̄s ab hoc nūero deus mūdanæ molis artifex cōditorq;

mutuatus inſolubili inter ſe uinculo elemēta deuinxit: ſicut ī thimæo Platōis aſſertū ē. Nec aliter tā cōtrouerſa ſibi ac repugnātia & natura cōionē abnuētia ꝓmiſceri terrā dico & ignē potuiſſe ꝑtā iugabilē cōpetētiā fœderari niſi duobus mediis aeris & aquæ nexib9 uincirēt. Ita.n. elemēta īter ſe diuerſiſſima opifex tn̄ deus ordinis oportunitate cōnexuit ut facile iūgerent. Nā cū binæ ī ſingulas q̄litates eēnt talē unicuique de duab9 alterā dedit ut in eo cui adhæreret cognatā ſibi & ſimilē repiret. Terra ē ſicca & frigida: Aqua uero frigida & humida eſt: hæc duo elemēta licet ſibi ꝑ ſiccū humectūq; cōtraria ſint: ꝑ frigidū tn̄ cōeiungunt. Aer humectus & callidus ē: & cū aquæ frigidæ cōrarius ſit calore: cōciliatōe tn̄ ſocii cōpleat humoris. Sup hunc ignis cū ſit callidus & ſiccus: humorē q̄dē aeris reſpuit ſiccitate: ſed cōnectit ſocietatē caloris. Et ita fit: ut ſingula quæq; elemētoꝝ duo ſibi hincinde uicinia ſingulis qualitatib9 uelut q̄buſdā amplectant ulnis. Aquæ terrā frigore aerem ſibi nectit humore. Aer aquę humecto ſimili & igni calore ſociat. Ignis aerei miſcet ut calido: terræ iungit ſiccitate. Terra ignē ſicco patit: aquā frigore nō reſpuit. Hæc tn̄ ueritas uinculoꝝ ſi elemēta duo forēt: nihil īter ipſa firmitatis habuiſſet ſi tria minus q̄dē ualido aliquo tn̄ nexu uinciēda nodaret. Inter quattuor uero inſolubilis collegatio eſt: cū duæ ſūmitates duabus interiectiōibus uinciunt. Quod erit manifeſtius: ſi in medio poſueris ipſam cōtinentiā ſenſus de Thimæo Platonis exceptam Diuini decoris inq̄t rō poſtulabat talē fieri mundū: q & uiſum pateret & tactū. Conſtabat aūt neq; uideri aliq̄d poſſe ſine ignis beneficio: neq; tāgi ſine ſolido: & ſolidum nihil eſſe ſine terra. Vnde mundi oē corpus de igni & terra inſtruere fabricator īcipēs uidit duo cōuenire ſine medio colligāte nō poſſe & hoc eſſe optimū uinculū: q̄d & ſe pariter & a ſe alligāda deuinciat. Vnam uero interiectionē tūc ſolū poſſe ſufficere cū ſuperficies ſine altitudine uīciēda ē. At ubi artāda uīculis eſt alta dimenſio: nodū niſi gemina interiectione nō necti: Inde aerē & aquā inter ignē terrāq; cōtexuit: & ita ꝑ oīa una & ſibi cōueniēs iugabilis cōpetētia cucurrit elementoꝝ diuerſitatē ipſam differentiarum æqualitate cōſociās. Nā q̄tū intereſt inter aquā & aerē & cām dēſitatis & ponderis tātūdē inter aerem & ignē eſt. Et rurſus q̄d intereſt inter aerē & aquā cā leuitatis & raritatis: hoc intereſt inter terrā & aquā. Itē q̄d intereſt inter terrā & aquā cā dēſitatis & ponderis: hoc intereſt inter aquā & aerem. Et q̄d inter aquā & aerē hoc inter aerem & ignem. Et cōtra q̄d intereſt inter ignē & aerem tenuitatis leuitatiſq; cā hoc inter aerem & aquā eſt: & q̄d eſt inter aerem & aquā: hoc inter aquā intelligit & terrā. Nec ſolū ſibi uicina & cohærentia cōparāt: ſed eadem alternis ſaltibus cuſtodit æqualitas. Nam q̄d eſt terra ad aerem: hoc eſt aqua ad ignem: & quotiens uerteris eādem repies iugabilē cōpetentiā: ita ex ipſo quo inter ſe ſunt æqualiter diuerſa ſociant. Hæc eo dicā ſunt ut apta rōne cōſtaret neq; planitiē ſine tribus neq; ſocietatē ſine quattuor poſſe uinciri. Ergo ſeptenarius numerus geminā uim obtinet uinciendi: q̄a ambę ꝑtes eius uincula prima ſortitæ ſunt: ternarius cū una medietate: quaternarius cū duabus. Hinc in alio loco eiuſdem ſomnii Cicero de ſeptenario dicit: q numerus reꝝ oīum fere nodus eſt. Itē oīa corpa aut mathematica ſunt alumna geometriæ: aut talia quæ uiſum tactumue patiant: horū priora tribus incremētorū gradibus cōſtāt aut.n. linea eiicit ex puncto: aut ex linea ſupficies: aut ex planitie ſoliditas. Altera uero corpa quattuor elementoꝝ collato fœdere in robur ſubſtātiæ corpulētæ cōcordi cōcretōne coaleſcunt. Nec nō oīum corporū tres ſunt dimenſiones: longitudo latitudo profunditas,

q̄ternari9 numerus Elemētorū cōexio

Termini adnumerato effectu ultio q̄ttuor pūctū linea ſupficies & ipſa ſoliditas. Itē
cum q̄ttuor ſint elemēta: ex qbus cōſtat corpe: terra aq̄ aer & ignis tribus ſine dubio
interſtitiis ſeparāt: quorū unū eſt a terra uſq; ad aquā: ab aqua uſq; ad aerē ſequēs: ter
tiū ab aere uſq; ad ignē. Et a terra quidem uſq; ad aquā ſpatiū neceſſitas a phyſicis di-
citur: quia uincere & ſolidare credit quod eſt in corporibus lutulentum. Vnde Ho-
mericus cenſor cum græcis imprecaretur: Vos oēs inquit i terrā & aquā reſoluamini
in id dicens qđ eſt in natura humana turpidū: quo facta eſt homini patria cōcretio. Il
lud uero quod eſt inter aquā & aerē armonia dicitur. ideſt apta & conſonās conueniē
tia: quia hoc ſpacium eſt quod ſuperioribus inferiora conciliat & facit diſſona conue-
nire. Inter aerem uero & ignem obedientia dicitur: quia ſicut lutulenta & grauia ſupe
rioribus neceſſitate iunguntur: ita ſuperiora lutulentis obedientia cōpellant armonia
media coniunctione utriuſq; præſtāte: Ex quattuor igit elementis & tribus eorum in
terſtitiis abſolutionē corporū conſtare manifeſtū eſt. Ergo hi duo numeri tria dico &
quatuor tam multiplici inter ſe cognationis neceſſitate ſociati efficiendis utriſq; corpo
ribus conſenſu miniſtri fœderis obſequuntur. Nec ſolū explicandis corporib9 hi duo
numeri collatiuum præſtant fauorem: ſed quaternarium quidem pythagorici quem
τετρακτυν uocant: adeo quaſi ad perfectione aīe ptinentem inter archana uenerant:
ut ex eo & iuſiurandi religionem ſibi fecerint ου μα τον αμετερα ψυχα παραδοντα
τετρακτυν per quæ noſtræ aīæ numerum dedit ipſe quaternum. Ternarius uero aſſi
gnat aīam tribus ſuis partibus abſolutam: quarum prima eſt rō quam λογικον ap
Ternari9 pellant. Secunda animoſitas quam θυμικον uocant. Tertia cupiditas quæ επιθυμη
numerus τικον nuncupatur. Item nullus ſapientum animam ex ſymphoniis quoq; muſicis cō
ſtitiſſe dubitauit. Inter has non paruæ potentiæ eſt quæ dicitur dyaphaſon. Hæc con
ſtat ex duabus ideſt diateſeron & diapente. Fit autem diapente ex emiolio: & fit dya-
Dyapa ſeron ex epitrito. Et eſt primus emiolius tria: & primus epitritus quattuor quod qua
ſonte le ſit ſuo loco plenius exequemur. Ergo ex his duobus numeris conſtat dyateſſeron
Dyapēte & dyapente: ex quibus dyapaſon ſymphonia generatur. Vnde Virgilius: nullus di-
Dyateſſe ſciplinæ expers pſene & per omnia beatos exprimere uolens ait O terq; quaterq; bea
ton ti. Hæc de partib9 ſeptenarii numeri ſectantes compēdia diximus: de ipſo quoq; pau-
ca dicemus. Hic numerus eptas nunc uocat antiquato uſu primæ litteræ: Apud ue-
Eptas teres enim ſeptas uocitabatur quod græco noīe teſtabat uenerationē debitā numero.
Nam primo omnium hoc numero anima mundana generata eſt ſicut Thimæus Pla
tonis edocuit. Monadę.n. in uertice locata:
terni numeri ab eadē ex utraq; parte fluxe-
runt. Ab hac pares ab illa ipares: ideſt poſt
monadem a parte altera duo: ide quattuor
deinde octo: ab altera uero parte tria deide
nouē: & ide uigintiſeptem. Ex his numeris
facta contexio generationē animæ imperio
creatoris efficit. Non parua ergo hinc potē
tia numeri huius oſtēditur: quia mundanę
Curſus lu aīæ origo ſeptem finibus cōtinetur: ſeptem
næ per zo quoq; uagantium ſperarū ordinem illi ſtel-
diacum liferæ & omnes continenti ſubiecit artifex fa-

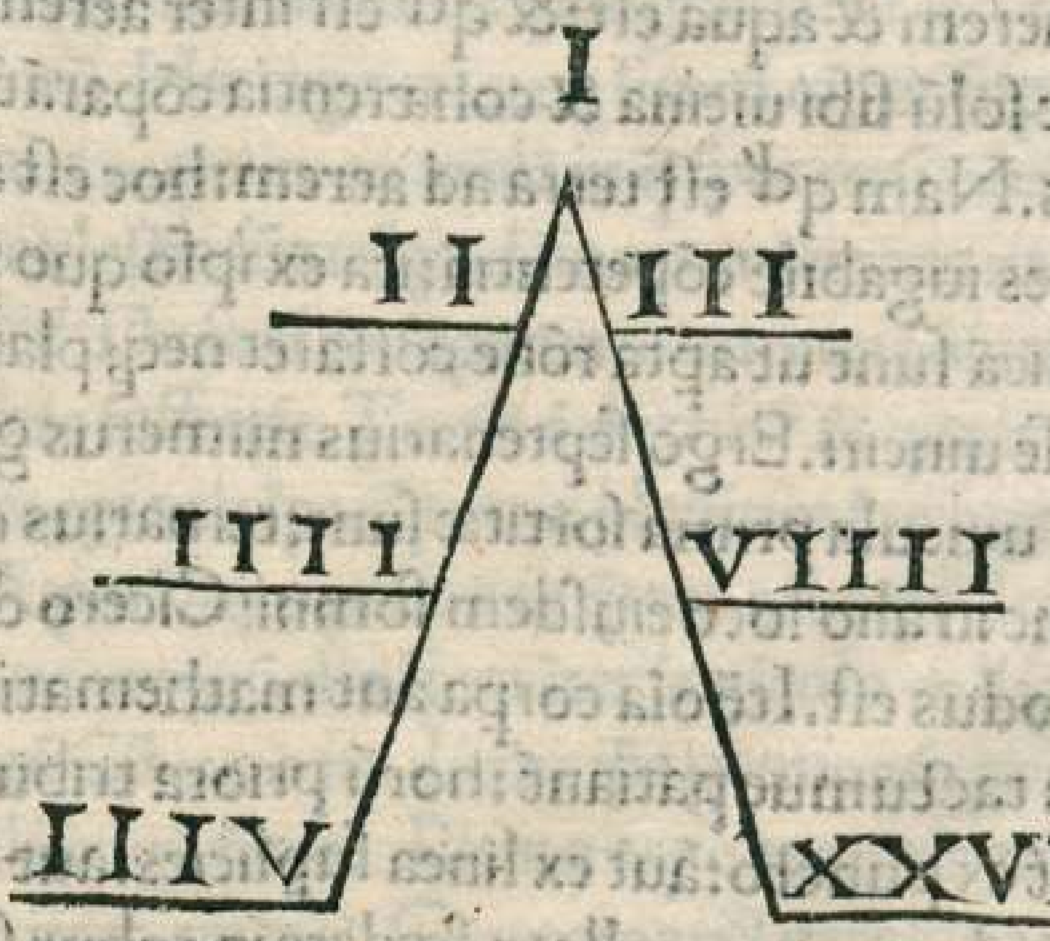

bricatoris ꝓuidentia: quæ & ſuperioris rapidis motibus obuiaret: & inferiora oĩa gu⸗
bernaret Lunã quoq; quaſi ex illis ſeptima numerus ſeptenarius mouet curſumq; ei⁹
ipſe diſpenſat: quod cũ multis modis ꝓbet᷑: ab hoc incipiat oſtendi. Luna octo & ui
ginti prope diebus totius zodiaci ambitũ cõficit: Nã & ſi p triginta dies ad ſolẽ a quo
perfecta eſt remeat: ſolos tñ fere uigintiocto in tota zodiaci circuitione conſumit: reli
quis ſolem qui de loco in quo eũ reliquit abſceſſerat: cõprehendit. Sol.n.unũ de duo
decim ſignis integro mẽſe metit᷑. Ponamus ergo ſole in prima pte arietis cõſtituto ab
ipſius (ut ita dicã) orbe emerſiſſe lunã: quod ea naſci uocam⁹. Hęc poſt uigintiocto
dies & horas fere ſeptẽ ad primã ptẽ arietis redit: ſed illic nõ inuenit ſolẽ. In terra.n.&
ipſe ꝓgreſſionis ſuæ lege ulterius abſceſſit: & iõ ipſa necdũ putat᷑ eo: unde ꝑfecta fue
rat: reuertiſſe: qa oculi nr̃i tũc nõ a prima pte arietis: ſed a ſole eam ſenſerãt proceſſiſſe.
Hũc ergo diebus reliqs.i.duobus plus minuſue cõſequit᷑ & tũc orbi eius denuo ſucce
dens ac denuo inde ꝓcedẽs: rurſus dr̃ naſci. Inde fere nunq̃ in eodẽ ſigno bis continuo
naſcit᷑ niſi in geminis: ubi hoc nõnunq̃ euenit qa dies in eo ſol duos ſupra triginta alti
tudinẽ ſigni morãte cõſumit: rariſſimo in aliis ſi circa primã ſigni partẽ a ſole ꝓcedat.
Huius ergo uigintiocto dierum numeri ſeptenarius origo eſt: Nam ſi ab uno uſque
ad ſeptem quãtũ ſinguli numeri exprimunt: tm̃ antecedẽtibus addẽdo ꝓcedas: inue⸗
nies uigintiocto nata de ſeptẽ. Hunc ẽt numerũ qui in quater ſeptenos æqua ſorte di
geritur: ad totã zodiaci latitudinẽ emetiẽdã remetiendãq; cõſumit: nã ſeptẽ dieb⁹ ab
extremitate ſeptentrionalis horę obliquę meando p latũ ad medietatẽ latitudinis per
uenit: qui locus appellat᷑ eclypticus. Septẽ ſequẽtibus a medio ad imũ auſtrale dela⸗
bit᷑: ſeptẽ aliis rurſus ad mediũ obliquata cõſcẽdit: ultimus ſeptẽ ſeptẽtrionali reddit᷑
ſummitati. Ita iiſdẽ quater ſeptiẽs dieb⁹ oẽm zodiaci & lõgitudinẽ & latitudinẽ circũ
perq; diſcurrit Similibus quoq; diſpẽſatiõibus ebdomadũ luminis ſui uices ſempiter
na lege uariãdo diſponit. Primis.n.ſeptẽ uſq; ad medietatẽ uelut diuiſi orbis excreſcit
& διχοτομος tũc uocat᷑. Secũdis orbẽ totũ renaſcẽs ignes colligẽdo iam cõplet: & — Dichotomos lunę
plena tũc dr̃. Terti⁹ dichotomos rurſus efficit᷑: cũ ad medietatẽ decreſcẽdo cõtrahit᷑.
Quartis ultima luminis ſui diminutiõe tenuat᷑. Septẽ quoq; pmutatõibus q̃s faſis
uocãt græci: toto mẽſe diſtinguit᷑: cũ naſcit᷑: cũ fit dichotomos & cũ fit αμφικυρτοσ
cũ plena & rurſus amphicyrtos ac denuo dichotomos & cũ ad nos luminis uniuerſi — amphicyrtos lunæ
tate priuatur: amphicyrtos eſt aũt cũ ſupra diametrũ dichotomi eſt anteq̃ orbis con
cluſione cingat᷑: uel de orbe iã minuẽs inter medietatẽ ac plenitudinẽ inſup mediã lu
minis curuat eminẽtiã. Sol quoq; ipſe de quo uitã oĩa mutuant᷑: ſeptimo ſigno uices
ſuas uariat. nã a ſolſtitio hiemali ad ſolſtitiũ ęſtiuũ ſeptimo ꝑuenit ſigno: & atropico — Lucis cõuerſiones
uerno uſq; ad autũnale tropicũ ſeptimi ſigni pagratione ꝑducit᷑. Tres quoq; conuer
ſiones lucis æthereæ p hũc numerũ cõſtãt: Eſt aũt prima maxima: ſecũda media: mi
nima eſt tertia. & maxima eſt anni ſm ſolem: media mẽſis ſm lunã: minima diei ſm
ortũ & occaſum. Eſt uero una quæq; conuerſio quadripartita. & ita conſtat ſeptenus
numerus.i.ex tribus generibus cõuerſionũ: & ex quattuor modis quibus unaquæq;
cõuertitur. Hi ſunt ante quattuor modi. Fit.n.prima humida: deinde calida: inde ſic
ca: & ad ultimum frigida. Et maxima conuerſio.i.anni humida eſt uerno tpe: calida
æſtiuo: ſicca autumno: frigida per hyemem. Media aũt cõuerſio menſis per lunã ita
fit: ut prima ſit ebdomas humida: qa naſcens luna humorẽ aſſolet concitare: Secun⸗ — conuerſio diei minima
da calida adoleſcente in ea iã luce de ſolis aſpectu: Tertia ſicca q̃ſi plus ab ortu remo
ta. Quarta frigida deficiente iam lumine. Tertia uero conuerſio quæ eſt diei ſm ortũ

Oceani in crementũ

& occaſum ita diſponitur:ꝗ humida ſit uſq; ad primam de quattuor partibus partẽ
diei:calida uſq; ad ſecundã:ſicca uſq; ad tertiã quarta iam frigida. Oceanus quoq; in
incremento ſuo hunc numerũ tenet. Nam primo naſcentis lunæ die fit copioſior ſoli
to:minuitur pauliſper ſecundo:minoremq; uidet eũ tertius q̃ ſecũdus: & ita decreſcẽ
do ad diem ſeptimũ peruenit. Rurſus octauus dies manet ſeptimo par. & nouus fit
ſimilis ſexto:decimus quinto:& undecimus fit quarto par. tertio quoq; duodecim9:
& tertiuſdecimus fit ſimilis ſecũdo:quartuſdecimus primo. Tertia uero ebdomas ea
dem facit quæ prima:quarta eadẽ quę ſecunda. Hic deniq; eſt numerus qui hoĩem cõ
cipi formari edi uiuere ali ac p oẽs ætatũ gradus tradi ſenectæ atq; oĩno cõſtare facit.
Nam ut illud taceamus ꝗ uterum nulla ui ſeminis occupatum hoc dierum numero
natura conſtituit uelut decreto exonerandę mulieris uectigali menſe redeunte purga
ri. Hoc tñ prætereundũ non eſt qa ſemen quod poſt iactum ſui intra horas ſeptẽ non

Quõ formatur hõ in utero

fuerit in effuſionẽ relapſũ:hæſiſſe in uitã ꝓnunciatur. Verũ ſemine ſemel intra formã
di hoĩs monetã locato:hoc primũ artifex natura molit̃ ut die ſeptimo folliculũ geni-
tiuum circundet humori ex mẽbrana tã tenui qualis in ouo ab exteriore teſta claudit̃
& intra ſe claudit liquorẽ. Hoc cũ a phyſicis deprehenſum ſit: Hippocrates quoq; ip
ſe qui tam fallere q̃ falli neſcit experimenti certus aſſeruit rẽferens in libro qui de natu
ra pueri inſcribit̃:tale ſeminis receptaculũ de utero eius eiectũ quale ſeptimo poſt cõ
ceptum die intellexerat Mulierẽ.n. ſemine non effuſo ne grauida maneret orantẽ im-
perauerat ſaltibus concitari:atq; ſeptimo die ſaltu eiectum cũ tali folliculo qualẽ ſu-
pra retulimus ſuffeciſſe conceptui. Hoc Hippocrates Straton uero peripateticus &
Diocle Criſtus per ſeptenos dies cõcepti corporis fabricã hac obſeruatione diſpẽſant
ut ebdomadæ ſecunda credãt guttas ſanguinis in ſuperficie folliculi:de quo diximus
apparere:tertia demergi eas introrſum ad ipſum cõceptiõis humorẽ: quarta humore
ipſum coagulari ut quidã uelut inter carnẽ & ſanguinẽ liquida adhuc ſoliditate cõue

Corporis formatio

niat:quinta uero interdũ fingi in ipſa ſubſtantia humoris humanã figurã magnitudi
ne qdem apis:ſed ut in illa breuitate mẽbra oĩa & deſignata totius corporis liniamen
ta cõſiſtant. Ideo aũt adiecimus interdũ:qa conſtat quotiẽs quinta ebdomadæ fingit̃

Partus

deſignatio iſta mẽbroꝝ:menſe ſeptimo maturari partũ. Cũ aũt nono mẽſe abſolutio
futura eſt:ſiquidem fœmina fabricat̃ ſexta ebdomadæ iam mẽbra diuidi: ſi maſcul9
ſeptima. Poſt partum uero utꝝ uicturũ ſit quod effuſum eſt:an in utero ſic præmor
tuum:ut tantũmodo ſpirans naſcatur:ſeptima hora diſcernit. Vltra hunc.n. horarũ
numerũ quæ præmortua naſcunt̃:aeris alitũ ferre nõ pñt quem quiſq; ultra ſeptẽ ho
ras ſuſtinuerit:intelligit̃:ad uitã creatus niſi alter forte qualis perfectũ põt caſus eri-
piat. Itẽ poſt dies ſeptẽ iactat reliquias umbelici:& poſt bis ſeptem incipiat ad lumen
uiſus eius moueri:& poſt ſepties ſeptẽ libere iã & pupillas & totã faciẽ uertit ad mo-

Dentes qñ oriũt̃ in pueris

tus ſingulos uidendoꝝ. poſt ſeptem uero menſes dentes incipiũt mandibulis merge
re:& poſt bis ſeptẽ ſedet ſine caſus timore:poſt ter ſeptẽ ſonus eius in uerba prorũpit
& poſt quater ſeptem non ſolum ſtat firmiter ſed & incedit. Poſt quinquies ſeptẽ inci
pit lac nutricis horeſcere:niſi forte ad patientiam longioris uſus continuata conſuetu
dine ꝓtrahat̃:poſt annos ſeptem dentes qui primi emerſerãt aliis aptioribus ad cibũ

uocales .vii.

ſolidum naſcentibus cedunt:eodemq; anno.i. ſeptimo plene abſoluit̃ intregritas lo-
quendi:unde & ſeptem uocales litere a natura dicunt̃ inuẽtæ:licet latinitas eaſdẽ mo
do longas mõ breues pronunciando quinq; pro ſeptem tenere maluerit. Apud quos
tñ ſi ſonos uocalium nõ apices numeraueris:ſimiliter ſeptẽ ſunt:poſt aũt bis ſeptem

ipſa

ipſa ætatis neceſſitate pubeſcit. Tunc.n. moueri incipit uis generationis in maſculis & uocales
purgatio fœminaꝝ: Ideo & tutela pueris quaſi uirile iam robur abſoluit᷑: de qua tñ fœ. vii.
minæ pp uotorum feſtinationẽ maturius biennio legibus liberant᷑: poſt ter ſeptenos | Hoīs icre
annos genas flore ueſtit iuuenta: idemq; annus finẽ in longum creſcendi facit: & quar | mentũ p
ta annoꝝ ebdomas impleta ĩ latũ quoq; creſcere ultra iam ꝓhibet: quinta omne uiriũ | numeꝝ ſe
quantæ ineſſe unicuiq; poſſunt cõplet augmentũ: nulloq; modo põt quiſq̃ ſe fortior | ptenariũ
fieri inter pugiles deniq; hæc cõſuetudo ſeruat᷑ ut quos iam coronauere uictoriæ: nihil
de ſe amplius ĩ incremẽto uirium ſperent. qui uero expertes gloriæ huius uſq; illo mã
ſerunt a proceſſione diſcedant. Sexies uero ſeptẽ anni ſeruant uires ante collectas nec
diminutionem niſi ex accidenti euenire patiunt᷑. ſed a ſexta uſq; ad ſeptimã ſeptimanã
fit quidẽ diminutio: ſed occulta & quæ detrimẽtũ ſuũ aperta defectione non prodat:
ideo nonnullaꝝ rerumpu.is mos eſt ut poſt ſextam ad militiã nemo cogat᷑. in pluri-
bus datur remiſſio iuſta poſt ſeptimam Notãdũ uero q cum numerus ſeptẽ ſe mul
tiplicat: facit ætatẽ quæ proprie pfecta & habet᷑ & dicit᷑: adeo ut illius ætatis hõ utpo
te qui perfectionẽ & attigerit iam & necdũ preterierit & conſilio aptus ſic nec ab exer
citio uiriũ alienus habeat᷑. Cũ uero decas qui & ipſe perfectiſſimus numerus pfecto | uiuendi
numero. i. epta diiungit᷑: ut aut decies ſeptẽ aut ſepties deni cõputent᷑: anni hęc a phy | meta
cis credit᷑ meta uiuendi: & hoc uitæ humanæ perfectũ ſpaciũ terminat᷑ quod qſquis
exceſſerit ab oī officio uacuus ſoli exercitio ſapientiæ uacat: & oẽm uſum ſui in ſuadẽ
do hẽt alioꝝ numerũ uacatione reuerendus. A ſeptima.n. uſq; ad decimã ſeptimanã
pro captu uirium quæ adhuc ſingulis perſeuerant uariant᷑ officia. Idem numerus to
tius corporis mẽbra diſponit: Septem.n. ſunt intra hoiem quæ a græcis nigra mẽbra
uocitantur lingua cor pulmo iecur lien renes duo & ſeptẽ alia cum uenis & meatibus | Membra
quæ adiacent ſingulis ad cibũ & ſpiritũ accipiẽdũ reddendũq; ſunt deputata: guttur | hoīs di-
ſtomachus aluus ueſica & inteſtina principalia tria quoꝝ unum diſſipium uocat᷑ qd | ſpoſita p
uentrem & cætera inteſtina ſecernit. Alterũ mediũ quod græci meſſenteron dicunt: | numerũ
Tertiũ quod ueteres irã uocarunt: hẽtq; principiũ inteſtinoꝝ oium & cibi detrimẽta | ſeptenari
deducit. De ſpiritu aũt & cibo qbus accipiendis ut relatũ eſt atq; reddendis mẽbra q̃ | um diſſi-
diximus de meatibus ſibi adiacẽtibus obſequunt᷑: hoc obſeruatũ ẽ q ſine hauſtu ſpi- | piũ meſſẽ
rit9 ultra horas ſeptẽ ſine cibo ultra totidẽ dies uita nõ durat. Septẽ ſũt quoq; gradus | teron ira
in corpore q dimẽſionẽ altitudinis ab imo in ſupficiẽ cõplẽt medulla os neruus uena | Corporis
arteria caro cutis: hæc de interioribus. In apto quoq; ſeptẽ ſunt corporis ptes: caput | ptes ſeptẽ
pectus manus pedeſq; & pudendũ. Itẽ quæ diuidũtur nõ niſi ſeptẽ cõpagibus iuncta | Manus
ſunt: ut in manibus eſt humerus brachium cubitus uola & digitorũ nodi terni. In pe | ptes ſeptẽ
dibus uero fœmur genu tibia pes ipſe: ſub quo uola ẽ & digitorũ ſimiliter nodi terni: | Pedis
Et quia ſenſus eorumq; myſteria natura in capite uelut in arce conſtituit: ſeptẽ fora- | ptes ſeptẽ
minibus ſenſuũ celebrant᷑ officia. i. oris: ac deinde oculoꝝ nariũ & auriũ binis: unde | Capitis
nõ ĩmerito hic numerus totius fabricæ diſpenſator & dominus ægris quoq; corpori- | foramina
bus periculum ſanitatẽue denunciat. Immo ideo & ſeptẽ motibus oẽ corpus agitat᷑. | .vii. mo-
aut.n. acceſſio eſt aut receſſio aut in læuã dextrãue deflexio: aut ſurſum qs ſeu deor- | tus corpo
ſum mouetur aut in orbẽ rotatur. Tot uirtutibus inſignitus ſeptenarius quas uel de | ris. vii.
partibus ſuis mutuat᷑ uel totius exercet iure plenus & habet᷑ & dicit᷑ & abſoluta (ut
arbitror) rõne iam conſtitit. cur diuerſis ex cauſis octo & ſeptem pleni uocentur. Sẽ
ſus aũt hic eſt. cũ ætas tua quinquageſimũ & ſextũ annũ cõpleuerit quæ ſũma tibi fa
talis erit ſpes qdẽ ſalutis publice te uidebit: & p remediis cõis bonoꝝ oium ſtat9 uir

tutibus tuis dictatura debebit̃:ſed ſi euaſeris iſidias ꝓpinquoꝝ nã per ſeptenos octi es ſolis anfractus redituſq; quinquagita & ſex ſignificat annos:anfractũ ſolis & reditũ annũ uocans:anfractũ pp zodiaci ambitũ:reditũ qa eadẽ ſigna p annos ſingulos certa lege metit̃. Hic quidã mirant̃ qd ſibi uelit iſta dubitatio ſi effugeris q̃ſi potuerit diuina aĩa & olim cælo reddita atq; hic maxĩe ſciam futuri ꝓfeſſa neſcire: poſſit ne nepos ſuus:an nõ poſſit euadere. Sed nõ aduertũt hanc hr̃e legẽ oĩa uel ſigna uel ſõnia ut de aduerſis obliq̃ aut denũciẽt aut minent̃ aut moneãt:& ideo quædã cauẽdo trãſimus.alia exorãdo & litãdo uitant̃.Sũt alia ineluctabilia q̃ nulla arte nullo auertũtur igenio. Nã ubi admonitio ẽ uigilãtia cautiõis euadit̃:qd apportãt mix litatio ꝓpiciatiõis auertit:nũq̃ denũciata uaneſcũt:Hic ſubiices. Vnde igit̃ iſta diſcernim⁹ ut poſſit cauẽdũ ne an exorandũ an uero patiẽdũ ſit dephendi? Sed p̃ſentis opis fuerit iſinuare qualis ſoleat in diuinatõibus eẽ affectata cõfuſio ut deſinas de icerta uelut dubitatiõe mirari. Cęteꝝ i ſuo quoq; opere artificis erit ſigna q̃rere qbus iſta diſcernat:ſi hoc uis:diuina nõ ipedit. Nã illud:ꝓhibent nã cætera parcæ ſcire:Maronis ẽ ex intima diſciplinæ ꝓfunditate ſnĩa.diuulgatis ẽt docemur exẽplis quam plene ſemp cum prædicunt̃ futura ita dubiis obſerant̃:ut tñ diligens ſcrutator niſi diuinitus (ut diximus)ipediat̃ ſubeſſe repiat apprehendẽdæ ueſtigia ueritatis ut ecce homericũ ſomnium a Ioue ut dr̃ miſſum ad cõferendã futuro die cũ hoſtibus manũ ſub aperta pro miſſione uictoriæ ſpẽ regis animauit.ille diuinũ uelut ſecutus oraculũ cõmiſſo prœlio amiſſis ſeruoꝝ plurimis uix ægre q̃ in caſtra remeauit:num dicendũ eſt deũ mandaſſe mendaciũ? non ita eſt. Sed qa illum caſum græcis fata decreuerãt: latuit in uerbis ſomnii:quod aĩaduerſum uel a uere uincendũ uel ad cauendũ ſaltem potuiſſet inſtruere:Habuit.n.præceptio ut uniuerſus ꝓduceretur exercitus. At ille ſola pugnandi hortatiõe cõtentus nõ uidit qd de ꝓducenda uniuerſitate præceptũ ſit p̃termiſſoq; Achille q tunc recẽti laceſſitus iniuria ab armis cũ ſuo milite feriabat̃ rex progreſſus in prœliũ & caſum qui debebat̃ excepit & abſoluit ſomniũ inuidia mentiendi non oĩa de iperatis ſequendo. Parẽ obſeruantiæ diligentiã homericæ per oĩa pfectionis imitator Maro in talibus quoq; rebus obtinuit: Nã apud ilium Aeneas ad regionẽ inſtruẽdo regno fataliter eligẽdam ſatis abundeq; delio inſtructus oraculo in errorẽ tñ uni⁹ uerbi negligentia relapſus eſt. Non quidẽ locoꝝ fuerat quæ petere deberet nomen inſertũ:Sed cum origo uetus parentũ ſequenda diceret̃:fuit in uerbi ꝙ iter Cretam & Italiam q̃ ipſius gentis auctores utraq; produxerãt magis oſtẽderet: & quod aiũt digito demõſtraret. Italiam: Nã cum fuiſſent inde Teucer hinc Dardan⁹ uox ſacra ſic alloquendo:Dardanidæ duri:apte conſulẽtibus Italiam de qua Dardanus profect⁹ eſſet obiecit:appellãdo eos parentis illius noĩe:cuius erat origo rectius eligẽda:& hic certe quidẽ denũciationis eſt:quod de ſcipiõis fine prædicit̃. Sed gratia cõciliãdæ obſcuritatis inſerta dubitatio:dicto tñ quod inditio ſomnii continet̃ abſoluitur: Nã cũ dicitur circuitu naturali ſummã ſibi fatalẽ confecerint:uitari hunc finẽ non poſſe pronunciat. Quod aũt Scipioni reliquos uitæ actus ſine offenſa dubitãdi per ordinẽ retulit: & de ſola morte ſimilis eſt uiſus ambigenti:hęc ratio eſt:ꝙ ſiue dũ humano uel mœrori parcit̃ uel timori:ſeu ꝙ utile eſt hoc maxime latere pronius cætera oraculis q̃ uitæ finis exprimit̃:aut cum dicit̃ non ſine aliqua obſcuritate ꝓfertur. His aliqua ex parte tractatis ꝓgrediamur ad reliqua. Sed quo ſis Aphricane alacrior ad tutandam rẽpu. ſic habeto. Oĩbus qui patriam cõſeruauerint adiuuerint auxerint certum eſſe in cælo diffinitum locũ ubi beati æuo ſempiterno fruautur:nihil eſt.n.illi princi-

pi deo qui oẽm mundũ regit qd quidẽ in terris fiat acceptius:q̃ cõcilia cœtuſq; hoĩum iure ſocietati quę ciuitates appellant͛:eaꝝ rectores & ſeruatores hinc ꝓfecti huc reuertunt͛.Bene & oportune poſtq̃ de morte prædixit mox præmia bonis poſt obitũ ſperãda ſubiecit:qbus adeo a metu prædicti interitus cogitatio uiuẽtis erecta eſt ut ad moriendi deſideriũ ultro aĩaret͛ maieſtate ꝓmiſſæ beatitudinis & cæleſtis habitaculi:ſed de beatitate q̃ debet͛ cõſeruationibus patriæ pauca dicenda ſunt ut poſtea locũ omnẽ quẽ hic tractãdũ recepimus reſoluamus.Solæ faciũt uirtutes beatũ nullaq; alia qſq̃ uia hoc nomẽ adipiſcit͛.unde q exiſtimant nullis niſi philoſophãtibus ineſſe uirtutes:nullos præter philoſophos beatos eſſe ꝓnunciant Agnitionẽ.n.rerũ diuinarũ ſapiẽtiã ꝓprie uocãtes:eos tantũmodo dicunt eſſe ſapientes qui ex acie mentis requirũt & q̃rendi ſagaci diligentia cõpræhendunt & q̃tum uiuendi pſpicuitas pſtat imitant͛.Et in hoc ſolo eſſe aiunt exercitia uirtutũ:quaru officia ſic diſpenſant.Prudentiæ eſſe mundum iſtum & oĩa quæ in mundo inſunt diuinorum contemplatione deſpicere:oẽmq; aĩæ cogitationem in ſola diuina dirigere.Temperantiæ oĩa relinquere inquantũ natura patit͛:quæ corporis uſus requirit.Fortitudinis:nõ terreri aĩam a corpore quodammõ ductu philoſophiæ recedentem:nec altitudinem pfectæ ad ſupna aſcenſionis horrere.Iuſticiæ:ad unã ſibi huius præpoſiti conſentire uiam uniuſcuiuſq; uirtutis obſequium atq; ita fit ut ſm hoc tã rigidæ diffinitiõis abruptum rerumpu.rectores beati eſſe nõ poſſint.Sed Plontinus inter philoſophiæ ꝓfeſſores cũ Platone princeps libro de uirtutibus gradus earum uera & naturali diuiſionis rõne compoſitos per ordinem digerit.Quattuor ſunt inqt quaternarũ genera uirtutũ:Ex his primæ politicæ uocãtur:ſecundæ purgatoriæ:tertiæ animi iam purgati:quartæ exemplares.Et ſunt politicæ hoĩs:qa ſociale animal eſt:His boni uiri reipu.conſulunt:urbes tuent͛.hi parentes uenerant͛ liberos amãt:ꝓximos diligunt:his ciuium ſalutem gubernãt:his ſocios circũſpecta ꝓuidentia ꝓtegũt:iuſta liberalitate deuinciũt:hiſq; ſui memores alios fecer͛ merendo:& ẽ polcitici prudentia ad ratiõis normã:quæ cogitat quæq; agit uniuerſa dirigere:ac nihil præter rectũ uel laudabile facere:hũaniſq; actibus tanq̃ diuinis arbitris ꝓuidere.Prudẽtiæ iſunt ratio:itellectus:circumſpectio:ꝓuidentia:docilitas:cautio.Fortitudinis eſt animũ ſupra periculi metum agere:nihilq; niſi turpia timer͛:tolerare fortiter uel aduerſa uel ꝓſpera.Fortitudo pſtat magnanimitatem fiduciã ſecuritatem magnificentiam conſtãtiam tolerantiam firmitatem.Temperantiæ:nihil appetere pœnitendum in nullo legem moderationis excedere:ſub iugo rationis cupiditatem domare.Temperantiam ſequuntur modeſtia uerecundia abſtinentia caſtitas honeſtas moderatio parcitas ſobrietas pudicitia iuſticię ſeruare unicuiq; quod ſuum eſt de iuſticia uenlũt inocentia amicitia cõcordia pietas religio affectus humanitas.His uirtutibus uir bonus primum ſui atq; inde reip.rector efficitur:iuſte ac ꝓuide gubernãs hũana nõ deſerẽs.Secũdæ quas purgatorias uocant hõis ſunt:q diuini capax ẽ ſolũq; animũ eius expediũt:q decreuit ſe a corpis cogitatiõe purgare:& quadã hũanoꝝ fuga ſolis ſe inſerere diuinis:Hæc ſũt ocioſoꝝ q in rerũpu.actibus ſe ſeqſtrãt.Haꝝ qd ſingule uelit͛ ſupius expreſſim9:cũ de uirtutibus philoſophãtiũ diceremus:quas ſolas q dã extiſtimauerũt eẽ uirtutes.Tertiæ ſunt purgati iã defæcatiq; aĩ & ab omni mundi huius aſpergine preſſe pureq; deterſi.Illic prudẽtiæ ẽ diuina non quaſi in electiõe præferre:ſed ſola noſce & hæc tanq̃ nihil ſit aliud intueri.Tẽperãtię teneras cupiditates nõ reprimere:ſed penitus obliuiſci.Fortitudinis paſſiõis ignorare nõ uincere ut neſciat iraſci:cupiat nihil.Iuſticiæ:ita cũ ſupera & diuina mẽte ſociari ut ſeruet ꝑpetuũ cũ ea fœ-

beatitudo q̃ dat͛ pr̃ię cõſeruatoribus

uirtutum exercitia

politicæ uirtute

uir bon9

Virtutes purgati animi

dus imitãdo.Quartæ ſũt quæ in ipſa diuina mẽte cõſiſtũt:quã diximꝰ νοῦν uocari:a
quarũ exẽplo oẽs reliquæ p ordinem defluũt.Nã ſi rerꝝ aliarũ:multo magis uirtutũ
ideas eſſe ĩ mente credendũ eſt.Illic prudentia eſt mẽs ipã diuina:Tẽperãtia qᵈ in ſe p
petua intentiõe cõuerſa eſt.Fortitudo ꝙ ſemp idem eſt nec aliqñ mutat̃:Iuſticia ꝙ pe
paſſiões animi
renni lege a ſempiterna opis ſui cõtinuatiõe nõ flectitur: Hæc ſũt quaternarũ q̃ttuor
genera uirtutũ:quæ præter cætera maximã in paſſiõibus hñt differentiã ſui.Paſſiões
aũt(ut ſcimus)uocãtur:qᵈ hoĩes metuunt cupiũtq;: dolent gaudentq;.Has primæ
molliunt:ſecũdæ auferunt.tertiæ obliuiſcũt̃:in quartis nefas ẽ nominari.Si ergo hoc
eſt officiũ & effectus uirtutũ beate:cõſtat aũt & politicas eẽ uirtutes: igit̃ & politicis
efficiũt̃ beati.Iure ergo Tulliꝰ de rerꝝ pu.rectoribus dixit ubi beati æuo ſempiterno
fruãt̃:Qui ut oſtẽderet alios ocioſis:alios negocioſis uirtutibus fieri beatos:nõ dixit
abſolute nihil eſſe illi principi deo acceptius q̃ ciuitates ſed adiecit qᵈ qdẽ in terris fiat
ut eos q ab ipſis celeſtibus incipiũt:diſcerneret a rectoribus ciuitatũ qbus p terrenos
actus iter parat̃ ad cælũ.Illa aũt diffinitiõe qd preſſius põt eſſe:qd cautiꝰ de noĩe ci-
uitatum q̃ concilia inquid cœtuſq; hominũ iure ſociati quæ ciuitates appellant̃:nã &
ſeruilis quõdã & gladiatoria manus cõcilia hoĩum & cœtus fuerũt:ſed nõ iure ſociati.
Illa aũt ſola iuſta ẽ multitudo:cuius uniuerſitas in legum conſẽtit obſequiũ: Quod
uero ait:Rectores harũ & ſeruatores hinc ꝓfecti huc reuertũt̃:hoc mõ accipiendum
Sapiẽtia perfecta
eſt:Aĩarum originem manare de cælo inter recte philoſophãtes indubitate cõſtat eſſe
ſententiæ:& aiæ dũ corpore utitur hæc eſt perfecta ſapientia ut unde orta ſit: de quo
fonte uenerit:recognoſcat.Hĩc illud a quodam iter alia feſtiua ſeu mordacia ſerio tñ
uſurpatum eſt de cælo deſcendit. γνῶθι σεαυτόν. Nam & delphici uox hæc fert̃ ora
culi conſulenti ad beatitatem:quo itinere perueniret. Si te inquit cognoueris: ſed & ip
ſius fronti templi hæc inſcripta ſententia eſt.Homini aũt ut diximus una eſt agnitio
ſui:ſi originis nataliſq; principia exordia prima reſpexerit nec ſe quæſiuerit extra. Sic
enim aĩa uirtutis ipſas conſcientia nobilitatis ĩduitur:qbus poſt corpus euecta eo un
de deſcenderat: reportatur quia nec corporea ſordeſcit uel onerat̃ eluuie:quę puro ac
leui ſomite uirtutũ rigatur:nec deſeruiſſe unq̃ cælũ uidetur: qᵈ reſpectu & cogitatio
nibus poſſidebat.Hinc aĩã quã in ſe pronã corporis uſus efficit:atq; in pecudẽ quodã
mõ reformauit ex hoĩe:& abſolutiõem corporis perhorreſcit:& cũ neceſſe eſt non niſi
cum gemitu fugit indignata ſub ũbras. Sed nec poſt mortem facile corpus relinquit:
quia non funditus corporeæ excedunt peſtes ſed aut ſuum oberrat cadauer aut noui
corporis ambit habitaculum non humani tantummodo: ſed ferini quoq; electo gene
re moribus congruo:quos in homine libenter exercuit:mauultq; oĩa perpeti: ut cæ-
lum qᵈ uel ignorando uel diſſimulando uel potius prodendo deſeruit. euadat.Ciui
tatũ uero rectores cæteriq; ſapientes cælũ reſpectu uel cũ adhuc corpore tenẽt habitã
tes:facile poſt corpꝰ cæleſtẽ quã pene nõ reliquerãt ſedẽ repoſcũt.Nec.n.de nihilo aut
de uana adulatiõe ueniebat ꝙ quoſdã orbiũ cõditores aut claros ĩ rep. uiros in nũerũ
Vrbium cõditores relati ĩter deos
deorꝝ cõſecrauit ãtiqtas.Sed Heſiodus quoq; diuiæ ſobolis aſſertor priſcos reges cũ
diis aliis enumerat:hiſq; exẽplo ueteris ptãtis ẽt ĩ cælo regendi res humanas aſſignat
officium:& ne cui faſtidioſum ſit ſi uerſus ipſos:ut poeta græcus ꝓtulit:inſeremus:
referemus eos ut ex uerbis ſuis in latina uerba conuerſi ſunt.

Indigentes diui fato ſummi iouis hi ſunt.
Quondam homines modo tum ſuperis humana tuentes:
Largi ac munifici ius regnum nunc quoq; nacti.

Hoc & Virgilius nō ignorat: qui licet argumento ſuo ſeruiens heroas in inferos reli
gauerit: nō tn̄ eos abducit a cęlo: ſed æthera his deputat largiorem & noſce eos ſolem
ſuum ac ſua ſydera ꝓfitetur ut gemine doctrinæ obſeruationes præſtiterint & poeti
cæ figmentum & philoſophiæ ueritatem. Et ſi ſecundum illum res quoqꝫ leuiores q̄s
uiui exercuerant etiam poſt corpus exercent. quæ gratia currum.
Armorumqꝫ fuit ui uis quæ rura nitentis
Paſcere equos: eadem ſequit̄ tellure repoſtos.
Multo magis rectores quondā urbiū recepti in cælū curā regendoꝝ hoīum nō relin
quunt. Hæ aūt aīæ in ultimā ſpære recipi credunt̄: q̄ aplanes uocat̄. Nec fruſtra hoc
uſurpatū eſt: ſiquidem inde ꝑfectæ ſunt. Aīus.n. necdum deſiderio corporis irretitis A planes
ſydera pars mundi p̄ſtat habitaculum: & inde labunt̄ in corpora. Ideo his illo. Eſt red ſpęra hita
ditio qui merent̄. Rectiſſime ergo dictum eſt cum in calaxian quem aplanes cōtinet culū aiaꝝ
ſermo iſte ꝓcedat: hinc ꝑfecti hunc reuertunt̄ ad ſequentia tranſeamus. Hic ergo &
ſi eram perterritus nō tam mortis metu q̄ inſidiarum a meis quæſiui tn̄ uiueret ne ip
ſe & Paulus pater & alii quos nos extinctos arbitremur? uel fortuitis & inter fabulas
elucent ſemina infixa uirtutū: quæ nūc uideas licet ut e pectore Scipiōis uel ſomniā-
tis. emineāt. In re.n. una politicarum uirtutum hoīum pariter exercet officiū. Quod
non labit̄ aio prædicta morte præteritus: fortitudo eſt. Quod ſuorū terretur inſidiis.
magiſqꝫ alienum facimus q̄ ſuū horreſcit exitium de pietate & nimio in ſuos amore ꝓ
cedit. Hæc āt diximus ad iuſticiā referri: quę ſeruat unicuiqꝫ quod ſuū eſt. Quod ea q̄
arbitrabat̄ nō ꝑ cōpertis hēt: ſed ſpreta opīone q̄ minus cautis aīs pro uero inoleſcit:
quærit dicere certiora: indubitata prudentia eſt: Quod cū ꝑfecta beatitas & cæleſtis
habitatio humanæ naturæ ī qua ſe nouerat eſſe ꝓmittit̄: audiēdi tn̄ talia deſideriū fre
nat temperat & ſequeſtrat: ut de uita aui & patris interroget: quid niſi tēperantia eſt?
ut iam tum liqueret Aphricanum per quietem ad ea loca quę ſibi deberent̄ adductū?
In hac aūt interrogatione de aīæ immortalitate tractatur. Ipſius.n. conſultationis hic
ſenſus eſt. Nos inq̄t arbitrabamur aīam cum fine morientis extingui: nec ulterius eē
poſt hominem. Ait enim quos extinctos eſſe arbitraremur. Quod aūt extinguit̄ eſſe
iam deſinit. Ergo uelim dicas inq̄t. Si & pater paulus tecum & alii ſuperſunt: Ad hāc
interrogationem quæ & de parentibus ut a pio filio & de cæteris ut a ſapiente ac natu
ram ipſam diſcutiente ꝓtexit quid ille reſpōdit? Immo uero inquit: hi uiuunt qui cor-
porum uinculis tanquam e carcere euoluerunt. Veſtra uero quæ dicit̄ eſſe uita: mors
eſt. Si ad inferos meare mors: eſt & uita ē eſſe cum ſuperis: facile diſcernis quæ mors Aiæ imor
animæ quæ uita credenda ſit. Si conſtiterit qui locus habendus ſit inferorum: ut aīa talitas
dum ad hunc truditur mori cum ab hoc procul eſt uita frui & uere ſupereſſe credat̄.
Et quia totum tractatum quem ueterum ſapīa de inueſtigatione huius quæſtiōis agi
tauit in hac latentem uerborum paucitate reperies: ex omnibus aliqua quibus nos de
rei quam quærimus abſolutioue ſufficiet admoneri amore breuitatis excerpſimus.
Anteq̄ ſtudium philoſophiæ circa naturæ inquiſitionem ad tantum uigoris adole- iferi q̄ ſūt
ſceret: qui per diuerſas gentes auctores in cōſtituēdis ſacris cerimoniarū fuerūt: aliud
eſſe inferos negauerunt q̄ ipſa corpora q̄bus incluſæ aīæ carcerē fœdum tenebris ho- de lethæo
ridū ſordibus & cruore patiunt̄. Hoc aīæ ſepulchrū hoc ditis cōcaua hoc īferos uoca
uerūt. Et oīa q̄ illic eſſe credidit fabuloſa ꝑſuaſio: in nobiſmetipſis & ī ipſi: hūanis cor
poribꝰ: aſſignare conati ſunt: obliuiōis fluuiū aliud nō eē aſſerētes q̄ errorē aīæ obliui de flagetō
ſcētis maieſtatē uitæ prioris: qua ante q̄ in corpus truderet̄ potita eſt ſoāqꝫ eē ī corpe te De

acherōte uitam putātis. Pari interp̄tatiōe flegethontem ardores irarū & cupiditatū putarunt.
de Cocy- Acherontē qcqd feciſſe dixiſſeue uſqꝫ ad triſtitiā hūanæ uarietatis more nos pœnitet.
to Cocytū qcqd hoies in luctū lachrymaſqꝫ cōpellit. Srygē qcqd inter ſe humanos aīos
De ſtige in gurgite mergit odioꝝ. Ipſam quoqꝫ pœnaꝝ deſcriptionē de ipſo uſu cōuerſationis
hūanæ ſumptā crediderūt. Vulturē iecur imortale tondētē nihil aliud intelligi uolen
tes q̄ tormēta cōſciētiæ obnoxia flagitio uiſcera iteriora rimātis: & ipſa uitalia idefeſſi
De uultu admiſſi ſceleris admonitiōe laniātis: ſemperqꝫ curas ſi reqeſcere ſorte tētauerint excitā
re todēte tis tanq̄ fibris renaſcētibꝰ inhærēdo: nec ulla ſibi miſeratiōe parcētis lege hac quam ſe
ecurtytii iudice nemo nocēs abſoluit: nec de ſe ſua pōt uitare ſniam. Illos aūt epulis āte ora po
De tātalo ſitis excruciari fame & inedia tabeſcere: quos magis magiſqꝫ acqrendi deſideriū cogit
De ixione p̄ſentē copiā nō uidere: & in affluentia inopes egeſtatis mala ī ubertate patiūt: neſciē
tes p̄ta reſpicere dū egent habēdis. Illos radiis rotaꝝ pēdere diſtrictos: qui nihil con-
ſilio p̄uidētes: nihil rōne moderātes. nihil uirtutibus explicātes: ſeqꝫ & actus ſuos oēs
fortunæ p̄mittentes caſibus & fortuitis ſemper rotant. Saxum ingens uoluere ineffi
cacibus laborioſiſqꝫ conatibus uitam terētes. Atrā ſilicē lapſurā ſemp & cadēti ſimilē
illoꝝ capitibus īminere: qui arduas poteſtates & infauſtā ambiūt tyrānidē nunq̄ ſine
timore uicturi: & cogentes ſubiectum uulgus odiſſe dum metuat ſemp ſibi uident
De ſiſyſo exitiū: quod mereāt excipere: Nec fruſtra hoc theologi ſuſpicati ſunt. Nā Dionyſius
de phle- aulæ ſiculæ inclementiſſimus incubator familiari quondā ſuo ſolam beatā exiſtimāti
gia uitam tyrāni uolens q̄ p̄petuo metu miſera q̄ īpendentiū ſemp periculoꝝ plena eſſet
oſtendere gladium uagina raptum & a capulo de filo tenui pendentem mucrone de
De diony miſſo iuſſit familiaris illius capiti īter epulas īminere. Cumqꝫ ille & ſiculas & tyran-
ſio ſiculo nicas copias præſentis mortis periculo aſpernaretur talis eſt inquit Dionyſius uita:
quā beatā putabas: ſic nobis ſemp mortem īminentem uidemus. Exiſtima ergo qñ
fœlix eſſe poterit. q timere nō deſinit: Secundum hæc igitur quæ a theologis aſſerun
tur: ſi uere ſuos quiſqꝫ patimur manes & inferos in his corporibus eſſe credimus: qd
aliud intelligendū eſt: q̄ mori animā cum ad corporis inferna demergitur: uiuere aūt
cum ad ſupera poſt corpus euadit: Dicendum eſt: quid his poſtea uiri ſollicitior inq
ſitor philoſophiæ cultus adiecerit. Nā & qui primum Pythagorā & qui poſtea Pla-
Duę tonem ſecuti ſunt: duas eſſe mortes unā aīæ: aīalis alteram prodiderūt. Mori animal
mortes cum anima diſcedit e corpore: ipſam uero aīam mori aſſerentes cum a ſimplici & in-
diuiduo fonte naturæ ī membra corporea diſſipat. Et quia una ex his manifeſta oībꝰ
nota eſt altera non niſi a ſapientibus depræhenſa cæteris eam uitam eſſe credentibus.
ideo hic ignoratur a plurimis: cur eundem mortis deū modo ditem modo īmitē uo-
cemus: cum per alteram. i. aīalis mortem abſolui animā & ad ueras naturæ diuitias
atqꝫ ad propriam libertatem remitti fauſtum nomē indicio ſit: per alteram uero quæ
uulgo uita exiſtimatur aīam de īmortalitatis ſuæ luce ad quaſdā tenebras mortis im
pelli uocabuli teſtemur horrore. Nam ut cōſtet aīal: neceſſe in corpe anima uinciat.
Corpus Ideo corpus demas: hoc ē uinculū. nuncupat & σωμα quaſi quoddā σημα. i. aīæ ſe
īferorum pulchrū. Vnde Cicero pariter utrūqꝫ ſignificās corpus eſſe uinculū corpus, eſſe ſepul
opinio chrū qd carcer ē ſepultoꝝ ait. Qui e corpoꝝ uinculis tāq̄ e carcere euolauerūt inferos
platonica āt platonici nō in corpibus eē. i. nō a corporibꝰ icipere dixerūt: ſed certā mūdi iſtius p
Mūdꝰ di tē Ditis ſedē. i. iferos uocauerūt. De loci uero ipſiꝰ finibꝰ iter ſe diſſona publicarūt &
uiſus in ī tres ſectas diuiſa ſnia ē. Alii. n. mūdū ī duo diuiſerūt: quoꝝ alterū facit alteꝝ patit.
duo Et illud facere dixerūt: qd cum ſit immutabile alteri cām & neceſſitatem p̄mutatio-

nis imponit. Hoc pati quod permutationes uariatur. Et immutabilem qdem mundi
partem a ſpæra quæ aplanes dicitur uſq; ad globi lunaris exordiū. Mutabilem uero a Aiæ uita
luna ad terras uſq; dixerunt. Et uiuere animas dum immutabili parte cōſiſtunt: mori & mors
aūt cum ad partē ceciderint permutatiōis capacem. Atq; iō inter lunam terraſq; locū
mortis & inferorum uocari: ipſamq; lunam uitæ eſſe mortiſq; confinium: & aīas inde
in terram fluentes mori: inde ad ſupera meantes in uitam reuerti. Nec immerito exi Lunares
ſtimatum eſt. A luna. n. deorſum natura incipit caducorum: ab hac animæ ſub nume populi
rum dierum cadere & ſub ipſis incipiunt: Deniq; illā ætheream terrā Phyſici uocaue-
runt & habitatores eius lunares populos nūcupauerūt quod ita eſſe plurimi: argumē
tis: quæ nunc longū eſt enumerare docuerunt. Nec dubiū eſt: quin ipſa ſit mortalium
corporū & auctor & cōditrix: adeo ut nōnulla corpora ſub luminis eius acceſſu patiā Mundi
tur augmēta: & hac decreſcēte minuāt: Sed ne de re manifeſta faſtidiū ꝓlixa aſſertio alia diui-
ne generet: ad ea quæ de inferorū loco alii diffiniunt: tranſeamus. Maluerūt. n. mūdū ſio
alii in elemēta ter quater a diuidere: ut i primo numerent ordine: terra: aqua: aer: ignis
quæ ē pars liquidior aeris uicina lunæ. Supra hæc rurſum totidē numero: ſed naturæ
purioris elementa: ut ſit luna ꝓ terra quā ætherea terrā a phyſicis diximus noīatam:
aqua ſit ſpæra mercurii: aer ueneris: ignis in ſole. Tertius uero elemētoꝝ ordo ita ad
nos cōuerſus habeat: ut terrā ultimā faciat: & cæteris in mediū redactis in terrā deſi-
nat tam ima q̄ ſumma poſtremitas. Igit ſpæra martia ignis habeat: aer iouis ſaturni
aqua terra uero aplanes: in qua elyſios cāpos eē puris aīs deputatos antiquitas nobis Elyſii cāpi
intelligendū reliquit. De his cāpis anima cū in corpus emittit: per tres elementoꝝ or
dines trina morte ad corpus uſq; deſcendit. Hæc eſt inter platonicos de morte aīæ cū
in corpus truditur ſecūda ſnīa: Alii uero (nā tres inter eos eē ſniarum diuerſitates ante Mūdi ter
ſignauimus) in duas qdē & ipſi partes ſicut primi faciunt: ſed nō hiſdē terminis diui tia diuiſio
dunt mūdū: Hic. n. cælum quod aplanes ſpæra uocitet partē unā ſeptē uero ſpæras
quæ uagæ uocant & quod inter illas ac terram eſt terrāq; ipſam alterā partē eē uolue-
runt. Secūdū hos ergo quoꝝ ſectæ amicitior eſt rō: aīæ beatæ ab oī cuiuſcūq; cōtagio
ne corporis liberæ cælū poſſidet. Quæ uero appetentiam corporis & huius quā in ter
ris uitā uocamus ab illa ſpecula altiſſima & perpetua luce deſpiciens deſiderio latenti
cogitauerit: pondere ipſo terrenæ cogitationis paulatim in inferiora delabit. Nec ſubi
to a pfecta incorporalitate luteū corpus induit: ſed ſenſim p tacita detrimēta & lōgio
rem ſimplicis & abſolutiſſimæ puritatis receſſum in quædā ſyderei corporis incremē
ta turgeſcit. In ſingulis. n. ſpæris quæ cælo ſubiectæ ſunt. ætherea ſubuolutione ueſtit
ut per eas gradatim ſociati huius indumenti teſtei cōcilict. Et ideo totidem mortibus
quot ſpæras tranſit ad hanc peruenit: quæ in terris uita uocitat. deſcenſus uero ipſius
quo aīa de cælo in huius uitæ inferna delabit: ſic ordo digerit. zodiacū ita lacteis cir- Ordo de
culis obliquæ circūflexiōis occurſu ambiēdo amplectit: ut eū quæ duo tropica ſigna ſcētis aiæ
capricornus & cancer ferunt: inter ſecer. Has ſolis portas phyſici uocauerunt: quia in in corpus
utraq; obuiante ſolſtitio ulterius ſolis inhibet acceſſio: & fit ei regreſſus ad zone uiā: Solis por
cuius terminos nūq̄ relinquit. Poſt has portas aīæ de cælo in terras meare: & de terris tæ
in cælum remeare credunt. Ideo hoium una: altera deoꝝ uocat. Hoium cancer: quia Porta can
per hūc in inferiora deſcēſus eſt. Capricornus deoꝝ: qa per illū aīæ in ꝓpriæ imortali- cri hoīs ē
tatis ſedē & in deoꝝ numeꝝ reuertunt: Et hoc ē qd Homeri diuina prudētia in antri Porta Ca
itacēſis deſcriptōe ſignificat Hinc & Pythagoras putat a lacteo circulo deorſū icipere pricorni
Ditis imperiū: qa aīæ inde lapſæ uidentur iā a ſuperis receſſiſſe. Ideo primā naſcētibus deorum

Ditis īpe ait lactis alimoniā offerri:qa primus eis motus a lacteo incipit in corpora terrena la-
riū lac pri bentibus. Vnde & Scipioni de animis beatorum oſtenſo lacteo dictum eſt:Hinc ꝓfe
ma alimo cti huc reuertunt̄.Ergo deſcenſuræ cū adhuc in cancro ſunt qm̄ illic poſitæ: necdū la-
nia cteum reliquerunt adhuc in numero ſunt deoꝝ.Cum uero ad leonem labendo perue
nerint.illic cōditionis futuræ auſpicant̄ exordium.Et qa in leone ſunt rudimēta naſcē-
aquarius di & q̄dā humanæ naturæ tironicia aquarius aūt aduerſus leoni eſt & illo oriēte mox
humanæ occidit:ideo cū ſol aquarium tenet:manibus parentatur:ut pote in ſigno quod huma
uitę cōtra næ uitæ cōtrariū uel aduerſum ferat̄.Illinc ergo.i.a cōfinio quo ſe zodiacus lacteuſq́
rius contingunt aīa deſcendens a terreti quæ ſola forma diuina eſt:in conum defluendo ꝓ
parēatio- ducitur:ſicut a puncto naſcit̄ linea:& in longū ex indiuiduo ꝓcedit:ibiq́ a puncto ſuo
nis epiſco quod eſt nonas uenit in diadē quæ eſt prima detractio.Et hæc eſt eſſentia quā indiui-
pus duā eandēq́ diuiduā.Plato in Thimæo cū de mundanæ aīæ fabrica loqueret̄:expſſit.
Aīæ diſcē Animæ.n.ſicut mundi ita & hoīs unius modo diuiſionis reperient̄ ignaræ:ſi diuinæ
ſio naturæ ſimplicitas cogitetur modo capaces:cum illa per mundi:hæc per hoīs mēbra
diffundit̄.Anima ergo cū trahit̄ ad corpus:in hac prima ſui perductione ſiluestrē tu
multū.i.hylen influentē ſibi incipit experiti.Et hoc eſt quod Plato notauit ī Phedrōe:
aīam in corpus trahi noua ebrietate trepidantē:uolēs nouū potū materialis alluuiōis
crater li- intelligi:quo delibuta & grauata deducitur. Arcani huius indicium eſt & crater Li-
beri pr̄is beri patris ille ſydereus in regione quæ inter cancrū eſt & leonē: locatus ebrietatē illic
obliuio primū deſcēſuris animis euenire ſilua influente ſignificans:Vnde & comes ebrietatis
animarū obliuio illic incipit aīs latenter obrepere.Nā ſi animæ memoriā rerū diuinarū: quarū
in cælo erant cōſciæ ad corpora uſq́ deferēt:nulla inter hoīes foret de diuinitate diſſen
ſio.Sed obliuionē quidē oēs diſcendendo hauriūt:aliæ uero magis minus aliæ. Et iō
in terris uerū:cū nō oībus liqueat:tñ opinant̄ oēs:qa opinionis ortus eſt memoriæ de
fectus.Hi tñ hoc magis inueniunt qui minus obliuionis hauſerūt:qa facile reminiſcū
tur qd illic ante cognouerint.Hūc eſt:ꝙ quę apud latinos lectio:apud græcos uocat̄
repetita cognitio:qa cū uera diſcimus:ea recognoſcimus:q̄ naturaliter noueramus an
Hyle teq̄ materialis influxio in corpus ueniētes aīas ebriaret.Hæc eſt aūt hyle:q̄ oē corpus
mundi quod ubicūq́ cernimus ideis impreſſa formauit.Sed altiſſima & puriſſima ps
eius qua uel ſuſtentant̄ diuina uel cōſtāt:nectar uocat̄:& credit̄ eſſe potus deoꝝ: In-
Nectarū ferior uero & turbidior:potus aīaꝝ.Et hoc eſt quod ueteres lethæū fluuiū uocauerūt
ipſum aūt Liberū patrem orphaici νουν ὑλικόν ſuſpicant̄ intelligi:qui ab illo indiui
lethę9.fl. duo natus in ſingulos ipſe diuidit̄:Ideo in illoꝝ ſacris tradit̄ titanio furore in membra
diſcerptus:& fruſtis ſepultis rurſus unius & integer emerſiſſe:qa νουσ quem dixim9
liber pr̄is mentē uocari:ex indiuiduo ꝑbendo ſe diuidendū & rurſus ex diuiſo ad indiuiduū re-
uertendo & mundi implet officia:& naturæ ſuæ arcana non deſerit. Hoc ergo primo
pondere de zodiaco & lacteo ad ſubiectas uſq́ ſpæras aīa delapſa dū & ꝑ illas labitur
aīa recipit in ſingulis nō ſolū ut iā diximus luminoſi corporis amicit̄ acceſſu:ſed & ſingulos mo
Satur. tus quos in exercitio eſt habitura ꝓducit:in ſaturni rōcinationē & intelligētiam quod
A ioue λογιστικον θεωρητικον uocāt:In iouis uim agēdi quod πρακτικόν dicit̄.in martis
A marte aīoſitatis ardorē:qđ θυμικόν nuncupat̄.In ſolis ſentiēdi opinādiq́ naturā:qđ αἰσθη
A ſole τικον & φανταστικον appellāt Deſiderii uero motū:qđ ἐπιθυμητικόν uocat̄ in ue-
A genere neris:ꝓnunciādi & interꝑtandi quæ ſentiat:qđ ἑρμηνευτικον dicit̄ orbe mercurii
A mer. φυτικόν uero.i.naturā plātādi & augēdi corpora ingreſſu globi lunaris exercet:&
A luna eſt ſicuta diuinis ultima ita in noſtris terreniſq́ oībus prima,Corpus enim ſ hoc ſicut

fęx reꝝ

ſæx reꝝ diuinaꝝ eſt:ita aīalis,eſt prima ſubſtātia.Et hæc eſt dr̄ia inter terrena corpora
& ſupa cæli dico & ſyderū aliorūq; elemētoꝝ: q̄ illa quidē ſurſum accerſita ſunt ad aīæ
ſedē:& īmortalitatē ex ipſa natura regionis & ſublimitatis imitatione meruerunt.Ad
hæc uero terrena corpora aīa ipſa deducitꝰ:& ideo mori creditꝰ:cū in caducā regionem
& in ſedē mortalitatis includitꝰ.Nec te moueat:q̄ de aīa quam eē īmortalē dicimus: Mors aīę
mortē totiēs noīamus.Etenim ſua morte aīa nō extinguitꝰ:ſed ad tp̄s obruitꝰ.Nec tpa quæ ſit
dimerſione beneficiū perpetuitatis eximitur.Cum rurſus eſt corpore ubi meruerit cō
tagione uitioꝝ penitus elimata purgarim ad parentis uitæ lucē reſtituta.in integrū re
uertatur.Plene ut arbitror de uita & de morte animi diffinitio liquet:quam de adytis
phiæ doctrina Ciceronis elicuit:Sed Scipio per quietē & in cælo:quod in p̄miū cedit
beatis:& p̄miſſione īmortalitatis aīatus tā glorioſam ſpem tanq̄ inclytā magis ma-
giſq; firmauit uiſo patre.de quo utrū uiueret:cū adhuc uideretꝰ dubitare: quæſierat.
Mortē igitꝰ male cœpit:ut uiueret.Nec fleſſe contentus uiſo parēte quē crediderat ex
tinctū: ubi loq̄ poſſe cepit:hoc primū p̄bare uoluit:nihil ſe magis deſiderare q̄ ut cū
eo iā morare͂tꝰ.Nec tn̄ apud ſe quæ deſiderabat faciēda cōſtituit q̄ an̄ cōſuleret: quoꝝ
unū prudentiæ:alterū pietatis aſſertio eſt.Hūc ipſa uel cōſulētis uel pcipientis uerba
tractemus.Quæſo in q̄ pr̄ ſanctiſſime atq; optime:qm̄ hæc eſt uita(ut audio Aphri-
canū dicere)q͂d moror in terris?quin huc ad uos uenire p̄pero?Nō eſt ita inq̄t ille.Ni
ſi.n.cū deus hic cuius hoc tēplū eſt omneq; quod cōſpicis:iſtis te corporis cuſtodiis
liberauerit huc tibi aditus patere non pōt.Hoīes.n.ſunt hac lege generati:qui tuere͂tꝰ
illum globū:quē in tēplo hoc mediū uides quæ terra dicitꝰ.Hiſq; aīus datus eſt ex il-
lis ſempiternis ignibus q̄ ſydera & ſtellas uocatis:quæ globoſæ & rotundę diuinis aīa
tæ mentibus circulos ſuos orbeſq; cōficiunt celeritate mirabili.Quare & tibi publi &
piis oībus retinēdus aīus eſt in cuſtodia corporis.Nec iniuſſu eius a quo ille eſt uobis mors ē ap
datus ex hoīum uita migrādū eſt:ne munus aſſignatum adeo diffugiſſe uideamini. petēda nō
Hæc ſecta & p̄ceptio Platonis eſt:qui in Phedrone diffinit hoī non eſſe ſua ſpōte mo- ſibi ipſiuſ
riendū.Sed in eodē tn̄ dialogo idē dicit mortē philoſophantibus appetendā:& ipſam inferenda
philoſophiā meditationē eē moriēdi.Hæc ſibi ergo cōtraria uidentꝰ:ſed nō ita eſt. Nā Morte
Plato duas mortes hoīs nouit.Nec hoc nūc repeto quod ſuperius dictū eſt.duas eſſe duæ hoīs
mortes:unā animæ aīalis alterā:ſed ipſius quoq; aīalis hoc eſt hoīs duas aſſerit mor-
tes:quarū unā natura:uirtutes alterā pręſtant.Homo.n.moritꝰ cū aīa corpus relinq̄t Mors q̄
ſolutū lege naturæ.Mori ēt dicitꝰ:cum aīa adhuc in corpore cōſtituta corporeas ille- patitꝰ a ſa
cebras philoſophia docēte cōtēnit:& cupiditatū dulces inſidias reliquaſq; oēs exuitꝰ pientibus
paſſiones.Et hoc eſt q͂d ſuperius ex ſecūdo uirtutū ordine:quæ ſolis philoſophantibꝰ
aptæ ſunt:euenire ſignauimus.Hanc ergo mortē dicit Plato ſapientibus appetendā.
Illā uero quā oībus natura cōſtituit cogi uel inferri uel accerſiri uetat docēs expetēdā
eſſe naturā.Et has cauſas huius aperiens ſanctionis:quas ex uſu reꝝ quę ī quotidiana
cōuerſione ſunt:mutantꝰ.Ait.n.eos qui poteſtatis īperio truduntꝰ in carcerē: nō opor
tere inde diffugere priuſq̄ poteſtas ipſa quæ clauſit abire permiſerit.Nō.n.uitari pœ-
nā furtiua diſceſſione:ſed creſcere.Hoc quoq; addit nos eſſe in domino deoꝝ: quoꝝ
tutela & p̄uidētia gubernamur.Nihil aūt eſſe inuito domino de his quæ poſſidet: ex
eo loco in quo ſuū cōſtituerat auferendū.Et ſicut qui uitā mancipio extorquet alieno Qui ſpō-
crimine nō carebit:ita eū qui finē ſibi domino necdū iubēte quæſiuerit: nō abſolutiōe te ſibi
cōſeq̄ ſed reatū.Hęc platonicæ ſecte ſnīa altius Plotinus exequitꝰ.Oportet inq̄t aīam mortem
poſt hoīem liberā corporeis paſſionibus inueniri:quā q̄ de corpore uiolēter extrudit: cōparāt

liberam eſſe non patiť.Qui.n.ſibi ſua ſponte necem cõparat aut perteſus neceſſitatis: aut metu cuiuſq̃ ad hoc deſcendit aut odio:quæ oĩa inter paſſiones habenť.Ergo & ſi ante fuit his ſordibus pura:hoc ipſo tñ quo exit extorta:ſordeſcit.Deinde mortẽ debere:aĩæ a corpore ſolutionẽ eſſe nõ uinculũ.Exitu aũt coacto aĩam circa corpus magis magiſq̀ uinciri:Et re uera ideo ſic extortæ animæ diu circa corpus eiuſue ſepulturam uel locum:in quo iniecta manus eſt:peruaganť.Cũ cõtra illæ aĩæ quæ ſe in hac uita a uinculis corporeis philoſophię morte diſſoluunť:adhuc extante corpore cælo & ſyderibus inſeranť:Et ideo illam ſolã de uolũtariis mortibus ſignificat eſſe laudabilẽ:quæ cõparatur phiæ rõne ut diximus non ferro prudentia non ueneno Addit ẽt ſolam eſſe naturalem mortem:ubi corpus aĩam non aĩa corpus relinquit:Conſtat.n.numerorũ certam conſtitutamq̀ rõnem aĩas ſociare corporibus:Hi numeri dũ ſuperſunt:ꝑſeuerat corpus aĩari:Cum uero deficiũt:mox archana illa uis ſoluitur qua ſocietas ipſa cõſtabat.Et hoc eſt quod fatũ & fatalia uita tpa uocamus aĩa ergo ipſa nõ deficit: qppe quæ imortalis atq̀ perpetua eſt:ſed impletis numeris corpus fatiſcit:Nec aĩa laſſatur aĩando ſed officiũ ſuũ deſerit corpus:cũ iam nõ poſſit animari.Hinc illud eſt doctiſſimi uatis.Explebo numeꝝ reddatq̀ tenebris.Hæc eſt igitur naturalis uere mors cum finem corporis ſolus numeroꝝ ſuorũ defectus apportat:non cum extorqueť uita corpori adhuc idoneo ad cõtinuationẽ ferendi.Nec leuis eſt dfia uitã uel natura uel ſponte ſoluendi.Aĩa.n.cum corpore deſeritur:põt in ſe nihil retinere corporeum:ſi ſe pure cum in hac uita eſſet:inſtituit.Cũ uero ipſa uiolẽter de corpore extrudiť qa exit rupto uinculo non ſoluto:fit ei ipſa neceſſitas occaſio paſſionis:& malis uinculis dum rũpiť inficitur.Hanc quoq̀ ſuperioribus adiicit rõnem non ſponte pereũdi.Cum cõſtet inqt remunerationem animis illic eſſe tribuendã pro mõ perfectionis ad quam in hac uita unaquæq̀ peruenit.nõ eſt ꝓcipitandus uitæ finis:cũ adhuc ꝓficiẽdi eſſe poſſit acceſſio nec fruſtra hoc dictũ eſt nã in archanis de aĩæ reditu diſputatiõibus ferť in hac uita delinquentes ſimiles eſſe ſuper equale ſolũ cadẽtibus:qbus denuo ſine difficultate ꝓſto ſit ſurgere.Aĩas uero ex hac uita cum delictorum ſordibus recedentes æquandas his qui in abruptum ex alto præcipitiq̀ delapſi ſunt:unde facultas nunq̃ ſit reſurgendi. Ideo ergo conceſſis utendum uitæ ſpaciis:ut ſit perfectæ purgationis maior facultas. Ergo inqes qui iã ꝑfectæ purgatus eſt:manũ ſibi debet inferre cũ nõ ſit ei cã remanẽdi qa ꝑfectũ ulterius non requirit q ad ſupna ꝑuenit:Sed hoc ipſo quo ſibi celerẽ finẽ ſpe fruendæ beatitatis arceſſit: irretiť laqueo paſſionis:qa ſpes ſicut timor paſſio eſt.Sed & cætera quæ ſuperior rõ inſeruit:incurrit.Et hoc eſt:ꝙ Paulus filium ſpæ uitæ uerioris ad ſe uenire ꝓperantẽ ꝓhibet ac repellit:ne feſtinatũ abſolutionis aſcenſioniſq̀ deſiderium magis eum hac ipſa paſſione uinciat ac retardet.Nec dicit:ꝙ niſi mors naturalis aduenerit emori nõ poteris:ſed huc uenire nõ poteris.Niſi.n.inqt cũ deus iſtis te corpis cuſtodiis liberauerit:huc tibi aditus patere nõ põt:qa ſcit iã receptus ĩ cælũ niſi perfecte puritati cæleſtis habitaculi aditũ nõ patere.Pari aũt cõſtãtia mors nec ueniẽs per naturam timẽda eſt nec cõtra ordinẽ cogenda naturæ.Ex his quæ Platonẽ quæq̀ Plotinũ de uolũtaria morte pronunciaſſe retulimus:nihil in uerbis Ciceronis quibus hanc ꝓhibet remanebit obſcurũ:Sed illa uerba quę præter hoc ſũt inſerta repetamus. Hoĩes.n.ſunt hac lege generati:qui tuerentur illum globũ quẽ in templo hoc mediũ uides:quæ terra diciť.Hiſq̀ aĩus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus: quæ ſydera & ſtellas uocatis:quæ globoſæ & rotundæ diuinis aĩate mentibus circulos ſuos orbeſq̀ cõficiũt celeritate mirabili.De terra cur globus dicať in medio mũdo poſitus plenius

naturalis mors fatũ & fatalia uitæ explebo numerũ

diſſeremus

diſſeremus cū de nouem ſpęris loquemur. Bene aūt uniuerſus mundus dei templum Mundus
uocatur: ꝑp illos qui exiſtimant nihil eſſe aliud deum niſi cælum ipſum & cęleſtia iſta dicit̄ Dei
quæ cernimus. Iō ut ſummi omnipotentiam dei oñderet poſſe uix intelligi: nunq̄ uide Templū
ri: qcqd humano ſubiicit̄ aſpectui templū eius uocauit: qui ſola mente cōcipit̄: ut qui
hæc ueneraꝫ ut templa: cultū tñ maximū debeat cōditori: ſciatqꝫ qſqs in uſum templi
huius inducit̄ ritu ſibi uiuendū ſacerdotis: Vnde & quaſi quodā publico ꝓconio tātā
humano generi diuinitatē ineſſe teſtatur: ut uniuerſos ſyderei animi cognatione nobi
liter. Notādū eſt ꝙ hoc loco aīum & ut ꝓprie & ut abuſiue dicit̄: poſuit. Animus n.
proprie mens eſt quā diuiniorē aīa nemo dubitauit. Sed nōnunq̄ ſic & aīam uſurpan Animus
tes uocamus. Cū ergo dicit: Hiſqꝫ aīus datus ē ex illis ſempiternis ignibus: mentē prę
ſtat intelligi quæ nobis ꝓprie cū cælo ſyderibuſqꝫ cōis eſt. Cū uero ait: Retinēdus aīus
eſt in cuſtodia corporis: ipſam tūc aīam noīat quæ uincit̄ cuſtodia corporali: cui mēs Deus pri
diuina nō ſubdit̄. Nunc qualiter nobis aīus id eſt mēs cum ſyderibus cōis ſit: ſm theo ma cauſa
logos diſſeramus. Deus qui prima cā & eſt & uocat̄: unus oīum quæqꝫ ſunt quæqꝫ ui Mens
dentur eſſe princeps & origo eſt. Hic ſup abundanti maieſtatis fœcunditate de ſe mē
tem creauit. Hæc mens quæ νουσ. uocat̄: qua patrem inſpicit plenam ſimilitudinem Animæ
ſeruat auctoris Animam uero de ſe creat poſteriora reſpiciens. Rurſus aīa partē q̄ in- origo &
tuetur induitur ac paulatim regrediente reſpectu in fabricam corpoꝝ incorporea ipſa eius ptes
degenerat. Hēt ergo & puriſſimā ex mēte: de qua eſt nata rōnem: quod λογικον uo- Ratio
catur ex ſua natura accipit præbendi ſenſus præbendiqꝫ incrementi ſeminarium: quoꝝ
unū αισθητικον: alteꝝ λογικον nuncupat̄. ſed ex his primū. i. logicon quod inatum αισθητι-
ſibi ex mente ſumpſit ſicut uere diuinū eſt: ita ſolis diuinis aptū. Reliq̄ duo æſtheticō κον. i. ſen-
& phyticon ut a diuinis recedunt: ita cōuenientia ſunt caducis. Aīa ergo creans ſibi cō ſitiuū φυ
denſqꝫ corpora. Nā iō ab aīa natura incipit: quā ſapientes de deo & mēte νουν noīant τικόν. i.
ex illo mero ac puriſſimo fonte mentis quem naſcendo de originis ſuæ hauſerat copia generati-
corpora illa diuina uel ſupera cæli dico & ſyderum: quæ prima cōdebat animauit. di- uum
uinæqꝫ mentes oībus corporibus: quæ in formam teretem. i. in ſpæræ modū formant̄
infuſæ ſunt. Et hoc eſt quod cū de ſtellis loqueretur ait: quæ diuinis aīatæ mētibus. In
inferiora uero ac terenna degenerans fragilitatē corporum caducoꝝ deprehēdit merā
diuinitatē mentis ſuſtinere non poſſe: immo partem eius uix ſolis humanis corporibꝰ
conuenire: qa & ſola uident̄ erecta tanq̄ ad ſupera ab imis recedat: & ſola cælum facile
tanq̄ ſemp erecta ſuſpiciunt: ſoliſqꝫ ineſt uel in capitæ ſpæræ ſimilitudo quā formā di- Mentis ſe
ximus ſolam mentis capacem. Soli ergo hoī rōnem. i. uim mentis infudit: cui ſedes in des
capite eſt. Sed & geminā illam creſcendi ſentiendiqꝫ naturā: qa caducum eſt corpus:
inſeruit. Et hinc eſt: ꝙ homo & rōnis compos eſt: & ſentit & creſcit: ſolaqꝫ rōne meruit
præſtare cæteris aīalibus: quæ qa ſemper prona ſunt: & ex ipſa quæqꝫ ſuſpiciendi diffi-
cultate a ſuperis receſſerunt: nec ullam diuino corporū ſimilitudinem aliqua ſui parte
meruerūt: nihil ex mente ſortita ſunt: & ideo rōne caruerūt. Duo quoqꝫ tm̄ adepta ſūt
ſentire uel creſcere. Nam ſiqd in illis ſimilitudinem rōnis imitatur: nō rō ſed memoria
eſt: & memoria nō illa rōne mixta ſed quæ hebetudinem ſeu ſuū quinqꝫ comitatur. de
qua plura nūc dicere (qm̄ ad præſens opus non attinet) omittemus. Terrenoꝝ corpo
rum tertius ordo in arboribus & herbis eſt: quæ carent tam rōne q̄ ſenſu. Et qa creſcen
di tantūmodo uſus in his uiget: hac ſola pte uiuere dicunt̄: Hunc rerū ordinē & Vir- Principio
gilius expreſſit. Nam & mundo aīam dedit: & ut puritati eius atteſtaret̄: mentē uoca cęlum in
uit. Cælū. n. ait & terras & maria & ſydera ſpiritus intus alit. i. aīa. Sicut alibi ꝑ ſpira- Vi. æri.

mento aīam dicit. Quantū ignes animæq; ualent: Et ut illius mundanæ aīæ aſſereret
dignitatē: mentē eſſe teſtatus eſt: Mens agitat molē. Nec nō ut oſtenderet ex ipſa aīa
conſtare & aīari uniuerſa quæ uiuūt: addidit: Inde hoīum pecudūq; genus & cætera.
Vtq; aſſereret eūdē ſemp in aīa eē uigorē: ſed uſum eius hebeſcere in aīalibus corporis
denſitate adiecit. Quantū nō noxia corpora tardāt & reliqua. Secūdū hæc ergo cū ex
ſummo deo mens ex mēte aīa ſit. Anima uero & condat & uita cōpleat oīa quæ ſequū
tur cunctaq; hic unus fulgor illuminet: & uniuerſis appareat: ut in multis ſpeculis ꝑ
ordinē poſitis uultus unus Cūq; oīa continuis ſucceſſionibus ſe ſequant̃ degenerantia
per ordinē ad imū meandi inuenieť preſſius intuenti a ſummo deo uſq; ad ultimā reꝝ
fecem una ſe mutuis uinculis & religans: & nuſq̄ interrupta connexio. Et hæc eſt Ho
Cathena meri cathena aurea: quam pēdere de cælo in terras deū iuſſiſſe cōmemorat. His ergo
aurea dictis ſolū hoīem conſtat ex terrenis oībus mentis. i. animi ſocietatem cum cælo & ſy
Homeri deribus habere cōem. Et hoc eſt quod ait: Hiſq; animus datus eſt ex illis ſempiternis
ignibus quæ ſydera & ſtellas uocatis. Nec tñ ex ipſis cæleſtibus & ſempiternis ignib9
nos dicit animatos. Ignis. n. ille licet diuinum tñ corpus eſt. Nec ex corpore quāuis di
uino poſſemus aīaris ſed unde ipſa illa corpora quæ diuina & ſunt & uidēť aīata ſunt
id eſt ex ea mundanæ aīæ parte quā diximus de pura mēte cōſtare. Et iō poſtq̄ dixit:
Hiſq; aīus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus quæ ſydera & ſtellas uocatis: mox ad
iecit: quæ diuinis aīatæ mētibus: Vt ꝑ ſempiternos ignes corpus ſtellaꝝ ꝑ diuinas ue
ro mentes eaꝝ aīas manifeſta deſcriptione ſignificet. & ex illis in nr̃as uenire aīas uim
mentis oſtendat. Non ab re eſt: ut hæc de aīa diſputatio in fine ſnīas oīum: q de aīa ui
Quid ſit denť ꝓnunciaſſe: cōtineat. Plato dixit aīam eſſentiā ſe mouētē. Xenocrates numeꝝ ſe
aīa ſm ua mouentē: Ariſtoteles εντελεχειαν: Pythagoras & Philolaus arōniam: Poſſidonius
rias philo ideā Aſclepiades qnq; ſenſuū exercitiū ſibi cōſonū: Hippocrates ſpūm: tenuē ꝑ corp9
ſophorū oē diſpſū: Heraclitus pōticus lucē. Heraclitus phyſicus ſcītillā ſtellaris aſſentire: Ze
opinioneſ nō cōcretū corpi ſpūm: Democritus ſpū inſertū athomis hac facilitate motus: ut cor
pus illi oē ſit puiū. Criolaus pipatheticus cōſtare eā de qnta eſſentia Hipparcus ignē:
Anaximenes aera: Empedocles & Cricias ſāguinē: Parmēides ex terra & igne: Exone
phātes ex terra & aq̄: Boetos ex aere: & igne: Epicurus ſpēm ex igne & aere & ſpū mi-
xtā: Obtinuit tñ nō minus de īcorporalitate ei9 q̄ de īmortalitate ſnīa. Nūc uideam9
Inter ſy- q̄ ſint hæc duo noīa quoꝝ pariter meminit cū dicit: q̄ ſydera & ſtellas uocatis. Neque
dera & .n. hic res una gemina appellatiōe mōſtrať: ut enſis & gladius. Sed ſunt ſtellę qdē ſin
ſtellas gulares: ut erraticæ qnq; & cæteræ q̄ nō admixte aliis ſole ferūť: ſydera uero q̄ in aliqd
ſignū ſtellaꝝ pluriū cōpoſitiōe formāť: ut aries taurus ut andromeda pſeus uel coro
αςηρ na & quæcūq; uariaꝝ genera formaꝝ ī cælū recepta credūť. Sic & apud græcos αςηρ
αςρον & αςρον diuerſa ſignificāt. Et. n. aſter ſtella una ē & aſtrō ſignū ſtellis coactū: qđ nos
ſydus uocam9: Cū uero ſtellas globoſas & rotūdas dicat: nō ſingulariū tm̄ exprimit
ſpēm ſed & eaꝝ quæ in ſigna formāda cōueniūt. Oēs. n. ſtellæ inter ſe & ſi in magnitu
Spæra dine aliquā nullā tñ habēt in ſpecie drīam. Per hæc aūt duo noīa ſolide ſpæra deſcribiť
quæ nec ex globo ſi rotunditas deſidereť: nec ex rotunditate ſi globus deſit efficiť: cū
alteꝝ forma: alterū ſoliditate corporis deſerať. Spæras aūt hic dicimus ipſaꝝ ſtellaꝝ
corpora quæ oīa hac ſpecie formata ſunt: Dicunť præterea ſpæræ & aplanes illa quæ
maxima & eſt ſubiectæ ſeptem per quas duo lumina & quinq; uagę diſcurrunt. Circi
uero & orbes duaꝝ ſunt reꝝ duo noīa. Et his noībus quidē alibi aliter eſt uſus. Nam
& orbē pro circulo poſuit ut orbem lacteū: & orbē pro ſpęra: ut nouē tibi orbibus uel

potius globis. Sed & circi uocãtur: qui ſpærã maximã cingunt: ut eos ſequẽs tracta-
tus oñdet: quoꝝ unus eſt lacteus de quo ait: inter flãmas circus elucens. Sed hic hoꝝ
nihil neq; circi neq; orbis noĩe uoluit intelligi. Sed eſt orbis in hoc loco ſtellæ una inte — Orbis
gra & peracta cõuerſio. i. ab eodẽ loco poſt emẽſum ſpærę: per quã mouet̃ ambitũ in
eundẽ locũ regreſſus. Circus aũt eſt hic linea ambiens ſpærã: ac ueluti ſemitam faciẽs — Circus
per quã lumen utrũq; diſcurrit & inter quã uagantiũ ſtellaꝝ error legitimus coercet̃. — Errantes
quas ideo ueteres errare dixerunt: qa & curſu ſuo ferunt̃: & cõtra ſpæræ maxime. i. ip — Stellæ
ſius cæli impetũ contrario motu ad orientẽ ab occidente uoluunt̃: & oĩum quidẽ par
celeritas motus ſimilis & idẽ eſt modus meandi: ſed non oẽs eodẽ tpe circos ſuos or-
beſq; conficiũt. Et ideo eſt celeritas ipſa mirabilis qa cum ſit eadẽ oĩum: nec ulla ex il
lis aut cõcitatior eſſe poſſit aut ſegnior: non eodẽ tñ tpis ſpacio oẽs ambitum ſuũ per
agunt. Cauſam uero ſub eadẽ celeritate diſparis ſpacii aptius nos ſequẽtia docebunt.
His de ſydeꝝ natura & ſydera hoĩum mente narratis: rurſus filium pater ut in deos
pius ut in hoĩes iuſtus eſſet hortatus: prœmiũ rurſus adiecit: oſtendẽs lacteum circu
lum uirtutibus debitũ & beatoꝝ cœtu refertũ. Cuius meminit his uerbis. Erat aũt is
ſplendidiſſimo candore inter flãmas circus lucens: quẽ uos (ut a graiis accepiſtis) or
bem lacteũ nuncupatis Orbis hic idẽ qđ circus in lactei appellatiõe ſignificat. Eſt au — Lacteus
tem lacteus unus e circulis: qui ambiũt cælũ: & ſunt præter eũ numero decẽ de qui- — circus
bus quæ dicẽda ſunt proferemus: cũ de hoc competens ſermo ꝓceſſerit. Solus ex oĩ-
bus hic ſubiectus eſt oculis cæteris circũciſis magis cogitatione q̃ uiſu cõprehenden-
dis. De hoc lacteo multi inter ſe diuerſa ſenſerũt: cauſaſq; eius alii fabuloſas naturales
alii protulerunt. Sed nobis fabuloſa reticentes ea tantũmodo: quæ ad naturã eius ui
ſa ſunt pertinere: dicemus. Theophraſtus lacteũ dixit eſſe compagẽ: quia de duobus
hemiſpæriis cæli ſpæra ſolidata eſt. Et ideo ubi horæ utrinq; conueniãt: notabilẽ clari
tatem uideri. Diodorus ignẽ eſſe denſæ cõcretæq; naturæ in unã corrui limitis ſemitã
diſcretione mũdanæ fabricæ coaceruãte concretũ. Et ideo uiſum intuentis admittere
reliquo igne cæleſti lucẽ ſuã nimia ſubtilitate diffuſam nõ ſubiiciente conſpectui. De
mocritus ĩnumeras ſtellas breueſq; oẽs quæ ſpiſſo tractu in unũ coactæ ſpaciis quæ
anguſtiſſima interiacẽt optis uicinæ ſibi undiq;: & ideo paſſim diffuſæ lucis aſpergine
cõtinuũ iuncti luminis corpus oñdunt. Sed poſſidonius cuius diffinitiõi pluriũ con-
ſenſus acceſſit: ait lacteũ caloris eſſe ſyderei ĩfuſionẽ: quã ideo aduerſa zodiaco curui
tas obliquauit: ut qm̃ ſol nũq̃ zodiaci excedẽdo termĩos exptẽ feruoris ſui ptẽ cæli re
liquã deſerebat: hic circus a uia ſolis ĩ obliquũ recedẽs uniuerſitatẽ flexu calido tẽpa- — Circi. x.
ret. Quib9 aũt ptibus zodiacũ interſecet: ſupius relatũ eſt hæc de lacteo. Decẽ ãt alii — Zodiac9
ut diximus circi ſũt: quoꝝ unus ẽ ipſe zodiacus: q ex his decẽ ſolus potuit latitudinẽ — arcus
hoc mõ quẽ referemus adipiſci. Natura cæleſtiũ circuloꝝ ĩcorporalis ẽ linea q̃ ita mẽ
te concipit̃: ut ſola lõgitudine cẽſeat̃: latũ habere nõ poſſit. Sed ĩ zodiaco latitudinẽ
ſignoꝝ capacitas exigebat. Quantũ igit̃ ſpacii lati dimẽſio porrectis ſyderib9 occu- — Ecliptica
pabat: duab9 lineis limitatũ ẽ. Et terna ducta p mediũ ecliptica uocat̃: qa cũ curſum — Linea
ſuũ in eadẽ linea piter ſol & luna cõficiũt: alterius eoꝝ neceſſe ẽ uenire defectũ: ſolis ſi — eclipſi ſo-
ei tũc luna ſuccedat: lunæ ſi tũc aduerſa ſit ſoli. Ideo nec ſol unq̃ deficit: niſi cũ triceſi- — lis & lunę
mus lunæ dies eſt: & niſi qntodecimo curſus ſui die neſcit luna defectũ: Sic. n. euenit
ut aut lunę cõtra ſolẽ poſitę ad mutuãdũ ab eo ſolitũ lumẽ ſub eadẽ ĩuẽtus linea terrę
conus obſiſtat: aut ſoli ipa ſuccedẽs obiectu ſuo ab hũano aſpectu lumẽ ei9 repellat.
ĩ defectu ergo ſol ipe nil patit̃: ſed nr̃ fraudat̃ aſpect9. Luna uero circa ꝓpriũ defectũ

laborat nō accipiendo ſolis lumen:cuius beneficio noctē colorat.Quod ſciens Virgi
lius diſciplinaꝝ oīum peritiſſimus ait:Defectus ſolis uarios lunæq; labores.Quãuis
igiť triū lineaꝝ ductus zodiacū & claudat & diuidat:unū tñ circū auctor uocabulo-
rū dici uoluit antiqtas.Quīq; alii circuli paralelli uocanť.Hoꝝ medius & maximus
Circuli.v. eſt æquinoctialis.Duo extremitatibus uicini:atq; ideo breues: quoꝝ unus ſeptētrio-
æquino- nalis dr:alter auſtralis.Inter hos & medium duo ſūt tropici maiores ultimis: medio
ctialis minores:& ipſi ex utraq; pte zonæ uſtæ terminū faciūt.Pręter hos duo ſunt alii circu
Septētrio li qbus nomē dedit īperfecta cōuerſio:Ambientes.n.ſeptētrionalē uerticē : atq; inde
nalis in diuerſa diffuſi & ſe ī ſummo interſecãt:& quīq; paralellos ī quaternas ptes æquali-
Auſtralis ter diuidūt zodiacū interſecātes:ut unus eoꝝ per arietē & librā : alter per cancrū atq;
tropici capricornū meando decurrat:ſed ad auſtralē uerticē nō peruenire creduntť.Duo qui
duo ad numeꝝ pdictum ſupſunt:meridianus & orizō nō ſcribunť in ſpæra quia certū lo-
meridia cum habere nō poſſunt:ſed ꝓ diuerſitate circūſpiciētis habitãtiſue uarianť.Meridia-
nus nus eſt.n.quē ſol cū ſuper hoīum uerticē uenerit:ipſum diē medium efficiendo deſi-
circulus gnat.Et qa globoſitas terræ habitatiōes oīum æquales ſibi eſſe nō patitur : nō eadem
pars cæli oīum uerticē deſpicit.Et ideo unus oībus meridianus eſſe nō poterit:ſed ſin
gulis ſuper uerticē ſuū proprius meridianus efficiť.Similiter facit ſibi orizontē circū
Orizon ſpectio ſinguloꝝ.Orizō eſt.n.uelut quodã circo deſignatus terminus cæli qđ ſuper
circulus terrã uideť.Et qa ad ipſum uere finē nō pōt humana acies puenire:quãtū quiſq; ocu-
los circūferendo cōſpexit ꝓpriū ſibi cæli:qđ ſup terrã eſt:terminum facit. Hic orizō
Menſura quē ſibi uniuſcuiuſq; circūſcribit aſpectus:ultra trecētos & ſexaginta ſtadios lōgitudi
Orizōtis nem intra ſe cōtinere nō poterit.Centū.n.& octuaginta ſtadios nō excedit acies cōtra
uidētis. Sed uiſus cū ad hoc ſpaciū uenerit:acceſſu deficiēs in rotūditatem recurrēdo
curuatť.Atq; ita fit:ut hic numerus ex utraq; pte geminat9 tricētoꝝ ſexagita ſtadioꝝ
ſpaciū qđ intra orizōtē ſuū cōtineť:efficiat ſempq; q̄tū ex huius ſpacii pte poſtea ꝓce
dēdo demiſeris:tm̄ tibi de īteriore ſumeť:& idē orizō ſemp quãtacūq; locoꝝ trãſgreſ
ſione mutatť.Hunc aūt quē diximus admittit aſpectū aut ī terris æqua planicies:aut
pelagi tranqlla libertas:q̄ nullã oculis obiicit offenſam.Nec te moneat:ꝙ ſæpe ī lōgiſ
ſimo poſitū montē uidem9:aut ꝙ ipſa cæli ſupna ſuſpicimus.Aliud eſt.n.cū ſe ocu-
lis ingerit altitudo:aliud cū p planū ſe porrigit & extēdit intuitus: ī quo ſolo orizōtis
circus efficiť.Hæc de circis oībus qbus cælū cingiť:dicta ſufficiãt. Tractatum ad ſe
quētia trãſſeramus ex quo mihi oīa contēplãti pclara cætera & mirabilia uidebantur.
Erant aūt hæ ſtellæ:quas nūq̄ ex hoc loco uidimus:& hæ magnitudines oīum quas
eſſe nunq̄ ſuſpicati ſumus.Ex qbus erat ea minima q̄ ultima a cælo citima terris luce
lucebat aliena.Stellaꝝ aūt globi terræ magnitudinē facile uincebãt.Dicēdo: Ex quo
mihi oīa cōtemplãti:id qđ ſupra diximus affirmat:in ipſo lacteo Scipionis & paren-
tum per ſomnium contigiſſe cōuentum.Duo ſunt aūt præcipua:quæ in ſtellis ſe ad-
miratum refert:aliquaꝝ nouitatē & omnium magnitudinem . Ac prius de nouitate
poſt de magnitudine diſſeremus.Plene & docte adiiciēdo: quas nunq̄ ex hoc loco ui
dimus:cauſam cur a nobis non uideãtur:oſtendit.Locus.n.noſtræ habitatiōis ita po
ſitus eſt:ut quædã ſtellæ ex ipſo nunq̄ poſſint uideri : quia ipſa pars cæli in qua ſunt:
nunq̄ poteſt hic habitãtibus apparere.Pars.n.hæc terræ quæ incoliť ab uniuerſis ho
Vertex minibus qui nos inuicem ſcire nō poſſumus ad ſeptētrionalem uerticē ſurgit: & ſpæ-
ſeptētrio- ralis cōuexitas auſtralem nobis uerticē in ima demergit.Cum uero ſemper circa ter-
nalis ram ab ortu in occaſum cæli ſpęra uoluatť:uertex hic qui ſeptētriones habet: quoquo

uerſum mundana uolubilitate uertat̃:q̃m ſuper nos eſt:ſemp a nobis uidetur:ac ſemper oſtẽdit arctos oceani metuentes æquore tingi. Auſtralis cõtra quaſi ſemel nobis ꝓ habitatiõis nr̃æ poſitiõe demerſus:nec ipſe nobis unq̃ uidet̃:nec ſydera ſua:quibus & ipſe ſine dubio inſignit̃:oſtẽdit. Et hoc eſt quod poeta naturæ ipſius cõſcius dixit.

Hic uertex nobis ſemper ſublimis:at illum Vertex
Sub pedibus ſtix atra uidet maneſq; profundi. Auſtralis

Sed cũ hanc diuerſitatẽ cæleſtibus partibus uel ſemp uel nunq̃ apparẽdi terræ globo ſitas habitãtibus faciat:ab eo qui in cælo ẽ oẽs ſine dubio cælũ uidetur nõ impediẽte aliquã ꝑtem terræ:quæ tota puncti locũ ꝓ cæli magnitudĩe uix obtinet. Cui ergo auſtralis uerticis ſtellas nunq̃ de terris uidere contigerat:ubi circunſpectu libero ſine offenſa terreni obicis uiſæ ſunt:iure q̃ſi nouæ admirationẽ dederũt. Et q̃a intellexit cãm ꝑꝑ quã eas nunq̃ ante uidiſſet:ait: Erat aũt hæ ſtellæ quas nunq̃ ex hoc loco uidim9. Hunc locũ demõſtratiue terrã dicens: in quã erat dũ iſta narraret. Sequit̃ illa diſcuſſio:q𝔡 adiecit quid:ſit: Et hæ magnitudines oĩum quas eẽ nunq̃ ſuſpicati ſum9. Cur aũt magnitudines quas uidit in ſtellis:nunq̃ hoĩes ſuſpicati ſint:ipſe patefecit addendo. Stellaꝝ aũt globi terræ magnitudinẽ facile uincebãt. Nam q̃ñ homo:niſi quẽ doctrina phĩæ ſupra hoĩem ĩmo uero hominẽ fecit:ſuſpicari põt ſtellam unã omni terra eſſe maiorẽ:̃cum uulgo ſingulæ uix facis unius flãmam æquare poſſe uideant̃. Ergo tunc eaꝝ uere magnitudo aſſerta creditur ſi maiores ſingulas q̃ eſt oĩs terra eẽ cõſtiterit:quod hoc mõ licet recognoſcas. Punctũ dixerunt eẽ geometræ:quod ob incõprehenſibilẽ breuitatẽ ſui in partes diuidi nõ poſſit:nec ipſum pars aliqua ſed tm̃modo ſignũ eſſe dicat̃. Phyſici terram ad magnitudinẽ circi: per quẽ ſol uoluit̃: puncti modũ obtinere docuere. Sol aũt quãto minor ſit circo ꝓprio:deprehẽſum eſt maniſeſtiſſimis dimenſionũ rõnibus conſtat menſurã ſolis ducẽteſimã ſextamdecimã partem hr̃e magnitudinis circi:per quẽ ſol ipſe diſcurrit. Cũ ergo ſol ad circũ ps certa ſit: terra uero ad circũ ſolis punctũ ſit:q𝔡 pars eſſe nõ poſſit ſine cunctatione iudicii ſolẽ cõſtat terra eſſe maiorẽ:ſi maior eſt pars eo q𝔡 partis nomẽ nimia breuitate non capit. Veꝝ ſolis circo ſuperioꝝ ſtellaꝝ circos certũ eſt eſſe maiores: ſi eo q𝔡 cõtinet̃ id q𝔡 cõtinet maius eſt. Cũ hic ſit cæleſtiũ ſpæraꝝ ordo:ut a ſupiore unaquæq; inferior ambiatur. Vnde & lunæ ſpærã quaſi a cælo ultimã & uicinã terrę minimã dixit. cum terra ipſa in punctũ quaſi uere iã poſtrema deficiat. Si ergo ſtellaꝝ ſuperioꝝ circi ut diximus circo ſolis ſunt grãdiores:ſingulæ aũt huius ſunt magnitudinis: ut ad circũ unaquæq; ſuũ modũ partis obtineat:ſine dubio ſingulę terra ſunt ampliores:quã ad ſolis circũ:q ſupioribus minor ẽ:punctũ eẽ ꝓdiximus. De luna ſi uere luce lucet alienã:ſequẽtia docebũt: Hæc cum Scipiõis obtut9 nõ ſine admiratiõe ꝑcurrẽs ad terras uſq; fluxiſſet:& illic familiaris hæſiſſet:rurſus aui monitu ad ſupiora reuocatus ẽ:ipſum a cæli exordio ſpæraꝝ ordinẽ in hæc uerba monſtrãtis. Nouẽ ubi orbib9 uel potius globis cõnexa ſunt oĩa:quoꝝ unus eſt cæleſtis extimus q reliquos oẽs cõplectit̃ ſũmus ipſe deus arcẽs & cõtinẽs cæteros:ĩ quo ſunt ĩfixi illi q uoluunt̃ ſtellaꝝ curſus ſẽpiterni. Huic ſubiecti ſeptẽ:q uerſant̃ retro cõtrario motu atq; cælũ. E qb9 unũ globũ poſſidet illa:quã ĩ terris ſaturniã noĩant. Deĩde ẽ hoĩum generi ꝓſper9 & ſalutaris ille fulgor:q dr̃ iouis. Tũ rutilus horribiliſq; terris:quẽ martiũ dicitis. Deĩde ſubter mediã fere regionẽ ſol obtĩet dux & priceps & moderator luminũ reliquoꝝ mẽs mũdi & tẽperatio tãta magnitudĩe:ut cũcta ſua luce luſtret & cõpleat. Hũc ut cõites cõ ſequunt̃ ueneris alter alter mercurii curſus. Infimoq; orbe luna radiis ſolis accẽſa cõ

Magnitudo Stellaꝝ

Punctus

Globi uel orbes. ix.

Cæleſtis Saturniæ globus Iouis Martis Solis

uertitur.Infra aūt eā nihil eſt:niſi mortale & caducū pter aīos munere deoꝝ hoīum
Veneris generi datos.Supra unā ſunt æterna oīa.Nā ea q̄ eſt media & nona tellus neq; moue
Mercurii tur & infima ē:& in eā ferunt̄ oīa nutu ſuo pōdera.Totius mūdi a ſūmo in imū dili-
Lunæ gens in hūc locū collecta deſcriptio ē:& integrū quodā uniuerſitatis corpus effingit̄
τοπαν qd̄ quidā τοπαν.i.oē dixerunt.Vnde & hic dicit cōnexa ſunt oīa. Virgili⁹ uero ma
gnū corpus uocauit:Et magno ſe corpe miſcet. Hoc āt loco Cicero reꝝ q̄rendaꝝ ia-
ctis ſeminibus multa nobis excolēda legauit.De ſeptē ſubiectis globis ait.q uerſant̄
retro cōtrario motu atq; cælū.Quod cū dicit:admonet ut q̄ramus ſi uerſat̄ cælū &
ſi illi ſeptē & uerſant̄ & cōtrario motu mouent̄.Aut ſi hunc eſſe ſpęraꝝ ordinē quem
Cicero refert:platonica cōſentit auctoritas.Et ſi uere ſubiectæ ſunt:quo pacto ſtellę
eaꝝ oīum zodiacū luſtrare dicant̄:cum zodiacus & unus & in ſūmo cælo ſit:quæue
rō in uno zodiaco aliaꝝ curſus breuiores:aliaꝝ faciat lōgiores:Hæc.n. oīa in exponē
do eaꝝ ordine neceſſe eſt aſſerant̄.Et poſtremo q̄ rōne in terrā ferant̄ ſicut ait oīa nu-
tu ſuo pondera:Verſari cælū mundanæ aīæ natura & uis rō decet.cuius æternitas in
motu eſt:qa nunq̄ motus relinqt qd̄ uita nō deſerit.Nec ab eo uita diſcedit in quo ui
get ſemp agitatus.Igit̄ & cæleſte corpus qd̄ mundi aīa futuꝝ ſibi imortalitatis par-
ticeps fabricata eſt ne unq̄ uiuendo deficiat:ſemp in motu eſt & ſtare neſcit: qa nec ip
ſa ſtat aīa q̄ impellit̄.Nā cum aīæ quæ incorporea eſt:eſſentia ſit in motu:primū aūt
oīum cæli corpus aīa fabricata ſit:ſine dubio in corpus hoc primū ex icorporeis mo
tus natura migrauit.Cuius uis integra & incorrupta nō deſerit:qd̄ primū cœpit mo
uere.Ideo uero cæli motus neceſſario uolubilis eſt:qa cū ſemp moueri neceſſe ſit:ul
tra aūt locus nullus ſit quo ſe tendat acceſſio:cōtinuatiōe ppetuæ in ſe reditiōis agita
tur.Ergo in quo pōt uel habet currit:& accedere eius reuolui eſt:quia ſpæræ ſpacia &
loca cōplectentis oīa unus eſt curſus totari.Sed & ſic aīam ſequi ſemp uidet̄: quæ in
ipſa auerſitate diſcurrit.Dicemus ergo ꝙ eam nunq̄ repiat: ſi ſemp hanc ſequit̄ imo
ſemp eam repit:quia ubiq; tota ubiq; pfecta eſt.Cur ergo ſi q̄ q̄rit reperit nō quieſcit:
quia & illa requietis ē inſcia.Staret.n.ſi uſq̄ ſtantē aīam repiret.Cū uero illa ad cuius
appetentiā trahit̄:ſemp in uniuerſa ſe fundat:ſemp & corpus ſe in ipſam & per ipſam
torqt.Hæc de cæleſti uolubilitatis arcano pauca de multis plotino auctore repta ſuf
ficient:Quod aūt hunc iſtū extimum globū:q ita uoluit̄:ſummū deū uocauit: non
ita accipiendū eſt:ut ipſe prima cā & . eus oīpotentiſſimus exiſtimat̄:cū globus ipſe
qd̄ cælū eſt:aīæ ſit fabrica:aīa ex mēte ꝓceſſerit:mens ex deo qui uere ſūmus eſt ꝓ-
creata ſit.Sed ſūmum quidē dixit ad cæteroꝝ ordinē:qui ſubiecti ſūt:unde mox ſub
iecit arcēs & continēs cæteros.Deū uero q̄ nō mō imortale aīal ac diuinū ſit plenum
inclytæ ex illa puriſſima mente rōnis:ſed ꝙ uirtutes oēs:quæ illā primæ oīpotētiam
ſūmitatis ſequunt̄:aut ipſe faciat cōtineat:Ipſum deniq; iouē ueteres uocauerunt:&
apud theologos iuppiter eſt mundi aīa.Hinc illud eſt:Ab ioue pricipiū muſæ: iouis
oīa plena.Quod de Ataro poetæ alii mutuati ſunt:qui de ſyderibus locuturus a cæ
Quare iu lo in quo ſunt ſydera exordiū ſummēdum eſſe decernēs ab ioue incipiēdum eſſe me-
no iouis morauit:Hinc Iuno & ſoror eius & coniunx uocat̄.Eſt autē Iuno aer:& dicit̄ ſoror:
& ſoror & quia iiſdē ſeminibus quibus cælum ēt aer eſt ꝓcreatus: coīunx quia aer ſubiectus eſt
Coniunx cælo.Hic illud accipiēdum eſt:ꝙ præter duo lumina & ſtellas quinq;: q̄ appellat̄ ua
dicatur gæ:reliquas oēs alii infixas cælo nec niſi cum cælo moueris alii quoꝝ aſſertio uero ꝓ
Stellæ pior eſt has quoq; dixerūt ſuo motu:præter qd̄ cū cæli conuerſione ferunt̄ accedere.
fixæ Sed ꝓpter imenſitatem extimi globi excedētia credibilem numeꝝ ſæcula in una eas

curſum ſui ambitiōe conſumere: & iō nullū eaꝝ motū ab hoīe ſentiri: cū non ſufficiat humanæ uitæ ſpaciū ad breue ſaltē punctum tā tarde acceſſiōis dep̄hendendū. Hinc Tullius nullius ſecte iſcius ueteribus approbatæ ſimul attigit utrāq; ſniam dicendo: In quo ſunt īfixi illi q̄ uoluūt ſtellaꝝ curſus ſempiterni. Nā & infixos dixit: & curſus hr̄e nō tacuit. Nunc utrū illi ſeptē globi: q ſubiecti ſunt cōtrario (ut ait) q̄ cælū uertit̄ motu ferant̄ argumētis ad ueꝝ ducētibus requiramus. Solē ac lunā & ſtellas quinq; qbus ab errore nomē eſt: p̄ter qđ ſecū trahit ab ortu in occaſum cæli diurna cōuerſio ipſa ſuo motu in oriente ab occidēte ꝓcedere nō ſolis lraꝝ ꝓphanis: ſed multis quoq; doctrina uiciatis abhorrere a fide ac mōſtro ſimile iudicatū eſt. ſed apud preſſius intuentes ita eſſe ueꝝ conſtabit: ut nō ſolum mēte concipit ſed oculis quoq; ipſis poſſit ꝓbari. Tñ ut nobis de hoc ſit cū pertinaciter negāter tractatus: age quiſquis tibi hoc liquere diſſimulas: ſimul oīa quæ uel contētio ſibi fingit detractans fidē: uel quæ ipſa ueritas ſuggerit in diuiſiones mēbra mutamus. Has erraticas cū luminibus duobus aut infixas cælo: ut alia ſydera nullū ſui motum noſtris oculis iudicari: ſed ferri mundanæ confuſiōis impetu: aut moueri ſua quoq; acceſſiōe dicemus. Rurſus ſi mouent̄ aut cæli uiā ſequunt̄ ab ortu in occaſum & cōi & ſuo motu meantes: aut cōtrario receſſu in orientē ab occidentis parte uerſat̄. Præter hoc (ut opinor) nihil pōt uel eē uel fingi. Nunc uideamus quid ex his poterit ueri probari. Si infixæ eſſent: nunq̄ ab eadē ſtatione diſcederent: ſed in eiſdē locis ſemp̄ ut aliæ uiderent̄. Ecce. n. de infixis uergiliç nec a ſui unq̄ ſe copulatiōe diſpergunt nec hyadas quæ uicinæ ſunt deſerunt: aut orionis proximā regionē relinquunt. Septentrionū cōpago non ſoluit̄. Anguis qui inter eos labitur: ſemel circūfuſum non mutat amplexū. Hæ uero modo in hac mō in illa cæli regione uiſunt̄. Et ſæpe cum in unū locū duæ pluresue conuenerint: & a loco tñ in quo uiſæ ſunt ſimul: & a ſe poſtea ſeperant̄. Ex hoc eas non eſſe cælo infixas oculis quoq; approbātibus conſtat. Igitur mouent̄: nec negare hoc qſq̄ poterit qđ uſus affirmat. Querēdum eſt ergo utrum ab ortu ad occaſum: an in contrariū motu ꝓprio reuoluant̄. Sed & hoc q̄rentibus nobis non ſolū maniſeſtiſſima ratio: ſed uiſus quoq; ipſe mōſtrabit. Conſideremus. n. ſignoꝝ ordinē: qbus zodiacū diuiſum uel diſtinctū uidemus: & ab uno ſigno qđ ibet ordinis eius ſumamus exordiū. Cū aries exoritur: poſt ipſum taurus emergit. Hūc gemini inſequunt̄: hos cācer: & per ordinē reliqua. Si iſte ergo in occidente ab oriēte ꝓcederent: nō ab ariete in tauꝝ qui retro latus eſt: nec a tauro i geminos ſignū poſterius uoluerent̄ ſed potiꝰ a geminis in tauꝝ & a tauro i arietē recta & mūdanæ uolubilitatis cōſona acceſſiōe ꝓdirent. Cū ergo a primo in ſignū ſecundū a ſecūdo ad tertiū & inde ad reliq̄: quæ poſteriora ſunt: reuoluant̄: ſigna aūt infixa cælo ferant̄ ſine dubio cōſtat has ſtellas nō cū cælo ſed contra cęlum moueri. Hoc ut plene liqueat: aſtruamus de lunæ curſu: quę & claritate ſui & uelocitate notabilior ē Luna poſtq̄ a ſole diſcedēs nouata eſt: ſecūdo fere die circa occaſum uidet̄: & quaſi uicina ſoli quē nup̄ reliquit: poſtq̄ ille demerſus eſt: ipſa cæli marginē tenēt antecedenti ſup̄ occidēs. Tertio die tardius occidit q̄ ſecūdo: & ita quotidie longius ab occaſu recedit: ut ſeptimo die circa ſolis occaſum in medio cælo ipſa uideat̄. Poſt alios uero ſeptē cū ille mergit: hæc orit̄: adeo media parte mēſis dimidiū cęlū. i. unū hemiſpęriū ab occaſu in oriētē recedēdo metit̄. Rurſus poſt ſeptē alios circæ ſolis occaſum latentis hemiſpærii uerticē tenet. Et huius rei indiciū eſt: ꝙ medio noctis exorit̄. Poſtremo totidē diebus exēptis ſolē de nouo comprehēdit: & uicinus uidet̄ ortus amboꝝ q̄diu ſoli ſuccedēs rurſus mouet̄: & rurſu recedēs paulatim ſemp̄ in oriē-

Ordo ſignorum Zodiaci

Lunæ curſus

tem regrediẽdo relinquat occaſum. Sol quoq; ipſe nõ aliter q̃ ab occaſu in orientẽ mo
uet͛: & licet tardius q̃ luna receſſum ſuũ cõficiat: quippe qui tãto tpe ſignũ unũ eme-
tiatur: q̃to totũ zodiacũ luna diſcurrit: manifeſta tñ & ſubiecta oculis mot⁹ ſui p̄ſtat
indicia. Hũc.n.in ariete eẽ ponamus: qđ quia æqnoctiale ſignũ ẽ pares horas ſomni
& diei facit. In hoc ſigno cũ occidit: librã.i. ſcorpii chelas mox oriri uidem⁹: & appet
taurus uicinus occaſui. Nã uirgilas & hyadas ptes tauri clariores nõ multo poſt ſole
mergẽte uidem⁹. Sequẽti mẽſe ſol in ſignũ poſterius.i.in tauꝝ recedit: & ita fit: ut ne
q; uirgiliæ neq; alia ꝑs tauri illo mẽſe uideat͛. Signũ.n.qđ cum ſole orit͛ & cũ ſole oc
cidit: ſemp occultat͛ adeo ut & uicina aſtra ſolis ꝓpinquitate cælent͛. Nã & canis tũc
quia uicinus tauro eſt: nõ uidet͛ tectus lucis ꝓpinquitate. Et hoc eſt qđ Virgili⁹ ait.
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus & aduerſo concedens occidit aſtro.
Non.n.uult intelligi tauro oriẽte cũ ſole mox in occaſum ferri canẽ: q̃ ꝓximus tauro
eſt: ſed occidere eũ dixit tauro geſtãte ſolẽ: quia tũc incipit nõ uideri ſole uicino. Tũc
tñ occidente ſole libra adeo ſupior inuenit͛ ut totus ſcorpius ortus appareat: gemini
uero uicini tunc uident͛ occaſui. Rurſus poſt tauri menſem gemini non uident͛: qđ in
eos ſolẽ migraſſe ſignificat: Poſt geminos recedit in cancrũ. Et tunc cũ occidit: mox li
bra in medio cælo uidet͛. Adeo cõſtat ſolẽ tribus ſignis pact̃s.i.ariete & tauro & ge-
minis ad medietatẽ hemiſperii receſſiſſe. Deniq; poſt tres mẽſes ſequẽtes tribus ſignis
quæ ſequunt͛ emẽſis: cancrũ dico leonẽ & uirginẽ inuenit͛ in libra: quæ rurſus æquat
noctẽ diei: & dũ in ipſo ſigno occidit: mox oritur aries: in quo ſol ante ſex mẽſes occi-
dere ſolebat. Ideo aũt occaſum magis eius q̃ ortũ elegimus ꝓponendũ: qa ſigna po-
ſteriora poſt occaſum uident͛. Et dũ ad hæc quæ ſole mergẽte uideri ſolẽt: ſolẽ redire
mõſtramus: ſine dubio eũ cõtrario motu recedere q̃ cælum mouet͛ oſtẽdimus. Hæc
aũt quæ de ſole & luna diximus ẽt quĩq; ſtellaꝝ receſſum aſſignare ſufficient: pari.n.
rõne in poſteriora ſigna migrãdo ſemp mundanæ uolubilitati cõtraria receſſione uer
Spæraꝝ Ordo ſantur. His aſſertis: de ſpæraꝝ ordine pauca dicẽda ſunt. In quo diſſentire a Platone
Cicero uideri põt: cum hic ſolis ſpærã quartã de ſeptẽ.i.ĩ medio locatã dicat: Plato a
luna ſurſum ſecundã: hoc ẽ ĩter ſeptẽ a ſũmo locum ſextũ tenere cõmemoret: Cicerõi
Archimenides & caldæoꝝ rõ cõſentit. Plato ægyptios oĩum p̄hiæ diſciplinaꝝ paren
tes ſecutus ẽ: q ita ſolẽ inter lunã & mercuriũ locatũ uolũt: ut rõnem tñ dep̄hẽderit
& edixerit: cur a nõnullis ſol ſupra mercuriũ ſupraq; uenerẽ eſſe credat͛. Nã nec illi q
ita exiſtimãt a ſpẽ ueri ꝓcul aberãt. Opinionẽ uero iſtius ꝑmutatõis hmõi rõ p̄ſuaſit.
A ſaturni ſpæra q̃ eſt prima de ſeptẽ uſq; ad ſpærã iouis a ſũmo ſecundã iteriecti ſpa-
cii tãta diſtãtia eſt: ut zodiaci ambitum ſupior trigita annis: duodecĩ uero annis ſubie
cta cõficiat. Rurſus tñ a ioue ſpẹra martis recedit: ut eundẽ curſum biẽnio ꝑagat. Ve
nus ãt eſt tm̃ regiõe martis iferior: ut ei annus ſatis ſit ad zodiacũ ꝑagẽdum. Iã uero
ita ueneri ꝓxima eſt ſtella mercurii & mercurio ſol ꝓpinquus: ut hii tres cælũ ſuum
pari tpis ſpacio.i.anno plus minuſue circũeant. Iõ & Cicero hos duos curſus comites
ſolis uocauit qa in ſpacio pari lõge a ſe nunq̃ recedunt. Luna ãt tm̃ ab his deorſum re
ceſſit ut qđ illi anno uigintiocto diebus ipſa cõficiat. Ideo neq; de trium ſuperioꝝ or
dinem: quẽ manifeſte clareq; diſtinguit in menſa in diſtãtia: neq; de lunæ regiõe q̃ ab
oibus multum receſſit: inter ueteres aliqua fuit diſſenſio. Hoꝝ uero trium ſibi proxi
moꝝ ueneris mercurii & ſolis ordinem uicinia cõfundit. Sed apud alios. Nam ægy-
ptioꝝ ſolertiam rõ nõ fugit: quæ talis eſt. Circulus per quẽ ſol diſcurrit a mercurii cir

culo

culo ut inferior ambitur. Illũ quoq; ſuperior circulus ueneris includit. Atq; ita fit: ut hæ duæ ſtellæ cũ per ſuperiores circulorũ ſuoꝝ uertices currũt: intelligant̃ ſupra ſolẽ locatæ. Cum uero per inferiora cõmeãt circulorũ: ſol eis ſuperior exiſtimet̃. Illis ergo qui ſpæras eaꝝ ſub ſole dixerũt: hoc uiſũ ex illo ſtellaꝝ curſu: qui nõnunq̃ ut diximus uidet̃ inferior: qui & uere notabilior eſt: qa tum lib. rius apparet. Nã cũ ſuperiora te-nẽt magis radiis occulunt̃. Et ideo perſuaſio iſta cumulauit: & an oib9 pene hic ordo in uſum receptus eſt. Perſpicatior tñ obſeruatio meliorẽ ordinẽ deprehendit: quẽ prę ter indaginẽ uiſus hæc quoq; rõ cõmendat: q, lunã quæ luce ꝓpria caret & de ſole mu tuatur neceſſe eſt fonti luminis ſui eſſe ſubiectam Hæc.n.rõ facit lunam non hr̃e lu-men propriũ: cæteras oẽs ſtellas lucere ſuo. q, ille ſupra ſolẽ locatæ in ipſo puriſſimo Quare ætere ſunt in quo oẽ quicqd eſt. lux naturalis & ſua eſt: quæ tota cum igne ſuo ita ſpæ luna non ræ ſolis incumbit: ut cæli zonæ quæ procul a ſole ſunt perpetuo frigore oppreſſæ ſint hẽt lucẽ ſicut infra oſtendet̃. Luna uero qa ſola ipſa ſub ſole eſt: & caducoꝝ iam regioni luce ex ſe ſua carenti proxima: lucẽ niſi deſuper Poſito ſole cui reſplendet: hr̃e nõ potuit. Deniq; qa totius mũdi una pars terra eſt: æteri ãt una pars luna eſt: lunã quoq; terrã ſed æte ream uocauerũt. Immobilis tñ ut terra eſſe non potuit: qa in ſpæra quæ uoluit̃: nihil manet ĩmobile præter centrũ Mundanæ aũt ſpæræ terra centrũ eſt: ideo ſola ĩmobi-lis perſeuerat. Rurſus terra accepto ſolis lumine clareſcit tãtũmodo nõ relucet. Luna ſpæculi inſtat lumẽ quo illuſtratur emittit: qa illa aeris: & aquæ quæ per ſe cõcreta & denſa ſunt: fæx habet̃ & ideo extrema uaſtitate denſata eſt: nec ultra ſuperficiẽ quãuis luce penetrat̃. Hæc licet & ipſa finis ſit: ſed liqdiſſimæ lucis & ignis ætherei: iõ quãuis denſius corp9 ſit: q̃ cætera cæleſtia ut multo tñ tereno purius ſit acceptæ luci penetra bile adeo ut eã de ſe rurſus emittat: nullũ tñ ad nos ꝑferẽtẽ ſenſũ caloris qa lucis radi9 cum ad nos de origine ſua.i.de ſole peruenit naturã ſecũ ignis de quo naſcit̃ deuehit. Cum uero in lunæ corpus infundit̃: & inde reſplendet: ſolã refundit claritudinẽ nõ ca lorem Nã & ſpeculũ cũ ſplendorẽ de ſe ui oppoſiti eminus ignis emittit ſolã ignis ſi Sol ſperiſ militudinẽ carentẽ ſenſu caloris oſtẽdit. Quẽ ſoli ordinẽ Plato dederit uel eius aucto res: quoſue Cicero ſecutus quartũ locũ globo eius aſſignauerit: uel quæ rõ perſuaſio nẽ huius diuerſitatis induxerit & cur dixerit Tullius: infimoq; orbi luna radiis ſolis accenſa cõuertit̃ ſatis dictũ eſt. Sed his hoc adiiciendũ ẽ cur Cicero eũ quartũ de ſeptẽ ſolẽ uelit. Quartus aũt inter ſeptẽ nõ fere medius ſed omnimõ medius ẽſt & habeat̃ nõ abruptæ mediũ ſolẽ: ſed fere mediũ dixerit his uerbis. Deinde ſubter mediã fere re gionẽ ſol obtinet. Sed non uacat adiectio: qua hæc ꝓnunciatio tẽperat̃ nã ſol quartũ locũ obtinẽs mediã regionẽ tenebit numero: ſpacio nõ tenebit. Si inter ternos.n. ſum mos & imos locat̃ ſine dubio medi9 eſt numero ſed totius ſpatii qd ſeptẽ ſpæræ occu pant: dimenſione per ſpecta regio ſolis nõ inuenit̃ in medio ſpacio locata: qa magis a ſummo ipſe q̃ ab ipſo receſſit ima poſtremitas: q, ſine ulla diſceptatiõe ambage cõpẽ dioſa probabit aſſertio. Saturni ſtella quæ ſumma eſt: zodiacũ triginta annis ꝑagrat ſol medius anno uno luna ultima uno menſe nõ integro. Tantũ ergo intereſt inter ſo lem & ſaturnũ: q̃tum inter unũ & triginta. Tantũ inter lunã ſolemq;: q̃tũ inter duo-decim & unũ. Ex his apparet totius a ſũmo in imũ ſpacii. certã ex media pte diuiſio nem ſolis regionẽ non fieri Sed qa hic de numero loquebat̃: in quo uere qui quartus & medius eſt: ideo pronunciauit qdẽ mediũ: ſed pp latentẽ ſpacioꝝ dimẽſionem uer bum quo hanc diffinitionem temperarent: adiecit. Notadũ q, eſſe ſtellã ſaturni & al teram iouis martis aliã nõ naturæ cõſtitutio: ſed humana perſuaſio eſt: quę ſtellis nu

meros & noīa fecit.Non.n.ait illā quæ ſaturnia eſt:ſed q̄ in terris ſaturniā noīant & il
le fulgor qui dicit̃ iouis & quē martium dicitis adeo expreſſit in ſingulis noia hæc nō
eſſe inuenta naturæ ſed hoīum cōmenta ſignificatōi diſtinctiōis accōmodata.Quod
uero fulgorem iouis humano generi proſperū & ſalutarē.Contra martis rutilū & ter
ribilem terris uocauit:alterū tractū eſt ex ſtellarū colore(nā fulget iouis:rutilat mar
tis)alterū ex tractu eoꝝ qui de his ſtellis ad hoīum uitā manare uolunt aduerſa uel
proſpera.Nam plerūq; de martis ſtella terribilia.de iouis ſalutaria euenire diffiniūt.
Cām ſi quis forte alterius quærat:unde diuinis maliuolētia ut ſtella maleficia eſſe di
cat̃:ſicut de martis:& ſaturni ſtellis exiſtimat̃:aut cur notabilior benignitas iouis &
ueneris inter genethliacos habeat̃:cum ſit diuinorū una natura:in mediū ꝓferam rō
nem apud unū oīno quod ſciā lectā.Nā ptolomæus in libris tribus:quos de armo-
nia cōpoſuit:patefecit cām quā breuiter explicabo.Certi ſunt numeri:per quos inter
Vnde ꝑueniunt ſtellaꝝ ꝓprietates
oīa quæ ſibi cōueniūt.iungunt̃ & aptant̃:ſit iugabilis cōpetentia:nec qcqd pōt alteri
niſi per hos numeros cōuenire.Sunt aūt epitritus hemiolius epogdous duplaris tri-
plaris quadruplus:quę hoc loco interim quaſi noīa numeroꝝ accipias uolo.In ſequē
tibus uero cū de armonia cæli loquemur qd ſint hii numeris quidue poſſint oportu-
nius aperiemus.Modo hæc noſſe ſufficiat:qa ſine hiis numeris nulla colligatio.nul-
la pōt eſſe concordia.Vitā uero noſtrā præcipue ſol & luna moderant̃.Nam cū ſint
caducoꝝ corporū hæc duo ꝓpria:ſentire uel creſcere æſthetycon.i.ſentiēdi natura de
ſole:phyticō aūt.i.creſcēdi natura de lunari ad nos globoſitate ꝑueniunt.Sic utriuſq;
luminis beneficio hæc nobis cōſtat uita:qua fruimur.Conuerſatio tū nr̃a & ꝓuentus
actū tam ad ipſa duo lumina q̄ ad quinq; uagas ſtellas refert̃.Sed haꝝ ſtellaꝝ alias
interuentus numeroꝝ:quoꝝ ſupra fecimus mētionē cū luminimus bene iungit ac ſo
ciat:alias nullus applicat numeri nexus ad luminā.Ergo uenerea & iouialis ſtella ꝑ
hos numeros lumini utriq; ſociant̃.Sed iouialis ſoli per oēs:lunæ uero per plures &
uenerea lunæ per oēs:ſoli ꝑ plures numeros aggregat̃:Hic licet utraq; beneficia cre
datur:iouis tū ſtella cum ſole accōmodatior eſt:& uenerea cū luna:atq; iō uitæ nr̃æ
magis cōmodāt quaſi luminibus uitæ nr̃æ auctoribus numeroꝝ rōne cōcordes Sa-
turni aūt martiſq; ſtellæ ita nō hn̄t cū luminibus cōpetentiā:ut tū aliqua uel extrema
numeroꝝ linea ſaturnus ad ſolē mars aſpiciat ad lunā.Ideo minus cōmodi uitæ hu-
manæ exiſtimant̃:quaſi cū uitæ auctoribus arcta numeroꝝ rōne non iuncti.Cur tū
& ipſi nōnunq̄ opes uel claritatē hoībus pſtare credāt̃:ad alterū debet ꝑtinere tracta
tū:qa hic ſufficit apuiſſe rōnē:cur alia terribilis alia ſalutaris exiſtimet̃.Et plotin9 qdē
in libro qui inſcribere:Sic faciūt aſtra:pronūciat nihil ui uel potante eoꝝ hoībus eue
nire:ſed ea quæ decreti neceſſitas in ſingulos:ſancit ita per hoꝝ ſeptē tranſitū ſtatione
receſſuue magiſtrari ut aues ſeu præteruolādo ſeu ſtando futura pennis uel uoce ſi-
gnificant neſcientes ſic quoq; tū iure uocabit̃ hic ſalutaris:ille terribilis cū per hūc pro
ſpera:per illū ſignificemus incōmoda.In his aūt tot noibus quæ de ſole dicunt̃:non
fruſtra nec ad laudis pompā laſciuit oro:ſed res ueræ.uocabulis exprimunt Dux &
princeps ait & moderator luminū reliquoꝝ mens mūdi & tēperatio.Plato in Thi-
mæo cū de octo ſpæris loqueret̃ ſic ait.Vt āt per ipſos octo circuit9 celeritatis & tar
ditatis certa mēſura & ſit & noſcat̃ deus in ambitu ſupra terrā ſm lumē accendit:qđ
nunc ſolē uocamus.Vides ut hæc diffinitio uult eſſe oīum ſpæraꝝ lumē in ſole.Sed
Cicero ſciens ēt cęteras ſtellas habere lumē ſuū:ſolāq; lunā ut ſæpe iā diximus ꝓprio
carere obſcuritatē diffinitionis huius liquidius abſoluēs & oſtēdens in ſole maximū

lumen

lumē eſſe:non ſolū ait dux & princeps & moderator luminū reliquorū(adeo & cæte
ras ſtellas ſcit eſſe lumina)ſed hunc ducē & principem:quē Heraclitus fontē celeſtis
lucis appellat.Dux ergo eſt:qa oīs luminis maieſtate præcedit.Princeps:quia ita emi
net: ut proterea ꝙ talis ſolus appareat: ſol uocetur Moderator reliquorum dicitur: qđ dicit̃
quia ipſe curſus eorū recurſuſq; moderat̃ certa diffinitione:nam ſpacii certa diffinitio
eſt ad quā cum unaquæq; erratica ſtella recedens a ſole peruenerit:tāq ultra ꝓhibeat̃
accedere:agi retro uidet̃.Et ru ſus cum certā partem recedendo contigerit:ad directi
curſus cōluetã reuocat̃:ita ſolis uis & poteſtas motus reliquorum luminum conſti-
tuta dimenſiōe moderat̃ mens:mundi ita appellat̃:ut phiſici eū cor cæli uocauerūt.
Inde nemirū ꝙ oīa quæ ſtatuta rōne per cælū fieri uidemus:diem & noctem: & mi- Sol cur
grātes inter utrūq; prolixitatis breuitatiſq; uices & certis tēporibus æquā utriuſq; mē cæli dicit̃
ſuram:de in ueris clæmentem temporē: torridum cancri ac leonis æſtū mollicē autū
nalis auræ:uim frigoris īter utrāq; temperiem:oīa hæc ſolis curſus & rō diſpenſat.Iu
re ergo cor cæli dicitur: per quem fiunt oīa quæ diuina rōne fieri uidemus.Eſt & hæc
cā:ꝑpter quā iure cor cæli uocetur:ꝙ natura ignis ſemp in motu perpetuoq; agitatu
eſt.Solem aūt ignis ætherei fontem eſſe rettulimus.Hoc eſt ergo ſol in æthere quod ī
aiali cor:cuius illa natura eſt:ne unq̃ ceſſet a motu aut breuis eius quocunq; caſu ab
agitatiōe ceſſatio mox aīal īterimat.Hæc de eo quod mūdi mentem uocauit.Cur ue
ro & temperatio mūdi dictus ſit:rō in apto eſt Ita.n.nō ſolum terrā:ſed ipſum quoq;
cælū quod uere mundus uocatur:temperari ſole certiſſimū eſt:ut extremitates eius q̃
longiſſimæ a uia ſolis receſſerūt:oī careāt beneficio caloris:& una frigoris perpetuita
te torpeſcāt: qđ in ſeq̄ntibus aptius explicabit̃.Reſtat ut & de magnitudine eius ue
riſſima p̄dicatione extulit pauca & nō p̄tereūda dicamus Phyſici hoc maxime conſe-
qui in omni circa magnitudinem ſolis inquiſitiōe uoluerunt q̄to maior ēe poſſit q̃ ter
ra.Et Erathoſthenes ī libris dimēſionum ſic ait.Menſura terræ ſepties & uicies multi De ma-
plicata mēſuram ſolis efficiet.Poſſidonius multo multoq; ſępius & uterq; lunaris de gnitudine
fectus argumentū ꝓ ſe aduocat.Ita cum ſolā uolunt terrā maiorem ꝓbare teſtimo ſolis
nio lunæ deficientis utuntur.Cum defectū lunæ conantur aſſerere:ꝓbationem de ſo
lis magnitudine mutuant̃.Et ſic euenit:ut dum utrūq; de altero aſtruit:neutrū:pro
babiliter aſtruatur:ſemp in medio uiciſſim nutante mutuo teſtimonio quid enim per
rem ad huc probādam ꝓbetur?ſed æg ptii nihil ad coiecturā loquentes ſequeſtrato
ac libero argumento nec in patrocinium ſibi lunæ defectū uocātes:quāta mēſura ſol
terra maior ſit ꝓbare uoluerūt:ut tum demū per magnitudinē eius oſtenderent:cur
luna deficiat.Hoc aūt nequaq̃ dubitatur non poſſe aliter depræhendi niſi menſura &
terræ & ſolis īuenta:ut fieret ex collatione diſcretio.& terrena quidem dimenſio ocu
lis rationē īueſtigantibus de facili conſtabat Soli uero menſurā aliter niſi per mēſu
ram cæli:per quod diſcurrit:inuenire nō poſſe uideret.ergo primū metiendū ſibi cæ-
lū illud.i.iter ſolis conſtituerunt:ut per eū poſſent modū ſolis agnoſcere: Sed quæſo
ſi qs unq̃ tam ocioſus tanq̃ erit ab omni ſerio ſeriatus:ut hæc quoq; in manus ſumat:
ne talem ueterum ꝓmiſſioem q̄ſi inſaniæ ꝓxima aut horreſcat aut rideat:Etenim ad
rem q̃ natura incomphenſibilis uidebatur uiam ſibi fecit ingeniū:& p terram qui cæli
modus ſit reperierūt.Vt aūt liquere poſſit rō cōmenti:prius regulariter pauca dicē-
da ſūt ut ſit rer̄ frequētiū aditus inſtructior:In oī orbe uel ſpæra medietas centrū uo
cat̃.Nihil aliud eſt centrū niſi pūctū:quo ſpæræ aut orbis mediū certiſſima obſerua
tione diſtinguit̃.Item ducta linea de quocunq; loco circuli qui deſignat ambitum in qd eſt

quacũq; eiuſdẽ circuli ſummitate orbis ptem aliquã diuidat neceſſe eſt. Sed nõ omnimodo medietas eſt orbis quã ſperat iſta diuiſio. Illa.n.tm̃ linea in partes ęquales orbẽ medium diuidit: quæ a ſummo in ſummũ ita deducit̃: ut neceſſe ſit eã tranſire per cẽtrum. Et hæc linea quæ orbẽ ſic æqualiter diuidit: diametros nũcupat̃. Itẽ diametros oĩs cuiuſcunq; orbis triplicata cũ adiectione ſeptime partis ſuæ menſuram facit circuli: quo orbis includitur. i. ſi uncias ſeptem teneat diametri longitudo: & uelis ex ea noſſe quod uncias orbis ipſius circulus teneat triplicabis ſeptẽ: & faciunt uiginti unũ. His adicies ſeptimã ptem: hoc eſt unum & pnunciabis uiginti & duab9 unciis huius circuli eſſe menſuram cuius diametros ſeptem unciis extendit̃. Hæc oĩa geometricis euidentiſſimiſq; rõnibus probare poſſemus: niſi & neminẽ de ipſis dubitare arbitraremur: & caueremus iuſto plixius uolumen extẽdere. Sciẽdum & hoc: q umbra terræ q̃ ſol poſt occaſum in inferiore hemiſpærio currens curſum cogit emitti ex qua ſup terrã fit obſcuritas: quæ nox uocat̃ ſexageſies in altũ multiplicabit̃ ab ea mẽſura quã terræ diametros hẽt. Et hac longitudine ad ipſum circulum p quem ſol currit erecta: excluſione luminis tenebras in terrã refundit: pdendũ eſt igit̃: quanta diametros terræ ſit ut cõſtet qd poſſit ſexageſies multiplicata colligere. Vnde his prælibatis ad tractatum menſurarum quas promiſit oratio reuertat̃. Euidentiſſimis & indubitabilibus dimenſionibus conſtat: uniuerſæ terræ ambitum quæ ubicunq; uel incolitur: uel inhabitabilis iacet: hr̃e ſtadiorum milia ducenta quinquagintaduo. Cum ergo tm̃ ambit9 teneat ſine dubio octuagĩta milia ſtadiorum uel non multo amplius diametros hẽt ſm triplicationem cum ſeptimæ partis adiectione: quam ſuperius de diametro: & circulo regulariter diximus. Et qa ad efficiendam terrenæ umbre longitudinem non ambitus terræ ſed diametri menſuram multiplicanda eſt: ipſa eſt enim quam ſurſum cõſtat excreſcere. Sexageſies multiplicanda tibi erunt octuaginta milia quæ terræ diametros habet: quæ faciũt quadragies octies centena milia ſtadiorũ eſſe a terra uſq; ad ſolis curſum. quo umbram terræ diximus peruenire. Terra aũt in medio cæleſtis circuli per quem ſol currit ut centũ locata eſt. Ergo menſura terrenæ umbræ medietatẽ diametri cæleſtis efficiet. & ſi ab altera quoq; parte terræ par uſq; ad eundẽ circulum menſura tẽdatur: integra circuli per quem ſol currit diametros iuenit̃. Duplicatis igit̃ illis quadragies octies centenis milibus erit integra diametros cæleſtis circuli nonagies ſexies centenis milibus ſtadiorũ & inuenta diametros facile menſurã nobis ipſi9 quoq; ambitus pdit. Hãc.n. ſummam: quæ diametrum fecit: debes ter multiplicare adiecta pte ſeptima: ut ſæpe iam dictũ eſt: & ita inuenies totius circuli p quem ſol currit ambitum ſtadiorum hr̃e trecenties centena milia: & inſup cẽtũ ſeptuaginta milia. His dictis quibus menſura quã terræ uel ambitus uel diametros habet: ſed & circuli modus p quẽ ſol currit uel diametri eius oſtẽdit̃ nunc quam ſolis eſſe menſuram uel queadmodũ illi prudentiſſimi dephenderint: indicemus. Nam ſicut extrema umbra potuit circuli per quem ſol meat dephendi magnitudo: ita per ipſum circulum menſura ſolis iuenta eſt in hũc modum pcedente inquiſitionis ingenio. Aequinoctiali die ante ſolis ortũ æquabiliter locatũ eſt ſaxeũ uas in hemiſperii ſpẽm cauata ambitione curuatũ infra per lineas deſignato duodecim diei horaꝝ numero: quas ſtili pminentis umbra cũ tranſitu ſolis ptereũdo diſtinguit hoc eſt aũt (ut ſimus) hmõi uaſis officiũ: ut tãto tpe a priore eius extrimitate ad alterã uſq; ſtili umbra pcurrat: quanto ſol medietatem cæli ab ortu in occaſum unius. ſ. hemiſperii cõuerſione metit̃. Nam toti9 cæli integra conuerſio diẽ noctẽq; concludit. Et ideo conſtat q̃tũ ſol in circulo ſuo tm̃

Diametros

in hoc

in hoc uaſe umbra meare. Huic igit̃ æquabiliter collocato circa tp̃s ſolis ortui ꝓpin-
quitatis inheſit diligens obſeruantis obtutus: & cum ad primũ ſolis radiũ quem de ſe
emiſit. prima ſũmitas orbis emergẽs umbra de ſtili decidens ſũmitate: primã curui la
bri eminentiã cõtingit: locus ipſe q̃ umbræ primitias excepit notæ impſſione ſignatus
eſt: obſeruatũq; q̃diu ſup terrã ita ſolis orbis appareret: ut una eius ſũmitas adhuc ori
zõti uideret̃ inſidere: & mox locus ad quem umbra tũc in uaſe migrauerat. adnotata
eſt. Hitaq; dimẽſiõe. inter ambas umbraꝝ notas: q̃ integrũ ſolis orbẽ. i. diametrũ na
tæ de duabus eius ſũmitatibus metiunt̃. pars nona repta eſt eius. ſpatii quod a ſũmo
uaſis labro uſq; ad horæ primæ lineã cõtinet̃. Et ex hoc cõſtitit. ꝙ in curſu ſolis unã tẽ
pore eqnoctialis horã faciat repetitus nouies orbis eius acceſſus. Et quia cõuerſio cæ
leſtis hemiſpærii peractis horis duodecim cõdit: nouies aũt duodeni efficiũt centum
octo: ſine dubio ſolis diametros centeſima & octaua ps hemiſpærii æqnoctialis eſt.
Ergo totius æqnoctialis circuli ducẽtiſima ſextadecima ps eſt. Ipſum aũt circulũ hr̃e
ſtadiorũ trecenties centena milia & inſup centũ & ſeptuaginta milia antelatis ꝓbatũ
eſt. Ergo ſi eius ſummæ ducẽteſimã ſextãdecimã cõſideraueris ptẽ: menſurã diame-
tri ſolis ĩuenies Eſt aũt ps iſtac fere ĩ centũ q̃draginta milib9. Diametros igit̃ ſolis cẽ
tũ q̃draginta miliũ fere ſtadioꝝ eẽ dicenda eſt. Vnde pene duplex q̃ terræ diametros
inuenit̃: Cõſtat aũt geometricæ rõnis examine: cũ de duob9 orbib9 altera diametros
duplo altera uincit: illũ orbẽ cuius diametros dupla ẽ: orbe altero octies eſſe maiorẽ.
Ergo ex his dicendũ eſt ſolẽ octies terra eẽ maiorem. Hæc de ſolis magnitudĩe breui-
ter de multis excerpta libauimus: Sed qm̃ ſeptem ſpæras cælo diximus eẽ ſubiectas
exteriore quaq; q̃s itertus cõtinet ambiente: lõgeq; & a cælo oẽs & a ſe ſingulæ receſſe
rũt. Nũc q̃rendũ: ẽ cũ zodiacus unus ſit: & is cõſtet cęlo ſyderib9 ĩfixis: queãdmodũ
ĩferiorũ ſpæraꝝ ſtellæ in ſignis zodiaci meare dicant̃. Nec longũ ẽ ĩuenire rõnem q̃ in
ipſo ueſtibulo excubat q̃onis. Veꝝ eſt eni neq; ſolũ lunãue neq; de uagis ullã ita in ſi-
gnis zodiaci ferri: ut eorũ ſyderimus miſceant̃: ſed potius in illo ſigno eſſe unaquæq;
ꝓhibet̃: qd humerit ſup uerticẽ in ea q̃ illis ſubiecta ẽ circuli ſui regione diſcurrẽs: qa
ſingularũ ſpærũ circulos ĩ duodecĩ ptes æq̃ ut zodiacũ rõ diuiſit. Et q̃ in eã ptẽ circuli
ſui uenerit: q̃ ſub pte zodiaci eſt ariete deputata: ĩ ipſũ arietẽ ueniſſe cõcedit̃. Similiſq;
obſeruatio ĩ ſingulas ptes migrãtib9 ſtellis tenet̃. Et qa facilior ad ĩtellectũ p oculos
uia ẽ: id qd ſermo deſcripſit: uiſus aſſignet. Eſto. n. zodiacus circulus: cui aſcriptũ ẽ. a.
ĩter hunc ſeptẽ alii orbes locent̃: Et zodiacus ab. a. p ordinẽ affixis notis q̃bus aſcribẽt̃
lr̃e ſeq̃ntes ĩ ptes duodecĩ diuidat̃. Sitq; ſpaciũ qd ĩter. a. &. b. claudit̃: arieti deputatũ
qd ĩtra. b. &. c. tauro: qd ĩter. c. &. d. geminis: cãcro qd ſeq̃tur: & reliq̃s p ordinẽ cæte
ra. His cõſtitutis iã de ſingulis zodiaci notis & lr̃is ſingulæ deorſũ lr̃æ p oẽs circulos
ad ultimũ uſq; ducant̃: ꝓcul dubio p orbes ſingulos duodenas ptes diuidet trãſitus
linearũ. In quocũq; igit̃ circulo. ſeu ſol ĩ illo ſeu luna uel de uagis q̃cũq; diſcurrat cũ ad
ſpaciũ uenerit qd ĩter lineas claudit̃ ab. a. &. b. notis & lr̃is defluẽtes ĩ ariete eẽ dicet̃ qa
illic cõſtituta ſpaciũ arietis ĩ zodiaco deſignatũ ſup uerticẽ: ſicut deſcripſimus: hẽbit.
Similiter in quãcũq; migrauerit ptẽ in ſigno ſub quo fuerit eẽ dr̃. Atq; hæc ipſa deſcri
ptio eodẽ cõpendio nos docebit: cur eũdẽ zodiacũ eadẽq; ſigna aliæ tpe longiore aliæ
breuiore pcurrãt. Quotiens. n. plures orbes ĩtra ſe locant̃: ſicut maximus ẽ ille q̃ pri-
mus eſt & minimus q̃ locũ ultimum tenet: ita de mediis: qui ſummo ꝓpior ẽ ĩferiori
bus maior: q̃ uicinior ẽ ultimo: breuior ſuperioribus hr̃. et ĩter has igit̃ ſeptẽ ſpas gra
dũ celeritatis ſuæ ſingulis ordo põnis aſcripſit. Iõ ſtellæ q̃ p ſpatia grãdiora diſcurrũt

ambitum ſuum tempore prolixiore conficiunt: quæ per anguſta breuiore. Cóſtat.n. nullã inter eas celerius cæteris tarduiſue procedere. Sed cũ ſit oĩbus idẽ motus meandi: tantam eius diuerſitatem tpis ſola ſpaciorum diuerſitas facit. Nam ut de mediis nunc ꝑtermittamus: ne eadẽ ſæpe repetantur: ꝙ eadem ſigna ſaturnus annis triginta.

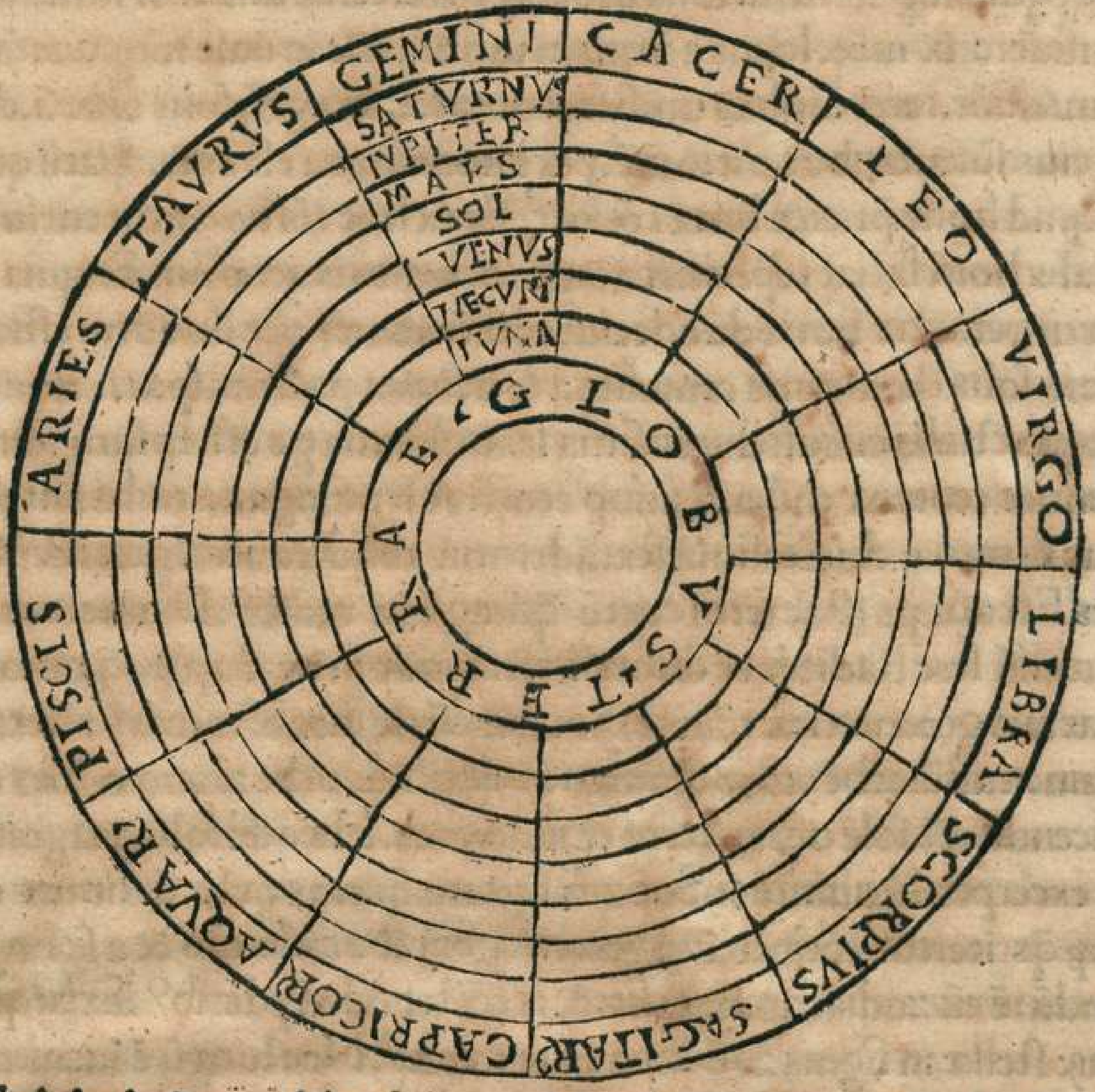

luna diebus uigintiocto ambit & ꝑmeat: ſola cã in quãtitate eſt circuloꝝ: quoꝝ alter maxius alter minimus. Ergo & cæteraꝝ ſingulæ ꝑ ſpacii ſui mõ tp̃s meãdi aut extendit aut cõtrahit: Hoc loco diligẽs reꝝ diſcuſſor inueniet quod requirat. Inſpectis.n. zodiaci notis, quas monſtrat in p̃ſidiũ fidei aduocata deſcriptio. Quis uero inquit circi cæleſtis duodecim partes aut inuenit aut fecit: maxime cum nulla oculis ſubiiciantur exordia ſingulaꝝ? Huic igit̃ tã neceſſariæ interrogationi hiſtoria ipſa rñdeat factum referens: quo a ueterib⁹ & tentata ẽ tã difficilis & effecta diuiſio. Aegyptioꝝ.n. retro maiores: quos cõſtat primos oĩum cælũ ſcrutari & metiri auſos: poſtq̃ ꝑpetuæ apud ſe ſerenitatis obſequio cælum ſemꝑ ſuſpectu libero intuentes dep̃henderunt: uniuerſis uel ſtellis uel ſyderibus infixis cælo ſolas cũ ſole & luna quinq; ſtellas uagari: nec has tñ per oẽs cęli ꝑtes paſſim ac ſine certa erroris ſui & ad poſteros noſcenda trãſmitterent. Duobus igit̃ uaſis æneis præparatis: quoꝝ alteri fundus erat in modũ clepſydræ foratus: illud quod erat integrum: uacuum ſubiecerunt pleno aquæ altero ſuperpoſito: ſed meatu ante munito: & quãlibet de infixis unã clariſſimã ſtellã lucidemq; notabilẽ orientẽ obſeruauerunt. Quæ ubi primũ cœpit emergere: mox munitiõe ſubducta permiſerunt ſubiecto uaſi aquam ſuperioris influere: fluxitq; ĩ noctis ipſius & ſecuti diei finẽ: atq; in id noctis ſecundæ quãdiu eadẽ ſtella ad ortum rurſus reuertit̃: quæ ubi apparere uix cœpit: mox aqua q̃ influebat ammota eſt. Cum igit̃ obſeruatio ſtellæ iter ac reditus integrã ſignificaret cæli cõuerſionẽ: mẽſurã ſibi cæli in aquæ de illo fluxu ſuſceptæ quantitate poſuerunt. Hac ergo in partes aquas duodecim ſub fida dimenſione diuiſa alia duo huius capacitatis procurata ſunt uaſa; ut ſingula tantum

ſingulas de duodecim partibus ferrent. Totaq; rurſus aqua in uas ſuum priſtinū fo-
ramiue prius clauſo refuſa eſt: & de duobus illis uaſis capacitatis minoris alteri ſubie
cerūt pleno: alterū iuxta expediūt paratūq; poſuerūt. His præparatis nocte alia i illa
iam cæli parte: per quā ſolem lunāq; & quinq; uagas meare diuturna obſeruatione di
dicerāt: quāq; poſtea zodiacum uocauerūt aſcenſurum obſeruauerunt ſydus. cui po-
ſtea nomen arietis adiderūt. Huius incipiente ortu ſtatim ſubiecto uaſi ſuppoſitæ aq̄
fluxū dederūt. Quod ubi cōpletum eſt: mox eo ſublato effuſoq; alterū ſimile ſubiece
runt certis ſignis obſeruanter ac memoriter annotatis iter eius loci ſtellas: q̄ oriebant̄
cū primū uas eſſet īpletū: intelligētes q̄ eo tpe quo totius aquæ duodecima ps fluxit
pars cæli duodecima cōſcendit. Ab illo ergo loco quo oriri īcipiente aqua ī primū uas
de hoc cœpit influere: uſq; ad locū qui oriebat̄ cū idem primū uas impleret̄: duodeci-
mā partem cęli. i. unū ſignū eſſe dixerunt. Itē ſecundo uaſe īpleto & mox retracto illo
ſimile quod olim effuſum parauerunt: iteꝝ ſubdiderunt: notato ſimiliter loco q emer
gebat cū ſm uas eſſet impletū: & a fine primi ſigni uſq; ad locū qui ad ſecundæ aquæ
finem oriebat̄: ſecūdū ſignū notatum eſt. Atq; ita uiciſſim uaſa mutādo: & p ſingulas
influentis aquæ partes ſingulos ſibi aſcēdētiū cæli partiū limites annotando. Vbi con
ſumata iam oī per duodecim ptes aqua ad primi ſigni exordia peruentū ē: ſine dubio
iam diuiſas certiſq; ſibi obſeruationibus & iudiciis annotatas cæli partes. tantæ cōpo-
potes machinationis habuerunt. Quod nō nocte una: ſed duabus effectum eſt: qa oē
cęlū una nocte nō uoluitur: ſed per diē uoluit̄ pars eius media: & medietas reliq p no
ctem. Nec tn̄ cęlum oē duarum ſibi ꝓximarum noctiū diuiſit inſpectio: ſed diuerſoꝝ
tēporum nocturna dimenſio utrūq; hemiſpium pibus ęque uicibus annotauit: & has
ipſas. xii. partes ſigna appellari maluerūt: certaq; ſingulis uocabula gr̄a ſignificatiōis
adiecta ſunt: & qa ſigna græco noīe zodia nuncupāt̄: circum ipſū zodiacum quaſi ſi
gniferū uocauerūt. Hāc aūt rōnem idē illi cur arietē cū in ſpæra nihil primum nihilq;
poſtremum ſit: primū tn̄ dici maluerūt: ꝓdiderunt. Aiunt incipiente die illo: qui pri-
mus oīum luxit. i. quo in hūc fulgorē cælū & elemēta purgata ſunt. q iō mūdi natalis
iure uocitat̄ arietē in medio cælo fuiſſe. Et qa mediū cælū q̄ſi mundi uertex ē: arietem
ꝓpterea primū iter oēs habitū q ut mūdi caput exordio lucis apparuit. Subnectūt ēt
cām cur hæc ipſa duodecim aſſignata ſint diuerſoꝝ numinū ptāti. Aiunt. n. in hac ipa
genitura mūdi ariete ut docuimus medium cælum tenēte horā fuiſſe mundi naſcētis
cācro geſtāte tunc lunā poſt hunc ſol cū leone oriebat̄: cū mercurio uirgo libra cum
uenere: mars erat ī ſcorpio. ſagitariū iupiter optinebat: ī capricorno ſaturnus meabat.
Sic factū ē: ut ſinguli eoꝝ ſignoꝝ domini eſſe dicāt̄: in q̄bus cum mundus naſceret̄
fuiſſe credunt̄. Sed duobus q̄dē luminibus ſingula tm̄ ſigna in q̄bus tunc fuerāt: aſſi
gnauit antiq̄tas: cācrū lunæ: ſoli leonē. Quinq; uero ſtellis pter illa ſigna: q̄b9 tūc īhe
rebāt: q̄nq; reliqua ſic adiecit uetuſtas: ut in aſſignādis a fine prioris ordinis ordo ſecū
dus inciperet. Supius. n. diximus in capricorno ſaturnum poſt oēs fuiſſe: ergo ſecūda
adiectio eum primum fecit: q ultim9 fuerat: ideo aquari9 q capricornū ſeq̄t̄: ſaturno
dat̄: ioui q an̄ ſaturnum erat: piſces dicant̄: aries marti q pceſſerat iouē: taurus ueneri
quā mars ſequebat̄: gemini mercurio poſt quē uenus fuerat deputati ſunt. Notādū
hoc loco q̄d ī genitura mūdi uel ipa reꝝ ꝓuidētia uel uetuſtatis īgeniū hūc ſtellis ordi
nē dedit: quē Plato aſſignauit ſpæris eaꝝ: ut eēt luna prima: ſol ſecūdus: ſup hūc mer
curius uenus quarta: hinc mars: inde iuppiter: & ſaturnus ultimus. Sed ſine tn̄ huius
rōnis patrocinio abunde platonicum ordinē prior ratio cōmendat. Ex his q̄ de uerbis

Ciceronis ꝓxime ꝓlatis q̃renda ꝓpoſuimus: qua licuit breuitate a ſumma ſpęra q̃ apla nes dr̃ uſq; ad lunã q̃ ultima diuinorũ ẽ oĩa iã(ut opinor)abſoluimus. Nã & cælum uolui & cur ita uoluat̃ oñdimus ſeptẽq; ſpæras cõtrario motu ferri rõ ĩdubitata patefe cit: & de ipſo ſperaꝝ ordine qd diuerſi ſenſerint: uel qd iter eos diſſenſionẽ fecerit: quæ magis ſeq̃nda ſit ſnĩa tractat⁹ iuenit. Nec hoc tacitũ ẽ. cur iter oẽs ſtellas ſola ſine fra tris radiis luna nõ luceat. Sed & q̃ ſpacioꝝ rõ ſolẽ ab his quoq; q cũ inter ſeptẽ quartũ locarũt nõ tñ abrupte mediũ: ſed fere mediũ dici coegerit publicatũ ẽ. Quid ſignificẽt nõia q̃bus ita uocãt ut laudari tm̃ putet̃ innotuit. Magnitudo quoq; eius: ſed & cæleſtis: p quẽ diſcurrit circuli terręq; ꝑiter q̃ta ſit uel queadmodũ dephenſa mĩfatũ ẽ ſub iectarũ ſpærarũ ſtellæ queadmodũ zodiaco q ſupra oẽs ẽ ferri dicãt̃ uel q̃ rõ diuerſaꝝ faciat ſeu celerẽ ſeu tardũ recurſum. Sed & ipſe zodiacus in. xii. ptes q̃ diuiſus ſit: curq; arie. primus habeat̃. & q̃ ſigna ĩ quoꝝ numinũ ditõe ſint abſolutũ ẽ. Sed oĩa hæc q̃ de ſummo ad lunã uſq; ꝑueniũt ſacra incorrupta diuina ſunt: q̃a in ipſis ẽ æther ſemp idẽ nec unq̃ recipiẽs inæqualẽ uarietatis æſtũ. Infra lunã & aer & natura mutatõis ꝑiter in cipiunt: & ſicut ætheris & aeris: ita diuinorũ & caducoꝝ luna cõfiniũ eſt. Quod ãt ait nihil infra lunã eẽ diuinũ pter aĩos munere deoꝝ hoĩum generi datos: nõ accipiẽdum ita eſt: aĩos hic eẽ ut hic naſci putent̃. Sed ſicut ſolẽ eſſe in terris dicere ſolemus: cũ radius aduenit & recedit: ita aĩorum origo cæleſtis eſt: ſed lege tp̃alis hoſpitalitatis hic exulat. Hæc ergo regio diuinũ nihil hẽt ipſa ſed recepit: & q̃a recipit: & remittit: Proprium aũt hr̃e diceret̃: ſi ei ſemp tenere licuiſſet. Sed qd mirum ſi aĩus de ac regione nõ cõſtat: cũ nec corpori fabricãdo ſola ſuffecerit: Nã q̃a terra aqua aer infra lunã ſũt ex his ſolis corpus fieri nõ potuit: quod idoneũ eſſet ad uitam: ſed opus fuit præſidio ignis ætherei qui terrenis mẽbris uitam & aĩam ſuſtinendi cõmodaret uigorem qui ui talem calorem & faceret & ferret: Hæc & de aere dixiſſe nos ſatis ſit. Reſtat ut de terra: quæ ſpærarum nona & mundi ultima eſt: dictu neceſſaria diſſeramus. Nã ea quæ eſt media & nona tellus inq̃t: neq; mouet̃ & infima eſt: in eã ferunt̃ oĩa nutu ſuo pon dera. Illæ uere inſolubiles cauſæ ſunt: quæ mutuis inuicẽ nexibus uinciuntur: & dum altera alteram facit: ita uiciſſim de ſe naſcunt̃: nunq̃ a naturalis ſocietatis amplexibus ſeparant̃: talia ſunt uincula q̃bus terram natura conſtrinxit. Nam ideo eam feruntur oĩa quia ut media non mouetur. Ideo non mouet̃ quia infima eſt. Nec poterat infima non eſſe in quam oĩa ferunt̃. Horum ſingula quæ inſeparabiliter inuoluta rerum ne ceſſitas in ſe uinxit: tractus expediat. Non mouet̃ ait: eſt. n. centron. In ſpæra aũt ſolũ centron diximus nõ moueri q̃a neceſſe eſt: ut circa aliq̃d immobile ſpæra moueatur. Adiecit infima eſt. Recte hoc quoq;: nã quod centron eſt: medium eſt. In ſpæra uero hoc ſolũ cõſtat imũ eſſe: q̃d mediũ eſt. Et ſi ima eſt: ſequit̃ ut uere dictũ ſit in eam ferri oĩa. Semp. n. põdera in imum natura deducit. Nam & in ipſo mundo ut eſſet terra ſic factũ eſt: quicquid ex oĩ materia de qua facta ſũt oĩa: puriſſimũ ac liquidiſſimum fuit: id tenuit ſummitatẽ: & æther uocatus eſt. Pars cui minor puritas & inerat aliq̃d leuis ponderis aer extitit & in ſecũda delapſus eſt: Poſt hæc quod adhuc q̃dẽ liq̃dẽ ſed iam uſq; ad tactus offenſam corpulentum erat: in aquę fluxum coagulatũ eſt. Iã uero q̃d de oĩ ſilueſtri tumultu uaſtũ ĩ penetrabile denſatũ ex defæcatis abraſum reſedit elemẽtis: hæſit in imo q̃d demerſũ ẽ ſtringẽte ꝑpetuo gelu: q̃d elimatũ ĩ ultimã mũdi ptẽ lõginq̃tas ſolis coaceruauit. q̃d ergo ita cõcretũ ẽ terrę lõginq̃tas ſolis coaceruauit q̃d ergo ita cõcretũ ẽ terrę nomẽ accepit. Hãc ſpiſſus aer & terreno frigori ꝓprior q̃ ſo lis calori ſtupore ſpirauimus dẽſioris undiq; uerſũ fulcit & cõtinet. Nec in receſſũ aut

Centrum quid eſt

De magnitudine ſolis

acceſſū moueri eā patiē:uel uis circūuallantis & ex oī pte uigore ſimili ꝑberātis auræ uel ipſa ſpæralis extremitas.q̄ ſi paululū a medeo decliauerit:fit cuicūq; uertici ꝓpior & imū relinqt:Quod iō ī ſolo medio ē qa ipſa ſola ps a quouis ſpæ uertice pari ſpatio recedit. In hāc igit̄ q̄ & ima ē & q̄ſi media & nō mouet̄ qa cētrū ē:oīa pōdera ferri neceſſe ē & qa ipſa ī hūc locū q̄ſi pondus relapſa ē. Argumēto ſūt cū alia īnumera tū p̄cipue ibres:q ī terrā ex oī aeris pte labūt̄. Nec.n.ī hāc ſolā quā habitamus ſupficiē decidūt.ſed ī latera:qbus ī terra globoſitas ſpabilis efficit̄:& ī ptē alterā : q̄ ad nos hr̄ iſerior ibriū caſus ē. Nā ſi aer terrini frigoris exalatione denſatus ī nubē cogit̄ & ita abrūpit ī imbres: aer aūt uniuerſam terrā circūfuſus ambit:ꝓculdubio ex oī aeris pte p̄ter uſtā calore ppetuo loquor pluuialis emanat:q undiq; ī terrā q̄ unica ē ſedes pōdeꝝ defluit.Quod q reſpuit ſupeſt:ut exiſtimet extra hāc unā ſupficiē quā icolimus quicqd niuiū ibriūue uel grandinū cadit: hoc totū in cælū de aere defluere.Cælū.n.ab oī pte terræ æqbiliter diſtat & ut a nr̄a habitatiōe: ita & a laterib9 & a pte q̄ ad eos hr̄ iſerior pari altitudīs īmēſitate ſuſpicit̄.Niſi ergo oīa pōdera ferrent̄ ī terrā ibres qui extra latera terræ defluūt nō ī terrā ſed ī cælū caderēt:qđ uilitatē loci ſcurrulis excedit.Eſt.n. terra ſpęra cui adſcripta ſūt.a.b.c.d.circa hāc ſit aeris orbis cui adſcripta ſunt.e.f.g.l. m.& utrūq; orbē.i.terrę & aeris diuidat linea ducta ab.e.uſq; ad.l.erit:ſupior iſta quā poſſidemus:& illa ſub pedibus.Niſi ergo caderet oē pondus in terrā : paruam nimis imbriū partē terra ſuſcipet:ab.n.uſq; ad.c.Littera uero aeris: i.ab.f.uſq; ad.e.&.a.g. uſq; ad.l.humorē ſuū in aerē cælūq; deiiceret De inferiore aūt cæli hemiſpærio pluuia exteriora & iō naturæ incognita deflueret:ſicut oſtēdit ſubiecta deſcriptio.Sed hoc uel refellere dignatur ſermo ſobrius:qđ ſic abſurdū eſt ut ſine argumētationis patrocinio ſubruat̄.Reſtat.ergo ut idubitabili rōne monſtratū ſit ī terrā ferri oīa nutu ſuo pondera.Iſta aūt quæ de hoc dicta ſunt:opitulantur nobis & ad illius loci diſputatione quæ antipodas eſſe commemorat.Sec hic inhibita continuatione tractatus ad ſecundi commentarii uolumen diſputationem ſequentium reſeruemus.

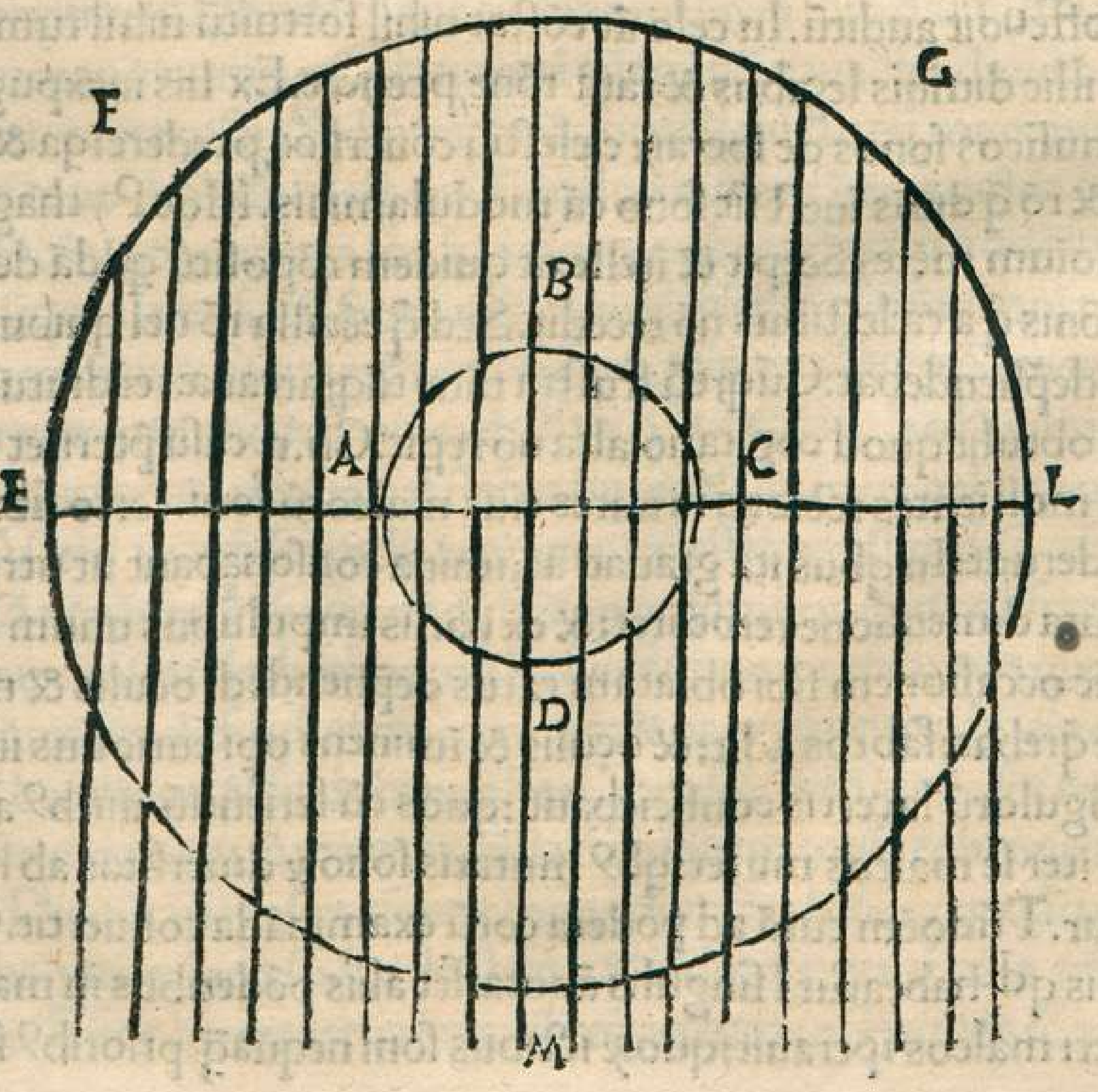

❡MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET IL LVSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QVAM ELEGANTISSIME LIBER .II.

V periore cõmentario euſtachi luce mihi carior delectior
que fili ad ſtelliſære ſpę̄re curſum & ſubiectarum ſeptem
ſermo ꝓceſſerat. Nunc iam de muſica earm modulatiõe
diſputetur. Quis hic inq̃ quis eſt qui complet aures tan
ſ tus & tam dulcis ſonus? Hic eſt inquit ille: qui interual
lis diſiunctus imparibus. ſed tamē ꝓ rata ꝑte rõne diſiun
ctis impulſu & motu ipſorum orbium efficitur: & acuta
cum grauibus temperans uarios æquabiliter contentus
efficit. Nec.n.ſilentio tanti motus incitari poſſunt: & na
tura fert ut extrema ex altera parte grauiter ex altera autē acute ſonent. Quã ob cãm
ſummus ipſe cæli ſtellifer curſus: cuius conuerſio eſt concitatior: acute excitato moue
tur ſono grauiſſimo autem hic lunaris atqꝫ infimus. Nam terra nona immobilis ma-
nens ima ſede ſemꝑ hæret complexa mundi medium locum. Illi aũt octo curſus: in q
bus eadem uis eſt duorum ſeptem efficiunt diſtinctis interuallis ſonos: qui numerus
rerum oĩum fere nodus eſt: quod docti hoĩes neruis imitati atqꝫ cantibus aparuerũt
ſibi reditum in hunc locum Expoſito ſperarum ordine motuqꝫ deſcripto: quo ſeptem
ſubiectæ in contrario cælo ferunt̃: conſequens eſt: ut qualem ſonũ tantarum molium
impulſus efficiat. hic requirat̃. Ex ipſo.n.circũductu orbiũ ſonum naſci neceſſe eſt: qa
percuſſus aer ipſo interuentu ictus uim de ſe fragoris emittit: ipſa cogente natura ut
in ſonũ deſinat duorũ corporũ uiolēta colliſio: ſed is ſonus qui ex qualicũqꝫ aeris ictu
naſcit̃: aut dulce quoddã in aures & muſicũ defert: aut ineptũ aut aſpeꝝ ſonat. Nã ſi
ictum obſeruatio numerorũ certa moderet̃ cõpoſitũ: ſibiqꝫ cõſentiēs modulamē edu
cit̃. At cũ increpat tumultuaria & nullis modis gubernata colliſio fragor turbidus &
inconditus offeudit auditũ. In cęlo ãt cõſtat nihil fortuitũ nihil tumultuariũ ꝓuenire
ſed uniuerſa illic diuinis legibus & rata rõne ꝓcedere. Ex his inexpugnabili rõcinatiõe
collectũ ē: muſicos ſonos de ſperaꝝ cæleſtiũ cõuerſiõe ꝓcedere: qa & ſonũ & motũ fie
ri neceſſe ē: & rõ q̃ diuĩs ineſt fit ſono cã modulaminis. Hoc Pythagoras prius oĩum
graie gẽtis hoium mēte cõcepit & ĩtellexit quidem cõpoſitũ qddã de ſpæris ſonare ꝑꝑ
neceſſitatē rõnis q̃ a cæleſtibus nõ recedit. Sed q̃ eēt illa rõ uel quibus obſeruãda mo-
dis nõ facile deꝑhendebat. Cũqꝫ eũ fruſtra tãtæ tãqꝫ arcanæ rei diuturna inquiſitio fa-
tigaret: fors obtulit quod cogitatio alta nõ repit. Cũ.n.caſu ꝑteriret in publico fabros
ignitũ ferrũ mollientes ictibus in aures eius maleorũ ſoni certo ſibi rñdentes ordine
repente ceciderunt: In qbus ita grauati acumina conſonabant ut utrunqꝫ ad audientis
ſenſum ſtatuta dimenſione remearet: & ex uariis impulſibus unum ſibi conſonans na
ſceretur. Hic occaſionem ſibi oblatam ratus deꝑhendēdi oculis & manibus: qd olim
cogitationē q̃rebat: fabros adit: & oculis & ĩminens opi curioſius intuet̃ annotãs ſo-
nos: q de ſingulorũ lacertis conficiebant̃: quos cũ ferientiũ uirib9 aſcribendos puta
ret: iubet ut iter ſe maleos mutēt: qb9 mutatis ſonoꝝ diuerſitas ab hoĩb9 recedēs ma
leos ſeq̃batur. Tũc oēm curã ad põdera eorũ examinãda conuertit. Cũqꝫ ſibi diuerſi-
tatē ponderis qd habeatur ĩ ſingulis ãnotaſſet aliis põderibus in maius minuſue exce
dentibus fieri maleos ĩperauit: quoꝝ ictibus ſoni nequaq̃ priorib9 ſimiles nec ita ſibi

conſonantes exaudiebant̃. Tūc aīaduertit concordiā uocis lege ponderum ꝓuenire. Collectiſq; numeris quibus conſentiens ſibi diuerſitas ponderū cōtinebat̃: ex maleis ad fides uertit examen: & inteſtina ouiū uel boum neruos tā uariis ponderibus illigatis tetēdit. qualia in maleis fuiſſe dicerat. Taliſq; ex his cōcētus euenit: qualē prior obſeruatio nō fruſtra aīaduerſa ꝓmiſerat: adiecta dulcedine quā natura fidiū ſonora p̄ſtabat. Hic Pythagoras tāti ſecreti cōpos deprehēdit numeros: ex qbus ſoni ſibi cōſoni naſcerent̃: adeo ut fidibus ſub hac numeroꝝ obſeruatione cōpoſitis certæ certis aliæq; aliis cōuenietiū ſibi numeroꝝ cōcordia tenderent̃: ut una ipulſa plectro alia licet lōge poſita ſed numeris cōueniens ſimul ſonaret. Ex oī aūt inumera uarietate numeroꝝ pauci: & innumerabiles inuēti ſunt: q ad conficiendā ſibi cōuenirent muſicā.

Sūt āt hi ſex oēs: epitritus hemiolius duplaris triplaris quadruplus & epogdous. Et eſt epitritus: cū de duobus numeris maior hēt totū minorē & inſuper eius tertiā ptē: ut ſunt quattuor ad tria nā in quattuor ſunt tria & tertia ps triū. i. unū: & is numerꝰ uocatur epitritus. deq; eo naſcitur ſymphonia quæ appellat̃ διατεσσαρων. Hemiolius eſt: cū de duobus numeris maior habet totum minorē & inſuper eius medietatē ut ſunt tria ad duo nā in tribus ſunt duo & media pars eoꝝ. i. unū. Et ex hoc numero qui hemiolius naſcit̃ ſymphonia quæ appellat̃ διαπεντε. Duplaris numerus eſt cū de duobus numeris minorib9 in maiore numerat̃ ut ſunt quattuor ad duo: & ex hoc duplari numero naſcitur ſymphonia: cui nomē eſt διαπασων: Triplaris aūt cū de duobus numeris minor ter in maiore numeratur: ut ſunt tria ad unū & ex hoc numero ſymphonia ꝓcedit: quæ dicitur διαπασων και διαπεντε. Quadruplus eſt cum de duob9 numeris minor quater in maiore numerat̃: ut ſunt quattuor ad unū qui in numeris facit ſymphoniā quā dicunt δισδιαπασων. Epogdous eſt numerus q intra ſe habet minorē & inſuper eius octauam partē ut nouē ad octo: qa in nouē octo ſunt: & inſup octaua pars eoꝝ. i. unū. Hic numerus ſonum parit quē tonō muſici uocauerunt. Sonū uero tono minorē ueteres quidē ſemitonum uocitare uoluerūt: Sed nō ita accipiendū eſt: ut dimidius ſonus putet̃: quia nec ſemiuocalē in litteris pro medietate uocalis accipimus: Deinde tonus per naturā ſui in duo diuidi ſibi æqua nō poterit. Cū. n. ex nouenario numero cōſtet: nouē aūt nunq̄ ęqualiter diuidātur tonus in duas diuidi medietates recuſat. Sed ſemitonū uocitauerūt tonū tono minorē. quem tā paruo diſtare a tono dep̄heſum eſt qnātū hi duo numeri īter ſe diſtāt. i. ducēta quadraginta tria & ducēta qnquaginta ſex. Hoc ſemitonū pythagorici qdē ueteres diheſin noiabāt. Sed ſequēs uſus ſonū ſemitono minorē diheſin cōſtituit noiandum. Plato ſemitonū lima uocitant. Sunt igit̃ ſymphoniæ quinq;. i. διατεσσαρων διαπεντε διαπασων διαπασων και διαπεντε και δισδιαπασων. Sed hic numerus ſymphoniaꝝ ad muſicam pertinet: quā uel flatus human9 intēdere uel capere poteſt humanus auditus. Vltro autem ſe tendit armoniæ cæleſtis acceſſio ideſt uſq; ad quater διαπασων και διαπεντε. Nūc interī de his quas nominauimus diſſeramus. Symphonia diateſſaron conſtat de duobus tonis & ſemitono: ut minutias quæ in addimēto ſunt relinquamus. nec difficultatem creemus: & fit ex epitrito diapente: & conſtat ex tribus tonis & hemitono & fit de hemiolio: Diapaſon conſtat de ſex tonis: & fit de duplari: Sed διαπασων και διαπεντε cōſtat ex nouem tonis & hemitono: & fit de duplari numero. Dis aūt diapaſon cōtinet tonos duodeci & fit ex quadruplo. Hic & Plato poſtq̄ pythagoricæ ſucceſſione doctrinæ & ingenii ꝓpii diuina ꝓfunditate cognouit nullā eē poſſe ſine his numeris iugabilē cōpetentia in Thimeo ſuo mūdi aīam

Epitritus dyatheſſaron
hemiolius
Diapente
Duplaris
Diapaſon
Triplaris
Quadruplaris
Symphoniæ quinq;
Diapaſon
Diapaſon & diapēte
Diſchapaſon

per iſtorum numeroꝝ cõmixtionem ineffabili prouidentia dei fabricatoris inſtituit.
Cuius ſenſus ſi huic operi fuerit appoſitus:plurimũ nos ad uerboꝝ Ciceronis:q̃ cir-
ca diſciplinam muſicæ uident̃ obſcura intellectum iuuabit.Sed ne quod in patroci-
nium alterius expoſitionis adhibetur:ipſum per ſe difficile credat̃:pauca nobis præ-
mittenda ſunt:q̃ ſimul utriuſq; intelligentiam faciant lucidiorẽ. Omne ſolidum cor
pus trina dimenſione diſtenditur.habetur.n.longitudinem latitudinem profundita
tem.Nec poteſt inueniri in quolibet corpore quarta dimẽſio: ſed his trib9 omne cor
pus ſolidum continet̃.Geometræ tñ alia ſibi corpora proponunt:quæ appellãt ma-
thematica cogitationi tm̃ ſubiicienda non ſenſui.Dicunt.n.punctũ corpus eſſe indi-
uiduum:in quo nec longitudo neq; latitudo neq; altitudo depræhendat̃:quippe qd̃
in nullas partes diuidi poſſit:hoc ꝓtractũ efficit lineam.i.corpus unius dimẽſionis.
Longũ eſt.n.ſine lato & duobus punctis ex utraq; parte ſolam longitudinem termi
nantibus continet̃.Hanc lineã ſi geminaueris alteꝝ mathematicum corpus efficies
quod duabus dimenſionibus extruatur longo latoq;:ſed alto caret: & hoc eſt quod
apud illos ſuperficies uocatur:punctis aũt quattuor cõtinetur.i.per ſingulas lineas
binis.Si uero hæ duæ lineæ fuerint duplicatæ ut ſubiectis duabus duæ ſupponãtur:
adiicietur profunditas:& hinc ſolidũ corpus efficitur quod ſine dubio octo angulis
continebitur:quod uidemus in theſſera q̃ græco noĩe cubus uocatur.His geometri-
Monas cis rõnibus applicatur natura numeroꝝ:& monas punctũ putatur: quia ſicut pun-
ctum corpus non eſt:ſed ex ſe facit corpora:ita monas numerus eſſe non dicitur:ſed
origo numeroꝝ:primus.n.numerus in duobus eſt qui ſimilis eſt lineę de pũcto ſub
gemina puncti terminatiõe ꝓductæ.Hic numerus duo geminatus de ſe efficit quat
tuor ad ſimilitudinẽ mathematici corpis:qd̃ ſub quattuor punctis lõgo latoq; diſtẽ
ditur.Quaternarius quoq; ipſe geminatus octo efficit qui numerus ſolidum corp9
imitat̃:ſicut duas lineas diximus duabus ſuppoſitas octo anguloꝝ dimenſiõe inte-
gram corpis ſoliditatẽ creare & hoc eſt quod dr̃ apud geometras bis bina bis corpus
eſſe iam ſolidũ:ergo a pari numero acceſſio uſq; ad octo ſoliditas eſt corporis: Ideo
inter principia huic numero plenitudinem deputauit. Nũc oportet ex impari quoq;
numero quemadmodũ id efficiat̃ inſpicere.Et qa tam paris q̃ ĩparis numeri monas
origo eſt:ternarius numerus prima linea eſſe credat̃.Hic triplicatus nouenariũ nu-
merium facit:qui & ipſe q̃ſi de duabus lineis longũ latũq; corpus efficit.Itẽ nouena-
rius triplicat9 tertiã dimenſionẽ p̃ſtat.& apte ĩparis numeri in uigintiſeptẽ q̃ ſunt ter
terna ter ſolidũ corpus efficit̃: ſicut in numero pari bis bina bis q eſt octonarius ſoli
ditatẽ creauit.Ergo ad efficiendũ utrobiq; ſolidũ corpus monas neceſſaria eſt:& ſex
alii numeri.i.terni a pari & ĩpari.A pari quidẽ duo q̃ttuor octo: ab ĩpari aũt tria no-
uẽ uigintiſeptẽ.Thimeus igit̃.Platonis in fabricanda mundi aĩa cõſilium diuinitatis
enunciãs ait:illã ꝑ hos numeros fuiſſe cõtextã q & a pari & ĩpari cibũ.i.ꝑfectionẽ di-
uinitatis efficiunt:nõ qa aliq̃d ſignificaret illam hr̃e corporeũ ſed ut poſſet uniuerſita
tem aĩando penetrare:& mũdi ſolidũ corp9 ĩplere ꝑ numeros ſoliditatis effecta eſt.
Nunc ad ipſa platonis uerba ueniamus.nã cũ de deo aĩam mũdi fabricãte loqueret̃
ait:primã ex oĩ firmamẽto ꝑtẽ tulit.Hinc ſumpſit duplã ꝑtẽ prioris:tertiã uero ſedẽ
hemioliã:ſed primæ triplã & quartã duplã ſecũdæ.q̃ntã tertiæ: triplã ſextã primæ:
octuplam & ſeptuplã uices ſepties a prima multiplicatã.Poſt hæc ſpacia q̃ inter du
plos & triplos numeros hiabant inſertis ꝑtibus adimplebat: ut binæ medietates ſin
gula ſpacia colligerẽt:ex quibus uinculis hemiolii & epitriti & epogdoi naſcebantur.

Hæc

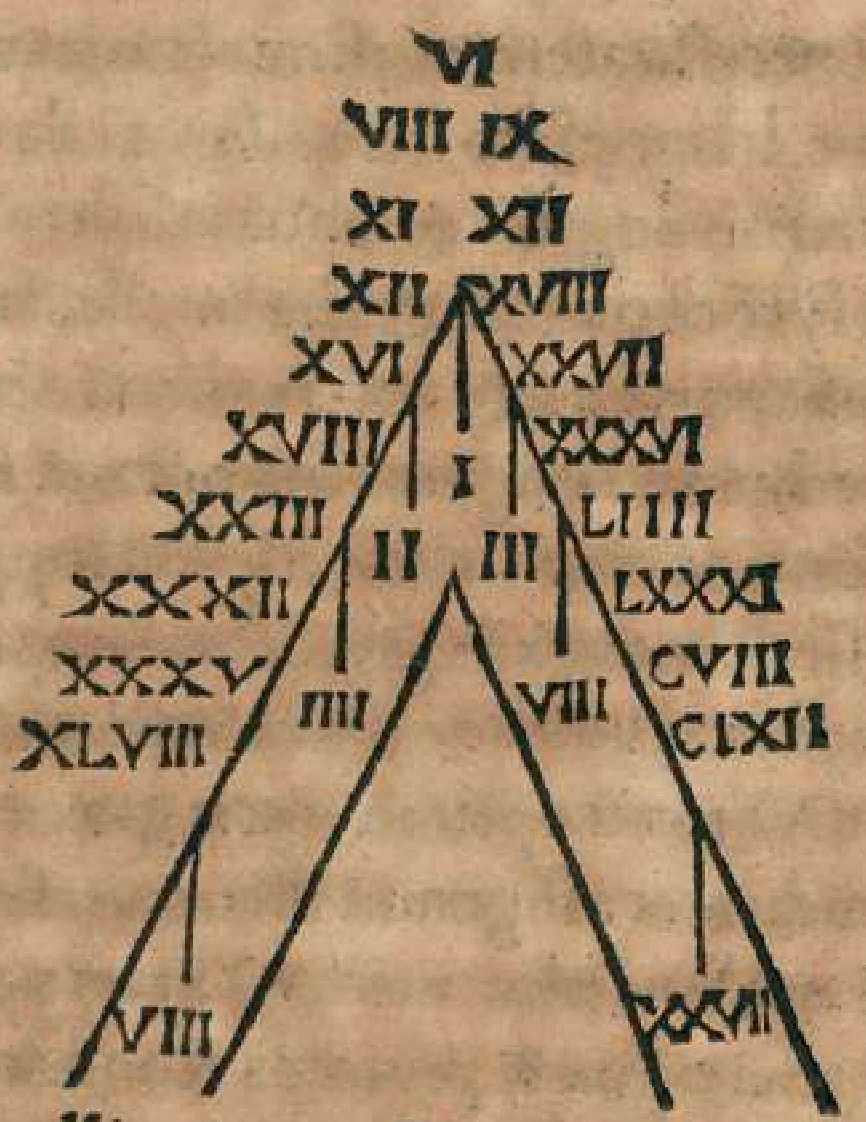

Hæc Platonis uerba ante nullis excepta ſũt:ut primã partẽ monadẽ crederẽt:ſecũdã quam tibi dixi duplam prioris dualem numerũ eſſe confiderent:tertiã ternariũ numerũ.qui ad duo hemiolius eſt.ad unũ triplus:& quartũ quattuor qui ad ſecundũ ideſt ad duo duplex eſt:;quintũ nouenariũ qui ad tertium.i.ad tria triplus eſt:ſextum aũt octonariũ qui primũ octies continet:At uero pars ſeptima in uigiti & ſeptem fit:q̃ faciũt ut diximus argumentũ tertiũ imparis numeri. Alterius autẽ ut animaduertere poſſe ẽ proceſſit illa contexio ut poſt monadẽ q̃ par & impar eſt:prim9 par numerus poneṫ ideſt duo.deinde ſequereṫ primus impar ideſt tria quarto loco ſecundus par.i. quattuor:quĩto loco ſecũdus impar.i.nouem:ſexto loco ternus par ideſt octo:ſeptimo loco tertius impar ideſt uigitiſeptem. Vt quia ĩpar numerus mas habeṫ:par fœmina ex pari & impari ideſt ex mari & fœmina naſcereṫ q̃ erat uniuerſa paritura:& ad utriuſq; ſoliditatem ꝓcedere q̃ſi ſolidũ omne penetratura. Deinde ex his numeris fuerat cõponenda:q ſoli continent iugabilem cõpetẽtiã.qa oĩ mũdo ipſa erat iugabilem pſtatura cõcordiã. Nã duo ad unũ dupla ſunt.de duplo ãt diapaſono ſymphoniã naſci iã diximus. Tria uero ad duo hemioliũ numerũ faciũt:hinc oriṫ diapẽte. Quattuor ad tria epitritus numerus eſt.ex hoc cõponiṫ diateſſaron. Item quattuor ad unũ in quadrupli rõne cenſenṫ: ex quo ſymphonia diſdiapaſon naſciṫ. Ergo mundi aĩa quæ ad motum hoc qđ uidemus uniuerſitatis corpus impellit:cõtexta numeris muſicã de ſe creãtibus cõtinentiã neceſſe eſt ut ſonos muſicos de motu quem ꝓprio impulſu pſtat efficiat: quoꝝ originem in fabrica ſuæ cõtextiõis inuenit. Ait enim Plato ut ſupra rettulimus auctorem deũ aĩæ poſt numeroꝝ inter ſe imparium cõtextionem hemioliis epitritis & epogdois & liminate hiantia interualla ſuppleſſe. Ideo doctiſſime Tullius in uerbis ſuis oſtẽdit platonici dogmatis ꝓfũditatem. Quis hic inq̃ qs ẽ q cõplet aures meas tãtus & tã dulcis ſonus? Hic eſt inquit ille q ĩteruallis diſiũctus ĩparib9: ſed tñ ꝓ rata parte rõne diſtinctis impulſu & motu ipſoꝝ orbiũ efficiṫ: Vides ut ĩterualla cõmemorat:& hęc ĩter ſe ĩparia eẽ teſtaṫ:nec diffiteṫ rata rõne diſtincta:qa ſecũdũ Thimeum Platõis impariũ ĩter ſe interualla nũeroꝝ ratis ad ſe nũeris hemioliis.ſ. epitritis & epogdois hemitoniſq; diſtincta ſunt:qbus oĩs canora rõ cõtineṫ. Hic aĩad uertiṫ:qa hæc uerba Cicerõis nũq̃ ꝓfecto ad intellectum paterent:niſi hemioliorum epitritoꝝ & epogdorũ rõne præmiſſa: qbus interualla diſtincta ſũt.& niſi Platonicis numeris qbus mũdi aĩa eſt cõcepta patefactis:& rõne præmiſſa:cur ex numeris muſicã creantibus aĩa intexta ſit. Hic enim oĩa & cauſã mundani motus oſtendũt quem

ſolus aiæ præſtat impulſus: & neceſſitatem muſicæ cõtinẽtiæ quã motui a ſe facto inſerit aĩa in natura ſibi ab origine. Hinc plato in rep. ſua cũ de ſpærarũ cæleſtiũ uolubilitate tractaret: ſingulas ait ſyrenas ſingulis orbibus inſidere ſignificãs ſpærarũ motu cãtũ numinibus exhiberi. Nã ſyrẽ deo canẽs græco intellectu uallet. Theologi quoq; nouẽ muſas octo ſpærarũ muſicos cãtus: & unã maximã cõtinentiã quæ cõſtãt ex oĩbus: eſſe uoluere. Vnde Heſiodus in theogonia ſua octauã muſam uraniã uocat: qa poſt ſeptẽ uagas q̃ ſubiectæ ſunt: octaua ſtellifera ſpæra ſuppoſita ꝓprio noĩe cælum uocat̃. Et ut oſtẽderet nonã eſſe & maximã qua cõſtat ſonorũ cõcors uniuerſitas adiecit: καλλιοπη θηδὲπροφερεςατι ες ι απασεων. ex noĩe oſtẽdẽs ipſam uocis dulcedinẽ nonã muſam uocari. Nã καλλιοπη optimæ uocis græca interp̃tatio ẽ: & ut ipſam eſſe q̃ cũ ſit ex oĩbus preſſius indicaret aſſignauit illi uniuerſitatis uocabulũ: uidelicet προφερεςατη απασεων. Nã apollinẽ ideo μουσηγετον uocãt quaſi ducẽ & pricipẽ

Camœne orbiũ cæterorꝝ: ut ipſe Cicero refert: dux & princeps & moderator luminũ reliquorũ mens mundi & temperatio. Muſas eſſe mundi cãtũ ẽt ruſtici ſciunt: qui eas camœnas q̃ſi canenas a canendo dixerũt. Ideo canere cælũ etiã theologi cõprobãtes ſonos muſicos ſacrificiis adhibuerũt: qui apud alios lyra & cythara: apud nõnullos tibiis aliiſue muſicis inſtrumentis fieri ſolebãt. in ipſis quoq; hymnis deorum per ſtropham & antiſtrophã metra canoris uerſibus adhibebãtur ut ꝑ ſtrophã rectus orbis ſtelliferi motus: ꝑ antiſtropham diuerſus uagarum regreſſus prædicaret̃: ex q̃bus duobus motibus Primus in natura hymnus dicãdus deo ſumpſit exordium. Mortuos quoq; ad ſe

Mortui cũ cãtib9 aſſociant̃ pulturam proſeq oportere cũ cãtu plurimarũ gentium uel regionũ inſtituta ſanxerũt ꝑſuaſiione hac: qua poſt corpus aiæ ad originem dulcedinis muſicæ. i. ad cælũ redire credant̃. Nã ideo in hac uita oĩs aĩa muſicis ſonis capit̃: ut non ſolum q ſunt habitu cultiores: uerum uniuerſæ quoq; barbaræ natiões cantus q̃bus uel ad ardorẽ uirtutis animent̃: uel ad molliciem uoluptatis reſoluantur exerceãt: quia in corpus defert memoriã muſice: cuius in cælo fuit cõſciat: & ita delinimẽtis cãticis occupantur: ut nullũ ſit tã imite tam aſperum pectus quod nõ oblectamẽtorꝝ talium teneat̃ affectu. Hinc

Fabuloſa de orpheo & amphiõe exiſtimo & Orphei uel Amphionis fabulam quorum alter aĩalia rõne carentia: alter ſaxa quoq; trahere cãtibus ferebatur: ſumpſiſſe principium: qa primi forte gentes uel ſine rõnis cul tu barbaras uel ſaxi inſtar nullo affectu molles ad ſenſum uoluptatis canendo traxerunt. Ita deniq; oĩs habitus aiæ cantibus gubernatur: ut & ad bellum progreſſui & itẽ receptui canat̃ cantu & excitãte & rurſus ſedãte uirtutem: Dat ſomnos

Cãtus q̃d facit admititq; necnõ curas & immittit & retrahit. Iram ſuggerit: clemẽtiã ſuadet: corporꝝ quoq; morbis medet̃ Nã hinc eſt ꝙ ægris remedia ꝓ̃ſtantes ꝓ̃cinere dicuntur. Ecquid mirum ſi inter hoĩes muſicæ tanta dominatio eſt? cum aues quoq; ui luſciniæ & cigni aliæue id genus cãtum ueluti quadã diſciplina artis exerceant: nõnullæ uero uel aues uel terrenæ ſeu aqua tilea belluæ inuitante cantu in retia ſponte decurrant: & paſtoralis fiſtula paſtum progreſſis quietem imperet gregibus? Nec mirum: ineſſe. n. mũdanæ aiæ cãs muſicæ: quibus eſt intexta prædiximus. Ipſa aũt mundi aĩa uiuentibus oĩbus uitam miniſtrat. Hinc hoium pecudumq; genus uitæq; uolantum. Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquoræ pontus. Iure igit̃ muſica capit̃ oẽ quod uiuit: qa cæleſtis aĩa qua animatur uniuerſitas originem ſumpſit ex muſica. Hæc dum ad ſpæralem motũ mundi corpus impellit: ſonum efficit qui interuallis diſiunctus imparibus ſed tñ pro rata parte rõne diſtinctis ſicut a principio ipſa contexta eſt. Sed hæc interualla quæ in anima quippe incorporea ſolo exiſtimant̃ rõne non ſenſu quærendũ eſt:

utrum

utrum ēt ipſo in mundi corpore dimenſio librata ſeruauerit: Et Archimenides qdem ſtadioꝝ numerū deprehendiſſe ſe credidit: qbus a terræ ſuperficie luna diſtaret: a luna mercurius: a mercurio uenus: ſol a uenere: mars a ſole: a marte iuppiter: ſaturnus a ioue. Sed & ſaturni orbe uſq; ad ipſum ſtelliferū cælū oē ſpacium ſe rōne mēſum putauit. Quæ tñ Archimenidis dimēſio a platonicis repudiata eſt quaſi dupla & tripla interualla non ſeruans: & ſtatuerunt hoc eſſe credendū: ut quātū eſt a terra uſq; ad lunam: duplū ſit a terra uſq; ad ſolem. quantūq; eſt a terra uſq; ad ſolē: triplū ſit a terra uſq; ad uenerem quantūq; eſt a terra uſq; ad uenerē quater tm̄ ſit a terra uſq; ad mercurii ſtellā. quantūq; eſt ad mercuriū a terra nouies tm̄ ſit a terra uſq; ad martē & q̄tū a terra uſq; ad martē eſt: octies tantū ſit a terra uſq; ad iouē. quantūq; eſt a terra uſq; ad iouē: ſepties & uicies ſit tm̄ a terra uſq; ad ſaturni orbē. Hāc platonicā perſuaſionē Porphirius libris inſeruit qbus Thimei obſcuritatib⁹ nō nihil lucis infudit atq; eos credere ad imaginem contextionis aīæ hæc eſſe in corpore mundi interualla: & quæ epitritis hemioliis & epogdois hemitoniiſq; cōplent̄: & liminatæ: & ita ꝑuenire concētū. Cuius rō in ſubſtantia aīæ cōtexta mundano quoq; corpori: qđ ab aīa mouet̄ inſerta eſt. Vnde ex oī parte docta & perfecta eſt Ciceronis aſſertio: qui interuallis īparibus ſed tñ pro rata parte rōne diſtinctis cæleſtē ſonū dicit eſſe diſiunctū. Nunc locus ad monet ut de grauitate & acumine ſonoꝝ diuerſitates quas aſſerit reuoluamus & natura fert ut extrema ex altera parte grauiter ex altera aūt acute ſonent: quam ob cām ſummus ille cæli ſtellifer curſus. cuius cōuerſio eſt cōcitatior acute excitato mouetur ſono Grauiſſimo aūt hic lunaris atq; infimus diximus nūq̄ ſonū fieri niſi aere ꝑcuſſo. Vt aūt ſonus ipſe aut acutior aut grauior ꝓferat̄: ictus efficit: qui dū ingens & celer incidit: acutū ſonū præſtat: ſi tardior lentiorue grauiorē. Indicio eſt uirga: quæ dū auras percutit: ſi impulſu cito ferit: ſonū acuit. ſi lētiore: in grauius ferit auditū. In fidib⁹ quoq; idē uidemus: quæ ſi tractu arctiore tendunt̄: acute ſonant grauius laxiores. Ergo & ſuperiores orbes dū ꝑ amplitudine ſua impetu grandiore uoluunt̄: dū quæ ſpiritu ut in origine ſua fortiore tēdunt̄: pp ipſam ut ait cōcitatiorē cōuerſionē acute excitato mouent̄ ſono grauiſſimo aūt hic lunaris atq; infimus: qm̄ ſpiritu ut in extremitate langueſcente iam uoluit̄: etenim pp anguſtias qbus penultimus orbis artat̄ impetu leniore cōuertit̄. Nec ſecus ꝓbamus in tibiis: de quaꝝ foraminibus uicinis inflatis oriſonus acutus emittit̄: de longinquis aūt & termino ꝓximis grauior: itē acutior per patētiora foramina: grauior per anguſta. & utriuſq; cauſæ rō una: qa ſpiritus ubi incipit fortior eſt defectior ubi deſinit: & qa maiorē impetū per maius foramē ipellit contra aūt in anguſtis cōtingit & eminus poſitis. Ergo orbis altiſſimus & ut in imenſum patens & ut ſpiritu eo fortiore quo origini ſuæ uicinior eſt: incitatus ſonoꝝ de ſe acumen emittit. Vox ultimi & ꝑ ſpacii breuitate & ꝑ longinquitate iā frangit̄. Hinc quoq; aptius approbat̄ ſpiritū quāto ab origine ſua deorſū recedit. tāto circa impulſum fieri leniorē: ut circa terrā q̄ ultima ſpæraꝝ eſt tā concretus tā denſus habeat̄: cā ſit terræ in una ſede ſemp hærēdi: nec in quālibet partē ꝑmittat̄ moueri obſeſſa undiq; circūfuſi ſpiritus dēſitate. In ſpæra aūt ultimū locū eſſe: qui medius eſt: antecedētib⁹ iā ꝓbatū eſt. Ergo uniuerſi mūdani corporis ſpæræ nouē ſunt. Prima illa ſtellifera q̄ ꝓprio noīe dicit̄ cælū: & a planes apud græcos uocat̄: arcens & cōtinēs cæteras. Hæc ab oriēte ſemp uoluit̄ in occaſum. ſubiectæ ſeptē quas uagas dicimus: ab occidēte in orientē ferunt̄. Nona terra ſine motu Octo ſunt igit̄ quæ mouent̄: ſed ſeptē ſonis q̄ cōcinnentiā de uolubilitate cōficiūt: ꝓpterea qa mercurialis & ueneris orbis pari am

Menſura a terra ad unūquēq; planetam

ſonus acutus & grauis

Spæræ nouē mūdani corpis

bitu comitati ſolē uiæ eius tanq̄ ſatellites obſequunt̄: & ideo a nōnullis aſtronomiæ ſtudentibus eadē uim ſortiri exiſtimant̄. Vnde ait. Illi aūt octo curſus in q̄bus eadē uis eſt duoꝝ: ſeptē efficiunt diſtinctos interuallis ſonos: qui numerus reꝝ oīum fere nodus eſt. Septenariū aūt numerū oīum nodū eſſe plene cū de numeris ſuperius loqueremur expreſſimus. At illuminandū (ut exiſtimo) obſcuritatē uerboꝝ Ciceronis de muſica tractatus ſuccinctus a nobis qua licuit breuitate ſufficiet: nā netas & hypatas aliorūq; fidiū uocabula perquirere & tonorū uel limmatū minuta ſubtilia & q̄d in ſonis pro littera q̄d ꝓ ſyllaba q̄d ꝓ integro noīe accipiat̄ aſſerere: oſtētātis eſt non docētis. Nec.n. q̄a fecit in hoc loco Cicero muſicæ mētionē occaſione ac eūdē eſt per uniuerſos tractatus qui poſſunt eē de muſica (quos quātū mea fert opinio) terminū nō hēre non exiſtimo. Sed illi ſunt perſequēda q̄bus: uerba: quæ explanāda receperis poſſint liquere. q̄a in re naturaliter obſcura: qui in exponēdo plura q̄ neceſſe eſt ſuperfundit: addit tenebras: nō adimit denſitatē. Vnde finē de hac tractatus parte faciem⁹

Melodiæ tria genera

adiecto uno q̄d ſcitu dignū putam⁹: q̄a cū ſint melodiæ muſicæ tria genera: enarmonicū: diatonū: & cromaticū. Primū q̄dē pp nimiā ſui difficultatē ab uſu receſſit: Tertium uero eſt infame molicie: Vnde mediū. i. diatonū mūdanæ muſicę doctrina Platonis aſcribit̄.

Quare nō ſentimus cæli armoniam

Nec hoc inter prætereunda ponemus: ꝙ muſicā perpetua cæli uolubilitate naſcente iō claro nō ſentimus auditu: q̄a maior ſonus eſt. q̄ ut humana tū auriū recipiat̄ anguſtiis Natura ſimili catadupa ab auribus incolarū amplitudinē fragoris excludūt. q̄d mirū ſi noſtrū ſonus excedit auditū: quē mūdanæ molis impulſus emittit. Nec.n. de nihilo eſt quod ait: qui cōplet aures meas tantus & tā dulcis ſon⁹? Sed uoluit itelligi: ꝙ ſi eius q cæleſtib⁹ meruit itereſſe ſecretis: cōpletæ aures ſunt ſoni magnitudine: ſupeſt ut cæteroꝝ hoīum ſenſus mūdanæ continētię nō capiat audiū. Sed iam tractū ad ſequētia cōferamus. Vides habitari in terra raris & anguſtis locis: & in ipſis quaſi maculis ubi habitat̄ uaſtas ſolitudines interiectas: eoſq; q incolāt terrā nō mō interruptos ita eē ut nihil inter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit: ſed ꝑtim obliquos partim trāſuerſos partim ēt auerſos ſtare uobis: a q̄bus expectare gloriā certe nullā poteris. Cernis aūt eandē terrā quaſi q̄buſdā redimitā & circundatā cingulis: e q̄bus duo maxie inter ſe diuerſos & cæli uirtutibus ipſis ex utraq; pte ſubnixos obriguiſſe pruina uides: mediū aūt illū & maximū ſolis ardore torreri. Duo ſunt habitabiles: quoꝝ auſtralis ille: ī quo qui iſiſtūt auerſa uobis urgēt ueſtigia: nihil ad ueſtrū genus. Hic āt alter ſubiectus aquiloni: quē īcolitis: cerne q̄ tenui uos pte contingat̄. Oīs.n. terra q̄ colit̄ a uobis anguſta uerticibus lateribus latior: parua quædā inſula ē circūfuſa illo mari q̄d atlanticū quod magnū quē oceanū appellatis in terris: q̄d tn̄ tanto noīe q̄ ſit paruus uides. Poſtq̄ cælū quo oīa cōtinent̄ & ſubiectaꝝ ſpæraꝝ ordinem motūq; ac de motu ſonū cæleſtis muſices modos & numeros explicantē & aerē ſubditū lunæ tullianus ſermo per neceſſaria & p̄ſenti operi apta ductus ad terrā uſq; deſcripſit ipſius iā terræ deſcriptionē uerboꝝ parcus reꝝ fœcūdus abſoluit. Et.n. maculas habitationū ac de ipſis habitatoribus alios īterruptos auerſoſq; obliquos ēt & tranſuerſos alios nominādo terrenæ ſpæræ globoſitatē ſermone tm̄ non colorib⁹ pinxit. Illud quoq; nō ſine perfectione doctrinæ eſt: ꝙ cū aliis nos nō patitur errare qui

Cinguli uel zonæ terræ uel cæli

terrā ſemel cingi oceano credidere. Nam ſi dixiſſet oīs terra parua quædā eſt inſula circunfuſa illo mari: unū oceani ambitū dediſſet itelligi. Sed adiiciēdo q̄ colitur a uobis: uerā eius maris diuiſionē: de quo paulopoſt diſſeremus: noſſe cupiētibus intelligendā reliquit. De quinq; aūt cingulis ne quæſo exiſtimes deoꝝ romanæ facūdiæ pa

rentum.

rentũ Maronis & Tulii diſſentire doctrinã cũ hic ipſis cingulis terrã redimitã dicat ille iiſdẽ quas græco noĩe zonas uocat: aſſerat cælũ teneri. Vtrũq;.n. incorruptã ueráq; nec alteri cõtrariã retuliſſe rõnem ꝓcedente diſputatiõe cõſtabit. Sed ut oĩa q̃ hoc loco explanãda recepimus liquere poſſint: habẽdus eſt primũ ſermo de cingulis: qa ſitu eorũ ante oculos locato cætera erunt intellectu proniora: Prius aũt qualiter terrã coronent deinde quẽadmodũ cælũ teneant explicãdũ eſt. Terra noua & ultima ſpæra ẽ. Hãc diuidit orizon.i.finalis circulus de quo ante retulimus: Ergo medietas orizon.i. finalis circulus de quo ante retulimus. Ergo medietas cuius nos ptẽ icolimus: ſub eo cælo eſt qđ fuerit ſup terrã & reliqua medietas ſub illo: qđ dũ uoluit̃ ad ea loca q̃ ad nos uident̃ inferiora deſcẽdit. In medio.n.locata ex oĩ ſui pte cælũ ſuſpicit. Huius igit̃ ad cælũ breuitas q̃ punctũ eſt: ad nos uero intermenſa globoſitas: diſtinguit̃ locis inter ſe uiciſſim preſſis nimietate uel frigoris uel caloris geminã nacta inter diuerſa tẽperiẽ. Nã & ſeptẽtrionalis & auſtralis extremitas ꝑpetua obriguere pruina. Et hi uelut duo cinguli: qbus terra redimit̃: ſed ambitu breues q̃ſi extrema cingẽtes. Hoꝝ uterq; habitatiõis ĩpatiẽs eſt: qa torpor ille glacialis nec aĩal nec frugi uitã miniſtrat: illo.n. aere corp9alitur: quo herba nutrit̃. Medius cingulus & ideo maximus æterno aflatu cõtinui caloris uſtus ſpaciũ qđ & lato & ambitu ꝓlixi9 occupauit: nimietate feruoris facit inhabitabile uicturis. Inter extremos uero & mediũ duo maiores ultimis medio minores ex utriuſq; uicinitatis intẽperie tẽperãt̃ in his: q̃ tm̃ uitales auras natura dedit incolis carpere. Et qa aĩo facilius illabit̃ cõcepta rõ deſcriptiõe q̃ ſermõe: eſto orbis terræ cui aſcripta ſunt. a.b.c.d. Et circa. a. aſcribãt̃.n.&.l.circa.b.ãt.m.&.K.& circa.c.g.&.i.& circa.d.e.&.f. Et ducant̃ rectę lineæ a ſignis ad ſigna q̃ dicimus: ideſt.a.g.in.i. ab.m.in.n.a.K.in.l.ab.e.in.f. Spacia igit̃ duo aduerſa ſibi: ideſt unum a.c.uſq; ad lineam quæ in.d ducta ẽ ĩtelligũt̃ pruina riguiſſe ꝑpetua. Eſt.n.ſuperior ſeptentrionalis: iferior auſtralis extremitas. Mediũ uero ab.n.uſq; in.l.zona ſit torrida. Reſtat ut cingulus ab.i.uſq; ad.n.de ſubiecto calore & ſupiore frigore temperet̃. Rurſus ut zona quæ eſt inter.l.&.f.accipiat de ſuperiore calore & ſubdito rigore temperiem.

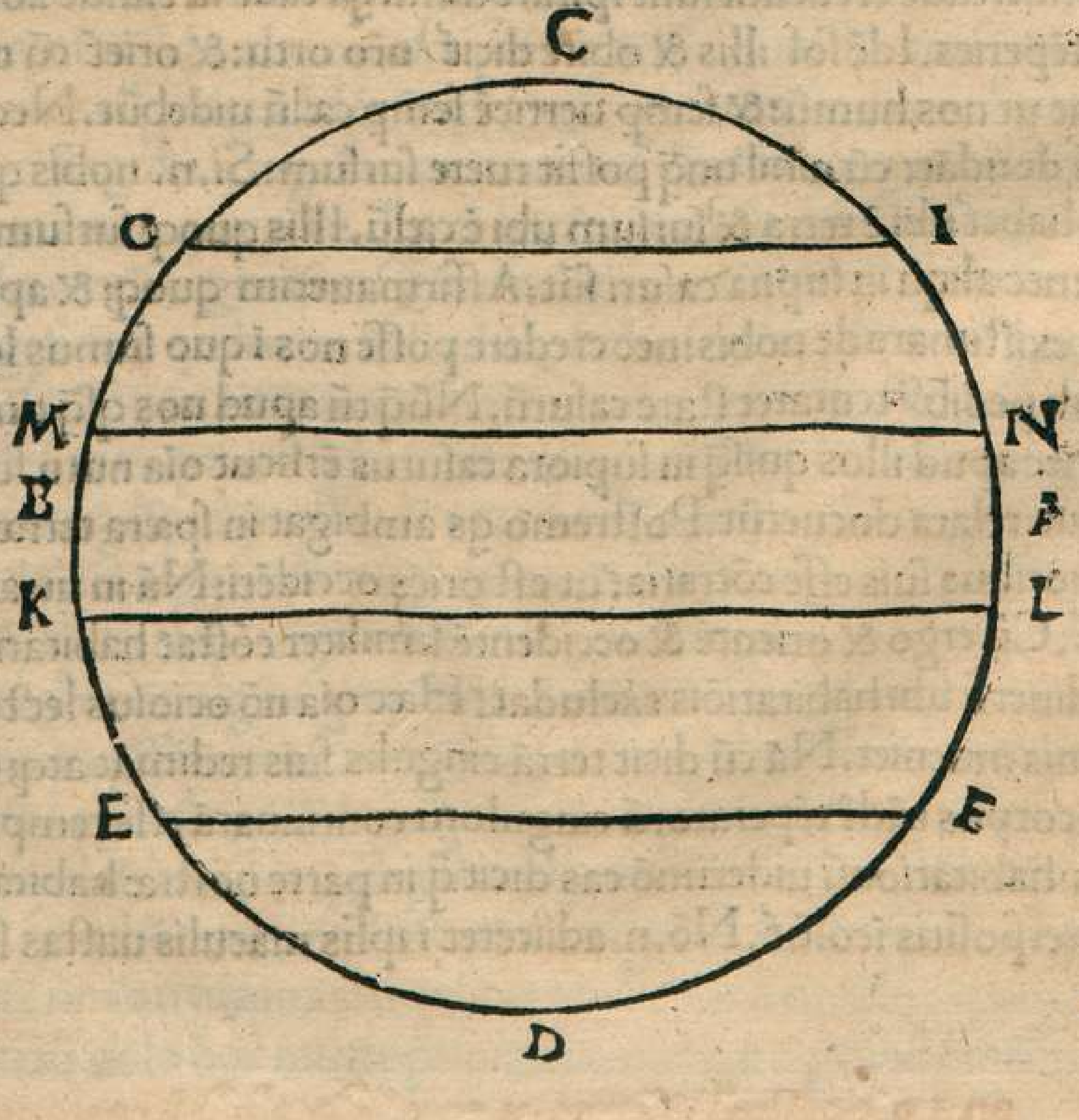

Nec excogitatas a nobis lineas quas diximus exiſtimet̃.Circi.n.ſunt de qbus ſupra re
tulimus ſeptẽtrionalis & auſtralis & tropici duo.Nã æqnoctiale hoc loco:quo de ter
ra loqmur ñ oportet aſcribi q̃ nõ oportuniore loco rurſus addet̃.Licet igit̃ ſint hæ duæ
mortalib⁹ ægris munere cõceſſæ diuũ quas diximus eẽ tẽperatas:nõ tñ ambæ zonæ ho
minibus nr̃i generis indultæ ſunt:ſed ſola ſupior:q̃ eſt ab.i.uſq; ad.n.incolit̃ ab oĩ q̃le
ſcire poſſimus hoĩum gñe romãi græciue ſint uel barbaræ cuiuſq; natiõis.Illa uero ab
.l.uſq; ad.f.ſola rõne intelligit̃ q̧ pp ſimilẽ tẽperiẽ ſimiliter incolit̃:ſed a qbus nõ licuit
unq̃ nobis nec licebit agnoſcere.Interiecta.n.torrida utriq; hoĩum generi cõmertiũ ad
ſe denegat cõmeandi deniq; de quattuor habitatiõis noſtræ cardinibus oriẽs occidens
& ſeptẽtrio ſuis uocabulis nuncupat̃:qa ab ipſis exordiis ſuis ſciunt̃ a nobis.Nã & ſi
ſeptẽtrionalis extremitas inhabitabilis ẽ nõ multo tñ ẽ a nobis remota.Quarto uero
noſtræ habitatõis cardini cã hæc alterũ nomẽ dedit.ut meridies nõ auſtralis uocaret̃:
qa & ille ꝓprie eſt auſtralis:qui de altera extremitate ꝓcedens aduerſus ſeptẽtrionali
eſt:& hũc meredĩe iure uocitari facit locus de quo incipit nobis.Nã qa ſentiri incipit a
medio terræ in q̃ ẽ uſus diei:iõ tãq̃ qdã medidies una lr̃a mutata meridies nũcupatus
eſt.Sciẽdũ ẽ ãt:q̧ uentus q̃ p hũc ad nos cardinẽ puenit.i.auſter ita ĩ origine ſua geli
dus nos cõmeat:admixtus igni caleſcit:& q̃ icipit frigidus calid⁹ puenit. Neq;.n.uel
rõ uel natura pateret̃:ut ex duob⁹ æquo pſſis rigore cardinibus diſſimili tractu flatus
emitteret̃.Nec dubiũ eſt noſtrũ quoq; ſeptẽtrionẽ ad illos q auſtrali adiacẽt pp eãdẽ
rõnẽ calidũ puenire:& auſtrũ corporibus eoꝝ gemino auræ ſuæ rigore blãdiri. Eadẽ
rõ nos nõ pmittit ambigere:quin p illã quoq; ſupficiẽ terræ q̃ ad nos habet̃ iſiorior:in
teger zonarũ ambitus:quæ hic tẽperatæ ſunt eodẽ ductu temperatus habeatur: atq;
ideo illic quoq; eædem q̃ zonæ a ſe diſtantes ſimiliter incolantur. Aut dicat quiſquis
huic ſidei obiare mauult: qd ſi qd ab hac eum diſtinctiõe deterreat. Nã ſi nobis uiuẽ-
di facultas eſt in hac terrarũ pte quam colimus qa calcantes humum cælũ ſuſpicim⁹
ſup uerticem qa ſol nobis & orit̃ & occidit qa circũfuſo fruimur aere: cuius ſpiramus
hauſtũ cur nõ & illic aliquos uiuere credamus:ubi eadẽ ſemp impromptu ſũt.Nã q
ibi dicunt̃ morari:eãdẽ credendi ſunt ſpirare aurã:qa eadẽ in eiuſdẽ zonalis ambitus:
continuatiõe tẽperies.Idẽ ſol illis & obire dicit̃ nr̃o ortu:& oriet̃ cũ nobis occidet.
Calcabũt æque ut nos humũ:& ſemp uerticẽ ſemp cælũ uidebũt.Nec metus erit: ne
de terra ĩ cælũ decidãt: cũ nihil unq̃ poſſit ruere ſurſum:Si.n. nobis qd aſſerere gen⁹
loci eſt uiſum habet̃ ubi ẽ terra & ſurſum ubi ẽ cælũ.Illis quoq; ſurſum erit qd de infe
riore ſuſpiciẽt:nec aliqñ in ſupna caſuri ſũt.Affirmauerim quoq; & apud illos minus
reꝝ pitos hæc exiſtimare de nobis:nec credere poſſe nos ĩ quo ſumus loco degere: ſed
opinari ſiqs ſub pedib⁹ tentaret ſtare caſurũ.Nũq̃ tñ apud nos qſq̃ timuit: ne caderet
in cælũ:ergo nec apud illos quiſq̃ in ſupiora caſurus ẽ:ſicut oĩa nutu ſuo põdera in ter
rã ferri ſuperius relata docuerũt.Poſtremo qs ambigat in ſpæra terræ ita ea:q̃ inferio
ra dicunt̃ ſupioribus ſuis eſſe cõtraria:ut eſt oriẽs occidẽti:Nã in utraq; parte par dia
metros habet̃.Cũ ergo & orientẽ & occidentẽ ſimiliter cõſtat habitari: qd eſt qd fidẽ
huius quoq; diuerſi ſibi habitatiõis excludat:Hæc oĩa nõ ocioſus lector ĩ tam paucis
uerbis Ciceronis inueniet.Nã cũ dicit terrã cingulis ſuis redimĩt atq; circũdatã oſtẽ
dit p oẽ terræ corpus eãdẽ tẽperatorũ cingulorũ continuatã eſſe temperiẽ.Et cũ ait in
terra maculas habitationũ uideri:nõ eas dicit q̃ in parte noſtræ habitatiõis nonnullis
deſertis locis ĩterpoſitis ĩcolũt̃.Nõ.n.adiiceret ĩ ipſis maculis uaſtas ſolitudĩes ĩteric

ctas

ctas ſi ipſas ſolitudines diceret iter q̄s certę ptes maculaꝝ iſtar habeāt. Sed qa macu
las dicit has q̄ttuor: quas in duob⁹ terræ hæmiſperiis binas eē rō mōſtrauit: bene adie
cit iteriectas ſolitudines. Nā ſicut ps q̄ habitat a nobis: multa ſolitudinū interiectiōe
diſtinguit: credēdū ē in illis quoq; trib⁹ aliis habitatōibus ſimiles eē iter deſerta & cul
ta diſtinctiōes Sed & q̄ttuor hitationū incolas & relatiōe ſitus & ipſa quoq; ſtādi q̄li/
tate depixit. Primū. n. ait: alios pter nos ita icolere terrā: ut ſe iterrupti nullā hēant ad
ſe facultatē meādi & ipſa uerba declarāt: nō eū de uno hominū gñe loq in hac ſupficie
a nobis ſolius torride iteriectōe diuiſo. Sic. n. magis diceret: ita iterruptos ut nihil iter
ipſos ab illis ad nos manare poſſit. Sed dicēdo ita iterruptos ut nihil iter ipſos ab illis
ad alios manare poſſit: q̄liter iter ſe illa hoīum genera ſint diuiſa ſigāt. Qd āt uere ad
noſtrā partē referet: adiecit dicēdo de illis q & a nobis & a ſe iuicē diuiſi ſūt: ptim obli
quos ptim trāſuerſos pti ēt aduerſos ſtare nobis: Interruptio ergo nō unius gñis a no
bis: ſed oīum geneꝝ a ſe diuiſoꝝ refert: q̄ ita diſtinguēda ē: Hi quos ſepat a nobis pu
ſta: quos gręci αντοεκός uocāt: ſimiliter ab illis q iferiorē zonę ſuę icolūt partē: i terie
cta auſtrali gelida ſeparāt. Rurſus illos ab αυτοεκις ſuis. i. p nr̄i cinguli iferiora uiuē
tib⁹ iteriectio ardētis ſeq̄ſtrat: & illi a nobis ſeptētriōalis extremitatis rigore remouēt.
Et qa nō ē una oīum affinis cōtinuatio: ſed iteriectæ ſūt ſolitudines ex calore uel frigo
re mutuū negātibus cōmeatū: has terræ ptes: q̄ a quattuor hoīum gñibus incolunt:
maculas habitationū uocauit. Queadmodū aūt cæteri oēs ueſtigia ſua figere ad nr̄a
credāt ipſe diſtinxit: & auſtrales qdē aperte pnunciauit aduerſos ſtare nobis dicēdo:
Quoꝝ auſtralis ille i quo q īlūt aduerſa nobis urgēt ueſtigia. Et iō aduerſi nobis ſūt
qa in pte ſpæræ q̄ cōtra nos eſt morant: Reſtat inquirere quos trāſuerſos & quos obli
quos nobis ſtare mēorauerit: Sed nec de ipſis pōt eē dubitatio: qn trāſuerſos ſtare no
bis dixerit inferiorē zonæ noſtræ ptes tenētes. Obliquos uero eos qui auſtralis circuli
deuexa ſortiti ſunt. Supeſt ut de terræ ipſius ſpatii q̄ta habitatiōi ceſſerit: quāta ſint in
culta referamus. Ideſt quæ ſit ſingulorū dimenſio cingulorū. Quod ut facile cogno/
ſcas: redeūdū tibi eſt ad orbis terræ deſcriptionē: quā pauloante ſubiecimus: ut p aſcri
ptarū lrarū notas rō dimenſionū lucidius explicetur. Omnis terræ orbis. i. circulus:
qui uniuerſum ambitū claudit: cui aſcripta ſūt a. b. c. d. ab his qui cū rōne dimenſi ſūt:
in ſexaginta diuiſus eſt partes. Hēt āt totus ipe ambitus ſtadiorū ducenta quiquagita
duo milia. Ergo ſingulæ ſexageſimæ extendunt ſtadiis quaternis milibus decenis Et
ſine duo medietas eius: quæ eſt a. d. p orientē. i. p. a. uſq; ad. c. hēt triginta ſexageſimas
& ſtadiorū milia centū uigintiſex. Quarta uero pars: quæ eſt ab a uſq; ad. c. incipiēs a
puſta: hēt ſexageſimas qndecim: & ſtadioꝝ milia ſexagita & tria. Huius q̄rtę ptis mē
ſura relata cōſtabit totius ambitus plena dimenſio. Ab. a. igit uſq; ad. p. qd ē medietas
puſtę: hēt ſexageſimas q̄ttuor: q̄ faciūt ſtadioꝝ milia ſexdeci cū octingētoꝝ adiectiōe.
Ergo oīs puſta ſexageſimaꝝ octo eſt: & tenet ſtadioꝝ milia triginta tria & ſexaginta
inſuper. Latitudo āt cinguli nr̄i: q tēperatus eſt. i. a. p. uſq; ad. o. hēt ſexageſimas qnq;:
quæ faciūt ſtadiorum milia uiginti unū. Et ſpaciū frigidæ ab. o. uſq; ad. c. hēt ſexageſi
mas ſex q̄ ſtadioꝝ tenēt uigintiqnq; milia ducēta. Ex hac q̄rta pte orbis terraꝝ: cuius
menſurā euidēter expſſimus: alterius q̄rtę ptis magnitudinē ab. a. uſq; ad. d. pati dimē
ſionū diſtinctiōe cognoſces. Cū ergo q̄tū teneat ſpæ ſupficies q̄ ad nos eſt: in oī ſua me
dietate cognoueris: de mēſura quoq; ſerioris medietatis. i d. p. b. uſq; ad. c. ſimiliter in
ſtrueris. Mō. n. qa orbē terræ: in plano pinximus: i plano āt mediū exprimere nō poſſi
mus ſpalē tūorē imitati ſumus altitudinis intellectū a circulo: q magis orizō q̄ mere
dianus uꝛ. Cæterū uolo hoc mente pcipias: ita nos hanc ptuliſſe mēſurā tanq̄ a. d. per

a.uſq; ad.c.ps terræ ſupior ſit: cuius ptē nos incolimus: &.a.d.per.b.uſq; ad.c.ps terræ ſupior habeat̃ inferior. Hoc quoq; tractatu ꝓpriū ſortito finē: nūc illud qᵈ ꝓbādū ꝓmiſimus aſſeramus: hos cingulos & bene Maronē cælo: & bene terræ aſſignaſſe Ciceronē & utrunq; nō diſcrepātia ſed cōſona eadēq; dixiſſe. Natura.n.cæli hāc ī diuerſis terræ partib9 tēperiē nimietatēq; diſtinxit. & qualitas uel frigoris uel caloris q̄ cuilibet ætheris pti ſemel inhæſit eandē inficit ptē terræ: quā deſpicit ambiēdo. Et qa has diuerſitates q̄ certis ſfinibus terminãt̃ cingulos in cælo uocauere: neceſſe eſt totidē cingulos ēt hic ītelligi: Sicut ī breuiſſimo ſpeculo cū facies mōſtrat̃ ingēs: tenet in anguſto mēbra uel liniamenta ordinē quē ſua in uero digeſſerat amplitudo. Sed hic quoq; aſſerēdi qᵈ dr̃ minuemus laborē oculis ſubiiciēdo pincturā. Eſto.n.cęli ſpa.a.b.c.d. Et iter ſe claudat ſpærā terræ: cui aſcripta ſūt.ſ.x.t.u. Et ducat̃ in cæli ſpera circulus ſeptētrionalis.ab.i.uſq; in o. tropicus æſtiuus.a.g.in.p.& æqnoctialis.a.b.ī.a. & tropicus hyemalis ab.f.in.q.& auſtralis ab.e.in.r.ſed & zodiacus ducat̃ ab.f.in.p. Rurſus in ſpæra terræ ducant̃ idem limites cinguloꝝ: quos ſupra deſcripſimus in.n.in.m.in.l.in.r.

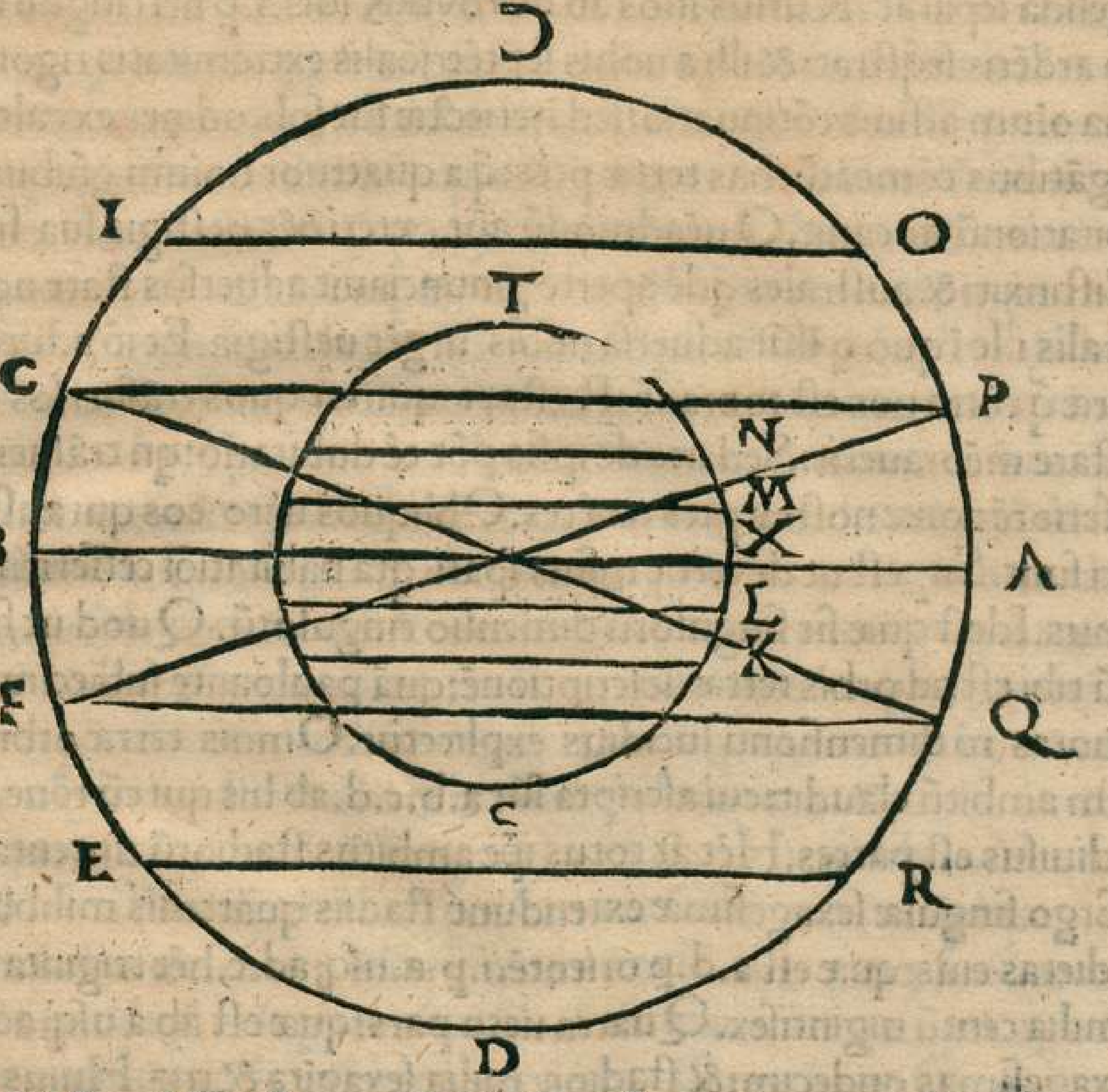

His ita depictis ſine difficultate cōſtabit ſingulas terræ ptes a ſingulis cæli ptib9 ſup uerticē ſuū poſitis q̄litatē circa nimietatē uel tēperiē mutuari: Nā qᵈ eſt ſurſum.a.d. uſq; ad.r. hoc deſpicit terrā ab.ſ.uſq; ad.r. Et quod eſt in cælo ad.r.uſq; ad.q. hoc īficit terræ a.K.uſq; ad.l.& quod in cælo eſt a.q.uſq; in.p. tale facit in terra ab.l.uſq; ad.m. Qualeq; ē deſup a.p.uſq; ad.o. tale ī terra ab.m.uſq; ad.n. Et q̄le illic ab.o.uſq; ad.c: tale hic ē ab.n.uſq; ad.t. Sunt āt in æthere extremitates ambæ.i.a.d. uſq; ad.r.&.a.c. uſq; ad.o. æterno rigore dēſatæ. Idē in terra idē eſt ab.ſ.uſq; ad.K.&.a.t.uſq; ad.n. rurſus in cælo a.q.uſq; ad.p. nimio calore feruet. Idē in terra quoq; ab.l.uſq; ad.m. idem feruor eſt. Itē ſunt in cælo tēperies ab.o.uſq; ad.p.&.a.q.ī.r. Ideo ſunt hic quoq; tēperatæ ab.n.in.m.&.ab.l.in.K. Aeqnoctialis.n. circulus q ab.a.uſq; ad.b. ductus ē. mediā ſecat peruſtā: Et ipſum āt ſciſſe Ciceronē: ꝙ terreni cinguli cæleſtibus inficiantur: ex uerbis eius oſtendit̃. Ait.n.e qbus duos maxime iter ſe diuerſos & cæli uerticibus

ipſis ex utraq; pte ſubnixos obriguiſſe pruina uides. Ecce teſtat̃ finale frigus eſſe de cælo. Idē quoq; de feruore medio dicit. Mediū aūt illū: & maximū ſolis ardore torreri. Cū ergo manifeſte & rigorē de cæli uerticib9 & feruorē de ſole in terrę cingulos uenire ſignauerit: oſdit prius in cælo hos eoſdē cingulos cōſtitiſſe. Nūc qm̄ cōſtitit eaſdē in cælo & ī terra zonas eē uel cingulos (hæc.n.unius rei duo ſunt noīa) iā dicendū eſt: q̄ cā in æthere hāc diuerſitatē qualitatis efficiat. Peruſta duob9 tropicis claudit̃: *Zona* ideſt ab.g.in.p.æſtiuo: & ab.f.in.q.hyemali. Ab.f.āt in.p.zodiacū deſcribēdo pduximus. *peruſta* Ergo ſignū.p.tropicus ille cācer habeat̃: & ſignū.f.capricornus. Cōſtat āt ſolē neq; ſurſum ultra cācrū: neq; ultra capricornū deorſum meare: ſed cum ad tropicoꝝ cōfinia puenerit mox reuerti: unde & ſolſticia uocant̃. Et quia æſtiuus tropicus temperatæ noſtræ terminus ē: ideo cū ſol ad ipſum finē uenerit. facit nobis æſtiuos calores de uicino urens ſenſu maiore ſubiecta: Illo deniq; tpe auſtrali generi reuerti hyemem nō pōt ambigi: quia tunc ab illis ſol omni uiæ ſuæ ſpacio recedit. Rurſus cū ad f. ſignū ideſt ad capricornū uenerit: facit hyemem nobis receſſu ſuo: & illis uicinitate reducit æſtatē. Hic notādū ē de tribus tm̄ cardinibus in q̄cūq; ædē ingredi ſolem: de quarto nūq̄. Nā & ab ortu & ab occaſu feneſtra ſolē recipit: quippe quē orientē abeūtemq; ꝓſpectet. Recipit & a meridie: qa omne iter ſolis in nr̄o meridie eſt: ut inſtruit uiſum ante lata deſcriptio. Nūq̄ uere ſolē feneſtra ſeptētrionis admittit: qa nūq̄ a.p. ſigno ad.o.ſol accedit: ſed a.p.ſemp retrocedēdo nūq̄ fines poli ſeptētrionalis attigit. Et ideo nunq̄ p hūc cardinē radius ſolis infundit̃. Eiuſdē rei ꝓbationē umbra quoq; cuiuſlibet corporis efficiet aſtruere. Nā & in occaſum cadit oriēte ſole: & ī ortū cum ſit occiduus. Medio āt die: qa ſol meridiē tenet in ſeptētrionē umbra depellit̃. In auſtrū uero circa noſtrā habitationē īpoſſibile eſt umbrā cuiuſlibet corpis cadere: quia ſemp in aduerſam ſoli partē umbra iactat̃. Aduerſus āt auſtro apud nos ſol eſſe non poterit: cū nunq̄ fines ſeptētriōales attigat. Sane qm̄ pars illa puſtæ: q̄ tēperatæ uicina eſt admittit habitātes: illic.i.trās tropicū quæcūq; habitant̃ ſpacia: umbrā mittūt ī auſtrū eo tpe: quo ſol cācrū tenet. Tunc.n.ei fit ſol ſeptētriōalis: cū tropicū tenet: q, ab illis ad ſeptētrionē recedit. Ciuitas āt ſiene: q̄ ꝓuīciæ thebaidos poſt ſupioꝝ montiū deſerta pricipiū ē: ſub ipſo æſtiuo tropico cōſtituta ē. Et eo die quo ſol certā partē ingredit̃ cācri hora diei ſexta (qm̄ ſol tunc ſup ipſum īuenit̃ uerticē ciuitatis) nulla illic pōt in terris de quolibet corpe umbra iactari. Sed nec ſtilus hemiſpærii mōſtrātis horas: quē γνωμονα uocāt: tunc de ſe pōt umbrā creare. Et hoc eſt qd̓ Lucanus dicere uoluit: nec tn̄ plene ut habet̃ abſoluit. Dicēdo.n. Atq; umbras nunq̄ flectēte ſiene. Rē qdem attigit: ſed turbauit ueꝝ. Nō.n.nunq̄ flectit ſed uno tpe: qd̓ cū ſua rōne rettulimus. His relatis cōſtat ſolē nunq̄ egredi fines puſtę: qa de tropico ī tropicū zodiacus obliquat9 eſt. Manifeſta eſt igit̃ cā: cur hæc zona flāmis ſit ſemp obnoxia qppe quā ſol totius æternæ flāmæ & fons & adminiſtrator nunq̄ relīquat. Ergo ambæ ptes ultimæ.i.ſeptētrionalis & auſtralis: ad quas nunq̄ ſolis calor accedit: neceſſario ppetua præmunt̃ pruina. Duas uero (ut dixim9) tempat hīc atq; illinc uicinia caloris & frigoris. Deniq; ī hac ipſa zona quā īcolimus: q̄ tota dicit̃ tempata: partes tn̄ q̄ puſto cīgulo uicinæ ſūt: cæteris calidiores ſunt: ut eſt æthiopia: arabia: ægypt9 & libya: in qbus calor ita circūfuſi aeris corpus extenuat: ut aut nūq̄ aut raro cogat̃ ī nubes: & iō nullus pene apud illos uſus eſt ibriū. Rurſus uſq; ad frigidę fines preſſi9 accedit: ut ē palus mæotis: ut regiōes quas pterfluunt tanais: & hiſter: oīaq; ſuper ſcythiā loca quoꝝ īcolas uetuſtas hyperboreos uocauit: quaſi originē boreæ introrſum

recedēdo trāſiſſent: adeo æterna pene premunt̄ pruina: ut nō facile explicet̄ quāta ſit illic frigidæ nimietatis iniuria. Loca uero q̄ in medio tēperata ſunt: qm̄ ab utraq; nimie tate lōge recedunt: uerā tenēt ſalutaremq; temperiē. Locus nos admonet: ut qm̄ dixi mus rem: q̄ a nullo poſſit refelli: utrūq; tropicū circum zodiaco terminos facere: nec nūq̄ ſolē alterutrū tropicū excedere poſſe: uel ſurſum uel deorſū meādo. Trās zodia cū uero circū. i. trās uſtā q̄ tropicis claudit̄: ex utraq; pte incipe tēperatas: Quæram⁹ quid ſit qd̄ ait Virg. quē nullius unq̄ diſciplinæ error inuoluit: Duæ mortalib⁹ ægris. Munere conceſſæ diuum: & uia ſecta per ambas:

Obliquus qua ſe ſignorum uertitur ordo.

Videtur. n. dicere his uerſibus zodiacū per tēperatas ductum & ſolis curſum p ipſas ferri: qd̄ nec opinari fas eſt: quia neutrū tropicum ſolis curſus excedit: Nunc igit̄ il‑ lud attendit qd̄ diximus & intra tropicum in ea peruſta parte q̄ uicina eſt tempatæ habitatores eē. Nā ſiene ſub ipſo tropico eſt: meroe aūt tribus milibus octingētis ſta diis in Peruſtā a ſiene introrſum recedit: & ab illa uſq; ad terrā cynamomi feracē ſunt ſtadia octingēta. Et p hæc oīa ſpacia peruſtæ licet rari tn̄ uita ferunt̄ habitātes. Vltra uero iā inacceſſum eſt pp nimium ſolis ardorē. Cum ergo tm̄ ſpacii ex puſta uitā mi niſtret: & ſine dubio circa uicinā alterius tēperate. i. ἀντοικοῦσα tātundem ſpacii hr̄e per peruſte fines & parē māſuetudinē: nō neget̄. Paria. n. in utraq; parte ſunt oīa. Ideo credendū eſt per poeticā tubā: quæ oīa ſemp in maius extollit: dixiſſe uiā ſolis ſe ctam per tēperatas: qm̄ ex utraq; parte fines peruſtæ in eo ſunt ſimiles tēperatis: q; ſe patiunt̄ habitari. An forte poetica licentia particulā p ſimili pene particula poſuit: & pro per ambas ſub ambas dicere maluit. Nā re uera ductus zodiaci ſub ambas tēpe‑ ratas ultro citroq; peruenit nō tn̄ per ambas. Scimus aūt & Homerū ipſum: & in oī bus imitatorē eius Varronē ſępe tales mutaſſe particulas. An: qd̄ mihi uero ꝓpius uī per ambas p inter ambas uoluit itelligi Zodiacus. n. inter ambas tēperatas uolit̄ nō per ambas. Familiariter aūt per p iterponere ſolet: ſicut alibi quoq; Circū perq; duas in morē fluminis arctos. Neq;. n. anguis ſydereus arctos ſecat: ſed dū & amplectit̄ & interuenit circū eas & inter eas uoluit̄ nō per eas. Ergo pōt cōſtare nobis intellectus: ſi p ambas. i. p inter ambas more ipſius poetæ dictū exiſtimem⁹. Nobis aliud ad de fenſionē ultra hæc: quæ diximus: nō occurrit. Verū qm̄ i medio poſuimus quos fines nunq̄ uia ſolis excedat: manifeſtū ē oībus aūt qd maro dixerit: quē cōſtat erroris igna rū: erit ingenii ſingulo℞ inuenire qd poſſit amplius pro abſoluēda hac qōne conferri.

Oceanus His quoq; (ut arbitror) nō ocioſa inſpectione tractatis: nūc de oceano qd̄ ꝓmiſim⁹ aſtruemus. Non uno ſed gemino eius ambitu terræ corpus oē circūflui. Cuius uer⁹ & primus meatus eſt: q ab indocto hoīum genere naſcit̄. Is. n. quē ſolū oceanū plu‑ res opinant̄: de finibus ab illo originali refuſus ſm ex neceſſitate ambitū fecit. Cæte℞ eius prior corona p zonā terræ calidā meat ſup iora terra℞ & inferiora cingēs flexum circi æquinoctialis imitata. ab oriēte uero duos ſinus refundit: unū ad extremitatem ſeptētrionis: ad auſtralis alterū. Ruſuſq; ab occidēte duo pariter enaſcunt̄ ſinus: qui uſq; ad ambas quas ſupradiximus extremitates refuſi occurrūt ab oriēte demiſſis. Et dū ui ſūma & īpetu maiore miſcent̄: inuicēq; ſe feriūt: ex ipſa aqua℞ colliſiōe naſcit̄ illa famoſa oceani acceſſio pariter & receſſio. Et ubicūq; in nr̄o mari cōtingit: idē uel in anguſtis fretis uel in planis forte littoribus ex ipſis oceani finibus quos oceanū nunc uocamus eueniūt: qa noſtrū mare ex illis influit Cæte℞ uerior ut ita dicā eius alueus tenet zonā peruſtā: & tam ipſe qui æquinoctialē q̄ ſinus ex eo nati q orizontē circulū

ambitu ſuæ flexionis imitāť: oēm terrā quadrifidā diuidūt: & ſingulas ut ſupradiximus habitatōes faciūt inſulas. Nā inter nos & auſtrales hoīes meās ille p calidā zonā totāq; cingens & rurſu utriuſq; regiōis extrema finibus ſuis ambiens binas in ſupiore atq; inferiore terræ ſupficie inſulas facit. Vnde Tullius hoc intelligi uolens non dixit: oīs terra parua quædā eſt inſula: ſed oīs terra quæ coliť a nobis parua quędā eſt īſula quia & ſingulæ de quattuor habitatiōibus paruæ quædā efficiunť inſulæ: oceano bis eas ut diximus ambiēte. Oīa hęc ante oculos locare pōt deſcriptio ſubſtituta. ex qua & noſtri maris originē quæ totius una eſt: & rubri atq; īdici ortū uidebis. Caſpiumq; mare unde oriatur inuenies: licet nō ignorem eſſe nullos q ei de oceano ingreſſum nu gent. Nec dubiū eſt: ī illā quoq; auſtralis generis temperatā mari de oceano ſimiliter influere Sed deſcribi hoc noſtra atteſtatione nō debuit: cuius ſitus nobis incognitus pſeuerat. Quod āt dixit noſtrā habitabilem anguſtā uerticib9 latiorem: in eadem de ſcriptione poterimus aduertere. Nā quāto longior eſt tropicus circus ſeptemtrionali circo. tāto zona uerticibus q̄ lateribus anguſtior eſt: qa ſummitas eius in arctū extre mi circuli breuitate cōtrahiť. Deductio aūt laterum longitudine tropici ab utraq; pte diſtendiť. Deniq; ueteres oēm habitabilē nr̄am extētæ clamidi ſimilem eſſe dixerunt. Itē qa oīs terra ī qua & oceanus eſt ad quēuis cæleſtem circulum quaſi cētron pūcti obtinet locū: neceſſario de oceano adiecit: Qui tn̄ tāto noīe q̄ ſit paruus uides. Nam licet apud nos athlanticū mare licet magnū uoceť: de cælo tn̄ diſpicientibus non pōt magnum uideri: cum ad cælum terra ſignū ſit & punctū: qd diuidi nō poſſit in ptes. Ideo āt terræ breuitas tam diligenter aſſeritur: ut paruipendendum ambitum famæ

uir fortis intelligat quæ in tã paruo magna eẽ nõ poterit:quod doctrinæ ꝓpoſitũ non minus in ſequẽtibus apparebit:qn ẽt ſi cupiat ꝑles futuroꝝ hoīum deinceps laudes uniuſcuiuſq; noſtrũ acceptas a patribus poſteris ꝓdere: tñ pp eluuiones exuſtioneſq; terrarũ quas accidere tꝑe certo neceſſe eſt:nõ mõ nõ æternã ſed ne diuturnã qdem gloriã aſſequi poſſumus. Virtutis fructũ ſapiens in cõſcientia ponit minus pfectus i gloria:unde Scipio pfectionẽ cupiẽs infundere nepoti auctor eſt:ut cõtẽtus cõſciæ pmio gloriã nõ requirat. In qua appetenda qm̃ duo ſunt maxime q̃ ꝓbari poſſint: ut & q̃ latiſſime uageť & quã diuitiſſime pſeuerat. Poſtq̃ ſupius de habitatiõib; noſtrę anguſtiis diſſerendo totius terræ q̃ ad cælũ pũcti locũ obtinet: minimã quãdã docuit ab hoib9 nr̃i generis particulã poſſideri nullius uero gloriã uel in illã totã prem potuiſſe diffundi:ſiqdem gãgen trãſnatare uel trãſcẽdere caucaſum romani noĩs fama nõ ualuit: ſpẽ quã de ꝓpagãda late gloria ante oculos ponendo noſtri orbis anguſtias amputauit. uult ẽt diuturnitatis auferre ut plene aĩo nepotis cõtemptũ glorię cõpos diſſuaſor inſinuet:& ait. Nec in hac ipſa in quã ſapientis & fortis uiri nomen ſerpere põt æternitatẽ noĩs poſſe durare:cũ mõ exuſtione mõ eluuione terraꝝ diuturnitati rerũ itercedat occaſus:qď quale ſit diſſeremus. In hac.n.pte tractatus illa q̃ſtio latenter abſoluiť quæ multoꝝ cogitatões de ambigẽda mũdi æternitate ſignificat. Nã qs facile mũdũ ſemp fuiſſe cõſentiat?cũ & ipſa hiſtoriarũ fides multaꝝ reꝝ cultũ emendationẽq; uel ipſam inuentiõem recentẽ eſſe fateať?Cũq; rudes primũ hoĩes & in curia ſylueſtri nõ multũ a ferarũ aſperitate diſſimiles meminerit:uel fabuleť antiqtas tradatq; nec hũc eis quo nũc utimur uictũ fuiſſe:ſed glãde prius & baccis alitos ſero ſpaſſe de ſulcis alimoniã: cũq; ita exordiũ rerũ & ipſius humanę natiõis opinemur:ut aurea primũ ſæcula fuiſſe credamus:& inde natura p metalla uiliora degenerãs ferro ſæcula poſtrema fœdauerit:ac ne totũ uideamur de fabulis mutuari: qs nõ huic extimet mũdũ qñq; cœpiſſe? nec lõgã retro eius ætatem cũ ab hinc ultra duo retro annorũ milia de excellenti rerũ geſtaꝝ memoria ne græca qdem extat hiſtoria? Nã ſupra Ninum a quo Semiramis ſm̃ quoſdã crediť ꝓcreata:nihil p̃clarum in libris relatũ ẽ:ſi.n.ab initio imo ante initium fuit mundus(ut phi uolunt)cur per innumerabilium ſeriem ſeculoꝝ nõ fuerat cultus:quo nunc utimur:inuentus?nõ litterarũ uſus quo ſolo memoriæ fulciť æternitas?cur nõ deniq; multarũ rerũ experientia ad aliquas gentes recenti ætate puenit? Vt ecce galli uitem uel cultũ oleæ roma iã adoleſcente didicerũt. Aliæ uero gentes adhuc multa neſciũt quæ nobis inuenta placuerũt: Hæc oĩa uidentur æternitati rerum repugnare dum opinari nos faciũt certo mũdi principio paulatim ſingula quæq; cœpiſſe. Sed mundũ qdem fuiſſe ſemper phia auctor eſt cõditore quidem deo : ſed nõ ex tꝑe. Siquidem tp̃s ante mundum eſſe non potuit:cum nihil aliud tpa niſi curſus ſolis efficiat. Res uero humanæ ex parte maxima ſæpe occidũt manente mũdo & rurſus oriũtur uel eluuione uiciſſim uel exuſtione redeũte:cuius uiciſſitudinis cã uel neceſſitas talis ẽ. Ignẽ æthereũ phyſici tradiderũt humore nutriri:aſſerentes iõ ſub zona cęli pուſta quã uia ſolis.i.zodiacus occupauit oceanũ(ſicut ſupra deſcripſimus)a natura locatũ ut oĩs latitudo.qua ſol cũ qnq; uagis ultro citroq; diſcurrũt:hẽat ſubiecti humoris alimoniã. Et hoc eſſe uolunt qď Homerus diuinaꝝ oĩum inuentionũ fons & origo ſub poetici nube figmẽti ueꝝ ſapientib9 intelligi dedit: Iouẽ cũ diis cæteris.i.cũ ſtellis pfectũ in oceanũ æthiopib9 eũ ad epulas inuitãtibus. Per quã imaginẽ fabuloſa Homeꝝ ſignificaſſe uolũt hauriri de humore nutrimẽta ſyderib9:q ob hoc æthiopas reges epularum cæleſtium dixit:qm̃ circa oceani orã nõ niſi æthiopes habitãt quos uicinia ſolis

Virtutis fructus

De mũdi æternitate

ignis ęthereus nutritur hũore

Iuppiter cum diis epulať ad oceanum

uſq; ad ſpẽm nigri coloris exuſſit. Cum ergo calor nutriatur humore: hæc uiciſſitudo cõtingit: ut mõ calor mõ humor exuberet. Euenit. n. ut ignis uſq; ad maximũ enutritus augmentũ hauſtũ uincat humorẽ. Et ſic aeris mutata tẽperies licentiam præſtet incendio: & terra penitus flagrãtia imiſſi ignis uratur. Sed mox impetu caloris aſſumpto paulatim uires reuertuntur humori: cum magna pars ignis incendiis erogata minus iam de renaſcente humore conſumat. Ac rurſus longo tempoꝝ tractu ita creſcẽs humor altius uincit: ut terris infundat̃ eluuio. Rurſuſq; calor poſt hæc uires reſumit & ita fit ut manente mundo inter exuperãtis caloris humoriſq; uices terraꝝ cultus cũ hoĩum genere ſæpe intercidat: & reducta tẽperie rurſus mouet̃: nunq̃ tñ ſiue eluuio ſiue exuſtio oẽs terras aut oẽ hoĩum genus uel oĩno operit uel penitus exurit. Aegypto certe ut Plato in Thimæo fatet̃ nunq̃ nimietas humoris nocuit uel caloris. Vnde & infinita annoꝝ milia in ſolis ægytioꝝ monumẽtis libriſq; religunt̃ Certe igit̃ terraꝝ partes interiectioni ſuperſtites ſeminariũ inſtaurando generi humano fiunt: atq; ita cõtingit ut non rudi mũdo rudes hoĩes & cultus inſcii: cuius memoriã intercipit interitus: in terris oberrent: & aſperitatẽ paulatim uagæ feritatis exuti conciliabula & cœtus natura inſtruente patiantur: Sitq; primũ inter eos mali neſcia & adhuc aſtucię inexperta ſimplicitas quæ nomẽ auri primis ſæculis pſtat. Inde quo magis ad cultũ reꝝ atq; artiũ uſus ꝓmouet tãto facilius in aĩos ſerpit æmulatio: q̃ primũ bene incipiẽs in inuidiã latenter euadit. Et ex hac iã naſcit̃ qcqd genus hoĩum põt ſequentibus ſeculis experit̃. Hæc eſt ergo quæ rebus humanis pereundi atq; iterũ reuertẽdi incolumi mũdo uiciſſitudo uariat̃. Quid aũt intereſt ab his qui poſtea naſcent̃ ſermonẽ fore de te: cũ ab his nullus fuerit qui ante nati ſunt qui nec pauciores & certe meliores fuerunt uiri: præſertim cũ apud eos ipſos qbus audiri nomen noſtrũ põt: nemo unius animi memoriam conſequi poſſit. Hoĩes. n. populariter annũ tantũmodo ſolis. i. unius auſtri reditu metiuntur. Reipſa aũt cũ ad idẽ unde ſemel ꝑfecta ſunt cuncta auſtra redierũt: eãdemq; totius cæli deſcriptionẽ lõgis interuallis retulerint: tum ille uere uertens annus appellari põt: in quo uix dicere q̃ multa hoĩum ſæcula teneant̃. Namq; ut olim deficere ſol hoĩbus extinguiq; uiſus eſt cũ Romuli aĩus hæc ipſa in tẽpla penetrauerit: ita qñq; cũ ab eandem parte ſol eodẽq; tpe iterũ defecerit: tũ ſignis oĩbus ad idẽ principiũ ſtelliſq; reuocatis expletũ annũ habeto Cuius qdẽ anni nundũ uigeſimam partẽ ſcito eſſe conuerſam. Idem agere perſuauerat inſtans diſſuaſioni gloriæ deſiderandæ. quã cũ locis artam ne in ipſis anguſtiis æternã ſupra docuiſſet: nunc nõ ſolũ perpetuitatis expertẽ: ſed nec ad unius anni integri metas poſſe propagari docet: cuius aſſertionis quæ ſit rõ dicemus. Annus nõ is ſolus eſt quẽ nũc cõis oĩum uſus appellat: ſed ſinguloꝝ ſeu luminũ ſeu ſtellaꝝ emenſio oĩ cæli circuitu a certo loco in eũdẽ locũ reditus annus ſuus eſt. Sic menſis lunæ annus eſt inter quem cæli ambitũ luſtrat: nã & a luna menſis dr̃: quia græco noĩe luna mene uocat̃. Virgilius deniq; ad deſcriptionẽ lunaris anni q bre uis eſt annũ q curſu ſolis efficit̃ ſignificare uolens ait. Interea magnũ ſol circũuoluitur annũ: magnũ uocãs ſolis cõparatione lunaris. Nã curſus qdẽ Veneris atq; Mercurii: pene par ſoli eſt. Martis uero annus fere bienniũ tenet: tanto. n. tpe cælũ circuit. Iouis aũt ſtella duodecim & ſaturni triginta annos in eadẽ circuitione conſumit. Hæc de luminibus ac uagis ut ſæpe relata iam nota ſunt. Annus uero qui mundanus uocat̃ qui uere uertens eſt: qa cõuerſiõe plenæ uniuerſitatis efficit̃: largiſſimis ſæculis explicat̃. Cuius rõ eſt talis. Stellæ oẽs & ſydera: quæ infixa cælo uident̃: quorũ propriũ motũ nunq̃ uiſus humanus ſentire uel deprehendere poteſt: mouentur tamẽ & præter cæli

Annus

Luna

Mẽſis unũ

curſus diffinit9 planetarum

annus mũdanuſ

ſidera fixa

etiã mo-uentur uolubilitatem qua ſemper trahuntur: ſuo quoq; acceſſu tñ ſæro promouentur ut nullius hoium uita tñ longa ſit: quæ obſeruatione continua factã de loco permutationẽ: in quo eas primũ uiderat deprehẽdat. Mundani ergo anni finis eſt: cũ ſtellæ oẽs oiaq; ſydera quę aplanes hẽt: a certo loco ad eundẽ locum Ita remeauerint. ut ne una quidẽ

Finis mũdani anni cæli ſtella in alio loco ſit: q̃ in quo fuit: cum oẽs aliæ ex eo loco motæ ſunt: ad quem reuerſæ anno ſuo finem dedere. ita ut lumine quoq; cum erraticis quinq; in iiſdẽ locis & partibus ſint: in qbus incipiente mundano anno fuerunt. Hoc aũt (ut phyſici uolũt) poſt annoꝝ quindecim milia peracta contingunt. Ergo ſicut annus lunæ menſis eſt: & annus ſolis duodecim menſes & aliarum ſtellaꝝ hi ſunt anni: quos ſupra retullimꝰ ita mundanum annum quindecim milia annoꝝ quales non cõputamus efficiunt. Ille ergo uere annus uertens uocandus eſt quem non ſolis ideſt aſtri reditu metiuntur: ſed quẽ ſtellaꝝ oium in quocunq; cælo ſunt ad eundẽ locũ reditus ſub eadẽ cæli totius deſcriptione concludit. Vnde & mundanus dicitur: qa mundus proprie cælum uocat̃: Igitur ſicut annum ſolis nõ ſolum a calendis ianuarii uſq; ad eaſdem uocamus: ſed ẽt a ſequente poſt calendas die uſq; ad eundem diem & a quocunq; cuiuſlibet menſis die uſq; ad diem eundem diem & a quocunq; cuiuſlibet menſis die uſq; in diem eundẽ reditus annus uocat̃: Ita huius mundi anni initium ſibi quiſq; facit quodcunq; decreuerit: ut ecce nũc Cicero a defectu ſolis q ſub romuli fine cõtigit mundani anni principiũ ſibi ipſe cõſtituit. Et licet iã ſæpiſſime poſtea defectus ſolis euenerit: non dicit̃ tñ mundanum annũ repetita defectio ſolis impleſſe: ſed tunc implebit̃: cũ ſol deficiẽs in hiſdẽ locis & partibus & ipſe erit & oẽs cæli ſtellas oiaq; ſydera rurſus inueniet: in qbus fuerant cũ ſub Romuli fine deficeret̃. Igit̃ diſceſſu Romuli poſt annoꝝ quindecim milia (ſicut aſſerũt phyſici) ſol denuo ita deficit: ut in eodẽ ſigno eadẽq; ꝑte ſit ad idẽ principiũ in quo ſub Romulo fuerat: ſtellis quoq; oibus ſigniſq; reuocatis. Peracti. n. fuerãt cum Scipio in Africa militaret a diſceſſu Romuli anni quingentit ſeptuaginta & tres. Anno. n. ab urbe cõdita ſexcenteſimo ſeptimo hic Scipio deleta Carthagine triũphauit. Ex quo numero annis remotis trigintaduobus regni Romuli & duobus qui intra ſomniũ & cõſumatũ bellũ fuere quingenti ſeptuaginta tres a diſceſſu Romuli ad ſomniũ uſq; remanebũt. Ergo rõnabiliter uereq; ſignauit. Nec dũ mundani anni uiceſimã partem eſſe cõuerſam. Nã uiceſimæ parti quot anni ſuperſint a fine Romuli ad aphricanam militiã Scipionis: quos diximus annos fuiſſe quingẽtos ſeptuaginta tres: qſqs indigitos mittit inueniet. Tu uero enitere & ſic habeto te nõ eſſe mortalem: ſed corpꝰ hoc. Nec. n. tu is es quẽ forma iſta declarat: ſed mens cuiuſq; is eſt quiſq; non ea figura

Quo tpe deleta Carthago quæ digito demõſtrari põt. Deũ te igit̃ ſcito eſſe ſiquidem eſt deus qui uiget: q ſentit: qui meminit: qui ꝓuidet: qui tã regit: & moderat̃: & mouet id corpus: cui præpoſitꝰ eſt: q̃ hunc mundũ ille princeps deus. Et ut ille mũdũ quadã parte mortalẽ ipſe deus æternus: ſic fragile corpus aĩus ſempiternus mouet. Bene & ſapienter tullianus hic Scipio circa inſtitutionẽ nepotis ordinẽ recte docentis impleuit: Nã ut breuiter a princi

Quis põt eſſe deus pio oẽm opem is cõtinentiã reuoluamus: primũ tps eius mortis: & iminentes propinquoꝝ prædixit inſidias: ut totũ de hac uita ſperaret dediſceret: quã nõ diuturnã cõpeřiſſet. Deinde ne metu prædictæ mortis frangeret̃ oñdit ſapienti & bono ciui in imortalitatẽ migrãdũ. Cũq; eũ ultro ſpes iſta traxiſſet ad moriendi deſideriũ: ſuccedit Pauli patris ꝓportuna diſſuaſio accenſam filii feſtinationẽ ab appetitu ſpontaneæ mortis excludens. Plene igit̃ in aio ſomniantis utrinq; plantata ſperãdi expectãdiq; tẽperie altius iam circa diuina erigendũ nepotis aĩum Aphricanus ingredit̃. Nec prius eũ terrã patitur

ram patiẽ intueri q̃ cæli ac ſyderũ natura motũ ac modulamẽ agnoſcat & hæc oĩa ſci
at pmio ceſſura uirtutũ. Ac poſtq̃ mens firmata Scipionis alacritate tãtæ pmiſſionis
egrediẽ: tũ demũ gloria quę apud indoctos magnũ uirtutis pmiũ crediẽ cõteni iubeẽ
dũ oñditur ex terraꝝ breuitate uel caſibus arcta locis anguſta tpibus. A phricanus igi
tur pene exutus hoiem & defæcata mente iã naturæ ſuæ capax hic apertius admoneẽ
ut eſſe ſe deũ nouerit. Et hæc ſit præſentis operis conſũmatio ut aĩam nõ ſolũ ĩmorta-
lẽ: ſed deũ eſſe clareſcat. Ille ergo qui fuerat iam poſt corpus in diuinitatem receptus:
dicturus uiro adhuc in hac uita poſito deũ te ſcito eſſe: nõ prius tãtã prógatiuã cõmit
tit hoĩ q̃ qd ſit ipſe deſcernat ne extimeẽ hoc quoq; diuinũ dici: quod mortale in nobis
& caducũ eſt. & qa Tullio mos eſt pfundã reꝝ ſcientiã ſub breuitate tegere uerborũ:
nunc quoq; miro cõpendio tm̃ includit arcanũ quod Plotinus magis q̃ quiſq̃ uerboꝝ
parcus libro integro diſſeruit: cuius deſcriptio eſt. Quid eſt aĩal quid homo: in hoc er
go libro Plotinus quærit: cuius ſint in nobis uolũtates memores metuſq; ac deſideria
& animoſitas uel dolores: poſtremo cogitatões & intellectus utrũ meræ aĩæ. an uero
aĩæ utentis corpore. Et poſt multa quæ ſub copioſa rerũ denſitate diſſeruit: q̃ nũc no-
bis ob hoc ſolũ prætereũda ſunt ne uſq; ad faſtidii neceſſitatẽ uolumen extendãt: hoc Aĩal quid
poſtremo pnũciat aĩal eſſe corpus aĩatũ. Sed nec hoc neglectũ ut nõ quæſitũ relinqt eſt
quo aĩæ beneficio quaue uia ſocietatis aĩetur. Has ergo oẽs quas pdiximus paſſiones
aſſignat aĩali. Verũ aũt hoiem ipſam aĩam eſſe teſtatur. ergo qui uŕ non ipſe uerus hõ
eſt: ſed uerus ille eſt a quo regiẽ qd uideẽ. Sic cũ morte aĩalis diſceſſerit animatio cadit
corpus regẽte uiduatũ. Et hoc eſt quod uŕ in hoĩe mortale. Aĩa uero qui uerus hõ eſt
ab oĩ cõditione mortalitatis aliena eſt: adeo ut ad imitationẽ dei mũdũ regentis regat
& ipſa corpus dũ a ſe aĩatur. Ideo phyſici mũdũ magnũ hoĩem: & hoĩem breuẽ mun
dum eſſe dixerũt. p ſimilitudines igiẽ cæterũ prærogatiuaꝝ qbus deũ aĩa uŕ imitari:
aĩum deũ & priſci philoſophoꝝ & Tullius dixit. Quod aũt ait mũdũ quadã pte mor
talem ad cõem opinionẽ reſpicit qua mori aliqua inter mũdũ uŕ: ut aĩal exanimatum Nihil mo
uel ignis extinctus uel ſicatus humor. Hæc. n. oĩno interiſſe creduntẽ. Sed conſtat ẽm ritur
ueræ rõnis aſſertionẽ: quã & ipſe nõ neſcit: nec Virgilius ignorat dicendo: nec morti eẽ
locũ. Conſtat inq̃ nihil intra uiuũ mũdũ perire. ſ. eoꝝ quæ interire uidenẽ ſolã mutari
ſpẽm & illud in originẽ ſuã atq; in ipſa elementa remeare: qd tale quale fuit eẽ deſierit.
Deniq; & Plotinus alio in loco: cum de corporũ aſſumptiõe diſſereret: & hoc diſſolui
poſſe pnunciaret: qcqd effluit obiecit ſibi. Cur ergo elemẽta quoꝝ fluxus in apto eſt
nõ ſimiliter aliqñ ſoluunẽ. Et breuiter tãte obiectiõi ualidæq; rñdit. Ideo elemẽta licet
fluãt nunq̃ tñ ſolui qa nõ foras effluũt A cæteris. n. corporibus qd effluit recedit: ele- Aĩæ imor
mentorũ fluxus nunq̃ ab ipſis recedit elemẽtis. Ergo in hoc mũdo ps nulla mortalis talitas
eſt ẽm ueræ rõnis aſſerta. Sed q; ait eũ quadã pte mortalẽ: ad cõem ut diximꝰ opinio
nẽ palulũ inclinare ſe uoluit. In fine aũt ualidiſſimũ imortalitatis aĩæ argumẽtũ ponit
qa ipſa corpori pſtat agitatũ Quod quale ſit ex ipſis uerbis Ciceronis quę ſequunẽ in
uenies. Nã qđ ſemp moueẽ æternũ eſt qđ aũt motũ affert alicui quodq; ipſũ agitaẽ
alicũde qñ finẽ hẽt motus uiuẽdi finẽ hẽat neceſſe eſt. Solũ igiẽ qd ſeipſum mouet qa
deſeriẽ a ſe nũq̃ ne moueri qdẽ deſinit quin ẽt cæteris q̃ mouenẽ hic fons hoc principiũ
eſt mouẽdi Principii aũt nulla eſt origo: nã e principio oriunẽ oĩa: ipſũ aũt nulla ex re
alia naſci põt: nec. n. id eẽt principiũ qd gignereẽ aliunde: quod ſi nõ oriẽ nec occidit q
dẽ unq̃ nã principiũ extinctũ nec ipſum ab alio naſciẽ nec ex ſe aliud creabit: ſi qdẽ ne-
ceſſe eſt a principio oriri oĩa ita ſit ut motus principium ex eo ſit quod ipſum a ſe mo

uetur. Id aūt nec naſci pōt nec oriri uel concidat omne cælum oiſq̄ natura cōſiſtat ne
ceſſe eſt: nec uim ullam nāciſcatur qa primo impulſu moueat: Cū pateat igit̄ æternū
id eſſe quod ipſum ſe moueat: quis eſt qui hanc naturā aīs eſſe tributam neget? In aīo
eſt. n. oē quod pulſu agitatur æterno: quod aūt eſt aīa: id motu cietur interiore & ſuo:
nā hoc eſt ꝓprie natura animi atq̄ uis: quæ ſi eſt una ex oībus quæ ſeipſa moueat neq̄
nata certe eſt & æterna eſt. Oīs hic locus de Phedrone Platonis ad uerbū a Cicerone
immortalitas quō intelligit̄ — tranſlatus eſt: in quo ualidiſſimis argumētis aīæ īmortalitas aſſeritur. Et hæc eſt argu
mentorū ſumma eſſe aīam mortis īmunem qm̄ ex ſe mouet̄. Sciendū eſt aūt q̄ duo
bus modis īmortalitas intelligit̄: aut. n. ideo eſt īmortale quid. qa per ſe non eſt capax
mortis: aut qa procuratione alterius a morte defendit̄: Ex his prior modus ad aīæ: ſe
cundus ad mundi īmortalitatē refertur. Illa. n. ſuapte natura a conditione mortis alie
na eſt. Mundus uero aīæ beneficio in hac uitæ perpetuitate retinet̄. Rurſus ſemp mo
ueri dupliciter accipit̄: hoc. n. accipit̄ & de eo quod ex quo ē ſemp mouet̄: & de eo qd̄
ex quo eſt ſemp & mouet̄. & ſecundus modus eſt quo aīam dicimus ſemper moueri.
Rōnes de aīæ imortalitate — His præmiſſis iā qbus ſyllogiſmis de īmortalitate aīæ diuerſi ſectatores Platonis rō
cinant̄ oportet apiri. Sunt. n. qui per gradus ſyllogiſmorū ad unū finē ꝓbationis eua
dant certā ſibi ꝓpoſitionē ſequētis ex antecedentis cōcluſione facientes apud quos hic
prior eſt aīa ex ſe mouet̄: qcqd aūt ex ſe mouet̄: ſemp mouet̄. igit̄ aīa ſemp mouetur.
Secundus ita qui naſcit̄ ex prioris fine aīa ſemp mouetur. qcqd aūt ſemp mouet̄ im
mortale eſt igitur aīa immortalis eſt. & ita in duobus ſyllogiſmis duæ res ꝓbant̄. i. &
ſemper moueri aīam ut in priore & eſſe īmortalē ut colligit̄ de ſecundo. Alii uero uſq̄
ad tertium gradū ita argumentando ꝓcedunt. Aīa ex ſe mouetur. quod aūt ex ſe mo
uetur principiū motus eſt. igit̄ aīa principiū motus eſt. Rurſus ex hac cōcluſione na
ſcitur propoſitio: Aīa principiū motus eſt. quod aūt principium motus eſt: natū non
eſt. igit̄ aīa nata non eſt. Tertio loco. Aīa nata non eſt: quod natū non eſt: īmortale ē.
igitur aīa īmortalis eſt. Alii uero oēm ratiociuationem ſuam in unius ſyllogiſmi com
pendium redigere. Aīa ex ſe mouetur. quod ex ſe mouetur principium motus eſt. qd̄
aūt principiū motus eſt natū non eſt. quod natū non eſt. īmortale eſt. igit̄ aīa immor
talis eſt. Sed harꝫ oīum rōcinationum apud eum pōt poſtrema concluſio de aīæ im
mortalitate conſtare qui primam propoſitionem. i. ex ſe moueri aīam nō refellit. Hac
enim in fide non recepta debilia fiunt oīa quæ ſequuntur. Sed huic ſtoicoꝝ qdem acce
Argumētationes de motu — dit aſſenſio. Ariſtoteles uero adeo non acquieſcit ut aīam non ſolum ex ſe nō moueri
ſed ne moueri qdem penitus conet̄ aſſerere. Ita. n. calidus argumentationibus aſtruit
nihil ex ſe moueri: ut ēt ſi qd hoc facere concedat aīam tñ hoc non eſſe cōfirmet. Si. n.
aīa inqt principium motus eſt: doceo non poſſe principiū motus moueri: & ita diui
ſionem ſuę artis ingredit̄: ut primum doceat ī reꝝ natura eſſe aliquid īmobile: deinde
hoc eſſe aīam tentet oſtēdere. neceſſe eſt inqt: aut oīa quæ ſunt immobilia eſſe: aut oīa
moueri: aut aliqua ex his moueri: aliqua nō moueri. Itē ſi damus ait & motū. & quie
tem neceſſe eſt: aut alia ſemp moueri: & alia nunquā moueri: aut oīa ſimul nūc quie
ſcere nunc moueri. De his inqt qd magis uerū ſit requiramus. Non eſſe oīa immobi
lia aſpectus ipſe teſtimonio eſt: qa ſunt quoꝝ motū uidemus. Rurſus nō moueri oīa
uiſus docet quo īmota cognoſcimus. Sed nec oīa dicere poſſumus mō motū pati mō
eſſe ſine motu qa ſunt quoꝝ ꝑpetuū motū uidemus: ut de cæleſtibus nulla dubitatio
eſt. Reſtat igit̄ ait: ut ſicut aliqua ſemp mouent̄: ita ſit aliqd ſemp īmobile. Ex illis ut
collectū ſit eſſe aliqd īmobile. nullus obuiat uel refellit. Nā & uera diuiſio eſt & ſectę

platonicæ

platonicę non repugnat. Neq; n. ſi quid eſt immobile: ſequitur ut hoc ſit aīa. Nec qui dicit aīam ex ſe moueri: iam moueri uniuerſa confirmat: ſed modum aſtruit quo anima mouetur. Si quid uero eſt aliud imobile: nihil ad hoc quod de aīa aſtruit ptinebit. Quod & ipſe Ariſtoteles uidens poſtq̄ docuit eſſe aliquid imobile hoc eſſe aīam uult dicere & incipit aſſerere nihil eſſe quod ex ſe moueri poſſit: ſed oīa quæ mouent̄ ab alio moueri quod ſi uere probaſſet: nihil ad patrocinium platonicæ ſectæ relinqueret̄: quē admodum. n. credi poſſet ex ſe moueri aīam: ſi conſtat nihil eſſe quod ex ſe poſſit moueri? In hac aūt ariſtotelica argumentatiōe hmōi diuiſionis ordo contexitur. Ex oibus quæ mouentur inquit: alia per ſe mouentur: alia ex accidenti. & ex accidenti inqt moue tur quæ cum ipſa non moueant̄ in eo tñ ſunt quod mouetur: ut in naui ſarcina ſeu uector quieſcens. aut ēt cum pars mouetur quieſcente integritate: ut ſi qs ſtans pedē ma numue uel caput agitet. Per ſe aūt mouetur quod neq; ex accedēti neq; ex parte ſed & totum ſimul mouetur: ut cum ad ſuperiora ignis aſcendit: & de his quidē quę ex accidenti mouentur nulla dubitatio eſt quin ab alio moueantur. Probabo aūt inquit ēt ea quæ ex ſe mouentur ab alio moueri. Ex oībus. n. ait quæ per ſe mouent̄ aliam cām mo tus intra ſe poſſident: ut aīalia ut arbores quæ ſine dubio ab alio intelliguntur moueri a cauſa. ſ. quæ in ipſis latet. nam cām motus ab eo quod mouet̄ ratio ſequeſtrat: Alia uero aperte ab alio mouent̄. i. aut ui: aut natura. & ui dicimus moueri oē iaculū quod cum de manu iaculantis receſſit: ſuo quidem motu ferri uidetur: ſed origo motus ad uim refertur: ſic. n. nonnunq̄ & terram ſurſum & ignem deorſum ferri uidemus quod alienus ſine dubio cogit impulſus. Natura uero mouentur uel grauia cum per ſe deorſum uel leuia cum ſurſum feruntur. Sed & hoc dicendū eſt ab alio moueri licet a quo habeatur incertum. Rō. n. ait deprehendit eſſe neſcio quid quod hæc moueat: nam ſi ſponte mouerentur: ſponte ēt ſtarent: ſed nec unam uiam ſemper agerēt immo per diuerſa mouerentur ſi ſpontaneo ferrentur agitatu: cum uero hoc facere non poſſint ſed leuibus ſemp̄ aſcenſus & deſcenſus grauibus deputatus ſit: apparet eoꝝ motū ad certam & cōſtitutam naturæ neceſſitatem referri. Hæc ſunt & his ſimilia qbus Ariſtoteles omne quod mouet̄ ab alio moueri probaſſe ſe credidit. Sed platonici ut paulopoſt demonſtrabit̄ argumēta hæc arguta magis q̄ uera eſſe docuere. Nunc ſequens eiuſdē iungenda diuiſio eſt qua non poſſe aīam ex ſe moueri ēt ſi hoc alia res facere poſſet: laborat oſ̄dere & huius rei primā ꝓpoſitionē ab illis mutuat̄ quę ſibi extimat cōſtitiſſe: Sic. n. ait: Cū igit̄ oē quod mouetur conſtet ab alio moueri: ſine dubio id quod primū mouet qa nō ab alio mouet̄ (neq;. n. haberetur iam primū ſi ab alio moueretur) neceſſe ē inqt ut aut ſtare dicat̄ aut ſeipſam mouere. Nā ſi moueri ab alio dicat̄ illud quoq; quod eū mouet dicet̄ ab alio moueri & illud rurſus ab alio in infinitū inquiſitio iſta ca ſura eſt nunq̄ exordia prima reperies ſi ſemp aliud ea quæ putaueris prima ꝓcedit. Reſtat igit̄ inqt ut ſi quod primū mouet nō dicat̄ ſtare ipſum ſe mouere dicat̄: & ſic erit in uno eodēq; aliud qd̄ mouet: aliud qd̄ mouet̄: Siqdem in oī ait motu tria hæc ſint neceſſe eſt id qd̄ mouet: & quo mouet: & quod mouet̄. Ex his tribus qd̄ mouet̄: tm̄ mouet̄. nō ēt mouet: cū illud quo ſit motus & moueat̄ & moueat: illud uero qd̄ mouet nō ēt mouet̄: ut ex tribus cōe ſit qd̄ mediū: duo uero ſibi cōtraria intelligant̄. Nā ſicut eſt quod mouet̄ & nō mouet: ita eſt inqt quod mouet: & nō mouet̄: pp quod diximus: qa cum oē quod mouet̄ ab alio moueat̄: ſiquid mouet & ipſum mouet̄: quæremus ſemp motus eius nec unq̄ inueniemus exordiū. deinde ſiquid ſe mouere dicat̄: neceſſe ē inquit ut aut totū a toto: aut partē a parte: aut partē a toto: aut totū a pte. exi

ſtimemus moueri: & tñ motus ille ſeu a toto ſeu a parte ꝓcedat: alterum ſui poſtulabit auctorem. Ex his oībus in unum Ariſtotelica rōcinatio tota colligit̃ hoc mō: Oē quod mouet̃ ab alio mouet̃. quod igitur primū mouet: aut ſtat: aut ab alio & ipſum mouetur: ſed ſi ab alio. iam nō pōt hoc primum uocari: & ſemp quid primū moueat requiremus: reſtat ut ſtare dicat̃: Stat igitur quod primum mouet. Contra Platonē ergo qui dicit aīam motus eſſe principiū: in hunc modū cōponitur ſyllogiſmus: Aīa principiū motus eſt: principium aūt motus nō mouet̃. igit̃ aīa nō mouetur: & hoc ē quod primo loco uiolenter obiecit: Nec eo uſq; perſuadere contentus aīam nō moueri: aliis quoq; rōnibus non minus uiolentis perurget. Nullū inqt initiū idem pōt eſſe ei cuius eſt initium. Nam apud geometras principium lineæ punctum dicit̃ eſſe non linea: Apud arithmeticos principiū numeri non eſt numerus. Itē cā naſcendi ipſa nō naſcitur: & ipſa ergo motus cā ut initium nō moueatur. Ergo aīa quæ initium motꝰ eſt nō mouetur: Additur hoc quoq;: Nunq̄ inqt fieri pōt ut circa unā eadēq; rem uno eodem tpe cōtrarietates ad unum idemq; pertinentes eueniant. Scimus aūt quia mouere facere eſt: & moueri pati eſt. Ei igitur quod ſe mouet ſimul euenient duo ſibi cō- traria & facere & pati quod impoſſibile eſt. Aīa igit̃ non pōt ſe mouere. Item dicit: Si aīæ eſſentia motus eēt nunq̄ quieſceret a motu: nihil. n. eſt quod recipiat eſſentiæ ſuæ contrarietatem: Nam ignis nunq̄ frigidus erit: nec nix unq̄ ſponte caleſcet: aīa aūt nō nunq̄ a motu ceſſat: nō. n. ſemper corpus uidemus agitari: Nō igitur aīæ eſſentia motus eſt: cuius contrarietatem receptat. Ait ēt: Anima ſi aliis cā motus eſt: ipſa ſibi cā motus eſſe nō poterit. Nihil eſt. n. inquit quod eiuſdem rei ſibi cā ſit: cuius eſt alii. ut medicus ut exercitator corporum ſanitatē uel ualentiam quā ille ægris hic luctatoribus præſtat: nō utiq; ex hoc ēt ſibi præſtāt. Item dicit: Oīs motus ad exercitiū ſui inſtrumento eget: ut ſingularū artiū uſus docet. Ergo uidendū ne & aīæ ad ſe mouendum inſtrumēto opus ſit. Quod ſi impoſſibile iudicatur: & illud impoſſibile erit ut aīa ipſa ſe moueat. Itē dicit: Si mouetur aīa: ſine dubio cū reliquis motibꝰ & de loco in locum mouet̃: Quod ſi eſt mō corpus ingredit̃: mō rurſus egredit̃: & hoc frequēter exercet. Sed hoc uidemus fieri non poſſe. Nō igit̃ aīa mouetur. His quoq; addit. Si aīa ſe mouet: neceſſe eſt ut ab aliquo motus genere ſe moueat. Ergo aut in loco ſe mouet: aut ſeipſam pariendo ſe mouet: aut ſeipſam conſumēdo: aut ſe augendo: aut

Genera motus

ſe minuendo. hæc ſunt. n. inqt motus genera. Hæc aūt ſingula quēadmodū poſſunt fieri requiramus: Si in loco ſe mouet: aut in rectam lineā ſe mouet: aut ſperico motu in orbē rotatus: ſed recta linea infinita nulla ē. Nā quæcūq; in natura intelligat̃ linea quocūq; fine ſine dubio terminat̃: Si ergo ꝑ lineā terminatā aīa ſe mouet: nō ſemper mouet̃: nā cū ad finē uenerit & ide rurſus in exordiū redit̃: neceſſe ē interſticiū motꝰ fieri in ipſa ꝑmutatiōe redeūdi: Sed nec in orbē rotari pōt: qa oīs ſpæra circa aliqd immobile qᵈ centron uocamus mouet̃. Si ergo & aīa ſic mouet̃: aut intra ſe habeat qᵈ īmobile eſt: & ita fit ut non tota moueat̃: aut ſi nō intra ſe hēt ſequit̃ aliud nō minus abſutdū ut centron foris ſit: quod eſſe nō poterit. Conſtat ergo ex his ait qᵈ in loco ſe nō moueat. Sed ſi ipſa ſe parit: ſequit̃ ut eandē & eē & nō eſſe dicamus. Si uero ſe ipſa cōſumit nō erit īmortalis. Quod ſi ſe aut auget aut minuit eadē ſimul & maior ſe & minor reperiet̃: Ex his talē colligit ſyllogiſmū: Si aīa ſe mouet: aliquo motus genere ſe mouet nullū aūt motus genus quo ſe moueat inuenit̃: nō igit̃ ſe mouet. Cōtra has tā ſubtiles & argutas & ueriſimiles argumētatiōes accingendū eſt ſm̄ ſectatores Platonis qui inceptū quo Ariſtoteles tam uerā tāq; ualidā diffinitionē magiſtri ſauciare

tētauerat:

tentauerat: ſubruerūt. Neq; uero tam imemor mei aut ita aīatus ſum: ut ex ingenio meo uel Ariſtoteli reſiſtam: uel adſim Platoni: ſed ut quiſq; magnoꝝ uiroꝝ q̄ ſe platonicos dici gloriabunt̄: aut ſingula aut bina defenſa ad oſtentationē ſuoꝝ opeꝝ reliquerunt: collecta hæc in unū cōtinuę defenſiōis corpus coaceruaui adiecto ſi qd poſt illos aut ſentire fas erat: aut audire in intellectū licebat: Et qa duo ſunt q̄ aſſerere conatus ē. Vnū q̄ dicit nihil eſſe qđ ex ſe moueat̄: alteꝝ quo aīam hoc eſſe nō poſſit cōfirmat. Vtriq; reſiſtendū eſt: ut & cōſtet poſſe aliqd ex ſe moueri: & aīam hoc eſſe clareſcat. In primis igit̄ illius diuiſiōis oportet nos cauere p̄ſtigias in qua enumerās aliqua q̄ ex ſe mouent̄: & oſtendēs illa quoq; ab alio moueri.i. a cā interius latēte uidet̄ ſibi ꝓbaſſe oīa quæ mouent̄ etiā ſi ex ſe moueri dicantur: ab alio tñ moueri Huius.n.rei pars uera eſt: ſed ē falſa cōcluſio. Nā eſſe aliqua q̄ cum ex ſe moueri uideātur: ab alio tñ conſtet moueri. nec nos diffitemur: non tñ oīa quæ ex ſe mouent̄ hoc ſuſtinent ut ab alio ea moueri neceſſe ſit. Plato.n. cum dicit aīam ex ſe moueri.i. cū αυτοκινητον uocant: nō uult eā inter illa numerari: quæ ex ſe quidē uident̄ moueri: ſed a cā quæ intra ſe latet mouent̄. ut mouētur animalia auctore quidē alio ſed occulto: nam ab aīa mouent̄: aut ut mouētur arbores: quaꝝ etſi nō uidetur agitator: a natura tñ eas interius latente cōſtat agitari. Sed Plato ita dicit aīam ex ſe moueri ut nō aliam cām uel extrinſecus accidente uel interius latētem huius motus dicat auctorē. Hoc quemadmodum accipiendū ſit inſtruemus. Ignē calidū uocamus: ſed & ferꝝ calidū dicimus & niuē frigidā & ſaxum frigidū nūcupamus: mel dulce: ſed & mulſum dulce uocitamus. Horum tñ ſingula de diuerſis diuerſa ſignificant. Aliter.n. de igne aliter de ferro calidi nomē accipiemus: qa ignis per ſe calet: nō ab alio fit calidus. Contra ferrum nō niſi ex alio caleſcit: ut nix frigida ut mel dulce ſit nō aliunde contingit. Saxo tñ frigus uel mulſo dulcedo a niue uel melle ꝓueniunt. Sic & ſtare & moueri tā de his dr̄. quæ ab ſe uel ſtāt uel mouent̄ q̄ de illis q̄ uel ſiſtunt̄ uel agitant̄ ex alio. Sed quibus moueri ab alio uel ſtare cōtingit: hæc & ſtare deſinūt & moueri: Quib9 aūt idem eſt & eſſe & moueri nunq̄ a motu ceſſant: quia ſine eſſentia ſua eſſe nō poſſunt: Sicut ferrum amittit calorē: ignis uero calere nō deſinit: Abſe ergo mouet̄ anima licet & animalia uel arbores per ſe uideant̄ moueri. Sed illis q̄uis interius latens alia tñ cauſa.i. anima uel natura motum miniſtrat: ideo & amittūt hoc quod aliūde ſumpſere: Anima uero ita per ſe mouet̄ ut ignis per ſe calet nulla aduenticia cā uel illum calefaciente uel hāc mouente. Nam cū ignem calidum dicimus non duo diuerſa concipimus: unum quod calefacit: alteꝝ quod calefit: ſed totū calidum ẜm ſuam naturam uocamus: cum niuē frigidam cū mel dulce appellamus: non aliud quod hāc qualitatem præſtat: aliud cui præſtat̄ accipimus. Ita & cum animā per ſe moueri dicimus: nō gemina cōſideratio ſequit̄ mouentis & moti: ſed in ipſo motu eſſentiā eius agnoſcim9: quia qđ eſt in igne nomen calidi: in niue uocabulū frigidi: appellatio dulcis in melle: hoc neceſſe eſt de aīa αυτοκινητον nomen intelligi: qđ latina cōuerſio ſignificat per ſe moueri. Nec te cōfundat quod moueri paſſiuū uerbum eſt: Nec ſicut ſecari cū dicitur duo pariter conſiderant̄: quod ſecat: & qđ ſecat̄. Item cū teneri dicitur duo intelligunt̄: quod tenet: & qđ tenetur: ita hic in moueri duaꝝ rerum ſignificationē putes: quæ mouet: & quę mouet̄. Nam ſecari quidē & teneri paſſio eſt: ideo conſiderationē & facientis & paciētis amplectitur. Moueri aūt cum de his quidē dicitur quæ ab alio mouentur utrāq; conſiderationē ſimiliter repræſentat. De eo aūt quod ita per ſe mouetur: ut ſit αυτοκινητον cū moueri dicit̄: quia ex ſe non ex alio mouet̄: nulla poteſt

argumēta platonica contra ariſtotelē de motu animæ

ſuſpicio paſſionis intelligi. Nam & ſtare licet paſſiuũ uerbũ nõ eſſe uideat̃ cũ de eo tñ dicit̃ quod ſtat alio ſiſtente: ut ſtant terræ defixæ haſtæ, ſignificat paſſionẽ. Sic & moueri licet paſſiuũ ſonet, qñ tñ nihil in eſt faciens: patiens ineſſe nõ poterit. Et ut abſolutius liqueat nõ uerboꝝ ſed reꝝ intellectu paſſionẽ ſignificari: ecce ignis cũ fertur ad ſuprema nihil patit̃: cum deorſum fertur ſine dubio patitur: qa hoc nõ alio impellente nõ ſuſtinet: & cũ unum idemq̧ uerbũ proferat̃: paſſionẽ tñ modo ineſſe mõ abeſſe dicimus ergo & moueri idem in ſignificatione eſt qđ calere & cũ calere ferrum dicimus uel ſtilũ moueri: qa utriq̧ aliunde peruenit: paſſionẽ eſſe fatemur. Cũ uero aut ignis calere aut moueri aïa dicet̃: qa illius in calore & in motu huius eſſentia eſt: nullus hic locus relinquit̃ paſſioni ſed ille ſic calere ſicut moueri iſta dicet̃. Hoc loco Ariſtoteles argutã de uerbis calũniã ſartiens Platonem quoq̧ ipſum duo. i. quod mouet & quod mouet̃ ſignificaſſe cõtendit dicẽdo. Solũ igit̃ quod ſeipſum mouet qa nũq̃ deſeritur a ſe: nunq̃ ne moueri qdẽ deſinit: & apte illũ duo expreſſiſſe proclamat his uerbis qđ mouet & mouet̃. Sed uidet̃ mihi uir tãtus nihil ignorare potuiſſe: ſed in exercitio argutiaꝝ talium cõuenientẽ ſibi operã ſponte luſiſſe. Cæteꝝ quis nõ aduertat cũ qd dr̃ ſeipſum mouere non duo intelligẽda? ſicut & cũ dr̃ ἑαυτὸν τιμωρούμενος. i. ſe puniens: nõ alter q punit: alter qui punit̃? Et cum ſe perdere ſe inuoluere: ſe liberare quis dicit̃: nõ neceſſe eſt unũ facientẽ: alteꝝ ſubeſſe patientẽ. Sed hoc ſolũ intellectu hu9 elocutiõis exprimit̃ ut qui ſe punit aut q ſe liberat: nõ ab alio hoc accepiſſe ſed ipſe ſibi aut intuliſſe aut pſtitiſſe dicat̃. Sic & de αὐτοκίνητον cũ dr̃ ſeipſum mouet: ad hoc dr̃ ut extimationẽ alterius mouẽtis excludat: quã uolẽs Plato de cogitatõe legẽtis eximere; his quæ pmiſit. Nam qđ ſemp ait mouet̃: æternũ eſt: qđ autẽ motũ affert alicui quodq̧ ipm mouet̃ aliunde qñ finẽ habet motus uiuẽdi finẽ hẽat neceſſe ẽ. Quid his uerbis inuenit̃ expſſius clara ſignificatõe teſtãtibus nõ aliunde moueri qđ ſeipſum mouet? cũ aïam ob hoc dicat æternã: qa ſeipſam mouet & nõ mouet̃ aliũde: Ergo ſe mouere hoc ſolũ ſignificat nõ ab alio moueri. Nec putes q idẽ moueat ideq̧ moueat̃ ſed moueri ſine alio mouente ſe: mouere eſt. Apte ergo cõſtitit quia nõ omne qđ mouetur: ab alio mouet̃. Ergo αὐτοκίνητον põt nõ ab alio moueri: Sed ne a ſe quidem mouet̃ ut in ipſo aliud ſit qđ mouet: aliud quod mouet̃ nec ex toto nec ex parte ut ille ꝓponit: ſed ob hoc ſolũ ſeipſum mouere dicitur ut ab alio moueri extimet̃. Sed & illa de motibus Ariſtotelica diuiſio quã ſupra rettulimus: ſurripiẽti magis apta eſt q̃ ꝓbanti in qua ait: Sicut ẽ qđ mouet̃ & nõ mouet: ita eſt quod mouet & nõ mouet̃. Cõſtat. n. q omne quicqd mouet̃ mouet alia: uti dr̃ aut gubernaculũ nauẽ aut nauis circũfuſum ſibi aerẽ uel undas mouere. Quid aũt eſt quod nõ poſſit aliud dũ ipſum mouet̃ ipellere? ergo ſi ueꝝ nõ ẽ: ea q̃ mouent̃ alia nõ mouere: nõ cõſtat illud: ut aliquid qđ moueat nec tñ moueatur inuenias. illa igit̃ magis ꝓbanda ẽ in decimo de legibus a Platõe motuũ ꝓlata diuiſio. Omnis motus inqt: aut ſe mouet & alia: aut ab alio mouet̃ & alia mouet. Et prior ad aïam: ad oïa uero corpa ſecũdus refert̃. Hic ergo duo motus differẽtia ſeparant̃: & ſocietate iũgunt̃. Cõe hoc habẽt: q & prior & ſecũdus mouẽt alia: Hoc ãt differũt: q ille a ſe hic ab alio mouet̃. Ex his oïbus q̃ eruta de platonicoꝝ ſenſum fœcunditate colligimus: cõſtitit nõ eſſe uerũ: oïa quæ mouent̃ ab alio moueri. Ergo nec principiũ motus ad depcãdã alterius mouẽtis neceſſitatẽ ſtare dicet̃: qa põt ſeipſum ut diximus mouere alio nõ mouẽte: Eneruatus ẽ igit̃ ſyllogiſmus quẽ pmiſſa uaria & multiplici diuiſiõe collegerat. Ideſt: Aïa principiũ motus ẽ. Principiũ aũt motus nõ mouet̃. igit̃ aïa nõ mouet̃. Reſtat ut q cõſtitit poſſe aliqd per

ſe moueri:alio non mouēte:animā hoc eſſe doceatur.Quo facile docebitur: ſi de manifeſtis & indubitabilibus argumenta ſumamus Homini motū aut aīa pſtat:aut corpus:aut de utroq; pmixtio Et quia tria ſunt de qbus inquiſitio iſta pced t : cū neq; a corpore neq; a permixtiōe pſtati hoc poſſe īſtiterit: reſtat ut ab aīa moueri hoīem nulla dubitatio ſit.Nūc de ſingulis ac primū de corpore loquamur.Nullū inanimū corpus ſuo motu moueri manifeſtius eſt q̄ ut aſſerendū ſit.nihil eſt aut qđ dum imobile ſit:aliud poſſit mouere:igit corpus hoīem nō mouet.Videndū ne forte aīæ & corporis ipſa permixtio hūc ſibi motū miniſtrēt.Sed qa conſtat motū corpori nō eſſe ſi nec animæ ineſt.Ex duabus rebus motu carētibus nullus motus efficit: ſicut nec ex duabus dulcibus amaritudo:nec ex duabus amaris dulcedo pueniet:nec ex gemino frigore calor:aut frigus ex gemina calore naſcet.Oīs.n.qualitas geminata creſcit:nūq̄ ex duplicatis ſimilibus contrarietas emergit.ergo nec ex duabus imobilibus mot9 erit.Hoīem igitur pmixtio non mouebit.Hinc inexpugnabilis ſyllogiſmus ex cōfeſſaꝝ reꝝ indubitabili luce colligit.Animal mouet: Motū aūt aīali aut anima pſtat: aut corpus aut ex utroq; pmixtio.ſed neq; corpus neq; pmixtio motū pſtat igitur aīa motū pſtat.Ex his apparet aīam initiū motus eſſe:initiū aūt motus tractatus ſupior docuit p ſe moueri.Aīam αυτοκινητον eſſe.i.p ſe moueri nulla dubitatio ē. Hic ille rurſus obloquit & alia de initiis diſputatiōe cōfligit:eadē.n.hic ſoluendo repetemus quæ ſupra in ordinē obiecta digeſſimus.Nō poſſunt inquit eadē initiis ſuis eē q̄ inde naſcunt:& ideo aīa quæ initiū motus ē nō moueri:ne idē ſit initiū & qđ de initio naſcit.i.ne motus ex motu pceſſiſſe uideat. Ad hæc facilis & abſoluta reſponſio eſt:qa ut principia & hæc q̄ de principiis pdeūt in aliquo nōnunq̄ inter ſe differre fateamur. Nunq̄ tñ ita ſibi poſſunt eſſe cōtraria ut aduerſa ſunt ſibi ſtare & moueri:nā ſi albi initiū nigrū uocaret:& ſiccum eēt humoris exordiū:bonū de malo ex amaro initio dulce pcederet.Sed nō ita eſt:qa uſq; ad cōtrarietatē initia & ſequētia diſſidere natura nō patit.Inuenit tñ inter ipſa nōnunq̄ talis differētia qualis īter ſe origini pgreſſiōiq; cōueniat:ut eſt hic quoq; inter motū quo mouet aīa & quo mouet cætera. Nō.n.aīam Plato ſimpliciter motū dixit:ſed motū ſe mouētē inter motū ergo ſe mouentē & motum quo mouet cętera:qd interſit in apto ē.Siquidē ille ſine auctore:hic aliis motus auctor eſt.Cōſtitit ergo neq; adeo poſſe initia ac de initiis pcreata differre ut cōtraria ſibi ſint:nec tñ hic moderatā dr̄iam defuiſſe. Nō igit ſtabit principium motus:qđ ille artificii concluſiōe collegit.His tertia(ut meminim9)ſucceſſit obiectio: Vni rei cōtraria ſimul accidere nō poſſe:ut qa cōtraria ſibi ſunt mouere & moueri. nō poſſe aīa ſe mouere:ni eadē & moueat & moueat.Sed hoc ſupius aſſerta diſſoluūt: Si qdē cōſtitit in aīæ motu duo nō intelligēda:qđ moueat & qđ moueat:qa nihil aliud ē ab ſe moueri q̄ moueri alio nō mouēte Nulla ē cōtrarietas ubi qđ ſit unū ē: quia ſit nō ab alio circa aliū.quippe cū ipſe mutus aīæ ſit eſſentia.Ex hoc ei ut ſupra retulimus nata eſt occaſio q̄rta certaminis.ſi aīæ eſſentia motus ē inqt:cur īterdū qeſcit: cum nulla alia res cōtrarietatē pprie admittat eſſentiæ:Ignis cui eſſentiæ calor ineſt: calere non deſinit.Et qa frigidum niuis ē eſſentia eius eſt nō niſi ſemp eſt frigida. Et aīa igitur eadem rōne nunq̄ a motu ceſſare deberet:Sed dicat uelim qñ ceſſare animam ſuſpicat: ſi mouendo ſe inquit.moueat & corpus neceſſe eſt:utiq; quando non moueri corpus uideamus:animā quoq; intelligamus nō moueri.Contra hoc impromptu eſt gemina defenſio.Primū qa non in hoc deprehenditur motus aīæ:ſi corpus agitetur.Nam & cum nulla pars corporis moueri uidetur in hoīe:tñ ipſa cogitatio aut in quocunq;

animali aditus uiſus odoratus & ſimilia: ſed & inquiete ipſa ſperata ſomniare: oĩa hęc
motus aĩæ ſunt. Deinde quis ipſum corpus dicat immobile? ẽt dum non uideẽ agita
ri: cum incrementa membrorum aut ſi iam creſcendi ætas & tp̃s exceſſit: cum ſaltus
cordis ceſſationis impatiens: cum cibi ordinata digeries naturali diſpenſatione inter
uenas & uiſcera ſuccum miniſtrans. cum ipſa collectio fluentorũ perpetuũ corporis
teſtetur agitatum. Et aĩa igitur æterno & ſuo motu: ſed & corpus q̃diu ab initio & cã
motus animatur ſemp̃ mouetur. Hinc eidem fomes quintæ ortus eſt quæſtionis. Si
anima inquit aliis cã eſt motus: ipſa ſibi cauſa motus eſſe nõ poterit: quia nihil eſt qđ
eiuſdem rei ſibi & aliis cã ſit. Ego uero licet facile poſſim ꝓbare plurima eſſe q̃ eiuſdẽ
rei & ſibi & aliis cã ſint: ne tñ ſtudio uidear oĩbus quæ aſſerit obuiare: hoc ueꝝ eẽ con
cedam: quod & pro uere habitũ ad aſſerẽdum motũ aĩæ non nocebit. Et.n. aĩam ini-
tium motus & cãm uocamus: de cã poſt uidebimus. Interim cõſtat omne initiũ in-
eſſe rei cuius eſt initiũ: & ideo quicqd in quãcumq; rẽ ab initio ſuo ꝓficiſcitur hoc in ip
ſo initio reperiẽ: ſic initiũ caloris nõ põt nõ calere. ignẽ ipſum de quo calor in alia tran
ſit: quis neget calidũ? ſed ignis inqt nõ ſe ipſe calefacit: qa natura totꝰ eſt calidus. Te-
neo qđ uolebã: nã nec aĩa ita ſe mouet ut ſit inter motũ mouenteq; diſcretio: ſed tota
ita ſuo motu mouẽ ut nihil poſſis ſperare qđ moueat: Hæc de initio dicta ſufficiẽt.
De cã uero qm̃ ſpontanea conueniẽtia cõceſſimus ne qd eiuſdẽ rei & ſibi & aliis cã ſit
libẽter acqeſcimus ne aĩa quæ aliis cã motus eſt ac ſibi cã motus eſſe uideaẽ. His.n.
cã motus eſt quæ nõ mouerenẽ ni ipſa præſtaret. Illa uero ut moueaẽ nõ ſibi ipſa lar-
gitur: ſed eſſentiæ ſuæ eſt ꝙ mouẽ. Ex hoc quæſtio quæ naſciẽ abſoluta eſt: tunc.n.
forte concedã ut ad motus exercitiũ inſtrumenta quærũtur: qñ aliud eſt quod mo-
uet: aliud qđ mouetur. in aĩa uero hoc nec ſcurrulis iocus ſine damno iracũdiæ aude
bit expetere: cuius motus eſt in eſſentia: cum ignis licet ex cauſa inter ſe latẽte mouea
tur: nullis tñ inſtrumẽtis ad ſuperna cõſcendat. Multoq; minus hæc in aĩa quæren-
da ſunt: cuius motus eſſentia ſua eſt. In his ẽt quæ ſequũtur: uir tantus & alias ultra
cæteros ſæuus ſimilis cauillanti eſt: Si mouẽ inquit aĩa inter cæteros motus: etiam
de loco in locum mouẽ. ergo modo ait corpus egreditur: modo rurſus ingreditur:
& in hoc exercitio ſæpe uerſatur: quod fieri nõ uidemus. nõ igitur aĩa mouetur. Con-
tra hoc. Nullus eſt qui nõ ſine hæſitatione reſpõdeat: non oĩa quæ mouenẽ etiam de
loco in locũ moueri. Aptius deniq; in eũ ſimilis ĩterrogatio requirẽda eſt. Moueri ar
bores dicis? qđ cũ ut opinor annuerit: pari dicacitate feriẽ. Si mouẽtur arbores: ſine
dubio (ut tu dicere ſoles) inter alios motus ẽt de loco in locum mouenẽ. Hoc aũt ui
demus per ſeipſas facere nõ poſſe. igitur arbores nõ mouẽtur: Sed ut hũc ſyllogiſmũ
additamento ſeriũ facere poſſimus poſtq̃ dixerimus: ergo arbores nõ mouẽtur. adii-
ciemus: ſed mouẽtur arbores. non igitur oĩa quæ mouẽtur etiã de loco in locum mo
uentur: & ita finis in exitum ſane concluſiõis euadet. Si ergo arbores fatebimur mo-
ueri quidem ſed apto ſibi motu: cur hoc aĩæ negemus ut motu eſſentię ſuæ conueniẽ
te moueatur? Hęc & alia ualide dicerẽtur etiã ſi hoc motus generi moueri aĩa nõ poſ
ſet. cũ uero & corpus animet acceſſu & a corpore certa cõſtituti tp̃is lege diſcedat: qs
eã neget ẽt in locũ ut ita dicã moueri? Quod ãt nõ ſæpe ſub uno tp̃e acceſſum uariat
& receſſum facit hoc diſpoſitio arcana & cõſulta naturæ quæ ad aĩalis uitã certis uin
culis continendã tñ aĩæ iniecit corporis amorẽ ut amet ultro qđ iuncta eſt: raroq; cõ
tingat ut finita quoq; lege tp̃is ſui mœrens & inuita diſcedat. Hac quoq; obiectiõe ut
arbitror diſſoluta ad eas ĩterrogatiões qbus nos uẽ urgere ueniamus: Si mouet inqt

ſi aīa:aliquo motus genere ſe mouet dicendū ne eſt igitur aīam ſe in locū mouere:ergo ille locus aut orbis aut linea eſt. An ſeparādo ſeu conſumēdo mouetᷣ:ſe ne auget: an minuitᷣ:aut ꝓferatᷣ in mediū ait aliud motus genus quo eā dicamus moueri. Sed oīs hæc interrogationū moleſta cōgeries:ex una eadēq; defluit male cōceptæ diffinitionis aſtucia. Nā quia ſemel ſibi ꝑpoſuit omne qđ mouetur ab alio moueri oīa hæc motuū genera in aīa quærit: in qbus aliud eſt qđ mouet:aliud qđ mouetur cū nihil hoꝝ cadere in aīam poſſit in qua nulla diſcretio eſt mouētis & moti. Quis eſt igitur dicet aliqs aut unde ītelligitᷣ animæ motus ſi hoꝝ nullus eſt: ſciet hoc quiſquis noſce deſiderat:uel Platone dicēte uel Tullio:Quinetiā cæteris quę mouentᷣ:hic fons hoc principiū eſt mouēdi. Quanta ſit aūt uocabuli huius expreſſio: quo aīa fons motus uocatᷣ:facile reperies:ſi rei inuiſibilis motū ſine auctore atq; ideo ſine initio ac ſine fine prodeuntē & cætera mouentē mente cōcipias:cui nihil ſimilis de uiſibilib9 q̄ fons potuerit reperiri:qui ita principiū eſt aquæ:ut cū de ſe fluuios & lacus ꝓcreet:a nullo naſci ipſe dicatᷣ:Nam ſi ab alio naſceretᷣ:nō eſſet ipſum principiū. Et ſicut fons nō facile ſemper deprehenditᷣ:ab ipſo tñ qui funduntur:aut nilus eſt:aut eridanus:aut hiſter:aut thanais. Et ut illoꝝ rapacitatem uidēdo admirans & intra te tantaꝝ aquarū originē requirens cogitatione recurris ad fontē:& hunc oēm motum intelligis de primo ſcaturiginis manare pricipio:ita cū corpoꝝ motum ſeu diuina ſeu terrena ſint cōſiderando quærere forte auctorē uelis:mēs tua ad animā quaſi ad fontem recurrat: cuius motū ēt ſine corporis miniſterio teſtātur cogitatiōes gaudia ſpes timores. Nā motus eius ē boni maliq; diſcretio:uirtutum amor.cupido uitioꝝ:ex qbus effluunt oēs inde naſcentiū reꝝ meatus. Motus.n.eius eſt quicqd iraſcimur & in feruorē mutuæ colliſiōis armamur:unde paulatim ꝓcedēs rabies fluctuat prælioꝝ. Motus eius eſt:q, in deſideria rapimur:q, cupiditatib9 alligamur:Sed hi mot9 ſi rōne gubernentᷣ. ꝓueniunt ſalutares:ſi deſtituantᷣ in ꝑceps & rapiuntᷣ & rapiūt. Dediciſti motus aīæ: quos mō ſine miniſterio corporis mō per corpus exercet:Si uero ipſius mūdanæ aīæ motus reqres:cæleſtē uolubilitatē & ſpæraꝝ ſubiacētiū rapidos impet9 intuere ortū occaſumue ſolis curſus ſydeꝝ uel recurſus:quæ oīa anima mouēte ꝓueniunt. Immobilem uero eā dicere:quæ mouet oīa Ariſtoteli non conuenit:qui quantus in aliis ſit probatū eſt:ſed illi tm̄ quęuis naturæ quē rō manifeſta non moueat:Edocto igitᷣ atq; aſſerto aīæ motu Aphricanus qualiter exercitio eius utendū ſit:in hæc uerba mandat & præcipit:Hanc tu exerce optimis in rebus. Sunt aūt optimæ curæ de ſalute patriæ qbus agitatus & exercitatus animus uelocius in hanc ſedem & domū ſuā peruolabit Indeq; otius faciet:ſi iam tum cū erit incluſus in corpore eminebit foras: & ea quæ extra erunt contemplans q̄ maxime ſe a corpore abſtrahet. Nāq; eorum qui ſe corporis uoluptatibus dederunt:earūq; ſe quaſi miniſtros præbuere:impulſuq; libidinū uoluptatibus obedientiū deoꝝ & hoīum iura uiolauere corporibus elapſi circū terrā ipſā uolutantᷣ:nec hunc in locū niſi multis agitati ſæculis reuertuntᷣ. In ſupiore huius operis pte diximus alias ocioſas alias negocioſas eē uirtutes:illas phīs has reꝝ publicaꝝ rectoribus cōuenire:utraſq; tñ exercentē facere beatū. Hæ uirtutes interdū diuiduntᷣ nōnūq̄ uero miſcentᷣ:cū utrarūq; capax & natura & inſtitutiōe aīus inuenitᷣ. Nā ſi qs ab oī quidē doctrina habeatᷣ alienus:in repu. tñ & prudens & temperatus & fortis & iuſtus ſit hic a feriatis remotus eminet:tamen actualium uigore uirtutum qbus nihilominus cælū cædit in præmiū. Si quis uero inſita quiete naturæ non ſit aptus ad agendū ſed ſolū optima conſcientiæ dote ereptus ad ſupera:doctrinæ ſupellectilē ad

exercitium diuinæ diſputatiōis expendat: ſectator cæleſtiū: deuius caducoꝝ: his quo
qꝫ ad cæli uerticē ocioſis uirtutibus ſubuehetur: Sæpe tn̄ euenit ut idē pectus & agen
di & diſputandi perfectiōe ſublime ſit: & cælū utroqꝫ adipiſcatur exercitio uirtutum.
Romulus nobis in primo genere ponat᷑ cuius uita uirtutes nunq̄ deſeruit: ſemper ex
ercuit: In ſecūdo Pythagoras qui agendi neſcius fuit artifex diſſerendi & ſolas doctri
næ & conſciētiæ uirtutes ſecutus eſt. Sit in tertio ac mixto apud græcos Lycurgus &
Solon: inter romanos Nūma Catones ambo multiqꝫ alii qui & ph̄iam hauſerunt al
tius: & firmamentū reip. præſtiterūt. Soli. n. ſapientiæ ocio deditos: ut abūde græcia
tulit: ita roma nō neſciuit. Q̄m̄ igitur Aphricanus noſter quē modo auus præceptor
inſtituit: ex illo genere eſt qꝺ & de doctrina uiuendi regulā mutuat᷑ & ſtatum publi
cum uirtutibus fulcit. ideo & perfectiōis geminæ præcepta mandant᷑: ſed ut in caſtris
locato & ſudanti ſub armis primū uirtutes politicæ ſuggerunt᷑ his uerbis. Sunt autē
optimæ curæ de ſalutæ patriæ q̄bus agitatus & exercitatus aīus uelocius in hanc ſedē
& domū ſuam p̄uolabit. Deinde quaſi nō minus docto q̄ forti uiro ph̄is apta ſubdū
tur: cum dicitur. Idqꝫ ocius faciet ſi iam tūc cū erit incluſus in corpore eminebit foras
& ea quæ extra erunt contēplans q̄ maxime ſe a corpore abſtrahet. Hæc. n. illius ſunt
præcepta doctrinæ q̄ illam dicit mortē philoſophātibus appetēdam. Ex qua fit ut ad
huc in corpore poſiti corpus ut alienā ſarcinam (in quantū patitur natura) deſpiciāt:
& facile nunc atqꝫ oportune uirtutes ſuadet poſtq̄ quanta & q̄ diuina premia uirtuti-
bus debeant᷑: edixit. Sed quia inter leges quoqꝫ illa imperfecta dicit᷑: in qua nulla de-
uiantibus pœna ſancit᷑: ideo in cōcluſione opis pœnam ſancit extra hæc p̄cepta uiuen
tibus: quē locum Ermagoras ille platonicus copioſius executus eſt: ſæcula infinita di
numerans q̄bus nocētum animæ in eaſdē pœnas ſæpe reuolutæ ſero de tartaris emer
gere permittunt᷑: & ad naturæ ſuæ principia qꝺ eſt cælū tandē impetrata purgatione
remeare. Neceſſe eſt. n. oēm animam ad originis ſuæ ſedē reuerti. ſed quæ corpus tāq̄
peregrinæ incolunt cito poſt corpus uelut ad patriā reuertunt᷑. Quæ uero corpoꝝ il
lecebris ut ſuis ſedibus inhærent quāto ab illis uiolētius ſeparant᷑: tanto ad ſupera ſe-
rius reuertunt᷑. Sed iam finē ſomnio cohibita diſputatione faciamus: hoc adiecto qꝺ
moralis ps natura lis & rationalis
concluſionem docebit. quia cum ſint totius philoſophiæ tres partes: moralis: natura
lis: & rōnalis & ſit moralis quæ docet morū elimatam perfectionem. naturalis quæ
de diuinis corporibus diſputat: rationalis cū de incorporeis ſermo eſt quæ mens ſola
complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc ſomnio prætermiſit: nam illa ad uir-
tutes amorēqꝫ patriæ & ad contēptum gloriæ adhortatio quid aliud cōtinet niſi ethi-
cæ philoſophiæ inſtituta mortalia? Cum uero uel deſperaꝝ modo uel de nouitate ſi-
ue magnitudine ſyderum deqꝫ principatu ſolis & circis cæleſtibus cinguliſqꝫ terreſtri
bus & oceani ſitu loquitur & armoniæ ſuperum pandit arcanum phyſicæ ſecreta cō-
memorat: ac cum de motu & immortalitate animæ diſputat cui nihil conſtat ineſſe
corporeum: cuiuſqꝫ eſſentiam nullius ſenſus ſed ſola ratio deprehendit: illic ad altitu
dinem philoſophiæ rationalis aſcendit. Vere igitur pronunciādum eſt nihil hoc ope
re perfectius: quo uniuerſa philoſophiæ continetur integritas.

Macrobii Aurelii Theodoſii uiri conſularis & illuſtris in ſomnium ſcipionis expoſi-
tionis quam elegantiſſime Libri ſecundi & ultimi Finis.

Regiſtrum a b c d e f Omnes ſunt terni

Macrobii

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSRIS CONVIVIORVM PRIMI DIEI SATVRNALIORVM LIBER PRIMVS.

VLTAS Variaſqꝫ res in hac uita nobis Euſtachi fili na-
tura conciliauit: ſed nulla nos magis q̃ eorum qui e no-
bis eſſent procreati caritate deuinxit: eamqꝫ noſtrã in his
educandis atqꝫ erudiendis curam eſſe uoluit ut parentes
neqꝫ ſi id quod cuperẽt ex ſnĩa cederet: tm̃ ulla alia ex re
uoluptatis neqꝫ ſi contra eueniret tm̃ meroris cape poſ-
ſint. Hic eſt ꝙ mihi quoqꝫ inſtitutione tua nihil antiqui
us æſtimatur: Ad cuius perfectionem compendia lon-
gis anfractibus anteponenda ducẽs: moræqꝫ omnis im
patiens non opperior ut per hæc ſola promoueas: quibus ediſcendis grauiter ipſe in
uigilias: ſed ago ut ego quoqꝫ tibi legerim: & quicquid mihi uel te iam in lucem edito
uel anteq̃ naſceris in diuerſis ſeu græce ſeu romanæ linguæ uoluminibus elaboratũ
eſt: id totum ſit tibi ſcientiæ ſuppellex: & quaſi de quodam litterarũ peno ſi quando
uſus uenerit aut hiſtoriæ quæ in libroꝝ ſtrue latens clam uulgo eſt aut dicti factiue
memorabilis reminiſcendi: facile id tibi inuentu atqꝫ deprõptu ſit. Nec indigeſte tãq̃
in aceruum congeſſimus digna memoratu: ſed uariarum reꝝ diſparilitas auctoribꝰ
diuerſa confuſa tpibus: ita in quoddam digeſta corpus eſt ut quæ indiſtincte atqꝫ ꝓ
miſcue ad memoriæ ſubſidium annotaueramus: in ordinem inſtar membroꝝ cohæ
rentia conuenirent. Nec mihi uitio uertas ſi res quas ex lectione uaria mutuabor: ip
ſe ſæpe uerbis quibus ab ipſis auctoribꝰ enarratæ ſunt explicabo: quia præſens opus
non eloquentiæ oſtentationem ſed noſcendoꝝ congeriem pollicetur. Et boni cõſulas
oportet ſi noticiam uetuſtas mõ noſtris non obſcure: modo ipſis antiquoꝝ fideliter
uerbis recognoſcas: prout quęqꝫ ſe uel enarranda uel transferenda ſuggeſſerint: Apes
enim quodãmodo debemus imitari quæ uagantur & flores carpũt: deinde quicquid
attulere diſponunt ac per fauos diuidunt: & ſuccum uarium in unũ ſaporem mixtu
ra quadam & proprietate ſpiritu: ſui mutant. Nos quoqꝫ quicquid diuerſa lectione
quæſiuimus: cõmittemus ſtilo ut in ordinem eodem digerente coaleſcat: Nam & in
aĩo melius diſtincta ſeruantur: & ipſa diſtinctio non ſine quodam fermẽto quo con
ditur uniuerſitas in unius ſaporis uſum uaria libamenta confundit ut ẽt ſi qui appa-
ruerit unde ſumptum ſit: aliud tñ eſſe q̃ unde ſumptum noſcetur: appareat. Quod
in corpore noſtro uidemus ſine ulla opera noſtra facere naturã. Alimenta quę arripi
mus quãdiu in ſua qualitate perſeuerant & ſolida inatant: male ſtomacho oneri ſunt
at quum ex eo quod erant mutata ſunt tum demũ in uires aut ſanguinem tranſeũt:
idem in his quibus aluntur ingenia præſtemus ut quæcunqꝫ hauſimus nõ patiamur
integra eſſe ne aliena ſint: ſed in quandã digeriem concoquantur. Alioquin in memo
riam ire poſſunt: non ingenium. Ex oĩbus colligamus: unde unum fiat ex omnibus:
ſicut unus numerus fit ex ſingulis. Hoc faciat noſter animus: oĩa quibus eſt auditus
abſcondat: ipſum tamen oſtendat quod effecit: ut qui odora pigmenta conficiũt an-
te omnia curant ut nullius ſint odoris propria quæ condientur confura uidelicet om
nium ſuccos oderaminum inſpiramentum unum. Vides q̃ multorum uocibus cho
rus conſtet: una tamen ex oĩbus redditur. Aliqua eſt illic acuta aliqua grauis aliqua
media accedũt uiris fœminæ inter ponitur fiſtula. Ita ſingulorum illic latent uoces:

omnium apparent & ſit concentus ex diſſonis: tale hoc præſens opus uolo. multæ in
illo artes multa præcepta ſint: multarum ætatum exempla: ſed in unum conſpitata.
In quibus ſi neq; ea quæ iam tibi cognita ſunt aſperneris nec quæ ignota ſunt uites: in
uenies plurima quæ ſunt: aut uoluptati legere: aut cultui legiſſe: aut uſui meminiſſe.
Nihil.n.huic operi inſertum puto: aut cognitu inutile: aut difficile perceptu: ſed oīa
quibus ſit ingeniũ tuum Vegetius: memoria adminiculatior: oratio ſolertior: ſermo
incorruptior: niſi ſicubi nos ſub alio ortos cęlo latinę linguæ uena nõ adiuuet. Quod
ab hiſce (ſi tñ quibuſdã forte nonnunquam tẽpus uoluntaſq; erit iſta cognoſcere) pe
titum impetratumq; uolumus ut æqui boniq; conſulant: ſi in noſtro ſermone natiua
romani oris elegantia deſideretur: Sed ne ego in cautus ſum qui uenuſtatem reprehẽ
ſionis incurram a. M. quondam Catone profectæ in Aulum Albinũ qui cum Lucio
Lucullo conſul fuit. Is Albinus res romanas rõne græca ſcriptitauit: in eius hiſtoriæ
primo ſcriptum eſt ad hanc ſniam: Neminem ſuccenſere ſibi conuenire ſi quid in illis
libris parum compoſitæ aut minus elegãter ſcriptũ foret: Nam ſum inquit homo ro
manus natus in latio: & eloquium græcũ a nobis alieniſſimũ eſt: ideoq; ueniã gratiã
malæ exiſtimationis ſi qd eſſet erratũ poſtulauit. Ea cũ legiſſet. M. Cato: Ne tu inqt
Aule nimiũ nugatores: quum maluiſti culpã deprecari q̃ culpa uacare. Nã petere ue
niã ſolemus aut cũ imprudentes errauimus. aut cũ noxã imperio cõpellẽtis admiſſi
mus. Te inqt oro qs p pulit ut id cõmitteres: qd priuſq̃ faceres: peteres uti ignoſcere
tur. Nũc argumẽtũ qd huic operi dedim9 uelut ſub quodã prologi habitu dicemus.

¶ Argumentum totius operis. Cap. i.

Aturnalibus apud Vectium prætextatum nobilitatis Romanæ proceres
s doctiq; alii congregant: & tp̃s ſolenniter celebratum deputant colloquio
liberali: conuiuia quoq; ſibi mutua comitate præbentes nec diſcedẽtes a ſe
niſi ad nocturnam quietẽ. Nam per oẽ ſpaciũ feriarum meliorem diei partẽ ſeriis di
ſputationibus occupantes cœne tpe conuiuales ſermones agitant ita ut nullũ diei tp̃s
docte aliquid uel lepidæ proferendi uacuum relinquat. Sed erit in menſa ſermo iucũ
dior ut habeat uoluptatis amplius ſeueritatis minus. Nam cum apud alios qbus ſũt
diſcreta cõuiuia: cũ in illo Platonis ſymposio nõ auſteriore aliqua de re conuiuarum ſer
mo: ſed cupidinis uaria & lepida deſcriptio eſt: in quo qdem Socrates nõ arctioribus
ut ſolet nodis urget atq; implicat aduerſariũ ſed eludendi magis q̃ decertandi mõ ap
prehenſis dat elabendi prope atq; effugiendi locũ. Oportet.n. uerſari in conuiuio ſer
mones ut caſtitate integros: ita appetibiles uenuſtate. Matutina erit robuſtior diſpu
tatio: quę uiros & doctos & præclariſſimos deceat. Neq;.n. Cortę Lælii & Scipiones
ampliſſimis de rebus: quoad romanæ litteræ erũt: in ueterũ libris diſputabũt. Prætex
tatos uero Flauianos: Albinos: Symachos: & Euſtachios: quorum ſplendor ſimilis: &
non inferior uirtus eſt: eodẽ mõ loqui aliqd licitũ non erit: Nec mihi fraudi ſit. ſi uni
aut alteri ex his quos cœtus coegit matura ætas poſteriori ſæculo prætextati ſint: qd
licito fieri Platonis dialogi teſtimonio ſunt: Quippe Socrate ita Parmenides antiqor
ut huius pueritia uix illius apprehenderit ſenectutẽ: & tñ inter illos de rebus arduis
diſputat: Inclytum dialogũ Socrates habita cũ Thimæo diſputatõe conſumit quos
conſtat eodem ſæculo non fuiſſe. Paralus uero & Xanthippus: quibus pericles pater
fuit Protagora apud Platonẽ diſſerunt ſecundo aduẽtu athenis morante: quos mul
to ante infamis illa peſtilẽtia Athenis abſumpſerat. Annos ergo coeuntiũ mitti in di
gitos exẽplo Platonis nobis ſuffragante non cõuenit. Quo aũt facilius quæ ab oibus

dicta ſunt:

dicta ſunt: apparere ac ſecerni poſſent Deciũ de Poſthumiano q̃ nã ille ſermo: aut in ter quos fuiſſet ſciſcitantẽ fecimus: Et ne diutius lectoris deſideria moremur iã Decii & Poſthumiani ſermo palã faciet q̃ hui9 colloquii uel origo fuerit uel ordo ꝓceſſerit.

¶De die uel uario modo diſtinguendi diem ac noctem. Cap. ii.

Entanti mihi Poſthumiane aditus tuos & moliſſima cõſultãdi tpa: cũ mõ ad ſunt feriæ quas indulget magna ps mẽſis Iano dicati. Cæteris.n.fermc diebus q cauſis oportuni perorãdis ſunt hora oĩo reperiri nulla põt. quin tuoꝝ clientiũ negocia uel defendas in foro uel domi diſcas. Nunc aũt ſcitote.n. non ludo ſed ſerio feriari ſi eſt cõmodũ rñdere id quod rogatũ uenio: tibi ipſi (quantũ ar bitror) non iniocundũ: mihi uero gratiſſimũ feceris. Requiro aũt abs te id primũ: In terfueris ne conuiuio p pluſculos dies continua comitato renouato: eiq; ſermoni quẽ prędicare in primis: quemq; apud oẽs maximis ornare laudibus diceris. quem quidẽ ego ex patre audiſſem: niſi poſt illa cõuiuia Roma ꝓfectus Neapoli moraret̃. Aliis uero nuper interfui admittantibus memoriæ tuæ uires uniuerſa quæ tunc dicta ſunt per ordinem ſępe referentis: Hoc unum Deci nobis ut & ipſa quãtum tua ſinit adole ſcentia uidere & ex patre Albino audire potuiſti: in oĩ uitæ curſu optimũ uiſum eſt: ut quãtum ceſſare a cãrum defenſione licuiſſet: tm̃ ad eruditoꝝ hoĩum tuiq; ſimiliũ cõgreſſum aliquẽ ſermonem quæ conferrẽ: neq; enim recte inſtitutus animus requie ſcere: aut utilius: aut honeſtius uſq̃ põt: q̃ in aliqua oportunitate docte ac liberaliter colloquẽdi interrogãdiq; & reſpõdẽdi comitate. Sed quod nam iſtud conuiuiũ? An uero dubitandũ eſt quin id dicas: quod doctiſſimis procerum cæteriſq; nuper apud Vectium prætextatũ fuit: & diſcurrens poſt ĩter reliquos grata uiciſſitudo uariauit? De hoc ipſo quæſitum uenio: & explices uelim quale illud cõuiuiũ fuerit a quo te ab fuiſſe pp ſingularem oĩum in te amicitiã non opinor. Voluiſſem equidem: neq; id il lis ut æſtimo ingratum fuiſſet: ſed cũ eſſent amicorũ cõplures mihi cauſæ illis dieb9 pnoſcendę: ad cœnã tũ rogatus meditãdi non edendi illud mihi tps eſſe reſpõdi: hor tatuſq; ſum ut alium potius nullũ inuolutũ negocio atq; cura liberũ quęrerent: itaq; factũ eſt: nã facundũ & eruditũ uirũ Euſebium rhetorẽ inter græcos præſtantẽ oĩb9 idem noſtra ætate profeſſis doctrinæ latialis haud inſcium prætextatus meũ in locũ inuitari imperauit. Vnde igit̃ illa tibi nota ſunt quæ tam iocũdæ & comiter ad inſti tuendã uitã exẽplis (ut audio) rerũ copioſiſſimis: & uariæ doctrinæ ubertate prola ta digeſta ſunt? Cum ſolſticialis dies qui ſaturnalioꝝ feſta qbus illa cõuiuia celebrata ſunt cõſecutus eſt: forẽſi çura uacuus lætiore aĩo eſſem domi. Eo Euſebius cũ paucis a ſectatoribus ſuis uenit. Statimq; uultu renidẽs: Per magna me inqt abs te Poſthu miane cũ ex aliis: tum hoc maxime gratia fateor obſtrictum: ꝙ a prætextato ueniã poſtulãdo mihi in cœna uacue feciſti locũ. Itaq; intelligo nõ ſtudiũ tm̃ tuũ: ſed ipam quoq; ut aliqd abs te mihi fiat cõmodi cõſentire atq; aſpirare fortunã. Vis ne inq̃ reſti tuere id nobis quod debitũ tã benigne ac tam libẽter fateris? noſtrumq; hoc ociũ quo perfui raro admodũ licet eo ducere: ut his qbus interfueris tũc tu: nũc nos intereſſe ui deamur? Faciam inqt ut uis. Narrabo aũt ut tibi nõ cibũ aut potũ: tametſi ea quoq; ubertim caſteq; affuerũt: ſed & quæ uel in cõuiuiis uel maxime extra mẽſam ab iiſdẽ per tot dies dicta ſunt in quantũ potero animo repetam. Quæ quidẽ ego cũ audirẽ: ad eorum mihi uitam qui beati a ſapientibus diceret̃: accedere uidebar. Nam & quæ pridie q̃ adeſſem inter eos dicta ſunt Auieno mihi inſinuante cõperta ſunt: & oĩa ſcri pto mãdaui: ne quid ſubtraheret obliuio: Quæ ſi ex me audire geſtis: caue exiſtimes

diem unā referendis:quæ per tot dies ſunt dicta:ſufficere quēnam igitur:& iter quos aut unde ortum ſermonē Poſthumiane fuiſſe dicebat?Ita præſto ſum indefeſſus auditor:Tum ille declinante inquit in ueſpe⁊ die quē ſaturnale feſtum erat inſecuturū: cū Vectius prætextatus domi conuenire ſe geſtiētibus copiā faceret.eo uenerunt Aurelius Symmachus & Cecina Albinus cum ætate:tum ēt moribus ac ſtudiis inter ſe coniūctiſſimi.Hos Seruius inter grāmaticos doctores recens ꝓfeſſus iuxta doctrinam mirabilis & amabilis uerecundia terrā intuens & uelut latenti ſimilis ſequebať. Quos cū proſpexiſſet obuiāq; proceſſiſſet:ac ꝑ blande ſalutauiſſet: conuerſus ad Furium Albinū qui tum forte cū Aenio aderat:Vis ne ait mi Albine cū his quos aduenisse peroportune uides:quoſq; iure ciuitatis noſtræ lumina dixerimus: eā rē de qua inter nos naſci cœperat ſermo cōmunicemus?Quidni maxime uelim Albinus inqt. Nec.n.ulla alia de re q̄ de doctis qōnibus colloqui:aut a nobis:aut ab his pōt eſſe iocūdius.Cūq; cōſediſſent:tum Cecina:Quidnā id ſit mi prætextate: tā & ſi adhuc nescio:dubitare tñ non debeo eſſe ſcitu optimū:cum & nobis ad colloquēdum cām attulerit:& nos eius exptes eſſe non ſinatis.At qui ſcias inqt oportet eū iter nos ſermonem fuiſſe ut cū dies craſtinus feſtis ſaturno dicatis initiū dabit: qñ ſaturnalia incipe dicamus.i.qñ craſtinū diem initiū ſumere exiſtimemus:& inter nos quidē parua quędam de hac diſputatiōe libauimus:Ve⁊ quia te quicqd in libris latet:ueſtigare noti⁹ eſt q̄ ut per uerecundiā negare poſſis:pergas uolo i medium proferre quicqd de hoc quod quærimus edoctū tibi cōprehēſumq; eſt:Tū Cecina:Cum uobis qui me ī hūc ſermonē adducitis:nihil ex oībus quæ ueteribus elaborata ſunt:aut ignoratio neget: aut obliuio ſubtrahat.ſuperfluū uideo inter ſciētes nota ꝓferre.Sed ne qs me exiſtimet dignatiōe conſultatōis grauari quicqd de hoc mihi tenuis memoria ſuggeſſerit: paucis reuoluā:Poſt hæc cum oēs paratos ad audiēdū erectoſq; uidiſſet: ita exorſus eſt.Marcus Var.in re⁊ humana⁊ lib.quē de diebus ſcripſit:Hoīes inquit qui ex media nocte ad proximā mediā noctem his horis.xxiiii.nati ſunt:uno die nati dicūtur. Quibus uerbis ita uideť die⁊ obſeruationem diuiſiſſe: ut qui poſt ſolis occaſum ante mediam noctē natus ſit:illo quē mox nox conſecuta eſt.Contra uero qui in ſex noctis horis poſterioribus naſciť:eo die uideať natus:qui poſt eā noctē diluxerit.Athenienſes aūt aliter obſeruare idem Varro in eodē lib ſcripſit:eoſq; a ſolis occaſu ad ſolem ite⁊ occidentē omne id medium tps unum diē eſſe dicere.Babylonios porro aliter.A ſole.n.exorto ad exortū eiuſdem incipientē id ſpacium unius diei noīe uocare. Vmbros uero unū & eūdē diem eſſe dicere:a meridie ad inſequentē meridiē. Quod quidē inquit Varro nimis abſurdū eſt.Nam q Kalendis hora.vi. apud umbros natus eſt dies eius natalis uideri debebit & Kalenda⁊ dimidiatus. & qui poſt Kalēdas erit uſq; ad horā eius diei ſextā:Populum aūt ro.ita uti Varro dixit:dies ſingulos annumerare a media nocte ad mediā proximā multis argumētis oſtendiť:ſacra ſūt.n. romana ptim diurna ptim nocturna:Et ea q̄ diurna ſunt:ab hora ſexta noctis ſequētis nocturnis ſacris tps impendiť:Ad hoc.Ritus quoq; & mos auſpicādi eandē eſſe obſeruationē docet.Nam magratus qñ uno die eis & auſpicandū eſt: & id agēdum ſuper quo ꝓceſſit auſpicium:poſt mediā noctē auſpicanť:& poſt exortū ſolē agūt: auſpicatiq; & egiſſe eadē die dicunť.Præterea tribuni plæbis quos nullū diē integrū abeſſe Roma licet cum poſt mediā noctē proficiſcunť:& poſt primā facem añ mediam noctē ſequentem reuertunť non uidenť habuiſſe die.qm ante horā noctis ſextam regreſſi:partē aliquā illius in urbe conſumūt.Quintum quoq; Mutiū iuriſconſultum

Vnde ſumať principiū diei

Principiū diei ſecundū athenienſes ſm babylonios ſm umbros

Secundū romanos

ſultum dicere ſolitum: lege non eſſe uſurpatum mulierem: quæ cum Kalẽdas Ianuariis apud uirum matrimonii cauſa eſſe cœpiſſet: ad diẽ quartum Kalendas Ianuarias ſequentẽ uſurpata eſſet: Non.n.poſſet impleri trinoctium: quo ab eſſe a uiro uſurpãdi cauſa ex duodecim tabulis debe.et qm̃ tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent: qui inciperet ex Kalendis. Virgilius quoq; id ipſum oſtẽdit: ut hominem decuit poeticas res agentem recondita atq; opera ueteris ritus ſignificatione.

Torquet (inquit) medios nox humida curſus:
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis:

His.n.uerbis diem quem Romani ciuilẽ appellauere a ſexta noctis hora oriri admonet. Item poeta qñ nox quoq; incipiat expreſſit in ſexto. Cum enim dixiſſet: Dies incipit ſexta noctis

Hac uice ſermonum roſeis aurea quadrigis
In medium æthereo curſu traiecerat axem.

Mox ſuggeſſit uates:

Nox ruit ænea: nos flendo ducimus horas.

Sed ita obſeruantiſſimus ciuiliũ diffinitionum diei & noctis initia deſcripſit. Qui diẽs ita diuidit. Primũ tp̃s diei dicitur mediæ noctis inclinatio. Deinde gallicinũ inde cõticinium cũ & galli conticeſcunt: & hoĩes ẽt tum quieſcũt. Deinde diluculũ.i.cum incipiat dinoſci dies. Inde mãne dũ dies clarus. Mane aũt dictum: aut q; ab inferioribus locis.i.a manibus exordiũ lucis emergat: aut (quod uerius mihi uidet̃) ab omine boni noĩs. Nam & lanobini mane ꝑ bono dicũt: ſicut apud nos quoq; cõtrarium eſt ĩmane: ut ĩmanis bellua: uel ĩmane facinus & hoc genus cætera nõ pro bono. Dei de a mane ad meridiẽ hoc eſt ad medium diei. Inde iam ſupra uocat̃ tp̃s occiduum: & mox ſuprema tẽpeſtas hoc eſt diei nouiſſimum tp̃s ſicut expreſſum eſt in duodeci tabulis. Solis occaſus ſuprema tẽpeſtas eſto: deinde ueſpera qᵈ a grçcis tractum eſt. illi.n.εσπεραν a ſtella heſpero dicũt: uñ & heſpia italia (q; occaſui ſubiecta ſit) noĩatur. Ab hoc tp̃e prima fax dicitur: deinde cõcubia & inde intẽpeſta q̃ nõ hẽt idoneum tp̃s rebus gerendis. Hæc ẽ diei ciuilis a romanis obſeruata diuiſio: ergo noctu futura cũ media eſſe cœperit: auſpiciũ ſaturnalioꝝ erit qbus die craſtini mos inchoandi eſt. Diuiſio diei ciuilis apud romãos gallicinium Veſpera Pria fax Cõcubia Intẽpeſta

Hic cũ oẽs quaſi uetuſtatis promptuariũ Albini memoriã laudauiſſet prætextatus. Auienũ uidẽs Rufio inſuſurrãtẽ: qd nam hoc mi Auiene inqt qᵈ uni Albino ĩdicatũ clam cæteris eẽ uelis: Tũ ille moueor quidẽ auctoritate Cecinæ nec ignoro errorẽ in tantã non cadere doctrinã: aures tñ meas iſta uerboꝝ nouitas perculit: cũ noctu futura & die craſtini magis q̃ futura nocte: & die craſtino dicere (ut regulis placet) maluit. Nã nocte non appellatio: ſed aduerbiũ eſt Porro futura qᵈ nomẽ eſt: nõ poteſt cũ aduerbio cõuenire. nec dubiũ eſt hoc inter ſe eſſe noctu & nocte: qᵈ diu & die. Et rurſus die & craſtini non eodẽ caſu ſunt: & niſi caſus idẽ noĩa in eiuſmodi elocutione nõ iungit. Saturnalioꝝ deinde cur malimus q̃ ſaturnalium dicere opro dignoſcere. Noctu Nocte

Ad hæc cũ Cecina renidens taceret: & Seruius a Symmacho rogatus eſſet: qd nam de his exiſtimaret: licet inqt in hoc cœtu non minus doctrina q̃ nobilitate reuertendo magis mihi diſcendũ ſit q̃ docendũ: fabulabor tñ arbitrio iubẽtis & inſinuabo primũ de ſaturnalibus: poſt de cæteris unde ſit ſic eloquẽdi nõ nouitas ſed uetuſtas. Qui ſaturnaliũ dicit: regula ĩnitur. Noĩa.n.quę datiuum puralẽ in bus mittũt nũq̃ gtũm eiuſdẽ numeri ſyllaba creuiſſe patiunt̃ ſed aut totidẽ hẽt: ut monilibus moniliũ ſedilibus ſediliũ aut una ſyllaba minus eſt: ut carminibus carminũ lumin b9 luminum. Sic ergo ſaturnalibus rectius ſaturnaliũ q̃ ſaturnalioꝝ. Sed qui ſaturnalioꝝ dicunt: horum Saturnalier Saturnalia

auctoritate magnorum muniuntur uirorum: Nã & Saluſtius in.iii.Bacchanaliorũ ait. Et Maſurius faſtorum ſecũdo: Vinalioꝝ inqt dies Ioui ſacer eſt: non ut quidã pu tant Veneri: & ut ipſos quoq; grãmaticos in teſtimoniũ citem Verrius Flaccus in eo libello qui Saturnus inſcribitur Saturnaliorũ inqt dies apud græcos quoq; feſti habẽ tur & in eodẽ libro. Dilucide me inqt de cõſtitutiõe ſaturnalioꝝ ſcripſiſſe arbitror. Itẽ Iulius Modeſtus de feriis Saturnalioꝝ inqt feriæ: & in eodẽ libro. Antias inquit ago naliorũ repertorẽ Nummã Pompiliũ refert: Hæc tñ inqes auctoritas quæro an poſ ſit aliqua rõne defendi? Plane quatenus alienũ nõ eſt cõmitti grãmaticũ ſua analogia tentabo ſuſpitionibus eruere qd ſit: quod eos ſolita enunciatiõe detorſerit ut mallent ſaturnalioꝝ q̃ ſaturnaliũ dicere. Ac primũ exiſtimo ꝙ hæc noĩa quæ ſunt feſtoꝝ dieꝝ naturalia carentq; numero ſingulari: diuerſæ conditionis eẽ ualuerũt ab his noĩbus q̃ utroq; numero figurãtur. Compitalia.n.& Bacchanalia & Agonalia & Vinalia & re liqua his ſimilia feſtorũ dierũ noĩa ſunt. nec ſingulariter noĩantur: aut ſi ſingulari nu mero dixeris non idẽ ſignificabis niſi adieceris feſtũ: ut Bacchanale feſtũ & Agonale feſtũ & reliqua ut iam non poſitiuũ ſit ſed adiectiuũ: quod græci ἐπίθετον uocant. Animati ſunt ergo ad faciendã diſcretionẽ in genitiuo caſu ut ex hac declinatione ex- primerent ſolennis diei ſcientes in noõullis ſæpe noĩbus datiuo ĩ bus exunte nihilomi nus genitiuũ in rum finiri: ut domibus domoꝝ: duobus duorũ: ambob9amboꝝ. Ita & uiridia cũ ἀντὶ ἐπιθέτου accipiunt: genitiuũ in ium faciunt: ut uiridia prata uiridiũ pratoꝝ. Cum uero ipſam loci uiriditatem ſignificare uolumus: uiridiorũ dicimus: ut cum dicit formoſa facies uiridiorũ. Tunc.n.uiridia quaſi poſitiuũ ponit nõ accidens. Tanta aũt apud ueteres fuit licentia huius genitiui: ut Aſinius Polio uactigalioꝝ fre quenter uſurpet: ꝙ uectigal nõ minus dicat q̃ uectigalia. Sed & cũ legamus Læuaq; ancillegerebat: tñ & anciliõꝝ relatum eſt. Videndũ ergo ne magis uarietas delecta- uerit: q̃ ut adamuſim ueꝝ ſit feſtoꝝ dierum noĩa ſic uocata. Ecce.n.& præter ſolẽniũ dierũ uocabula alia quoq; ſic declinata reperimus ut præcedens ſermo patefecit uiri- diorum & uectigalioꝝ & ancilioꝝ. Sed & ipa feſtoꝝ noĩa ſ̃m regulã declinata apud ueteres reperio. Siquidẽ Varro feraliũ diẽ ait a ferendis in ſepulcra epulis dici non di- xit ferialioꝝ. Et alibi floralium non floralioꝝ ait cum idem nõ ludos florales illic ſed ipſum feſtũ floralia ſignificaret. Maſurius ẽt ſecũdo feſtorum liberaliũ Dies inquit a põtificibus agoniũ martiale appellatur: Et in eodem lib. Eam noctẽ deinceps quæ in ſequentem diem qui eſt lucariũ: non dixit lucariorũ. Itemq; liberaliũ multi dixerunt: non liberalioꝝ. Vnde pronunciãdum eſt ueteres indulſiſſe copiæ per uarietatem: ut dicebãt exaĩos & exanĩmes: inermes & inermos: tũ hilaros atq; hilares. Et ideo certũ eſt: licito & ſaturnaliũ & ſaturnaliorũ dici: cum alterũ regula cum auctoritate: alteꝝ & ſi ſola ſed multorum defendit auctoritas. Reliqua aũt uerba quæ Auieno noſtro noua uiſa ſunt: ueterum nobis ſunt teſtimoniis aſſerẽda Ennius enim niſi cui uidetur inter noſtræ ætatis politiores mundicia reſpuendus: noctu concubia dixit his uerbis.

Feraliũ dies

Qua galli furtim nocte ſumma arcis adorti:
Mœnia concubia uigileſq; repente cruentant.

Quo in loco animaduertendum eſt: non ſolum ꝙ noctu concubia ſed etiam ꝙ qua noctu dixerit. Et hoc poſuit in annalium ſeptimo.

In quorum.iii.clarius quidem idem dixit:
Hac noctu filio pendebit ethruria tota.

Claudius ẽt quadrigarius annali.iii. Senatus aũt de noctu cõuenire: noctu multa do

mum

mum dimitti. Non eſſe ab re puto hoc in loco id quoq; admonere quod decē uiri in xii. tabulis inuſitatiſſime nox pro noctu dixerunt. Verba hæc ſunt. Si nox furtum factum ſit ſi in aliquis occiſit iure cæſus eſto. In quibus uerbis id ē notandum eſt ꝙ ab eo quod is non eum caſu accuſatiuo ſed in dixerunt. Sed nec die craſtini a doctiſſimo uiro ſine ueterum auctoritate prolatum eſt: quib9 mos erat modo die quinti: modo die quinte pro aduerbio copulare dicere: cuius indicium eſt ꝙ ſyllaba ſecunda corripitur quæ natura producitur cum ſolum dicitur die. quod autem diximus extremam iſtius uocis ſyllabam tum per e tū per i ſcribi conſuetum id ueteribus fuit ut his litteris plerunq; in ſine indifferenter uterentur ſicut priſtine & priſtini: procliue procliui. Venit ecce illius uerſus.

Pompiniani in mentem qui eſt ex attelania quæ Meuia inſcribitur Die priſtine

Dies hic ſextus cum nihil egi: die quarte moriar fame.

Die priſtine eodem modo dicebatur quod ſignificabat die priſtino ideſt priore: quod nunc pridie dicitur conuerſo cōpoſitionis ordine quaſi priſtino die Nec inficias eo lectum apud ueteres die quarto: ſed inuenitur hoc de tranſacto non de futuro poſitū: Nam Genus Martius homo impēſe doctus in mimiambis pro eo dicit: qđ nudius quartus nos dicimus in his uerſibus: Nuper die quarto ut recordor & certe aquariū urceū unicū domi fregit. Hoc igit̄ intererit ut die quarto quidē de præterito dicamus: die aūt quarte de futuro. Veꝝ ne de die craſtini nihil retuliſſe uideamur. ſuppetit ceciliam illud ex libro hiſtoriarum ſecundo. Si uis mihi equitatum dare & ipſe cū cætero exercitu me ſequi: die quinti Romæ in capitolio curabo tibi cœnā coctā: Tunc Symmachus: Cæcilius tuus inqt & hiſtoriā & uerbū ex originibus. M. Catonis accepit: apud quem ita ſcriptū eſt: Igitur dictatorē carthaginenſiū magiſter equitū monuit: Mitte romā mecū equitatum: die quinti in capitolio tibi cœna cocta erit. Et prætextatus: Eſtimo nō nihil ad demonſtrandam conſuetudinē ueterum ē & prætoris uerba conferre: qbus more maiorū ferias concipere ſolet: quæ appellant̄ cōpitalia: Ea uerba hæc ſunt: Die noni poſt Kalendas Ian. qritibus cōpitalia erūt. Tum Auienus aſpiciēs Seruiū: Curius inqt & Fabricius & Coruncanus antiquiſſimi uiri uel ē his antiquiores Horatii illi tergemini plane ac dilucide cū ſuis fabulati ſūt neq; auruncoꝝ aut ſicanorū aut pelaſgorū q primi coluiſſe in Italia dicunt̄: ſed ætatis ſuę uerbis loquebant̄. Tu aūt proinde quaſi cum matre Euandri nunc loquere Vis nobis uerba multis iam ſæculis oblitterata reuocare: ad quoꝝ congeriem præſtāris quoq; uiros quoꝝ memoriā cōtinuus legēdi uſus inſtruit incitaſti. Sed antiquitatē uobis placere iactatis ꝙ honeſta & ſobria & modeſta ſit. Viuamus ergo moribus ꝑteritis: præſentibus uobis loquamur. Ego.n. id quod a.C. Cæſare excellentis ingenii ac prudētiæ uiro in primo de analogia libro ſcriptū eſt habeo ſemp in memoria atq; in pectore ut tanq̄ ſcopulū ſic fugiā infrequens atq; inſolēs uerbū. Mille deniq; uerboꝝ taliū eſt: quę cū in ore priſcę auctoritatis crebro fuerint: exauctorata tñ a ſequenti ætate repudiataq; ſunt: horū copiam proferre nunc poſſem ni tēpus iam noctis ꝓpinquantis neceſſariæ diſceſſionis nos admoneret. Bona uerba quæſo prætextatus morali (ut aſſolet) grauitate ſubiecit ne inſolenter parentis artium antiquitatis reuerētiam uerberemus: cuius amorem tu quoq; dum diſſimulas magis prodis: Cum.n. dicis mille uerborū eſt: quid aliud ſermo tuus niſi ipſam redolet uetuſtatem? Nam licet. M. Cicero in oratiōe quam pro Milone concepit ita ſcriptū reliquerit: Ante fundum Clodii quo in fundo propter inſanas illas ſubſtructiones facile mille hoīum uerſabat̄ ualentium: non uerſabantur:

Die priſtino

die qrte

die q̄rto

Mille uerborum

quod in libris minus accurate ſcriptis repiri ſolet. Et in ſexta in Antoniũ: Qui in quã in illo anno inuentus eſt qui Lucio Antonio mille nũmũ ferret expenſum: Licet Varro quoq; eiuſdẽ ſæculi hõ in ſeptimodecimo humanaꝝ dixerit: plus mille & centũ annorum eſt: tñ fiduciã ſic cõponendi nõ niſi ex antecedentium auctoritate ſumpſerũt. Nam Quadrigarius in.iii.annalium ita ſcripſit. Ibi occiditur mille hominum. Et lucilius in.iii.ſatyrarum

Ad portam mille: a porta eſt ſex inde ſalernum

Alibi uero & declinationem huius nominis executus eſt. Nam in.xv.libro ita dicit.

Hunc milli paſſum qui uicerit atq; duobus:

Campanus ſonipes ſucceſſor nullus ſequatur.

Maiore ſpacio ac diuerſus uidebitur ire. Idem in libro nono

Tu milli nummum potes uno quærere centum.

Milli paſſum dixit pro mille paſſibus: & milli nũmum dixit pro mille nũmis: a parteq; oſtendit mille & uocabulum eẽ & ſingulari numero dici & caſum ẽt capere ablatiuum eiuſq; pluratiuũ eſſe milia: Mille.n.non e co ponĩ quod græcæ χιλια dicuntur: ſed quod χιλιασ. Et ſicut una chilias & duæ chiliades ita unũ mille & duo milia ueteres certa atq; directa rõne dicebant. & heus tu: his ne tam doctis uiris quoꝝ. M. Cicero & Varro imitatores ſe gloriantẽ: adimere uis in uerboꝝ comitiis ius ſuffragandi & tanq̃ ſexagenarios maiores de ponte deiicies? Plura de hoc diſſeremus: ni nos inuitos ab inuito diſcedere hora cogeret. Sed multis ne diẽ ſequentẽ quẽ oẽs pleriq; abaco & latrunculis conte ũt non iſtis ſobriis fabulis a primo lucis in cœnæ tẽpus ipſam quoq; cœnam nõ obrutã poculis non laſciuientẽ ferculis: ſed quæſtionibus doctis pudicam & mutuis ex lecto relatiõibus exigamus? Sic.n.ferias præ oĩ negocio fœtas cõmodi ſenſerimus: nõ aĩum ut dicitur remittentes: nã remittere inqt Muſonius aĩum quaſi amittere eſt: ſed demulcentes eũ paulũ atq; laxantes iocundis honeſtiſq; ſermonum illectatiõibus: quos ſi ita decernitis diis penatibus meis huc cõueniendo gratiſſimum feceritis. Tũ Symmachus: Nullus qui qdẽ ſe dignũ hoc cõuentu meminerit: ſoliditatẽ hanc uel ipſum conuẽtus regẽ repudiabit. Sed ne qd ad perfectionẽ cœtus deſideretẽ: inuitandos ad eundẽ congreſſum cõuictumq; cẽſeo Flauianũ qui quãto ſit mirando uiro & uenuſto patre præſtantior non minus moꝝ ornatu uitæq; grauitate q̃ copia ꝓfundæ eruditionis aſſeruit ſimulq; Poſthumianũ qui ſorũ defenſionum dignatione nobilitat: & Euſtachion qui tantus in oĩ philoſophiæ genere eſt ut ſolus nobis repræſentet trium phorum ingenia de quibus noſtra antiquitas gloriata eſt. Illos dico quos atheniẽſes quondã ad ſenatũ legauere impetratũ uti multã remitteret quã ciuitati coꝝ fecerat ꝓpter. Oropi uaſtationẽ: Ea multa fuerat talẽtũ fere quingentũ: Erant iſti philoſophi Carneades ex Academia: Diogenes ſtoicus: Critolaus ꝑipateticus quos fuerũt ſeorſum quemq; oſtentãdi gratia per celeberrima urbis loca magno hoĩum cõuentu diſſertauiſſe. Fuit (ut relatũ eſt) facũdia Carneades uiolẽta & rapida ſcita & tereti Critolaus: modeſta Diogenes ẽt ſobria. Sed in ſenatũ introducti interprete uſi Cælio ſænatore. At hic noſter cũ ſectas oĩs aſſecutus: ſed probabiliorẽ ſecutus ſit: oĩaq; hæc inter græcos genera dicẽdi ſolus impleat inter nos tñ ita ſui locuplex interpres eſt ut neſcias qua lingua facilius uel ornatius expleat operã diſſerendi. Probauere oẽs Quinti Aurelii iudiciũ quo edecumatos elegit ſodales: atq; his ita cõſtitutis primũ a prætextato ſimul: deinde a ſe diſcedentes domũ quiſq; ſuã regreſſi ſunt.

Milia

Carneades

Diogenes

Critola9

Legati ad Ro.

¶Colloquium in ſequentis diei. Cap.iii.

p Oſtero die ad ædes Vectii matutini oẽs inter quos pridie cõuenerat affue runt qbus prætextat͛ in bibliothecã receptis ĩ qua eos opperiebat͛:præclaꝝ inqt diẽ mihi fore uideo cũ & uos adeſtis:& affuturos ſe illi quos ad cõuentus noſtri ſocietatẽ rogari placuit:ſpopõderũt.Soli poſthumiano antiqor uiſa eſt inſtruendaꝝ cura defenſionũ:in cuius abnuẽtis locũ Euſebiũ grãia & doctrina & facũdia clarũ rhetorẽ ſurrogauit:inſinuauitq; oibus ut exorto die ſe nobis indulgerent qñ quidẽ nllis hodie officiis publicis occupari fas eẽt.togatus certæ uel trabeatus paludatuſue ſeu ꝑtextatus hac die uidet͛ nullus.Tum Auien⁹ ut ei interpellãdi mos erat. Cũ ſacrũ mihi ait ac reip.nomẽ prætextate tuũ inter uocabula diuerſi habitus refers: admoneor nõ ludicræ ut extimo quæſtionis.cũ enim ueſtitus togæ uel trabeæ ſeu paludamẽti nullũ de ſe proprii nois uſum fecerit:quæro abs te cur hoc de ſolo prætextę habitu uſurpauerit uetuſtas:aut huic nomini quæ origo contigerit.

¶Quæ origo ſit huic nomini quod eſt prætextatus. Cap.iiii.

i Nter hæc Auieni dicta Flauian⁹ & Euſtachius par inſigne amicitiæ ac minimo poſt Euſebius ingreſſi alacriorẽ fecere cœtũ:Acceptaq; ac reddita ſalutatiõe cõſederũt:pcũctãtes qd nã offenderint ſermocinatõis.Tũ uecti⁹ ꝑopportune affuiſtis mihi inqt aſſertorẽ quærẽti.Mouet.n.mihi Auien⁹noſter nois quæſtionẽ & ita originẽ eius flagitat:tanq̃ fides ab eo generis exigenda ſit.Nã cũ nullus ſit qui appellet͛ ſuo noie uel togatus uel trabeatus uel paludatus:cur prætextus nomen habeat͛:poſtulat in mediũ ꝓferri.Sed & cũ poſt inſcriptũ ſit delphici tẽpli & unius e numero ſeptẽ ſapientũ eadẽ ſit iſta ſnĩa Υνωθι σεαυτον qd in me ſcire exiſtimandus ſim:ſi nomẽ ignoro cuius mihi nũc & origo & cã dicẽdi eſt.Tullius Hoſtilius ex romanoꝝ tertius debellatis ethruſcis Sellã currulẽ lictoreſq; & togã dictam ſelle curruliſ lictores toga picta atq; prætextã quæ inſignia magiſtratuũ ethruſcorũ erãt prim⁹ ut Romæ haberẽtur inſtituit.Sed ꝑtextã illo ſæculo puerilis nõ uſurpabat ætas:Erat.n.ut cętera q̃ enumeraui honoris habitus:ſed poſtea Tarqnius Demarati exulis Corinthii filius Priſcus quẽ quidã Lucumonẽ uocitatũ ferũt:rex tertius ab Hoſtilio:quintus a Romulo de Sabinis egit triũphum:Quo bello filiũ ſuũ annos quattuordecim natũ ꝙ hoſtẽ manu pcuſſerat & ꝓ cõtione laudauit:& bulla aurea ꝑtextaq; donauit inſigniẽs pueꝝ ultra annos fortẽ ꝑmiis uirilitatis & honoris.Nã ſicut ꝑtexta magiſtratuũ ita bulla geſtamẽ erat triũphantiũ:quã in triũpho ꝑ ſe gerebãt:iclusis intra eã mediis q̃ crederẽt aduerſus inuidiã ualentiſſima.Hic deductus mors ut ꝑtexta & bulla in uſum puerorum nobiliũ uſurparent͛ ad omẽ & uota cõciliãdæ uirtutis ei ſimilis cui primis in annis munera iſta ceſſerũt.Alii putãt eundẽ priſcũ cũ is ſtatũ ciuiũ ſolertia ꝓuidi principis ordinaret:cultũ quoq; ingenuorũ pueroꝝ inter præcipua dixiſſe inſtituiſſeq; ut patricii bulla aurea cũ toga cui purpura prætexit͛:uterentur dũtaxat illi quoꝝ patres currulẽ geſſerat magiſtratũ.Cæteris aũt ut prætexta tm̃ uterẽtur indultũ.ſed uſq; ad eos quoꝝ parentes equo ſtipẽdia iuſta meruiſſent.Libertinis uero nullo iure uti prætextus licebat:ac multominus pegrinis qbus nulla eẽt cũ romanis neceſſitudo ſed poſtea libertinoꝝ quoq; filiis prætexta cõceſſa eſt ex cã tali:quẽ.M.Lęlius augur refert: qui bello punico ſecundo duũ uiros dicit ex ſenatuſconſulto propter multa prodigia libros ſybillinos adiſſe:& inſpectis his nunciaſſe in capitolio ſupplicandum:lectiſterniumq; ex colata ſtipe faciendum:ita ut libertinæ quoq; quæ longa ueſte uterentur in eã rẽ pecuniã ſubminiſtrarent Acta igitur obſecratio pueris ingenuis iteq; libertinis: ſed & uirginibus patrimis matrimiſq; ꝓnunciantibus carmen.Ex quo cõceſſum:ut li

Prætexta Tarqnus

Prætexta unde

Libertiniſ datū ē geſtare loꝝ

bertinorū quoq; filii: q ex iuſta dūtaxat matrefamilias nati fuiſſent: togā prætextā & lorū in collo ꝓ bullæ decore geſtarēt Verrius Flaccus ait: Cū populus ro. peſtilentiā laboraret: eſſetq; reſpōſum: id accidere ꝙ dii diſpicerent᷑: Anaxiā urbē fuiſſe qa nō intelligeret᷑ oraculū: eueniſſetq; ut circenſiū die puer de cœnaculo pompā ſupno diſpiceret: & matri referret: quo ordine ſecreta ſacroꝝ in arca pilēti cōpoſita uidiſſet: Qui cū rē geſtā ſenatui nunciaſſet: placuiſſe uelari loca: qua pōpa ueheret᷑: atq; ita peſte ſedata pueꝝ: qui ambiguitatē ſortis abſoluerat: togæ & prætextæ uſum munus īpetrauiſſe: Vetuſtatis pitiſſimi referūt in raptu ſabinaꝝ unā mulierū noīe Herſiliā dū adhæreret filiæ ſimul raptā. Quā cū romulus Octo cuidā ex agro latino q in Aſylum eius confugerat: uirtute conſpicuo uxorē dediſſet: natū ex ea pueꝝ anteq̄ ulla alia ſabinarum partū ederet: eumq; ꝙ primus eſſet in hoſtico ꝓcreatus Hoſtū Hoſtilium a matre uocitatū: & eundem a Romulo bulla aurea ac prætexta inſignibus honoratum: Is.n.cum raptas ad conſulandū uocaſſet: ſpopondiſſe fertur ſe eius infanti quæ prima ſibi ciuem romanum eſſet euixa illuſtre munus daturum.

Herſilia

Hoſtus Hoſtiliꝰ.

¶Qua figura ſit bulla. Cap.v.

quare bullaī modū cordis añ pectꝰ pueroꝝ annectebatur

Pretextata ueſtis

De Papyrio puero ī curiā ductus a patre

[N]onnulli credunt ingenuis pueris attributū ut cordis figurā in bulla ante pectus annecterēt: quā inſpiciētes ita demū ſe hoīes cogitarēt ſi corde præſtarēt. Togā quoq; p̄textā his additam ut ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerent᷑. Diximus unde p̄texta: adiecimus & cauſas qbus exiſtimat᷑ conceſſa puericiæ: Nunc idē habitus quo argumēto trāſierit in uſum noīs paucis explicādū ē. Mos antea ſenatoribus fuit in curiā cū p̄textatis filiis introire. Cū in ſenatu res maior quæpiā cōſultabat᷑ eaq; in diem poſterum ꝓlata eēt: placuit ut hāc rē ſup qua tractauiſſent ne qs enūciaret priuſq̄ decreta eēt. Mater papyrii pueri qui cū patēte ſuo in curia fuerat: ꝑcunctat᷑ filiū qdnā in ſenatu egiſſent p̄res. Puer rn̄dit tacēdū eē neq; id dici licere. Mulier fit audiēdi cupidior ſecretū rei & ſilentiū pueri eius aīum ad exqrendū euerberat. Quærit igit᷑ cōpreſſius uiolētiuſq; Tum puer urgēte mr̄e lepidi atq; feſtiui mēdacii cōſiliū capit. Actū in ſenatu dixit: utꝝ uideret᷑ utiliꝰ magiſq; ex repu. eē unus ne ut duas uxores hr̄et: an ut una apud duos nupta eēt. Hoc ubi illa audiuit aīo cōpaueſcit: domo trepidās egredit᷑. ad cæteras matronas affert. Poſtridieq; ad ſenatū copioſæ matrū familias caterua cōfluūt lachrymātes atq; obſecrātes orāt: una potiꝰ ut duobus nupta fieret: q̄ uni duę Senatores ingrediētes curiā: q̄ illa mulieꝝ intēperies: & qd ſibi poſtulatio iſthæc uellet: mirabāt᷑. Et nō ut paruę rei ꝓdigiū illā uerēdi ſexꝰ impudicā inſaniā paueſcebāt: Puer Papyrius publicum metū demit. Nā ī medium curiæ ꝓgreſſus: qd ipſi mater audire inſtitiſſet: qd matri ipſe ſimulaſſet: ſicuti fuerat enarrat. Senatus fidē atq; ingeniū pueri exoſculat᷑: cōſultūq; facit: uti poſt hac pueri cum patribus in curiā non introeant p̄ter illū unū Papyriū: eiq; puero poſtea cognomentum honoris gratia decreto inditum prætextatus ob tacendi loquendiq; in prætexta ætate prudentiā. Hoc cognomentū poſtea familiæ noſtræ in nomē hæſit. Non aliter dicti Scipiōes niſi ꝙ Cornelius qui patrē luminibus carentē ꝓ baculo gerebat: Scipio cognominatus nomē ex cognomine poſteris dedit. Sic Meſſalla tuus Auiene dictus cognomento Valerii Maximi: q poſtq̄ Meſſallā urbē Scicilię nobiliſſimā cœpit: Meſſalla cognominatus eſt. Nec miꝝ ſi ex cognominibꝰ nata ſunt noīa cū contra & cognomina ex ꝓpriis ſint tracta noībus: ut ab Aemilio æmilianus: a Seruio Seruilianus. Hic ſubiecit Euſebius: Meſſalla & Scipio: alter de pietate: de uirtute alter: ut refers Cognomina reppererūt: ſed Scropha & Aſina q̄ uiris non mediocribus

Scipio unī dictus

Meſſalla unde

cognomenta ſunt:uolo dicas inde contigerint:contumeliæ quā honori ꝓpria uideā⸗
tur. Tum ille:Nec honor nec iniuria:ſed caſus fecit hæc noīa. Nam aſinæ cognomē⸗
tum Cornelius datū eſt:qm̄ princeps corneliæ gentis empto fundo ſeu filia data ma Cornelii
rito cum ſponſores ab eo ſolenniter poſcerentur: aſinam cū pecuniæ onere produxit quare aſi
in forum quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. Tremellius uero ſcropha cognomi nę cogno
natus eſt euentu tali is. Tremellius cum familia atq; liberis in uilla erat: ſerui eius cū mentum
de uicino ſcropha erraret ſurreptam conficiunt: Vicinis aduocatis cuſtodibus oīa cir habuerūt
cumuenit:ne qua hæc efferri poſſit:iſq; ad dominū appellat reſtitui ſibi pecudē. Tre Scropha
mellius qui ex uillico rem cōperiſſet:ſcrophæ cadauer ſub centonibus collocat ſuper
quos uxor cubabat. Quæſtionem uicino permittit. Cum uētum eſt ad cubiculū uer
ba iurationis concipit nullam eſſe in uilla. ſua ſcrophā:niſi illā inqt quę in centonibus
iacet:lectulum monſtrat. Ea facetiſſima iuratio Tremellio ſcrophæ cognomē dedit.
Dum iſta narrantur unus e famulitio cui prouincia erat admittere uolentes dominū
cōuenire:euangelum adeſſe nunciat cū Dyſario qui tunc Romæ præſtare uidebanť
cæteris medendi artem profeſſis. Corrugato indicauere uultu pleriq; de cōſidentibus
Euangili interuentū ocio ſuo inamœnum minuſq; placido conuentui congruentem:
Erat.n.amarulēta dicacitate & lingua proterue mordaci procax ac ſecurus offenſaꝝ
quas ſine delectu cari uel non amici in ſe paſſim uerbis odia ſerentibus prouocabat.
Sed prætextatus ut erat in oēs æque placidus ac mitis ut admitterenť miſſis obuiis
imperauit quos Horus ingrediētes Cōmodū conſecutus comitabaťuir corpore atq;
aīo iuxta ualidus:qui poſt inter pugiles palmas ad philoſophiæ ſtudia migrauit: ſe⸗
ctamq; Antiſthenis & Cratetis atq; ipſius Diogenis ſecutus inter cynicos nō in cele⸗
bris habeať:ſed Euāgelus poſtq̄ cœtū tm̄ aſſurgentē ſibi ingreſſus offendit: caſus ne
inqt hos oēs ad te Prætextate cōtraxit:an altius quiddā cui remotis arbitris opus ſit
cogitanti ex diſpoſito cōueniſtis? Quod ſi ita eſt (ut exiſtimo) abibo potius q̄ me ue
ſtris miſcebo ſecretis:a qbus me amouebit uolūtas. licet fortuna feciſſet irruere Tū
uectius quāuis ad oēm patientiā cōſtāter aī tranquillitate firmus eſſet: nō nihil tn̄ cō
ſultatiōe tā proterua motus. Si aut me inqt Euāgele:aut hæc innocētiæ lumina cogi
taſſes. nullū inter nos tale ſecretū opinareris:qđ nō uel tibi:uel & uulgo fieri dilucidū
poſſet:qa neq; ego ſum immemor:nec hoꝝ quemq̄ inſciū credo ſancti illi9 præcepti
phiæ:Sic loquendū eſſe cū hoībus tāq̄ dii audiant:ſic loquendū cū diis tāq̄ hoīes au
diant. Cuius ſecūda ps ſancit:ne qd a diis petamus:qđ uelle nos indecorū ſit hoībus
cōfiteri. Nos uero & ad honorē ſacriis feriis haberemus & uitaremus tn̄ turporē feriā Nil ſecre
di atq; ociū in negociū utile uerteremus. cōueniemus diē totū doctis fabulis uelut & tū loquē
ſymbola cōferendis daturi. Nā ſi p ſacra ſolēnia riuos deducere religio nulla ꝓhibet: dū in ma
ſi ſalubri fluuio merſare oues fas & iura permittūt cur nō religionis honor puteť:di lo
care ſacris diebus ſacrū ſtudiū litterarū? Sed qa uos quoq; deoꝝ aliqs nobis additos
uoluit:facite:ſi uolentibus uobis erit:diē cōibus & fabulis & epulis exigamus: qbus
ut oēs hodie qui præſentes ſunt acquieſcant:impetratū teneo. Tunc ille:ſuperuenire
fabulis non euocatos haud equidē turpe exiſtimatur:uerū ſponte irruere in conuiuiū
aliis pręparatū:nec ab Homero ſine nota uel in fratre memoratū eſt. Et uide ne nimi
um arroganter tres tibi uelis Menelaos contigiſſe:cum illi tāto regi unus euenerit.
Tum oēs Prætextatū iuuantes orare:blande q̄ ad cōe inuitare cōſortiū Euangelum
quidē ſæpius & maximæ:ſed nōnunq̄ cum eo pariter ingreſſos: Inter hæc Euangelus
petitu oīum tēperatus. M. Varronis inquit librū uobis arbitror non ignotum ex ſa⸗

Numer9 uiuātium tyris menippeis qui inſcribit᷑: Neſcis quid uеſper uehat. in quo conuiuiarum numeꝝ hac lege definit: ut neq; minor q̄ gratiarum ſit: neq; q̄ muſarum numeroſior. Hic ui-deo excepto rege conuiuii tot uos eſſe quot ſunt muſæ. Quid ergo perfecto numero quæritis adiiciendos? Et Vecti9 hoc inqt præſentia ueſtra nobis præſtabit: ut & mu ſas impleamus: & gratias quas ad feſtum deoꝝ princeps æquum eſt conuenire. Cū igitur conſediſſent: Horus Auienū intuens: quē familiarius frequētare ſolitus erat: in hoc inquit Saturni cultu quē deoꝝ principem dicitis ritus uidet᷑ ab ægiptioꝝ religio ſiſſima gente in arcana temploꝝ uſq; ad Alexandri Macedonis occaſum poſt quem tyrannide Ptolomæoꝝ preſſi hos quoq; deos in cultum recipere alexandrinoꝝ mo-re apud quos præcipue colebant᷑: coacti ſunt. Ita tñ imperio paruerunt: ut non oīno religionis ſuæ obſeruata confunderint. Nā quia nunq̄ fas fuit ægyptiis pecudib9 aut ſanguine: ſed prçcibus & thure ſolo placare deos: his aūt duobus aduenis hoſtię erāt ex more mactandæ: fana eoꝝ extra pomeriū locauerunt: ut & illi ſacrificii ſolēnis ſibi cruore colerent᷑: nec tñ urbana templa pecudum morte polluerentur. Nullum itaq; ægypti oppidū intra muros ſuos aut Saturni aut Sarapis fanum recipit. Hoꝝ alte-rum uis ægreq; a uobis admiſſum audio: Saturnū uero uel maximo iter cæteros ho nore celebratis: Si ergo nihil eſt quod me hoc ſcire ꝓhibeat: uolo in medium ꝓferat᷑. Hic Auienus in Prætextatū expectatione conſulentis remittens: Licet oēs ait. qui ad ſunt pari doctrina polleant: ſacrorum tamen oīum Vectius unice conſcius poteſt ti bi & originem cultus: qui huic deo penditur ad cauſam feſti ſolemnis aperire. Quod cum prætextatus in alios refundere tentaſſet: omnes ab eo impetrauerunt: ut ipſe diſ ſereret. Tunc ille ſilentio facto ita exorſus eſt.

¶Saturnaliorum origo. Cap. vi.

ſ Aturnaliorum originem illam mihi in medium proferre fas eſt non quæ ad arcanam diuinitatis naturam refertur: ſed quæ aut fabulis admixta diſ ſeritur: aut a philoſophis in uulgus aperitur: Nam occultas & manantes ex meri ueri fonte rōnes ne in ipſis quidem acris enarrari permittitur. Sed ſiquis illas aſſequit᷑: continere intra cōſcientiā tectas iubet᷑. Vnde quę ſcire fas eſt: Horus noſter

Ianus rex italiæ licebit mecū recognoſcat: Regionē iſtam. quę nūc uocat᷑ italia: regno Ianus obtinuit. Qui (ut Higinius Protarchum Tralianū ſecutus tradit) cum Cameſe æq; indigena terram hanc ita participata potentia poſſidebant: ut regio cameſene: oppidū ianiculū

Ianiculū uocitaret᷑. Poſt ad Ianum ſolum regnum redactum eſt: qui creditur geminā faciem prætuliſſe: ut quæ ante quæq; poſt tergum eſſent: intueret᷑. Quod procul dubio ad prudentiā regis ſolertiamq; referendum eſt qui & præterita noſceret & futura ꝓſpice ret: ſicut Anteuorta & Poſtuorta diuinitatis. ſ. aſſumptiuæ comites apud romanos coluntur. Hic igitur Ianus cū ſaturnū claſſe peruectum excipiſſet hoſpito: & ab eo edoctus peritiam ruris ferum illum & rudem ante fruges cognitas uictum in meli9 rediгiſſet regni eum ſocietate munerauit. Cum primus quoq; æra ſignaret: ſeruauit:

Saturn9 ſuſceptus a Iano & in hoc Saturni reuerentiam: ut qm̄ ille naui fuerat aduectus: ex una qdem pte ſui capitis effigies ex altera uero nauis exprimeret᷑: quo Saturni memoriā ēt in poſteros propagaret. Aes ita fuiſſe ſignatum hodieq; intelligitur in aliæ luſum cum pueri de-narios in ſublime iactātes capita aut nauim luſu teſte uetuſtatis exclamāt: Hos una

Prima ſi-gnatio aeris concordes regnaſſe uicinaq; oppida opera cōmuni condidiſſe: præter Maronem qui refert: ianiculum huic: illi fuerat ſaturnia nomē: etiam illud in promptu eſt quod po ſteri quoq; duos eis continuos menſes dicarunt: ut december ſacrum Saturni Ianua

rius alterius

rius alterius uocabulum poſſideret. Cum inter hæc ſubito Saturnus nō cōparuiſſet: excogitauit Ianus honorū eius argumentū. Ac primum terram oēm dictioni ſuæ pa rentē ſaturniā noīa ut Arā deinde cū ſacris tanq̄ deo condidit: quæ ſaturnalia noīauit. Tot ſæculis ſaturnalia præcedūt Romanæ urbis ætatē. Obſeruari igiť eū iuſſit maie ſtate religionis quaſi uitæ melioris auctorē Simulacrū eius indicio eſt: cui falcem inſi gne meſſis adiecit. Huic deo inſertōes ſurculorū. pomorūq; eductiōes & oīum eiuſce modi fertiliū tribuunt diſciplinas. Cyrenenſes ēt cū rem diuinam ei faciunt. ficis recē tibus coronanť: placentaſq; mutuo miſitant mellis & fructum repertorem Saturnū extimantes. Hunc romani ēt Sterculiū uocant ꝙ prius ſtercore fœcūditatē agris cō parauerit. Regni eius tpa fœliciſſima feruntʳ. cum pp rerum copiam: tum ēt ꝙ nōdū quiſq̄ ſeruitio uel libertate diſcriminabatur: Quę res intelligi pōt ꝙ ſaturnalibus tota ſeruis licentia permittitur. Alia ſaturnaliorū cā ſic traditur. Qui erant ab Hercule in italia relicti: ut quidā fuerunt: irato ꝙ incuſtoditū fuiſſet armentū (ut nonnulli exti mant) conſulto eos relinquente ut arā ſuam atq; ædem ab incurſionibus tuerenť. Hi enim cū a latronibus infeſtarenť: occupato edito colle ſaturnios ſe noīauerunt: quo ante noīe ēt idem collis uocabať. Et quia ſe eius dei ſenſerunt noīe ac religione tutos intuiſſe ſaturnalia ferūtur: ut agreſtes uicinorum aīos ad maiorē ſacri reuerentiā ipſa indicti feſti obſeruatio uocaret. Nec illam cām quæ ſaturnalibus aſſignatur ignoro: ꝙ pelaſgi ſicut uarro memorat cū ſedibus ſuis pulſi diuerſas terras petiſſent: cōfluxe runt pleriq; dodonā: & incerti q̄bus adhærerent locis eiuſmodi accepere reſponſum. ſa.

Sterculi9

ΣΕΙ ΥΕΤΕΙ ΜΑΙΟΜΕΝΕΙ ΣΙΚΕΛΩΝ ΣΑΤΟΥΡΝΙΟΝ ΑΙΑΝ

ΤΗΝ ΔΑΤΤΟΡΕΙ ΥΕΝΕΩΝ ΚΕΤΥΛΗΝ ΟΥΝΑΣΟΣ ΟΧΕΙΤΑΙ

ΟΙΣ ΑΝΑΜΙΧΘΕΝΤΕΣ ΔΕΚΑΤΗΝ ΕΚΠΕΜΠΕΤΕ ΦΟΙΒΟ

ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΣ ΑΔΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΤΡΙ ΠΕΜΠΕΤΕ ΦΩΝΤΑ

Acceptaq; ſorte: cū ſatiū poſt errores plurimos appuliſſent: in lacu cutulienſi natā in ſulam deprehenderūt. Ampliſſimus. n. cepes ſiue ille cōtinens limus ſeu paludis fuit cocta compage uirgultis & arboribus in ſiluæ licentiā cōptus iactantibus p oē mare fluctib9 uagabatur: ut fides ex hoc ēt delo facta ſit: quæ celſa montibus: uaſta cāpis tñ per maria migrabat: Hoc igitur miraculo deprehenſo has tibi ſedes prædictas eſſe didicerunt uaſtiſq; ſicilienſibus incolis occupauere regionem: decima præde ſecundū reſponſum Apollini conſecrata: erectis Diti ſacello & Saturno ara. Cuius feſtum ſa turnalia nominauerunt: Cumq; diu humanis capitibus Ditem & uirorum uictimis Saturnum placare ſe crederent propter oraculum in quo erat.

ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΣ ΑΔΙ ΚΑΙ ΤΩ ΠΑΤΡΙ ΠΕΜΠΕΤΕ ΦΩΝΤΑ

Herculem ferunt poſtea cū Geryonis pecore per italiam reuertentē ſuaſiſſe illoꝝ po ſteris: ut fauſtis ſacrificiis in fauſta mutarēt: inferētes Diti nō hoīum capita: ſed oſcil la ad humanam effugiē arte ſimulata. Et aras ſaturnias nō mactādo uiro ſed accēſis luminibus excolentes: qa nō ſolū uirū: ſed & lumina φῶτα ſignificāt. Inde mos per ſaturnalia miſſitandis cæreis cœpit. Alii cæreos nō ob aliud mitti putāt: q̄ ꝙ hoc prin cipe ab incomi & tenebroſa uita quaſi ad lucem & bonarū artiū ſcientiā editi ſumus. Illud quoq; in litteris inuenio: ꝙ cū multi occaſione ſaturnaliorū per auaritiā a clietibus ambitioſe munera exigerent idq; onus tenuioris grauaret. Publici9 tribunus ple bis tulit: ut nō niſi cærei ditioribus miſſitarenť: Hic Albinus Cecina ſubiecit: Qualē nūc p mutationē ſacrificii Prætextate memoraſti: inuenio poſtea cōpitalibus celebra tam: cum ludi per urbē in cōptis agitabanť. Reſtituti ſcilicet a tarquino ſuperbo Lari

Cerei mit tebanť in ſaturnali bus

bus ac Maniæ ex reſponſo Apollinis quo præceptum eſt ut capitibus pro capitibus
ſupplicaretur. Idq; aliquã diu obſeruatum ut pro familiarum ſoſpitate pueri macta-
rentur Maniæ deæ matri Larum. Quod ſacrificii genus Iunius Brutus conſul pulſo
Tarquino aliter conſtituit celebrandum. Nam capitibus alii & papaueris ſupplicari
iuſſit: ut reſponſo Apollini ſatiſfieret de noie capitũ: remoto. ſ. ſcelere infauſtæ ſacrifi-
cationis. Factũq; eſt: ut effugies Maniæ ſuſpenſæ pro ſingulorũ forib9 periculũ ſi qd
Cõpitalia immineret familiis expiarẽt: Ludoſq; ex uiis cõpitorũ in qbus agitabant: cõpitalia ap
pellitauerunt. Sed perge cætera & Prætextatus Bene & oportune ſimilis emẽdatio ſa
crificiorum relata eſt. Sed ex his cauſis quæ de originẽ huius feſti relatæ ſunt apparet ſa
turnalia uetuſtiora eſſe urbe romana: adeo ut anteã Romã in græcia hoc ſolẽne cœpiſſe.
Lucius Accius in annalibus ſuis referat his uerbis:

Maxima pars graium ſaturno & maximæ athenæ
Conficiunt ſacra quæ cronia eſſe iterantur ab illis,
Cumq; diem celebrant per agros urbeſq; fere omnes
Exercent epulis læti famuloſq; procurant
Quiſq; ſuos noſtriq; itidem: & mos traditus illinc
Iſte: ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

Nunc de ipſo dei templo pauca: referẽda ſunt. Tullium Hoſtilium cũ bis de albanis
phanum Saturni de ſabinis tertio triũphaſſet: inuenio fanũ Saturno ex uoto cõſecrauiſſe. ſaturnalia tũc
primũ romæ inſtituta. Quãuis Varro libro. vi. qui eſt de ſacris ædibus ſcribat ædem
ſaturni ad forũ faciendũ locaſſe Luciũ Tarquinũ regẽ: Titum uero Largiũ dictatorẽ
ſaturnalibus eam dedicaſſe. Nec me fugit Gelliũ ſcribere ſenatũ decreſſe: ut ædes Sa
cœnaculum ante aram Saturni turni fieret: eiq; rei Luciũ Furiũ tribunũ militũ prefuiſſe. Habet arã & ante ſe cœnacu
lum. Illic græco ritu capite operto res diuina fit: qa primo a pelaſgis poſt ab Hercule
ita eã a principio factitatã putãt. Aedẽ uero Saturni ærariũ romani eſſe uoluerunt q
tpe quo incolunt Italiã: fertur in eius finibus nullũ eſſe furtum cõmiſſum: aut qa ſub
illo nihil erat cuiuſq; priuatũ. Nec ſignare ſolum aut partiri limite campũ fas erat: in
mediũ quærebãt: ideo apud eũ locaret populi pecunia cõis ſub quo fuiſſent cunctis
uniuerſa cõia. Illud nõ omiſerim: Tritonas cũ buccinis faſtigio Saturni ædis ſuperpo
ſitas: qm̃ ab eius cõmemoratiõe ad noſtrã ætatẽ hiſtoria elata & quaſi uocalis eſt: añ
uero muta & obſcura & incognita quod teſtantur caudæ Tritonũ humi merſæ & ab
Saturn9 in compẽdibus ſconditæ. Cur aũt Saturnus ipſe in cõpedibus uiſatur: Verius Flaccus cãm ſe ignora
re dicit. Verum mihi Apollodori lectio ſuggerit. Saturnũ Apollodorus alligari ait per
annum laneo uinculo: & ſolui ad diem ſibi feſtũ. i. menſe hoc decẽbri. Atq; inde puer
bium dictũ: Deos laneos pedes habere. Significari uero decimo menſe ſemẽ in utero
animatũ in uitã grandeſcere: q donec erumpat in lucẽ: mollibus naturæ uinculis deti
Quare Venus dicatur nata ex ſpuma pudẽdorum Cæli patris ſaturnii netur. Eſt porro ideſt κρονοσ καὶ Χρονοσ. Saturnũ. n. in quãtũ mythici fictionibus
diſtrahũt: in tm̃ phyſici ad quãdã ueri ſimilitudinẽ reuocãt. Hũc aiunt abſidiſſe Cęli
patris pudenda qbus in mare deiectis Venerẽ pcreatam quæ a ſpuma unde coaluit
φροδιτη nomen accipit: Ex quo intelligi uolũt cũ chaos eſſet: tpa nõ fuiſſe. Si quidẽ
tps eſt certa dimenſio: quæ ex cæli cõuerſione colligit. Tẽpus cœpit inde. Ab ipſo na-
tus putat κρονοσ: qui (ut diximus) Χρονοσ eſt cũq; fœmina rerum oium poſt cælũ gi
gnendarum de cælo fluerẽt: & elemẽta uniuerſa quę mũdo plenitudinẽ facerẽt: ex illis ſe
minibus funderent: ubi mundus oibus ſuis partibus mẽbriſq; pfectus eſt. Certo iam
tpe finis factus eſt pcedẽdi de cælo ſemina elementorum cõceptionẽ: quippe q iã plena

fuerant

fuerãt procreata. Animalium uero æternam ꝓpugnationẽ ad Venerem generãdi fa‐cultas ex honore tranſlata eſt: ut per coitũ maris fœminæq; cuncta deinceps gignerẽtur. Propter abſciſoꝝ pudẽdoꝝ fabulã ẽt noſtri eũ Saturnũ uocitauerunt παρὰ τὴν σάθην: q membꝝ uirile declarat. ueluti Saturnũ: Vnde ſatyros ẽt ueluti ſathunos (ꝙ ſint in libidinẽ proni) appellatos opinant̃. Falcẽ ei quidã putant attributã: ꝙ tp̃s o a metat exercet & incidat. Hunc aũt filios ſuos ſolitũ deuorare: eoſdẽq; rurſus euomere. Per quod ſimiliter ſignificatur eũ tp̃s eſſe a quo uicibus cuncta gignant̃ ab ſumanturq; & eo denuo renaſcant̃. Eundẽ a filio pulſum: qd aliud eſt q̃ tpa ſeneſcentia ab his quæ poſt ſunt nata depelli? Vinctum aũt ꝙ certa lege naturæ cõnexa ſint tpa: uel ꝙ oẽs fruges quibuſdã uinculis nodiſq; alternent̃. Nam & falcẽ uolunt fabulæ in ſiciliã decidiſſe: qd̃ ſit terra iſta uel maxime fertilis & qa Ianum cũ Saturno regnaſſe memorauimus. De Saturno aũt quid mytici uel phyſici exiſtiment iam relatũ eſt de Iano quoq; quid ab utriſq; iactet̃ in medium proferemus Mithici referũt regnante Iano oĩum domos religiõe ac ſanctitate fuiſſe munitas. Iccircoq; ei diuinos honores eẽ decretos & ob merita introitus & exitus ædium eidẽ cõſecratos Xenon quoq; primo italicum tradit Ianũ in italia primũ diis templa feciſſe & ritus inſtituiſſe ſacroꝝ: ideo eum in ſacrificiis pręfationẽ meruiſſe perpetuã. Quidã ideo eum dictũ bifrontem pu‐tant: ꝙ & præterita ſciuerit: & futura prouiderit. Sed phyſici eum magis conſecrant argumentis diuinitatis. Nam ſunt qui Ianum eundem eſſe atq; Apollinem & Dianã dicãt: & in hoc uno utrunq; exprimi numẽ affirmẽt. Et. n. ſicut Nigidius quoq; refert apud gręcos apollo colitur: q θυραῖος uocat̃: eiuſq; aras ante fores ſuas celebrãt: ipſũ exitus & introitus demonſtrantes potentẽ. Idẽ Apollo apud illos & ἀγυιεὺς nuncupatur: quaſi uiis præpoſitus urbanis. Illi enim uias quæ intra pomeria ſunt ἀγυιάς appellant. Dianæ uero ut triuiæ uiarum oĩum iidem tribuunt poteſtatem. Sed apud nos Ianũ oĩbus præeſſe Ianuis nomẽ oſtẽdit: qd̃ eſt ſimile θυραίου: Nã & cũ claui & cum uirga figuratur quaſi oĩum & portarum cuſtos & rector uiarum. Pronunciauit Nigidius Apollinẽ Ianum eſſe: Dianãq; Ianam appoſita. d. littera quæ ſæpe i litteræ cã decoris apponit̃: ut reditur redhibetur: redintegratur: & ſimilia. Ianũ quidã ſolem demonſtrari uolunt: & ideo geminũ quaſi utriuſq; Ianuæ cęleſtis potentẽ qui exoriẽs appellat diẽ: occidẽs claudat. inuocariq; primũ cum alicui deo res diuina celebrat̃. ut per eũ pateat ad illũ cui imolatur acceſſus quaſi præces ſupplicũ per portas ſuas ad deos ipſe tranſmittat. Inde & ſimulacrũ eius plerũq; fingit̃ manu dextra trecentoꝝ & ſiniſtra ſexaginta & quinq; numerũ tenens ad demonſtrãdã anni dimẽſionẽ: quæ pcipua eſt ſolis poteſtas. Alii mũdũ. i. cælum eẽ uoluerũt: Ianumq; ab eundo dictũ: ꝙ mundus ſemp eat dũ in orbem uoluit̃: & ex ſe initiũ faciens in ſe refertur. Vnde Cornificius etymorũ libro. iii. Cicero inqt: non Ianum ſed Eanũ noĩat ab eundo: Hinc & Phœnices ſacris in imaginẽ eius exprmẽtes dracone finxerũt in orbẽ redactũ caudãq; ſuam deuorantẽ ut appareat mundũ & ex ſeipſo alii & in ſe reuolui. ideo & apud nos in quattuor partes ſpectat: ut demõſtrat ſimulacrũ eius faleris adiectũ Caius Baſſus in eo libro quẽ de diis cõpoſuit: ianum bifrontẽ fingi ait: quaſi ſuperũ atq; inferũ ianitorem: eundẽ quadriformẽ quaſi uniuerſa climata maieſtate cõplexũ. Salioꝝ quoq; antiquiſſimus carminibus deoꝝ deus canit̃. M. ẽt Meſſalla Gnei Domicii in cõſulatu collega: idẽq; per annos quinquaginta & quinq; augur: de iano ita incipit: Qui cũcta fingit: eadẽq; regit: aquæ terræq; uim ac naturã grauẽ atq; pronã in pro fundũ dilabentẽ: ignis atq; animæ leuẽ in imenſum ſublime fugientem copulauit circundato

Ianus

Ianus bi‐frons

Ianus cũ claui & uirga uñ Diana

Eanus

cælo quæ uis cæli maxima duas uis diſpares colligauit: in ſacriſq; inuocamus Ianum
Ianus geminus
geminum: ianū patrem: ianū iunoniū: ianum conſiuium: ianum quirinū: ianum pa
tultium & clauſium. Cur geminū inuocemus: ſupra iam diximus. patrē. quaſi deoꝝ
ianus pa.
deū. Iunoniū: quaſi non ſolū menſis ianuarii: ſed mēſium oīum ingreſſus tenentē: In
ditione aūt iunonis ſunt oēs Kalendæ. Vnde & Varro libro quinto rerū humanarū
Ianus iunonius
ſcribit Iano duodecim aras pro totidē menſibus dedicatas. Conſiuiū a cōſerēdo ideſt
propagine generis humani quæ a iano auctore conſeritur. Quirinū: quaſi belloꝝ po
Ianus conſiuius
tentem: ab haſta quā ſabini curim uocant: Patultiū & cluſiuiū quia bello caulæ eius
patent pace clauduntᷣ. Huius aūt rei hęc cā narratur. Cū bello Sabino quod uirginū
Ianus quirinus
raptarū gratia cōmiſſum eſt: romani porta quæ ſub radicibus collis Viminalis erat:
quæ poſtea exeuentu ianualis uocata eſt: claudere feſtinarent: qa in ipſam hoſtes irue
Ianus patultius & cluſiuius
bant. Poſtq̄ eſt clauſa: mox ſponte patefacta eſt cunq; iterum ac tertio idē cōtigiſſet:
armati plurimi pro limine qa claudere nequibant: cuſtodes ſteterūt. Cunq; ex altera
parte acerrimo prælio cærtaretᷣ ſubito fama ꝑtulit fuſos a Tacio noſtros quā ob cām
romani q aditū tuebantᷣ: territi ꝓfugerūt. Cūq; ſabini per portā patētē irrupturi eēnt
Hiſtoria de ſabinis & ro.
fertur ex æde Iani per hāc portā magnā uim torrētiū nudis ſcatentibus erupiſſe: mul
taſq; perduelliū cateruas aut exuſtas feruenti aqua: aut deuortas rapida uarogine de
periiſſe. Ea re placitū ut belli tpe uelut ad urbis auxiliū ꝓfecto deo fores reſeruarentᷣ.
Hęc de iano: Sed ut ad ſaturnalia reuertamur bellū ſaturnalib9 ſumere nefas habitū
pœnas a nocente iiſdem diebus exigere: piaculare eſt. Apud maiores noſtros ſaturna
lia die uno finiebantᷣ q erat ad quartūdecimū Kalendas Ianuarias. Sed poſtq̄. C. Cæ
ſar huic mēſi duos addidit dies. xvi. cœpta celebrari. Ea re factū ē ut cū uulgus igno
raret certū ſaturnalioꝝ diem: nōnulliq; a. C. Cæſare inſerto die & alii uetere more ce
Dies ſaturnaliū
lebrarent: plures dies ſaturnalia numerentᷣ. Licet & apud ueteres opinio fuerit ſeptē
diebus peragi ſaturnalia: ſi opinio uocāda eſt quæ idoneis firmatᷣ auctoribus. Noui9
n ꝓbatiſſimus atellanaꝝ ſcriptor ait: Olim expectata ueniūt ſeptē ſaturnalia. Mum
mius quoq; qui poſt Nouiū & Pomponiū diu iacentē artē atellaniā ſuſcitauit. No
ſtri inqt maiores uelut bene multa īſtituere hoc optime a frigore fecere ſummo dies
ſeptē ſaturnalia. Sed Mallius ait. Eos qui ſe (ut ſupra diximus) Saturni noīe & reli
gione defenderant: per triduū feſtos inſtituiſſe dies & ſaturnalia uocauiſſe. Vnde &
Auguſtus huius inqt rei opinionē ſecutus in legibus iudiciariis triduo ferias ſeruari
iuſſit. Maſurius & alii uno die ideſt. xiiii. Kalendas ianuarii affuiſſe ſaturnalia credide
runt. Quoꝝ ſniam Pheneſtella cōfirmat dicēs. Aemiliā uirginē. xv. Kalendaꝝ ianua
rium eſſe dānatā: quo die ſi ſaturnalia gererentᷣ: nec cām oīo dixiſſet. Deinde adiecit:
Sequebantᷣ eū dies ſaturnalia. Mox ait: Poſtero aūt die q fuit. xiii. Kalendaꝝ ianuariū
Angeronia
Liciniā uirginē ut cām diceret iuſſam. ex quo oſtendit. xiii. Kalendas ꝓfeſtū eſſe. xii.
uero feriæ ſunt diuæ Angeroniæ: cui pontifices in ſacello Volupiæ ſacrū faciāt quam
Verrius Flaccus Angeroniā dici ait ꝙ angores ac aīorum ſolicitudines propiciata de
pellat: Maſuri9 adiicit ſimulacrū eius deæ ore obligato atq; ſignato in ara Volupiæ
ꝓpterea collocatū: ꝙ qui ſuos dolores anxietateſq; diſſimulāt: perueniāt patiētiæ bñ
ficio ad maximā uoluptatē. Iulius Modeſtus ideo ſacrificari huic deæ dicit ꝙ popu
angina morbus
lus romanus morbo qui angina dicitᷣ: præmiſſo uoto ſit liberatus. xi. aūt Kalē. feriæ
ſunt. Laribus dedicatæ: qbus eodē bello Antiochiæ Aemilius Regilius prætor in cā
po martio curādā uouit. x. Kalen. feriæ ſunt iouis: quæ appellantᷣ larētinalia: de qbus
qa fabulari libet: hæ ſunt opiniōes. Ferunt. n. regnāte Anco æditiuū Herculis ꝑ ferias

ociantem

ociantē deū Teſſeris prouocaſſe ipſo utriuſq; manū tuente: adiecta cōditiōe ut uictus cœna ſcortoq; multaretᷣ. Victore itaq; Hercule illū Accā Larentiā nobiliſſimū id tpˢ ſcortū intra ædē incluſiſſe cū cœna eamq; poſtero die diſtuliſſe rumorē ꝙ poſt cōcubitū dei accepiſſet munus: ne cōmodū primæ occaſionis cū ſe domū reciperet offerēdæ aſpernaretᷣ: eueniſſe itaq; ut egreſſa mox tēplo a Carutio capto eius pulchritudne cōpellaretᷣ: cuius uoluntatē ſecuta ſumptaq; nuptiis poſt obitū uiri oīum bonoꝝ eius facta cōpos cū decederet po. romanū nūcupauit hæredē. Et ideo ab Anco in uelabro loco celeberrimo urbis ſculpta eſt: ac ſolēne ſacrificiū eidē conſtitutū quo diis manibus eius per flaminē ſacrificaretᷣ: Iouiq; feriæ cōſecratæ: qa exiſtimauerūt antiqui aīas a ioue dari & rurſus poſt mortē eidē reddi. Cato ait: Larentiā meretricio quæſtu locupletatā poſt exceſſum ſuū populo romano agros turacē: ſemuriū linceriū: & ſoliniū reliquiſſe & ideo ſepulchri magnificentia & annuæ parentatiōis honore dignatā. Macer hiſtoriaꝝ libro primo Fauſtuli coniugē Accā Larentiā Romuli & Rhemi nutricem fuiſſe cōfirmat. Hāc regnāte Romulo Carutio cuidā Tuſcho diuiti denuptā auctāq; hæreditate uiri quā primo Romulo quē educaſſet reliquit: & ab eo parētalia diemq; feſtū pietatis cā ſtatutū. Ex his ergo oibus colligi pōt & uno die ſaturnalia fuiſſe & nō niſi. xiiii. Kalendaꝝ ianuariaꝝ celebrata quo ſolo die apud ędē Saturni cōuiuio ſaluto ſaturnalia clamitabantᷣ: q dies nūc opalibꝰ inter ſaturnalia deputatᷣ: cū primū Saturno pariter & Opi fuerit aſcriptus. Hāc aūt deā Opē Saturni cōiugē crediderūt: & iō hoc menſe ſaturnalia: itēq; opalia celebrari ꝙ ſaturnus eiuſq; uxor tā frugū q fructuū reptores eſſe credantᷣ. Itaq; oi iā fœtu agroꝝ coacto ab hoibus hos deos coli quaſi uitæ cultioris auctores: quos ēt nōnullis cælū eſt: & terrā eſſe pſuaſum eſt: Saturnūq; a ſatu dictū cuius cā de cælo eſt & terrā Opē: cuius ope humanæ uitæ alimēta quærūtᷣ uel ab opere p qᵈ fructus frugeſq; naſcuntᷣ: Huic deæ cedētes uota cōcipiūt. terrāq; de induſtria tāgūt demōſtrātes ipſam matrē terrā eſſe mortalibus appetendā. Philochorus Saturno & Opi primū i attica ſtatuiſſe arā Cecropem dicit: eoſq; deos p ioue terraq; coluiſſe. inſtituiſſeq; ut patres familiaꝝ & frugibus & fructibus iam coactis paſſim cū ſeruis ueſcerentᷣ cum qbus patiētiā laboris in colēdo rure tolerauerāt. delectari. n. deū honore ſeruoꝝ cōtēplatu laboris: Hinc eſt ꝙ ex inſtituto peregrino huic deo ſacrū aperto capite facimus. Abunde iā pbaſſe nos extimo ſaturnalia uno tm̄ die ideſt. xiiii. Kalē. ſolita celebrari. Sed poſt in triduū ppagata primū ex adiectis a Cæſare huic mēſe diebꝰ: deinde ex edicto Auguſti quo triū dieꝝ ferias ſaturnalibꝰ addixit. A. xvi. igitᷣ cœpta in. xiiii. deſinūt quo ſolo fieri an cōſueuerāt. Sed ſigillarioꝝ adiecta celebritas in ſeptē di s diſcurſū publicū & lętitiā religiōis extēdit. Tūc Euāgelꝰ: Hoc quidē inqt iā fere nō poſſum. qᵈ prætextatus noſter in ingenii ſui pompā & oſtentationē loqndi uel paulo ante honori alicuius dei aſſignari uoluit ꝙ ſerui cū dominis ueſcerentᷣ: qſi uero curēt diuina de ſeruis: aut ſapiēs quiſq domi ſuæ cōtumeliā tā fœdæ ſocietatis admittat: uel nūc ſigillaria q luſum reptāti adhuc infantiæ oſcillis fictilibus præbēt tentat officio religionis aſcribere. Et qa princeps religioſoꝝ putatᷣ: nōnulla iā & ſuperſtitiōis admiſcet: quaſi uero nobis fas nō ſit Prætextato aliqn nō credere. Hic cū oēs exhorruiſſent Prætextatus renidēs. Superſticioſum me Euangele: nec dignū cui credatᷣ exiſtimes uolo: niſi utriuſq; tibi rei fidem aſſerta rō monſtrauerit. Et ut primum de ſeruis loquamur: ioco ne an ſerio putas eſſe hoium genus quod dii immortales nec cura ſua nec prouidentia dignentᷣ: an forte ſeruos in hoium numero eſſe non pateris? Audi igitur quanta dignatio de ſerui ſupplicio cælum penetrauerit.

Acca Larentia meretrix

Feriæ cōſecrate ioui

Quare opis dea uxor ſaturni dicitur opalia ſacra

Quare Saturno aperto capite ſacrificant

¶Hiſtoria Atronii de ſeruo punico. Cap.

Nno.n.poſt Romã conditam quadringenteſimo quadrageſimo quarto Atronius quidã maximus ſeruũ ſuũ uerberatũ patibuloq́ꝫ conſtrictũ ante ſpectaculi cõmiſſionẽ per circum egit: Ob hanc cãm indignatus Iuppiter Annio cuidam per quietem imperauit: ut ſenatui nunciaret: nõ ſibi placuiſſe plenum crudelitatis admiſſum: Quo diſſimulante filiũ ipſius mors repentina conſumpſit: ac poſt ſecundã denunciationem ob eandem negligẽtiã ipſe quoq́ꝫ in ſubitã corporis debilitate ſolutus eſt. Sic demum ex cõſilio amicoꝝ lectica delatus ſenatu rettulit & uix conſumato ſermõe ſine mora recuperata bona ualitudine curia pedibus egreſſus eſt. Ex ſenatus itaq́ꝫ conſulto & meuia lege ad propiciandũ Iouẽ additus eſt illis circenſibus dies: iſq́ꝫ inſtauraticius dictus eſt: nõ a patibulo ut quidã putãt græco noĩe ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ſed a redintegratiõe: ut Varroni placet: qui inſtaurare ait eẽ inſtar nouare. Vides quãta de ſeruo ad deoꝝ ſummũ cura peruenerit. Tibi aũt unde in ſeruos tm̃ & tam immane faſtidiũ quaſi nõ ex iiſdem tibi & cõſtent & alantur elementis eũdemq́ꝫ ſpiritum ab eodem principio carpãt. Vis tu cogitare eos quos ius tuũ uocas: iiſdẽ ſeminib⁹ ortos: eodẽ frui cælo: æque uiuere: æque mori. Serui ſunt imo hoĩes. Serui ſũt immo conſerui. Si cogitaueris tantumdẽ in utroſq́ꝫ licere fortunæ tã tu illũ uidere liberũ potes: q̃ ille te ſeruũ Neſcis q̃ ætate Hecuba ſeruire cœpit: q̃ Crœſus: qua Darii mater: qua Diogenes: q̃ Platõ ipſe: poſtremo qd ita nomẽ ſeruitutis horremus? Seruus eſt qdẽ ſed neceſſitate. Sed fortaſſe libero aĩo ſeruus eſt. Hoc illi nocebit: ſi oſtenderis: qs nõ ſit: alius libidini ſeruit: alius auaritiæ: alius ambitioni: oẽs ſpei: oẽs timori. Et certe nulla ſeruitus turpior q̃ uoluntaria. At nos iugo a fortuna ĩpoſito ſubiacẽtẽ tanq̃ miſerũ uilemq́ꝫ calcamus. Quod uero nõ noſtris ceruicibus inſerimus: nõ patimur rephendi. Inuenies inter ſeruos aliquẽ pecunia fortiorẽ: inuenies dominũ ſpe lucri oſcula alienoꝝ ſeruoꝝ manibus infigẽtem. Non ergo fortuna hoĩes æſtimabo: ſed moribus: Sibi quiſq́ꝫ dat mores: cõditionẽ caſus aſſignat: quẽadmodũ ſtultus eſt qui empturus equũ nõ ipſum inſpicit ſed ſtratũ eius ac frenos: ſic ſtultiſſim⁹ eſt q hoĩem aut ex ueſte: aut ex conditione quæ mõ ueſtis nobis circundata eſt: æſtimandũ putat. Non eſt mi Euangele q̈ amicũ tm̃ in foro & in curia quæras. Si diligenter attẽderis: inuenies & domi. Tu mõ uiue cum ſeruo clæmẽter: comiter quoq́ꝫ & in ſermonẽ illũ & nõnunq̃ in neceſſariũ admitte cõſiliũ: Nam & noſtri maiores oẽm dominis inuidiam: oẽm ſeruis contumeliã detrahentes dominũ patrẽfamilias: ſeruos familiares appellauerunt Colant ergo te potius ſerui tui (mihi crede) q̃ timeãt. Dicet aliqs nũc me dominos de faſtigio ſuo deiicere & quodãmodo ad pilleũ ſeruos uocare quos debere dixi magis colere q̃ timere: Hoc q ſenſerit: obliuiſcet̃ id dominis parũ nõ eſſe qđ diis ſatis eſt: deinde qui colit̃ ẽt amatur: nõ põt amor cũ timore miſceri: Vnde putas arrogantiſſimũ illud manaſſe prouerbiũ: qđ iactat̃. Totidẽ nobis hoſtes eẽ quot ſeruos. Non habemus illos hoſtes ſed facimus cũ in illos ſuperbiſſimi cõtumelioſiſſimi crudeliſſimi ſumus: & ad rabiẽ nos cogunt peruenire delitiæ: ut qcqd nõ ex uolũtate rñdit irã furorẽq́ꝫ euocet. Domini.n.nobis aĩos induimus tyrannoꝝ: & nõ quãtũ decet ſed quantũ licet exercere uolumus in ſeruos. Nã (ut cætera crudelitatis genera prætercam) ſunt qui dũ ſe mẽſæ copiis & auiditate diſtendũt: circunſtãtib⁹ ſeruis mouere libera: nec in hoc quidẽ ut loquant̃ licere pmittunt. Virga murmur oẽ cõpeſcit̃ & ne fortuita quidẽ uerberibus excepta ſunt. Tuſſis: ſternutamentũ: ſingultus magno malo luitur. Sic fit ut iſti de domino loquantur quibus coram domino loqui non licet. At illi

atronius' max. qui uerbera- uit ſeruũ

Inſtauratitius dies Inſtaurar̃

Pro ſeruis

Seruitus turpis

Seruoꝝ non ſpernendum cõſilium

At illi quibus non tm̄ præſentibus dominis ſed cū ipſis ſermo erat quoꝝ os non con/
ſuebatur: parati erāt pro dño porrigere ceruicē & periculū iminens in caput ſuū uer/
tere. In cōuiuiis loquebant̄: ſed in tormentis tacebant. Vis exercitas in ſeruili pectore
uirtutes recenſeamus? Primus tibi Vrbinus occurrat: q cū iuſſus occidi i reatino late — Seruoꝝ
ret latebris ꝓditis unus ex ſeruis annulo eius & ueſte iſignitus in cubiculo ad qd irrue — fidelitas
bant q perſequebant̄ pro dño iacuit militibuſq; igredietibus ceruicem ꝑbuit & ictum
tanq̄ Vrbinus excepit: Vrbinus poſtea reſtitutus monumentū ei fecit: titulo ſcriptio — Vrbinus
nis qui tm̄ meritū loqueret̄ addito. Eſopus Libert9 Demoſthēis cōſcius adulterii: qd — Eſopus
cū Iulia patronus admiſerat: tortus diutiſſime pſeuerauit nō prodere patronū donec
aliis coarguentibus cōſciis Demoſthenes ipſe fateret̄ & ne extimes ab uno facile celari
poſſe ſecretū: Labienū ope libertoꝝ latentē ut indicarent liberti nullo tormentoꝝ ge
nere cōpulſi ſunt. Ac ne quis liberto dicat hāc fidē beneficio potius libertatis acceptæ
q̄ ingenio debuiſſe: accipe ſerui in dñm benignitatem: cū ipſe a dño puniret̄. Antium
.n. Reſtionem ꝓſcriptum ſolūq; nocte fugientē diripietibus bona eius aliis ſeruis cō
peditus inſcripta fronte cum poſt dānationem domini aliena eſſet ſolut9 cuſtodia fu
gientem pſecutus eſt hortatuſq; ne ſe timeret ſcientē contumeliā ſuam fortunæ impu
tandā eſſe nō dño: abditūq; miniſterio ſuo aluit. Cum deinde pſequentes adeſſe ſenſiſ
ſet: ſenem quē caſus obtulit iugulauit & in cōſtructā pyram cōiecit: qua accēſa occur
rit eis qui Reſtionem quærebāt dicens dānatum ſibi pœnas luiſſe: multo acrius a ſe
uexatū q̄ ipſe uexarat & fide habita Reſtio liberatus eſt. Cepionē quoq; q in Auguſti — Cepio
necem fuerat aīatus poſtq̄ detecto ſcelere dānatus eſt: ſeruus ad Tyberim i ciſta de/
tulit: peruectūq; hoſtiā in agrū laurentē ad uillam pr̄is nocturno itinere pduxit. Cu
mis deinde nauigatiōis naufragio una expulſum dñm Neapoli diſſimulanter occu/
luit: exceptuſq; a centuriōe nec p̄cio nec minis ut dominū ꝓderet potuit adduci. Aſi/ — Aſinius
nio ēt Pollione acerbe cogente patauinos ut pecuniam & arma conferrēt: dominiſq; — Pollio
ob hoc latentibus prœmio ſeruis cū libertate ꝓpoſito qui dños ſuos proderent: con/
ſtat ſeruoꝝ nullum uictum ꝑmio dñm prodidiſſe. Audi in ſeruis nō fidem tm̄. ſed &
facūdum bonæ inuentiōis ingenium. Cū præmeret obſidio Grumētum: ſerui relicta — Grumen
domina ad hoſtes tranſfugerūt. Capto deinde oppido impetum in domū habita cō/ — tum
ſpiratione fecerunt: & extraxerūt dominā uultu pœnam minātē ac uoce obuiis aſſe/
rente ꝙ tandē ſibi data eſſet copia crudelē dominam puniendi: raptāq; quaſi ad ſup/
plicium obſequiis penis pietate tutati ſunt. Vide in hac fortuna ēt magnanimitatem
exitum mortis ludibrio præferentē. Cluentium Pelignū italicēſem cōprehenſum a co — Cluētius
hortibus ſuis ne Pōpeio traderet̄ ſeruus eius occidit: ac ſe ne dño ſuperſtes fuerit inte — Pelignus
remit. C. Gracchum ex Auētino fugientē Euporus ſeruus: uel (ut quidā tradūt) Phi — C. Grac
locrates: dum aliqua ſpes ſalutis erat: indiuiuſſus comes qua potuit rōne tutatus eſt. — chus
Super occiſum deinde animā ſciſſis ꝓprio uulnere uiſceribus effudit: ipſum Publiū — Scipio li/
Scipionē Aphricani patrē poſtq̄ cum Hānibale conflixerat ſaucium in equū ſeruus — beratus a
ipoſuit: & cæteris deſerētibus ſolus in caſtra pduxit. Parum fuerit dñis pſtitiſſe uiuē/ — ſeruo
tibus? Quid ꝙ in his quoq; exigēdæ uindictæ reperit̄ aīoſitas? Nā Seleuci regis ſer/
uus cū ſeruiret amico eius a quo dñs erat interemptus cœnātem in ultionē domini
confodit. Quid ꝙ duas uirtutes q̄ inter nobiles quoq; unicæ claræ ſunt in uno uideo
fuiſſe mancipio imperiū regendi peritiā & imperium contēnendi magnanimitatem?
Anaxilaus. n. Meſſenius qui Meſſanam in Sicilia cōdidit fuit Rheginoꝝ tyrānus. Is — Anaxila9
cum paruos relinqueret liberos: Mycitho ſeruo ſuo cōmendaſſe contētus eſt. is tute — Mycitho

Iam ſancte geſſit: imperiūq; tam clemēter obtinuit ut Rhegini a ſeruo regi non dedi
gnarent perductis deinde in ætatē pueris & bona & imperiū tradidit: ipſe paruo uia
tico ſumpto ꝓfectus eſt & olympiæ cū ſumma trāquillitate conſenuit: quid ēt in cōe
ſeruilis fortuna profuerit: non paucis docet. Bello punico cū deeſſent qui ſcriberētur
Volones ſerui ꝓ dominis pugnaturos ſe polliciti in ciuitatē recepti ſunt: & uolones (qa ſponte
hoc uoluerūt) appellati. Ad cānas quoq; uictis romāis octomilia ſeruoꝝ empta mi-
Qn̄ & q- litauerunt. Cūq; minoris captiui redimi poſſent maluit ſe reſpu. ſeruis in tāta tēpeſta
bus bellis te cōmittere. Sed & poſt calamitatem apud Thraſumenū nocte cladis acceptā: liber
ſerui rece- tini quoq; in ſacramētum uocati ſunt Bello ſociali cohortiū. xii. ex libertinis cōſcripta
pti ſunt ī rum opera memorabilis uirtutis apparuit. Cæſarem cū milites in amiſſoꝝ locū ſub-
bello ſtitueret: ſeruos quoq; ab amicis accepiſſe & eoꝝ forti opera uſum eſſe comperimus:
Cæſar Auguſtus in germania & illyrico cohortes libertinoꝝ cōplures legit: quas uo
luntarias appellauit: Ac ne putes hæc in noſtra tm̄ contigiſſe repu. Boryſtenidæ op-
pugnāte Zopyriōe ſeruis liberatis dataq; ciuitate peregrinis & factis tabulis nouis ho
ſtē ſuſtinere potuerūt. Cleomenes lacedæmonius cū mille & quingēti ſoli lacedæmo
nii q arma ferre poſſent. ſupfuiſſent ex ſeruis manumiſſis bellatoꝝ nouē milia cōſcri-
pſit. Athenīēſes quoq; cōſumptis publicis opib9 ſeruis libertatē dederūt. Ac ne ī ſolo
uirili ſexu extimes īter ſeruos extitiſſe uirtutes: accipe ancillaꝝ factū nō minus memo
rabile ac ne quo utili9 reīpu. ī ulla nobilitate repias: nonis iuliis diem feſtū eſſe ancil-
Dies fe- laꝝ: tam uulgo notū eſt ut nec origo nec cā celebritatis ignota ſit. Iunoni. n. caproti-
ſtus ancil næ de illo libere pariter ancillæq; ſacrificant ſub arbore caprifico in memoriā benignæ
larum uirtutis q̄ ancillaꝝ animis ꝓ conſeruatiōe publicæ dignitatis apparuit. Nā poſt urbē
captā cū ſedatus eſſet gallicus motus res uero publica eēt ad tenue deducta: finitimi
oportunitatē inuadendi romani nōis aucupati: præfecerunt ſibi Poſthumiū Liuium
fidenatiū dictatorē: Qui mandatis ad ſenatū miſſis poſtulauit ut ſi uellent reliquias
ſuæ ciuitatis manere: matreſfamiliæ ſibi & uirgines dederent: Cūq; patres eēnt in an
Tutela cipiti deliberatōe ſuſpenſi: ancilla nōie Tutela ſeu Philotis pollicita eſt ſe cum cæteris
ſeu Philo ancillis ſub nōie dominarū ad hoſtes iturā: habituq; matrūfamilias & uirginū ſum-
tis ancilla pto hoſtibus cū pro ſequentiū lachrimis ad fidē doloris ingæſte ſunt. Quæ cū a liuio
Pulchre in caſtris diſtributæ fuiſſent uiros plurimo uino ꝓuocauerunt: diem feſtū apud ſe eē
geſtum ſimulātes qbus ſoporatis ex arbore Caprifico quæ caſtris erat ꝓxima ſignū romanis
ancillaꝝ dederūt. Qui cū repētina incurſiōe ſuperaſſent: memor beneficii ſenatus oēs ancillas
ꝓ po. ro. manu iuſſit emitti: dotēq; eis ex publico fecit: & ornatū quo tunc erāt uſæ geſtare cō-
ceſſit: diēq; ipſum nonas caprotinas nūcupauit ab illa caprifico ex qua ſignū uictoriȩ
Nonæ ca ceperunt: ſacrificiūq; ſtatuit annua ſolennitate celebrādū: Cui lac qd ex caprifico ma-
protinæ nat ꝓp memoriā facti p̄cedentis adhibet. Sed nec ad philoſophandū ineptū uel īpar
ſeruile ingeniū fuit. Phedrō ex cohorte ſocratica Socrati & Platoni p familiaris adeo:
ut Plato eius nōi librū illum diuinum de īmortalitate aīæ dicaret: ſeruus fuit forma
atq; ingenio liberali. Hunc Cebes Socraticus hortāte Socrate emiſſe dicit habuiſſeq;
in phiæ diſciplinis: atq; is poſtea phus illuſtris emerſit: ſermoneſq; ei9 de Socrate ad
menipp9 modum elegantes leguntur. Alii quoq; non pauci ſerui fuerunt qui poſt philoſophi
Polus clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit cuius libros. M. Varro in ſatyris æmu
Perſe9 itē latus eſt: qs alii cynicas ipſe appellauit menippeas: Sed & Philoſtrati pipatetici ſeru9
Mys Polus & Zenonis ſtoici ſeruus q Perſeus uocatus ē: Et Epicuri cui Mys nomē ſuit:
Diogenes philoſophi nō illecebres illa ætate uixerūt. Diogenes ēt Cynicus licet ex libertate ī ſer

uitutem uenū ierat quem cū emere uellet Xeniades corinthius & quid artificii nouiſ
ſet percūctatus eſt: noui inqt Diogenes hoībus liberis imperare. Tunc Xeniades re-
ſponſum eiuſdē miratus emiſit manu: filioſq; ſuos ei tradēs accipe inqt liberos meos
qbus imperes. De Epicteto aūt philoſopho nobili ꝙ is quoq; ſeruus fuit: recētior eſt Epictetuſ
memoria q̄ ut poſſit inter oblitterata neſciri: cuius ēt de ſe ſcripti duo uerſus ferūtur
ex quibus aliud latēter intelligas: nō oīno diis exoſos eſſe qui ī hac uita cū erūnarum
uarietate luctanť: ſed eſſe arcanas cauſas ad quas paucoꝝ potuit ꝑuenire curioſitas.

Δουλος επικτητος γενομην και σωματι πηρος
και πενιην ιρος και φιλος αθανατοις

Habes (ut opinor) aſſertū non eē faſtidio diſpiciendū ſeruile nomē: cum & Iouē teti
gerit cura de ſeruo: & multos ex his fideles ꝓuidos fortes & ꝑhos ēt extitiſſe cōſtite-
rit. Nunc de ſigillaribus: ne ridēda me potiꝰ extimes q̄ ſancta dixiſſe: paucis receſſen De ſigilla
dum eſt Epicadus refert Herculē occiſo Geryone: cū uictor ꝑ italiā armēta duxiſſet ribus
pōtē qui nūc ſublicius dicitť ad tps inſtructo hoīum ſimulachra ꝓ numero ſociorū:
quos caſu ꝑegrinatiōis amiſerat: in fluuiū demiſiſſe ut aq̄ ſecūda in mare deuecta ꝓ
corporibus defunctoꝝ ueluti patriis ſedibus redderetť: & īde uſum talia ſimulachra
fingēdi inter ſacra māſiſſe. Sed mihi huius rei illa origo uereor extimatť: q̄ pauloante
memini rettuliſſe Pelaſgos poſtq̄ fœlicior īterꝑtatio capita nō uiuentiū: ſed fictilia &
φωτος æſtimationē nō ſolū hoīem ſed ēt lumen ſignificare docuiſſet: cœpiſſe Satur Signa ue
no cæreos potius accēdere: & in ſacellū Ditis aræ Saturni cohærēs oſcilla qdā ꝓ ſuis nalia
capitibus ferre. Ex illo traditū: ut cærei ſaturnalibꝰ miſſitaretť: & ſigilla arte fictili fin
gerētť: ac uenalia pararētť: q̄ hoīes ꝓ ſe atq; ꝓ ſuis piaculū ꝓ Dite ſaturno facerent. Iō
ſaturnalibꝰ taliū cōmertioꝝ celebritas cœpta ſeptē occupat dies quos tm̄ feriatos fa
cit eē nō feſtos oēs. Nā medio. i. xiii. Kal. feſtū ꝓbauimꝰ: & aliis hoc aſſertoībꝰ ab his
ꝓbatū ē: q rōnē anni mēſiū dierūq; & ordinationē Cęſare digeſtā plenius rettulerūt.

¶ Quo ordine fuerit annus: quoue ſit. Cap.

Vmq; hic finē loquendi facere uellet: ſubiecit Aurelius Symmachus Per āni ordo
c gin Pretextate eloquio tam dulci de anno quoq; ediſſertare: anteq̄ experia-
ris moleſtiam conſulētis. ſi quis forte de ꝑſentibus ignorat. quo ordine uel
apud priſcos fuerit uel certioribus poſtea regulis innouatus ſit: ad qđ dicēdum ipſe
mihi uideris audientiū aīos incitaſſe: de diebus menſi additis diſſerēdo. Tum ille eo-
dem ductu orandi reliqua cōtexit Anni certus modus apud ſolos ſemper ægyptios Annꝰ ſm
fuit: aliaꝝ gentium diſpari numero pari errore nutabat. Et ut cōtentus ſim: referēdo arcades
paucaꝝ morem regionū: arcades annū ſuum tribus mēſibus explicabant: arcananes Secundū
ſex: græci reliqui trecentis. liiii. diebus annum propriū computabāt: Non igitur miꝝ arcananeſ
in hac ueritate Romanos quoq; olim auctore Romulo annū ſuum decem habuiſſe Secundū
menſibus ordinatū quia annus a martio incipiebat: & conficiebatť diebus. ccc. iiii. ut græcos
ſex quidem menſes. i. aprilis iunius ſextilis ſeptēber nouēber decēber tricenum eſſent Secundū
dieꝝ: quattuor uero martiꝰ maius quintilis october tricenis & ſingulis expederentť. romanos
qui hodieq; ſeptimanas habent nonas: cæteri quintanas. Septimanas aūt habentibꝰ
ab idibus reuertebātur Kalendæ ad diem ſeptimūdecimum. Veꝝ habentibus quin-
tanas ad. xviii. remeabat initiū Kalen. Hęc fuit Romuli ordinatio: q primū anni mē
ſem genitori ſuo Marti dicauit. quē mēſem anni primū fuiſſe uel ex hoc maxīe ꝓbatť. Martius
ꝙ ab ipſo qntilis quintus eſt: & deiceps ꝓ numero noīabatť. Huius ēt die prima ignē primus
nouū Veſtæ aris accendebāt ut incipiēte anno cura denuo ſeruādi nouati ignis inci- menſis

peret. Eodem quoq; ingrediente mēſe: tam in regia curiiſq;: atq; flaminium domibus
lauræ ueteres nouis laureis mutabant̃. Eodem quoq; mēſe & publicæ & priuatim ad
Annā Perennam ſacrificatū itur: ut annare perēnareq; cōmode liceat: Hoc mēſe mer
cedes exoluebant magiſtris quas cōpletus annus deberi fecit. Comitia auſpicabātur.
uectigalia locabāt. Et ſeruis cœnas apponebant matronæ: ut domini ſaturnalibus.
Illæ ut principio anni ad promptū obſequiū honore ſeruos inuitarent: hi quia gratiā
Aprilis perfecti opis exoluerēt. Secūdum menſem noīauit aprilē ut quidā putant cū aſpira-
tione: quaſi aphrilē a ſpuma quā greci uocant ἄφρον unde orta uenus credit̃. Et hāc
Romuli aſſerūt fuiſſe rōnem: ut primū quidē menſem a pr̄e ſuo Marte: ſm ab Aenæ
matre Venere nominaret. Et hi potiſſimū anni pricipia ſeruarēt: a qbus eſſet Roma
ni nois origo: cū hodie quoq; in ſacris Matrē patrem Venerē genitricē uocemus. Alii
putant Romulum uel altiorē prudētia uel certi numinis prouidētia ita primos ordi
naſſe menſes: ut cum præcedens Marti eſſet dicatus deo plerūq; hoīum necatori: ut
Home. ait naturæ cōſcius ἄρες ἄρες βροτολοιγε μιαιφονε τειχεσιβλητα: ſecun-
dus Veneri dicaret̃ quę uini eius q̃ſi beneficia leniret. Nā & in. xii. zodiaci ſignis: quo
rū certa certoꝝ mimum domicilia credūtur cum primū ſignum aries marti aſſigna
tus ſit: ſequēs mox Venerē idem taurus accepit & rurſus e regiōe ſcorpius ita diuiſus
eſt: ut deo eſſet utriq; cōis. Nec exiſtimatur cæleſti rōne carere ipſa diuiſio. Siquidem
aculeo uelut potētiſſimo tælo pars armata poſterior domiciliū Martis eſt: priorē ue
ro partē: cui ζυγος apud græcos nomē eſt: nos libram uocam9: Venus accepit q̃ ue
lut iugo cōcordi iungit matrimonia: amicitiaſq; cōponit. Sed Cīgius in eo lib. quē de
faſtis reliqt: ait imperite quoſdā opinari aprilē menſem antiquos a Venere dixiſſe cū
Veneri nullus dies feſtos: nullūq; ſacrificiū inſigne Veneri per hūc mēſem a maiorib9 inſtitu
nomen tum ſit. Sed ne ī carminibus quidē ſalioꝝ Veneris ulla: ut cæteroꝝ cæleſtiū laus cele
brat̃ Cingo ēt Varro conſentit: affirmans nomē Veneris ne ſub regibus quidē apud
Romanos: uel latinū uel græcū fuiſſe: & ideo non potuiſſe mēſem a Venere noīari:
Sed cū fere ante æquinoctium uernū triſte ſit cælū & nubibus obductum: ſed & ma
re nauigantibus clauſum terræ ēt ipſe: aut aqua: aut pruina: aut niuibus congregant̃:
eaq; oīa uerno ideſt hoc menſe aperiant̃: arbores quoq; nec minus cætera quæ cōtinet
terra aperire ſe in germē incipiāt: ab his oībus mēſem aprilē dici merito credēdū quaſi
Aprilis aprilē ſicut apud athenienſes ἀνθεστηριων idem menſis uocat̃ ab eo quod hoc tp̄e cū
unde iteꝝ cta floreſcant. Non tñ negat Verrius Flaccus hoc die poſtea conſtitutū: ut matronæ
Veneri ſacrū facerent. cuius rei cām qa hinc loco nō conuenit: prętereundū eſt. Maiū
Maius Romulus tertiū poſuit. de cuius noīe inter auctores lata diſſenſio eſt. Nam Fuluius
nobilior in faſtis quos ī æde Herculis muſaꝝ poſuit: Romulū dicit poſtq̄ populū in
maiores iunioreſq; diuiſit: ut altera pars conſilio. altera armis rēpu. tueret̃: in honorē
utriuſq; partis hunc maium: ſequentē iuniū menſem uocas. Sunt q hūc mēſem ad no
ſtros faſtos a tuſculanis tranſiſſe cōmemorāt: apud quos nūc quoq; uocat̃ deus Ma
ius. q ē Iuppiter a magnitudine. ſ. a maieſtate dictus: Cingius mēſem noīatū putat a
Maia Maia: quā Vulcani dixit uxorē. Argumētoq; utit̃: ꝙ flumē uulcanalis Kalen. maiis
uxor huic deæ rē diuinā facit. Sed Piſo uxorē Vulcani Maieſtā nō Maiā dicit uocari. Cōtē
Vulcani dunt alii Maiā Mercurii matrē mēſi nomē dediſſe: hinc maxime ꝓbantes: ꝙ hoc mē
ſe mercatores oēs Maiæ pariter Mercurioq; ſacrificāt. affirmāt quidā qbus Corneli9
Labeo conſentit: hanc maiam cui mēſe maio res diuina celebratur: terra eſſe hoc ade-
ptam nomen a magnitudine: ſicut & mater magna in ſacris uocatur: aſſertionemq;

æſtimationis ſuæ etiam hinc colligunt ꝙ ſus prægnans ei mactat᷑: quæ hoſtia eſt pro pria terræ. & Mercuriū ideo illi in ſacris adiungi dicunt: quia uox naſcenti homini ter ræ contactu datur: Scimus aūt Mercurium uocis & ſermonis potētem. Auctor eſt cornelius Labeo huic Maiæ ideſt terræ ædem Kalend. maiis dedicatam ſub nomine bonæ deæ & eandem eſſe bonam deam & terram ex ipſo ritu occultiore ſacroꝝ doce ri poſſe confirmat. Hanc eandem ēt bonam Faunamq; Opem & Fatuā pontificum libris indigitari. Bonam: ꝙ oīum nobis ad uictum bonoꝝ cā eſt. Faunā ꝙ omni uſui animantium fauet Opem ꝙ ipſius auxilio uita conſtet: Fatuā a fando. ꝙ (ut ſupra di ximus) infantes partu editu non prius uocem edunt: q̄ attigerint terram: ſunt qui di cant hanc deam potētiam habere Iunonis: ideoq; regale ſceptꝝ in ſiniſtra manu ei ad ditum: Eandē alii Proſerpinam credunt porcaq; ei rem diuinā fieri: quia ſegetem quā Ceres mortalibus tribuit: porca depaſta eſt: alii χθονίαν εκάτην βιώτιοι Semelam credunt: nec non eādem Fauni filiam dicunt obſtitiſſeq; uoluntati patris in amorem ſuum lapſi: ut & uirga myrtea ab eo uerberaretur. Cum deſiderio patris nec uino ab eodem preſſa ceſſiſſet: transfiguraſſe tn̄ in ſerpentē pater creditur & coiſſe cum filia. Hoꝝ omnium hoc proferunt indicii. ꝙ uirgam myrteā in templo haberi nefas ſit: ꝙ ſuper caput eius extendat᷑ uitiis: q̄ maxime eam pater decipere tentauit: ꝙ uinum in templū eius nō ſuo noīe ſoleat inferri: ſed uas in quo uinū inditum ſit: mellarium no minetur: & uinū lac nuncupet᷑: ſerpenteſq; in tēplo eius nec terrentes nec timentes in differenter appareāt. Quidā medeam putant ꝙ in ædē eius omne genus barbaꝝ ſit: ex quibus antiſtites dant pleruq; medicinas: & ꝙ templū eius uirū introire nō liceat: pp iniuriam: quā ab ingrato uiro Iaſone perpeſſa eſt. Hæc apud græcos θεος γυναι κεια dicitur quā Varro filiā Fauni tradidit adeo pudicā ut extra γυναικονιτιν nūq̄ ſit egreſſa: nec nomē eius in publico fuerit auditum: nec uiꝝ unq̄ uiderit uel a uiro ui ſa ſit: pp quod nec uir templum eius ingredit᷑. Vnde & mulieres in italia ſacro Her culis nō licet intereſſe quia Herculi (cum boues Geryonis per italiæ agros duceret) ſitienti reſpondit mulier: aquā ſe nō poſſe præſtare: ꝙ fœminaꝝ deæ celebraret᷑ dies: nec ex eo apparatu uiris guſtare fas eſſet: Propter qd Hercules facturus ſacrū dete ſtatus eſt præſentiā fœminaꝝ: & Potitio ac Pinario ſacroꝝ cuſtodibus iuſſit: ne mu lierem intereſſe permitterent: Ecce occaſio noīs: quo Maiam eſſe eandem & terram & Bonam deam diximus: coegit nos de bona dea quæcūq; comperimus protuliſſe.

Sus ma/ctatur
Maiæ
Bona dea
Fauna
Fatua
Semela
Vinū nō adhibet᷑ i ſacris bōæ deæ ſed mellariū
In ſacris herculis nō inter ſunt mu lieres

¶Iunius. Cap.

Vnius maium ſequit᷑: aut ex pte populi ut ſupra diximus nominatus: aut (ut Cingius arbitrat᷑) ꝙ Iunonis apud latinos ante uocitatus. diuq; apud aricinos præneſtinoſq; ac appellatione in faſtos relat9 ſit adeo ut ſicut Ni ſus in cōmētariis faſtoꝝ dicit: apud maiores quoq; noſtros hæc appellatio mēſis diu manſerit. Sed poſt detritis quibuſdam lr̄is ex iunonio iuni9 dictus ſit. Nam & ædes Iunonis monetæ Kalen. iuniis dedicata eſt. Nōnulli putauerūt iuniū mēſem a Iunio Bruto: q primus Romæ cōſul factus eſt noīatum ꝙ hoc menſe. i. Kalen. iuniis pulſu Tarquino ſacrū Carnæ deæ in celomonte uoti reus fecerit: Hāc deā uitalibus huma nis præeſſe credūt. ab ea deniq; petit᷑ ut iecinora & corda quæq; ſunt intriſecus uiſce ra ſalua cōſeruet. Et quia cordis beneficio cuius diſſimulationē. Brutus habebat᷑ ido neus. emēdationi publici ſtatus extitit: hāc deā q̄ uitalibus præeſt: tēplo ſacrauit. Cui pulte fabatia & larido ſacrificat᷑: ꝙ uires maxime his rebus corpis roborent᷑. Nam & Kalē. iuniæ fabariæ uulgo uocant᷑: qa hoc mēſe adultæ fabæ diuinis rebus adhibent᷑.

Iunius menſis
ædes iu/nonis mo netæ

¶Iulius. Cap.

Iulius menſis

ſ Equitur iulius.qui cum ſm Romuli ordinationē martio anni tenēte principium quintilis a numero uocaretur nihilominus tñ etiam poſt præpoſitos a Nūma ianuariū ac februarium retinuit nomen: cū non uideret̄ iam quintus eſſe:ſed ſeptimus:ſed poſtea in honorem Iulii Cæſaris dictatoris legem ferente.M.Antonio Marci filio conſule Iulius appellatus eſt:ꝙ hoc menſe ad quartū idus quintilis Iulius procreatus ſit.

¶Auguſtus. Cap.

Auguſtꝰ

a Vguſtus deinde eſt qui ſextilis antea uocabat̄:donec honori Auguſti daretur ex ſenatuſconſulto cuius uerba ſubieci.Cum imperator Cæſar auguſtus menſe ſextili & primum conſulatum inierit & triumphos tres intulerit urbem:& ex ianiculo legiones deductæ ſecutæq; ſint eius auſpicia ac fidē: & ægyptus hoc menſe in poteſtatem populi romani redacta ſit:finiſq; hoc menſe bellis ciuilibus impoſitus ſit:atq; ob has cauſas hic menſis huic imperio fœliciſſimus ſit ac fuerit:placere ſenatui ut hic menſis auguſtus appelletur. Idem plebiſcitum factum ob eandem rem Sexto Pacubio tribuno plebem rogante.

¶September. Cap.

Septēber q & germanicus

m Enſis ſeptember principalem ſui nominis retinet appellationem: quæ germanici appellatione.

¶October. Cap.

October q & Domitianus

o Ctobrem uero ſuo noīe Domitianus inuaſerat. Sed ubi infauſtum uocabulum ex omni ære uel ſaxo placuit eradi:menſes quoq; uſurpatione tyrānicæ appellationis exuti ſunt cautio poſtea principum cæteroꝝ diri ominis infauſta uitantium mēſibus a ſeptēbri uſq; ad decembrem priſca noīa reſeruauit. Hæc fuit a Romulo annua ordinata dimenſio:qui(ſicut ſupra iam diximus) annū x.mēſium:dieꝝ uero.iiii.& trecentoꝝ habendum eſſe conſtituit: menſeſq; ita diſpoſuit:ut quattuor ex his tricenos:& ſingulos:ſex uero tricenos haberēt dies: Sed cum is numerus neq; ſolis curſui neq; lunæ rōnibus conueniret:nonnunq̄ uſu ueniebat:ut frigus anni æſtiuis menſibus:& contra calor hyemalis proueniret.Quod ubi contigiſſet tm̄ dierum ſine ullo menſis nomine patiebantur aſſumi quantū ad id anni tempus adduceret quo cæli habitus inſtanti menſi aptus inueniretur.

¶Diuiſio anni per nūmam. Cap.

anni alia diuiſio

ſ Ed ſecutus Nūma quantum ſub cælo rudi & ſæculo adhuc impolito ſolo ingenio magiſtro comprehendere potuit: uel quia græcorū obſeruatione forſan inſtructus eſt:quinquagita dies addidit ut in trecētos.liiii. dies quibus.xii.lunæ curſus confici credidit:annus extenderetur:atq; his.l.a ſe additis: adiecit alios ſex retractos illis menſibus ſex qui triginta habebāt dies:ideſt de ſingulis ſingulos:factos.l.&.vi.dies in duos nouos menſes pari rōne diuiſit:ac de duobus priorem ianuarium nūcupauit:primumq; anni eſſe uoluit tanq̄ bicipitis dei mēſem reſpicientem ac proſpicientē tranſacti anni finem futuriq; principia. Secundū dicauit Februo deo qui luſtrationum potens creditur.Luſtrari autem eo mēſe ciuitatem neceſſe erat quo ſtatuit ut iuſta diis manibus ſoluerentur. Nūmæ ordinationem finitimi mox ſecuti totidem diebus totidēq; menſibus ut Pompilio placuit annū ſuum computare cœperunt. Sed hoc ſolo diſcrepabant ꝙ menſes undetricenum:tricenumq; in numero alternauerūt.Paulopoſt Nūma in honorem imparis numeri ſecretum hoc

(margin: ianuarius; Februus deꝰ unde februarꝰ)

& ante Pythagorã parturiẽte natura unũ adiecit diem:quẽ ianuario dedit:ut tam in anno q̄ in mẽſibus ſingulis præter unũ februariũ impar numerus ſeruaret̃:nã q̄a.xii. menſes ſi ſinguli aut pari aut impari numero putarent̃ conſumationem parẽ facerẽt: unus pari numero inſtitutus unius amputationẽ imparẽ fecit. Ianuarius igit̃ aprilis iunius ſextilis ſeptember nouẽber decẽber undetricenis cenſebant̃ diebꝰ:& quintanas nonas habebãt:ac primo idus in oĩbus ad.xvii.Kalẽ.cõputabant̃.Martius uero maius quintilis & october dies triceno:ſingulos poſſidebãt.nõ ne in his ſeptimanæ erãt. Similiterq; poſt idus.x.&.vii.dies ĩ ſingulis uſq; ad ſeq̄ntes Kalẽ.cõputabãt̃.ſed ſolꝰ februarius.xx.&.viii.retinuit dies q̄ſi inferis & diminutio & par numerus cõueniret.

Menſes quot dies habent

¶De intercalatione. Cap.

c Vm ergo Romani ex hac diſtributiõe Pompilii ad lunæ curſum ſicut gręci annum propriũ computarent:neceſſario & intercalare menſem inſtituerunt more græcorum.Nã & græci cũ animaduerterent temere ſe.ccc.liiii. diebus ordinaſſe annum q̃m appareret de Solis curſu qui.ccc.lxv.diebꝰ & quadrãte zodiacum conficit:deeſſe anno ſuo.xi.dies & quadrantẽ intercalares ſtatuta rõne cõmenti ſunt:ita ut.viii.quoq; anno.lxxxx.dies:ex quibus tres menſes tricenum dierũ compoſuerit intercalarent:id græci fecerunt q̃m erat operoſum atq; difficile oĩbus annis.xi.dies & quadrantem intercalare.itaq; maluerunt hunc numerum octies multiplicare:& nonaginta dies qui naſcunt̃:ſi quadrans cum diebus.xi.octies cõponatur: inſerere:in tres menſes ut diximus diſtribuendos.Hos dies ὑπερβαίνοντασ menſes uero ἐμβολίμοισ appellitabãt.Hunc ergo ordinẽ romanis quoq; imitari placuit ſed fruſtra quippe fugit eos diem unum ſicut ſupra admonuimus additũ a ſe ad græcum numerum in honorem imparis numeri.Ea re per octennium cõuenire numerus atq; ordo non poterat.Sed nũdum hoc errore comperto per octo annos nonaginta quaſi ſuperfundendos græcorum exemplo computabãt dies.Alterniſq; annis binos uicenos:alternis ternos uicenoſq; intercalantes expenſabant intercalationibus.iiii. Sed octauo quoq; anno intercalatores octo effluebant dies ex ſingulis quibus uertentis anni numerum apud romanos ſuper gręcũ abundaſſe iam diximus:Hoc quoq; errore iam cognito hæc ſpecies emendationis inducta eſt.Tertio quoq; octennio ita intercalandos diſpenſabant dies ut non nonaginta ſed.lxvi.intercalarent cõpenſatis.xxiiii. diebus pro illis qui per totidẽ annos ſupra græcorũ numerum creuerant. Omni aũt intercalationi menſis februarius deputatus eſt q̃m is ultimus anni erat:Quod etiam ipſum de græcorum imitatione faciebant.Nam & illi ultimo anni ſui menſi ſuperfluos interſerebant dies ut refert Glaucippus qui de ſacris atheniẽſium ſcripſit. Verum una re a græcis differebant:nam illi confecto ultimo menſe:romani non confecto februario:ſed poſt.xx.&.iii.diem intercalabant terminalibus ſcilicet iam peractis.Deinde reliquos februarii menſis dies qui erant quinq; poſt intercalationem ſubiungebant(credo)uetere religionis ſuæ more ut februarium omnino martius ſequeretur.

¶De Nundinis. Cap.

Nũdinæ

ſ Ed cum ſæpe eueniret ut nundinæ modo in anni principẽ diem mõ in nonas caderent(utrunq; autem pernitioſum reipublicę putabat̃)remedium quo hoc auerteretur excogitatum eſt.Quod aperiemus ſi prius oſtenderimus cur nundinæ uel primis Kalen.uel nonis oĩbus cauebantur.Nam quotiens incurrẽte anno dies cœpit qui adiectus eſt nundinis:omnis ille annus infauſtis caſibus luctuoſus fuit maximeq; lepidiano tumultu opinio iſta firmata eſt.

¶De Nonis. Cap.

Seruii Tul. incertus dies natalis

n Onis aũt conuentus uniuerſæ multitudinis uitandus exiſtimabatur: qm̃ populus romanus exactis ẽt regibus diẽ hunc nonaꝝ maxime celebrabat: quẽ natalẽ Seruii Tullii exiſtimabant qa cũ incertũ eſſet quo menſe ſerui9 Tullius natus eſſet: nonis tñ natũ eſſe conſtaret: oẽs nonas celebri noticia frequentabant. Veritos ergo q diebus præerant neqd nundinis collecta uniuerſitas ob regis deſiderium nouaret cauiſſe ut nonæ a nũdinis ſegregarent̃. Vnde dies ille quo abũdare annũ diximus: eoꝝ eſt permiſſus arbitrio qui faſtis præerant: ut cũ uellẽt intercalarẽt dũmodo eũ in medio terminalioꝝ uel mẽſis intercalaris ita locarẽt. ut a ſuſpecto die celebritatẽ auerterẽt nundinarũ atqꝫ hoc eſt ꝙ quidãueterũ rettullerunt. nõ ſolũ menſem apud romanos: ueꝝ ẽt diem intercalarem fuiſſe.

Quando primũ intercalatũ ſit Nũdinæ a quo inſtitutæ

Quando aũt primã intercalatũ ſit: uarie refertur: & Macer qdem Licinius eius rei originẽ Romulo aſſignat. Antias libro. ii. Nũmam pompiliũ ſacroꝝ cã id inueniſſe cõtẽdit. Iunius Seruiũ Tulliũ regẽ primũ intercalaſſe cõmemorat: a quo & nũdinas inſtitutas Varroni placet. Tuditanus refert libro. iii. magiſtratũ deceuiros qui. x. tabulis. ii. addiderũt. de intercalando populũ rogaſſe Caſſius eoſdẽ ſcribit auctores: Fuluius id egiſſe. M. conſulem dicit ab urbe condita anno quingẽteſimo ſexageſimoſecũdo inito mox bello ætolico: Sed hoc arguit Varro ſcribẽdo antiquiſſimã legẽ fuiſſe inciſam ĩ colũna ærea a Lucio Pinario & Furio conſulibus cui mentio intercalaris aſcribit̃. Hæc de intercalandi principio ſatis relata ſint. Verũ fuit tp̃s cum pp ſuperſtitionem intercalatio oĩs omiſſa ẽ. Nõnũq uero per gratiã ſacerdotũ qui publicanis ꝓferri: uel imitari cõſulto anni dies uolebãt mõ auctio mõ retractio dieꝝ proueniebãt: & ſub ſpecie obſeruationis emergebat maior cõfuſionis occaſio. Sed poſtea. C. Cæſar oẽ hanc incõſtantiã tempoꝝ uagã adhuc & incertã in ordinẽ ſtatutæ definitionis coegit adnitente ſibi. M. flauio ſcriba qui ſcriptos dies ſingulos ita ad dictatorẽ rettulit ut & ordo eoꝝ inueniri facillime poſſit & inuento certus ſtatus pſeueraret: ergo. C. Cæſar exordiũ nouæ ordinationis initurus dies oẽs qui cõfuſionẽ adhuc poterãt facere cõſumpſit: eaqꝫ re factũ eſt ut annus cõfuſionis ultimus in q̃dringentos q̃draginta tres dies ꝓtenderet̃. poſt hoc imitatus ægyptios ſolos diuinaꝝ reꝝ oĩum cõſcios ad numerũ ſolis q diebus. ccc. lxv. & quadrãte curſũ cõficit annũ dirigere cõtendit. Nã ſicut lunaris annus mẽſis eſt: qa luna paulo minus q̃ mẽſem in zodiaci circuitiõe cõſumit: ita ſolis annus hoc dieꝝ numero colligẽdus eſt quẽ pagit: dũ ad id ſignũ ſe denuo uertit ex quo degreſſus eſt. uñ annus uertẽs uocat̃ & habet̃ magnus cũ lunæ annus breuis putet̃ Hoꝝ: Virgili9 utrũqꝫ cõplexus.

Quot dies anni uñ annus

Interea magnum ſol circumuoluitur annum.

Hinc Ateius Capito annũ a circuitu tp̃is putat dictũ quia ueteres an pro circum ponere ſolebant: ut Cato in originibus oratorũ: An terminũ ideſt circũ terminũ: & ambire pro circumire. Iulius ergo Cæſar decem dies obſeruationi ueteri ſuperadiecit: ut annum trecenti &. lxv. dies quibus ſol luſtrat zodiacum efficerent: & ne quadrans deeſſet: ſtatuit ut quarto quoqꝫ anno ſacerdotes qui curabant menſibus ac diebus unũ intercalarent diem eo ſcilicet menſe ac loco quo etiam apud ueteres menſis intercalabatur: ideſt ante quinqꝫ ultimos februarii menſis dies: idqꝫ biſextũ cẽſuit noiandum.

Biſextus

Dies autem decem quos ab eo additos diximus: hac ordinatione diſtribuit. In ianuarium & ſextilem & decembrẽ binos dies inſeruit. In aprilem aũt iunium ſeptembrem nouembrẽ ſingulos. Sed neqꝫ mẽſi februario addidit diem ne deum inferum religio imitaret̃. Et martio maio quintili, octobri ſeruauit primũ ſtatũ ꝙ ſatis pleno erat nu

mero

mero.i.dierum ſingulorum tricentorūq;.Ideo & ſeptimanas nonas ſic Numma conſtituit qa nihil in his iunius mutauit. Sed ianuarius ſextilis december: qbus Cæſar binos dies addidit: licet tricenos ſingulos habere poſt Cæſarē cœperint quintanas tn̄ habent nonas: & ab idibus illis ſequentes Kalen. in undeuiceſimum reuertuntur: qa Cæſar quos addidit dies neq; ante nonas neq; ante idus inſerere uoluit: ne nonarum: aut iduum religionem quæ ſtatuto erat die nouella cōperendinatione corrumperet. Sed nec poſt idus mox uoluit inſerere ne feriarum quarumcq; uiolaretur indictio. Sed peractis cuiuſq; menſis feriis locū diebus aduenis fecit. Et ianuario quidem dies quos diximus quartū & tertium Kalendas februarias dedit: aprili. vi. Kalendas maias: iunio. iii. Kalendas iulias: auguſto quartū & tertium Kalēdas ſeptembris: ſeptembri tertiū Kalēdas octobris: nouembri tertiū Kalen. decembris: decembri uero quartum & tertium Kalen. ianuarias. ita factū eſt ut cum oēs hi menſes qbus dies addidit ante hanc ordinationem habuiſſent menſis ſequentis Kalendas ad ſeptimū decimū reuertentes poſtea ex augmento additoꝝ dierū hi qui duos acceperūt ad nonūdecimum: q̄ uero unum ad octauumdecimum haberent reditū Kalendaꝝ. Feriarum tn̄ cuiuſq; menſis ordo ſeruatus eſt. Nā ſi cui feriæ tertius ab idibus dies feſtus aut feriatus fuit: & tunc ad ſextumdecimū dicebatur: Etiam poſt augmentū dierū eadem religio ſeruata eſt: ut tertio ab idibus die celebraret̄. licet ab incremento non iam ad decimumſextū Kalendas: ſed ad. vii. ſi unus: aut ad. xviii. ſi duo ſunt additi dicentur: Nā ideo nonos dies circa finē cuiuſq; menſis inſeruit: ubi finē oīum quæ in menſe erant reperit feriarum adiectoſq; oīs a ſe dies faſtos notauit ut maiorē daret actionibus libertatē. & nō ſolū nullum ne faſtū ſed nec comitialē quemq̄ de adiectis diebus inſtituit: ne ambitionem magiſtratuū augeret adiectio. Sic annū ciuilē Cæſar habitis ad lunā dimenſionibus conſtitutū edicto palam poſito publicauit. & hucuſq; error ſtare potuiſſet: ni ſacerdotes ſibi errorem nouū ex ipſa emendatione feciſſent. Nā cum oporteret diē qui ex quadrantibus confit: quarto quoq; anno confecto anteq̄ quintus inciperet intercalare: illi quarto non peracto ſed incipiente intercalabāt. Hic error. vi. &. xxx. annis permanſit quibus annis intercalati ſunt dies. xii. cum debuerint intercalari nouē. Sed hūc quoq; errorem ſero deprehenſum correxit Auguſtus qui annos. xii. ſine intercalari die tranſigi iuſſit ut illi tres dies qui per annos. xxx. &. vi. uitio ſacerdotalis feſtinationis excreuerant: ſequentibus annis. xii. nullo die intercalato deuorarent̄. Poſt hoc unū diem ſecundum ordinationem Cæſaris quinto quoq; incipiēte anno intercalari iuſſit. & oēm hunc ordinē æreæ tabulæ ad æternam cuſtodiā inciſione mandauit. Tunc horus: Dies quidem hic inquit intercalaris anteq̄ quintus annus incipiat inſerēdus cum ægypti matris artiū rōne conſentit: ſed nihil in illorū menſibus explicandis uidet̄ operoſum quos tricenum dierum oēs habent eo ꝙ explicitis. xii. menſibus. i. tricentis. lx. diebus exactis tunc inter auguſtum atq; ſeptembrem reliquos quinq; dies anno ſuo reddunt adnectentes quarto quoq; anno exacto intercalarem qui ex quadrantibus confit. At hic non a primo in ultimum menſis diem ad incrementū cōtinuum numerus accedit ſed poſt Kalendas dirigitur in nonas. inde ad quaſdā idus deflecti audio. Poſt rurſus ni fallor. immo ut nunc quoq; rettuliſti inſequentes Kalendas. Quæ oīa quid ſibi uelint ſcire equidem uellem. Nam illud ne conſequi poſſe me ſpero ut uocabula cōprehendam quæ ſingulis apud uos diebus adduntur dum alios faſtos uariiſq; aliis nominibus nuncupatis. Nundinas quoq; ueſtras neſcire me fateor de qbus obſeruatio tam diligens tam cauta narratur. Hæc ne mihi erubeſcendum eſt ignorare peregrino

Annus ciuilis.

a te uero Prætextate diſcere ne ciuem puderet. Tunc prętextatus: Non ſolū tibi inqͭt
horæ cum ſis ægypto oriundus: ſed ne nobis quidē quibus origo romana eſt erube/
ſcendū puto quærere: quod quæſitu dignum oēs ueteres putauerūt. Nam de Kalen
dis: nonis: & idibus: deq; feriarū uariis obſeruationibus innumeros auctores cura q̄
ſtionis exercuit: Et ideo nos quæ de his ab oībus dicta ſunt in unum breuiter colligi
mus. Romulꝰ cum ingenio acri quidē ſed agreſti ſtatū proprii ordinaret imperii: ini/
tiū cuiuſq; mēſis ex illo ſumebat die quo nouam lunam contigiſſet uideri qa nō conti
nuo euenit ut eodem die ſemp appareat: ſed mō tardius modo celerius ex certis cau/
Initium ſis uideri ſolet. Sic cōtingit ut dum tardius apparuit præcedēti menſi plures dies aut
menſis fa cum celerius pauciores darent̄: & ſingulis quibuſq; menſibus perpetuā numeri legē
ctum a primus caſus ad dixit. Sic factū eſt ut alii triginta & unū alii unde triginta ſortirētur
Romulo dies: oībus tñ menſibus ex die nonarum idus nono die repræſentari placuit: & inter
idus ac ſequentes Kalendas cōſtitutū eſt. xvi. dies eſſe numerādos: ideo menſis uberi
or duos illos quibus augebat̄ dies inter Kalendas ſuas & nonas habebat. Hinc aliis
quintus a Kalendis dies aliis ſeptimus nonas facit. Cæſar tamen (ut ſupra diximus)
ſtata ſacra cuſtodiens nec in illis menſibus quibus binos adiecit dies: ordinem uoluit
mutare nouarū: quia pactis totius menſis feriis dies ſuos rei diuinæ cautus inſeruit.
Priſcis ergo tpibus anteq̄ faſti a Cn. Flauio ſcriba inuitis patribus in oīum noticiā ꝓ/
derentur: pontifici minori hæc prouincia delegabatur ut nouæ lunæ primū obſerua/
ret aſpectum uiſamq; regi ſacrificulo nunciaret: itaq; ſacrificio a rege & minore ponti
Curia ca/ fice celebrato idem pontifex calata ideſt uocata in capitolium plebe iuxta curiam cala
labra briam: quæ cauſæ Romuli proxima eſt: quod numero dies a Kalendis ad nonas ſu/
Calabra pereſſent ꝓnunciabat: & quintanas qdem dicto quinquies uerbo καλῶ ſeptimas re/
& claſſis petito ſepties prædicabat. Verbū aūt καλῶ græcum eſt. i. uoco. Et hunc diem qui ex
unde his diebus qui calarent̄ primus eſſet: placuit Kalendas uocari. Hinc & ipſi curiæ: ad
Nonę un quā uocabant̄: calabræ nomen datū eſt & claſſi: ꝙ oīs in eam populus uocaret̄. Ideo
aūt minor pontifex numerum dierū qui ad nonas ſupereſſent calando ꝓdebat: ꝙ pri
mus nouam lunā oportebat nonaꝝ die populares qui in agris eſſent: cōfluere in urbē
accepturo accepturos cauſas feriarū a rege ſacrorū: ſciturosq; quod eſſet eo menſe fa/
ciendū. Vnde quidā hinc nonas æſtimant dictas: quaſi nonæ initium obſeruationis:
uel quod ab eo die ſemp ad idus nouē dies putent̄: ſicur apud tuſcos nonæ plures ha
bebant̄: ꝙ hi nono quoq; die regē ſuū ſalutabant: & de propriis negociis cōſulebant.

¶ Idus unde. Cap.

Duum porro nomen a Tuſcis: apud quos is dies itis uocat̄ ſumptum eſt.
i Item aūt illi interpretabantur Iouis fiduciam: Nam cum iouē accipiamus
Lucretiꝰ lucis auctorem: unde & Lucentium ſalii in carminibus canunt: & cretenſes
Διατηνημερον uocant: ipſi quoq; Romani Dieſpitrem appellant: ut diei patrem iu
Iouia fi/ re hic dies Iouis fiducia uocat̄: cuius lux cum ſolis occaſu non finitur: ſed ſplendorem
ducia diei & noctis continuat illuſtrante luna: quod ſemper in plenilunio. i. medio mēſe fie
ri ſolet. Diē uero qui uel nocturnis caret tenebris: Iouis fiduciā tuſco noīe uocauerūt
Iouis fe/ unde & oēs idus iouis ferias obſeruandas ſanxit antiquitas. Alii putant idus: ꝙ ea die
riæ idus plena luna uideatur: a uidendo idus appellatos: mox litteram. u. detractam. Sicut cō
unde tra qđ græci Δειν dicunt nos. u. littera addita uidere dicimus. Nonnullis placet idus
dictas uocabulo græco ἀποτοῦ εἰδουσ: qđ eo die plenā ſpēm luna demōſtret. Sūt
qui exiſtimēt idus ab oue iduli dictas, quā hoc noīe uocāt tuſci. & oībus idibus Ioui
immolatur

immolatur a flamine: Nobis illa ratio nois uero proprior exiſtimatur: ut idus uoce-
mus diem qui diuidit mẽſem. Iduare.n.ethruſca lingua diuidere eſt: unde uidua qua
ſi ualde idua.i.ualde diuiſa aut uidua.i.a uiro diuiſa. Vt autem idus oẽs Ioui: ita oẽs Vidua
Kalendas Iunoni tribuas & uaronis & pontificalis confirmat auctoritas. Quod etiã unde iduſ
laurentes patriis religionibus ſeruant: qui & cognomen deæ ex cerimoniis addiderũt ioui conſe
Kalendarem Iunonem uocantes. Sed & oĩbus Kalendis a mẽſe martio ad decembrẽ cratæ
huic deæ Kalendariũ die ſupplicant. Romæ quoq; Kalendis oĩbus præter q̃ pontifex Iuno calẽ
minor in curia calabra rem diuinam Iunoni facit ẽt regina ſacrorum.i. regis uxor por daris
cam uel agnam in regia Iunoni immolat: a qua ẽt Ianum iunonum cognominatum
diximus. ꝙ illi deo omnis ingreſſus: huic deæ cuncti Kalendarum dies uidentur aſcri Arthemiſ
pti Cum.n.initium menſium maiores noſtri ab exortu lunæ ſeruauerint: iure iunoni luna
Kalendas addixerunt lunam ac iunonem eandem putantes: uel quia luna per aerem
meat: unde & græci lunam αρτεμιν nuncupauerunt αεροτομιν ꝙ aera ſecat. Iuno ãt
aeris arbitra eſt merito initia menſiũ Kalendas huic deæ conſecrauerunt. Nec hoc prę
termiſerim: quod nuptiis copulandis Kalendas nonas & idus religioſas.i. deuitãdas
conſuerunt. Hi enim dies præter nonas feriati ſunt. feriis aũt uim cuiq̃ fieri piaculare
eſt ideo tunc uitantur nuptiæ: in quibus fieri uis uirginibus uidetur. Sed Veriũ Flac-
cum iuris pontificii peritiſſimũ dicere ſolitum refert Varro: quia feriis tegere ueteres
foſſas liceret: nouas facere ius non eſſet: ideo magis uiduis q̃ uirginibus idoneas eẽ fe-
rias ad nubendum. Subiiciet aliquis. Cur ergo nonis ſi feriatus dies non eſt. prohibet
celebritas nuptiarum? Huius quoq; rei in aperto cauſa eſt. Nam quia primus nuptia
rum dies uerecundiæ datur poſtridie aũt nuptam in domo uiri domũ incipere opor-
tet adipiſci. & rem facere diuinam. Omnes autem poſtriduani dies ſeu poſt Kalend. Poſtri-
ſeu poſt nonas iduſue ex æquo atri ſunt. ideo & nonas inhabilis nuptiis eſſe dixerunt: duani di-
ne nupta aut poſtera die libertatem auſpicaretur uxoriam. aut atro immolaret: quo es qui ſũt
nefas eſt ſacra celebrari. Sed quia nos ad cõmemorationem dierum ordo deduxit: de & atri di-
hoc quoq; quod Hori noſtri conſultatio continet: pauca dicenda ſunt. cuntur

De Diuiſione dierum.

Vma ut in menſes annum: ita in dies mẽſem quemq; diſtribuit dieſq; oẽs
aut feſtos: aut profeſtos: aut interciſos uocauit: Feſti diis dicati ſunt. profe
ſti hoibus ob adminiſtrandam rem priuatam publicãq; conceſſi. interciſi
deorum hoiumq; cões ſunt: Feſtis inſunt ſacrificia epulæ ludi feriæ. Profeſtis faſti co-
mitiales comprehendini ſtati præliares. Interciſi in ſe non alia diuiduntur. illorum.n.
dierum quibuſdam horis fas eſt. quibuſdam fas non eſt ius dicere. Nam cum hoſtia
cæditur fari: nephas eſt. Intercæſa & porrecta fari licet. Rurſus cum adolet̃ nõ licet.
Ergo de diuiſione feſtorum & profeſtorũ dierum latius diſſerendũ eſt: Sacra celebri
tas eſt: uel cum ſacrificia diis offeruntur uel cũ diis diuinis epulationibus celebratur:
uel cum ludi in honorem aduntur deoꝝ: uel cum feriæ obſeruantur Feriarum aũt pu
blicarum genera ſunt quattuor. Aut.n. ſtatiuæ ſunt: aut conceptiuæ: aut imperatiuæ ſtatiuæ
aut nundinæ. Et ſunt ſtatiuæ uniuerſi populi cões certis & conſtitutis diebus ac men- feriæ
ſibus & in faſtis ſtatis obſeruationibus annotatæ: in quibus præcipue ſeruantur ago- Concepti
nalia carmentalia lupercalia. Conceptiuæ ſunt quæ quot annis a magiſtratibus uel ſa uæ
cerdotibus concipiuntur in dies: uel certos uel ẽt incertos ut ſunt Latinæ ſementinæ impatiuę
Paganalia Compitalia: Imperatiuæ ſunt: quas conſules uel prætores pro arbitrio po aut nun-
teſtatis indicunt. Nundinæ ſunt paganorum.i.ruſticorum quibus conueniunt q̃ ne- dinæ

gociis propriis meſ mercibus prouiſuri. Sunt præterea feriæ propriæ familiarum: ut Claudiæ familiæ: uel Aemiliæ ſeu Iuliæ ſiue Corneliæ: & ſi quas ferias propriæ quæq; familia ex uſu domeſticæ celebritatis obſeruat. Sūt ſinguloꝝ: ut in nataliū fulgurūq; ſuſceptiones. Item funerū atq; expiationū apud ueteres quoq; quiſq; qui nominaſſet ſalutem ſemoniam: ſeiam: ſegetiam: tutilianam ferias obſeruabat. Itē Flaminica quotiens tonitrua audiſſet: feriata erat: donec placaſſet deos. Affirmabat autē ſacerdotes

flamices nō licet ui deri feriæ opus fieri

populi ferias: ſi in dictis conceptiſq; opus aliquod fieret. Præterea regem ſacrorū flamineſq; non licebat uidere feriis opus fieri: & ideo per preconē denunciabāt. ne qd tale ageretᷓ: & præcepti negligens multiplicabatur. Pręter mulctā uero affirmabant eū qui talibus diebus imprudens aliqd egiſſet: porco piaculum dare debere: prudentem expiare non poſſe Scæuola pontifex aſſeuerabat. Sed Vmbro negat eum pollui: qui opus uel ad deos pertinens ſacrorumue cā feciſſet: uel aliquid ad urgentem uitæ utilitatem reſpiciens actitaſſet. Scæuola deniq; conſultus quid feriis agi liceret: reſpondit: quod ꝑtermiſſum noceret: Quapropter ſi bos in ſpecus decidiſſet: eumq; paterfamilias adhibitis operis liberaſſet: non eſt uiſus ferias polluiſſe: nec ille qui trabem tecti fractam fulciando ab iminenti uindicauit ruina. Vnde & Maro oīum diſciplinarum peritus ſciens lauari ouem aut lanæ purgandæ aut ſcabiæ curandæ gratia: pronunciauit. tunc ouem per ferias licere merſari: ſi hoc remedii cā fieret: Balantūq; gregem fluuio merſari ſalubri: Adiiciendo. n. ſalubri: oſtendit autendi morbi gratia tantū modo non ēt ob lucrū purgandæ lanæ cā fieri conceſſum. Hæc de faſtis & qui inde naſcuntᷓ

Faſti Nefaſti Comitiales cōpendini ſtati Præliares

qui ēt nefaſti uocant. Nunc de profeſtis & qui ex his ꝓcedunt loquamur: ideſt faſtis: comitialibus: cōperendinis: ſtatis præliaribus. Faſti ſunt quibus licet fari prætori tria uerba ſolēnia: do: dico: addico. His cōtrariis ſunt nefaſti. Comitiales ſunt qbus cū populo agi licet. Et faſtis qdē lege agi pōt: cū populo nō pōt: comitialibus utrunq; pōt. Cōperendini qbus uadimoniū licet dicere. Stati q iudici cā cū peregrino inſtituuntᷓ: ut Plautus in Gurgulione: Status cōdictus cū hoſte interceſſit dies. Hoſtē nūc more uetere ſignificat peregrinū: Præliares ab iuſtis non ſegregauerim: ſiquidē iuſti ſunt cōtinui. xxx. dies qbus exercitui imperato uexillū ruſſi coloris in arce poſitū ē. Præliares aūt oēs qbus fas eſt res repetere: uel hoſtem laceſſere Nā cum latiaꝝ hoc eſt latinarū ſolēne concipitᷓ: item diebus ſaturnalioꝝ: ſed & cū mundus patet: nefas eſt prælīū ſumere. Quare nec latinaꝝ tpe quo publice quondā induciæ inter Romanū populū latinoſq; firmatæ ſunt: inchoari bellū dicebat: nec Saturni feſto q ſine ullo tumultu bellico creditᷓ imperaſſe: nec patente mūdo qd' ſacrū Diti patri & Proſerpinæ dicatū eſt: meliuſq; occluſa Plutonis fauce eundū ad ꝑliū putauerūt. Vnde & Varro ita ſcribit: Mundus quom patet: deoꝝ triſtiū atq; inferū quaſi ianua patet: ꝑpterea non mō ꝑlium cōmitti: uerū ēt delectū rei militaris cā habere: ac militē ꝑficiſci nauem ſoluere: uxorē liberū quærendoꝝ cā ducere religioſum Vitabant ēt feriis ſicut Varro in augurum libris ſcripſit i hæc uerba: Viros uocare feriis nō oportet ſi uocauit piaculū eſto. Sciendū eſt tñ eligendi ad pugnandū diem Romanis tūc fuiſſe licentiā ſi ipſi inferrēt

Dies poſtriduani

bellū: at cū exciperent nullū obſtitiſſe diē: quo minus uel ſalutē ſuam uel publicā defenderent dignitatē. Quis. n. obſeruationi locus cū eligendi facultas nō ſuperſit: Dies aūt poſtriduanos ad oīa maiores noſtri cauēdos putarūt quos ēt atros uelut īfauſta appellatione damnarunt. Eoſdē tñ nonnulli cōes uelut ad emendationē nois uocitauerūt. Horum cām Gellius annaliū libro. xx. & Caſſius Hemina hiſtoriā libro. ii. referunt anno ab urbe cōdita tricenteſimo ſexageſimo tertio a tribunis militū Virgulo

Manlio Eolio poſthumio collegiſq; eorum in ſenatu tractatũ:quid eſſet:pp quod to
tiens inter paucos annos male eſſet afflicta reſpu.& ex præcepto patrũ Luciniũ Aqui
niũ aruſpicẽ in ſenatũ uenire iuſſum religionẽ requirendaꝝ gratia dixiſſe Quintum
Sulpiciũ tribunum militũ ad aliã aduerſum gallos pugnaturũ rem diuinã dimicãdi
gratia feciſſe poſtridie idus quintilis.Item apud cremerã multiſq; aliis tẽporibus & lo
cis poſt ſacrificiũ die poſtero celebratũ male ceſſiſſe conflictũ.Tũc patres iuſſiſſe: ut
ad collegiũ pontificũ de his religiõibus referret̃:pontificeſq; ſtatuiſſe poſtero die oẽs
Kalendas:nonas:idus:atros dies habendos ut hi dies neq; præliares neq; puri neq; co
mitiales eſſent:Sed & Fabius Maximus Seruilianus pontifex in libro.xii.negat opor — Atri dies
tere atro die parentare qa tunc quoq; Ianũ Iouẽq; præfari neceſſe eſt quos noiari atro — ſunt
die non oportet.Ante diẽ quoq; quartũ Kalendas uel nonas uel idus tanq̃ inominalẽ — Calendæ
diẽ pleriq; uitant.Eius obſeruationis an religio ulla ſit tradita:quæri ſolet.Sed nos ni — Nonæ
hil ſuper ea reſcriptũ inuenimus niſi quod Quintus Claudius annaliũ quinto cladẽ — Idus
illã uaſtiſſimã pugnæ cãnenſis factã refert ante diem quartũ nonas ſextilis.Ad rẽ ſa/ — Canenſis
ne militarẽ nil attinere notat Varro utrũ faſtus uel nefaſtus dies ſit:ſed ad ſolas hoc — pugna
actiones reſpicere priuatas.Quod aũt nundinas ferias dixi põt argui: quia Titus de — quo die
feriis ſcribens nundinarũ dies nõ inter ferias rettulit:ſed tm̃ ſolẽnes uocauit. Et quod — facta
Iulius Modeſtus affirmat:Meſſalia augure cõſulẽte põtifices ad nũdinaꝝ romanaꝝ — An nũdi
nonarũq; dies feris tenerent̃:reſpondiſſe eos:nundinas ſibi ferias non uideri.Et quod — nę ſint fe.
Trebatius in libro primo religionũ ait nundinis magiſtratũ poſſe manumittere:iudi
ciaq; addicere.Sed cõtra Iunius Cæſar.xvi.auſpicioꝝ libro negat nũdinis cõcionẽ ad/
uocari poſſe.i.cũ populo agi:ideoq; nundinis romanoꝝ haberi comitia nõ poſſe.Cor
nelius ẽt Labeo primo faſtorũ libro nũdinis ferias eſſe ꝓnunciat.Cãm uero huius ue
ritatis apud Graniũ Licinianũ libro.ii.diligẽs lector inuenit.Ait.n.nũdinas Iouis fe — Iouiſ ferię
rias eſſe ſiquidẽ flaminica oibus nundinis in regia Ioui arietẽ ſoleat imolare. ſed lege
hortenſia effectũ:ut faſtæ eſſent:uti ruſtici qui nundinãdi cauſa in urbẽ ueniebant li/
tes cõponerent Ne faſto.n.die prætori fari non licebat.Ergo qui ferias dicunt a men
dacio uindicant̃ patrocinio uetuſtatis:qui cõtra ſentiunt æſtimatu ætatis quæ legẽ ſe
cuta eſt:uera depromunt.Harum originẽ quidã Romulo aſſignant:quẽ comunica
to regno cum Tito Tatio ſacrificiis & ſodalitatibus inſtitutis nundinas quoq; adieciſ
ſe cõmemorant:ſicut Tuditanus affirmat.Sed Caſſius Seruiũ Tulliũ feciſſe nundi/ — Feriaꝝ &
nas dicit:ut & in urbẽ ex agris cõuenirent:urbanas ruſticaſq; res ordinaturi.Gemin9 — nundina/
ait diẽ nundinaꝝ exactis iã regibus cœpiſſe celebrari:qa pleriq; de plebe repetita Ser — rũ origo
uii Tullii memoria parẽtarẽt ei nundinis:cui rei ẽt Varro conſentit.Rutilius ſcribit — Vnde nũ
romanos inſtituiſſe nundinas:ut octo quidẽ diebus in agris ruſtici opus facerent no — dinæ
no aũt die intermiſſo rure ad mercatũ legeſq; accipiendas Romã uenirent: & ut ſcita
atq; cõſulta frequentatiore populo referrent̃.quæ trinundino die ꝓpoſita a ſingulis
atq; uniuerſis facile naſcebantur:Vnde ẽt mos tractus ut leges trinundino die ꝓmul
garentur:ea re ẽt candidatis uſus fuit in comitiũ nundinis uenire & in colle cõſiſtere:
unde corã poſſent ab uniuerſis uideri.Sed hæc oĩa negligentius haberi cœpta & poſt
abolita:poſtq̃ trinundino ẽt ob multitudinem plebis frequentes adeſſe cœperint.Eſt
etiã nundina romanoꝝ dea a nono die naſcentiũ nuncupata qui luſtricus dicitur.Eſt — Nundina
aũt dies luſtricus quo infantes luſtrantur & nomẽ accipiunt: ſed is maribus nonus: — Dies
octauus eſt fœminis.Plene(ut arbitror)anni ac menſium cõſtitutione digeſta: Hẽt — luſtricus
Horus quoq; noſter quod de dierũ uocabulis & obſeruatiõe cõſuluit. & ſcire equidẽ

uelim:nunquid ſit quod argutus niligena & gentis accola numeroꝶ potentis ex hoc
ordine romanæ diſpẽſationis irrideat:an tuſcum quoq; tyberim aliquid ex diſciplinis
ſuis hauſiſſe conſentiat. Subiecit Euſtachius. Nõ ſolũ Horus noſter grauis uir & or-
natus ſed nec quiſq̃ alius(ut extimo)tam futilis poſſet eſſe iudicii qui romani anni ſic
ad unguẽ(ut aiunt)mendatum ordinem non probaret:cui maiorem gratiam & te-
nax memoria & luculenta oro referentis adiecit. nec mirũ ſi hac digeries morſum re-
prehenſionis euaſit cui accerſita eſt ab ægypto poſtremæ correctionis auctoritas. nã
Iulius Cæſar ut ſyderũ motus de quibus non indoctos libros reliq̃t:ab ægyptiis diſci
plinis hauſit ita hoc quoq; ex eadẽ inſtitutione mutuatus eſt:ut ad ſolis curſum finiẽ-
di anni tempus extenderet Latii uero ueteres incolæ:quia nihil iam tũ diſcere ab ægy
ptiis licebat ad quã nullus illis cõmeatus patebat:morẽ gratiæ in menſium numerã-
dis diebus ſecuti ſunt:ut retro uerſum cedente numero ab augmento in diminutionẽ
cõputatio reſoluta deſineret. Ita.n.nos decimũ diem deĩde nonũ & poſtea octauum
dicimus:ut athenienſes Δεκατην και ει νατην φθινοντοσ μηνοσ ſoliti ſunt dicere
Homerus quoq; cum ait του μεν φθινοντοσ του δε ισαμεινοιο quid aliud niſi il-
lum ισαμεινον dicit cuius paulatim dificientis ſupputatio in nomen deſinit ſecuturi
& φθινοντα illum qui præcedit numeꝶ ſucceſſurus priori in defectũ meanti: Quod
& Homerus noſter mãtuanus intelliges illud ſtare dici:ad qd acceditur ait: Stat ſua
cuiq; dies:extremũ diem ſtare dicens:quaſi ad quẽ per oẽs eat̃. Idẽ poeta doctrina ac
uerecũdia iuxta nobilis ſciens romanos ueteres ad lunæ curſum:& ſequentes ad ſolis
anni tpa digeſſiſſe utriuſq; ſęculi opinioni reuerentiã ſeruãs: Vos clariſſima mũdi Lu
mina inq̃t:labẽtẽ cælo quæ ducitis annum Liber & alma ceres tã lunam q̃ ſolẽ duces
anni hac inuocatiõe deſignans: Hic Auienus: Hoc equidẽ mecum multũ ac frequen
Quod ter agitaui:qd ſit qd ſolem mõ Apollinẽ:mõ libeꝶ:mõ ſub aliaꝶ appellationũ uarie
cũ ſit tm̃ tate ueneremur. Et quia ſacroꝶ oĩum præſulẽ eſſe te uecti ꝑtextate diuina uoluerũt:
unus de⁹ perge q̃ſo rõnem mihi tantæ ſub uno noĩe in noĩbus diuerſitatis apire. Tũ Vectius:
tamẽ plu Caue extimes mi Auiene poetaꝶ gregẽ:cũ de diis fabulant̃ nõ ab ędītis plerũq; phiæ
res nomi ſemina mutuari. Nã quod oẽs pene deos dũtaxat qui ſub cælo ſunt:ad ſolẽ referunt:
nentur ꝓ nõ una ſuperſtitio ſed rõ diuina cõmendat. Si.n.ſol(ut ueteribus placuit)dux & mo
pter offi- derator eſt reliquoꝶ luminũ:& ſolus ſtellis erãtibus p̃ſtat:ipſaꝶ uero ſtellaꝶ curſus
cia ordinẽ reꝶ humanaꝶ ut quibuſdã uidet̃ pro ptãte diſponũt:uel(ut Plotino conſtat
placuiſſe)ſignificãt:neceſſe eſt ut ſolẽ qui moderat̃ noſtra moderantes:oĩumq; circa
nos gerunt̃ fateamur auctorẽ. Et ſic Maro cũ de una iunone diceret:quo numĩe læſo
oſtendit unius diei effectus uarios pro uariis cẽſendos eſſe numinibus ita diuerſæ uir
tutes ſolis noĩa diis dederunt unde εν το παν ſapientum principes prodiderunt. Vir-
Hermis tutem igitur ſolis quæ diuinationi curationiq; præeſt: Apollinem uocauerunt: Quæ
ſermonis auctor eſt Mercurii nomen accepit. Nam quia ſermo interpretatur cogita
tiones latẽtes:ερμησ απο του ερμηνευειν propria appellatiõe uocitatus eſt. Virtus
ſolis quæ fructibus effectus eiuſdem eſt qui frugibus præeſt. & hinc natæ ſunt appel
lationes deoꝶ ſicut cæteroꝶ qui ad ſolem certa & arcana rõne referuntur. Et ne tanto
ſecreto nuda p̃ſtetur aſſertio:auctoritates ueterum de ſingulis cõſulamus Apollinis
nomen multiplici interpretatiõe ad ſolem refertur:cuius rei ordinẽ pergam pandere.
Plato ſolẽ απολλωνα cognominatũ ſcribit:απο του παλλειν τασ ακτινασ.i.a ia-
Apollo ctu radioꝶ. Chryſippus Apollinẽ ωσ ουχι των παλλων και φαυλων ουσιον του
πυροσοντα. Primam enim noĩs litteram retinere ſignificationem negandi νορτι μο

ἕνος ἐστὶ καὶ οὐχὶ πολλοί. Nam & latinitas eum quia tantã claritudinem ſolus obti
nuit: ſolẽ uocauit. Speuſippus ꝙ ex multis ignibus cõſtet uis eius ὡς ἀπὸ πολλῶν οὐ-
σιῶν πυρὸς αὐτοῦ συνεστῶτος Κλεάνθης ὡς ἀπ' ἄλλων τὰς ἀνατολὰς ποιου-
μένου quod ab aliis atq; aliis locoꝝ declinationibus faciat ortus cornificius arbitra
tur Apollinem noĩatum ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν. i. quia intra circuitũ mundi: quẽ græci
πόλον appellant impetu latus ad ortus refertur. Alii cognominatũ Apollinem pu
tant ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα. Examinat. n. & perimit animãtes: cum peſtẽ intempiæ
caloris ĩmittit: ut Euripides in Phæthonte ὦ χρυσοφεγγὲς ἥλιως σ' ἀπόλλωνα ἐμ-
φανῶς κλήζει βροτὸς μ' ἀπολέσας ὅθε. Idẽ Archilochus ἄναξ ἄπολλον καὶ σὺ
τοὺς μὲν αἰτίους σήμαινε καὶ σφᾶς ὄλλυ ὥσπερ ὀλλύεις. Deiq; inuſtus mor
bo ἀπολλωνοβλήτους καὶ ἡλιοβλήτους appellãt: Et q̃a ſimiles ſũt ſolis effecti
bus effectus lunæ in iuuãdo nocẽdoq;: iõ fœminas certis afflictas morbis σεληνοβ-
λήτους καὶ ἀρτεμιδοβλήτους uocant. Hinc eſt quod arcu & ſagittis Apollinis
ſimulachra decorãtur: ut per ſagittas intelligatur uis emiſſa radioꝝ αὐτὰρ ἔπειτ' αὐ-
τοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς βάλλε. Idem auctor eſt & publicę ſoſpitatis quam
creditur ſol animãtibus præſtare temperie. Sed quia perpetuã præſtat ſalubritatem:
& impeſtilens ab ipſo caſus rarior eſt: ideo Apollinis ſimulachra manu dextera gra-
tias geſtant. arcum cũ ſagittis ſiniſtra ꝙ ad noxã ſit pigrior: & ſalutẽ dextera manus
ꝓmptior largiatur. Hinc eſt ꝙ eidẽ attribuitur medendi poteſtas: q̃a temperatus ſo
lis calor morboꝝ oĩum fuga eſt. Nam tam ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους ἀπόλ-
λωνα q̃ ἀπελλωνα cognominatũ putant: Quæ ſñia latini quoq; noĩs enunciationi con
gruens fecit ne huius dei nomẽ referemus: ut Apollinem appellantẽ mala intelligas:
quẽ athenienſes ἀλεξίκακον appellãt. Sed & Lindii colũt Apollinẽ λοίμιον hoc co
gnomine finita peſtilẽtia nuncupatũ: eadẽ opinio ſoſpitalis & medici dei in nr̃is quo- Leomius
q; ſacris fouet̃. Namq; uirgines ueſtales ita indigitãt: Apollo medice: Apollo pæã. apollo
Cũ ergo ſint huiuſce ſideris. i. ſolis duo maximi effectus alter quo calore temperato
mortaliũ uitã iuuat: alter quo iactu radioꝝ nõnunq̃ peſtiferꝝ ĩmittit uirus duo eadẽ-
q; cognomina circa ſingulos effectus propriis enũciatiõibus ſignant appellãtes deũ
ἰήιον atq; παιᾶνα: q̃ cognomina utriq; effectui ſũt apta ut ſit ἰήιος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι.
. i. a ſanãdo: & παιὰν ἀπὸ τοῦ ἢ ἀνείνται ἀνίας: & rurſus: ἀπὸ τοῦ ἱέναι ab imittẽ-
do: βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς καὶ παιὰν ἀπὸ τοῦ παίειν a feriendo obtinuit tñ ut cũ
ſanitatẽ dari ſibi precant̃: ἰὴ παιὰν p η lr̃am enũciẽt i. medere παιάν. Cũ aũt ἵε πα-
ιὰν p ε lr̃am dicũt cum aſpiratiõe prioris litteræ: ſignificãt hoc dici in aliquã aduerſa
precatiõe βάλλε παιάν. i. ĩmitte feriẽdo: qua uoce ferunt Latonã uſam cũ Apollinẽ
ortaret̃ impetum Pythoni: inceſſere ſagittis: cuius rei naturalem rõnem ſuo loco red
dam: Hãc uocem. i. ἵε παιὰν confirmaſſe fert̃ oraculum delphicũ atheniẽſibus petẽ
tibus opem dei aduerſus amazonas Theſeo regnante: nãq; inituros bellum iuſſit his
ipſis uerbis ſemetipſum auxiliatorem inuocari hortariq;. Apollodorus in libro. xiiii.
περὶ θεῶν ἰήιον ſolem ſcribit ita appellari Apollinem ἀπὸ τοῦ κατὰ κόσμον ἰέσθαι
καὶ ἰέναι: ꝙ ſo per orbem impetu fertur: Sed Tymotheus ita σύ τ' ὦ τὸν ἀεὶ πόλον
οὐράνιον λαμπραῖς ἀκτῖσιν ἥλιε βάλλων πέμψον ἑκαβόλον ἐχθροῖς βέλος σᾶς
σ' ἀπὸ νευρᾶς παιάν. Eundem deum præſtante ſalubribus cauſis οὔλιον appellãt
ideſt ſanitatis auctorem ut ait Homerus οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε Menãdrus ſcribit
mileſios ἀπόλλωνι οὐλίῳ pro ſalute ſua immolare. Φερεκύδης refert theſeacum Vlios
in cretam ad minotaurum duceretur uouiſſe pro ſalute atque reditu ſuo ἀπόλλωνι apollo

ουλιω καὶ αρτεμιδι ουλια nec miꝝ ſi gemini effectus uariis noībus celebrantur: cũ alios quoq; deos ex contrario in eadẽ re duplici cenſeri & poteſtate accipiamus & nomine ut Neptũnum quem alias ενοσιχθονα.i.terram mouentem: alias ασφαλιωνα: ſtabiliẽtem uocant. Itẽ Mercurius hoīum mentes oculos & excitat & ſopit ut ait poeta ειλετο δε ραυδον τητανδρορον ομματαθελγει. Vnde & Apollinem.i.ſolem modo ſoſpitatem modo peſtẽ ſignificantibus cognominibus adoramus: cum tñ peſtis quæ ab eo noxiis imittitur: aperte hunc deũ bonis propugnare ſignificet. Hinc eſt ꝙ apud Pachynnum Siciliæ ꝓmontorium Apollo libyſtinus eximia religiõe celebratur. Nam cũ libyci inuaſuri Siciliam claſſem appuliſſent ad id promontorium Apollo qui ibi colitur inuocatus ab incolis imiſſa hoſtibus peſte & pene cunctis ſubita morte interceptis libyſtinus cognominatus eſt. Noſtris quoq; cõtinet' annalibus ſimilis eiuſdem dei præſentiæ maieſtas. Nam cũ ludi primo romæ Apollini celebrarent: ex uaticinio Martii uatis carmineq; ſibyllino repentino hoſtis aduẽtu plebes ad arma excitata hoſti occurrit: eoq; tpe nubes ſagittaꝝ in aduerſos uiſa ferri & hoſtẽ fugauit: & uictores romanos ad ſpectacula dei ſoſpitalis reduxit: Hinc intelligit' prælii cã non peſtilentiæ (ſicut quidam exiſtimant) ludos inſtitutos. Hæc eſt aũt huius exiſtimationis ratio ꝙ tunc ſol ſuper ipſum noſtræ habitationis uerticẽ fulget: Nam cancer in eſtiuo tropico eſt: in quo meãte ſole radii temperatã noſtrã non eminus ſed ſuperne demiſſi rectis fulgoribus luſtrãt. Vnde extimatũ eſt a nõnullis ad propiciandum tũc maxime deum caloris apollinaribus litari: ſed inuenio in litteris hos ludos uictoriæ nõ ualitudinis cã (ut quidam annalium ſcriptores memorãt) inſtitutos bello.n.punico hi ludi ex libris ſibylinis primũ ſunt inſtituti ſuadente Cornelio Ruffo deceũiro: qui propterea Sibylla cognominatus eſt: & poſtea corrupto noīe primus Sylla cœpit uocitari. Fertur aũt in carminibus Martii uatis cuius duo uolumina illata ſunt in ſenatũ inuẽtum eſſe ita ſcriptũ: Hoſtem romani ſi ex agro pellere uultis uomicamq; quæ gentiũ uenit lõge: Apollini cẽſeo uouendos ludos q quot annis cõiter Apollini fiant. His ludis faciẽdis præſit is prætor q ius populo plebiq; dabit. Sũmũ deceũiri græco ritu hoſtiis ſacra faciant. hoc ſi recte facietis: gaudebitis ſemper: fietq; reſpu. melior. Nam is diuus extinguet per duellos ueſtros: qui ueſtros cãpos paſcũt placide. Ex hoc carmine cum procurãdi gratia dies unus rebus diuinis impẽſus eſſet: poſtea ſenatuſcõſultum factũ: uti deceũiri (quo magis inſtruerẽtur de ludis Apollini agundis req; diuina recte facienda) libros ſibylinos adirẽt: in quibus cũ eadem repta nũciatum eſſet: cenſuerũt patres Apollini ludos uouendos faciẽdoſq;: inq; eam rem duodecim milia æris prætori & duas hoſtias maiores dari: deceq; uiris præceptũ eſt ut græco ritu hiſce hoſtiis ſacrũ facerẽt Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latonæ boue fœmina aurata ludos in circo populus coronatus ſpectare iuſſus. Hæc præcipue traditur origo ludoꝝ apollinarium. Nũc ex aliis quoq; huius diei nominibus eundem eſſe apollinem & Solem probemus. Loxias cognominat': ut ait Aenopides: οτι εκπορευεται τον λοξον κυκλον απο δυσμων επ ανατολας κινουμενος.i.ꝙ obliquum circulum ab occaſu ad oriẽtem pergit. Aut ut Cleantes ſcribit επειδη καθελικας κινειται λοξαι γαρ εισι καὶ αυται: ꝙ flexuoſum pergit iter. η οτι τας λοξας ακτινας ιησει εφ ημας βορειους οντας νοτιος ων: uel ꝙ tranſuerſos in nos a meridie imittit radios: cũ ſimus ad ipſum ſeptẽtrionales Delius cognominatur απο του δηλα καὶ φανερα παντα ποιειν τω φωτι: ꝙ illuminando omnia clara demonſtret. φοιβος appellatur (ut ait Cornificius) απο του φοιταν βια: ꝙ ui fer-

Libyſtinus Apollo

Sibylla q & Sylla

Varia nomina Apollinis

tur. Pleriq; aũt a ſpecie & nitore phœbum. i. καφόραν καί λάμπρον dictum putãt. item Phaneta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν ἐπιλαμφαίν ἑταίνεος: quia ſol quotidie renouat ſeſe. Vnde Virgilius: Mare nouum. Camerieſes qui ſacram ſoli incolũt inſulã ἀεὶ γενέτην Apollini imolãt τῶ τὸν αὐτὸν ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ γεννᾶν: ideſt ꝙ ſemper exoriens gignit̃: quiq; ipſe generat uniuerſa: ſeminãdo: fouendo: ꝓducendo: alendo: augendoq;. Apollinis Lycii plures accipimus cognominis cauſas. Antipater ſtoicus lycium Apollinẽ nuncupatũ ſcribit ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου. Cleãthes Lyciũ Apollinem appellatũ notat ꝙ ueluti lupi pecora rapiũt: ita ipſe quoq; humorẽ eripit radiis. Priſci græcoꝝ primã lucem quæ ꝓcedit ſolis exortus λύκην appellauerũt ἀπὸ τοῦ λύκου. i. tẽporis. hodieq; lycophos cognominant de quo tpe ita poeta ſcribit: ἦμος δ᾽ οὔτ᾽ ἄρ πω ἠώς ἐστι ἀμφιλύκη νύξ. idẽ Homerus: εὔχεο δ᾽ Ἀπόλλωνι λυκηγενέτῃ κλυτοτόξῳ qd̃ ſignificat τῷ γεννῶντι τὴν λύκην q generat exortu ſuo lucem. Radiorũ. n. ſplendor propinquitatẽ ſolem longe lateq; præcedens aut atq; caliginẽ paulatim extenuans tenebraꝝ parit lucẽ Neq; minus romani ut pleraq; alia ex græco ita & lucẽ uidenẗ a lyce figuraſſe. Annũ quoq; uetuſtiſſimi græcoꝝ λυκάβαντα appellant τὴν ἀπὸ τοῦ λύκου ideſt ſole βαινόμενον καὶ μετρούμενον λύκον ãt ſolẽ uocari ẽt Lycopolitana Thebaidos ciuitas teſtimonio eſt: quæ pari religiõe Apollinẽ itẽq; lupũ hoc ẽ λύκον colit in utroq; ſolẽ uenerãs ꝙ hoc aĩal rapit & cõſumit oĩa in modũ ſolis ac plurimũ oculoꝝ acie cernẽs tenebras noctis euincit: ipſos quoq; λύκους a lyce. i. a luce prima appellatos qdam putãt: qa hæ feræ maxime id tps aptum rapiendo pecori obſeruant ꝙ ante lucanũ poſt nocturnam famem ad paſtũ ſtabulis expellitur. & Apollinẽ πατρῷον cognominauerunt non propria gentis unius ac ciuitatis religione ſed ut auctorẽ progenerandarũ oĩum rerũ ꝙ ſol humoribus exiccatis progenerandaꝝ oĩbus præbuit cãm: ut ait Orpheus πατρὸς ἔχοντα νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν. Vnde nos quoq; Ianũ patrẽ uocam9 ſolem ſub hac appellatione uenerantes. νόμιον ἀπόλλωνα cognominauerunt. non ex officio paſtorali: ut fabula per quã fingitur Admeti regis pecora paviſſe. Sed quia ſol paſcit oĩa quæ terra ꝓgenerat unde nõ unius generis: ſed oĩum pecorum paſtor canitur: ut apud Homeꝝ Neptuno dicẽte φοῖβ᾽ ἑ σὺ δ᾽ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες: atq; idem apud eundem poetam equarũ paſtor ſignificatur: ut ait.

τὰς ἐν Πιερίῃ θρέψ᾽ ἀργυρότοξος Ἀπόλλων

ἄμφω θηλείας φόβον Ἄρηος φορεούσας

Præterea ædes ut oĩum paſtorũ ſunt apud camirẽſes ἐπιμηλίου apud naxios ποιμνίου itemq; deus ἀρνοκόμης colitur: & apud leſbios ναπαῖος. Et multa ſũt cognomina per diuerſas ciuitates ad dei paſtoris officiũ tendẽtia: Qua pp uniuerſi pecoris antiſtes & uere paſtor agnoſcit̃ Apollo ἐλελεὺς appellat̃ ἀπὸ τοῦ ἑλίττεσθαι περὶ τὴν γῆν: ꝙ æterno circa terrã meatu ueluti uolui uı̃: ut ait Euripides ἥλιε θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα πολλοῦ πυρός: ut ait empedocles οὕνεκα ἑλισθεὶς μέγαν οὐρανὸν ἀμφιπολεύει ὑπαλλάττων ἀπὸ τοῦ συναλίζειν καὶ συναθροίζειν τοὺς ἀνθρώπους ὅταν ἀνατείλῃ: ꝙ exoriẽs hoĩes cõducit ĩ cœtũ Apollo chryſocomos cognomiet a fulgore radioꝝ: quos uocat comas aureas ſolis: uñ & ἀκερσεκόμης: ꝙ nũq̃ radii poſſũt a frõte lucis auelli. itẽ argyrotoxus ꝙ enaſcẽs ꝑ ſũmũ orbis ambitũ uelut arcus qdã figurat̃ alba & argẽtea ſpẽ: ex quo arcu radii ĩmodũ emicant ſagittaꝝ. σμινθεύς. cognominat̃ ὅτι ζέων θεῖ qa feruẽs currit: καρνεῖος ὅτι καιόμενος ὁρᾶται νέος: uel ꝙ cũ oĩa ardentia cõſumant̃: hic ſuo calore cãdẽs ſemp nouus

Lupus unde

Eleus

Chryſocomo argyrotoxu

Sciallius
Tymbreus
phileſius

conſtat. Item ἀπολλων σκιαλλιος οτι τας κυνησει αλλοιασ ποιει nobis auſtro currens. θυμβραιος οτι τους ομβρους ποιει q eſt deus imbricitor. ἀπολλων φιλησιος q lumen eius exoriens amabile amiciſſima ueneratione oculorum conſalutamus: ἀπολλων πυθιος ουκ απο του πυθεσθαι. i. non a conſultatione oculorum dictus a phyſicis exiſtimatur ſed απο του πυθειν. i. σηπειν: q nunq̄ ſine ui caloris efficitur: Hinc ergo πυθων dictum exiſtimant: licet hoc nomen ex nece draconis inditum deo græci fabulentur. Quæ tñ fabula non abhorret ab intellectu naturalis arcani: quod apparebit ſi percurratur ordo qui de Apolline naſcēte narrat: ſicut paulo ſuperius enarraturum me eſſe promiſſi. Latonæ Apollinem Dianamq; pariture Iuno dicitur obſtitiſſe. Sed ubi qñq; partus effuſus eſt: draconem ferunt qui πυθων uocitabat deorum cunas inuaſiſſe: Apollinemq; in prima infantia ſagittis belluam cōfeciſſe quod ita intelligendum naturalis ratio demonſtrat. Namq; poſt chaos ubi primū cœpit confuſa deformitas in rerum formas & elementa niteſcere: terraq; adhuc humida ſubſtātia in molli atq; inſtabili ſede naturet: conualeſcente paulatim æthereo calore atq; īde ſeminibus in eam igneis defluentibus hæc ſydera edita eſſe credūtur & ſolem maxima caloris ui in ſuperna raptum. Lunam uero humidiore & uelut fœmineo ſexu naturali quodam preſſam tpe inferiora tenuiſſe tanq̄ ille magis ſubſtantia patris conſtet: hæc

Latona

matris. Siquidē Latona phyſici uolunt terram uideri: cui diu interuenit Iuno ne numina quæ diximus ederentur: Hoc eſt aer qui tūc humidus adhuc grauiſq; obſtabat

Delos
quare dicitur
Ratio naturalis de nece phythonis

ætheri. ne fulgor luminū per humoris aerei denſitatem tanq̄ ex cuiuſdam partus pgreſſione fulgeret. Sed diuinæ prouidētiæ uicit inſtantia: quæ creditur iuuiſſe partū. Ideo in inſula Delo ad confirmandā fidē fabulæ ædes prouidentiæ: quā σινοον προνοια appellant pata religione celebrat. Propterea in inſula dicūtur nati: q ex mari nobis oriri uidentur. Hæc inſula ideo delos uocat: quia ortus & quaſi partus luminum oīa facit: δηλα. i. aperta caleſcere. Hæc eſt aūt de nece draconis rō naturalis: ut ſcrib. Antipater ſtoicus. Nam terræ adhuc humidæ exhalatio meando in ſuperna uolubili impetu atq; inde ſeſe poſtq̄ calefacta eſt: inſtar ſerpentis mortiferi in inferiora reuoluendo corrūpebat oīa ui putredinis: q non niſi ex calore & humore generat: ipſumq; ſolem denſitate caliginis obtegendo nebulā uidebatur quodāmodo lumē eius eximere. Sed diuino feruore radiorum tandem uelut ſagittis incidentibus extenuata exiccata

Alia rō

enecta interempti dracōis ab Apolline fabulam fecit. eſt & alia rō draconis pempti. Nā ſolis meatus licet ab ecliptica linea nunq̄ recedat: ſurſum ac tñ deorſū uentorum uices certa de flexiōe uariādo iter ſuum uelut flexū draconis īuoluit. Vnde Euripides πυργεννη δεδρακον ολον ηγειται τοισ τετραμορφοισ ωραισ ζευγενυ αρμονια οπλον του πολυκαρπου οχημα. Sub hac ergo appellatiōe cæleſtis itineris ſol cū cōfeciſſet ſuū curſum: draconē confeciſſe dicebat. Inde fabula exorta eſt de ſerpen

Sagittæ
Apollinis
Ecebalus

tis nece. Sagittarum aūt noīe nō niſi radiorum iactus oſtendit: q tunc lōgiſſimi intelliguntur: quo tpe altiſſimus ſol diebus lōgiſſimis ſolſtitio æſtiuo conficit annū curſum unde εκηβολοσ dictus καὶ εκατβολοσ e longiſſimo altiſſimoq; radios in terram uſq; dimittēs. De pythii cognomine ſufficere iſta potuiſſent: ni hæc quoq; rō eiuſdē appellationis ingereret. Cū enim ſol in ſigno cācri æſtiuū ſolſtitiū facit: in quo eſt longiſſimi diei terminus: & inde retrogreſſum agit ad diminutionē dierum: Pythius eo tpe appel

Quando
pythius dr
Apollo

lat ωσπυμα τον δεων οεσι τελευταιοσ δρομον τρεχω. Idē ei nomē cōuenit. & cū capricornū rurſus ingrediens ultimum breuiſſimi diei curſum intelligit peregiſſe: & iō in alterutro ſignorum peracto annuo ſpatio draconē Apollo. i. flexuoſum iter ſuum

confeciſſe memoratur. Hanc opinionem Cornificius in etymis rettulit. Ideo aũt his
duobus ſignis quæ portæ ſolis uocantur: cancro & capricorno hæc oĩa cõtigerunt ꝗ
cancer animal retro atq; obliquæ cedit. Eademq; rõne ſol in eo ſigno obliquum (ut ſo
let) incipit agere retrogreſſum. Capræ uero cõſuetudo hæc in paſtu uidet̃: ut ſemper
altum paſcẽdo petat. Sed & ſol in capricorno incipit ba imis in alta remeare απολλο
να Διδυμαιον uocant: ꝙ geminam ſpẽm ſui numinis præfert ipſe illuminando for-
mandoq; lunam Et. n. ex uno fonte lucis gemino ſydere ſpacia diei & noctis illuſtrat.
Vnde & romani ſolem ſub noĩe & ſpecie anni didymari Apollinis appellatione uene
rantur απολλωνα Δελφιον uocant: ꝙ quæ obſcura ſunt claritudine lucis oſtendit
εκ του δηλουν αφανη: Aut ut Numenio placet: quaſi unum & ſolum. Ait. n. priſca
græcorum lingua Δελφον unum uocitari: unde & frater inquit αδελφος dicitur:
quaſi iam nõ unus. Hieropolitani præterea qui ſunt gentes aſſyriorum: oẽs ſolis effe
ctus atq; uirtutes ad unius ſimulacri barbati ſpẽm redigũt: eundemq; Apollinem ap
pellant. Huius facies prolixa in acutũ barba figurata eſt eminente ſup caput calatho.
Simulacrum thorace munitũ eſt. Dextera erectam tenet haſtã ſuperſtante uictoriæ
paruulo ſigno. Siniſtra floris porrigit ſpeciem: ſummiſq; ab humeris gorgoneum ua
lamentum redimitũ anguibus tegit ſcapulas. Aquilæ pp exprimunt iuſtar uolatus.
Ante pedes imago fœmina eſt: cuius dextera leuaq; ſunt ſigna fœminarum. Ea cingit
flexuoſo uolumine draco. Radios in terrã ſuperne iaci barba demiſſa ſignat Calath9
aureus ſurgens in altum monſtrat ætheris ſummũ: unde ſolis creditur eſſe ſubſtãtia.
Haſtæ atq; loricæ argumento imago adiungitur Martis: quem eundem ac ſolem eẽ
ꝓcedens ſermo patefaciet. Victoria teſtatur cuncta ſummitti huius ſyderis poteſta
ti. Floris ſpecies flore rerum proteſtatur quas hic deus inſeminat progenerat: nutrit:
fouet: maturatq;. Species fœminea terræ imago eſt: quã ſol de ſuper illuſtrat. Signa
duo æque fœminea: quibus ambitur: hylem naturamq; ſignificant cõfamulantes. Et
draconis effigies fluxuoſum iter ſyderis monſtrat. Aquilæ pp altiſſimam uelocitatẽ
uolatus altitudinem ſolis oſtendunt. Addita eſt gorgonea ueſtis ꝗ Minerua quam
huius præſidem accipimus ſolis uirtus ſit. Sicut & porphirius teſtat̃ Mineruam eſſe
uirtutem ſolis: quæ humanis mentibus prudẽtiam ſubminiſtrat: Nam ideo hæc dea
Iouis capite prognata memoratur. i. de ſumma ætheris pte edita: unde origo ſolis ẽ.

Cancer & Capricornus dicũtur portæ ſolis

Didimę9

Delphius

Simulacrum Apollinis

Ethimologia de apollinis ſimulacro

Minerua quid eſt

¶ De libro patre: ꝙ idem ſol & liber pater. Cap.

h Aec quæ de Apolline diximus poſſunt ẽt de Libero dicta exiſtimari. Nã
Ariſtoteles: qui thelogumena ſcripſit: apollinem & liberum patrem unũ
eundemq; deum eſſe cum multis aliis argumentis aſſeuerat tum ẽt apud
ligyreos ait in thracia eſſe adytum Libero conſecratum. Ex quo redduntur oracula.
Sed in hoc adyto uaticinantur plurimo mero ſumpto: uti apud Clarium aqua po-
ta effantur oracula. Apud lacedæmonios & ſacris quæ apollini celebrant hyacinthia
uocantes hædera coronantur bacchico ritu. Itẽ Boetii parnaſum montẽ Apollini cõ-
ſecratum eſſe memorantes ſimul tñ in eodẽ & oraculũ delphicũ & ſpeluncas bacchi
cas uni deo cõſecratas colunt. Vnde & Apollini & Libero patri in eodem monte res
diuina celebratur. Quod cum & Varro & Granius Flaccus affirment: ẽt Euripides
his docet Διονυσοισ θυρσοισ και νεβρων δοραισ καθαπτοσ εν πευκαισι παρνα
σον κατα πηδα χορευων hoc monte parnaſo baechanalia alternis annis aguntur:
ubi & ſatyrorum (ut affirmant) frequens cernitur cœtus: & plerunq; uoces propriæ
exaudiuntur. Itemq; cymbalorum crepitus ad aures hoĩum ſæpe perueniũt: & ne qs

Apud ligyreos uaticinantur

Mero ſumpto apud clarium

opinetur diuerſis diis parnaſum montem dicatum:idem Euripides in licinio Apollinem Liberumq; unum eundemq; deũ eſſe ſignificans ſcribit. Δεσποτα φιλοδαφνε βακχε παιαν απολλον ευλυρε Ad eandẽ ſententiã Aeſchylus ωκισσευσ απολλον ωβαχε ωμαντισ. Sed licet illo prius aſſerto eundem eſſe Apollinem ac ſolem. edoctoq; poſtea ipſum eſſe Liberum patrẽ qui Apollo eſt: nulla ex his dubitatio fit ſolẽ ac Liberum patrem eiuſdẽ numinis habendũ. Abſolute tñ hoc argumentis liquidioribus aſtruetur. In ſacris.n. hæc religioſi arcani obſeruatio tenetur: ut cum ſol in ſupero.i. in diurno hemiſpęrio eſt: Apollo uocitetur: cum in infero.i. nocturno Dionyſius qui eſt liber pater habeat᷑: Itẽ liberi patris ſimulacra partim puerili ætate partim iuuenis fingunt. Præterea barbata ſpecie ſenili quoq; uti græci eius quem Bacchapæã: itẽ quem Briſſea appellant: & ut in campania neapolitani celebrant Ebona cognominantes. Hæ aũt ætatum diuerſitates ad ſolem referuntur ut paruulus uideatur hyemali ſolſtitio: qualem ægyptii: ꝓferunt ex adyto die certa: q; tunc breuiſſimo die ueluti paruus & infans uideatur. Exinde aũt procedentibus augumentis æquinoctio uernali ſimiliter atq; adoleſcentis adipiſcitur uires: figuraq; iuuenis ornatur. Poſtea eius ætas ſtatuitur pleniſſima effigie barbæ ſolſtitio æſtiuo: quo tpe ſummum ſui conſequitur augmentum: Exinde per diminutiones ueluti ſeneſcẽti quarta forma deus figuratur. Itẽ in thracia eundem haberi ſolẽ atq; Liberum accipimus: quem Sebadium nũcupãtes magnifica religione celebrant ut Alexander ſcribit: eiq; deo in colle zilmiſſo ædes dicata eſt ſpecie rotunda: cuius mediũ inter pater tectũ. Rotunditas ædis mõſtrat huiuſce ſyderis ſpẽm: ſummoq; tecto lumẽ admittit᷑ ut appareat ſolẽ cũcta uertice ſummo luſtrare lucis immiſſu: & qa oriente eo uniuerſa pateſiunt. Orpheus quoq; ſolem uolens intelligi ait iter cætera τηκων αιθερα διον ακινητον επρινοντα εξανεφηνυ θεοισι οραν καλλιστον ιδεσθαι ον δη νυν καλεουσι φανητα τε και διονυσον ευβουληα τ ανακτα και ανταυγην αριδηλον αλλοι δ αλλο καλουσιν επιχθονιων ανθρωπων: πρωτος δ ες φαος ηλθε διονυσος δ επεκληθη ουνεκα δινει ται κατα απειρονα μακρον ολυμπον αλλαχθεισ ονομα εσχε προσωνυμιας προς εκαστον παντοδαπας κατα καιρον αμειβομενοιο χρονοιο Phaeta dixit ſolem απο του φωτος.i. a lumine atq; illuminatiõe: qa cũctis uiſitur cuncta cõſpiciens. Dionyſius ut ipſe uates ait απο του δινεισθαι και περιφερεσθαι.i. q; circũferatur in ambitũ: unde Cleanthes ita cognominatum ſcribit απο του διονυσαι quia quotidiano impetu ab oriente ad occaſum diem noctemq; faciendo cæli conficit curſum. Phyſici διονυσον διοσ νουν quia ſolem mundi mentem eſſe dixerunt. Mundus aũt uocat᷑ cælum quod appellant Iouem. Vnde Aratus de cęlo dicturus ait. εκ διοσ αρχωμεσθα Liber a romanis appellat᷑: q; liber & uagus ẽ: ut ait Neuius. Hac q̃ ſol uagus igneas habenas immittit propius iungatq; terræ. Idẽ uerſus orpheici ευβουληα uocãtes boni conſilii hunc deum præſtitem monſtrant. Nam ſi conceptu mentis cõſilia naſcunt᷑ mundi aũt mentẽ ſolem opinantur auctores: a quo in hoĩes manat intelligendi principium merito boni conſilii ſolem antiſtitem crediderunt. Solem liberum eſſe manifeſte pronunciat Orpheus hoc uerſu: ηλιοσ ον διονυσον επικλησιν καλεουσιν: Is quidẽ uerſus abſolutior: ille uero eiuſdem uatis operoſior: εισ ζευσ εισ αιδησ εισ ηλιοσ εισ διονυσοσ. Hui9 uerſus auctoritas fundat᷑ oraculo Apollinis Clarii in quo aliud quoq; numẽ ſoli adiicit᷑: q in iiſdẽ ſacri uerſibus inter cætera uocat᷑ ιαω. Nã cõſultus Apollo Clarius qs deoꝝ habẽdus ſit: q uocat᷑ ιαω ita effatus eſt ορπα μεν. Huius oraculi uim numinis: noĩſq; interꝑtationẽ qua Liber pr̃ & ſol ιαω ſignificat᷑: executus

Simulacrũ bacchi in ſpẽ. pueri & iuuenis & ſenis

Baccha pæã

Briſſeus

Ebona

Sebadius bacch9 dicit᷑ apud Thraces

executus eſt Cornelius Labeo in libro cuius titulus eſt: De oraculo Apollinis Clarii
Item Orpheus Liberum atq; ſolē unū eſſe deum eundēq; demonſtrans de ornatu ue
ſtituq; eius in ſacris liberalibus ita ſcribit: αυτα τε πάιτα: Hinc & Virgilius ſcribēs Li
berū pr̄em ſolē eſſe & Cererē lunā q pariter fertilitatibus glebæ & maturādis frugib9
uel nocturno tēperamēto uel diurno calore moderant̄: Veſtro ait ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta. Solem uero terrenæ eſſe fœcunditatis au
ctorem idem poetæ profano mox docuit exemplo: cum ait. Sæpe etiam ſteriles incē
dere profuit agros: & reliqua. Si.n. hoīum cōmēto ignis adhibitus multiplex præſtat
auxilium: quid aſcribendum eſt æthereo ſolis calori.

¶ De Marte Cap.

Væ de Libero patre dicta ſūt: hæc Martē eundē ac ſolē eē demonſtrant: ſi
q quidē pleriq; Liberū cū Marte cōiungūt unū deū eſſe monſtrantes. Vnde
Bacchus ενυαλιοσ cognominat̄: quod eſt inter ꝓpria Martis noīa. Colit̄
ēt apud lacedæmonios ſimulacrū Liberi p̄ris haſta inſigne non thyrſo. Sed cū thyr
ſum tenet: qd aliud q̄ latens telū gerit̄: cuius mucro hedera labente ꝓtegitur. Quod
oſtendit uinculo quodam patientiæ obligandos impetus belli. Hēt.n. hedera uinciē
di obligandiq; naturam. Nec nō & calor uini: cuius Liber pater auctor eſt: ſępe hoīes
ad furorem bellicum uſq; ꝓpellit. Igitur pp cognatum utriuſq; effectus calorē Mar
tem ac liberum unū eundemq; deū eſſe uoluerunt. Certe romani utrūq; patris appel
latione uenerant̄. Alterū Liberum patrem: alterum Marſpitrem.i. martē patrem co
gnominātes. Hinc ēt Liber pater bellorū potens ꝓbatur: q2 eū primū ediderūt aucto
rē triumphi. Cū igit̄ Liber pater idem ac ſol ſit: Mars uero idē ac liber pater: Martē
ſolē eſſe qs dubitet. Acitani ēt hiſpana gens ſimulacrū Martis radiis ornatū maxima
religione celebrant necyn uocātes. Et certe rō naturalis exigit: ut dii caloris cęleſtis pa Necyn Hiſpani
rētes magis noībus q̄ re ſubſtantiaq; diuerſi ſint. Feruorē aūt quo animus excandeſcit appellant
excitaturq; alias ad irā alias ad uirtutes nōnunq̄ ad tpalis furoris exceſſum: per q̄s res martem
ēt bella naſcūt̄: Martē cognominauerūt. Cuius uim poeta exprimēdo & ſimilitudini
ignis applicādo: ait μαίνετο δ' ωσ αρησ εγχεσπαλοσ ηολοον πυρ. In ſūma ꝓnū
ciādū ē: effectū ſolis de quo feruor aīorū de quo calor ſāguinis excitat̄: Martē uocari.

¶ De Mercurio Cap.

T uero Mercurius ſol probet̄ ſuperius edocta ſuffragia ſunt. Eundem.n.
eſſe Apollinē atq; Mercuriū uel hinc apparet: q2 apud multas gētes ſtella
Mercurii ad Apollinis nomē refert̄. Et q2 Apollo muſis præſidet: Mercu
rius ſermonē quod eſt muſarū munus impartit: Præter hoc quoq; Mercuriū: pro ſole
cenſeri multa documēta ſunt. Primū: q2 ſimulacra Mercurii pennatis aliis adornant̄:
quæ res mōſtrat ſolis uelocitatē. Nā qa mentis potentē Mercuriū credimus: appella
tumq; ita intelligim9 απο του ερμηνευειν. Et ſol mūdi mens eſt. Sūma aūt eſt uelo
citas mētis: ut ait Homerus. ωσ ει πτερον ηε νοημα ideo pinnis Mercurius quaſi ipſa
natura ſolis ornat̄: Hoc argumētū lucidius ægyptii abſoluunt ipſius ſolis ſimulacra
pinnata fingētes: qbus color apud illos nō unus ē. Alterū.n. cærulea ſpecie: alterū cla
rū fingunt. Ex his clarū ſuperū & cæruleū inferū uocant. Inferi aūt nomē ſoli dat̄ cū infe
riore hemiſpærio.i. hyemalibus ſignis curſum ſuū peragit: ſuperi cū partē zodiaci am
bit æſtiuā. Eandē circa Mercuriū ſub alia fabula fictio eſt: cū inter ſuperos & inferos
deos adminiſtier ac nūcius exiſtimatur. Argyphontes præterea cognominat̄: non q2 argyphō
argū peremerit: quē ferunt per ambitū capitis multorū oculorū luminibus ornatum tes

cuſtodiſſe Iunonis imperio Inachi filiā eius deæ pollicē cōuerſam in bonis formā: ſed
Argus ſub hmōi fabula Argus eſt cælū ſtellaꝝ luce diſtinctū: qbus ineſſe qdam ſpēs cæleſti
um uidet̃ oculoꝝ: Cęlum aūt argū uocari placuit a cādore & uelocitate παρὰ τὸ λευ
κὸν ταχύ. Et uidet̃ terrā deſuper obſeruare: quā ægyptii hierocliphicis litteris quom
ſignificare uolunt: ponunt bonis figurā: His ergo ambitus cæli ſtellaꝝ luminibus or
natus tūc exiſtimat̃ enectus a Mercurio cū ſol diurno tpe obſeruando ſydera ueluti
enectat in luminis ſui cōſpectū eoꝝ auferēdo mortalibus. Pleraq; ēt ſimulacra Mer-
curii quadrato ſtatu figurātur ſolo capite inſignita & uirilibus erectis. Quæ figura ſi
gnificat ſolē mūdi eē caput: & reꝝ ſatorē oēmq; uim eius nō ī quodā diuiſoꝝ miniſte
rio mēbroꝝ ſed in ſola mente cōſiſtere: cuius ſedes in capite eſt. quattuor latera eadē
rōne fingunt̃: qua & tertachordū Mercurio credit̃ attributū. Quippe ſignificat hic
numerus uel totidē plagas mūdi: uel quattuor uices tēpoꝝ qbus annus includit̃ uel
Lyra ꝙ duob⁹ æquinoctiis duobuſq; ſoltitiis zodiaci rō diſtincta ē: ut lyra Apollinis chor
darū ſeptē tot cæleſtium ſpæraꝝ motus præſtat intelligi qbus ſolē moderatorē natu
ra conſtituit. In Mercurio ſolē coli ēt ex caduceo claret: ꝙ ægyptii in ſpecie draconū
maris & fœminæ coniunctoꝝ figurauerūt Mercurio cōſecrandū. Hi dracones parte
media uoluminis ſui inuicē in nodū quē uocāt Herculis obligant̃: primeq; ptes eoꝝ
Serpētes q ambiūt caduceū reflexæ in circulū preſſis oculis ambitū circuli iungunt. Et poſt modū caudæ reuocā
tur ad capulū caducei: ornāturq; aliis ex eadē capuli pte naſcētibus. Argumētū cadu
cei ad geniturā quoq; hoīum quæ geneſis appellat̃: ægyptii ptendūt deos præſtites
hoī naſcenti quattuor adeſſe memorātes δαίμονα τύχην ἔρωτα ἀνάγκην &
præſtites dei qui nobis dant̃ duos priores ſolē ac lunā intelligi uolunt: ꝙ ſol auctor ſpiritus caloris ac luminis hu
manę uitæ genitor & cuſtos eſt: & ideo naſcētis dæmon. i. deus credit̃ Luna τύχη: qa
corpoꝝ præſul eſt: quæ fortuitorū uarietate iactant̃. Amor oſculo ſignificat̃: neceſſi
tas nodo Cur pinnæ adiiciant̃ iam ſuperius abſolutū eſt. Ad hmōi argumenta draco
num præcipue uolentem ectum eſt propter iter utriuſq; ſyderis fluxuoſum.

¶De Aeſculapio. Cap.

Inde eſt ꝙ ſimulacris & Aeſculapii & ſalutis draco ſubiungit̃: ꝙ hi ad ſolis
h naturā lunæq; referunt̃. Et eſt Aeſculapius uis ſalubris de ſubſtātia ſolis
ſubueniēs animis corporibus quæ mortaliū. Salus aūt naturæ lunaris effe
ctus eſt quo aiantiū corpora iuuant̃ ſalutifero firmata tēperamēto. Ideo ergo ſimula
cris eoꝝ iungunt̃ figure draconū qa præſtant: ut humana corpora uelut infirmitatis
pelle depoſita ab priſtinū reuireſcāt uigorē: ut reuireſcūt dracones p annos ſingulos
pelle ſenectutis exuta. Propterea & ad ipſum ſolē ſpēs draconis refert̃. qa ſol ſemp ue
lut a quadā imæ depreſſionis ſenecta in altitudinē ſuā ut in robur reuertit̃ iuuētutis.
Eſſe aūt draconē inter pręcipua ſolis argumēta ēt noīs fictiōe monſtrat̃: ꝙ ſi nūcupa
tus ἀπὸ τοῦ δέρκειν. i. uidere: Nā ferunt hūc ſerpentē acie acutiſſima & peruigili na-
turā huius ſyderis imitari: atq; ideo aditoꝝ oraculoꝝ theſauroꝝ cuſtodiā draconib⁹
aſſignari: Aeſculapiū uero eundē eſſe atq; Apollinē: nō ſolū hinc pbat̃: ꝙ ex illo nat⁹
credit̃: ſed ꝙ ei & ius diuinationis adiungit̃. Nā apollodorus in libris qbus titulus ē
περὶ θεῶν ſcribit ꝙ Aeſculapius diuinationibus & auguriis præſit. Nec mirū: ſi qdē
medicū oportere ſcire futura medicinæ atq; diuinationis cōſociatæ ſunt diſciplinæ: Nā medicus uel cōmoda uel in
cōmoda ī corpore futura pręnoſcit. Sicut ait Hippocrates: oportet medicū dicere de
ægroto τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα καὶ πρό τ' ἐόντα. i. q ſint: q fuerint: q mox uētura ſe
quent̃. Qđ cōgruit diuinatōibus: q ſciūt. τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα καὶ πρό τ' ἐόντα.

¶De Hercule.

¶De Hercule Cap.

Ed nec Hercules a ſubſtantia ſolis alienus eſt. Quippe Hercules ea ẽ ſolis
poteſtas: quæ humano generi uirtutẽ ad ſimilitudinẽ præſtat deorũ: Nec
exiſtimes Alcumena apud thebas boetias natũ ſolũ uel primũ Herculem
nũcupatum: immo poſt multos atq; poſtremos ille hac appellatione dignatus eſt ho
noratuſq; hoc noie: quia nimia fortitudine meruit nomen dei uirtutẽ regentis. Cæte-
rum deus Hercules religioſe quidẽ & apud tyron colitur. Verũ ſacratiſſima auguſtiſ
ſima ægyptii eum religione uenerantur: ultra q̃ memoriã quæ apud illos retro lõgiſſi
ma eſt: ut carentẽ initio colunt. Ipſe creditᷣ & gigantes interemiſſe: cũ cęlo ꝓpugnaſſet
quaſi uirtus deoꝝ. Gigantes aũt quid aliud fuiſſe credendũ eſt: q̃ hoium quandã im
piã gentẽ deos negantẽ. & ideo exiſtimatã deos pellere de cæleſti ſede uoluiſſeᷣ Hoꝝ
pedes in draconũ uolumina deſinebãt: quod ſignificat nihil eos rectũ nihil ſuperum
cogitaſſe totius uitæ eorũ greſſu atq; ꝓceſſu in inferna mergente. Ab hac gente ſol pœ
nas debitas ui peſtiferi caloris exegit: & re uera Herculẽ ſolẽ eẽ uel ex noie claret. He
racles. n. qui aliud eſt niſi heras. i. aeris cleos quæ porro alia aeris gloria eſt niſi ſolis il-
luminatio: cuius receſſu ꝓfunditate ſpiritus oculitᷣ tenebrarũ. Præterea ſacroꝝ admi
niſtrationes apud ægyptios multiplici actu multiplicẽ dei aſſerunt ꝑtãtẽ ſignificãtes
Herculẽ. τον ἐνπασι και διαπηντων ηλιον. Ex re quoq; alibi terraꝝ geſta argumẽ
tum nõ uile colligitᷣ. Nã Theron rex hiſpaniæ citerioris: cũ ad expugnãdũ Herculis
tẽplũ ageretᷣ furore inſtructus exercitui nauiũ gaditani ex aduerſo uenerũt prouecti
nauibus longis cõmiſſoq; prælio adhuc æquo marte cõſiſtente pugna. ſubito in fugã
uerſæ ſunt regiæ naues: ſimulq; ĩprouiſo igne correptæ cõflagrauerũt Pauciſſimi q ſu
perfuerant hoſtium capiti indicauerunt apparuiſſe ſibi leones proris gaditanæ claſſis
ſuperſtãtes ac ſubito ſuas naues ĩmiſſis radiis: quales in ſolis capite pinguntᷣ exuſtas.

¶De Sarapi. Cap..

Idem ægypto adiacens ciuitas: quæ conditorẽ Alexandrũ Macedonẽ glo
riatur: Sarapin atq; Iſim cultu pœne attonitæ uenerationis obſeruat: oẽm
tñ illam uenerationẽ ſoli ſe ſub illius noie teſtatᷣ impendere: uel dũ calathũ
capiti eius infingunt: uel dũ ſimulacro ſignũ tricipitis animantis adiungunt quod ex
primit medio eodemq; maximo capite leonis effigiem: Dextera parte caput canis ex
oritur manſueta ſpecie blandientis: Pars uero leua ceruicis rapacis lupi capite finitur:
eaſq; formas aialium draco cõnectitur uolumine ſuo capite redeunte ad dei dexterã
qua cõpeſcitur monſtrũ. Ergo leonis capite mõſtratᷣ præſens tp̃s q̃a conditio eius iter
præteritũ futurumq; actu præſenti ualida feruenſq; eſt. Sed præteritũ tp̃s lupi capite
ſignatur: ꝙ memoria rerũ tranſactarũ rapitᷣ & aufertur: Itẽ canis blandientis effigies
futuri tp̃is deſignat euentum: de quo nobis ſpes licet incerta blanditᷣ. Tẽpora aũt cui
niſi ꝓprio famularentᷣ auctori. Cuius uertex inſignitus calatho & altitudinẽ ſyderis
monſtrat & potentiã capacitatis oſtendit q̃a in eũ oĩa terrena redeunt: dum immiſſo
calore rapiuntur Accipe nunc quod de ſole uel Serapi pronuncietᷣ oraculo. Nam Sa
rapis quẽ ægyptii deum maximũ prodiderunt. oratus a Nicochreonte cyprorũ rege
quis deorũ haberetur: his uerſibus ſolicitam religionẽ regi inſtruxit: εἰμὶ θεοσ τοιοσ
δε μαθειν οἷον καυ ο εἴπω ουρανιοσ κοσ μοσ κεφαλή γαστηρ δε θαλασσα γααι
δε μοι ποδεσ εισι τα δουατα εν αιτερι κει ται ομματ τηλαυγεσ λαμπροι φα-
οσ ηελοιο. Ex his apparet Sarapis & ſolis unã eſſe & indiuiduã naturã Iſis cũcta re
ligione celebratᷣ q̃ eſt uel terra uel natura rerũ ſubiacẽs ſoli. Hinc eſt ꝙ cõtinuatis ube

Giganteſ

Hercules

tibus corpus deæ oē denſetur.qa uel terræ uel rerū naturæ altu nutritur uniuerſitas.

De Adone Attine & Oſiri. Cap.

Donin quoq; ſolem eſſe nō dubitatur in ſpecta religione aſſyriorum: apud quos Veneris Architidis & adonis maxima olim ueneratio uiguit: quam nunc phœnices tenent.Nam phyſici terræ ſuperius hemiſpæriū:cuius partem incolimus: Veneris appellatōe coluerunt.Inferiūs uero hemiſperiū terræ Proſerpinam uocauerūt.Ergo apud aſſyrios ſiue phœnicas lugens inducit̄ dea q̄ ſol annuo greſſu per duodecim ſigno℞ ordinē pergens:partē quoq; hemiſpærii inferioris ingreditur quid de.xii.ſignis zodiaci ſex ſuperiora ſex inferiora cenſentur:& cum eſt in inferioribus & ideo dies breuiores facit:lugere credit̄ dea tanq̄ ſole raptu mortis tpalibus amiſſo & a Proſerpina retento:quā numen terræ inferioris circuli & antipodum diximus.Rurſumq; Adonin Redditū Veneri credi uolūt:cū ſol euictis ſex ſignis annui inferioris ordinis incipit noſtri circuli luſtrare hemiſpærium cū incremēto luminis & die℞.Ab apro aūt tradūt interemptū Adonin:hyemis imaginē in hoc aīali fingentes q̄ aper hiſpidus & aſper gaudet locis humidis & lutoſis pruinaq; contectis ꝓprieq; hyemali fructu paſcit̄ glande.Ergo hyems ueluti uulnus eſt ſolis quæ & lucem eius nobis minuit & calorem:quod utrunq; animantibus accidit morte. Simulacrū hui⁹ deæ in monte libano fingit̄ capite obnupto ſpecie triſtis faciē manu læua intra amicū ſubſtinens:lachrymæ uiſio ne cōſpicientiū manare credunt̄. Quæ imago præter q̄ lugentis eſt(ut diximus)deæ terræ quoq; hyemalis eſt quo tpe obnupta nubib⁹ ſole uiduata ſtupet:fonteſq; ueluti terræ oculi uberius manant:agriq; iterū ſuo cultu uidui mœſtam faciē ſui monſtrant.Sed cū ſol emerſerit ab inferioribus ptibus terræ:uernaliſq; æquinoctii tranſgredit̄ fines augēdo diē tunc eſt: Venus læta & pulchra uirēt arua ſegetibus:prata herbis:arbores foliis.Iō maiores noſtri aprilem mēſem Veneri dicauerunt.Similiter Phryges fabulis & ſacrorū adminiſtrationibus imutatis circa matrē deū & Attinē eadē itelligi præſtat.Quis.n.ambigat matrē deū terrā haberi.Hæc dea leonibus uehit̄ ualidis impetu atq; feruore aīalibus:quæ natura cæli eſt cuius ambitu aer continet̄ qui uehit terrā.Solē uero ſub noīe Attinis ornat & fiſtula & uirga. Fiſtula ordinē ſpiritus inæquali oſtendit:qa uenti in qbus nulla æqualitas eſt: ꝓpriā ſumūt de ſole ſubſtātiā. Virga ſolis ptātē aſſerit:q cūcta moderat̄. Præcipuā aūt ſolis in his cerimoniis uerti rōnem hinc ēt pōt intelligi q̄ ritu eo℞ κατάβασει finita ſimulatiōeq; luctus pacta celebrat̄ læticiæ exordiū ad octauū Kalē.aprilis quē diē hilaria appellāt:quo primū tpe ſol diē lōgiorē nocte ꝓtēdit.Item ſub diuerſis noībus religionibus effectus eſt apud ægyptios.Cū Iſis Oſirin luget:hæc in occulto eſt.Neq; aliud eſſe Oſirim q̄ ſolem:nec Iſim aliud eſſe q̄ terrā ut diximus naturamue re℞.Eademq; rō quæ circa Adonin & Attinē uertit̄:in ægyptia quoq; religione luctū & læticiā uicibus annuæ adminiſtratiōis alternat.Hinc Oſirim ægyptii ut ſolē eſſe aſſerūt quotiēs hierogliphycis litteris ſuis exprimere uolūt:inſculpūt ſcept℞: inque eo ſpēm oculi exprimūt:& hoc ſigno Oſirim mōſtrāt ſignificātes hunc deū ſolē eſſe: regaliq; ptāte ſublimē cuncta deſpicere:qa ſolē Iouis oculū appellat antiquitas apud eoſdem Apollo qui eſt ſol:Horus uocatur.Ex quo & Horæ.xxiiii.quibus dies noxq; conficitur nomen acceperūt:&.iiii.tpa quibus annuus orbis impletur horæ uocantur.Idem ægyptii uolentes ipſius ſolis noīe dicare ſimulacrū figurauere raſo capite: ſed dextra parte crine remanente.Seruatus crinis docet ſolem naturæ rerū nunq̄ eſſe in operto. Dempti aūt capilli reſidente radice monſtrāt hoc ſydus etiam tpe quo non uiſitur a nobis

Venus in hemiſpærio ſuperiore Proſerpina in inferiore

quare leones uehūt cibelem

Horæ

nobis:rurſum emergendi uti capillos habere ſubſtantiam:Eodem argumẽto: ſignifi
catur & tp̃s quo anguſta lux eſt cum uelut abraſis incrementis anguſtaq; manẽte ex
tantia ad minimũ diei ſol peruenit ſpaciũ:quod ueteres appellauere brumalem ſolſti
tium:brumã a breuitate dierũ cognominantes.i.βραχυ ημαρ. ex qbus latebris uel Bruma
anguſtiis rurſus emergens ad æſtiuũ hemiſpæriũ tanq̃ enaſcens in augmẽta porrigit̃
& tunc ad regnũ ſuum perueniſſe iam creditur.Propterea ægyptii aĩal in zodiaco cõ
ſecrauere ea cæli parte qua maxime annuo curſu ſol ualido efferuet calore:leoniſq; ini
bi ſignum domiciliũ ſolis appellãt:qa id animal uidetur ex natura ſolis ſubſtantiam
deducere.primũq; ĩpetu & calore p̃ſtat animalia. uti præſtat ſol ſydera. ualiduſq; eſt
leo pectore & priore corporis parte ac degenerat poſterioribus mẽbris æque ſolis uis
prima parte diei ad meridiẽ increſcit uel prima parte anni a uere in ęſtatẽ mox elãgue
ſcens deducit̃:uel ad occaſum q diei uel ad hyemẽ quæ anni pars uidet̃ eſſe inferior:
idẽq; oculis patẽtibus atq; igneis cernitur ſemp:ut ſol patẽti igneoq; oculo terrã con-
ſpectu perpetuo atq; infatigabili cernit:Nec ſol9leo:ſed ſigna quoq; uniuerſa zodiaci
ad naturã ſolis iure referũtur. Et ut ab ariete incipiã:magna illi cõcordia eſt. Nam & In ariete
is per ſex mẽſes hybernales ſiniſtro incubat lateri:ab æquinoctio uerno ſup dextrum
latus ſicut & ſol ab eodẽ tpe dextrum hemiſpærium:reliquo ambit ſiniſtrũ Ideo. &
Hamonẽ quem deũ ſolẽ occidentẽ libyes exiſtimãt:arietinis cornibus ſingũt: quib9
maxime id aĩal ualet:ſicut radiis ſol. Nam & apud græcos απο του καρα κριοσ ap-
pellatur Tauꝝ uero ad ſolẽ referri multiplici rõne ægyptius cultus oſtẽdit: uel quia In Tauro
apud heliopolim taurũ ſoli conſecratũ quẽ Neriton cognominãt maxime colũt uel
quia bos apis in ciuitate mẽphi ſolis inſtar excipit̃:uel qa ĩ oppido herminti magnifi
co Apollinis tẽplo cõſecratũ ſoli colũt taurũ bacchim cognominãtes in ſignẽ miracu
lis conueniẽtibus naturæ ſolis. Nam & p ſingulas horas mutare colores affirmat̃: &
hirſutus ſetis dicit̃ in aduerſum naſcẽtibus cõtra naturã oĩum animaliũ: unde habet̃
ueluti imago ſolis in aduerſam mundi p̃te nitẽtis. Gemini aũt q alternis mortib9 ui- In gemi-
uere credunt̃. qd aliud niſi ſolẽ unũ eundẽq; ſignificãt:mõ deſcẽdẽtem in ima mundi nis
mõ mundi in ſummã altitudinẽ reſurgentẽ. Cancer obliquo greſſu qd aliud niſi iter In cancro
ſolis oſtẽdit. Qui uiã nunq̃ rectã ſed per illã ſemp meare ſortitus ẽ obliquus qua ſe ſi
gnoꝝ uerteret ordo:maximeq; in illo ſigno ſola curſu ſupero incipit obliquus inferio
ra iã petere. De leone iam ſupra dictũ ẽ. Virgo aũt:quæ manu ariſtã refert. qd aliud In uirgine
q̃ Δυναμισ ηλιακι. quæ fructibus curuat̃: & ideo iuſticia credit̃: quæ ſola facit na-
ſcẽtes fructus ad hoĩum uſus puenire. Scorpius tot9 in quo libra ẽ:naturã ſolis ima- In ſcorpio
ginatur:qui hyeme torpeſcit. & tranſacta hæc aculeũ rurſus erigit ui ſua:nullũ natu- ne & in li-
ra damnũ ex hyberno torpore ppeſſa. Sagittariũ qui oĩum zodiaci domiciliꝝ imus bra
atq; poſtremus eſt ideo ex hoĩe in ferã per mẽbra poſteriora degenerat:quaſi poſtre- In ſagitta
mis partibus ſuis a ſuperis inferna detruſus. Sagittã tñ iacit:quod indicat tũc quoq; rio
uniuerſoꝝ cõſtare uitã radio ſolis uel ab ima parte uenientis. Capricornus ab infernis In capri-
partibus ad ſupra ſolẽ reducẽs capræ naturã uidet̃ imitari:quæ dũ paſcit̃:ab imis pri corno
bus ſemp p̃minentiũ ſcopuloꝝ alta depoſcit. Aquarius nõ ne ipſam uim ſolis oñdit̃? In aqua-
Vnde.n.imber caderet in terras:niſi ſolis calor ad ſupera traheret humorẽ:cui9 refu- rio
ſio pluuialis ẽ copia in ultimo ordine zodiaci piſces locati ſũt quos cõſecrauit ſoli:nõ In piſcib9
aliqua naturæ ſuæ imaginatio ut cætera:ſed oſtẽtatio potentiæ ſyderis:a quo uita nõ
ſolũ aereis terreniſq; animalibus datur ſed illis quoq; quoꝝ conuerſatio aquis merſa
uelut aſpectu ſolis exulat. Tanta eſt uis ſolis:ut abſtruſa quoq; penetrando uiuicet.

❡De Nemeſi. Cap.

T ut ad ſolis multiplicem poteſtatem reuertatur oratio. Nemeſis quæ cõtra ſuperbiam colitur: quid aliud eſt q̄ ſolis poteſtas? cui⁹ iſta natura eſt: ut fulgentia obſcuret & conſpectui auferat: quæq; ſunt in obſcuro illuminet offeratq; conſpectui.

❡De Inuuo. Cap.

N ipſe: quē uocant Inuum ſub hoc habitu quo cernit̃ ſolem ſe eſſe prudētioribus pmittit intelligi. Hunc deū Arcades colunt appellantes τον τηκ ὕλης κυριον non ſiluaꝝ dominum ſed uniuerſæ ſubſtãtiæ materialis dominatorē ſignificari uolentes. Cuius materiæ uis uniuerſoꝝ corpoꝝ ſeu illa diuina ſiue terrena ſint: cõponit eſſentiã. Ergo Inui cornua barbęq; prolixa demiſſio naturam lucis oſtendūt quia ſol & ambitum cœli ſupioris illuminat & iferiora colluſtrat. Vnde Homerus de eo ait: ωρνυοι ηαθαητοῖσιφεωσ φερη ηδει βροτοῖσι: Quid ſiſtula uel uirga ſignificēt: ſuperius in habitu Attinis expreſſimus. Quod in capræ pedes deſinit: hæc argumēti ratio eſt: qa materia quæ in oēm ſubſtantiã ſole diſpenſante porrigitur: diuinis de ſe corporibus effectis in terræ finit̃ elemētum. Ad huius ergo extremitatis ſignum pedes huius animalis electi ſunt quod & terrenum eſſet & tñ ſemper perteret alta paſcendo: ſicut ſol uel cum radios ſuperne dimittit in terras uel cū ſe recolligit in montibus uiſitur. Huius Inui amor & delitiæ ηχω creditur nullius oculis obnoxia: quæ ſignificat armoniam cæli: quæ ſoli amica eſt: quaſi ſperarum omnium de quibus naſcitur moderatori: nec tamen noſtris unq̄ ſenſibus depræhendi.

❡De Saturno. Cap.

Aturnus ipſe: qui auctor eſt tempoꝝ & ideo a græcis imutata littera Χρονοσ quaſi κρονοσ uocatur: quid aliud niſi ſol intelligendus eſt? cū tradat̃ ordo elementoꝝ tempoꝝ numeroſitate diſtinctus luce patefactus: nexus æternitate traductus uiſione diſcretus: quæ omnia actum ſolis oſtendunt.

❡De Ioue. Cap.

Ec ipſe Iuppiter rex deoꝝ ſolis naturam uidetur excedere ſed eundem eſſe Iouem ac ſolem claris docetur indiciis. Nam cū ait Homerus: ζευσ γαρ εσ ωκεανον Iouis appellatione ſolē intelligi Cornificius ſcribit: cui unda Oceani uelut dapes miniſtrat. Ideo.n. ſicut & Poſſidonius & Cleantes affirmant. ſolis meatus a plaga: quæ uſta dicitur nõ recedit: quia ſub ipſa currit oceanus qui terrã & ambit & diuidit Omnium aūt phyſicoꝝ aſſertione conſtat calorem humore nutriri.

Sydus

Nam qđ ait: θεοι δαμαπαντεσ εσποντο ſydera intelligūtur: quæ cum eo ad occaſus ortuſq; quotidie impetu cœli ferūtur: eodemq; aluntur humore θεοισ eni dicunt ſydera & ſtellas αποτου θειν.i. τρεχειν ꝙ ſemper in curſu ſint ηαποτου θεωρεισθαι Addit poeta δωδεκατη γενετηωσ non dieꝝ ſed horaꝝ ſignificans numeꝝ quibus referunt̃ ad hemiſperii ſupioris exortum. Intellectum noſtrū in eandem ſententiam ducūt etiam de Thimeo Platonis hæc uerba ομενδη ηγεμων εν ουρανω ζευσ ελαυνων πτηνοναρμα πρωτοσ πορευεται διακοσμων παντα και επιμελουμενοσ τω δε επεται στρατια θεων και δαιμονων κατα δωδεκα μερη κεκοσμημενη μενει δε εστια εν θεων οικω μονη: His.n. uerbis magnum in cœlo ducem Solem uult ſub appellatiõe Iouis intelligi: alato curru uelocitatem ſyderis monſtrans.

Sol idē & Iuppiter

Nam quia in quocūq; ſigno fuerit: pręſtat omnia ſigna & ſydera ſignorumq; præſtites deos uidetur cunctos deos ducatu præire ordinando cuncta ornandoque:

ideo uelut eius cæteros deos haberi per.xii. ſignoꝝ partes diſtributos: quia ipſe duo decim ſigni in quocunq; ſigno fuerit locum occupat Nomen aũt demonũ cum deo rum appellatione cõiungit: aut qa dii ſunt Δαι μονεσ.i. ſcientes futuri aut(ut poſſi donius ſcribit in libris qb⁹ titulus eſt περι ηρωων και δαιμονων qa ex æetherea ſub ſtantia pa ta atq; diuiſa qualitas illis eſt ſiue απο του δαιειν.i. καιειν απο του δαιο μενου: hoc eſt μεριζομενου. Quod aũt addit μενει Δ εστια εν θεων οικω μονη ſignifi cat: qa hæc ſola quã terrã eſſe accipimus: manet immobilis intra domũ deoꝝ.i. intra mundum ut ait Euripides και γαια μητερ πανπεσ οι βροτοι οικουσι ημενεν αιθερει: Hinc quoq; oſtendit̃ qd de ſole & Ioue ſit ſentiendum: cũ alibi dicat̃ παντα Διδων Διοσ και παντα νοησασ: & alibi ηελιοσ θος παντεφοροισ και παντεσ πακουεισ. Vnde utrunq; una poteſtate cenſendũ. Aſſyrii quoq; ſolẽ ſub Iouis noĩe quẽ diahelio politem cognominãt: maximis cerimoniis celebrant in ciuitate quę heliopo is nuncu patur. Eius dei ſimulacrũ ſumptũ eſt de oppido ægypti: quod heliopolis appellat̃ re gnante apud ægyptios Senem ure ſeu idem Senepos noĩe fuit perlatumq; eſt primũ in eam per Oppiã legatũ Delebois regis aſſyrioꝝ: ſacerdoteſq; ægyptios quoꝝ prin ceps fuit Parmetis: diuq; habitum apud aſſyrios poſtea heliopolim cõmigrauit. Cur ita factũ quaq; rõne ægypto profectum in hæc loca ubi nũc eſt poſtea uenerit rituq; aſſyrio magis q̃ ægyptio colatur dicere ſupſedi: quia ad præſentem non attinet cãm. Nũc uero eundẽ Iouem ſoleq; eſſe: cũ ex ipo ſacroꝝ ritu: tum ex habitu dignoſcitur: Simulacrum.n.aureũ ſpecie imberbi inſtar dextra eleuata cũ flagro in aurigæ modũ læua tenet fulmẽ & ſpicas. Quæ cũcta Iouis ſoliſq; conſociatã potẽtiam demõſtrãt. Huius templi religio ẽt diuinatione præpollet: quæ ad Apollinis ptãtem refert̃: qui idem atq; ſol eſt. Vehit̃.n.ſimulacrũ dei heliopolitani ferculo ueluti uehunt̃ in pom pa ludoꝝ circenſiũ deoꝝ ſimulacra & ſubeũt pleraq; ꝓuinciæ ꝓceres raſo capite lon gi tpis caſtimonia puri: ferũtq; diuino ſpiritu nõ ſuo arbitrio: ſed quo deus ꝓpellit ue hentes. ut uidimus apud Antiũ ꝓmoueri ſimulacra fortunaꝝ ad dãda reſpõſa. Con ſulunt hunc deũ & abſentes miſſis diplomatibus cõſignatis: reſcribitq; ordine ad ea q̃ cõſulatione addita cõtinent̃. Sic & impator Traianus iturus ex ea ꝓuincia parthiam cũ exercitu cõſtãtiſſime religiõis hortãtibus amicis: q maxima huiuſce numinis cœpe rãt expimẽta: ut de euẽtu cõſuleret rei cœptæ egit Romano cõſilio prius explorando fidẽ religiõis: nec forte fraus ſubeſſet humana: Et primũ miſit ſignatos codicillos ad quos ſibi reſcribi uellet. Deus iuſſit afferri chartã eãq; aſſignari purã & mitti ſtupẽti bus ſacerdotibus ad eiuſmodi factũ. Ignorabãt qppe conditionẽ codicilloꝝ. Hos cũ maxima admiratiõe Traianus excepit q ipſe quoq; puris tabellis cũ deo egiſſet: Tũc aliis codicillis cõſcriptis ſignatiſq; cõſuluit an romã ppetrato bello rediturus eẽt uitẽ cẽturialẽ deus ex muneribus i ædẽ dedicatis deferri iuſſit: diuiſãq; in ptes ſudario cõdi: ac pide ferri. Exitus rei obitu Traiani appuit oſſibus romã relatis: Nã fragmẽtis ſpẽs reliquiaꝝ uitis argumento caſus futuri tps oſtẽſum ẽ. Et ne ſermo per ſinguloꝝ noĩa deoꝝ uaget̃ accipe qd aſſirii de ſolis potẽtia opinent̃. Deo.n quẽ ſũmum maximũq; uenerant̃ Adad nomẽ dederunt: Eius noĩs interptatio ſignificat unus. Hũc ergo ut potentiſſimũ adorant deũ: Sed ſubiungũt eidẽ deã noĩe Adargati: omneq; poteſta tem cũctaꝝ reꝝ his duobus attribuunt ſolẽ terrãq; intelligẽtes: nec multitudine no minũ enunciãtes diuiſam eoꝝ per oẽs ſpẽs ptãtem ſed argumẽtis qbus ornant̃ ſigni ficãtes multiplicẽ præſtãtiã duplicis numinis. Ipſa aũt argumẽta ſolis rõnẽ loquũt̃. Nãq; ſimulacrũ Adad inſigne cernit̃ radiis inclinatis: quibus monſtrat̃ uim cæli in

Traianus

Adad deus max. aſſy.

Adargatis dea

ſimula- radiis eſſe ſolis qui dimittunẗ in terrā: Adargatis ſimulacrū ſurſum uerſum reclinan
crū adad tis radiis inſigne eſt monſtrādo radioꝝ ui ſuperne miſſoꝝ enaſci quicūqꝫ terra proge
nerat: Sub eodē ſimulacro ſpecies leonū ſunt: eadē rōne terrā eſſe monſtrātes ꝗ phry
ſolis potē ges finxere matrē deum.i.terrā leonibus uehi. Poſtremo potētiā ſolis ad oīum pote-
tia ſtatum ſummitatē referri indicant theologi. qui in ſacris hoc breuiſſima precatiōe de
monſtrant dicentes ηλιεπαη τοκρατωρκοσ μου πηευμακοσ μου Δυηαμισ κοσ
μουφωσ. Solem eſſe oīa: & Orpheus teſtatur his uerſibus: κεκλυθι πορου κυκλον
ορανιασ ςροφιηγξι περι Δρομον ηλιε ηελιοσ ωηαγλαεζευσ Διονυσε πατερ π
οντοιο πατερ αηισ ηελιε παγγεοτετωρ παντάιολε χρυσεοφεγγεσ.

Inc cū prætextatus feciſſet loquendi finē oēs in eum affixis uultibus admi
h rationem ſtupore prodebāt. Deinde laudare hic memoriā: ille doctrinā:
cuncti religionē affirmātes hunc eſſe unū arcanæ deoꝝ naturæ cōſcium: ꝗ
ſolus diuina & aſſequi aīo & alloqui poſſet īgenio. Inter hæc Euangelus equidē inqt:
miror potuiſſe tantoꝝ ꝑtātem numinū cōprehendi: Veꝝ ꝙ mantuanū noſtrū ad ſin
gula: cū de diuinis ſermo eſt: teſtē citatis: gratioſius eſt ꝗ ut iudicio fieri putetur: An
ego credā ꝙ ille cū diceret. Liber & alma ceres ꝓ ſole & luna nō hoc in alterius poetę
imitationē poſuerit: ita dici audiēs cur tñ diceret ignorans. Niſi forte ut græci oīa ſua
in īmēſum tollet: nos quoqꝫ poetas ēt noſtros uolumus philoſophari: cū ipſe Tulliꝰ
ꝗ nō minus profeſſus ē philoſophādi ſtudiū ꝗ loquendi: quotiēs aut de naturæ deoꝝ
aut de fato aut de diminutiōe diſputat: gloriā quam orōne cōflauit: incōdita reꝝ rela
tione minuat: Tū Symmachus de Cicerone Euāgele: ꝗ cōuitiis īpenetrabilis ē: poſt
uidebimus: Nūc qa cū marone nobis negociū eſt reſpondeas uolo utrū poetæ huius
opa inſtituēdis tm̄ pueris idonea iudices an alia illis altiora ineſſe fateãris. Videris.n.
mihi ita adhuc uirgilianos hr̄e uerſus: qualiter eos pueri magiſtris prelegētibus cane-
bamus: imo pueri cū eſſemus Symmache ſine iudicio mirabamur īſpicere aūt uitia
nec ꝑ magiſtros nec ꝑ ætatē licebat quę tñ nō puderet quiſꝗ negabat: cū ipſe cōfeſſus
ſit. Quis.n.moriēs poema ſuū legauit igni? qd̄ niſi famæ ſuæ poſteritati ſubtrahēda
curauit: nec īmerito erubuit qppe de ſe futura iudicia ſi legerẗ petitio deprecātis filio
arma a marito: cui ſoli nupſerat: nec ex eo ꝓlem ſuſcepiſſe ſe nouerat uel ſi mille alia
multū pudēda ſeu ī uerbis mō græcis mō barbaris ſeu ī ipſa diſpoſitiōe opis deprehē
derenẗ. Cūqꝫ adhuc dicente oēs exhorruiſſent: ſubtexuit Symmachus: Hæc ē qdem
gloria Euāgele Marōis gloria ut nullius laudibꝰ creſcat nullius uitupatione minuaẗ. Veꝝ
maronis iſta ꝗ ꝓſcindis: defendere qlibet pōt ex plebeia grāmaticoꝝ coherte ne Seruio nr̄o ꝗ
priſcos: ut mea fert opinio: ꝑceptores doctrina ꝑſtat: ī excuſandis talibꝰ quærat iniu-
ria. Sed qro utꝝ cū poetica tibi ī tāto poeta diſplicuerit: nerui tñ oratorii: ꝗ ī eodē ſūt
ualidiſſimi placerẽ uideāẗ: Hæc uerba primū Euāgeli riſus excepit. Deīde ſubiecit: Id
hercule reſtat deniqꝫ: ut & oratorē Virgiliū denūcietis: nec miꝝ: cū ad phōs ambitus
ueſter pauloāte ꝓuexerit. Si in hac opiniōe es Symmachus inqt: ut Maro tibi nihil
niſi poeticū ſenſiſſe extimeẗ: licet hoc quoqꝫ eidē nomē inuideris audi qd de opis ſui
Epiſtola multiplici doctrina ipſe ꝓnūciet. Ipſius.n. Maronis epiſtola ꝗ cōpellat Auguſtū ita
maronis incipit. Ego uero freqntes a te litteras accipio. Et infra: De Aenea qdē meo ſi me Her
cle iā dignū auribus haberē tuis libēter mitterē. ſed tanta inchoata res ē ut pœne uitio
mētis tm̄ opus ingreſſus mihi uidear: cū ꝑſertim (ut ſcis) alia quoqꝫ ſtudia ad id opꝰ
multoqꝫ potiora impertiar. Nec his Virgilii uerbis copia rerū diſſonat: quam pleriqꝫ
pœne oēs litteratores pedibus illotis prætereūt: tanꝗ nihil ultra uerborum explana-

tionem liceat noſſe grãmatico. Ita ſibi belli iſti hoĩes certos ſcientiæ fines & uelut quę
dam pomeria & effata poſuerunt ultra quæ ſiquis egredi audeat: introſpexiſſe in ædẽ
deæ a qua mares abſterrentur exiſtimãdus ſit. Sed nos quos craſſa minerua dedecet:
non patiamur abſtruſa eſſe adyta ſacri poematis: ſed arcanorum ſenſum inueſtigato
auditu doctorum cultu celebranda præbeamus recluſa penetralia. Et ne uidear uelle
oĩa unus amplecti: ſpondeo uiolentiſſima inuẽta uel ſenſa rhetoricæ in uirgiliano me
opere demonſtraturũ Euſebio aũt oratorũ eloquentiſſimo nõ præripio de oratoria
apud Maronem arte tractatũ: quem & doctrina & docendi uſus melius exequetur. Pręcipuæ
Reliquos oẽs: qui adeſtis impenſe precatus ſim: ut quid ueſtrum quiſq; præcipuum Virgilii
ſibi annotauerit: de Maronis ingenio uelut ex ſymbolo conferamus. Mirum in mo- laudes
dum alacritatem oĩbus qui aderant hæc uerba pepererunt. Et aſſurgens quiſq; in deſi
derium alios audiendi non uidit & ſe in idem munus uocandũ. Itaq; hortatu mutuo
concitati in aſſenſum facile ac libenter animati ſunt. Intuenteſq; oẽs Prætextatum ora
bant: ut iudicium ſuum primus aperiret: cæteris per ordinem quem caſus ſedendi fe- Virgilius
cerat ſecuturis. Et Vectius: Equidem inter oĩa quibus eminet laus Maronis: hoc aſſi põ.max.
duus lector admiror quia doctiſſime ius pontificum tanq̃ hoc profeſſus in multa & Virgil.ſũ
uaria operis ſui parte ſeruauit. Et ſi tantę diſſertationis ſermo non ceſſerit ꝓmitto fore m9augur
ut Virgilius noſter pontifex maximus aſſerat᷑. Poſt hunc Flauianus apud poetã no
ſtrum inquit: tantã ſcientiam iuris angularis inuenio: ut ſi aliaꝝ diſciplinaꝝ doctrina
deſtitueretur: hæc illum uel ſola profeſſio ſublimaret. Euſtachius deinde maxime in
quit prædicarem: quãta de græcis cautus & tanq̃ aliud agens modo artifici diſſimula
tione modo profeſſa imitatione trãſtulerit: ni me maior admiratio de aſtrologia to-
taq; phĩa teneret: quam parcus & ſobrius operi ſuo nuſq̃ reprehendẽdus aſpſit. Furi-
us Albinus alteꝝ fouens Prætextati latus: iuxtaq; eũ Cecĩna Albinus ambo uetuſta-
tis affectatione in Virgilio ꝓdicabant: alter in uerſibus alter in uerbis: Auienus nõ aſ
ſumam mihi inquit: ut unam aliquã de uirgilianis uirtutibus audeam ꝓdicare ſed au
diendo quęcũq; dicetis ſi quid uel de his mihi uidebitur: uel iamdudũ legenti annotã
dum uiſum eſt oportunius proferam: mõ memineritis a Seruio noſtro exigendũ ut
quicquid obſcuꝝ uidebitur quaſi litteratoꝝ omnium longe maximus palam faciat.
His dictis & uniuerſo cœtui cõplacitis. Prætextatus cum in ſe conuerſa oĩum ora ui-
diſſet: Philoſophia inquit qđ unicum eſt munus deoꝝ & diſciplina diſciplinaꝝ: hono
randa eſt anteloquio. Vnde meminerit Euſtachius primũ ſibi locum ad diſſerẽdum
omni alia profeſſiõe cedente cõceſſum. Huic tu mihi Flauiane ſuccedes: ut & auditu
ueſtro recreer: & aliquãto ſilentio inſtaurẽ uires loquendi. Inter hæc ſeruilis modera
tor obſequii cui cura uel adolẽdi penates uel ſtruendi penũ & domeſticoꝝ actuũ mi
niſtros regendi: admonet dominũ familiam pro ſolẽnitate annui moris epulatam.
Hoc.n. feſto religioſæ domus prius famulos inſtructis tanq̃ ad uſum domini dapi-
bus honorãt: & ita demũ patriſfamilias menſæ apparatus noua᷑. Inſinuat ergo ꝑſul
famuli cui cœnæ tp̃s & dominos iam uocare: Tum prætextatus reſeruãdus ergo eſt
Virgilius noſter ad meliorẽ partem diei: ut mane nouum inſpiciẽdo per ordinem car
mini deſtinemus. Nũc hora nos admonet ut honore ueſtro hęc mẽſa digne᷑. Sed &
Euſtachius & poſt hũc Nicomachus meminerint craſtina diſſertatõe ſeruari ſibi ante
loq̃ functionẽ: & Flauianus ex placita iã uos lege cõuenio: ut ſequẽti die penates mei
beati ſe tãti cœtus hoſpitio gloriẽt᷑. His cũ oẽs aſſenſi aſſent: cœnã alio aliud de his
quæ inter ſe contulerãt reminiſcẽte approbãteq; cũ magna alacritate aĩ conceſſerũt.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET IL LVSTRIS SATVRNALIORVM. LIBER. .II.

IC Vbi modeſtus edendi modus ceſſare fecit caſtimo-
niam ferculo & cõuiualis lætici a minuſculis poculi orie
batur: Auienus ait Bene ac ſapiēter Maro noſter tumul
tuoſum ac ſobrium uno eodēq; uerſu deſcripſit ſub pau
corum uerboꝝ mutatione conuiuium. Nam ubi ſub ap
paratu regio procedere ſolet luxus ad ſtrepitū poſtq̄ pri
ma inquit qui es epulis. At cum heroes caſtigatis dapi-
bus aſſidunt: non reducit quietē: quia nec p̄ceſſit tumul-
tus. Sed poſtq̄ exempta fames epulis. Noſtrum hoc cō
uiuium quod & heroici ſæculi pudicitiā: & noſtri conduxit elegātiam: in quo ſplēdor
ſobrius & diligens parſimonia Agathonis conuiuio: uel poſt magniloquentiā Plato
nis nō componere tm̃ ſed nec præferre dubitauerim. Nam ipſe rex mēſe nec in mori-
bus Socrate minor: & in repu. philoſopho efficacior. Cæteri qui adeſtis eminētiores
eſtis ad uirtutū ſtudia: q̄ ut poetis comicis & Alcibiadi: qui tm̃ fuit fortis ad crimia:
aliiſq; quibus frequēs illud cõuiuium fuit uos quiſq̄ exiſtimet comparādos: Bona uer
ba quæſo Prætextatꝰ ait circa reuerētiam tm̃ ſocraticæ maieſtatis. Nam reliquis qui
in illo fuerūt ſympoſio: hæc lumina quis nō præponenda cōſentiat. Sed quorſum ti-
bi Auiene hoc tēdit exemplum? Quia ſub illoꝝ inquit ſupercilio nō defluit: qui pſal
triam ītromitti peteret: ut puella ex induſtria ſupra naturam mollior canora dulcedi
ne & ſalutationis lubrico exerceret illecebris philoſophātes. Illic hoc fieri tentatū eſt:
ut Agathonis uictoria celebraretur. Nos honorē dei cuius hoc feſtum eſt: nullo ad
mixtu uoluptatis augemus. Neq; ego ſum neſcius nos nec triſticiam nec nubilū uul
tum in bonis ducere: nec Craſſum illū quem auctore Lucilio Cicero ſemel in uita ri-
ſiſſe ſcribit: magnopere mirari. Ad hæc cū Prætextatus diceret ludicras uoluptates:
nec ſuis penatibus aſſuetas nec ante cœtū tam ſerium producēdas: excepit Symma-
chus. Quia ſaturnalibus optimo dieꝝ: ut ait ueronēſis poeta: nec uoluptas nobis ut
ſtoicis tanq̄ hoſtis repudiāda eſt: nec ut epicureis ſūmum bonum in uoluptate ponē
dum: excogitemus alacritatem laſciuia carētem. Et ni fallor inueni: ut iocos ueteꝝ ac
nobilium uiroꝝ edecumatos ex multiiugis libris relatione mutua proferamus. Hæc
nobis ſit litterata lætitia: & docta cauillatio uicem planipedis & ſabulonis impudica
& prætextata uerba iaciētis: at pudorem ac modeſtiam uerſus imitatam. Hæc res &
cura & ſtudio digna ueteribus uiſa eſt. Etiam primum aīaduerto duos quos eloquē-
tiſſimos antiqua ætas tulit: comicū Plautum: & oratorem Tullium eos ambos ēt ad
iocoꝝ uenuſtatem cæteris præſtitiſſe. Plautus quidē ea re clarus fuit: ut poſt mortē
eius comœdiæ quæ incertæ ferebantur: plautinæ tñ eſſe de iocorum copia noſcerent.
Cicero aūt quātum in ea re ualuerit: quis ignorat? qui uel liberti eius libros: quos is
de patroni iocis compoſuit quos quidā ipſius putant eſſe: legere curauit. Quis item
neſcit conſularem eū ſcurram ab inimicis appellari ſolitū? Quod in orōne etiam ſua
Vatinius poſuit. Atq; ego (ni lōgum eſſet) referrem in quibus cauſis quom nocētiſſi
mos reos tueret: uictoriam iocis adeptus ſit: ut ecce pro Lucio Flacco quem repetū
darum reum ioci oportunitate de manifeſtiſſimis criminibꝰ exemit. Is iocus in orōne
nō extat: mihi ex libro Fuſii Viuaculi notus eſt: & inter alia eius dicteria celebratur.

Sed in

Sed in hoc uerbo non caſu incidi: uolens feci. Iocus. n. hoc genus ueteres noſtri dicte- Dicteria
ria dicebant. Teſtis idem Cicero qui in libro epiſtolarũ ad Corneliũ Nepotẽ ſecundo
ſic ait: Itaq; noſtri cum oĩa quæ dixiſſemus dicta eſſent quæ facete & breuiter & acu
te locuti eſſemus: ea proprio nomine appellari dicteria uoluerunt. Hæc Cicero. No-
uius uero Pomponiuſq; iocos non raro dicteria nominant. Marcus ẽt Cato ille cen-
ſorius argute iocari ſolitus eſt. Horũ nos ab inuidia muniret auctoritas: ẽt ſi noſtris
cauillaremur. At cum a ueteribus dicta referamus: ipſa utiq; auctorum dignitate de
fendimur. Si ergo probatis inuentũ: agite quod cuiq; de dictis talibus in mẽtẽ ueniet
uiciſſim memoriã noſtrã excitando referamus. Placuit uniuerſis lęticię excogitata ſo
brietas: & iõ ut prætextatus incipiendo auctoritatẽ de exẽplo præberet: hortati ſunt.

q Vum ille: Dictum uolo hoſtis referre ſed uicti: & cuius memoria inſtau-
rat romanorum triumphos. Hannibal carthaginenſis apud regem Antio
chum profugus facetiſſime cauillatus eſt. Ea cauillatio huiuſcemodi fuit. Dicta fa-
Oſtendebat Antioch9 in campo copias ingentes: quas bellum po. ro. facturas com- cetiſſime
parauerat: conuertebatq; exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem. Induce a plurib9
bat ẽt currus cum falcibus & elephantos cũ turribus equitatũq; frænis & ephippiis mo Hanniba
bilibus ac phaleris prefulgentem. Atq; ibi rex contemplatiõe tanti & tam ornati exer lis
citus gloriabundus Hannibalẽ aſpicit. Et putas ne inquit ſatis eſſe romanis hæc oĩa? Cauilla-
Tunc pœnus eludens ignauiam imbelliamq; militum eius præcioſæ armatorũ Plane tio
inquit ſatis eſſe credo romanis hæc: & ſi auariſſimi ſunt. Nihil prorſus neq; tam lepi-
de neq; tam acerbe dici poteſt. Rex de numero exercitus ſui: ac de exiſtimanda æqui-
paratione quæſiuerat. Reſpondit Hannibal de præda. Flauianus ſubiecit: Sacrificiũ
apud ueteres fuit: quod uocabatur proteruia. In eo mos erat: ut ſiquid ex epulis ſup- Proteruia
fuiſſet: igne conſumeretur. Hic Catonis iocus eſt. Namq; Albidium quendam: qui Sacrificiũ
ſua bona comediſſet: & nouiſſime domum quæ ei reliqua erat incendio perdidiſſet: ꝓ
pter uiam feciſſe dicebat: quod comeſſe non potuerit: id combuſſiſſe.

ſ Ymmachus deinde: Mater. M. Bruti Seruilia cum precioſum ære paruo
fundum abſtuliſſet a Cæſare ſubiiciente haſte bona ciuium: non effugit di-
ctum tale Ciceronis. Equidẽ quo melius emptum ſciatis: cõparauit Ser- Ciceronis
uilia hunc fundũ tertia deducta. Filia aũt Seruiliæ erat Iunia Tertia Eadẽq;. C. Caſſii dictũ in
uxor laſciuiente dictatore tam in matrem q̃ in puellã. Tunc luxuriã ſenis adulteri ci- ſeruiliam
uitas ſubinde rumoribus iociſq; carpebat: ut mala non tantum ſeria forent. galla in-

p Oſt hunc Cecinna Albinus: Plancus in iudicio forte amici cum moleſtũ ſtrumen-
teſtem deſtruere uellet: interrogauit (qa ſutorẽ ſciebat) quo artificio ſe tue tum ſuto
retur. Ille urbane reſpondit: Gallam ſubigo. Sutoriũ hoc habet̃ inſtrumẽ rium
tum: quod nõ in facete in adulterii exprobrationem ambiguitate conuertit: Nã Plan In plancũ
cus in Meuia Galla nupta male audiebat. Secutus eſt Furius Albinum. Poſt muti- facera re-
nenſem fugam quærentibus quid ageret Antonius: reſpondiſſe familiaris eius fereba ſponſio.
tur. Quod canis in ægypto: bibit & fugit: quoniam in illis regionibus conſtat canes In ãtoniũ
raptu crocodillorum exterritos currere & bibere. In mutiũ

e Vſtachius deinde: Publius Mutium imprimis maliuolum cũ uidiſſet ſo- inuidum
lito triſtiorem: Aut mutio inquit neſcio quid incõmodi acceſſit: aut neſcio Auienus
cui aliquid boni. Inde Auienus Fauſtus Syllæ filius cum ſoror eius eodẽ fauſtus in
tpe duos mœchos haberet: Fuluium Fullonis filium & Pompeium cognomine Ma ſororem
culam miror inquit ſororem meam habere maculam cum Fullonem habeat. mœcham

Malii pictoris faceta reſpōſio demoſthenis dictū

h Ic Euangelus: Apud Lucium Mallium: qui optimus pictor romæ habe⁄
batur: Seruilius Geminius forte cœnabat. Cūq; filios eius deformes uidiſ
ſet: non ſimiliter inquit Mali fingis & pingis. Et Mallius: In tenebris. n. fin
go inq̄t. luce pingo Euſebius deinde: Demoſthenes inqt excitatus ad laudis famam:
cuius formam tunc græcia mirabat̃ acceſſit: ut & ipſe famoſo amore potiretur. Qui
ubi dimidium talentum unius precium noctis audiuit diſceſſit hoc dicto ουκαγο
ραζω τοσουτου μετανοησαι. Inter hæc cum Seruius ordine ſe uocante per uerecū
diam ſileret. oēs nos inqt Euangelus impudentes grāmaticæ pronuncias: ſi tacere ta
lia uis uideri tuitiōe pudoris. Vnde neq; tuū nec Diſarii aut Hori ſuperciliū liberum
erit a ſuperbiæ nota: ni Prætextatū & nos uelitis imitari. Tunc Seruius: Poſtq̄ uagis
ſilentium erubeſcendū uidit: ad libertatē ſe ſimilis relatōis aīauit. M. inqt Votacilius
pitholaus: cum. C. Seruilius uno tñ die conſul fuiſſe: dixit. Ante flamines: nunc cōſu
les diales fiunt. Nec Diſarius ultra ex probrationem taciturnitatis expectans ait.

Platonis diſtichon

p Oſt hunc Horus quoq; affero ad uos inquit διστιχον Platonis quo ille
adoleſcens luſerit: cum tragœdiis quoq; eadem ætate præluderet: την ψυ
χην αγαθωνα φιλων επι χειλεσιν ειχον ηλθε γαρ η τλημων ως διαβησο
μενη. Orta ex his læticia & oibus in cenſoriū riſum remiſſis: ac retractantibus quę a
ſingulis antiquæ feſtiuitatis ſapore prolata ſunt. Symmach⁹ ait: Hos Platonis uerſi
culos quorum magis uetuſtatem an breuitatem mireris incertum eſt: legiſſe me me⁄
mini in latinum tanto latius uerſos: quanto ſolet noſtra q̄ græcorum lingua breuior
& anguſtior exiſtimari. Et (ut opinor) hæc uerba ſunt.

Dum ſemiulco ſauio meum puellum ſauior.
Dulcemq; florem ſpiritus duco: ex aperto tramite
Anima ægra & ſaucia cucurrit ad labia mihi:
Rictumq; in oris peruium & labia pueri mollia rimata
Itiner tranſitus: ut tranſiret nititur.
Tum ſi moræ quid fuiſſet pluſculæ:
In cœtu oſculi amoris igne percita tranſiſſet:
Et me linqueret: & mira prorſus res fieret:
Vt ad me fierem mortuus: ad puerum intus uiuerem. Sed miror oēs uos ioca tacuiſ
ſe Ciceronis. in quibus facundiſſimus: ut in oibus fuit: Et ſi uidet̃: ut æditũus reſpon
ſa numinis ſui prædicat ita ego quæ memoria ſuggeſſerit: referro dicta Ciceronis: Tū
oibus ad audiendum erectis. Ille ſic incipit. M. Cicero: cum apud Damaſippum cœ
naret: & ille mediocri uino poſito diceret: Bibite falernum hoc: annorū quadraginta
eſt: Bene inqt ætatem fert. Idem cum Lentulum gene℞ ſuum exiguæ ſtaturæ hoīem
longo gladio accinctum uidiſſet: qs inqt gene℞ meū ad gladiū alligauit? Nec Quin
to Ciceroni fratri circa ſimilē mordacitātē pepercit. Nā cum in ea ꝓuincia quam ille
rexerat: uidiſſet clypeatā imaginē eius ingētibus liniamentis uſq; ad pectus ex more
pictā (erat aūt Quintus ipſe ſtaturæ paruæ) ait: Frater meus dimidius maior ē q̄ to
tus. In cōſulatu Vatinii: quē paucis diebus geſſit: notabilis Ciceronis urbanitas circū
ferebatur. Magnū oſtentū inquit anno Vatinii factum eſt: ꝙ illo conſule nec bruma
nec uer nec æſtas nec autūnus fuit. Quęrenti deinde Vatinio ꝙ grauatus eſſet domū
ad ſe infirmatum uenire reſpondit: Volui in conſulatu tuo uenire ſed nox me cōprehē
dit. Vlciſci aūt ſe Cicero uidebatur ut qui reſpondiſſe ſibi Vatinium meminerat: cū
humeris ſe reipu. de exilio reportatum gloriaretur: Vnde ergo tibi uarices.

Damaſippus
Lentulus gener Ciceroniſ
Quintus frater Ci.
In Vatinii parui temporis conſ.

Aninius quoq; Reuilus q uno die(ut Seruius rettulit):conſul fuit:roſtra
e cũ aſcẽdiſſet pariter honorẽ iniit cõſulatus:& peierauit q̃d Cicero gaudẽs
oĩ occaſione urbanitatis increpuit:λογοθεωρητοσ eſt Caninius cõſul:De In cani
inde:Hoc cõſecutus ẽ Reuilus ut quæreret̃ q̃bus cõſulibus cõſul fuerit Dicere p̃terea nium
nõ deſtitit:Vigilantẽ habemus cõſulem Caniniũ:qui in cõſulatu ſuo ſomnũ nõ uidit. Conſulẽ
Ompeius Ciceronis facetiarum impatiens fuit Cuius hæc de eo dicta fere
p bant̃.Ego uero quem fugiã habeo:quem ſequar nõ habeo. Sed & cum ad
pompeium ueniſſet:dicentib9 ſero cũ ueniſſe:r̃ndit:Minime ſero ueni:nã
nihil hic paratũ uideo.Deinde interroganti Pompeio ubi gener eius Dolobella eſſet: Dolobel-
r̃ndit:cum ſocero tuo.Et cũ donaſſet Pompeius transfugã ciuitate romana:o hoiem la gener
bellũ inq̃t:gallis ciuitatẽ p̃mitit alienã:qui nobis n̄ram nõ põt reddere:Propter quę Ciecronis
merito uidebat̃ dixiſſe Pompeius:cupio ad hoſtes Cicero trãſeat ut nos timeat.
N Cæſarem quoq; mordacitas Cicerõis dentes ſuos ſtrinxit.Nam primũ Cęſar ma
i poſt uictoriam Cęſaris interrogatus:cur in electione partis erraſſet:reſpõ le p̃cinct9
dit:Præcinctura me decepit.Iocatus in Cæſarem:qui ita toga præcingeba
tur:ut trahendo liciniam uelut mollis incederet:adeo ut Sylla tanq̃ prouidus dixerit
Pompeio:Caue tibi illum puerum male præcinctum.
Einde cum laberius in fine ludorum anulo aureo honoratus a Cæſare e ue In laberiũ
d ſtigio in quattuordecim gradibus ad expectãdum tranſit uiolato ordine: ĩ ciceronẽ
& cum detractus eſt eques romanus:& cũ minus remiſſus ait Cicero præ
tereunti Laberio & ſedile quærenti:Recepiſſem te:niſi anguſte ſederem : ſimul & illũ
reſpuens:& in nouum ſenatũ iocatur:cuius numerum Cæſar ſupra fas auxerat. Nec
impune:reſpondit.n.Laberibus.Mirũ ſi anguſte ſedes:qui ſoles duabus ſellis ſedere
exprobrata leuitate Ciceronis.quia immerito optimus ciuis male audiebat Idẽ Cice
ro alias facilitatem Cæſaris in eligendo ſenatum irriſit palam: Nam cum ab hoſpite
ſub Publio Mallio rogaretur:ut decurionatum priuigno eius expediret: aſſiſtẽta fre
quẽtia dixit:Romæ ſi ius habebit Pompeius:difficile eſt.Nec hęc mordacitas ſtetit:
quippe ab Androne quodam laodiceno ſalutatus cum cãm aduentus requiſiuiſſet:
cõperiſſetq;(nam ille ſe legatum de libertate patriæ ad Cęſarem ueniſſe reſpondit)ita
expreſſit publicam ſeruitutem. εαν επιτυχησ και περι ημασ πρεσβασον.
Igebat in eo excedẽs iocis & ſeria mordacitas:ut hoc eſt ex epiſtola ad.C.
l Caſſium dictatoris uiolatorẽ. Vellẽ idibus martiis me ad cœnã inuitaſſes
profecto reliquiarũ nihil fuiſſet:nũc me reliquiæ noſtræ exercent: Idẽ Cice
ro de Piſone genero &.M.Lepido lepidiſſime cauillatus eſt.Dicẽte adhuc Symma-
cho:&(ut uidebat̃)plura dicturo intercedens Auienus:ut fieri ſermonib9 conuiuali
bus ſolet:Nec Auguſtus inq̃t Cæſar in hmõi dicacitate quo q̃ minor : & fortaſſe nec
Tullio.Et ſi uolentibus uobis erit:aliqua eius q̃ memoria ſuggeſſerit:relaturus ſum.
Et horus.Permitte Auiene Symmachus explicet de his:quos iã noiauerat dicta Ci-
ceronis & oportunius quæ de Auguſto ius referre ſuccedent.
Eticente Auieno Symmachus Cicero inq̃:cum piſo gener eius mollius in Piſo Cice
r cederet filia aũt concitatius:ait filiæ:ambula tanq̃ uir.Et cum.M.Lepid9 ronis:ge-
in ſenatu dixiſſet patribus conſcriptis:Tullius ait . Ego non tanti feciſſem ner
ολοιοπτωτον.Sed perge Auiene ne ultra te dicturientem retardem.Et ille:Augu- Auguſt9
ſtus inquam Cæſar affectauit iocos ſaluo tamen maieſtatis pudoriſq; reſpectu : nec delecta-
ut caderet in ſcurram Aiacem tragœdiam ſcripſerat:eandemq; q̃ ſibi diſplicuiſſet.de tus iocis

aiax tra- gœdia ſeuerat. Poſtea Lucius grauis tragœdiarum ſcriptor interrogabat eum: quid ageret Aiax ſuus. Et ille in ſpongiam inquit incubuit.

Dem Auguſtus: cum ei quidam libellum trepidus offerret & mõ ꝓferret manum: mõ traheret: Putas inquit te aſſẽ elephanto dare. Idem cum ab eo Pacuuius Taurus congiarium peteret: diceretq̧ iã hoc hoĩes uulgo loqui: non paruam ab illo ſibi pecuniã datam: ſed tu inquit nolli credere. Aliũ præfectura æquitum ſummotum & in ſuper per ſalarium poſtulantem: dicentemq̧ non lucri cã dari hoc mihi rogo: ſed ut iudicio tuo munus uidear impetraſſe: & ita officium depoſuiſſe. Hoc dicto repercuſſit: Tu te accepiſſe apud oẽs affirma: & ego dediſſe me non negabo. *Vrbanitas in herennium* Vrbanitas eiuſdem innotuit circa Herennium deditum uitiis iuuenem: quem cum caſtris excedere iuſſiſſet: & ille ſupplex hac deprecatiõe uteretur: quo mõ ad patrias ſedes reuertar? quid patri meo dicã? rñdit: dic me tibi diſplicuiſſe. Saxo in expeditione percuſſum ac notabili cicatrice in fronte deformem nimium tñ ua opera iactantem ſic leuiter caſtigauit. At tu cum fugies inquit nunq̃ poſt te reſpexeris. *In galbã gibbum* Galbæ cuius informe gibbo erat corpus: agenti apud ſe cãm & frequenter dicenti corrige in me ſi quid reprehendis. rñdit: Ego te monere poſſum: corrigere non poſſum. *in ſeuerũ caſſium* Cum multi Seuero Caſſio accuſante abſoluerent & architectus fori auguſti expectatiõẽ operis diu traheret: ita iocatus eſt Vellem caſſius & meum forum accuſaſſet.

In herodẽq filiũ ſuũ cum aliis innocentibus interfici iuſſit Ectius cum monumẽtum patris exaraſſet: ait auguſtus: hoc eſt uere monumentum patris colere. Cum audiſſet inter pueros. quos in ſyria Herodes rex iudeoꝝ intra bimatũ iuſſit interfici: filium quoq̧ eius occiſum: ait Melius eſt Herodis porcum eſſe q̃ filium. *In Mœcenatem* Idem Auguſtus qa Mœcenatem ſuũ nouerat eſſe ſtilo remiſſo moli & diſſoluto: talem ſe in epiſtolis quas ad eũ ſcribebat ſæpius exhibebat. & contra caſtigationem loquendi quam alias ille ſcribendo ſeruabat in epiſtola ad Mœcenatem familiari plura in iocos effuſa ſubtexuit: Vale mel gentiũ metuelle ebur ex etruria laſar arrentium ada mas ſupernas thyberinum margaritum cilneorum ſmaragde iaſpi figulorum berille proſennæ carbunculũ habeas ινα συντεμω παντα μαλαγμα mœccharum Exceptus eam quodam cœna ſatis pca: & quaſi quotidiana: *In illum qui dederat parcã cœnam* Nam pœne nulli ſe inuitanti negabat. Poſt epulum igitur inops ac ſine ullo apparatu diſcedens Vale dicenti hoc tm̃ in ſuſurrauit: Non putabam me tibi tã familiarẽ. Cum de tyriæ purpuræ: q̃ emi iuſſerat: obſcuritate quæreretur dicente uenditore: erige altius & ſuſcipe: his uſus eſt ſalibus: Quid ergo ut me popu. romanus dicat bene cultum: in ſolario ambulaturus ſum? *In nomẽculatorẽ ſuum* Nomen culatori ſuo de cuius obliuione querebatur dicenti: nunquid ad forum mandas? Accipe inquit cõmendaticias. quia illic neminem noſti. *in Vatiniũ* Vatinio in prima ſua ætate elegãter inſultauit. Confuſus ille podagra uolebat tamen uideri diſcuſſiſſe uitiũ: & mille paſſus ambulares e gloriabatur. Cui Cæſar. Non miror inquit: dies aliquanto ſunt longiores.

Elata ad ſe magnitudine æris alieni: quã quidã eques romanus dum uixit excedẽte ducẽ tres cælauerat: culcitrã emi cubicularẽ in ei⁹ auctiõe ſibi iuſſit. Et ꝓceptũ mirantibus hãc rõnẽ reddidit: Habẽda ẽ ad ſomnũ culcitra in qua ille cum tm̃ deberet dormire potuit. Non eſt intermittendus ſermo eius quẽ Catonis honori dedit. Venit forte in domũ: in qua Cato habitauerat. Dei. Strabone in adulationẽ Cæſaris male exiſtimãte de catonis peruicatia ait. Quiſqs pſentẽ ſtatũ ciuitatis cõmutari nõ uolet: & ciuis & uir bonus eſt. Satis ſerio & Catonẽ laudauit & ſibi ne qs affectaret res nouas cõſuluit. Soleo in Auguſto magis mirari. quos ptulit

iocos q̃

iocos q̄ ipſe quos protulit: qa maior eſt patientię q̄ facundiæ laus: maxime cū æquanimiter aliqua ēt iocis mordaciora pertulerit. Cuiuſdā ꝓuincialis locus aſper innotuit.

Ioci in auguſtum

Intrauerat romam ſimillimus Cęſari: & in ſe oīum ora cōuerterat. auguſtus perduci hoīem ad ſe iuſſit: uiſumq; hoc mō interrogauit. Dic mihi adoleſcēs: fuit aliqn̄ mater tua romæ. Negauit ille: nec contentus adiecit: ſed pr̄ meus ſæpe.

Quidam ſimilis Cæſari

Tpib9 triū uiralib9 Pollio cum feſceminos in eum Auguſtus ſcripſiſſet ait: At ego taceo. Nō eſt.n.facile in eum ſcribere: qui pōt proſcribere

Pollio in auguſt.

Curtius eques romanus delitiis diffluens: cū macrū turdū ſumpſiſſet in cōuiuio Cęſaris: interrogauit an mittere liceret. Rñderat princeps qdni liceat? Ille ſtatim per feneſtrā miſit.

Curtius eques

Aes alienū Auguſtus cuiuſdā ſenatoris cari ſibi nō rogatus exoluerat numerato quadragies. At ille ꝓ gratiarꝝ actione hoc ſolum ei ſcripſit: Mihi nihil. Solebat Licinius libertus eius inchoanti opa patrono magnas pecunias conferre. Quē morē ſecutus centū ꝓmiſit per libellū: in quo uirgulæ ſuperductæ ps ultra pecuniæ defectionē ꝓtendebat uacante infra loco: Cæſar occaſione uſus ꝓpriori alterꝝ centies ſua manu iunxit ſpacio diligēter expleto & affectata lr̄æ ſimilitudine geminatāq; accepit ſummā diſſimulāte liberto. Qui poſtea cœpto alio opere leniter factū ſuum Cæſari obiecit libello tali dato: Cōfero tibi domine ad noui operis inpenſam quod uidebit.

Patientia Cenſoris auguſti

Mira ēt cenſoris Auguſti & laudata patiētia. Corripebatur eques roman9 a principe tanq̄ minuiſſet facultates ſuas At ille ſe multiplicaſſe coram probauit. Mox eidem obiecit. q ad cōtrahendū matrimoniū legib9 nō paruiſſet. Ille uxorē ſibi & tres liberos eſſe dixit. Tunc adiecit. Poſt hac Cæſar cum de honeſtis hoībus inquiris: honeſtis mandato. Etiā militis nō libertatem tm̄. ſed & temeritatem tulit. In quadam uilla inquietas noctes agebat rumpente ſomnū eius crebro noctuæ cantu. Præhendendā curauit noctuā. Miles aucupii peritus & ſpe ingentis præmii pertulit. Laudato imperator mille nūmos dari iuſſit. Ille auſus eſt dicere. Malo uiuat: auemq; dimiſit. Quis nō miratus eſt non offenſo Cæſare abiiſſe militē cōtumacem. Veteranus cū die ſibi dicto periclitaret: acceſſit in publico ad Cęſarē: rogauitq; ut ſibi adeſſet. Ille aduocatum quē ex comitatu ſuo elegerat ſine mora dedit: cōmendauitq; ei litigatorē. Exclamauit ingenti uoce Veteranus: At nō ego Cæſar piclitāte attiaco bello uicariū quæſiui: ſed pro te ipſe pugnaui: detexitque impreſſas cicatrices: Erubuit Cæſar: uenitq; in aduocationē: ut qui uereret nō ſuperbus tm̄ ſed ēt ingratus uideri. Delectatus inter cœnā erat ſymphoniacis Turonii Flacci mangonis atq; eos frumēto donauerat: cum in alia acroamata fuiſſet liberalis nūmis. Eoſdē quæ poſtea Turonius æquæ inter cœnā quærenti Cæſari ſic excuſauit: ad molas ſunt.

Coruū ſalutans auguſtum

Sublimis attiaca uictoria reuertebat: occurrit ei inter gratulantes coruū tenens quē inſtituerat hoc dicere. Aue Cæſar uictor imperator. Miratus Cæſar officioſam auē. xx. milibus nūmū emit: Socius opificis ad quē nihil ex illa liberalitate peruenerat: affirmauit Cæſari hr̄e illum & aliū coruum: quē ut afferre cogeret rogauit. Allatus uerba quæ didicerat expreſſit. Aue uictor imperator antoni nihil exaſperatus ſatis duxit iubere illū diuidere donatiū cum cōtubernali. Salutatus Similiter a pſytaco emi iuſſit eum. Idē miratus in pica: hāc quoq; redimit. Exēplū ſutorē pauperē ſollicitauit. ut coruū inſtitueret ad parem ſalutationē: q impendio exhaſtus ſępe ad auē nō reſpondentē dicere ſolebat opera & impenſa periit. Aliqn̄ tamē coruus cœpit dicere dictatā ſalutationē. Hac audita dū tranſit Auguſtus reſpondit. Satis domi ſalutatorū taliū habeo. Superfuit coruo memoria: ut & illa quibus dn̄m querentē ſolebat audire ſubtexerat: opera & impenſa periit. Ad quod Cęſar riſit. Emique auē iuſſit quanti nullā adhuc emerat.

Solebat deſcendenti a palatio Cæſari honorificũ aliquod epigrãma porrigere græcu-
lus. Id cũ fruſtra ſæpe feciſſet: rurſuſq; eũ id facturũ uidiſſet auguſt9. breue grecũ ma
nu ſua in charta exarauit epigrãma: ꝑgenti deinde ad ſe obuiã miſit. Ille legẽdo lauda
Liberali- re mirari tã uoce q̃ uultu. Cũq; acceſſiſſet ad ſellã demiſſa ĩfundã pauperẽ manu pau
tas cos denarios ꝓtulit: quos principi daret adiectu hic ſermo ἀηκατατὴη τυχυη σηη
Aug. in σεβαςε ει πλεοη εδὲδουη: Nõ ſm fortunã tuã Auguſte: ſi plus hrẽm plus darẽ. Se
græculũ cuto oĩum riſu diſpẽſatorẽ Ceſar uocauit: & ſeſtertia cẽtũ milia greculo nũerari iuſſit.
Iulia filia ¶ De moribus fœminarum. Cap.
Aug. V M Vltis aliqua & filiæ eius Iuliæ dicta referamus? Sed ſi garrulus non puta
bor: uolo de moribus fœminæ pauca premittere ut quiſq; ueſtrum habeat
ſeria & diſcenda quæ proferat Hortantibuſq; oĩbus ut cœpto inſiſteret: ita
de Iulia orſus eſt. Annũ agebat triceſimũ & octauũ tp̃s ætatis (ſi mẽs ſana ſupeſſet)
uergentis in ſeniũ: ſed indulgẽtia tã fortunæ q̃ prĩs abutebat̃: cũ alioqn litteraꝝ amor
multaq; eruditio quod in illa domo facile erat præterea mitis humanitas: minimeq;
ſæuus aĩus ingentẽ fœminæ grãm cõciliarent mirãtibus q uitia noſcebãt tantã pariter
diuerſitatẽ. Nõ ſemel præceperat pr̃ tẽperato tñ inter indulgentiã grauitateq; ſermõe
moderaret̃ profuſos cultus perſpicuoſq; comitatus. Idẽ cũ ad nepotũ turbã ſimilitu
dinẽq; reſpexerat: qua repreſentabat̃ Agrippa: dubitare de pudicitia filię erubeſcebat.
Inde blandiebat̃ ſibi Auguſtus lætũ in filia aĩum uſq; ad ſpẽm ꝓcacitatis: ſed reatu li
Iuliæ or- berum & talẽ fuiſſe apud maiores Claudiã credere audebat. Itaq; inter amicos dixit
natus duas hr̃e ſe filias delicatas: quas neceſſe hr̃et ferre rempublicã. Et Iulia uenerata dñm
licẽtiore ueſtitu & oculos offenderat patris tacẽtis Mutauit cultu ſui poſtera die mo-
Iuliæ rñ- rem: & letum patrẽ affectata ſeueritate cõplexa eſt: At ille qui pridie dolorẽ ſuũ conti
ſio ad pa nuerat: gaudium cõtinere nõ potuit. Et quãtũ hic ait in filia auguſti ꝓbabilior eſt cul
trem tus? Nõ defuit patrocinio ſuo Iulia his uerbis. Hodię. n. me patris oculis ornaui. heri
Liuia filia uiri. Notum & illud: Cõuertebãt in ſe populum in ſpectaculo gladiatorũ Liuia & iu
Aug. lia comitatus diſſimilitudine Quippe cingẽtibus Liuiã grauibus uiris: hæc iuuẽtutis
& qdẽ luxurioſo grege circũſidebat̃. Admonuit pater ſcripto. Videre quantum inter
duas principes fœminas intereſſet: Elegãter illa reſcripſit. Et hi mecũ ſenes fient. Eadẽ
iulia maturæ hr̃e cœperat canos: quos legere ſecreto ſolebat. Subitus interuẽtus prĩs
aliqñ oppreſſit ornatrices. Diſſimulauit auguſtus deprehenſis ſup ueſtem eaꝝ canis:
& aliis ſermonibus tp̃e extracto induxit ætatis mentionẽ. Interrogauitq; filiã utrum
poſt aliquot annos cana eſſe mallet: an calua. Et cũ rñderet: Ego pater cana eẽ malo
ſic illi mendaciũ obiecit. Quid ergo iſte te caluam tã cito faciunt. Itẽ cũ grauẽ amicũ
audiſſet iulia ſuadentẽ melius facturã: ſi ſe cõpoſuiſſet ad exẽpla paternæ frugalitatis
ait. Ille obliuiſcit̃ Cæſarem ſe eſſe ego memini me Cæſaris filiã. Cũq; conſcii flagitioꝝ
mirarentur quo mõ ſimiles Agrippæ filios ꝓcrearet: quæ tã uulgo poteſtatẽ corpo-
Populiæ ris ſui faceret ait: Nunq̃. n. niſi naui plena tollo uectorẽ. Simile dictum Populiæ. M.
reſponſio filiæ quæ miranti cuidam: quid eſſet: quapropter aliæ beſtiæ nunq̃ marẽ deſiderarẽt:
niſi cum prægnantes uellent: fieri: reſpondit: beſtiæ. n. ſunt. ſed ut a fœminis ad uiros
& a laſciuis iocis ad honeſtos reuertar: cecilius iuriſconſultus urbanitatis miræ liber-
tatiſq; habebat̃: præcipue tñ is iocus eius innotuit. Lapidatus a populo Vatinius: cũ
gladiatorium munus ederet, obtinuerat ut ædiles edicerent: ne quis in arenã niſi po-
mum miſiſſe uellet. Forte his diebus Caſelius conſultus a quodam an nux pinea po-
mum eſſet; reſpondit; ſi in Vatinium miſſurus es pomum eſt.

Arcatori deinde quemadmodũ cum ſocio nauē diuideret interroganti re-
ſpōdiſſe tradit͛. Nauem ſi diuidis nec tu nec socius habebitis. In Galbam M. Leli-
eloquentia claꝝ: ſed quem habit9 (ut ſupra dixi) corporis diſtruebat. M. us in
Lœlii uox circũferebatur: ingenium Galbæ male habitat. In eundē Galbā Orbilius Galbam
grāmaticus accerbius irriſit: Prodierat Orbilius in reum teſtis: quem galba uel con- Orbilius
funderet diſſimulata eius profeſſione interrogauit. Quid artium facis? reſpondit In grāmati-
ſole gibbos fricare ſoleo. cus in eū-
l Vcius Cecilius cum. C. Cæſar aliis qui ſecũ pila luſitabāt centena ſeſtertia dem
illi uni quinquaginta dari uidiſſet: quid ego inqt una manu ludo & nō dua
bus: ut plus habere poſſim? Cũ iratus eē Publius Clodius decimo Valerio diceret:
ꝙ ei nũmum petenti nō dediſſet. Quid amplius inquit mihi facturus es: niſi ut dura
chium eam & redeā: ludens ad Ciceronis exilium. Sed quia & paulo ante Aurelius
Symmachus: & ego nunc Laberii fecimus mentionem: ſi aliqua huius atq; Publii di
cta referem9: imitari uidebimur. & adhibendi cōuiuio mimos uitaſſe laſciuiam: & Laberius
tñ celebritatem quam cũ adſunt illi excitare pollicent͛. Laberiũ aſperæ libertatis equi
tem romanum Cæſar quingētis milibus inuitauit: ut prodiret in ſcænam: & ipſe age
ret mimos: quos ſcriptitabat. Sed poteſtas nō ſolum ſi inuite: ſed ēt ſi ſupplicet co
git: Vnde ſe & Laberius a Cæſare coactum in prologo teſtatur his uerſibus.

Neceſſitas: cuius curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere: pauci potuerunt:
Quo me detruſit pene extremis ſenſibus.
Quem nulla ambitio: nulla unq̄ largitio:
Nullus timor: uis nulla: nulla auctoritas
Mouere potuit in iuuenta de ſtatu:
Ecce in ſenecta: ut facile labefecit loco
Viri excellentis mente clæmente edita
Submiſſa placide blandiloquens oratio
Etenim ipſi dii negare cui nil potuerunt?
Hominem me negare quis poſſet pati
Ergo bis tricenis annis actis ſine nota
Eques romanus lare egreſſus meo domum
Reuertar mimus: nimirum hoc die
Vno plus uixi mihi q̄ uiuendum fuit
Fortuna immoderata in bono æque atq; in malo
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere
Cur cum uigebam membris præuiridantibus
Satiſfacere populo & tali cum poteram uiro
Non flexibilem me concuruaſti: ut carperes?
Nunc me deiicis: quo quid ad ſcænam affero?
Decorem formæ: an dignitatem corporis?
Animi uirtutem an uocis iocundæ ſonum?
Vt hedera ſerpens uires arboreas necat.
Ita uetuſtas amplexu annorum necat
Sepulchris ſimilis: nihil niſi nomen retineo

In ipſa quoq; actione ſubinde ſe qua poterat ulciſcebatur inducto habitu ſyri:q uelut flagris cæſus præripientiq; ſe ſimilis exclamabat. Porro quirites libertatē perdidim9. Et paulopoſt adiecit:neceſſe eſt multos timeat:quē multi timēt. Quo dicto uniuerſitas populi ad ſolum Cæſarē oculos & ora cōuertit notātes eius impotentiā hac dicacitate lapidatam. Ob hæc in publiū uertit fauorē. Is Publius natiōe ſyrus: cū puer ad patronū domini eſſet adductus promeruit eū non minus ſalibus & ingenio q̄ forma. Nam forte cum ille ſeruū ſuum hydropicū iacentē in area uidiſſet: quæſiſſetq;: increpuiſſetq; quid in ſole faceret:reſpōdit:aquam calefacit: Ioculari deinde ſuper cœnam exorta qōne:quodnā eſſet moleſtū ocium:aliud alio opinante ille podagrici pedes dixit. Ob hęc & alia manumiſſus & maiore cura erudit9 cū mimos cōponeret: ingētiq; aſſenſu in italiæ oppidis agere cœpiſſe ꝓductus romæ p Cęſaris ludos oēs q̄ tunc ſcripta & opas ſuas in ſcænā locauerant:ꝓuocauit ut ſinguli ſecū poſita uicem materia pro tpe contēderent. Nec ullo recuſante ſuperauit oēs: inquis & Laberium. Vnde Cæſar arridens hoc mō pronūciauit: Fauente tibi me uictus ex Laberi a ſyro. Statimq; Publio palmā & Laberio annulū aureū cum quīgētis ſeſtertiis dedit. Tūc Publius ad Laberiū recedētes:ait Qui cū contendiſti ſcriptor hūc ſpectator ſubleua: Sed & Laberius ſequenti ſtatim cōmiſſione mimo nouo interiecit hos uerſus.

Publius Syrus

Non poſſunt primi eſſe omnes omni in tempore.
Summum ad gradum eum claritatis ueneris:conſiſtes
Aegre:nec citius q̄ deſcendas:decidas.
Cecidi ego:cadet qui ſequitur:laus eſt publica

Publii autem ſententiæ feruntur lepidæ:& ad cōmunem uſum accōmodatiſſime. Ex quibus has fere memini ſingulis uerſibus circumſcriptis.

Sentētiæ Publii lepidæ

Beneficium dando accepit qui digno dedit.
Feras non culpes quod mutari non poteſt.
Cui plus licet:q̄ par eſt:plus uult q̄ licet.
Comes facundus in uia pro uehiculo eſt.
Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.
Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia.
Improbe neptūnum accuſat:qui iterum naufragium facit.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Pars beneficii eſt:quod petitur ſi cito neges.
Ita amicum habeas:poſſe ut fieri hunc inimicum putes.
Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.
Nunq̄ periculum ſine periculo uincitur.

Pylades hiſtrio Hyla ei9 diſcipul9

Sed qa ſemel ingreſſus ſum ſcænā loquēdo:nō Pylades hiſtrio nobis omittēdus eſt: qui clarus in ope ſuo fuit tpibus Auguſti & Hylam diſcipulū uſq; ad ætatis contentionem eruditiōe prouexit. Populus deinde īter utriuſq; ſuffragia diuiſus eſt. Et cum canticū quoddā ſaltaret Hylas:cuius clauſula erat τὸν μέγαν Ἀγαμέμνονα ſublimē ingētēq; Hylas uelut metiebat̄. Nō tulit Pylades:& exclamauit e cauea σὺ μακρὸν οὐ μέγαν ποιεῖς. Tūc eū popul9 cœgit idē ſaltare cāticū. Cūq; ad locū ueniſſet quē rephenderat:expreſſit cogitantē:nihil magis ratus magno duci cōuenire: q̄ p oībus cogitare. Saltabat Hylas Oedipodē & Pylades hac uoce ſecuritatē ſaltātis caſtigauit σὺ βλέπεις. Cū in Herculē furētē ꝓdiſſet:nōnullis īceſſum hiſtriōi conueniē-

tem non ſeruare uideret᷑:depoſita pſona ridẽtes increpuit μωροὶ μαινόμενον ὀχρο
υμαι.Hac fabula & ſagittas iniecit in populũ Eãdem perſonã cum iuſſu Auguſti in
triclinio ageret:& intendit arcũ & ſpicula imiſit.Nec indignatus eſt Cæſar eodẽ ſe lo
co Pyladi quo po.ro.fuiſſe.Hic quia ferebat᷑ mutaſſe rudis illius ſaltatiõis ritũ:quæ
apud maiores uiguit:& uenuſtã induxiſſe nouitatẽ: interrogatus ab Auguſto q̃ ſal-
tationi cõtuliſſet:reſpõdit αὐλῶν συρίγγων.Idẽ tum pp populi ſeditionẽ ꝑ contẽ
tiõe inter ſe Hylãq; habita cõcitantẽ indignationẽ excepiſſet Auguſti rñdit βασιλευ
σασον αὐτους περι ημας ἀπολεισθαι και ευκαριςεσι dictis & excitata lætitia cũ
i Auiẽo mẽoriã florida & amœnitas laudaret᷑ igenii:mẽſas ſecũdas miſter admouit.

T Flauianus.Multi ut extimo in hoc in a Varro diſſentiunt: q̃ in illa lepi
diſſima ſatyra menippea:q̃ inſcribit Neſcit quid ueſper uehat de ſecunda
menſam placẽtas remouit. Sed quæſo dicas Cecina uerba ipſa Varronis:
ſi tibi beneficio memoriæ tenatioris hæſerũt.Et Albinus locus inquit Varronis quẽ
referri a me imperas:in his fere uerbis eſt.Bellaria ea maxime ſunt mellita:quæ melli
ta non ſunt.Dulcibus.n.cũ pepſi ſocietas infida.Significant aũt bellaria omne men- Bellaria
ſæ ſecundæ genus:Nam quæ πέμματα græci uel τραγήματα dixerunt: ea ueteres
noſtri appellauere bellaria uina quoq; dulciora eſt inuenire i comediis antiquioribus
hoc uocabulo:dictaq; ea liberi bellaria.

T euangelus agite anteq̃ ſurgendũ nobis ſit:uino indulgeamus quod de Vinũ ſo-
creti platonici auctoritate faciemus:qui exiſtimauit fomitem eſſe quendã mes & ici
& incitabulũ ingenii uirtutiſq;:ſi mens & corpus hoĩs uino flagret. Tum tabulũ in
Euſtachius quid agis inquit euãgele:an Platonẽ extimas haurienda paſſim uina ſua- genii uir-
ſiſſe:& non magis inter minuta pocula iucũdiorem liberalioremq; inuitatiõemq; fie- tutiſq;
ret ſub quibuſdã quaſi arbitris & magiſtris cõuiuioꝝ ſobriis nõ improbaſſe? Et hoc
eſt quod in primo & in ſecũdo de legibus non inutile uiris eſſe decernit.Nam & mo-
dicis honeſtiſq; interbibẽdum remiſſiõibus refici integrariq; animos ad inſtaurãda ſo
brietatis officia extimauit:redditoſq; ſenſim lætiores ad intentiones rurſus capeſſen-
das fieri habiliores:& ſimul ſiqui penitus in his affectionũ cupiditatumq; errores in-
eſſent quos celaret alioquin pudor reuerẽs:ea omnia ſine graui periculo libertate per
uinum data detegit:& ad corrigẽdum medendũq; fieri oportuniora.Atq; hoc etiam
Plato ibidem dicit non diffugiẽdas eſſe huiuſcemodi exercitatiões aduerſus propul-
ſandam uini uiolentiã:neq; illum unq̃ continẽtem prorſum aut temperãtem ſatis fi-
deliter uiſum eſſe:cui uita nõ inter ipſa erroꝝ pericula & in mediis uoluptatum illece
bris explorata ſit.Nam cui libẽtiæ gratiæq; oẽs conuiuioꝝ icognitæ ſint:qq; illaꝝ oĩ
no expers ſit.ſi eũ forte ad participãdas hmõi uoluptates:aut uolũtas tulerit: aut ca-
ſus induxerit:aut neceſſitas ipulerit:mox deliniri & capi neq; mentẽ eius aĩumq; con
ſiſtere.Congrediendũ igitur.& tanq̃ in acie quadã cũ uoluptariis rebus cũq; iſta uini
licẽtia cõminus decernendũ ut aduerſus eas nõ fuga nec abſentia ſimus tuti:ſed a ui-
gore & conſtãti pſentia moderatoq; uſu tẽperãtiã cõtinentiãq; tueamur: & calefacto
ſimul refotoq; a io ſi qd in eo uel frigidæ triſtitiæ:uel torpẽtis uerecũdiæ fuerit:delua
mus.Sed qa uoluptatũ fecimus mentionẽ: docet Ariſtoteles a qbus uoluptatibus
ſit cauendũ.Quinq;.n.ſunt ſenſus hoĩum:quos græci αἰσθήσεις appellant:p quos
uolupras aĩo aut corpori quæri uidet᷑.tactus guſtus odorat9 uiſus auditus.Ex iis oĩ uolupta
bus uoluptas q̃ imodice capit᷑:ea turpis atq; iproba eſt.Sed.n.que nimia ex guſtu at tes Duæ
q; tactu eſt:ea igit᷑ gemina uoluptas ſicut ſapiẽtes uiri cẽſuerũt:oĩum reꝝ fœdiſſima

eſt eoſq; maxime qui ſeſe duabus iſtis uoluptatibus dediderunt: grauiſſimi uitii uoca bulis græci appellauerũt uel ακρατεισ uel ακολαςουσ. Nos eos uel incõtinentes di cimus uel intẽperantes: Iſtas aũt uoluptates duas: guſtus atq; tactus.i.cibi atq; uene ris: ſolas hoĩbus cões uidemus eſſe cum belluis. Et iccirco in pecudũ ferorumq; aĩali umq; numero habetur quiſquis eſt his ferarũ uoluptatibus occupatus. Cætera ex tri bus aliis ſenſibus proficiſcentes hoĩum tm̃ propria ſunt. Verba ſuper hac re Ariſto telis philoſophi mediũ proferam: ut quid de iis infamibus uoluptatibus tam clarus atq; inclytus uir ſentiat publicet: Δια τικλατην αφης η γευσεσ ηδονην εγγενο μενην εάν υπερβαλλωσι ακρατεισ λεγονται οιτε γαρ περιτα αφροδισια ακο λαςοι τοι ουτοι οι περι τασ τησ τροφησ απολαυσεισ των δε κατατην τροφην απενίων λεντη γλοττη απενιων δε εντη λαρυγγι ηυχετο ευχειν διατοτασ απότου του γενομενασ κοινάσ ειναι ημιν και τοισ αλλοισ ζωοισ των δε ού σων κοινων αισχρων ειναι την αυτικα ηττωμενον λεγομενον και ακρατη και ακολαςλον δια τουτο των χειριςαιν ηδονων ηττασθαι των δε αισθησεων πεντε τὰ αλλαίωα απολυο μονον ηδεται κατα δε τασ αλλασ ηλωσουχη δε ται ηκατα τοσυμβεβηκοσ τουτο πασχει. Quis igitur habẽs aliquid humani pu doris uoluptatibus iſtis duabus coeundi atq; comedẽdi: quæ hoĩ cum ſue atq; aſino cões ſunt: gratuletur? Socrates quidem dicebat hoĩes multos propterea uelle uiuere ut ederent & biberẽt: ſe bibere atq; eſſe ut uiueret. Hippocrates aũt diuina uir ſcĩa de coitu uenereo ita exiſtimabat: partem eſſe quãdam morbi teterrimi: quem noſtri co mitialem dixerunt. Nam qui ipſius uerba hæc tradũtur: την συνουσιαν ει ναι μι κραν επιληψιαν.i.coitum eſſe paruum morbum comitialem.

Coitus quid eſt

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET IL LVSTRIS SATVRNALIORVM. LIBER. .III.

IOLatum cũ ſe noſcet æneas multa cæde pollutũ ait.
Tu genitor cape ſacra manu patrioſq; penates.
Me bello e tanto digreſſum & cæde recenti.
Attractare nephas: donec me flumine uiuo.
a Ablueto. Poſt Caietæ quoq; nutricis ſepulturã quo po tiſſimum nauigãs appellitur: quã ad eã partẽ per quam fluuio thyberinus amœno in mare prorumpit: ut confe ſtim in ipſo italiæ limine fluuiali unda ablutius: poſſet q̃ puriſſime Iouẽ phrygiamq; ex ordine matrem inuoca re. Quid q; Euandrum aditurus per thyberim nauigat: q; eũ eſſet repturus Herculi ſacra celebrantẽ: ut ſic purificatus ſacris poſſet hoſpitalib9 intereſſe? Hinc & Iuno ip ſa conqueritᷣ: nõ magis q; Aeneã cõtigiſſet. & cõtra ſuũ uelle in italiã puenire: q̃ q; op tato potiretᷣ thybridis alueo: qa ſciret eũ hoc amne purificatũ poſſe ſacra ẽt ſibi rite p ficere. Nã ne ſupplicari quidem ſibi ab eo uellet. Nunc (qm̃ purificationẽ ad ſacra ſu peroꝝ pertinẽtem deoꝝ in uirgiliana obſeruatione mõſtrauimus) uideamus utrum etiam circa inferoꝝ deoꝝ cultum ꝓprietatem moris idem poeta ſeruauerit. Conſtat diis ſuperis ſacra factuꝝ corporis ablutione purgari: cũ uero inferis litandum eſt: ſa tis actum uidetur: ſi aſperſio ſola contingit. De ſacris igitur ſuperoꝝ ait Aeneas: do nec me flumine uiuo abluero. At Dido cum ſacra diis inferis inſtituit: ait.

In ſacris ſuperoꝝ lauantur

In ſacris inferorũ aſpergũt

Annam chara mihi nutrix huc ſiſte ſororem.
Dic corpus properet fluuiali ſpargere lympha. Et alibi
Sparſerat & latices ſimulatus fontis auerni
Nec non cum Miſenum ſepulturæ mandari refert idem. Ter ſocios pura circuntulit
unda Spargēs rore leui. Sed & cum facit. Aeneam apud inferos ramum Proſerpinæ
conſecraturum ita infert.
Occupat Aeneas aditum: corpuſq; recenti
Spargit aqua. Verborum proprietas tam poetæ huic familiaris eſt: ut talis obſerua-
tio in Virgilio eſſe iam deſinat: nullis tñ magis proprie uſus eſt q̄ ſacris uel ſacrificali
bus uerbis. Et primo nō omiſerim in quo pleriq; fallunt: Extaq; ſalſos ꝓiicit ī fluctus
non ut quidā proiicit: exiſtimantes dixiſſe Virgilium proiicienda exta: qui adiecit ī flu
ctus ſed non ita eſt. Nam ex diſciplina aruſpicū & ex præcepto pontificum uerbum
hoc ſolēne ſacrificantibus eſt: ſicut Veranius ex primo li. Pictoris ita diſertationem
huius uerbi executus eſt: Exta porriciunto diis tanto in altaria: aramue: focūue: eoue
quo exta dari debebunt. Porricere ergo non proiicere proprium ſacrificii uerbum eſt. Porricere
Et quia dixit Veranius in aram focumue eoue quo exta dari debebunt: nunc pro ara
& pro foco mare accipiendum eſt: cum ſacrificium diis maris dicatur. Ait enim.
Dii quibus imperium eſt pelagi: quorum æquora curro:
Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum
Conſtituam ante aras uoti reus: extaq; ſalſos
Porriciam in fluctus: & uina liquentia fundam.
Ex his docetur in mare rite potuiſſe porrici exta: non ꝓiici. Cōſtituam ante aras uoti
reus: Hæc uox ꝓpria ſacroꝝ eſt: ut reus uocetur: qui ſuſcepto uoto ſe numinibus ob Reus
ligat. damnatus aūt qui ꝓmiſſa uota iam ſoluit. Sed de hoc non opus eſt a me plura Damnati
ꝓferri: cum uir doctiſſimus Euſtachius pauloante hanc ꝑtem plenius executus ſit.

¶De proprietatibus uerborum. Cap.

St profundam ſcientiam huius poetæ in uno ſæpe reperire uerbo: qd' for- Tangere
e tuito dictum uulgus putaret. Multifariam. n. legim9 q; litare ſola nō poſ aras
ſit oratio: niſi ut his qui deos precatur: ēt aram manib9 apprehēdat. Inde Ara
Varro diuinaꝝ lib. v. dicit aras primum anſas dictas: q; eſſet neceſſarium a ſacrifican
tibus eas teneri. Anſis aūt teneri ſolere uaſa quis dubitet? Cōmutatione ergo litteraꝝ Anſa
aras dici cœptas: ut Valeſios & fuſios dictos prius: nūc ualerios & Furios dici. Hæc
omnia illo uerſu poeta executus eſt: Talibus orantem dictis: araſq; tenētem Audiit
oīpotens. Non ne eo additum crediderís: non quia orabat tantum ſed quia & aras te
nebat auditum? Nec non cum ait. Talibus orabat dictis araſq; tenebat. Item Tāgo
aras medios ignes & numina teſtor eandem uim noīs ex apprehenſione ſignificat.

Dem poeta tā ſcia ꝓfundus: q̄ amœnus ingenio nōnulla de ueteribus uer
i bis: quæ ad ꝓprietatē ſacroꝝ nouerat pertinere: ita interꝑtatus eſt: ut mu
tato uerbi ſono integer intellectus maneret. Nā primo pōtifici libro apud
Pictorē uerbū hoc poſitū ē uitulari. De cuius uerbi ſignificatu Titius ita rettulit. Vi Vitulari
tulari eſt uoce lętari. Varro ēt in libro quintodecimo reꝝ diuinaꝝ ita refert: q; pōtifex
in ſacris qbuſdā uitulari ſoleat: qd græci παιανίζειν uocāt. Has toc iterpretatiōis am
bages q̄ paucis uerbis docta Maronis elegātia exꝑſſit: Lætūq; choro pæana canētes.
Nā ſi uitulari ē uoce lætari: qd eſt παιανίζειν: nō ne in cantu læti παιανος enarratio
uerbi ꝑfecta ſeruata eſt? Et ut huic uocabulo diutius imoremur: Hylus libro quē de

Vitula Dea diis compoſuit ait Vitulam uocari deam:quæ lætitiæ ꝑeſt.Poſo ait uitulam uicto-
riam noĩari.Cuius rei hoc argumentũ profert:ꝗ poſtridie nonas iulias re bene geſta
cũ pridie populus a tuſcis in fugam uerſus ſit:unde populi fugia uocant̃:poſt uicto
riam ſequẽtem certis ſacrificiis fiat uitulatio.Quidam nomẽ eius aĩaduerſum putãt
ꝗ potens ſit uitæ tolerandæ.Ideo huic deæ pro frugibus fieri ſacra dicunt̃:quia frugi
bus uita humana toleratur.Vnde hoc eſſe aĩaduertimus:ꝗ ait Virgilius:Cũ faciam
uitula pro frugibus ipſe uenito:ut uitula dixerit pro uitulatione:quod nomẽ eſſe ſa-
crificii ob lætitiam facti ſuperius expreſſimus.Meminerimus tñ ſic legendum ꝑ ab-
latiuum:cum faciã uitula pro frugibus.i.cũ faciam rẽ diuinam non oue:non capra:
ſed uitula:tanq̃ dicat:cum uitulam ꝓ frugibus ſacrificauero:quod eſt:cũ uitula rem
diuinã fecero.Pontificẽ Aeneam uel ex noĩe referendoꝝ laboꝝ eius oſtẽdit:Pontifici
bus.n.permiſſa eſt poteſtas memoriam reꝝ geſtaꝝ in tabula conferẽdi:& hos anna
les appellant equidẽ maximos:quaſi a põtificibus maximis factos.Vnde ex perſona
Aeneæ ait:Et uacet annales noſtroꝝ audire laboꝝ:Et quia inter decreta pontificum
hoc maxime q̃ritur:qd ſacrũ:qd ſanctũ:quid religioſum:quærendũ:utrũ iis ſm dif-
finitionẽ ſuã Virgiliꝰ uſus ſit:& ſingulis uocabuli ſui ꝓprietatẽ more ſuo ſeruauerit.

¶Quid ſacrum:quid ſanctum:quid religioſum:quid profanum. Cap.

Acrum eſt:ut Trebatius libro primo de religionibus refert:quicquid eſt
ſ quod deoꝝ habetur.Huius diffinitiõis poeta memor:ubi ſacrũ noĩauit:
admonitionem deoꝝ pene ſemper adiecit Sacra idoneæ matri diuiſq; fere
Quid ſit profanũ bam.Item Sacra Ioui ſtygio q̃ rite icepta paraui.Item tibi.n.tibi maxima iuno Ma-
ctat ſacra ferens.Profanum oẽs pœne conſentiunt id eſſe:quod extra fanaticam cãm
ſit:quaſi porro a fano & religione ſecretũ.Cuius ſignificatus exemplũ coñſecutus ẽ:
cum de luco & adytu inferoꝝ ſacro utroq; loquaret̃:Procul o procul eſſe profani cõ
clamat uates:totoq; abſiſtite luco.Eo accedit quod Trebatius profanũ id proprie di
ci ait:quod ex religioſo uel ſacro in hoĩum uſum ꝓprietatemq; couerſum eſt.Quod
ꝓfanatũ aptiſſime poeta ſeruauit:cum ait:Faune ꝑcor miſerere inquit:tuq; optima ferꝝ terra
Quid ſit ſanctum tene:colui ueſtros ſi ſemp honores.Quos contra æneadæ bello fecere ꝓfanos.Dixe
rat.n.Sed ſtirpem teucri nullo diſcrimine ſacrũ ſuſtulerant.Vnde oſtẽdit proprie ꝓ
fanatum quod ex ſacro ꝓmiſcuum humãis actibus accõmodatũ eſt.Sanctũ eſt:ut
idem Trebatius lib.x.religionum refert:interdũ idem quod ſacrũ idem quod religio
ſum:interdũ aliud:hoc eſt nec ſacrũ nec religioſum eſt.Quod ad ſecũdam ſpẽm per
tinet:Scã ad uos aĩa atq; iſtius inſcia culpę.Deſcẽdam.Non.n.ſacro aut religio eius
aĩa tenebatur:quam ſanctã hoc eſt incorruptã uoluit oſtendere:ut in illo quoq;:Tu
o ſanctiſſima coniunx fœlix morte tua:in quo caſtitatis honorem incorruptæ uxoris
amplexus eſt.Vnde & ſanctæ leges:quæ nõ debeant pœne ſanctiõe corrũpi.Quod
aũt ad priorem ſpẽi diffinitionem de ſcõ attinet.i.nõ ut aliud ſit q̃ ſacrum aut religio
ſum:Ecce leuis ſũmo de uertice uiſus iuli fundere lumẽ apex.Et paulopoſt:Nos pa
uidi trepidare:crinemq; flagrantẽ excutere & ſanctos reſtinguere fontibꝰ ignes.Hic
.n.ſcõs ac ſi ſacros accipiemus:quia diuinitꝰ contigerũt.Item Tuq; o ſanctiſſima ua
Quid ſit religioſũ tes præſcia uenturi:nõ aliud niſi ſacrũ uocat:quam uidebat & uatem & deo plenam
& ſacerdotẽ.Supereſt ut qd ſit religioſum cũ Virgilio cõicemus Seruius Sulpitius
Religio religionem eſſe dictã tradidit:quæ pp ſanctitatem aliquã remota ac ſepoſita a nobis
Cęrimõia ſit:quaſi a relinquendo dicta:ut a carendo cærimonia.Hoc Virgilius ſeruans ait:Et
ingens gelidũ lucus ꝓpe ceritis amnem religione patrũ late ſacer.Et adiecit quo pro
prietatem

prietatem religiõis exprmeret: Vndiqꝫ colles incluſere caui: & nigra nemus abiete cingit. Quæ res utiqꝫ faciebat lucũ a cõmunione populi ſecretum. Et ut relictum locũ oſtẽderet non ſolũ adeundi difficultate adiecit & ſanctitatẽ: Siluano fama eſt ueteres ſacraſſe pelaſgos Agroꝝ pecoriqꝫ deo. Secundũ Pompeium feſtũ: Religioſi ſunt: q facienda & uitanda diſcernũt. Hinc Maro ait: Riuos deducere nulla Religio uetuit. Deducere
Quod aũt ait deducere: nihil aliud eſt q̃ detergere. Nam feſtis diebus riuos ueteres ſordidatos detergere licet: nouos fodere non licet. In tranſcurſu & hoc notandũ eſt: quod & ipſe uelut præteriens ſub unius uerbi ſignificatione ꝓiecit. Cauet̃.n. in iure põtifico: ut qm̃ oues duabus ex cauſis lauari ſolẽt aut ut curetur ſcabies: aut ut purgetur lana feſtis diebus purgandæ lanæ gratia oues lauari non liceat: liceat aũt ſi curatione ſcabies ablueanda ſit. Ideo hoc quoqꝫ inter conceſſa numerauit: Balantumqꝫ gregem fluuio merſare ſalubri. Quod ſi hucuſqꝫ dixiſſet licita & uetita confundere: ſed adiiciẽdo ſalubri: cauſam conceſſe ablutionis expreſſit.

¶Quid delubrum. Cap.

N Omnia & ſacroꝝ locorum ſub congrua proprietate proferre pontificalis obſeruatio eſt. Ergo delubrum qd pontifices ꝓprie uocent: & qualiter hoc noie Virgilius uſus ſit requiramus: Varro libro. viii. reꝝ diuinaꝝ: Delubrũ ait alios exiſtimare: in quo præter ædẽ ſit area aſſumpta deũ cã ut eſt in circo flamino Iouis ſtatoris. alios in quo loco dei ſimulacrũ dedicatũ ſit. Et adiecit: Sicut locum in quo figerent candelam candelabrum appellatũ: ita in quo deũ ponerẽt noiatum de- Candela-
lubrum. His a Varrone præſcriptis poſſumus intelligere id potiſſimũ ab eo ꝓbatũ brum
quod ex ſua conſuetudine in ultimo poſuit: ut a dei dedicato ſimulacro delubrũ cœperit nuncupari. Virgilius tñ utranqꝫ rõnem diligẽter eſt executus. Vt.n.a poſtrema incipiamus: obſeruauit delubrũ noiaturus: aut ꝓprie deoꝝ noia aut ea quæ diis accõmodarentur inſerere. At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones: Effugiunt. Et ut mox ſimulacrũ noiaret ſubtexuit: ſeueqꝫ petunt tritonidis arcem Sub pedibuſqꝫ deæ clypeiqꝫ ſub orbe tegunt̃. Itẽ: Nos delubra deũ miſeri. qbus ultimus eẽt. Ille dies. Illam uero opinionẽ de area quã Varro prædixerat nõ omiſit: Principio delubra adeũt pacemqꝫ per aras Exquirunt. Et mox: Aut ante ora deum pingues ſpaciatur ad aras: Quid.n. eſt ſpaciare: q̃ ſpacio lati itineris ob ambulare. Quod adiiciendo ante aras: oñdit areã aſſumptam deoꝝ cãs ob ita ſuo more uelut aliud agendo implet arcana.

¶Quid dii penates. Cap.

d E diis quoqꝫ romanoꝝ ꝓpriis ideſt penatibꝰ aſperſa eſt huic operi nõ incurioſa ſubtilitas. Nigidius.n. de diis libro. xix. requirit: num dii penates ſint troianoꝝ Apollo & neptũnus qui muros eis feciſſe dicunt̃: & nũ eos in italiam Aeneas aduxerit. Cornelius quoqꝫ labeo libro de diis penatibꝰ eadem extimat. Hanc opinionẽ ſequit̃ Maro cũ dicit: Sic fatus meritos aris mactabat honores. Taurũ neptuno: tauꝝ tibi pulcher apollo. Varro humanaꝝ ſecũdo Dardanũ refert deos penates ex ſamothrace i phrygiã: & Aeneã ex phrygia in italiã detuliſſe. Qui ſint aũt dii penates in libro quidẽ memorato Varro nõ exprimit. Sed qui diligẽtius eruunt ue Penates
ritatẽ: penates eẽ dixerũt: p quos penitus ſpiramus: p quos habemus corpus: p quos rõnẽ animi poſſidemus. Eſſe ãt mediũ æthera Iouẽ: Iunonẽ uero imũ aera cũ terra: & Mineruã ſummũ ætheris cacumẽ: Et argumẽto utunt̃: ꝙ Tarquinus Demarathi corinthii filius ſamothracis religionibus myſticæ imbutus uno tẽplo ac ſub eodẽ tecto numina memorata cõiungit. Caſſius: uero Hemina dicit ſamothracas deos eoſdẽqꝫ

romanorum penates proprie dici θεους μεγαλους. Noſter hæc ſciens ait: Cum ſo
ciis natoq; penatibus & magnis diis: quod exprimit θεους μεγαλους. Sed & oīa hæc
noīa cū in uno de ſupradictis numinibus ſeruat doctriuā: procul dubio ſuā de hac oī
Magni dei — opinione cōfirmat. Cū.n. ait Iunonis magnæ primū præce numen adora: την μεγα-
λην noīat. Adſit lætitiæ bacchus dator & bona Iuno: την δυνατην. Dominamq; po-
Iuno magna — tentē την κρησην. eodē noīe appellauit. Et Veſtā quā de numero penatū aut certe co
mitē eo℞ eſſe manifeſtū eſt: adeo ut & cōſules & ꝑtores ſeu dictatores cū adeūt magi
Iuno Bōa — ſtratū lauinii rē diuinā faciūt penatibus pariter & ueſtę: Sed & Virgilius ubi ex ꝑſona
Iuno Potens — Hectoris dixit: Sacra ſuoſq; tibi cōmēdat troia penates: mox adiecit. Sic ait & mani-
bus uitas ueſtāq; potētē Aeternūq; adytis effert penetralibus ignē. Addidit Higini9
Dii Patrii — in libro quē de diis penatibus ſcripſit: uocari eos θεους πατρωους. Nec hoc Virgi-
lius ignoratū reliqt. Dii patrii ſeruate domū ſeruate nepotē: Et alibi Patriiq; penates.

[Hoſtiar.] ¶ Hoſtiarum genera. Cap.

Nec minus de ſacrificio℞ uſu: quā de deo℞ ſciētia diligentiā ſuā pādit. Cū.n.
hoſtia an. — Trebatius libro primo de religiōibus doceat hoſtia℞ genera eē duo. Vnū
in quo uolūtas dei per exta diſquirit̄. Alte℞ in quo ſola aīa deo ſacrat̄. Vn
de & Aruſpices aīales has hoſtias uocāt. Vtrunq; hoſtia℞ genus Virgilius in carmi
ne oſtendit: Et primo quidē illud quo uoluntas numinū per exta monſtrat̄. Mactat
lectas de more bidentes. Et mox pecudūq; recluſis Pectoribus inhians ſpirātia cōſu-
lit exta. Alterū illud in quo hoſtia aīalis dicitur: ꝙ eius tm̄ aīa ſacratur: oñdit: cū facit
Entellū uictorē eryci mactare taurū. Nā ut expleret aīalis hoſtię cauſas: ipſo uſus eſt
noīe. Hanc tibi eryx meliorē aīam pro morte daretis: Et ut nuncupata uota ſignifica
Perſoluo — ret ait. perſoluo: quod de uoto ꝓprie dicit̄: Vtq; oſtēderet perſolutū diis ſignificauit
dicens. Sternit̄ exanimiſq; tremens ꝓcumbit humi bos. Videdū ēt ne & illā hoſtiam
oñdat aīalē: Sanguine placaſtis uētos & uirgine cęſa: Cū primū iliacas danai ueniſtis
hoſtia — ad oras: Sanguine q̄rendi reditus aīaq; litandū argolica. Nā & aīam.i. hoſtiæ nomen
[iniuges] magis — poſuit: & litare quod ſignificat ſacrificio facto placaſſe numen. In his ipſis hoſtiis uel
aīalibus uel conſulatoriis quædā ſunt: quæ hoſtiæ iniuges uocant̄.i. quæ nunq̄ domi
tæ ac iugo ſubditæ ſunt. Ha℞ quoq; noſter poeta ſic meminit: Nūc grege de intacto
ſeptē mactare iuuencos. Præſtiterit: totidē lectas de more bidentes. Et ut iniuges eui
hoſtia exi — dentius exprimere adiecit: & intacta totidē ceruice iuuēcas. Eximi quoq; in ſacrificiis
mia — uocabulū nō poeticum επιθετον: ſed ſacerdotale nomen eſt. Veratius.n. in pontifica
libus quæſtionibus docet eximias dictas hoſtias: quę ad ſacrificiū deſtinatæ eximant̄
egrege: uel quod eximia ſpem quaſi offerendæ numinibus eligantur. Hic ait: Quat-
hoſtia — tuor eximios præſtanti corpore tauros. Vbi ꝙ eximunt̄ eximios ꝙ eligunt̄ præſtanti
ambaual — corpore monſtrauit. Ambaruallis hoſtia eſt: ut ait Pompeius Feſtus: quæ rei diuinæ
lis — cā circum arua ducitur ab his qui pro frugibus faciunt. Huius ſacrificii mentionem
in bucolicis habet ubi de apotheoſi daphnidis loquit̄. Hæc tibi ſemper erunt: & cum
ſolemnia uota Reddemus nymphis: & cum luſtrabimus agros: ubi luſtrare ſignifi-
cat circuire. Hinc.n. uidelicet & nomen hoſtiæ acquiſitum eſt ab ambiendis aruis.
Sed & in georg. lib. i. Terq; nouas circū fœlix eat hoſtia fruges. Obſeruatū eſt a ſacri-
ficantibus: ut ſi hoſtia q̄ ad aras duceret̄ fuiſſet uehemētius reluctata: oſtendiſſetq; ſe
inuitā altarib9 admoueri: abnueret̄: qa inuito deo offerri eā putabāt. Quæ aūt ſtetiſ
ſet oblata: hāc uolēti numini dari exiſtimabāt. Hinc noſter: Et duct9 cornu ſtabit ſa
cer hircus ad aras. Et alibi: & ſtatuā ante aras aurata fronte iuuēcū. Adeo āt oēs pieta
tem in

tem in ſacrificiis:quæ diis exhibenda ſunt:poſuit:ut pp contrariam cām Mezētiū uo
caret cōtēptorū deo℞.Neq̨.n.& ut Aſpro uidet̄ ideo contēptor diuū dictus eſt:ꝙ ſi
ne reſpectu deo℞ in hoīes impius fuerit.Alioquin multo magis hoc de Buſiride dixiſ
ſet:quē longe crudeliorem illaudatū uocaſſe contentus eſt.Sed ueram huius contu-
maciſſimi noīs cām in primo libro originum Catonis diligens lector inueniet Ait.n. Quare
Mezentium rutulis imperaſſe ut ſibi offerrent quas diis primicias offerebant: & lati mezenti9
nos oēs ſimilis imperii metu ita nouiſſe:Iuppiter ſi tibi magis cordi eſt nos ea tibi da dicitur cō
re potius qui mezentio uti nos uictores facias.Ergo ꝙ diuinos honores ſibi exegerat temptor
merito dictus eſt a Virgilio contēptor deo℞.Hinc pia illa inſultatio ſacerdotis.Hæc deorum
ſunt ſpolia:& de rege ſuperbo primitiæ:ut noīe cōtumaciæ:cui pœnas luit raptas de
eo notaret exuuias.Mirandū eſt huius poetæ & circa noſtra & circa externa ſacra do
ctrinā.Neq̨.n.de nihilo eſt:ꝙ cū delon uenit Aeneas:nulla ab eo cæſa eſt hoſtia:niſi
cum proficiſcerent̄:Apollini & Neptuno res diuina facta eſt.Conſtat.n. ſicut Cloa
tius Verus ordinato℞ libro ſecundo docet:eſſe deli aram:apud quā hoſtia nō cędit̄:
ſed tm̄ ſolēni deum prece uenerantur.Verba Cloatii hæc ſunt:Deli ara eſt Apollinis
γενητορος.in qua nullū animal ſacrificat̄:quā Pythagorā uelut inuiolatā adoraſſe
ꝓdunt.Hanc ergo eſſe quæ adorat̄ ab Aenea γενήτορος arā poeta demonſtrat:ſi-
quidē tēplū ingreſſus pōtifex nullo acto ſacrificio ſtatim incohat pcem.Et ut genito-
ra expreſſius noīaret:Da pater auguriū.At uero cū tau℞ mox immolat Apollini & Apollo
Neptuno apud aliam utiq̨ arā factū intelligimus.Et bene ſupra tantū mō pcem:qd̄ pater
ibi ꝓpriū eſt:& infra quod cōe eſt Apollinē noīat.Meminit huius are & Cato de libe
ris educādis in hæc uerba:Nutrix hæc oīa faciebat in uerbenis ac tubis ſine hoſtiis:ut
deli ad Apollinis genitiui arā:Eodē uerſu nō omittendū puto: cur ſaxo uetuſto dixe
rit extructū templū.Vult lōg9 immutatio eſt inqt epitheti: Velut.n.dicere uetuſta
tem tēpli.Hūc multi alii cōmētatores ſecuti ſunt:ſed frigidū eſt ędificii ætatē notare.
Epaphus aūt uir plurimæ lectionis libro.xvii.ait:delphus quodā tpe eueniſſe: ut tē-
plū religioſum antea & intactū ſpoliatū incenſumq̨ ſit:& adiicit:multas circa corin
thum urbes inſulaſq̨ ꝓximas terremotu hauſtas:delon neq̨ antea neq̨ poſtea hoc in
cōmodo uexatā:ſed ſemp eodē manere ſaxo.Tucydides ēt hiſtoria℞ li.iii. idē docet.
Non mirū ergo ſi pſidio religionis tutā inſulā ſemp oſtendens & reuerentiā ſibi locorū
acceſſiſſe dicit continuā ſaxi eiuſdē id ē inſulæ firmitatē.Vt ſeruauit Apollinis genito Hercules
ris ꝓprietatē patrē uocando.Idē curauit Herculē uocando uictorē.Hęc inqt limina Victor
uictor Alcides ſubiit. Varro diuina℞ li.iiii.uictorē.Herculē putat dictū:ꝙ oē aīaliū Aedes
genus uicerit.Romæ aūt uictoris Herculis ædes duæ ſunt:una ad portā trigeminā: duæ
altera in foro boario.Huius cōmenti cām Maſſurius Albinus memorabiliū li.ii.ali Her.
ter exponit.M.inquit Octauius Herenus prima adoleſcentia tibicen: poſtq̄ arti ſuæ Octaui9
diffiſus eſt:inſtituit mercaturā:& bene re geſta decimā Herculi ꝓfanauit. Poſtea cū herenus
nauigans hoc idē ageret:a prædonibus circūuentus fortiſſime pugnauit: & uictor re
ceſſit.Hunc in ſomniis Hercules docuit ſua opera ſeruatū.Cui Octauius īpetrato a
magiſtratibus loco ędē ſacrauit:& ſignū uictoreq̨ inciſis litteris appellauit.Dedit er
go ephitheton deo quo & argumētū ueterū uictoria℞ Herculis:& cōmemoratio no
uæ hiſtoriæ quę recenti romano ſacro cām dedit contineret̄.Nec fruſtra in eodē loco
dixit:Et domus herculei cuſtos pinaria ſacri.Quidā.n.arā maximā cū uicino flagra
ret incendio:liberatā a pinariis ferunt:& iō ſacri cuſtodē domū pinariā dixiſſe Virgi
lium καταχρηστικῶς inqt potitiorū qui ab Appio Claudio præmio corrupti ſacra

ſeruis publiciis prodiderunt. Sed Veratius pontificalis in eo libro quē fecit de ſuppli
Pinarii, Potitii ſacerdotis Her.
cationibus: ita ait Pinariis qui nouiſſimi comeſo prandio ueniſſent. cū iā manus prā
ſores lauarent: præcepiſſe Herculē: ne quid poſtea ipſi aūt ꝓgenies ipſoꝝ ex decima
guſtarēt ſacranda ſibi: ſed miniſtrandi tantūmodo cā nō ad epulas cōuenirēt. Quaſi
miniſtros ergo ſacri cuſtodes uocari: ut ipſe Virgilius alibi: At triuiæ cuſtos iā dudū
in montibꝰ opis. i. miniſtra. Niſi forte cuſtodē dixit eā: quæ ſe ꝓhibuerit & cōtinuerit
Cuſtos
a ſacris: ut ipſe alibi. Et cuſtos furū atq; auiū cū falce ſaligna Helleſpōtiaci ſeruet tute
la priapi. Hic utiq; cuſtodē ꝓhibitorēq; auiū furūq; ſignificat. Hæc ubi dicta: dapes
iubet & ſublata reponi Pocula: gramineoq; uiros locat ipſe ſedili. Non uocat qđ dixit
In ſacris herculis epulātur ſedentes
ſedili. Nam ꝓpria obſeruatio eſt Herculis ſacris epulari ſedentes. Et cornelius Balbꝰ
ἐξηγητικῶν libro. xviii. ita ait: Apud arā maximā obſeruatū: ne lectiſterniū fiat. Cu
ſtodit in eodē loco ut oēs aperto capite ſacra faciāt. Hoc fit ne qs in æde dei habitum
eius imiteret. Nā ibi operto ipſe capite eſt. Varro ait græcū hunc eſſe morem qa ſiue
ipſe ſiue ab eo relicti qui arā maximā ſtatuerūt: græco ritu ſacrificauerūt. Hoc ampli
us addidit Caius Baſſus Iccirco. n. hoc fieri dicit: qa ara maxima ante aduētū Aeneæ
in italia cōſtituta eſt qui hunc ritū uelandi capitis inuenit. Ea quoq; quæ incurioſe trā
mittuntur a legentiū plebe: nō carent profunditate. Nam cū loqueret de filio Pollio
Aries indutus inſolito colore portendit imperatori fœlicitatē
nis: id quod ad principem ſuū ſpectaret adiecit: Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue ru
benti Murice iā croceo mutabit uellera luto. Traditur aūt in libro hetruſcorū. ſi hoc
aīal inſolito colore fuerit indutū: portēdi imperatori reꝝ oīum cū fœlicitate largita
tem. Eſt ſuper hoc liber Tarquinii tranſcriptus eſt oſtentario tuſco: Ibi reperit: pur
pureo aureoue colore ouis arieſue ſi aſpergetur: principi ordinis & generis ſumma cū
fœlicitate largitatē auget genus progeniē propagat in claritate: lætiorem quæ effecit.
Huiuſmodi igit ſtatū imperatori in tranſitu uaticinatur. Verbis ēt ſingulis de ritu
ſacro ꝙ ex alto petita ſignificet: uel hinc licebit aduertere. Iniecere manū parcæ: teliſq;
Quid ſacrum
ſacrarunt Euandri. Nā quicquid deſtinatum eſt diis: ſacrum uocat. Peruenire aūt ad
eos non pōt: niſi libera ab onere corporis fuerit aīa quod niſi morte fieri non pōt. Ita
ergo oportune ſacrum Haleſum facit: qa erat oppetiturus. Et hic ꝓprietatem & hu
mani & diuini iuris executus eſt. Nam ex manus iniectione pœnæ mancipiū deſigna
uit: & ſacrationis uocabulo obſeruantiā diuini iuris impleuit. Hoc loco nō alienum
uidet de cōditione eoꝝ hoīum referre: quos leges ſacros eſſe certis diis iubent: qa non
ignoro quibuſdā mirū uideriq; cū cætera ſacra uiolari nefas ſit. hoiem ſacrū ius fuerit
occidi. Cuius rei cā rei cā hæc eſt. Veteres nullū aīal ſacrum in finibus ſuis eſſe patie
bantur: ſed abigebant ad fines deoꝝ. qbus ſacrū eſſet. Animas uero ſacratoꝝ hoīum
quos ζωάνας græci uocant: diis debitas exiſtimabant. Quēadmodū igit quod ſacrū
ad deos ipſos mitti non poterat: a ſe tñ demittere nō dubitāt ſic aīas quas ſacras in cę
lū mitti poſſe arbitrati ſunt uiduatas corpore ꝙ primū illo ire uoluerūt. Diſputat de
hoc more ēt Trebatius religionum libro. ix. Cuius exēplū ne ſim prolixus omiſi. Cui
cordi eſt legere: ſatis habeat & auctorem & uoluminis ordinem eſſe monſtratum.

¶ Quæ ſcientiſſime prolata a nonnullis male enunciando corrumpantur. Cap.

Venus mas & fœmina

n Onnullorum quæ ſcientiſſime prolata ſunt: male enunciando corrumpi
mus dignitatem: ut quidam legunt. Diſcendo hac ducente dea flammam
inter & hoſtes Expedior cum ille doctiſſime dixerit: ducente deo: nō dea.
Nam & apud Galuū Actherianus affirmat legēdū: Pollentēq; deū uenerē non deā.
Signū ēt huius ē cypri barbatū corpore ſed ueſte muliebri cū ſceptro ac ſtatura uiri.

Et putant

Et putant candem marē ac fœminā eſſe. Ariſtophanes eā ἀφρόδιτον apellat. Leui-nus ēt ſic ait. Venerem igit̄ almum adorans ſiue fœmina ſiue mas eſt. ita uti alma noctiluca eſt. Philocorus quoq̧ in athide eandē affirmat eſſe lunam: & ei ſacrificiū facere uiros cum ueſte muliebri mulieres cū uirili. q̄ eadē & mas exiſtimatur & fœmina: Hoc quoq̧ de prudentia religionis a Virgilio dictū eſt. Decidit exanimis uitamq̧ reliquit in aſtris Aereis. Iginus. n. cum de proprietatibus deoꝝ cū de aſtris ac ſtellis loqueretur ait oportere his. uolucres imolari. Docte ergo Virgilius dixit apud ea numina aīam uolucris remanſiſſe qb⁹ ad litandū data eſt. Nec nomen apud ſe quod fortuitum eſſe poterat: uocare permittit: Matriſq̧ uocauit Noīe caſmille mutata parte camillam: Nam Statius Tullianus de uocabulis reꝝ libro primo ait dixiſſe Callimachum: tuſcos Camillum appellare Mercuriū: quo uocabulo ſignificant præminiſtrū deoꝝ. Vnde Virgilius ait Metabū Camillā appellaſſe filiam Dianæ. ſ. præminiſtrā. Nam & pacubius cum de medea loqueret̄: Cælitū camilla expectata aduenis ſalue hoſpita. Romani quoq̧ pueros puellaſue nobiles & inueſtes camillos & camillas appellāt flaminicaꝝ & flaminū miniſtros: Hāc quoq̧ obſeruationē eius non cōuenit præterire. Mos erat. inqt heſperio in latio: quem protinus urbes Albanæ coluere ſacrū nūc maxima reꝝ Roma colit. Varro de moribus morē eſſe dicit in iudicio animi: quē ſeq debeat cōſuetudo: Iulius Feſtus de uerboꝝ ſignficatiōibus libro. xiii. Mos eſt inqt inſtitutum patriū pertinens ad religiones cerimoniaſq̧ maiorū. Ergo Virgilius utrūq̧ auctorē ſecutus: & primo quidem Varronē: qm̄ ille dixerat morē præcedere: ſequi cōſuetudinē: poſtq̄ dixit mos erat: ſubiunxit quē protinus urbes Albanę coluere: & nūc maxima reꝝ Roma colit: quo perſeuerantiā cōſuetudinis monſtrat. Et qm̄ Feſtus ꝑtinere ad cerimonias ait: hoc idem docuit Maro adiiciendo ſacrum quē ꝓtinus urbes Albanæ coluere ſacrū. Mos ergo præceſſit: & cultus moris ſecutus eſt: qđ eſt cōſuetudo: Et hic diffinitionē Varronis impleuit. Adiiciendo deinde ſacrū oſtēdit morē cerimoniis dicatū quod Feſtus aſſeruit. Idē ſeruauit & in. xii. libro cū ait. Morē rituſq̧ ſacroꝝ adiiciam: in quo oſtendit aperte morē eſſe ritus ſacroꝝ. Sed hiſtoriæ qdem fidem in his uerſibus ſecutus eſt. Mos erat heſperio in latio: & reliqua. Seruauit. n. regnorum ſucceſſionem. Quippe primi regnauerūt latini: inde albani: & inde romani. Ideo mos erat primū dixit heſperio in latio: & poſtea quē protinus urbes albanæ coluere ſacrū deinde ſubiecit nūc maxima reꝝ roma colit. Exceſſere oēs adytis ariſq̧ relictis Dii qbus imperiū hoc ſteterat. Et de uetuſtiſſimo romanorū more & de occultiſſimis ſacris uox ꝓlata eſt. Cōſtat. n. oēs urbes in alicuius dei eſſe tutela: moreq̧ romanoꝝ arcanū & multis ignotū fuiſſe: ut cū obſiderent urbē hoſtiū: eāq̧ iam capi poſſe confiderent: certo carmine euocarēt tutelares deos: q̄ aut aliter urbē capi poſſe nō crederent: aut ēt ſi poſſet: nefas exiſtimarent deos hr̄e captiuos. Nam propterea ipſi romani & deū in cuius tutela urbs roma eſt: & ipſius urbis latinū nomē ignotū eſſe uoluerunt. Sed dei qdē nomen nōnullis antiquorū inter ſe diſſidentiū libris inſitū: & iō uetuſtas perſequentibus quicqd de hoc putat̄ innotuit. Alii. n. Iouē credid. rnut: alii lunā: ſunt qui Angeronā quæ digito ad os admoto ſilentiū denūciat. Alii aūt quoꝝ mihi fides uidet̄ firmior Opem Conſiuiā eſſe dixerūt. Ipſius uero urbis nomen ēt doctiſſimis ignoratū eſt: cauētibus romanis ne qđ ſæpe aduerſus urbes hoſtiū feciſſe ſe nouerant: idē ipſi quoq̧ hoſtili euocatiōe paterent̄: ſi tutelæ ſuæ nomē diuulgaret̄. Sed uidendū ne qđ nōnulli exiſtimauerunt: nos quoq̧ cōfundat: opinātes uno carmine & uocari & ex urbe aliqua deos & ipſam deuotā fieri ciuitatē. Nam reperi in li-

aphroditio

Camilli⁹ præminiſtris deorum

Quid ſit mos & conſuetudo

angerona

bro quinto reconditaꝝ Sammonici Sereni utrunqꝫ carmen: quod ille ſe in cuiuſdam Furii uetuſtiſſimo libro repperiſſe profeſſus eſt. Eſt aūt carmē hmōi quo dii euocant̄: cū oppugnatione ciuitas cingitur. Si deus: ſi dea eſt: cui populus ciuitaſqꝫ carthaginē ſis eſt in tutela: teqꝫ maxime ille qui urbis huius populiqꝫ tutelā recipiſti: præcor: uenerorqꝫ: ueniamqꝫ a uobis peto: ut uos populū ciuitatēqꝫ carthaginenſiū deſeratis: loca tēpla ſacra urbēqꝫ eoꝝ relinquatis: abſqꝫ his habeatis: eiqꝫ populo ciuitati metū formidinem obliuionem iniiciatis ꝓditi quæ romā ad me meoſqꝫ ueniatis: noſtraqꝫ uobis loca templa ſacra urbs acceptior ꝓbariorqꝫ ſit: mihi quoqꝫ populoqꝫ romano militibuſqꝫ meis propoſiti ſitis: ut ſciamus intelligamuſqꝫ. Si ita feceritis: uouco uobis tēpla ludoſqꝫ facturū. In eadē uerba hoſtias fieri oportet: auctoritatēqꝫ uideri extorum ut ea ꝓmittant futura: Vrbes uero exercituſqꝫ ſic deuouent̄ iam numibus euocatis: Sed dictatores īperatoreſqꝫ ſoli poſſunt deuouere his uerbis. Dis pater ſiue Iouis manes ſiue quo alio noīe fas eſt noīare: ut oēs illam urbem carthaginē exercitumqꝫ quē ego me ſentio dicere fuga formidine terrore cōpleatis: quiqꝫ aduerſus legiones exercitumqꝫ noſtrū arma tela quæ ferēt: uti uos eos exercitus eoſqꝫ hoſtes eoſqꝫ hoīes urbes agroſqꝫ eorū & qui in his locis regionibuſqꝫ agris urbibuſqꝫ agris urbibuſqꝫ habitant: abducatis: lumine ſupero priuetis. Exercitumqꝫ hoſtiū urbes agroſqꝫ eoꝝ quos me ſentio dicere: uti uos eas urbes agroſqꝫ capita ætateſqꝫ deuotas conſecrataſqꝫ habeatis eoꝝ ollis legibus qbus quādocunqꝫ ſunt maxime hoſtes deuoti: eoſqꝫ ego uicarios ꝓ me fide magiſtratuqꝫ meo & pro populo romano exercitibus legionibuſqꝫ noſtris deuoueo: ut me meamqꝫ fidē imperiumqꝫ legiones exercitumqꝫ noſtrū: qui in his rebus gerundis ſunt bene ſaluos nos iri ſinetis eſſe: Si hæc ita faxitis: ut ego ſciā ſnīam intelligāqꝫ. Tūc quiſquis uotū hoc faxit ubi faxit recte factū eſto. Quib⁹ atris trib⁹ tellus mater teqꝫ Iuppiter obteſtor. Cum tellurē dicit: manib⁹ terrā tāgit: cū Iouē dicit: manus ad cælum tollit: cū uotū recipere dicit: manibus pectus tangit. In antiquitatibus aūt hæc oppida inueni deuota ſtonios fregellas gabios: ueios: fidenas. Hæc ītra italiā præterea carthaginē & corinthū. ſed & multos exercit⁹ oppidaqꝫ hoſtiū galloꝝ hiſpanorū afrorū mauroꝝ aliarūqꝫ genitū quas priſci loquunt̄ annales Hinc eſt ergo q̄ ꝑ ꝑ eiuſmodi euocationem numinūqꝫ diſceſſionē ait Virgilius: Exceſſere oēs adytis ariſqꝫ relictis Dii: Et ut tutelares aſſignaret adiecit: qbus imperiū hoc ſteterat. Vtqꝫ præter euocationē ēt uim deuotionis oſtenderet: in qua præcipue Iuppiter ut diximus inuocatur: ait Ferus oīa Iuppiter argos Tranſtulit. Videt̄ ne uobis probatū ſine diuini & humani iuris ſcientia non poſſe profunditatē Maronis intelligi: Hic cum oēs concordi teſtimonio doctrinam & poetę & narrantis æquarent exclamauit Euangelus diu ſe ſuccubuiſſe patientiæ: nec ultra diſſimulandū. quin in medium detegat inſcientiæ uirgilianæ uulnera. Et nos inqt manum ferulæ aliqn̄ ſubduximus: & nos cœpimus pōtificii iuris auditum: & ex his quæ nota ſunt nobis. Maronem huius diſciplinā iuris neſciſſe conſtabit. Quando. n. diceret: Cælicolum regi mactabā in littore taurū: ſi ſciret taurum immolari huic deo uetitū: aut ſi didiciſſet quod Atteius Capito cōprehendit. Cuius uerba ex libro primo de iure ſacrificorū hæc ſunt. Itaqꝫ Ioui tauro uerre ariete immolari nō licet. Labeo uero. lx. & . viii. libro ītulit: niſi Neptuno Apollini & Marti taurū nō immolari. Ecce pontifex tuus quidē apud quas aras mactet̄ ignorat: cū uel æditus hæc nota ſint: & ueteꝝ nō tacuerit induſtria Adhæc Prętextatus enidēs. Quibus deoꝝ immoletur tauro: ſi uis cū Virgilio cōmunicare: ipſe te docebit: Taurū neptuno taurum tibi pulcher apollo. Vides in opere poetæ uerba Labeonis: Igit̄ ut hoc docte:

Carmen quo dii euocant̄ ut uirg. Exceſſere oēs adytis

Deuotio urbiū & exercituū

Ciuitates uotę a populo ro.

Virgilius doctus iuris humani & diuini

Quibus deis imolat̄ taurus

docte ita illud argute. Nam oſtendit Ideo non litatũ: ideo ſecutũ Horiendũ dictu & uiſu mirabile monſtrum. Ergo reſpiciens ad futura hoſtiam contrariam facit. Sed & nouerat hunc errorẽ nõ eſſe inexpiabilem. Atteius.n.capito: quem in acie cõtra Maronem locaſti: adiecit hæc uerba. Si qs forte tauro fecerit: piaculũ dato. Cõmittit̃ ergo res non qdem impianda inſolita tñ. Et committit̃ non ignorantia: ſed ut mõſtro locũ faceret futuro. Subiecit Euangelus: ſi euentu excuſat̃ illicita: dic quæſo: quod erat mõſtrum ſecuturum: & cum Cæreri libari uino iuberet: quod oibus ſacris uetat̃: Cui tu lacte fauos & mitti dilue baccho. Vinũ aũt Cæreri non libari: debuit illum uel Plau- Vinũ nõ
tus docere: q in aulularia ait: Cæreni mi Srobile hi ſunt facturi nuptias: qa temeti ni- libatur
hil allatũ uideo: At hic ueſter flamen & pontifex & oĩa tam qd immolet̃: q̃ qd libet̃ Cæreri
ignorat. Et ne nõ ubiq; in libando pari errore ſit deuius: in octauo ait. In menſam læti libant: diuoſq; præcant̃: cũ non in menſam: ſed in aram ſm morem libare debuerint.

Vt prius tibi prætextatus inqt: de poſteriore quæſtione reſpondeam Fateor te nõ immerito uſurpata in menſam libatione quæſiſſe: ampliuſq; ſpẽm difficultatis auxeras: ſi magis Didonem in menſam ſimiliter libantẽ notaſſes. Dixit: & in menſam laticũ libauit honorem. Nam & Publius Tertius cũ de ritu ſacrorũ multa diſſereret: ait ſibi hunc locũ in quæſtione uenire: nec tñ hæſitationẽ ſuam requiſita rõne diſſoluit. Ego aũt quid mihi magiſtra lectione cõpertũ eſt: publicabo. In papiriano.n.iure euidẽter Menſa pſtat
relatum eſt Aræ uicẽ præſtare poſſe menſam dicatã: ut in templo inqt Iunonis popu- vicem are
loniæ auguſta menſa eſt. Namq; in fanis alia uaſorũ ſunt & ſacræ ſuppellectilis: alia ornamentorũ. Quæ uaſorũ ſunt: inſtrumẽti inſtar habent: qbus ſemp ſacrificia cõficiunt̃. Quarũ rerũ principem locũ obtinet menſa: in qua epulæ libationeſq; & ſtipes reponunt̃. Ornamenta uero ſunt clypei coronæ & huiuſcemodi donaria. Neq;.n.donaria dedicant̃ eo tpe quo delubra ſacrant̃. At uero menſa arulæq; eodẽ die quo ædes ipſæ dedicari ſolent. Vnde menſa hoc ritu dedicata in templo aræ uſum & religiõem obtinet puluinaris. Ergo apud Euandrũ qdem ſit iuſta libatio. Quippe apud eã mẽſam quæ cũ ara maxima more utiq; religionis fuerat dedicata: & in loco ſacrato & inter ipſa ſacra in qbus epulabant̃ In cõuiuio uero Didonis quidem tm̃ regiũ cõſtat nõ ẽt ſacrum fuiſſe apud humanã menſam in triclinio nõ in templo: qa nõ erat religioſa ſed uſurpata libatio ſolã fecit libaſſe reginã: in cuius pſonã nulla obſeruatiõis neceſſitas: & multo ad uſurpandũ in poteſtate permiſſo At uero hic oẽs in menſa læti libãt diuoſq; præcantur: qa quod recte fieri nouerat: ab oĩbus ſimul in templo epulãtibus & uni ſacratæ aſſidẽtibus menſæ factũ eſſe memorauit: de illo aũt uerſu: Cui tu lacte
fauos & mitti dilue baccho: paucis quod Maro accuſat̃ abſoluam. Poeta.n.æque in Secunda
rebus doctrinæ & in uerbis ſectator elegãtiæ ſciens Cæreri mulſo libari adiecit: mitti reſolutio
baccho fauos dilue.ſ.miteſcere uinũ dicens cũ mulſum cœperit fieri. Nã mite hic ui- deuino in
num ita dixit: ut alibi ait domitum & durũ bacchi domitura ſaporem. Notum autẽ Cæreris
eſſe non diffitebere ꝙ ad diem duodecimam Kalendas ianuarias Herculi & Cæreri faciunt ſuæ prægnãte panibus mulſo: Oportune me Hercule Prætextate feciſti Herculis mentionem. In cuius ſacra hic Virgilius gemino errore commiſit. De Saliis

Tum ſalii ad cantum incenſa altaria circum
Populeis adſunt euincti tempora ramis.

Nã & ſalios Herculi dedit: quos tm̃ Marti dicauit ãtiqtas: & populeas corõas noĩat cũ ad arã maximã ſola lauro capita & alia fronde nõ uinciant. Videmus in capite p̃toris urbani lauream coronam cum rem diuinam Herculi fecit. Teſtatur ẽt Terentius

Varro in ea ſatyra:q̃ inſcribitur περὶ κευρανου maiores ſolitos decimã Herculi uo‑
uere. Nec decẽ dies intermittere:quin pollucerent populũ ad ἀσυμβολον cũ coro‑
na laurea demitterent cubitũ. Hiccinne eſt Vectius ait error geminus: At ego ĩ neu
tro dico erraſſe Virgiliũ. Nam ut primũ de frondis genere dicamus. conſtat quidem
nũc lauro ſacrificãtes apud aram maximã coronari. Sed multo poſt romã cõditam
hæc cõſuetudo ſumpſit exordiũ:poſtq̃ in auentino lauretũ cœpit uiuere. Quã rẽ do
cet Varro humanaꝝ libro. ii. E monte ergo ꝓximo decerpta laurus ſumebat᷑ operan
tibus:quã uicina offerebat occaſio. Vnde recte Maro noſter ad tẽpora reſpexit: qui‑
bus Euãder ante urbem cõditã apud arã maximã ſacra celebrabat:& utebat᷑ populo
utiqꝫ Alcide gratiſſima. Salios autẽ Herculi pp ubertatẽ doctrinæ altioris aſſignat:
quia is deus & apud põtifices idẽ qui & Mars habet᷑. Et ſane ita menippea Varronis
affirmat q̃ inſcribitur ἀλλος οὑτος ἡρακλης quia cũ de Hercule multo loqueret᷑
eundẽ eſſe ac Martem ꝓbauit. Caldei quoqꝫ ſtellã Herculis uocãt:quam reliqui oẽs

Hercules idem & Mars

Martis appellãt:Et præterea Octaui Herſenii liber:qui inſcribit᷑ de ſacris ſaliaribus
Tiburtiũ in quo ſalios Herculi inſtitutos opari dieb⁹ certis & auſpicato docet. Item

Antonius Enipho

Antonius Enipho uir doctus:cuius ſcholã cicero poſt laborẽ fori frequẽtabat: ſalios
Herculi datos ꝓbat in eo uolumine:quo diſputat qd ſit feneſtra:quod eſt hoſtiũ mi

Feneſtra

nuſculũ in ſacrario:quo uerbo Ennius ẽt uſus eſt:Idoneis(ut credo)auctoribus cer‑
tiſqꝫ rõnibus error qui putabat᷑ uterqꝫ defenſus eſt. Si qua ſunt alia q̃ nos cõmouent:
in medium ꝓferamus:ut ipſa collatio noſtrũ nõ Maronis abſoluat errorẽ. Tũc euã‑
gelus:Nunq̃ ne tibi Prætextate uenit in mentẽ:toto ut aiũt cælo erraſſe Virgilium.
Cũ Dido ſuã rem diuinã ꝑ nuptias faceret?Mactat. n. inqͭ lectas de more bidentes
Legiferæ cereri phœboqꝫ patriqꝫ lyæo. Ex q̃ſi expgefact⁹ adiecit: Iunonis ante oẽs cui
uincula iugalia curæ: Accipite. Et. M. Varronis uerba de agricultura lib. iii. qui cũ de pa

Pauonũ primus uſus Q. Hortenſius

uonibus in uilla nutriẽdis loqueret᷑:ſic ait. Primus hos Quĩtus Hortẽſius augulari
cœna dicit᷑ poſuiſſe. Quod poti⁹ factũ tũ luxurioſe q̃ ſeuere bõi uiri laudabãt. Quẽ
cito ſecuti multi extulerũt eoꝝ pcia:ut oua eoꝝ denariis uenẽãt quinis:ipſa facile qn‑
quagenis. Ecce res nõ admirãda ſolũ:ſed & pudẽda ut oua pauonũ quis denariis ue‑
neant q̃ hodie non decẽ uilius:ſed oĩno nec ueneũt. Is Hortẽſius platanos ſuas uino

De mollicie hortenſii

irrigare cõſueuit adeo ut in quadã actiõe q̃ habuit cũ Ciceroĩs ſuſcepta pcario a Tul‑
lo poſtulaſſet:ut locũ dicẽdi pmutaret ſecũ. Abire. n. in uillã neceſſario ſe uelle:ut ui
num platano quã in tuſculano poſuerat:ipſe ſuffunderet. Sed forte ad notã ſeculi ſui
nõ ſufficit Hortẽſius:uir alioqn ex pfeſſo molis & in pcinctu ponẽs oẽm decorẽ. Fu
it. n. ueſtitum ad mũdiciẽ curioſo. Et ut bene amictus iret:faciem in ſpeculo q̃rebat:
Vbi ſe intuens:togã corpori ſic applicabat:ut rugas nõ forte ſed ĩduſtria locatas arti
fex nodus aſtrigeret:& ſinus ex cõpoſito defluẽs modũ lateris ambiret. Is quõdam
cũ incederet elaboratus ad ſpeciẽ collegæ de iniuriis diẽ dixit qd᷑ ſibi in anguſtiis ob‑
uius offenſu fortuito ſtricturã togæ deſtruxerat:& capitale putauit:ꝙ ĩ humero ſuo
locũ ruga mutaſſet. Ergo hoc ꝑtermiſſo ad uiros uenio triũphales quos uictores gẽ‑

Gurges guloſus

tium luxuria uicit. Et ut taceã Gurgitẽ a deuorato patrimonio cognominatũ: qa in‑
ſignibus uirtutis ſecutæ uitia prioris cõpẽſauit ætatis. In quam foueã luxus & ſupbię

Metellus Pius

Metellus Pius peruenit cõtinuationẽ ſucceſſuũ. Et ne multis morer. ipſa de eo Salu‑
ſtii uerba ſubieci. At Metell⁹ in ulteriorẽ hiſpaniã poſt annũ regreſſus magna gloria
cõcurrẽtibus undiqꝫ uirili & muliebri ſexu p uias & tecta oĩum uiſebat᷑. Eũ quæſtor
Caius Vrbinus aliiqꝫ cognita uoluntate eũ ad cœnã inuitauerũt. Vltra ſomanum ac

mortaliū ēt morem curabāt exornatis ædibus p aulea & inſigna ſcænisq; ad oſtētatio nem hiſtrionū fabricatis. Simul croco ſparſa humus: & alia in modū tēpli celeberri- mi: Præterea cū ſedenti in tranſemia demiſſum Victoriæ ſimulacrū cum machinato ſtrepitu tonitrū coronā ei imponebat. Tū uenienti thure: quaſi deo ſupplicabat᷑ To ga picta plerūq; amiculo erat ei accūbenti. Epulæ quæſiſſime neq; p oēm mō ꝓuiciā ſed trās maria ex mauritania uolucrū & feraꝝ incognita antea plura genera: qbus re bus aliquantā partē gloriæ dempſerat: Maximeq; apud ueteres & ſanctos uiros ſup bia illa grauia indigna romano īperio extimātes. Hæc Saluſtius grauiſſimus alienæ luxuriæ obiurgator & cēſor Accipite inter grauiſſimas pſonas nō defuiſſe luxuriā. Re fero. n. pōtificis uetuſtiſſimā cœnam: q̄ ſcripta eſt indice quarto Metelli illi9 pōtificis maximi in hæc uerba: Ante diē nonū Kalē. ſeptēber quo die Lentulus flamē Martia pont. li ſinauguratus ē domus ornata fuit Triclinia lectis eburneis ſtrata fuerūt. Duobus tricliniis pōtifices cubuerūt. Q. Catullus. M. Aemilius lepidus. D. Syllanus. C. Cæ ſar ex ſacroꝝ. P. Sceuola ſextus. Q. Corneli9. P. Volūnius. P. Albi nouamus: & Lu cius iulius Cęſar augur: q eū inaugurauit. In tertio triclinio Popila ppenia Licina Ar rūcia uirgines ueſtales: & ipſius uxor Publicia flaminica & ſempronia ſocrus ei9. Cœ na hæc fuit. Ante cœnā echinos oſtreas crudas quātū uellēt pelloridas ſphodilos tur dū a ſparagos: ſubtus gallinā altilē: patina ex oſtreaꝝ pelloridaꝝ balāos nigros bala nos albos. Iteꝝ ſphodilos glycomaridas urtica ficetulas lūbos caprigines aprugnos altilia ex farina iuoluta ficedulas murices & purpuras in cœna lumina ſinciput apru gnū: patinā piſciū: patinā ſuminis: anates: querq̄dulas elixas: lepores altilia aſſa ami lū panes picētes. Vbi iā luxuria tūc accuſaret᷑: qn̄ tot rebus facta fuit cœna pōtificū᷑ Ipſa uero eduliū genera q̄ dictu turpia. Nā Cincius in ſuaſiōe legis fanniæ obiicit ſæ- culo ſuo: q; porcum troianū menſis inferāt: Quē illi ideo ſic uocabant: quaſi aliis in- cluſis aīalibus grauidum. ut ille troianus equus grauidus armatis fuit. Exigebat hoc quoq; illa gulæ intemperātia: ut & lepores ſaginarent᷑ teſte Varrone: qui de agricul- tura libro. iii. cum de leporibus loqueret᷑: ſic ait. Hoc quoq; nuper inſtitutū ut lepo- res ſaginarent᷑: cū exceptos e leporario quōdā in caueis & loco clauſo faciāt pigues. Si cui hoc miꝝ uidet᷑ quod ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſignari: accipiat illud quod maiore admiratiōe ſit dignū. Cocleas ſaginatas: quod idē Varro in eodē lib. re fert. Verba ipſa qui uolet legere: ubi debeat quærere indicaui. Neq; ego nūc antiqta- ti nos pferendos uel cōparādos: dico: ſed reſpōdi obiurgāti horo aſſerēs uti res habet maiorē illis ſæculis deliciaꝝ curā fuiſſe q̄ noſtro. Subiecit Furius Albinus antiqtatis nō minus q̄ Cecina pitus Miror te inqt nō retuliſſe quanta illis affluētia marinaꝝ ꝓ curari ſolita fuerit copiaꝝ cuius relatu maximā cōuiuiaꝝ noſtroꝝ ſobrietatem doce- res: Et Cecinna profer inquit in mediū q̄ de hac quoq; parte luctu cōperiſti ultra oēs .n. polles memoria uetuſtatis. Et Furius ſic ingreſſus eſt: Vetuſtas quidē nobis ſem per (ſi ſapimus) adorāda ē. Illa qppe ſæcula ſunt: q̄ hoc īperiū uel ſanguine uel ſudo re pepererūt. Quod nō niſi uirtutū faceret ubertas: Sed qđ fatendū eſt: ī illa uirtutū abundantia uitiis quoq; ætas illa nō caruit. Equib9nōulla noſtro ſæculo morū ſobrie tate correcta ſunt. Et de luxu quidē illius tpis circa marinas copias dicere inſtituerā. ſed qa in aſſertionē noſtræ emendatiōis alia ex aliis proferenda ſe ſuggerunt: de piſci- bus nō omitto: ſed differro dū de alia laſciuia qua nūc caremus admoneo. Dic. n. ho re q antiquitatē nobis obiicis: ante cuius triclinium mō ſaltatricē uel ſaltatorē te uidiſ ſe meminiſti᷑ At inter illos ſaltatio certatim uel ab honeſtis appetebat᷑. Ecce enim ut

Cœna lautiſſima

Deſcriptio cœnæ

porcus troianus

ab illo ordiar tp̄e: quod fuit optimis moribus Inter duo bella punica ingenui quid di
cam ingenui? filii ſenatorum in ludū ſaltatorium cōmeabant: & illic crotala geſtantes
ſaltare diſcebant. Taceo ꝙ matronæ ēt ſaltationem nō inhoneſtam putabant. Sed in-
ter probas quoq; earū erat ſaltandi cura: dūmodo non curioſa uſq; ad artis perfectio-
Saltatio nem. Quid.n. ait Saluſtius. Pſallere ſaltare elegantius q̄ neceſſe eſt probæ: Adeo &
in menſa ipſe Semproniā reprehendit: non ꝙ ſaltare: ſed ꝙ optime ſcierit. Nobiliū uero filios:
Crotala & ꝙ dictu nefas eſt filias quoq; uirgines inter ſtudioſa numeraſſe ſaltandi meditatio
Exprobra nem: teſtis eſt Scipio Affricanus Aemilianus: qui in orōne contra legem iudiciariū.
tio ſalta- Tyberii Gracchi ſic ait. Docent̄ præſtigias inhoneſtas cū cynedulis & ſambuca pſal-
tionis terioq; eunt in ludū hiſtrionū: diſcūt cantare: quę maiores noſtri ingenuis ꝑbo ducier
uoluerūt. Eunt inquā in ludū ſaltatoriū inter cynedos uirgines puerīq; ingenui. Hæc
cum mihi quiſq̄ narrabat: nō poterā aīum inducere ea liberos ſuos nobiles hoīes do-
cere. Sed cū ductus ſum in ludū ſaltatoriū: plus mediuſſidius in eo ludo uidi pueris
uirginibuſq; quingentis. In his unum (quod me reipublicæ miſertum eſt) puerū bul-
latū petitoris filiū nō minorē annis duodecim cū crotalis ſaltare: quā ſaltationē impu
dicus ſeruulus honeſte ſaltare nō poſſet. Vides queādmodū ingemuit Africanus: ꝙ
uidiſſet cū crotalis ſaltātē filiū petitoris ideſt candidati? quē ne tū q̄dē ſpes & adipiſcē
di rō potuerat coercere magiſtratus: quo tp̄e ſe ſuoſq; ab oī probro debuit uendicare:
quo minus faceret quod. ſ. tp̄e non habebat̄: Cæterū ſuperius plerūq; nobilitatē hæc
Cecilius propudia celebrare cōqueſtus eſt Cato. Sic nimiū. M. ſenatorem nō ignobilē Ceciliū
ſpartiatōr Spaciatorē & Feſceniū uocat eumq; ſtaticulos dare iis uerbis ait. Deſcendit de canthe
rio: inde ſtaticulos dare: ridicularia fundere. Et alibi in eundem. Præterea cantat: ubi
collibuit: interdū græcos uerſus agit: iocos dicit: uoces demutat: ſtaticulos dat: Hæc
Cato: cui ut uidetis ēt cantare nō ſerii hoīs ſic uidetur quod apud alios adeo nō inter
turpia numeratū eſt: ut Decius Sylla uir tanti noīs optime cantaſſe dicat̄. Cæterum
hiſtriones nō inter turpes habitos. Cicero teſtimonio eſt: quē nullus ignorat. Roſcio
& Aeſopo hiſtrionibus tam familiariter uſum ut res rōneſq; eoꝝ ſua ſoletia tueretur.
Roſcius Quodq̄cū aliis multis tum exēplis quoq; eius declarat̄. Nam illā orōnem qs eſt qui
Hiſtrioes non legerit in qua populū romanū obiurgat: ꝙ Roſcio geſtum agente tumultuarit?
æſopus Et certe ſatis conſtat cōtendere eū cū ipſo hiſtrione ſolitū: utrū ille ſæpius eādē ſniām
uariis geſtibus efficeret: an ipſe per eloquentiæ copiam ſermone diuerſo pronūciaret:
Aeſopus Quæ res ad hanc artis ſuæ fiduciā Roſciū abſtruxit ut librū cōſcriberet: quo eloquen
hiſtrio di tiam cū hiſtrionia cōpararet. Is eſt Roſcius: q ēt lucio Syllæ cariſſim9 fuit: & annulo
tiſſimus aureo ab eodē dictatore donatus eſt. Tanta aūt fuit gratia & gloria: ut mercedē diur
Appius nam de publico mille denarios ſine gregalibus ſolus acceperit. Aeſopum uero ex pari
claudius arte ducenties ſextertiū reliquiſſe filio conſtat. Sed q̄d loquor de hiſtrionibus: cū Ap
pius Claudius uir triumphalis: qui ſalius uſq; ad ſenectutē fuit: pro gloria obtinuerit
ꝙ inter collegas optime ſaltitabat. Ac prius q̄ a ſaltatione diſcedo: illud addiciā uno
eodemq; tp̄e tribus nobiliſſimis ciuibus nō modo ſtudium ſaltandi: ſed ēt (ſi diis pla
cet) peritiam qua gloriarentur fuiſſe Gabinio conſulari Ciceronis inimico: quod ei &
Cicero non diſſimulanter obiecit: &. M. Cecilio noto in turbas uiro: quem idē Cicero
defendit: & Licinio Craſſo Craſſi eius: qui apud parthos extinctus eſt filio.

¶ Nonnullos ex piſcibus traxiſſe cognomina. Cap.

ſ Ed de ſaltatiōe ueteꝝ ad prædę marinæ trāſire luxū Licinioꝝ me nomē ad
monuit: quos. Murenas: cognominatos: ꝙ ho꜀ piſce effuſiſſime delectati

ſunt: ſatis conſtat huic opinioni. M. Varro conſentit aſſerens eodē modo Licinios appellatos Murenas quo Sergius Orata cognominatus eſt: ꝙ ei piſces q auratæ uocātur: cariſſimæ fuerint. Hic eſt Sergius Orata qui primus balneas pēſiles habuit: primus oſtrearia ī baiano locauit: primus optimū ſaporem oſtreis lucrinis adiudicauit. Fuit autem ætate Lucii Craſſi illius diſerti: qui q̄ grauis & ſerius habitus ſit: ēt Cicero docet. Is tñ Craſſus uir cēſorius. Nam cū Cn. Domitio cenſor fuit: cū ſupra cæteros deſertus haberetur: eſſetq; inter clariſſimos ciues princeps: tñ murenam in piſcina domus ſuæ mortuā atratus tanq̄ filiam luxit: Neq; id obſcuꝝ fuit: quippe collega Domitius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimē obiecit. Neq; id cōfiteri Craſſus erubuit: ſed ultro ēt ſi diis placet gloriatus eſt cenſor piā affectuoſamq; rem feciſſe ſe iactans Piſcinas aūt q̄ refertas habuerint præcioſiſſimis piſcibus romani illi nobiliſſimi principes Lucius Philippus & Hortēſius: quos Cicero piſcinarios appellat ēt illud indiciū eſt: ꝙ. M. Varro in libro de agricultura refert. M. Catonem: qui poſt uticæ periit cū hæres teſtamento Lucilii eſſet relictus: piſces de piſcina eius. xl. milibus uendidiſſet. Accerſebātur aūt murenæ ad piſcinas noſtræ urbis abuſq; freto ſiculo: quod rhegiū a meſana reſpicit. Illic. n. optime a prodigis eſſe credūtur tam hercule: quā anguilæ: & utræq; ex illo loco græce plotæ uocanť: latinæ flutæ ꝙ in ſummo ſuper nantes ſole torrefactæ curuare ſe poſſe: & in aquam mergere deſinunt: atq; ita faciles captu fiūt. Et ſi enumerare uelim: q̄ multi magniq; auctores murenas e freto ſiculo nobilitarit: longum fiet. Sed dicam quid. M. Varro in libro qui inſcribiť Gallus de admirandis dixerit iis uerbis. In ſicilia quoq; inquit manu capi murēas flutas ꝙ hæ in ſūma aqua præ pinguitudine fluitent. Hæc Varro. Sed quis neget indomitam apud illos (& ut ait Cecilius) uallatam gulam fuiſſe: qui ex tam longinquo mari inſtrumēta luxuriæ cōpararent. Nec rarus hic romæ piſcis ut peregre accitus erat. Auctor eſt Plinius. C. Cæſarem dictatorem cū triumphales cœnas populo daret: ſex milia murenarum a C. Horio ad pondus accepiſſe. Huius Hirii uillam quāuis non amplam: aut latam conſtat: propter uiuaria quæ habuit: quadragies ſextertium uenundatam.

Murenæ

Sergius orata

Plotæ flutæ

¶ De Accipenſere. Cap.

Ec accipenſer quā maria prodigis nutriūt illius ſæculi delitias euaſit. Et ut liqueat ſecūdo punico bello celebre nomen huius piſcis fuiſſe. Accipite ut meminerit eius Plautus ī fabula. q̄ inſcribitur baccharia ex pſona paraſiti.

Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus unq̄:
Quam ego nunc ſum: cuius hæc uentri portatur pompa.
Vel nunc qui mihi in mari accipenſer latuit antehac:
Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

Et ne uilior ſit teſtis pœta: accipite aſſertore Cicerone: in quo honore fuerit hic piſcis apud Publium Scipionem Affricanū illū & Munatium. Hæc ſunt in dialogo de fato uerba Ciceronis: Nam cū eſſet apud Lauerniū Scipio unaq; pontius: allatus eſt forte Scipiōi accipenſer: qui admodū raro capitur. Sed ē piſcis (ut ferūt) in primis nobilis. Cum aūt Scipio unum & alteꝝ ex his: qui eum ſalutatū uenerant inuitaſſet: pluresq; etiam inuitaturus uideretur. in aurē Pontius Scipio inquit uide quid agas: accipēſer iſte paucorū hominū eſt: Nec inficias eo tpibus Traiani hunc piſcem in magno precio nō fuiſſe teſte Plinio Secūdo: qui in naturali hiſtoria cū de hoc piſce loquereť ſic ait: Nullo modo in honore eſt: quod quidem miror cum ſit paruus inuētu. Sed nec diu ſtetit hæc parſimonia. Nam tēporibus Seueri principis: qui oſtendebat duritiam moꝝ: Samo

nicus Serenus uir ut ſæculo doctus: cum ad principem ſuũ ſcriberet: faceretq; de hoc piſce ſermonem: uerba Plinii quæ ſuperius poſui: præmiſit: & ita ſubiecit. Plinius (ut ſcitis) ad uſq; Traiani imperatoris uenit ætatem: Nec dubium eſt: ꝙ ait nullo honore hunc piſcem tẽporibus ſuis fuiſſe: uerum ab eo dici. Apud antiquos autem in precio fuiſſe ego teſtimoniis palam facio: uel eo magis ꝙ gratiam eius uideo ad epulas quaſi poſt liminio rediſſe. Quippe qui dignatiõe ueſtra cum interſum conuiuio ſacro animaduerto hunc piſcem coronatus miniſtris cum tibicine introferri. Sed quod ait Plinius de accipẽſeris ſquamis: id ueꝝ eſſe maximus reꝝ naturalium indagator Nigidius Figulus oſtendit. in cuius libro de aïalibus. iiii. ita poſitum eſt. Cur alii piſces ſquama ſecunda accipenſer aduerſa ſit. Hæc Samonicus qui turpitudinem conuiuii principis ſui laudando notat: prodẽs uenerationem quæ piſcis habebatur: ut a coronatis inferretur cum tibicinis cantu: quaſi quædam non deliciaꝝ ſed numinis põpa.

Aſinius celer *Mulus piſcis* *Optanuſ pręfectuſ* *Scarius piſcis*

Sed ut minus miremur accipẽſerem graui precio taxari ſolitũ: Aſinius Celer uir cõſularis (ut idẽ Samonicus refert) mulum unũ ſeptem milibus nũmum mercatꝰ eſt. In qua re luxuriam illius ſæculi eo magis licet æſtimare: ꝙ Plinius ſecũdus tẽpibus ſuis negat facile mulum repertũ: qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis paſſim uidemus & p̃cia hæc inſana neſcimus. Nec contẽta illa ingluuies fuit maris ſui copiis. Nam optanus p̄fectus claſſis ſciens ſcarum adeo italicis littoribꝰ ignotũ: ut nec nomen latinũ eius piſcis habeamus: incredibilem ſcaroꝝ multitudinẽ in uariis nauibus huc aduectam inter hoſtiã & campaniæ litus in mare ſparſit: miro ꝗ ad nouo exemplo piſces in mari tanq̃ in terra fruges aliquas ſeminauit. Ideq; tanq̃ ſumma in hoc utilitatis publicæ uerteretur: quinquennio dedit operam: ut ſi quis inter alios piſces ſcarũ forte cœpiſſet: incolumẽ confeſtim & inuiolatũ mari redderet.

lupus thyberinus *Lupus captus iter duos pontes de quibus Hor. li. ii. ſermo. ſaty.* *lex famia*

Quid extimemus captiuã illius ſæculi gulam ſeruiſſe mari: cũ magno uel dicam maximo apud prodigos honore fuerit ẽt thyberinꝰ lupus & omnino omnes ex hoc amne piſces: quod equidẽ cur illis ita uiſum ſit ignoro. Fuiſſe aũt etiam. M. Varro oſtẽdit: qui enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad uictum gignant̃: piſci thyberino palmam tribuit his uerbis in libro rerum humanaꝝ. xi. Ad uictum optima fert ager cãpanus frumentũ: falernus uinũ: caſſinas oleum: tuſculanus ficũ: mel tarentinus: piſcẽ thyberis. Hæc Varro de oĩbus ſcilicet huius fluminis piſcibus: ſed inter eos ut ſupra dixi præcipuũ locum lupus tenuit: & quidem is qui inter duos põtes captus eſſet. Id oſtendũt cum multi alii: tum ẽt Caius Titius uir ætatis lucilianæ in oratione: qua legem famiã ſuaſit: cuius uerba ideo pono: quia non ſolũ de lupo inter duos pontes capto erũt teſtimonio: ſed ẽt mores quibus pleriq; tũc uiuebant facile publicabũt. Deſcribens. n. homines prodigos in focum adiudicandũ ebrios commeantes quæq; ſoleant in ſe ſermocinari: ſic ait. Ludum alea ſtudioſe unguentis delibuti ſcortis ſtipati. Vbi horæ. x. ſunt iubent pueꝝ iocari: ut comitium eat percunctatum: quid in foro geſtũ: ſit quid ſuaſerint: quid diſſuaſerint: quid tribus iuſſerint: qd uetuerint. Inde ad comitiũ uadunt: ne litem ſuam faciãt: Dum eũt: nulla eſt in angiporto amphora: quam non impleant: quippe qui ueſitã plenam uini habeãt. Veniũt in comitium triſtes: iubent dicere. Quoꝝ negocium eſt: narrant. Iudex teſtes poſcit. Ipſius it mictum. Vbi redit: ait ſe omnia audiuiſſe. Tabulas poſcit. Litteras inſpicit. Vix præ uino ſuſtinent palpebras. Eunti in conſiliũ ibi hæc oratio. Quid mihi negocii eſt cũ iſtis nugatoribus? potiuſq́ potamus mulſum mixtũ uino græco: edimꝰ turdum pinguem: bonũq; piſcem: lupum germanum qui inter duos põtes captus fuit.

hæc

hæc Titius. Sed & Lucilius acer: & uiolentus poeta oſtendit ſcire ſe hūc piſcem egre
gii ſaporis qui inter duos pontes captus eſſet: eumq; quaſi liguritorem catilonem ap Catilone
pellat. ſ. qui proxime ripas ſtercus inſectaretur. Proprie aūt catilones dicebantur: qui
ad polutum Herculis ultimi cum uenirent catillos liguribant.
Lucilii uerſus hi ſunt.
Fingere præterea afferri quod quiſq; uolebat:
Illum ſumma ducebant: atq; altilium lanx:
Hunc pontes thyberinos duo inter captos catillo.
Longū fiat ſi enumerare uelim quot inſtrumenta gulæ inter illos uel ingenio excogi-
tata ſint uel ſtudio cōſecta. Et hæ nimirū cāę fuerūt: pp quas tot numero leges de cœ
nis & ſumptibus ad populū ferebant: & īperari cœpit: ut patētibus ianuis prāſitaret
& cœnitaret. Sic oculis ciuiū teſtibus factis luxuriæ modus fieret Prima āt oīum de Lex ut cœ
cœnis lex ad populū orchia puenit: Quā tulit. C. Orchus tribunus plebis de ſenatu narent pa
ſnia. iii. anno q̄ Cato cenſor fuerat. cuius uerba (qa ꝓlixa ſunt) prætereo: Summa aūt tentibus
eius præſcribebat numeꝝ cōuiuaꝝ. Et hæc eſt lex orchia: de quā cato mox orationibus ianuis
ſuis uociferabat: qꝑ plures: q̄ pſcripto eius cauebat: tū ad cœnā uocarent. Cūq; aucto Leges iſtę
rē nouæ legis aucta neceſſitas imploraret poſt annū uiceſimū ſm legis orchiæ fania ſūptuariæ
lex lata eſt anno poſt romā conditā ſm Gelii opinionem quingenteſimooctogeſimo Lex or
octauo. De hac lege Samonicus Serenus ita refert. Lex fania ſanctiſſimi Auguſti in chia
genti oīum ordinū cōſenſu peruenit ad populū. Neq; eā prætores aut tribuni: ut ple- Lex fana-
raſq; alias: ſed ex oīum bonorū cōſilio & ſnia ipſi cōſules pertulere: cū reſpublica ex lu ia
xuria conuiuioꝝ maiora q̄ credi pōt detrimēta pateret. Si qdē eo res. redierat: ut gu-
la illecti pleriq; ingenui pueri pudicitiā & libertatē ſuā uenditarēt. Pleriq; ex plebe ro
mana uino madidi in comitiū uenirēt: & ebrii de reipublice ſalute cōſulerēt. Hæc Sa-
monichus. Faniæ aūt legis ſeueritas in eo ſuperabat orchiā legē: qꝑ in ſuperiore nume
rus tantūmō cœnātiū cohibebat: licebatq; ſm eā unicuiq; bona ſua inter paucos cōſu
mere. Fania aūt & ſumptibus modū fecit aſſibus centū. Vnde a Lucilio poeta feſtiui Lex didia
tatis ſuę more centuſſis uocat. Fanniā legē poſt annos decē & octo lex didia cōſecuta
eſt. Eius ferūdæ duplex fuit cā. Prima & potiſſima: ut uniuerſa italia nō ſola orbs lege
ſumptuaria teneret. Italicis eſtimātibus: faniā legē nō in ſe: ſed in ſolos urbanos ciues
eſſe cōſcriptā. Deinde ut nō ſoli qui prādia cœnę ſuæ maiore ſumptu feciſſent: ſed ēt q
ad eas uocati eſſent atq; oīno interfuiſſent. pœnis legis tenerent. Poſt didiā licinia lex
lata eſt a Publio Licinio Craſſo diuite. Cuius ferundæ ꝓbādæq; tm̄ ſtudiū ab optima Lex lici-
tibus impenſum eſt: ut cōſulto ſenatus iuberet: ut ea tantūmō ꝓmulgata priuſq; tri- nia
nundino confirmaret: ita ab oībus obſeruaret: quaſi iā populi ſnia cōprobata. Lex ue
ro hæc paucis mutatis in pleriſq; cū fania cōgruit. In ea. n. ferenda quæſita eſt nouæ le
gis auctoritas exoleſcēte metu legis antiquioris. Ita hercules ut de ipſis. xii. tabulis fa
ctū eſt: quaꝝ ubi cōtēni antiqtas cœpit. Eadē illa: quæ illis legib9 cauebant: in alia la-
toꝝ noīa tranſierūt. Sed legis liciniæ ſūma: ut Kalēdis nonis nūdinis romanis cuiq; in
dies ſingulos. xxx. dūtaxat aſſes edūdi cā cōſumere liceret: Cęteris uero diebus q exce
pti nō eēnt ne amplius apponeret q̄ carnis aridæ pōdo tria & ſalſamētoꝝ pōdo libra:
qđ exterra uite arboreue natū ſit. Video qđ remordeat. Ergo iudiciū ſobrii ſæculi eſt:
ubi tali præſcripto legū coerceret expenſa cœnaꝝ. Nō ita eſt. Nā leges ſumptuariæ a
ſingulis ferebant. q ciuitatis totius uitia corrigerēt. Ac niſi peſſimis effuſiſſimiſq; mo
ribus uiueret: ꝑfecto opus ferūdis legib9 nō fuiſſet. Vetus uerbū ē. Leges inqt bonæ

Lex cornelia — ex malis moribus ꝓcreant̃. Has ſequit̃ lex cornelia & ipſa ſumptuaria quā tulit Cornelius Sylla dictator: in qua nō cōuiuioꝝ magnificētia ꝓhibita eſt: nec gulæ modus factus: uerū minora præcia rebus īpoſita & qbus reb⁹ dii boni q̄ꝗ exquiſitis & pœne incognitis generibus deliciaꝝ: quos illic piſces: quaſq; offulas noīat: & tñ præcia illis minora cōſtituit: auſim dicere ut uilitas eduliū aīos hoīum ad parādas obſoniorū copias incitaret: & gulæ ſeruire ēt q paruis eſſent facultatib⁹ poſſent. Dicā plane qd̄ ſentio. Apprime luxurioſus mihi uř & ꝓdigus: cui hæc tāta ī epulis uel gratuita ponāt̃. Itaq; tāto hoc ſæculū ad oēm incōtinētiā promptius ut pleraq; haꝝ reꝝ quæ ſyllana lege ut uulgo nota cōprehēdunt̃: nemo noſtrū uel fando cōpererit. Sylla mortuo Lepidus cōſul legē tulit & ipſe cibariam. Cato. n. ſumptuarias leges cibarias appellat. Dehinc paucis interiectis ānis alia lex peruenit ad populū ferente Antio Reſtiōe: quā legē (Antius reſtio) quāuis eſſet optima: obſtinatio tñ luxuriæ & uitioꝝ firma cōcordia nullo obrogāte irritā fecit. Illud tñ memorabile de Reſtione latore ipſi⁹ legis fert̃: eū qd̄ uixit foris poſtea nō recœnaſſe: ne teſtis fieret cōtēptæ legis: quā ipſe bono publico ꝓtuliſſet. His legibus annumerarē edictū de ſumptibus ab Antonio ꝓpoſitū: q poſt triūuir fuit: ni indignū crederē inter cohibentes ſumptus Antonio locū facere: cuius expēſæ in cœnā ſolitæ cōferri ſola unionis a Cleopatra uxore cūſumpti æſtimatiōe ſuperatæ ſunt. (Cleopatræ Luxus in dapibus) Nā cū antonius qcqd mari aut terræ aut ēt cælo gigneret̃: ad ſatiādā ingluuiē ſuā natū exiſtimāns faucibus ac dētibus ſuis ſubderet eaq; re captus de romano imperio facere uellet ægyptiū regnū. Cleopatra uxor: q̄ uinci a romanis nec luxuria dignaret̃: ſponſiōe prouocauit inſumere ſe poſſe in unā cœnā ſextertiū centies. Id antonio mirū uiſū nec moratus ſponſiōe cōtendit dignus culina Munatio Plāco q tā honeſti certaminis arbiter electus eſt. Altera die Cleopatra pertētās Antoniū pollucibilē ſane cœnā parauit: ſed quā nō miraret̃ Antonius: quippe q oīa quæ apponebāt̃ ex quotidianis opibus agnoſceret. Tūc regina arridēs fialā popoſcit: cui aceti nō nihil acris infudit: atq; illuc unionē demptū ex aure altera feſtinabūda demiſit eūq; mature diſſolutū uti natura eſt ei⁹ lapidis: abſorbuit. Et quāuis eo facto ſpōſione uiciſſet. quippe cū ipſa margarita centies ſeſtertiū ſine cōtentione eualuiſſet: manū tñ & ad alterius unionis aurē ſimiliter admonuit: niſi Munatius Plancus iudex ſeueriſſimus ſuperatū Antoniū mature pronūciaſſet. Ipſe aūt unio cuius magnitudinis fuerit: inde colligi poterit: ꝙ q ſuperfuit poſtea uicta regis & capta ægypto romā delat⁹ diſſectuſq; ē: & factæ ex una marita duę impoſitæq; ſimulacro Veneris: ut mōſtruoſæ magnitudinis: in tēplo qd̄ pantheū dr̄.

¶De Nuce iuglande. Cap.

Iuglans — a Dhuc dicente furio ſecundæ menſæ illata bellaria nouo ſermoni principiū dederunt Symmachus. n. attrectans manu nuces uellem inqt ex te audire Serui. tanta nucib⁹ noīa quæ cā uel origo uariauerit: aut unde tot mala cū hac una appellatione uocitent̃. Fiunt tñ ſeorſū diuerſa tā uocabulo q̄ ſapore. Ac prius de nucibus abſoluas uolo q̄ tibi memoria crebrę lectiōis occurrunt: Et Seruius: Nux iſta iugulās ſm nōnulloꝝ opinionē a iuuādo & a glādæ dicta exiſtimat̃. Caius uero in libro de ſignificatiōe uerboꝝ hoc refert: Iuglās arbor dicta ē perinde ac iouis glās. Nā id arboris genus nuces hēt: quę ſunt ſuauiore ſapore qui glās ē. Hūc fructū antiq illi: qui ægregiū glādiq; ſimilē ipſamq; arborē deo dignā exiſtimabāt: Iouis glādē appellauerūt: quæ nūc lr̃is interliſis iuglās noīat̃. Cloatius aūt Verius in libro a græcis tractatoꝝ ita memorat: Iuglans q̄ſi diuglās: id ē Διοσ βαλανοσ: Sicut Theophraſtus ait. Hāc græci ēt baſilicā uocāt.

¶De Nuce

De Nuce auellana.

Vx hæc auellana ſeu præneſtina ẽ eadẽ: ex arbore eſt: q̃ corylus dr̃: de qua
n Virgilius dixit: corylũ ſere. Eſt aũt natio hoium iuſta agrũ p̃neſtinũ q car
ſitani uocant̃ απο των καρυων. Cui9 rei meminit Varro ĩ logiſtorico: q in ſcribit̃: Mari9 de fortuna: ide. ſ. p̃neſtinæ nuces. Eſt & illud apud Neuiũ ĩ fabula ario lo. Quis heri apud te p̃neſtini & lanuini hoſpites ſuapte utroſq; decuit acceptos cibo: alteris inanẽ bullã madidã dari alteris nuces in pcliui pfundere. Hãc ãt nucẽ græci põ ticã uocant: dũ unaquæq; natio indit huic nuci nomẽ ex loco: in quo naſcit̃ copioſior.

Nux baſilica. Nux auellana ſiue Corylus. Prẹneſtia. Carſitani populi.

De Nuce Caſtanea. Cap.

Vx caſtanea de qua Virgi. Caſtaneaſq; nuces: uocat̃ & heracleotica. Nam
n doctus Oppius in libro quem fecit de ſiluestribus arboribus ſic ait: Hera
cleotica hæc nux: quã quidam caſtaneã noiant. Item pontica nux atq; etiã quæ dicuntur baſilicæ iuglandes germina atq; flores agunt ſimiliter iiſdem tpibus q- bus græcæ nuces. Nunc dicendũ eſt quæ ſit græca nux: ac ſimul hoc dicens amygda- lam de lance tulit: & oſtendit: Nux græca hæc eſt: quæ & amygdala dicit̃. Sed & thaſia eadem nux uocat̃. Teſtis eſt Cloatius in ordinatorum græcorũ libro quarto: cum ſic ait: Nux græca amygdala. Acca uero in ſupplicatione. nucem græcam ait faunũq; adde quantumlibet. Nucẽ molluſcam licet hyemis nobis tp̃s inuideat. tñ q̃a de nuci- bus loquimur: indictã nõ relinquimus. Plaut9 in calcedo ſic eius meminit: Molluſcã nucem ſuper eius dixi impendente tegulas. Ecce plautus noiat quidẽ ſed quæ ſit molluſca nux non exprimit. Eſt aũt perſicum quod uulgo uocat̃ & molluſca nux dicit̃. ſ. q; cæteris oibus nucibus mollior ſit. Huius rei idoneus aſſertor eſt Sueuius uir lõge doctiſſimus in idilio: quod inſcribitur more cum. Nam cum loquitur de hortulano faciente moretum inter cætera quę eo mittit: & hoc pomum mitti ait his uerbis.

Admiſce tu acca baſilicis hæc nunc:
Partim perſica: quod nomen ſic deniq; fertur
Propterea: q; qui quondam cum rege ponti
Nomine alexandro magno færa prælia bello
In perſas retulere ſuo. poſt inde reuentum
Hoc genus arboris in prælatis finibus graiis
Diſſeruere nouas fructus mortalibus dantes:
Molluſca hæc nux eſt: ne quis forte inſcius erret.

Nux pontica. Nux caſtanea q̃ & heracleotica. Nux græca quæ & amygdala. Thaſia nux. Molluſca nux. Perſicum.

De Nuce tarentina. Cap.

Vx tarentina dicitur: quæ ita mollis eſt ut uix attrectata frãgatur. De qua
n in libro Faborini ſic reperitur. Itemq; quidam tarentinas oues uel nuces di
cunt quæ ſunt tarentinæ a tarento: quod eſt ſabinorum lingua molle. Vn- de tarentinos quoq; dictos putat Varro ad Libonem primo. Quam in culpam etiã Oratius poteſt uideri incidere qui ait Et molle tarentum.

Nux tarẽtina. Tarentũ.

De Nuce Pinea. Cap.

Vx pinea hos nobis: q appoſiti ſunt: nucleos dedit: plautus in ciſtellaria q
n e nuce nucleos eſſe uult: frangat nucẽ Et q̃a mala uidem9 admixta bellariis
poſt nuces de maloꝝ generib9 diſſerendũ eſt. Sũt de agricultura ſcriptores qui nuces & mala ſic diuidunt: ut nuces dicant oẽ pomũ: qđ foris duro tegat̃: & int9 hẽt quod eſui eſt. malũ uero quod foris habeat quod eſt eſui: & durũ intus includat. Secundũ hanc diffinitionem perſicum: quod Sueuius poeta ſuperius inter nuces nu

Nux pinea. Inter nuces & mala.

merat: magis erit inter mala numerandum. His præmiſſis malorũ enumeranda ſunt genera: quæ Cloatius ordinatorum græcorum lib. iiii. ita diligenter enumerat. Sũt ãt

Genera malorũ

genera malorum armenium cotonium citreũ couimellium conditũ ... muſteũ martianum orbiculatum ogrannum præcox pannuceũ punicum perſicum quirianum ꝓ

Perſicum

ſiuum rubrum ſcandianum ſilueſtre ſi rutium ſcantianum tybur uerianum. Vides ꝑ

De citreo

ſicum a Cloatio inter mala numeratũ: quod nomẽ originis ſuæ tenuit: licet iam dudũ noſtri ſoli germen ſit? Quod aũt ait idem Cloatius: Citreum & ipſum perſicum malum eſt ſm Virgilium: Fœlicis mali quo non præſtantius ullum: & reliqua. Et ut nemo dubitet hæc de citreo dixiſſe Virgilium accipite quæ Oppius in libro de ſilueſtris arboribus dicat. Circa idem malus & perſica: altera generatur: in italia: & in media altera. Et paulopoſt de citreo loquens ait: Eſt aũt odoratiſſimum. Ex quo interiectum ueſti tineas necat. Fertur aũt uenenis contrarium: quod tritum cum uino purgatione uirium ſuarum bibentes ſeruat. Generantur aũt in perſide omni tpe mala citrea. Alia enim præcarpuntur: alia interim matureſcunt. Vides hic & citreum nominari: & oĩa ſigna pomi quæ de eo Virgilius dixit: licet nomen citrei ille non dixerit? Nam & Homerus qui citreum τιον appellat: oſtẽdit eſſe odoratum pomũ αποκαλὸν οδωδει. Et quod ait Oppius inter ueſtem poni citreum: idem ſignificat & Homerus cum di-

Citroſa ueſtis

cit ειματα. Hinc & Neuius poeta in bello punico ait: Citroſam ueſtem.

De Piris. Cap.

Pyrorꝫ genera

Ira hæc quæ uidemus: uarietas noĩum numeroſa diſcernit. Nã idẽ Cloatiꝰ ſic eorꝫ uocabula deſcribit: antianũ cucurbitinũ ciritiũ ceruiſca calculoſum cruſtumiũ decimarꝫ græculũ Iollianũ lauinũ laureũ latereſianũ marapiũ mileſiũ myrteũ neuianũ orbiculanũ præcianũ rubile ſigninũ tullianũ ticianũ turrinianum præcox uolemiũ meſpiluſſerũ ſementinũ ſerũ tarentinũ ſerum ualerianũ ſerum.

De Ficis. Cap.

Ficorũ genera

Dmonent nos & fici aridæ: ut enumeremus genera ficorum eodem Cloatio nos de his ut de aliis inſtruente. Sic. n. diuerſas ficos diligentiæ ſuæ moræ dinumerat: africa albula harundinea a ſinaſtra atra paluſca auguſta biſera carica caldica alba nigra chia alba nigra cucurbitina duricorea herculanea lauiana ludia leptoludia marſica numidica pulla pompeiana præcox tellana atra. Sciendũ ꝙ

Ficus fœlix & ĩ fœlix

ficus alba ex fœlicibus ſit arboribus: contra nigra ex infœlicibus. Docent nos utrunqꝫ potifices: Ait. n. Veranius de uerbis pontificalibus: Fœlices arbores putant̃ eſſe: quercus æſculus ilex ſuperius fagus corylus ſorbus ficus alba pyrus malus uitis prunus

Quæ ſint fœlices arbores

cornus lotus. Tarquinus autem priſcus in oſtentario arborario ſicait. Arbores quæqꝫ inferum deorum auertentiumqꝫ in tutela ſunt: eas infœlices nominant. Alternũ ſanguinem fœlicem ficum atram quæqꝫ baccam nigram nigroſqꝫ fructus ferunt: itemqꝫ

Arbores infœlices

acrifolium pyrũ ſaluaticum pruſcũ rubum ſenteſqꝫ: quibus portenta prodigiaqꝫ mala: comburi iubere oportet: Quid quod ficum tanq̃ non pomũ ſecerni a pomis apud idoneos reperimus? Afranius in ſelia: Pomũ holus ficu uuam. Sed & Cicero œconomicon libro tertio: Neqꝫ ſerit uitem: neqꝫ quæ ſata eſt diligenter colit: oleum ficos poma non habet: Nec hoc ignorandum eſt: ficum ſolam ex omnibus arboribus nõ florere. Lactis proprie ficorum dicitur: Groſſi appellantur fici: quæ non matureſcunt.

Lactis

Fici groſſi

Hos græci dicũt ολυνθους. M. Attius: In milibus tot ficorꝫ nõ uidebitis groſſum. Et paulopoſt ait. Sumas ab alio lacte diffluos groſſos. Et poſthumiꝰ Albinus annali primo de bruto, Et cã ſeſe ſtultum Brutumqꝫ faciebat: groſſulos ex melle edebat.

De Oleis

¶De Oleis & uuis. Cap.

Learũ genera hæc enumeranť:africana albigerus aquilia alexandrina ægy
ptia culminea conditiua liciniana orchas oliaſter pauſia paulia radius ſalẽ
tina ſergiana termutia. Sicut uuarũ iſta ſunt genera aminea. ſ.a regione: nã
aminei fuerũt: ubi nũc falernũ ẽ. aſinuſca atruſca albuierus abena apiana apicia bumã
ma: aut ut græci dicũt βυμασθοσ dura cina labruſca melãpiſithia maronia maræo-
tis numẽtana ṕcia prãnia pſithia pilleolaca rhodia ſtephãitis uenũcula uariola lagea.
Inter hæc ṕtextatus: Vellẽ Seruiũ noſtrũ diutius audire: ſed hora nos quietis admo-
net: ut exorto iubare eloquio Symmachi domi ſuæ fruamur: atq; ita facta diſceſſio ẽ.

Olearũ genera

Aminei ad falernum

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET IL LVSTRIS SATVRNALIORVM. LIBR. .IIII.

EC magis incepto uultum Sermone mouentur.
Quam ſi dura ſilex aut ſtet marpeſia cautes.
Tandem corripuit ſeſe: atq; inimica refugit. Item pathos
eſt & in hoc uerſu. Obſtupui: ſteteruntq; comæ: & uox
faucibus hæſit: Sed tota Daretis fatigatio habitu depin
gitur. Aſt illũ fidi æquales genua ęgra trahẽtẽ. Quaſſan
temq; utroq; caput caſſumq; cruorem. Ore eiectantem.
Sociorumq; eius trepidationẽ breuiter oſtẽdit. Galeãq;
enſemq; uocati accipiũt q̃ſi nõ ſponte accepturi munus:
quod erat damnum uerecundiæ. Ex eodem genere eſt illud. Totoq; loquẽtis ab ore.
Scintillæ abſiſtunt: oculis micat acribus ignis. Eſt & in deſcriptione langoris habitus
ut eſt tota deſcriptio peſtilentiæ apud Tucididem. Et labitur infœlix ſtudiorum atq;
immemor herbæ Victor equus. Et demiſſæ aures: incertus ibidem ſudor: & ille qui-
dem morituris frigidus. Eſt inter pathe & pudor ut circa Deiphobum pauitatẽ & di-
ra tegentem ſupplicia. Et luctus habitu proditur: ut in Euryali matre: Excuſſi mani-
bus radii: reuolutaq; penſa Euolat infœlix. Et latinus quia miratur: de fixa obtutu te-
net ora. Et Venus qa rogatura eſt: Triſtior & lachrymis oculos ſuffuſa nitẽtes. Et ſy
billa quia inſani: Subito non uultus non color unus: Non comptæ manſere comæ.

¶Oratio pathetica. Cap.

Vnc uideamus pathos quo tenore orationis exprimitur. Ac primum quæ
ramus qd de tali oratione rhetorica arte præcipiť. Oportet. n. ut oratio pa
thetica aut ad indignationem aut ad miſericordiam dirigať: quæ a græcis
οικτροσ καὶ Δεῖνωσισ appellatur: Horum alterum accuſatori neceſſarium eſt: alte
rum reo: Et neceſſe eſt initium abruptum habeat q̃m ſatis indignantibus leuirer inci-
pere non conuenit. Ideo apud Virgilium Iuno ſic incipit. Quid me alta ſilentia cogis
Rumpere? Et alibi Me ne incepto deſiſtere uictam? Et alibi: Heu ſtirpẽ inuiſam &
fatis cõtraria noſtris Fata phrygum. Et Dido: Moriemur inultę? Sed moriamur ait.
Et eadẽ: Proh iuppiter ibit: Hic ait. Et priamus. At tibi pro ſcelere exclamat ꝑ talib9
auſis Nec initium ſolum tale eſſe debet. ſed oĩs (ſi fieri põt) oratio pathetica & breui-
bus ſententiis & crebris figurarum mutationibus debet: uelut inter æſtus iracundiæ
fluctuare. Vna ergo nobis uirgiliana oratio pro exẽplo ſit. Heu ſtirpẽ inuiſam Initiũ
ab ecphoneſi. Deinde ſequunť breues interrogatiunculæ. Nũ ſygeis occũbere cãpis:

Patheticę orationes οικτροσ miſerabilis oratio Δεινωσισ grauitas

Num capti potuere capi? num incenſa cremauit Troia Viros? Deinde ſequitur hyperbole: Medias acies medioſq; per ignes Inuenere uiam. Deinde ironia: At credo mea numina tandem Feſſa iacent: odiis haud exaturata quieui. Deinde auſus ſuos inefficaces quæritur. Per undas auſa ſequi & ꝓfugis toto me opponere ponto. Secunda poſt hæc hyperbole. Aſumpte in teucro: uires cæliq; mariſq;. Inde diſperſæ querelæ. Quid ſyrtes aut ſylla mihi? qd uaſta carybdis. Profuit? Iungit inde argumētū a minore: ut pathos augeat: Mars perdere gentem Immanem lapithum ualuit. Minor. ſ. perſona ideo illud ſequit: Aſt ego magno iouis coniunx. Deinde cū cauſas quoq; contuliſſet: quanto impetu dea dixit: Infœlix quæ memet in oīa uerti. Nec dixit non poſſum perdere Aeneam: ſed uincor ab Aenea. Deinde confirmat ſe ad nocendum: & quod proprium eſt iraſcentis: & ſi deſperet perfici poſſe tamen impedire contenta eſt.

Flectere ſi nequeo ſuperos: acheronta mouebo.
Non dabitur regnis eſto prohibere latinis
Attrahere. atq; moras tantis licet addere rebus
At licet amborum populos excindere regum.

Poſt hæc in nouiſſimo: quod irati libenter faciunt: maledicit. Sanguine troiano & rutulo dotabere uirgo. Et protinus argumētum a ſimili conueniens ex præcedentibus: Nec face tm̄ Cyſſeis prægnās ignes enixa iugales: Vides q̄ ſæpe orationē mutauerit: ac frequētibus figuris uariauerit: qa ira quæ breuis furor eſt: non pōt unum cōtinuare ſenſum in loquēdo. Nec deſunt apud eūdē orōnes miſericordiā cōmouētes. Turnꝰ ad Iuturnā. An miſeri fratris letū ut crudele uideres? Et idē cū auget inuidiā occiſoꝝ p ſe amicoꝝ. Vidi oculos ante ipſe meos me uoce uocātē Muranū. Et idē cū miſerabilem fortunam ſuam faceret: ne uicto ſibi paſceret: Viciſti: & uictum tendere palmas Auſonii uidere. Idem. Quos minime uellem. Et aliorum præces orantium uitam: Per te per qui te talem genuere parentes: & ſimilia.

¶De Habitu pathos. Cap.

Pathos a miſericordia — n Vnc dicamus de habitu pathos: quod eſt uel in ætate uel in debilitate & cęteris quæ ſequuntur. Eleganter hoc ſeruauit: ut ex omni ætate pathos miſericordiam mouere. Ab infantia. Infantumq; animæ flentes in limine prīo. *Pathos ab omni ætate* — A pueritia: Infœlix puer atq; impar congreſſus achilli. Et paruumq; patri tendebat iulum. Vt non minus miſerabile ſit periculum in paruo q̄ in filio. Et Supereſt cōiunx necreuſa? aſcaniuſq; puer? Et alibi parui caſus iulii. A iuuenta uero.

Impoſitiq; rogis iuuenes ante ora parentum:

Pugenteſq; genæ iuuenili in corpe pallor. A ſenecta Danai miſerere ſenectæ. Et ducit infœlix æuo cōfectus aletes. Et caniciem multo deformat puluere. *A fortūa* — Mouit & a fortūa mō miſericordiā mō indignationē. Miſericordiā: Tot quōdā populis triſq; ſupbū Regnatorē aſiæ. Et Sinon: Et nos aliqd nomēq; decuſq; Geſſimꝰ: Et Auſoniiſq; oli ditiſſimꝰ aruis. Indignationē uero ex uerbis Didōis: Et nr̄is illuſerit aduena regnis. Elegāter. n. ex cōtēptu Aeneæ auget iniuriā ſuā. Et amata: Exulibus ne dat ducēda lauinia teucris? Et Numanus: Bis capti phryges. *A debilitate* — Mouit pathos miſericordiā & ex debilitate Ex quo me diuū pr̄ atq; hoīum rex Fulminis afflauit uētis: & cōtigit igne: Et alibi: Et trūcas ihōeſto uulnere nares. Et de Mezētio: Attollit i ægrū ſe fœmur. Et huc caput atq; illuc hūero ex utroq; pepēdit. Et te deciſa ſuū laride dextera q̄rit. Et acerq; cruēto Puluere: perq; pedes traiectus lora tumētes Mouit pathos miſericordiā freqnter & a loco: *A loco* — Cū uitā in ſiluis inter deſerta ferarū luſtra domoſq; traho: & libyæ deſerta pagro:

Et Ac

Et At nos hinc alii ſitiētes ibimus afros. Pars ſcythiā & rapidū cretæ ueniemus oaxē. Et illud egregie & breuiter: Ter circū iliacos raptauerit hectora muros. Illiacos id ē primæ muros quos ipſe defenderat: ꝑ quibus efficaciter per decem annoꝝ ſpacia pugnauerat. Et illud: Nos patriā fugimus. Et Littora cū patriæ lachrymās portuſq; relinquo: Et dulces moriens reminiſcit᷑ agros. Et Ignaꝝ laureus habet ora mināta Lyrneſi domus alta ſolo laurente ſepulchrū. Et ut Agamēnonē indigne oſtenderet occiſum: aſſumpſit locū: Prima inter limina dextra oppetiit. Et illud mœnibus in patriis atq; inter tuta domoꝝ: Sacer uero locus præcipue pathos mouet. Occiſum inducit Orphea: & miſerabiliorē interitū eius a loco facit: Inter ſacra deum nocturniq; orgia bacchi: Et in euerſiōe troiæ Perq; domos & religioſa deorū limina. Caſſandræ quoq; raptū uel diminutionē q̄ miſerabilē facit ſacer locus: Ecce trahebatur a tēplo adytiſq; mineruę: Et alibi: Diuæ armipotētis ad ara ꝓcubuit. Et andromache cū de Pyrrhi nece diceret: ut inuidiā occidētis exprimeret. Excipit incautū patriaſq; obtrūcat ad aras. Et Venus quot Aeneas in mari uexat᷑ ita Iunonis quā inuidioſe quærit᷑ de loco Neptuno. In regnis hoc auſa tuis. Fecit ſibi pathos ſæpe ex tpe: Prius q̄ Pabula guſtaſſēt troiæ xanthūq; bibiſſent. Et Orpheus miſerabilis ex lōgo dolore. Septē illū totos ꝑhibent ex ordine menſes. Et palinurus Vix lumine quarto proſpexi italiā. Et Achimenides: Tertia iam lunæ ſe cornua lumine cōplēt. Et ſeptima poſt troiæ excidiū iā uertitur æſtas. Frequens apud illū pathos a cā: re uera. n. cauſa ut res aut atrox aut miſerabilis uideatur. ut Cicero in Verrē. Qui ob ſepulturā in carcere necatoꝝ a parētibus rogabat᷑. Hoc. n. non tam rogari aut pecuniā exigere q̄ ob hanc cām. indignum erat. Et Demoſthenes cum quærit᷑ quendā inuidia circūuentum. ex cā auget inuidiā. Circūuenit inquit arbitrū: qui inter me atq; ſe integre iudicauerat. Ergo & Virgi egregie ſæpe ex hoc loco traxit affectū. Occidit᷑ inqt in acie Galeſus: Hoc p ſe nō eſt dignum miſericordia belli tpe: ſed admouit cām: dum paci medium ſe offert. Idem alio loco Sternitur infœlix. Deinde ſubiicit cām miſerabilem alieno uulnere id eſt cū ad alium telum eſſet emiſſum: Et cū palamedē indigne occiſum uellet. Quem falſa ſub ꝓditione pelaſgi Inſontē infando īdicio quia bella uetabat Demiſere neci: Et Aeneas ut oſtēderet magnitudinē timoris ſui: bene cām poſuit. Et pariter comitiq; oneriq; timentē: Quid lapix ut cōtemptis cæteris artificiis inglorius (queādmodū poeta ait) uiueret qualis cā proponitur. Ille ut depoſiti ꝓferret fata parētis. Ex eodē genere eſt: Fallit te incautū pietas tua. Hæc. n. cā illum hoſtibus ēt ſic miſerabilē fecit. Sed Aeneas cum hortat᷑: ut ſepeliantur occiſi. quam cām proponit. Qui ſanguine nobis Hanc patriā pepere: Nec ſuo non & indignatio demonſtrat᷑ a cā: ut illic Multa gemēs ignominiā plagaſq; ſuperbi Victoris: Tum quos miſit inultus amores. Et illud a cā ex affectu indignantis: An ſolos tangit atridas iſte dolor:᷑ ſoliſq; licet capere arma mycenis:᷑ Et Illud. At tu dictis albane maneres. Et illa oīa: Vendidit hic auro patriam. Quiq; ob adulterium cæſi: Nec partē poſuere ſuis. Ad pathos mouēdū nec duos illos ꝑtermiſit locos: quos rhetores appellant a mō & a materia. Modus eſt cū dico: occidit manifeſte uel occulte. Materia eſt: cū dico: ſero an ueneno. Demoſthenes de mō inuidiā: Midiæ facit ſe pulſatū cothurno: Cicero Verri cū nudū quedā dicit ab eo ſtatuæ īpo ſitū. Virg nō minus euidēter Altaria ad ipſa trementē Traxit & ī multo lapſantē ſanguine nati. Et capulo tenꝰ abdidit enſem. Et illa oīa a mō ſūt. Roſtroq; īmanis uultur adūco īmortale iecur tondēs; & reliqua. Et quos ſup atra ſilex iam iā lapſura cadēti īminet aſſimilis. Sed & miſericordiā a mō ſæpe cōmouet: ut de orpheo Latos iuuenē

A loco ſacro

A tēpore

A cauſa

A mō & a materia

ſparſere per agros:Et illud Obruit auſter aqua inuolues nauemq; uiroſq;.Et ſaxum ingens uoluūt alii.Et Mortua quin et iungebat corpa uiuis.Et in georgicis:Nec uia mortis erat ſimplex:& cætera de inſcriptiōe morbi.Sed & materia apud rhetores pathos mouet:ut dū quærit Cicero flāmā ex lignis uiridib9 factā:atq; ibi incluſum fumo necatū:Hoc.n.a materia eſt:qm̄ hic uſus ē fumo materia ad occidendū:ut alius gladio:alius ueneno.Et ideo acerrimū pathos ex hoc motū ē.Idē facit:& cū flagellis cæſum quærit ciuē romanū.Inuenies idē apud Virgiliū.At pater oīpotens denſa inter nubila telū Cōtorſit nō ille faces & fumea thædis:& reliq:Eleganter āt illius qdē materiā eluſit.Ex huius āt uera & uehemēti materia expſſit iracūdiā. Et ſingula qdē enumerabimus:ex qbus apud rhetores pathos naſcit qbus oſtēdimus uſū Maronē ſed nōnunq̄ Virgi.in una re ad augendū pathos duobus aut pluribus locis coiūctis utit:ut in Turno ab ętate:Miſerere parētis longeui.A loco:Quē nūc mœſtū patria ardea lōge diuidit.Et circa Caſſandrā ex mō:Ecce trahebat. Ex habitu corpis paſſis priameia uirgo crinibus.Ex loco.A tēplo adytiſq; mineruæ:Et circa agamēnonem a patria:Ipſe myceneus.A fortuna:Magnoꝝ ductor achiuum.A neceſſitudine Coniugis.A loco Prima inter limia ſubſedit adulter:Tacite quoq; quaſi per diffinitiōem pathos mouere ſolet:cū quæres miſerationem mouet:nō dilucide dicitur: ſed dat intelligi:ut cū Mezentius dicit.Nūc alte uulnus adactum.Quid.n.aliud ex hoc intelligēdum eſt:q̄ hoc altum uulnus eſſe amittere filium. Et rurſus idem: Hæc uia ſola fuit qua perdere poſſes.Sed hic ſcilicet accipiēdum eſt perire eſſe amittere filium.Et Iuturna cum quærit:q; adiuuare fratrem prohibeat:Immortalis ego.Quid enim ſequitur non eſt imortalitas in luctu uiuere:Hæc ut dixi uim diffinitionis habent:& a poeta eleganter introducta ſunt.Sunt & in arte rhetorica ad pathos mouēdum etiā hi loci qui dicūtur circa rem:& mouendis affectibus peroportuni ſunt:ex quibus primus eſt a ſimili.Huius ſpecies ſunt tres exemplum:parabola:imago.

Græce παράδειγμα: παραβολη εἰκων.

Pathos ab exēplo

Ab exemplo Virgilius

Si potuit manes accerſere coniugis orpheus
Threicia fretus cythara fidibuſq; canoris.
Si fratrem pollux alterna morte redemit.
Quid theſea?magnum quid memorem alcidem.

Antenor potuit mediis elapſus achiuis.Hæc.n.oīa miſericordiā mouēt:qm̄ indignū uidetur negari ſibi quod aliis indultū eſt.Deinde uide unde auget inuidiā: Si potuit manes accerſere cōiugis orpheus.Habes cām diſparem manes illic coniugis:hic patris:illic accerſere:hic uidere threicia fret9 cythara. Hic miſericordiam eius irriſit: Si fratrē pollux alterna morte redemit.Itq; uiā totiens.Hoc iam a mō.Plus eſt.n.ſæpe ire:q̄ ſemel.Quid theſea:magnū quid memorē alcidē.Hic ꝓpter egregias perſonas nō habuit qd minueret:uel quid augeret. Veꝝ quod illis elucebat: hoc ſibi iactat cū iis eſſe cōmune.Et mi genus ab ioue ſumo.Simile eſt & illud ab indignatiōe. Quid enī ait Iuno Pallas ne exurere claſſem Argiuū.Iam hoc plus eſt claſſem uictricem:q̄ reliquias fugientiū.Deinde cām minuit. Vnius ob noxam & furias aiacis olei. Quā minuit ut noxam diceret:quod leuis culpæ nomē eſt.Et unius qd facile poſſit ignoſci:& furentis:ut nec culpa ſit.Et alibi.Mars pdere gentē immanē lapithū ualuit.uides eaſdē obſeruatiōes:gentē & imanē.Deinde aliud exēplū: Cōceſſit in iras ipſe deū antiquā genitor calidona dianæ:Antiquam ut plus honoris accederet ex uetuſtate.

Deinde in utroq; cāmͫ minuit. Quod ſcelus aut lapithis tm̄ aut calidone merente.

Arabola uero quoniam magis hoc poetæ conuenit: ſæpiſſime pathos mo Pathos
p uit. Cum aut miſerabilem aut iracundum uellet inducere. Miſerabilē ſic. pabola
Qualis populea mœrens philomena ſub umbra:
Qualē uirgineo demeſſum pollice florē. Et aliæ plurimæ patheticæ parabolæ: in qb9 miſeratus ē. Quid de ira: Ac uel uti pleno lupus inſidiatus ouili Dū fremit ad caulas Et Mugitus uel uti fugit cū ſautius arā Taurus. Et alia plura ſimilia q q̃rit inueniet.

T imago quæ eſt a ſimili pars tertia: idonea eſt mouendis affectibus. Et fit Pathos cum aut forma corporis abſentis deſcribit᷑ aut oīno quæ nulla eſt fingitur. ab imagīe Vtrunq; Virgilius eleganter fecit.
Illud prius circa Aſcanium
O mihi ſola mei ſuper aſtyanactis imago.
Sic oculos ſic ille manus ſic ora ferebat: Fingit uero cū dicit: quā fama ſecuta eſt. Candida ſuccinctā latrantibus inguina monſtris. Sed prior fama οἶκτρον hæc Δεινόσιν id eſt prior miſericordiā cōmouet: horrorem ſecunda. Sicut alibi. Et ſciſſa gaudens uadit diſcordia: palla: Quam cum ſanguineo ſequit᷑ bellona flagello. Et oīa illa quæ de forma dixit. Sed illud nimium pathetice. Furor impius intus ſæua ſedēs ſuper: arma: & centum uinctus aenis Poſt tergum nodis: fremet horridus ore cruento.

Iximus a ſimili: nunc dicamus a minore pathos a poeta poſitum. Nempe Pathos a
d cum aliquid ꝓponit᷑ quod per ſe magnum: ſic deinde minus oſtendit᷑ q̄ il minori lud quod uolumus augeri: ſine dubio infinita miſeratio mouet᷑. Vt ē illud
O fœlix una ante alias priamea uirgo Hoſtilē ad tumulum troiæ ſub mœnibus altis Iuſſa mori. Primum ꝙ ait fœlix cōparationem ſui fecit: deinde poſuit a loco: hoſtilem & ad tumulum. Et a mō quod non minus acerbū ē: Iuſſa mori: Sic ergo hæc accipiēda ſunt q̄uis hoſtilem ad tumulum: q̄uis iuſſa mori: fœlicior tñ q̄ ego: qa ſortitus non pertulit ullos. Simile eſt & illud O terq; quaterq; btī. Et quod de paſiphe dicit: prætides implerunt falſis mugitibus agros: Deinde ut minus hoc eſſe monſtraret: at non tam turpes pecudum tamen ulla ſecuta eſt Concubitus. Quid illud nonne uehemēter patheticum eſt a minore: Nec uates helenus: cum multa horrenda moneret: Hos mihi prædixit luctus non dira celæno. Quid hic intelligimus. niſi omnia quæ paſſus erat minora illis uiſa q̄ patris mortem.

Maiore negauerunt quidam rem augeri poſſe. Sed eleganter hoc circa di Pathos donem Vir. induxit. Non aliter q̄ ſi immiſſis ruat hoſtibus oīs carthago: a maiore aut antiqua tyrus. Dixit. n. non minorem luctu fuiſſet ex unius morte q̄ ſi tota urbs quod ſine dubio eſſet maius ruiſſet. Et Homerus idem fecit. Eſt apud ora a loco p̄ter ſpem tores & ille locus idoneus ad pathos mouendū: quid dicitur: præter: ſpē. Hunc Virgilius frequenter exercuit: Nos tua ꝓgenies cæli qbus annuis arcē. & cætera. Et dido. Hunc ego ſi potui tantum ſperare laborem
Et perferre ſoror potero æneas euandro. Et nunc ille quidem ſpe multū captus inani Fors & uota facit. Et illud: Auena noſtri. Quod nunq̄ ueriti ſumus: ut poſſeſſor agelli Diceret hæc mea ſunt ueteres migrate coloni. Inuenio tamē poſſe aliquem ex eo: q̄d iam ſperauerit: mouere pathos: ut Euander: Haud ignarus eram quantum noua gloria in armis. Et prædulce decus.

o Ratores ὁμοιοπάθειαν uocāt: quotiēs de ſimilitudine paſſiōis pathos naſcit᷑: ut apud Virgiliū: Fuit & tibi talis Anchiſes genitor. Et patriæ ſtrinxit ὁμοιοπάθειαν

Pathos de ſimilitudine Paſſionis

pietatis imago. Et dido: me quoq; per multos ſimilis fortuna labores: Eſt & ille locus ad permouendum pathos in quo ſermo dirigitur uel ad inanimalia uel ad muta: quo loco oratores frequenter utuntur. Verumq; Virgilius bene pathetice tractauit: uel cum ait dido: Dulces exuuiæ dum fata deuſq; ſinebant uel cum Turnus: Tuque optima ferrum terra tene. Et idem alibi: Nũc o nunq̃ fruſtrata uocatus haſta meos. Et Rhebe diu res ſi qua diu mortalibus ulla eſt: uixim9. Facit apud oratores pathos

A dubitatione

etiam addubitatio: quam græci ἀπορήσιν uocant. Eſt enim uel dolentis uel iraſcentis dubitare quid agas. En quid ago. Rurſus ne procos irriſa priores experiar? Et illud de Orpheo: Quid faceret? quo ſe rapta coniuge ferret? Et de Niſo. Quid faciat? qua ui iuuenem quibus audeat armis eripere? Et anna permouetur: Quid primum deſerta quærar: comitem ne ſororem. Et atteſtatio rei uiſæ apud rhetores pathos mouet. Hoc Virgilius ſic exequitur.

Ipſe caput niuei fultum pallantis & ora:
Vt uidit leuiq; patens in pectore uulnus. Et illud. Impleuitq; ſinum ſanguis
Et moriensq; ſuo ſe in ſanguine uerſat.

Ab atteſtatione

Et Crudelis nati monſtrantem uulnera cernit.
Et Ora uirum triſti pendebant pallida tabo.
Et Voluitur eurialus leto: pulchroſq; per artus: It cruor.
Et Vidi egomet duo de numero cum corpora noſtro.

Pathos p hypbolen

f Acit hyperbole: ideſt nimietas pathos: per quã exprimit̃ uel ira uel miſericordia. Ita ut cum forte dicimus milies ille perire debuerat: quod eſt apud Virgilium: Omnes per mortes aĩam ſontem ipſe dediſſem. Miſeratio cũ dicit: Daphni tuum pœnos ẽt ingemuiſſe leones interitum. Naſcitur præter hæc de nimietate uel amatorium uel alterius generis pathos. Si mihi nõ hæc lux toto iam longior anno eſt. Et illud ſeorſum: Maria ante exurere turno: q̃ ſacra dabitur pinus. Et non ſi tellurem effundat in undas.

Pathos p exclamationem

e Xclamatio quæ apud græcos ἐκφώνησις dicitur: mouet pathos. Hęc fit interdum ex perſona poetæ: nonnunq̃ ex ipſius quem inducit loquentem. Ex poetæ quidem perſona eſt.

Mantua ue miſeræ nimium uicina cremonæ

Per ſilentium

Infœlix ut cumq; ferent ea facta nepotes. Crimen amor ueſtrũ & alia ſimilia. Ex perſona uero alteri9: Dii capiti ipſius generiq; reſeruẽt. Et Dii talia graiis Inſtaurate: pio ſi pœnas ore repoſco. Et Dii talem terris auertite peſtem. Contraria huic figuræ ἀποσιώπησις quod eſt taciturnitas. Nam ut illic aliqua exclamãdo dicimus: ita hic aliqua tacendo ſubducimus. Quæ tamen intelligere poſſit auditor. Hoc autem præcipue iraſcentibus conuenit: ut Neptunus. Quos ego ſed motos præſtat componere fluctus. Et Mneſtus: Nec uincere certo.

Q̃uamq̃ o ſed ſuperent: quibus hoc neptune dediſti. Et Turnus:
Quamq̃ o ſi ſolitæ quicq̃ uirtutis adeſſet. Et in bucolicis:
Nouimus qui re tranſuerſa tuentibus hircis:
Et quo: ſed faciles nymphæ irriſere: ſacello. Sed & miſeratio ex hac figura mota eſt a Sinone: Donec calchante miniſtro. Sed quid ego hæc autem nequicq̃ ingrata reuoluo.

Pathos ex repetitione

Naſcitur pathos & de repetitione: quam græci ἐπαναφορὰν uocant: cum ſententiæ ab iiſdem nominibus incipiunt.

Hinc Virgilius: Eurydicem uox ipſa & frigida lingua.

Ah miſeram eurydicem anima fugente uocabat:
Eurydicem toto referebant flumine ripæ. Et illud:
Te dulcis coniunx: te ſolo in littore ſecum:
Te ueniente die: te decedente canebat. Et illud:
Te nemus angitiæ: uitrea te fucimus unda
Te liquidi fleuere lacus επιτιμησ que: eſt obiurgatio: habet & ipſa pathos: ideſt cũ Per obiur
obiecta iiſdem uerbis refutamus: Aeneas ignarus abeſt? ignarus & abſit. gationem

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM. LIBER. .V.

p OST hæc cum pauliſper Euſebius quieuiſſet: omnes inter ſe conſono murmure Virgilium non minus oratorẽ q̃ poetam habẽdum pronunciabant: in quo & tanta ornandi diſciplina: & tam diligens obſeruatio rhetoricæ artis oſtenderetur. Et Auienus dicat mihi inquit uolo doctorum optime: ſi concedimus (ſicut neceſſe eſt) oratorem fuiſſe Virgilium: ſiquis nunc uelit orandi artẽ conſequi: utrum magis ex Virgilio: an ex Cicerone ꝓficiat. Video quid agas inquit Euſebius: quid intẽdas: quo me trahere coneris: eo ſcilicet quo minime uolo ad comparationem Maronis & Tullii. Verecundæ enim interrogaſti uter eoꝝ præſtantiore quãdo quidem neceſſario is plurimum collaturus ſit: qui ipſe plurimũ præſtat: Sed iſtam mihi neceſſitatem altam & profundam remittas uolo: quia non noſtrũ inter illos tantas componere lites: nec autem in utramuis partem talis ſententiæ auctor uideri. Hoc ſolum audebo dixiſſe: quia facundia mantuani multiplex & multiformis eſt: & dicendi genus omne complectitur. Ecce enim in Cicerone ueſtro unus eloquentię tenor eſt: ille abũdans & torrens & copioſus. Oratorum autem non ſimplex nec una natura eſt: ſed hic fluit & redundat: contra ille breuiter & circumciſe dicere affectat. Tenuis quidam & ſiccus & ſobrius amat quandam dicendi frugalitatem: alius pingui & luculenta & florida oratione laſciuit. In qua tanti omnium diſſimulatiõe unus omnino inuenitur Virgilius: qui eloquentiam ex omni genere conflauerit.

¶Quod genera dicendi. Cap.

r Eſpondit Auienus: Apertius uellẽ me has diuerſitates ſub pſonaꝝ exem- Dicẽdi ge
plis doceres. Quattuor ſunt inqt Euſebius genera dicendi. copioſũ in quo nera quat
Cicero dominať. Breue in quo Saluſtius regnat. Siccũ quod Frõtoni aſcri tuor
bitur. Pingue & floridũ in quo Plinius ſecũdus quõdã: & nũc nullo ueteꝝ minor no Copioſũ
ſter Symmachus luxuriať. Sed apud unum Maronẽ hæc quattuor genera reperies. Breue
Vis audire illũ tanta breuitate dicentẽ: ut artari magis & contrahi breuitas ipſa non Siccum
poſſit? Et cãpos ubi troia fuit. Ecce pauciſſimis uerbis maximã ciuitatẽ hauſit & ab- Floridũ
ſorpſit: nõ reliquit ille nec ruinã. Vis hoc ipſum copioſiſſime dicat? Venit ſũma dies & Pingue
& ineluctabile tẽpus Dardaniæ: fuimus troies: fuit ilium & ingẽs Gloria teucroꝝ ferus oĩa iuppiter argos Trãſtulit: incẽſa danai dominatur in urbe. O pria: o diuũ domus iliũ: & iclyta bello Mœnia dardanidũ. Quis clades illius noctis: qs funera fãdo Explicet? aut poſſit lachrymis æqre labores. Vrbs antiq̃ ruit multos dñata p annos.

Quis fons:quis torrens:quod mare tot fluctibus:quot hic uerbis inundauit. Cedo
nunc ſiccū illud genus elocutionis. Turnus ut anteuolans tardum p̄ceſſerat agmen:
Viginti lectis equitum comitatus:& urbi improuiſus adeſt:maculis quē thracius al
bis portat equus criſtaq; tegit galea aurea rubra. Hoc idem quo cultu:q̄ florida ora-
tione cum libuerit profertur?Porta ſacer cibele choreus olimq; ſacerdos inſignis lon-
ge phrygiis fulgebat in armis. Spumantemq; agitabat equum:quem pellis ahenis in
plumam ſquāmis auro conſerta tegebat. Ipſe peregrina ferrugine clarus & oſtro Spi
cula torquebat Lycio gortinia cornu:Pictus acu tunicas & barbar tegmina crurum.
Sed hæc quidem inter ſe ſeparata ſunt. Vis aūt uidere quemadmodū hæc quattuor
genera dicendi Virgilius ipſe permiſcerat?& faciat unum quoddā ex omni diuerſitate
pulcherrimum temperamentū?Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros: Atq; le
uem ſtipulā crepitātibus urere flāmis. Siue inde occultas uires & pabula terræ Pin-
guia concipiūt:ſiue illis omne per ignē Excoquitur uitiū:atq; exudat inutilis humor.
Seu plures calor ille uias & cæca relaxat ſpiramēta:nouas ueniat q̄ ſuccus in herbas.
Seu durat magis & uenas aſtringit hiantes: Ne tenues pluuiæ rapidiue potētia ſolis
Acrior:aut boreæ penetrabile frigus adurat. Ecce dicēdi genus:qd̄ nuſq̄ alibi dephen
des:in quo nec p̄ceps breuitas:nec infinita copia:nec ieiuna ſiccitas:nec lęticia pīguis.

¶Stili dicendi. Cap.

ſtili dicendi duo Maturus & Grauis Ardēs & Inſenſus

ſ Vnt Præterea ſtili dicendi duo diſpari moralitate diuerſi. Vnus eſt matu
rus & grauis qualis Craſſo aſſignatur. Hoc Virgilius utitur:cum latinus
p̄cipit Turno. O præſtans animi iuuenis quātum ipſe feroci Virtute exu-
peras:tanto me impēſius æquū eſt Conſulere:& reliqua. Alter huic contrarius ardēs
& erectus:& infenſus:quali eſt uſus Antonius?Nec hunc apud Virgiliū fruſtra de-
ſideraueris. Haud talia dudum Dicta dabas:morere & fratrem ne deſere frater. Vi-
des ne eloquentiā oīum uarietate diſtinctā:quā quidem mihi uidet̄ Virgilius nō ſine
quodam præſagio quo ſe oīum profectibus præparabat̄: de induſtria permiſcuiſſe.

De laudibus operis uir. inſtar mūdi

Idq; non mortali ſed diuino ingenio præuidiſſe:atq; adeo non aliū ducē ſecutus q̄ ip-
ſam rerum oīum matrē naturā. Hinc prætexuit uelut in muſica concordia diſſonoꝝ.
Quippe ſi mundū ipſum diligenter inſpicias:magnam ſimilitudinem diuini illius &
huius poetici operis inuenies. Nam qualiter eloquentia Maronis ad oīum mores in-
tegra eſt:nunc breuis:nunc copioſa:nunc ſicca:nunc florida:nunc ſimul oīa:interdū
lenis aut torrens:ſic terra ipſa hic læta ſegetibus & pratis:ibi ſiluis & rupibus hiſpida
hic ſicca arenis:hic irrigua fontibus:pars uaſto aperit̄ mari. Ignoſcite: nec nimiū me
uocetis qui naturæ reꝝ Virgilium comparaui. Intra ipſum.n.mihi uiſum eſt:ſi dice-
rem decem rhetorum qui apud athenas atticas floruerūt:ſtilos inter ſe diuerſos hūc
unum permiſcuiſſe. Tunc Euangelus irridēti ſimilis:Bene inqt opifici deo a rure mā
tuano poetam comparas:quem græcos rhetores quoꝝ feciſti mentionē:nec oīno le-
giſſe aſſeuerauerim. Vnde.n.ueneto ruſticis parētibꝰ nato inter ſiluas & frutices edu
cato uel leuis græcarum noticia litterarum?Et Euſtachius:Caue inqt Euangele græ
corum quemq̄ de ſummis auctoribus tantam græcæ doctrinæ hauſiſſe copiā credas
quantam ſolertia Maronis uel aſſecuta eſt uel in ſuo opere digeſſit. Nam præter phi
loſophiæ & aſtronomiæ amplam illam copiam:de qua ſupra diſſeruimus:nō parua
ſunt alia quæ traxit græcis:& carmini ſuo tanq̄ illic nata cōſeruit. Et Prætextatus ora
tus ſis inqt Euſtachi:ut hæc quoq; cōia nobiſcum uelis quantū memoria repēte incita
ta ſuffecerit: Oēs Prætextatū ſecuti ad differendū Euſtachiū prouocauerunt. Ille ſic
incipit.

incipit. Quæ Virgilius traxit a græcis dicturum ne me putes ea quæ uulgo nota ſūt: ꝙ Theocricū ſibi fecerit paſtoralis operis auctorē: ruralis Heſiodū: & ꝙ in ipſis georgicis tempeſtatis ſerenitatiſq; ſigna de Arati phœnomenis traxerit? Vel ꝙ euerſionē troiæ cum ſinone ſuo & equo ligneo cæteriſq; oībus quæ librū ſm faciunt: a Piſandro pene ad uerbū tranſcripſerit: qui inter græcos poetas eminet opere qđ a nuptiis Iouis & Iunonis incipiens uniuerſas hiſtorias quæ mediis oībus ſæculis uſq; ad ætatē ipſius Piſandri contingerunt: in unam ſeriem coactas redegerit: & unnm ex diuerſis hiatib9 temporū corpus effecerit. In quo opere inter hiſtorias cæteras interitus quoq; troię in hunc modū relatus eſt. Quæ fideliter Maro interpretādo fabricatus eſt ſibi iliacæ urbis ruinā. Sed & hæc & talia ut pueris decantata pręterec. Iam uero æneis ipſa ab Homero ſibi mutuata ē. Errorē primū ex odyſſea: deinde ex iliade pugnas: qa operis ordinem neceſſario rerū ordo mutauit. Cum apud Homerū prius iliacū bellum geſtū ſit: deinde reuertenti de troia error cōtigerit Vlyxi. Apud Maronē uero Aeneæ nauigatio bella quæ poſtea in italia ſunt geſta: præceſſerit. Rurſus Homerus cū uellet iniquum græcis Apollinē facere: cām ſtruxit de ſacerdotis iniuria. Hic ut troianis Iunonem faceret infeſtam: cārum ſibi congerit comparauit. Nec illud cū cura magna relaturus ſum: licet ut exiſtimo nō oībus obſeruatū: ꝙ cū primo uerſu ꝑmiſiſſet ꝑductu rū ſeſe de troiæ littoribus Aeneā. Troiæ qui primus ab oris Italiā fato profugus lauina quæ uenit Littora. Vbi ad ianuā narrandi uenit: Aeneæ claſſem nō de troia ſed de ſicilia ꝑducit. Vix e cōſpectu ſiculæ telluris in altū Vela dabāt læti ꝙ totū homericis filis texuit: Ipſe. n. uitans in poemate hiſtoricorū ſimilitudinē qbus lex eſt incipere ab initio rerū: & continuā narrationē ad finē uſq; perducere: ipſe poetica diſciplina a rerū medio cœpit: & ad initiū poſt reuerſus eſt. Ergo Vlyxis errorē nō incipit a troiano littore deſcribere: ſed iacit eum primo nauigantē de inſula calipſonis: & ex ꝑſona ſua perducit ad phæacas. Illic in conuiuio Alcinoi regis narrat ipſe queadmodū de troia ad calipſonem uſq; ꝑuenerit. Poſt phæacas rurſus Vlyxis nauigationē uſq; ad ithacā ex perſona ꝑpria poeta deſcribit. Quem ſecutus Maro Aeneam de ſicilia ꝑducit: cuius nauigationem deſcribendo perducit ad lybiam Illic in conuiuio Didonis narrat ipſe Aeneas uſq; ad ſiciliam de troia nauigationem ſuam: & addidit uno uerſu: qđ iam copioſe poeta deſcripſerat: Hinc me digreſſum ueſtris deus appulit oris. Poſt affricam quoq; rurſus poeta ex ꝑſona ſua iter claſſis uſq; ad ipſam deſcribit italiā. Interea medium æneas iā claſſe tenebat Certus iter. Quid ꝙ & oē opus uirgilianū uelut de quodā homerici operis ſpeculo formatū eſt? Nā & tēpeſtas mira imitatiōe deſcripta eſt. Verſus utriuſq; q uolet conferat: ut Venus in nauſicæ locū Alcinoi filiæ ſucceſſit. ipſa aūt Dido refert ſpēm regis Alcinoi conuiuium celebrantis. Scylla quoq; & charibdis & circe decenter attingit & ꝓ ſolis armentis ſtrophades inſulæ finguntᷣ At pro cōſultatione inferorū deſcenſus ad eos cū comitatu ſacerdotis induciᷣ. Ibi Palinurus Elpenori: ſed & in feſto Aiaci infeſta Dido: & tyreſiæ cōſiliis Anchiſæ monita rñdent. Iā prælia iliadis & uulnerū nō ſine diſciplinæ perfectione deſcriptio: & enumeratio auxilioꝝ duplex: & fabricatio armoꝝ: & ludicri certaminis uarietas: ictūq; inter reges & ruptū fœdus: & ſpeculatio nocturna & legatio reportās a Diomede repulſam Achillis exēplo: & ſup Pallāte ut patroclo lamētatio & altercatio ut Achillis & Agamēnonis: ita Drācis & Turni. Vtrobiq;. n. alter ſuū alter publicū cōmodū cogitabat. Pugna ſingularis Aeneæ atq; turni: ut achillis & Hectoris: & captiui iferiis deſtinati: ut illic Patrocli: hic Pallātis: Sulmōe creatos Quattuor hic iuuenes. totidē quos educat ufens

Viuẽtes rapit inferias: quos imolet umbris. Quid ꝙ ꝑ Lycaone homerico: q̃ inter fugientes dephenſus nõ mirũ ſi ad præces cõfugerat: nec tamẽ Achilles pp occiſi patrocli dolorẽ pepcit: ſimili cõditiõe Magus in medio tumultu ſubornat9 eſt. Inde mago procul infenſam cõtenderat haſtã. Et cũ ille genua amplectẽs uitã ſupplexq; petiſſet: rñdit: Belli cõmertia turnus Suſtulit iſta prior iã tum pallãte perempto. Sed & inſultatio Achillis in ipſum Lycaonẽ iã peremptũ in Tarquitũ a Marone trãſſert: Ille ait.

ενταυθοι νυν κεισο μετιχθοισιν οισωτειλησ
αιμα πολιχμησονται ακηδεεσ ουδεσε μητηρ
εντεμενη λεχεεσι γοησεται αλλα σκαμανδροσ
οισει δινηεισ εισω αλοσ ευρεα κολπον: & cætera. At hic noſter.

Iſtic nunc metuẽdæ iace: & reliqua Et ſi uultis me & ipſos ꝓferre uerſus ad uerbũ pene trãſlatos licet oẽs pſens memoria nõ ſuggerat: tñ qui ſe dederĩt obuios annotabo.

νευρην μεν μαζωπελασεν τοξω δεσιδηρον

Totã rẽ quãto cõpendio lingua ditior explicauit. Veſter licet piodo uſus idẽ tñ dixit.

Adduxit longe: donec curuata coirent
Inter ſe capita: & manibus iam tangeret æquis
Leua aciem ferri: dextra neruoq; papillam.

αλλοτε δη την νησον ελειπομεν ουδε τισ αλλη
φαινετο γαιαων αλλουρανοσ ηδε θαλαττα
δη τοτε κυανεην νεφελην εστησε κρονιων
νηοσ υπερ γλαφυρησ ηχλυσε δε ποντοσ υπαυτησ

Nec iam amplius ulla Apparet tellus cælum undiq; & undiq; pontus

Curuata in molis faciem circumſtetit unda. Et de tartaro ille ait:

τοσσον ενερθ αιδεω οσον ουρανοσ εσταπο γαιησ

Bis patet in præceps tantum: tenditq; ſub umbras
Quantus ad æthereum cæli ſuſpectus olympum.

αυταρ επει ποσιοσ και εδητυοσ εξ ερον εντο

Poſtq̃ exempta fames: & amor compreſſus edendi.

ωσ εφατευχομενοσ του εκλυε μητιετα ζευσ
τω δετερον μεν εδωκε πατηρ ετερον δανενευσεν
νηων μεν οι απωσασθαι πολεμον τε μαχην τε
δωκε σοον δανενευσε μαχησ εξαπονεεσθαι

Audiit & uoti phœbus ſuccedere partem
Mente dedit: partem uolucres diſperſit in auras

και παιδων παιδεσ τοικεν μετοπισθε γενονται

Hic domus æneæ cunctis dominabitur oris:
Et nati natorum & qui naſcentur ab illis.
Et alibi ille ait:

και τοτ οδυσσηοσ λυτο γουνατα και φιλον ητορ
οχθησασ δαρα ειπε προσ ον μεγαλητορα θυμον

Hic de duobus unum fabricatus eſt.
Exemplo æneæ ſoluuntur frigore membra:

αξον δη εχοσ διομηδεοσ ηδε και αυτον
πρηνεα δοσ πεσεειν σκαιων προ παροιθε πυλαων

Armipotens præſens belli tritonia uirgo
Frange manu telum phrygii prædonis: & ipſum
Pronum ſterne ſolo: portiſq; effunde ſub ipſis.
ηὸ λίγη μὲν πρῶθα κορύσσεθαι αὐθὰρ ἔπειθα
οὐρανῷ ἐςήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει
Ingrediturq; ſolo & caput inter nubila condit.

Ille de ſomno ait.

Dulcis & alta quies placidæq; ſimillima morti.
ναὶ μὰ τόδε σκῆπθρον. τὸ μὲν οὔποθε φύλλα καὶ ὄζους
φύσει· ἐπεὶ δὴ πρῶθα τομὴν ἐν ὄρεσι λέλοιπεν
οὐδ᾽ ἀναθηλήσει· περὶ γάρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψε
φύλλα τε καὶ φλοιόν. νῦν αὖτέ μιν υἷες ἀχαιῶν
ἐν παλάμης φορέουσι δικασπόλοι οἵ τε θέμιςας
πρὸς Διὸς εἰρύαται. ὁ δέ τοι μέγας ἔσσεται ὅρκος
Vt ſceptrum hoc (dextra ſceptrum nam forte gerebat)
Nunq̃ fronde leui fundet uirgulta neq; umbram:
Cum ſemel in ſiluis immo de ſtirpe reciſum
Matre caret: poſuitq; comas & brachia ferro:
Olim arbos nunc artificis manus ære decoro
Incluſit. patribuſq; dedit geſtare latinis.

ſ Ed iam ſi uideť a collatiõe uerſuũ tranſlatoꝝ faceſſo: ut nec uniformis narratio pariat ex ſacietate faſtidiũ: & ſermo ad alia non minus præſenti cauſæ apta uertať. Perge quæſo inq̃ Auienus oĩa quæ de Homero ſubtraxit inueſtigare. Quid. n. ſuauius q̃ duos præcipuos uates audire idẽ loquentes? Quia cum tria hæc ex æquo impoſſibilia puteñ: uel Ioui fulmen: uel Herculi clauam: uel uerſũ Homero ſubtrahere. Quod & ſi fieri poſſet: alium tñ nullum deceret: uel fulmẽ præter Iouem iacere: uel certare præter Herculem robore: uel canere quod cecinit Hometus. Hic oportune in opus ſuũ quæ prior uates dixerat transferendo fecit ut ſua eẽ credanť. Ergo pro uoto oĩum feceris: ſi cum hoc cœtu cõmunicata uelis quæcũq; ueſtro noſter poeta mutuatus eſt. Cedo igiť Euſtachius ait. uirgilianum uolumen: qa locos eius ſingulos inſpiciens homericorum uerſuum promptius admonebor. Cũq; Symmachi iuſſu famulus de bibliotheca petitũ librum detuliſſet: temere uoluit. Euſtachius. Et dum uerſus quos fors obtuliſſet inſpiceret: uidete inquit portum ad ciuitatem. Tria impoſſibilia
Didonis ex itacha migrantem:
Eſt in seceſſu longo locus: inſula portum
Efficit obiectu laterum: quibus omnis ab alto
Frangitur inq; ſinus ſcindit ſeſe unda reducto:
Hinc atq; hic uaſtæ rupes geminiq; minantur
In cęlum ſcopuli: quorum ſub uertice late
Aequora tuta ſilent: tum ſiluis ſcæna cor ſcis
Deſuper: horrentiq; atrum nemus imminet umbra:
Fronte ſub aduerſa ſcopulis pendentibus antrum:
Intus aquæ dulces: uiuoq; ſedula ſaxo.

Nympharum domus. hic feſſas nec uincula naues
Vlla tenent: unco nec alligat ancora morſu.

φορκυνοσ δετισ εσιλιμην αλιοιο γεροντοσ
ενδημω ιθακησ δυο δε προβλητεσ εν αυτω
ακται απυρρωγεσ λιμενοσ ποτι πεπτηοιαι
αι τανεμων σρεποωσι δυσαηων μεγα κυμα
εκτοσθεν τοσθεν δετανυδετμειο μενουσι
νηετευσ ελμοιοταν ορμου μετρον ικωνται
αυταρ επι κρατοσ λιμενοσ τανυφυλλοσ ελαιη
αγχοθι δαυτησ αρθορον επηραθον ηεροηδεσ
ιερον νυμφαων αι νηιαδεσ καλεονται
ενδε κρηθηρεσ τε και αμφιφορηεσ εασι
λαινοι ενθα δεπε τα θι θεβωσσουσι μελισσα

T cum rogaſſet Auienus: ut non ſparſim ſed ab initio per ordinem annotaret: Ille manu retractis in calcem foliis ſic exorſus eſt.

Aeole nāq; tibi diuum pater atq; hominum rex
Et mulcere dedit fluctus & tollere uento:
Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore nymphæ:
Quarum quæ forma pulcherrima deiopeam
Conubio iungam ſtabili: propriamq; dicabo:

Tempeſtas Aeneæ Aeolo cōcitante cū allocutōe ducis res ſuas cōclamātis de Vlyxis tempeſtate & allocutiōe deſcripta eſt: in qua Aeoli Licū Neptunus obtinuit. Verſus qm̄ utrobiq; multi ſunt: nō inſerui Qui uolet legere ex hoc uerſu habebit exordium.

Hæc ubi dicta: cauum conuerſa cuſpide montem

Et apud Homerum de quinto odyſſeæ

ως ειπων συνα γενεφελασ εοαραξε δε ποντον
χερσι τριαιναν ελων πασασ δοροθυνεν αελλασ
παντοιων ανεμων.

Vt primum lux alma data eum: exire locoſq;
Explorare nouos: quas uento acceſſerit oras:
Qui teneāt (nā inculta uidet) homines ne feræue:
Quærere conſtituit: ſociiſq; exacta referre.

ειομενοσ δωρμαινε κατα φρενα και κατα θυμον
ωμοι εγω τεωσαυτε βροτων εσ γαια ικανω
ηροι γυβρισαι γε και αγριοι ουδε δικαιοι
ηε φιλοξεινοι και σφιννοοσ εσιθεουδησ
αλλα γε γω αυτοσ πειρησωμαι ηδε ιδωμαι

Nulla tuarum audita mihi neq; uiſa ſororum:
O q̄ te memorem uirgo nāq; haud tibi uultus
Mortalis nec uox hominem ſonat: o dea certe
An phœbi ſoror: an nympharum ſanguinis una.

γουνομαι σεανασσα θεοσ νυτοι ηβροτοσ εσσι
ει μεν τισ θεοσ εσσι τοι ουρανον ευρυν εχουσιν
αρτεμιδι σε εγω γελιοσ κουρη μεγαλοιο
ειδοσ εμεγεθοσ εφυην ταγγισα εισκω

O dea ſi prima repetens ab origine pergam:
Et uacet annales noſtrorum audire laborum:
Ante diem clauſo componet ueſper olympo

At uenus obſcuro gradientes aere ſepſit:
Et multum nebulæ circum dea fudit amictum:
Cernere nequis eos neu quis contingere poſſit:
Moliriue moram: aut ueniendi poſcete cauſas
καὶ τοτοδύσσευσ ωρτο πόλινδιμὲν αυταρ αθήνη
πόλλην ηερα χευὲ φίλα φρονέουσ οδυσηι
μητισ φαίνκων μεγαθυμῶν ἀντιβολησας
κερτο μεοί τε πεσσι καὶ ἐξερεοιτοτίσ ἔιη
Qualis in eurotæ ripis aut per iuga cynthi
Exercet diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc atq; hinc glomerantur oreades: illa pharetram
Fert homero gradienſq; deas ſupereminet omnes
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat dido: talem ſe lęta ferebat.
οίη δ᾽ ἄρτεμις εἰσι κατ᾽ οὔρεα ἰοχέαιρα
η κατά τηυγετον περί μηκετον η ερυμάνθον
τερ πομενη καπροισι καὶ ὠκείης ελαφοισι
τη δε θ᾽ αμα κουραι νύμφαι διος αἰγιοχοιο
αγρονομοί παιζουσι γεγηθε δε τ᾽ εφρενα λητὼ
πασαων δ᾽ υπερ η γε καρη εχει ηδε μετωπα
ρεια δ᾽ αριγνωτη πελεται καλαὶ δε τέ πασαι
ὣς ἡ γ᾽ αμφιπολοισι μετέπρεπε παρθενος αδμησ.
Reſtitit æneas: calaraq; in luce refulſit
Os humeroſq; deo ſimilis: nãq; ipſa decoram
Cæſariem nato genetrix: lumenq; iuuentę
Purpureum & lætos oculis afflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus: aut ubi flauo
Argentum pariuſue lapis circundatur auro.
τον μεν αθηναιη θηκε διοσ εκγεγαυια
μειζονα τ᾽ εισιδεειν καὶ πασσονα καδ δε καρητοσ
ουλασ ηκε κομασ υακινθίνω ανθει ὁμοιασ
ὡς δ᾽ ὅτε τις χρυσον περι χευεται αργυρω ανηρ
ιδρις. ὃν ηφαιστοσ δεδαεν καὶ παλλασ αθηνη
τεχνην παντοιην χαριεντα δὲ εργα τελειει
ὡς αρα τω κατεχευε χαριν κεφαλητε καὶ ωμοισ
Coram quem quærιris adſum
Troius æneas libicis ereptus ab undis.

Conticuere omnes intentiq; ora tenebant.
Infandum regina iubes renouare dolorem:
Troianas ut opes & lamentabile regnum
Eruerint danai.
σοι Δεμά κΗΔέα τύμοσ επέτραπετο ζονοεντα
ειρεσθοφρετι μάλλον οΔυρομενοσ ζομάΧιζω:
Pars ſtupet innuptæ donum exiciale mineruæ
Et molem mirantur equi: primuſq; thymœtes
Duci intra muros hortatur in arce locari:
Siue dolo ſeu iam Troiæ ſic fata ferebant:
At capys & quorum melior ſententia menti
Aut pelago danaum inſidias ſuſpectaq; dona
Præcipitare iubet, ſubiectiſq; urere flammis:
Aut terebrare cauas uteri & tentare latebras:
Scinditur incertum ſtudia in contraria uulgus.
ωζ ομεμ ειζΗκέι τοιΔά ρίτα πολλαΥορεομ
Ημενοι αΥΧαυτω τρίΧαΔέσφίσιν ΗΔαμε ΒουλΗ
ΗεΔιάτμΗξαι κοιλον ΔορυνΗ λειΧαλκω
Η κατα πετραων βαλεειν ερυσαντασ επακρΗσ
Η εααμ μεΥαΥαλμά θεωΗ θελκτΗριομ ειμαι
Vertitur interea cælum & ruit oceano nox
Inuoluens umbra magna terramq; polumq;.

Hei mihi qualis rat: quantum mutatus ab illo
Hectore: qui rediit exuuias indutus achillis
Vel danaum phrygios iaculatus puppibus ignes

Iuuenibuſq; corebus
Migdonides illis qui troiam forte diebus
Venerat inſano caſſandræ incenſus amore:
Et gener auxilium priamo phrygibuſq; ferebat:

Sic animus iuuenum furor additus. inde lupi ceu
Raptores atra in nebula: quos improba uentris
Exegit cæcos rabies: catuliq; relicti
Faucibus expectant ſiccis: per tella per hoſtes
Vadimus haud dubiā in mortem: mediæq; tenemus

Vrbis iter:nox atra caua circumuolat umbra
Improuiſum aſpris ueluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens:trepiduſq; repente refugit
Attolentem iras & cærula colla tumentem
Haud ſecus androgeus uiſu tremefactus abibat.
ως δοτε τισ δρακοντα ιδωμ παλινορσος απές
ουρεος εμβησσησ υποτε τρομος ελλαβε γυία
αψ δανα χωρησέμ ωκροσε μιμει λε παρειάσ
ως α υθησ κθομιλον ελυτρωώμ αγερωχων
δεισας ατρεωσ υιον αλεξανδροσ θεοειδησ
Qualis ubi in lucem coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra frigidum quem bruma tegebat:
Nunc poſitis nouus exuuiis nitiduſq; iuuenta
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem:& linguis micat ore triſulcis:

Non ſic aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit:oppoſitaſq; euicit gurgite moles
Fertur in arua furens cumulo:campoſq; per omnes
Cum ſtabulis armenta trahit.

Ter conatus ſibi collo dare brachia circum
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago
Par leuibus uentis uolucriq; ſimillima ſomno.
τρις μὲν εφορμητην ελεεινττεμε θυμοσ ανωγ
τρισ δέμοι εκ χειρων σκιη εικελομ η και ομειρω
επτατο
Alia tempeſtas Aeneæ hic.& illic Vlyxis numeroſis
ambę uerſibus.
Sed hæc incipiunt ita.
Poſtq̃ altũ tenuere rates:nec iã amplius ullę. Ille ait

Accipe & hæc manuum tibi quæ monumenta meatũ
Sint puer.

Tendunt uela nothi: fugimus ſpumantibus undis
Qua curſum uentuſq; gubernatorq; uocabant.

Dextrum ſcylla latus leuum implacata carybdis
Obſidet: atq; imo barathri ter gurgite uaſtos
Sorbet in abruptum fluctus: rurſuſq; ſub auras
Erigit alternos: & ſydera uerberat unda.
At ſcyllam cęcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exertantem: & naues in ſaxa trahentem:
Prima hominis facies: & pulchro pectore uirgo
Pube tenus: poſtrema immani corpore piſtris.
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.
Præſtat trinacrii metas luſtrare pachyni
Ceſſantem longos & circumflectere curuus:
Quam ſemel informem uaſto uidiſſe ſub antro
Scyllam & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.
Homerus de charybdi & de ſcylla.
ενθεν μεν γαρ σκυλλη εθερωτι δε δια χαρυβδισ
δεινον ανερροιβδησε θαλασσησ αλμυρον υδωρ
ητοι οτε ξεμεσειε λεβης ως εν πυρι πολλω
πασ αναμορ μυρεσκε κυκωμενη υψοσε δαχνη
ακροισι σκοπελοισι ε παμφοτεροισιν επιπτεν
αλλοταν αυθις αναβρωξειε γε αλμυρον υδωρ
πασενθοσδε φανεσκε κυκω μενη αμφι δε πετρη
δεινον βεβρυχει υπενερθε δε γαια φανεσκε
ψαμμω κυανεη.
O mihi ſola meis ſuper aſtynactis imago:
Sic oculos ſic ille manus ſic ora ferebat
κενου γαρ τοιοι δε ποδες τοιαι δε τ εχειρεσ
οφθαλμωντε βολαι κεφαλη τεφυπερθετε χεαιται
Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedere:
Ter ſpumam eliſam: & rorantia uidimus aſtra.

Qualis coniecta cerua ſagitta:
Quam procul incautam nemora inter creſia fixit
Paſtor agens telis: liquitq; uolatile ferrum
Neſcius: illa fuga ſyluas ſaltuſq; peragrat
Dittæos: hæret lateri lætalis arundo:

Dixerat. ille patris magni parere parebat
Imperio: & primum pedibus talaria nectit.
Aurea: quæ ſublimem aliis ſiue æquora ſupra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum uirgam capit. hac animas ille euocat orco
Pallentes: alias ſub tartara triſtia mittit.
Dat ſomnos adimitq; & lumina morte reſignat.
Illa fretus agit uentos: & turbida tranat
Nubila.
ως εφατουδα πιθησε διάκτοροσ αργειφοντησ
αυτικεπεῖθουπο ποσῖνέδησατο καλα πεδῖλα
αμβροσια χρυσεια τα μιν φερον ημεν εφυγρην
ηδεπαπειρονα γαιαν αμα πνοιησ ανεμοιο
ειλτοδε ραβδομ τηταν δρων ομματα θελγει
ων εθελει τουσ δαυτε καῖ υπνωοντασ
την μετα χερσιν εχων πεπτατο κρατυσ αργειφοντησ
Ac ueluti anoſam ualido cum robore quærcum
Alpini boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant: it ſtridor: & alte
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.
Ipſa hæret ſcopulis: & quantum uertice ad auras
Aethereas tantum radices in tartara tendit.
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
ηως δεκλεχεων παρα γαυοῦ τιθωνοιο
ωρνυτιν αταθοισι φοωσ φερη ηδεβροτοισι
Vt pelagus tenuere rates: nec iam amplius ulla
Occurrit tellus: maria undiq; & undiq; cælum:
Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber
Noctem hyememq; ferens: & inhorruit unda tenebris

Vinaq; fundebat pateris: animamq; uocabat
Anchiſæ magni: maneſq; acheronte remiſſos.
οινομ αφυσσαμενοσ χαμαδισ χεεδευε δε γαιαν
ψυχήν κικλησκων πατροκλησσ δειλοιο
Leuibus huic hamis conſertam auroq; trilicem
Loricam: quam demoleo detraxerat ipſe
Victor apud rapidum ſimoenta ſub ilio alto.
τω μεν εγω δοσ ω τοδε φασγανον αργυροηλον
καλον θρηικιον το μεν αστεροπαιον απηυρων
Et curſor certamē utrobiq; ſimile: & q̄a uerſib9 ē apud utrū
q; numeroſis: locū loco ſimilē lector inueniet. Initia hæc ſūt.

Hec ubi dicta locum: capiunt: ſignoq; repente
ωσ εφατωρνυτο δαυτικοι ληο ταχυσ αιασ
αν δοδυσευσ πολυμητισ επει ταδε νεζοροσ υιοσ
Pugillum certamen apud hunc incipit:
Conſtitit in digitos: exemplo arrectus uterq;. Apud illum:
ανταδαμασ χομεμω χερσι ζιβαρησιν αμα μφω
συνρεπεσομ συνδερφι βαρειαι χειρεσ εμιχοεμ.
Si uelis cõpare certãtes ſagittis. iuenies hæc utriuſq; pricipia.
Protinus æneas celeri certare ſagitta:
αυθαρ ο τοξευθησι θι θη ιοεμθα σιδηρομ
καδδε θιθη δεκα μεν πελεκεασ δεκαδη μιπελεκκα
Capita locorum ubi lõga narratio eſt: dixiſſe ſufficiet: ut qd
unde natum ſit: lector inueniet.
Dixerat. & tenues fugit ceu fumus in auras:
ψυχη δε κατα χθομοσ ηυτε καπνοσ ωχετο τετριγυια
Aeneas quo deinde ruis? quo proripis inquit?

Quem fugis? aut quis te a noſtris complexibus arcet:

Ter conatus erat collo dare brachia circum:
Ter fruſtra compreſſa manus effugit imago.
τρισ μεν εφορμηθην ελεειμ δε με θυμοσ αμωγε
τρισ δε μοι εκ χειρωμ σκιη εικελον η και ομειρω
επταθο
Sepultura Paliuri formata ẽ de Patrocli ſepultura. hęc icipit
Principio pinguem thædis & robore ſecto. Ille ſic ait.
κηδεμονεσ δε παραυτι μεμομ και μηεομ υλην
ποιησαν δε πυρημ εκαθομ πεδομ ενθα και ενθα. Et alibi
Ipſa uero utriuſq; tumuli inſignia q̃ paria?
At pius æneas ingenti mole ſepulchrum
Impoſuit: ſuaq; arma uiro remumq; tubamq;
Monte ſub aerio: qui nunc miſenus ab illo
Dicitur: æternumq; tenet per ſæcula nomen.
αυθαρ επειει μεκροζεκαη και τευχεα νεκρου
τυμβον χευαντεσ και επιζηδην ερυσαμθεσ
πηξαμεμ ακροθαθω τυμβω ευηρεσ ερεθμον
Tum conſanguineus leti ſopor:
ενθυπμω συμβληθω κασιγμηθω θαμαθοιο και τω νηδυ
μοζυπνοσ επιβλεφαροισιμ επι πτενεμ μηγρετοσ ηδυ
ζοσ θαναθω αγχιζα εοικασ.
Quod te per cæli iocundum lumen & auras
Per genitorem oro per ſpes ſurgentis Iuli.
Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Inice: nanq; potes: portuſq; requirere uelinos.
νυμ δεσε των οπιθεμ γουναζομαι ου παρεομεων

προσ ταλοχου και πατροσ ὅσ ἔθρεψε τυτθὸν ἐόντα
τηλεμαχου τον μουνον ενι μεγαροισιν ελειπεσ
μιμακλαυςον αθαπτον ιων οπισθεν καταλειπησ
νοσφισθεισ μιτοι τι θεων μηνιμα γενωμαι
αλλα με κακκηαι συν τευχεσιν ἅσσα μοι εςιν
σημα τε μοι χευσαι πολιησ επι θινι θαλασσησ
Nec non & tityon terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat; per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: roſtroq; immanis uultur adunco
Immortale iecur tondens: fœcundaq; pœnis
Viſcera rimanturq; epulis: habitatq; ſub alto
Pectore nec fibris requies datur ulla renatis.
και τιτυον ειδον γαιησ ερικυδεοσ υιον
κειμενον εν δαπεδω ὁ δε πεννεα κειτο πελεθρα
γυπε δε μιν εκατερθε παρημενω ηπαρ εκειρον
δερτρον εσω δυνοντεσ ὁ δουκ απαμυνατο χερσι
λητω γαρ ελκυσε διοσ κυδρησ παρακοιτιν
πυθωδ' ερχομενην δια καλλιχορον πανοπηοσ
Non mihi ſi linguæ centum ſint oraq; centum
Ferrea uox: omnis ſcelerũ comprehendere formas:
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.
πληθυν δουκ αν εγω μυθησομαι ουδ' ονομηνω
ουδ' ει μοι δεκα γεν γλωσσαι δεκα δε ςοματ' ειεν
φωνη δαρρηκτοσ χαλκειον δε μοι ητορ ενειη
Hinc exaudiri gemitus iræq; leonem
Vincula recuſantum & ſera ſub nocte rudentum:
Setigeriq; ſues atq; in præſepibus urſi
Sæuire: ac formæ magnorum ululare luporum:
Quos hominum ex facie dea ſcæua potentibus herbis:
Induerat circe in uultus ac terga ferarum.
ευρον δ' εν βησσησι τετυγμενα δωματα κιρκησ
ξεςοισιν λαεσσι περισκεπτω ενι χωρω
αμφι δε μιν λυκοι ησαν ορεςεροι ηδε λεοντεσ
τουσ αυτη κατεθελξεν επει κακα φαρμακ εδωκεν
Quid petitis? quæ cauſa rates? aut cuius egentis
Littus ad auſonium tot per uada cærula uexit?
Siue errore uiæ ſeu tempeſtatibus acti.
Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto.
ω ξεινοι τινεσ εςε ποθεν πλειθ' υγρα κελευθα
ητι κατα πρηξιν η μαψιδιωσ αλαλησθε
ψυχασ παρθεμενοι κακον αλλοδαποισι φεροντεσ.
Cum ſeſe poſtu referunt: & longa canores.
Dant per colla modos: ſonat amnis & aſia longe
Pulſa palus.
των δ' ωσ ορνιθων πετεηνων εθνεα πολλα

χηνῶν η γεράνων η κύκνων δουλιχο δειρων
ασίω εν λειμωνι καυςρίου αμφὶ ρεεθρα
ενθα και ενθα ποτωνται αγαλλομεναι πτεφυγεσ
κλαγγηδον προκαθιζοντων σμαραγει δετελειμων.
Illa uel intactę ſegetis per ſumma uolaret
Gramina: nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter celeris nec tingeret æquore plantas.
αιλοτεμεν σκιρτωέν επι ζειδωρον αρουραν
ακρον επανθερικων καρπων θέων ουδεκα τελων
αλλοτε σκιρτωεν επευρεα νωτα θαλασσησ
ακρονεπι ρηγμινοσ αλοσ πολοιο θεεσκον
Veſcitur æneas ſimul & troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis & luſtralibus extis.
τοισι δε βουν ιερευσεν αναξανδρων αγαμεμνων
αρσενα πεντα εθηρον υπερμενει κρονιωνι
νωτοισιν δαιαντ αδιη νεκεσσι γεραιρεν
Poſtq̄ exempta fames & amor compreſſus edendi:
Rex euandrus ait.
αυταρεπει ποσιοσ και εδητυοσ εξερον εντο
τοισ ο γερον παμπρωτοσ υφαινειν ηρχετο μητιν
Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alm
Et matutini uolucrum ſub culmine cantus.
Con ſurgit ſenior: tunicaq; inducitur artus:
Et tyrrhena pedum circundat uincula plantis:
Tum lateri atq; humeris tegeum ſubligat enſem:
Demiſſa ab leua pantheræ terga retorquens.
Nec non & gemini cuſtodes limine ab alto
Procedunt: greſſumq; canes comitantur herilem.
εζετο ορθωθεισ μαλακον δεν δυνεχιθωνα
καλον νηγατεον περι δαυ. μεγα βαλλετο φαροσ
ποσσι δυπα λιπαροσι εδησατο καλα πεδηλλα
αμφι δαρωμοισι βαλετο ξιφοσ αργυροηλον
βηρι μεν εισ αγορην παλαμη δεχε χαλκεον εγκοσ
ουκ οιοσ αματω δε δυο κυνε αργοι εποντο
O mihi præteritos referat ſi iuppiter annos:
Qualis eram cum primam aciem præneſte ſub ipſa
Straui: ſcutorumq; incendi uictor aceruos:
Et regem hac herilem dextra ſub tartara miſi:
Naſcenti cui tris animas feronia mater
Horrendum dictu dederat terna arma mouenda
Ter leto ſternendus erat: cui tum tamen omnis
Abſtulit hæc animas dextra: & totidem exuit armis.
ειδωσ ηβωοιμι βιη τεμοι εμπεδοςειη
ως οποτη λεοισι και ημιν νεικοσ ετιχθη

ἀμφὶ βοηλάσιη ὅτεγωκτανον ιππομενηα
Qualis ubi occeani perfuſus lucifer unda:
Quem uenus ante alios aſtrorum diligit ignes:
Extulit hos ſacrum cælo tenebraſq; reſoluit.

En perfecta mei promiſſa coniugis arte
Munera: ne mox aut laurentes nate ſuperbos
Aut acrem dubites in prælia poſcere turnum.
Dixit: & amplexus nati cytharea petiuit:
Arma ſub aduerſa poſuit radiantia quercu.
αυταρ επει δη τεῦξε σακοσ μεγασε ςιβαροντε
τευξαρα οι θωρηκα φάεινότερον πυροσ αυγησ
τευξε δέ οι κόρυθα βρίαρην κροταφοις ἀρᾶρυιαν
καλην δαιδάλεην επι δε χρυσεον λοφον ηκε
τυξε δε οἱ κνημιδας ἐανοῦ κασσί τεροιο
ἀυτὰρ ἐπεὶ παντ' ὅπλα καμε κλυτὸσ ἀμφιγυηεις
μητροσ ἀχιλλησσ θηκε προπαροιθεν αειρασ
Ille deæ donis & tanto lætus honore
Expleri nequit: atq; oculos per ſingula uoluit:
Miraturq;: interq; manus & brachia uerſat
τέρπετο δεν χειρέσσιν εχων θεού αγλαα δωρά
αυτὰρ επει φρεσιν ησι τεταρπετο δαιδαλα λεύσσων
Iri decus cæli: quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras?

Nec ſolos tangit atridas iſte dolor.

Sed uos o lecti: ferro quis ſcindere uallum
Apparat? & mecum inuadit trepidantia caſtra?

Quod ſupereſt læti bene geſtis corpora rebus
Procurare uiri: & pugnam ſperare parari.
νυν δε χρεο θεπι δειπνον ινασύμαγωμεν αρηά
Sic ait illachrymans: humero ſimul exuit enſem
Auratum: mira quem fecerat arte lycaon
Gnoſius: atq; habilem uagina aptarat eburna.
Dat niſo mneſtheus pellem horrentiſq; leonis
Exuuias: galeam fidus permutat alethes.
τυδειδη μεν εδωκε μενεπτολεμοσ θρασυμηδης

φάσγανον ἀμφίκεσ. τὸ δὲ ὸν παρὰ νηῒ λέλειπτο
καὶ σάκοσ ἀμφὶ δέ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκε
ταυρείην ἄφαλόν τε καὶ ἄλοφον ἥτε καταῖτυξ
κέκληται ῥύεται δὲ κάρη θαλερῶν αἰζηῶν
μηριόνησ δ' ὀδυσῆϊ δίδου βιὸν ἠδὲ φαρέτρην καὶ ξίφος
Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenumq; ſenumq;
Proſequitur uotis: nec non & pulcher iulus
τὼ δ' ἐπεὶ οὖν ὅπλοισιν ἔνι δεινοῖσιν ἐδύτην
βὰν ῥ' ἰέναι, λιπέτην δὲ παρ' αὐτόθι πάντασ ἀρίστουσ
Egreſſi ſuperant foſſas: noctiſq; per umbram
Caſtra inimica petunt: multis tamen ante futuri
Exitio paſſim ſomno uinoq; per herbam
Corpora fuſa uident arrectos littore currus
Inter lora roſaſq; uiros ſimul arma iacere
Vina ſimul: prior hyrtacides ſic ore locutus.
Euryale audendum dextra: nunc ipſa uocat res
Hac iter eſt: tu ne qua manus ſe attollere nobis
A tergo poſſit: cuſtodi: & conſule longe.
Hæc ego uaſta dabo. & lato te limite ducam
τὼ δὲ βάτην προτέρω διά τ' ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα
αἶψα δ' ἐπὶ θρηκῶν ἀνδρῶν τέλοσ ἐξον ἰόντεσ
οἱ δ' εὗδον καμάτω ἀδηκότεσ ἔντεα δέ σφιν
καλὰ παρ' αὐτοῖσι χθονὶ κέκλιτο εὖ κατὰ κόσμον
τριστοιχεὶ παρὰ δέ σφιν ἑκάστω δίζυγεσ ἵπποι
τὸν δ' ὀδυσεὺσ προπάροιθεν ἰδὼν διομήδεϊ δεῖξεν
οὗτοσ τοι διομήδεσ ἀνήρ, οὗτοι δέ τοι ἵπποι
οὓς νῶϊν πίφαυσκε δόλων ὃν ἐπέφνομεν ἡμεῖς
ἀλλ' ἄγε δὴ πρόφερε κρατερὸν μένος. οὐδέ τί σε χρὴ
ἑστάμεναι μέλεον σὺν τεύχεσιν ἀλλὰ λύ' ἵππουσ
ἠὲ σύ γ' ἄνδρασ ἔναιρε μελήσουσι δ' ἐμοὶ ἵπποι
Sed non augurii potuit depellere peſtem.
ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ τιθωνοῖο
ὤρνυθ' ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέρῃ ἠδὲ βροτοῖσιν

Mater Euryali ad dirum nuncium: ut excuſſos de manibus radios & penſa demitteret: ut per muros & uirorum agmina ululans & coma ſciſſa decurreret: ut effunderet dolorem in lamentationũ querelas: totum de Andromacha ſumpſit lamentante mortem mariti.

O uere phrygiæ: neq; enim phryges.
ὦ μοι ἀπηλητῆρεσ ἀχαιίδεσ οὐκέτ' ἀχαιοί
Quos alios muros aut quæ iam ultra mœnia habetis?

Vnus homo & ueſtris o ciues undiq; ſeptus
Aggeribus tantas ſtrages impune per urbem
Ediderit? iuuenum primos tot miſerit orco?
Non infœlicis patriæ ueterumq; deorum
Et magni æneæ ſegnes miſeretq; pudetq;?

Tela manu iaciunt: quales ſub nubibus atris
Strymoniꝗ dant ſigna grues: atq; æthera tranãt
Cum ſonitu: fugiuntq; notos clamore ſecundo.
τρωεσ μεν κλαγγη θενοπηθίσαν ορνιθεσ ως
η ὑτέπερ κλαγγη γεράνων πελει ουράνοθι προ
αιθεπει ουγχει μωνα φυγου και αθεσφατον ομβρον
κλαγγη ταιγε πεθονθαι επωκεανοιο ροαων
Ardet apex capiti: criſtiſq; ac uertice flamma
Funditur: & uaſtos umbo mouet aureus ignes.
Non ſecus ac liquida ſi quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent: aut ſyrius ardor
Ille ſitim morboſq; ferens mortalibus ægris
Naſcitur: & leuo contriſtat lumine cęlum.
Δαιε οι εκ κορυθοσ ε και ασπιδοσ ἀκάματον πυρ
ας ερο πωριγω εναλιγκιον οσε μαλισα
λαμπρον παμφαίνησι λελουμενοσ ωκέανοιο
τοιον οι πυρ δαίεν αποκρατοσ ε και ωμων Et alibi
παμφαινονθωσ τασηρ επησυμενοσ πεδίοιο
οσρατοπωρησ είσιν αρίζηλοι δε οι αυγαι
φαινονται πολλοισι μετασάσι νυκτοσ αμολγω
ο τεκεν ωριώνοσ επίκλησιν τε καλεουσι
λαμπροτατοσ μεν ογεσι κακον δε σημα τετυκται
καί τε φερει πολλον πύρετον δειλοισι βροτοισι
Stat ſua cuiq; dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt uitæ

Fata uocant: metamq; dati peruenit æui.

Per partios manes & ſpes ſurgentis iuli
Te præcor hanc animam ſerues natoq; patriq;.
Eſt domus alta: iacent penitus defoſſa talenta
Celati argenti: ſunt auri pondera facti
Infectiq; mihi: non hic uictoria teucrum
Vertitur aut anima una dabit diſcrimina tanta
Dixerat æneas contra cui talia reddit:
Argenti atq; auri memoras: quæ multa talenta

Naris parce tuis. belli commertia turnus
Suſtulit iſta prior iam tum pallante perempto
Hoc patris anchiſæ manes: hoc ſentit iulus
Sic fatus galeam leua tenet: atq; reflexa
Ceruice orantis capulo tenus abdidit enſem:
ζωγρειατ ρεοσ υιεσυ δε αξια δεξαι αποινα
πολλα δεναντι μαχοιο δομοισ κει μηλια κει ται
χαλκοστε χρυσοσε πολυκμητοσε σιδηρος.
ζωγρει ταυταρ εγων εμελυσομαι εςι γαρ εν δοκ
καλκοςε χρυσοςε πολυκμητοςε σιδηρος
των χυμμιν χαρισαιτο πατηρα περεισι αποινα
εικεν εμεζωον πεπουθοι τεπινηυσιν αχαιων
Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans:
Suadet enim ueſana fames: ſed forte fugacem
Conſpexit capream aut ſurgentē in cornua ceruum
Gaudet hyans immane comaſq; arrexit & hæret
Viſceribus ſemper incumbens: lauit improba teter
Ora cruor:
Sic ruit in denſos alacer mezentius hoſtes
ωςελεων εχαρη μεγαλω επι σωματι κυρσασ
ευρωμ η ελαφον κεραον η αγριον αιγα
πτινων
Spargitur & tellus lachrymis: ſparguntur & arma.
δευοντο ψαμματοι δευοντο δε και τευχεα φωτων
δακρυσι
Cingitur ipſe furens certatim in prælia tunus:
Iamq; adeo rutulum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquamis: ſuraſq; incluſerat auro:
Tempora nudus adhuc: lateriq; accinxerat enſem
Fulgebatq; alta decurrens aureus arce.
κνημιδασ μεν πρωτα περι κνημησιν εθηκεμ
καλασ αργυρεοισιν επιφυριοις αραρυιας
δευτερον δαυθωρηκα περι ςηθεσσιν εδυνεν
αμφι δαρωμοισιν βαλετοξιφος αργυροηλον
χαλκεον αυταρ επει τασακοσ μεγατε ιβαροντε
ειλετο του δαπαν ευθε σελας γενετο ηυτε μηνησ
Purpureus ueluti cum flos ſucciſus aratro
Langueſcit moriens: laſſoq; papauera collo
Demiſere caput pluuia cum forte grauantur:
μηκων δωσ ετερωσε καρη βαλεν υτενι κηπω
καρτω βριτομενη νοτιησιτε ειαρινησι

Et hæc quidē iudicio legentium relinquenda ſunt: ut ipſi æſtiment quid debeāt de utriuſq; collatione ſentire. Si tamen me conſulas: non negabo nonnunq̄ Virgilium in transferendo dēſius excoluiſſe: ut in hoc loco.

Qualis apes æſtate noua per florea rura
Exercet ſub ſole labor: cum gẽtis adultos
Educunt fœtus: aut cum liquentia mella
Stipant: aut dulci diſtendunt nectare cellas:
Aut onera accipiunt uenientum: aut agmine facto
Ignauũ fucos pecus a præſepibus arcent.
Feruet opus: redolentq; thimo fragrantia mella.
ηυτεθνεα εισι μελισσαων αδιναων
πετρης εκ γλαφυρης αιει νεον ερχομεναων
βοτρυδον δε πετονται επανθεσιν ειαρινοισιν
αι μεντενθα αλις πεποτηαται αι δετε ενθα
Vides deſcriptas apes a Virgilio opifices ab Homero uagas
Alter diſcurſum & ſolam uolatus uarietatem: alter exprimit natiuæ artis officium.
In his quoq; uerſibus Maro extitit locupletior interpres.
O ſocii (neq; enim ignari ſumus ante malorum)
O paſſi grauiora: dabit deus his quoq; finem
Vos & ſcyllæam rabiem penituſq; ſonantes:
Acceſtis ſcopulos: uos & cyclopea ſaxa
Experti: reuocate animos: mœſtumq; timorem
Mitte: forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit
Per uarios caſus: & reliqua.
ω φιλοι ου γαρ πω τι κακων αδαημονες ειμεν
ου μεν δη τοδε μειζον επει κακον η οτε κυκλωψ
ειλει εν σπηι γλαφυρω κρατερηφι βιηφι
αλλα και ενθεν εμη βουλη αρετη τε νοω τε
εκφυγομεν και που τωνδε μνησεσθαι οιω
Vlixes ad fo[c]ios unam cõmemorauit erumnã. Hic ad ſperã dam prę̃ſentis mali abſolutionem gemini caſus hortatˀ euẽtu. Deinde ille obſcurius dixit: hic apertius: forſan & olim meminiſſe iuuabit. Sed & hoc quod noſter adiecit: ſolatii fortioris eſt. Suos.n.non tantum exemplo euadendi: ſed & ſpe futuræ fœlicitatis animauit: per hos labores nõ ſolũ ſedes quietas ſed & regna promittens. Hos quoq; uerſus inſpicite libet.
Ac ueluti ſummis antiquam in montibus ornum
Cum ferro acciſam crebriſq; bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim: illa uſq; minatur:
Et tremefacta comam concuſſo uertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta ſupremum
Congemuit: traxitq; iugis auulſa ruinam.
ο δεν κονιησι χαμαι πεσεν αιγειρος ως
η ρατεν ειαμενη ελεος μεγαλοιο πεφυκει
λειη αταρ τε οι οζοι επακροτατη πεφυασι
την μενθαρματοπηγος ανηρ αιθωνι σιδηρω
εξεταμοφρα ιτυν καψη περικαλλει διφρω

Magno cultu ueſter difficultatē abſcidēdæ arboreæ mo
lís expreſſit ue℞ nullo negocio homerica arbor abſcidit.
Haud ſegnis ſtrato ſurgit palinurus: & omnes
Explorat uentos: atq; auribus aera captat.
Sydera cuncta notat tacito labentia cælo
Arcturum pluuias hyadas geminoſq; triones
Armatumq; auro circūſpicit oriona.
αυταρ ο πηδαλιω ιθυνετο τεχνηεντως
ημενος ουδε οι υπνος επι βλεφαροισιν επιπτε
πληιαδας τε εισ οροωντι και οψεδυνοντα βοωτην
αρκτον θ' ην αμαξαν επικλησιν καλεουσιν
η τ' αυτου στρεφεται και τ' ωριωνα δοκευει
Gubernator qui explorat cælum crebro reflectere ceruicem debet captando de diuer ſis cæli religionibus ſecuritatem ſereni hoc mire & uelut coloribus Maro pinxit. Nā quia arcturus iuxta ſeptētrionē eſt taurus uero in quo ſunt hyades & orion: in regiōe auſtri ſunt crebram ceruicis reflexionem in palinuro ſydera conſulente deſcripſit: Arcturum inquit: Ecce intuetur partem ſeptentrionis. Deinde pluuias hyadas ecce ad auſtrum flectitur. Geminoſq; triones. Rurſus ad ſeptentriones uertit aſpectum. Armatūq; auro circumſpicit oriona. Iterum ſe ad auſtrum reflectit. Sed & uerbo circū ſpicit uarietatem ſæpe ſe uiciſſim conuertentis oſtendit. Homerus gubernatorem ſuū ſemel inducit intuentem pleiadas: quę in auſtrali regiōe ſunt: ſemel booten & arcton: quæ ſunt in ſeptentrionali polo.
Nec tibi diua parens generis nec dardanus auctor.
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus: hyrcanæq; admorunt ubera tygres.
νηλεες ουκ αρα σοι γε πατηρ ην ιπποτα πηλευς
ουδε θετις μητηρ γλυκη δε σε τεκε θαλασσα
πετρα τε τ' ηλιβατη οτι τοι νοος εστιν απηνης
Plene Virgilius non petitionē ſolā: ſicut ille quem ſequebat̄: ſed educationē quoq; nutricationis tanq̄ belualem & aſperā criminat̄ addidit.n.de ſuo: Hyrcanæq; admorūt ubera tygres. qm̄ uidelicet in moribus moleſcendis magnā fere partem nutricis ingenium & natura lactis tenet: quæ infuſa tenero & mixta parentū ſemini adhuc recenti: ex hac gemina concretione unam indolē configurat. Hinc eſt quod ꝓuidentia naturæ ſimilitudinē natorū atq; gignentium ex ipſo quoq; nutricatu præparans fecit cū ipſo partu alimoniæ copiā naſci. Nam poſtq̄ ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis oē corpus effinxit atq; aluit: aduentante iam partus tpe idem ad corporis materni ſuperna conſcendens in naturam lactis albeſcit: ut recens notis idem ſit altor: qui fuerat fabricator. Quamobrem non fruſtra creditum eſt: ſicut ualeāt ad fingendas corporis atq; animi ſimilitudines uis & natura ſeminis: nō ſecus ad eandē rem lactis quoq; ingenia & proprietates ualere. Neq; in hoībus id ſolum: ſed in pecudibus quoq; aīaduerſum. Nā ſi ouiū lacte hędi aut capra℞ agni forſitan alant̄. cōſtat ferme in iis lanā duriorē: in iis capillū gigni teneriorē. In arboribus ēt & frugibus indolē uel detractādā uel augendā maior plerūq; uis & poteſtas eſt aquarū & terra℞ quæ alunt q̄ ipſius qd̄ iacit̄ ſenis. Ac ſæpe uideas lætā nitentemq; arborē ſi in locū alterum transferat̄ ſucco terræ deterioris elāguiſſe. Ad criminādos igit̄ mores defuit Homero qd̄ Virgilius adiecit.

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere:ruuntq; effuſi carcere currus:
Nec ſic immiſſis aurigæ undantia lora
Concuſſere iugis:pronicq; in uerbera pendent.
μαςι γαλαιεν ελαυνε κατωμαδον οἱ δε οἱ ἱπποι
ὑψοσ αειρεσθην ριμφα πρησσοντεσ κελευθον

Graius poeta equoꝝ tantum meminit flagro animante currentium: licet dici nō poſſet elegantius q̄ quod adiecit υψοσ αερεσθην quo expreſſit: quem nam dare poterat impetum curſus. Veꝝ maro & currus de carcere ruentes & campos corripiendo præcipites mira celeritate deſcripſit:& accepto breui ſemīe de homerico flagro pinxit aurigas concutientes lora undantia & pronos in uerbera pendentes:nec ullam quadrigarum partem intactam reliquit:ut eſſet illi certaminis plena deſcriptio.

Magno ueluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni:
Exultantq; æſtu latices:furit intus aquæ uis:
Fumidus atq; alte ſpumis exuberat amnis:
Nec iam ſe capit unda:uolat uapor ater ad auras.
ωνδε λεβης ζει ενδοθεν ιγομενος πυρι πολλω
κνισσην μελλομενος απαλλατροφεος σιαλοις
πανδοθεν αμφολαλην υποδεξυλα καγκανα κει ται

Græci uerſus aheni continēt mentionē multo igne ebullientis: & totum ipſum locū hæc uerba ornant. Nam ſcaturigines ex omni parte emergentes ſic eleganter expſſit: In latinis uerſibus tota rei pompa deſcripta eſt:ſonus flammæ. Et per hoc quod ille dixerat:exultantes æſtu latices & amnem fumidum exuberantem ſpumis atq; intus furentem (unius enim uerbi non reperiēs ſimilem dignitatem compenſauit quod deerat copiæ uarietate deſcriptionis) adiecit poſt oīa:nec iam ſe capit unda:quo expreſſit:quod ſemper uſu euenit ſuppoſiti nimietate caloris. Bene ergo ſe habet poeticæ tubæ cultus:omnia quæ in hac re eueniunt comprehendens.

Portamq; imperio ducis commiſſa recludunt
Freti armis:ultroq; inuitant mœnibus hoſtem:
Ipſi intus dextra ac leua pro turribus aſtant
Armati ferro & criſtis capita alta coruſcis.
Quales aeriæ liquentia flumina circum
Siue padi ripis atheſim ſeu propter amœnum
Conſurgunt geminæ quercus:intonſaq; cælo
Attolunt capita & ſublimi uertice nutant.
νηπιοι ενδε πυλησι δυο αν ερε ευρον αριςω
υιασ υπερθυμους λαπιθαων αιχμηταων
ες ασαν ως οτε δρυεσ ουρεσιν υπηκαρηνοι
αιτανεμον μιμνουσι και υεθον ημασα πανδα
ριζησι μεγαλησ ι διηνεκεεσ αραρυιαι
ως αρατω χειρεσσι πεποιθοτες ηδε βιηφι
μιμνον επερχομενον μεγαν ασιον ουδε φεβοντο

Græci milites Polipoetes & leonteus ſtant pro portis: & iam mobiles aſium aduenientem hoſtem

uelut fixæ arbores opperiuntur. Hactenus eſt græca deſcriptio. Verum uirgiliana Bitiam & padarum portam ultro recludere facit oblaturos hoſti quod pro uoto quærebãt: ut õpos caſtrorũ fieret p hoc futurus in hoſtiũ poteſtate. Et geminos heroas mõ turres uocat: mõ deſcribit luce criſtaꝝ coruſcos. Nec arboꝝ ut ille ſimilitudinẽ ꝑtermiſit ſed uberius eã pulchriuſq; deſcripſit. Nec hoc negaueri cultius a Marõe ꝑlatũ.

Olli dura quies oculos & fereus urget
Somnus in æternam clauduntur lumina noctem:
ὣς ο μεν αυθι πεσων κοιμησατο χαλκεον υπνον
In aliquibus par pœne ſplendor amborum eſt: uti
Spargit rapida ungula rores
Sanguineos: mixtaq; cruor calcatur arena.

Et luce coruſcus ahena

Quærit pars ſemina flammæ
σπερματα πυρος
Indum ſanguineo ueluti uiolauerit oſtro
Si quis ebur.
ὡς δοτε τις ελεφαντα γυνη φοινικι μιηνη
Si tangere portus
Infandum caput ac terris adnare neceſſe eſt:
Et ſic fata iouis poſcunt: hic terminus hæret.
At bello audacis populi uexatus & armis
Finibus extoris: complexu auulſus iuli
Auxilium imploret: uideatq; indigna ſuorũ
Funera nec cũ ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem mediaq; inhumatus harena.
δος μη οδυσσα πτολιπορθιον οικαδι κεσθαι
αλλει οι μοιρεσι φιλουσε δεειν και ικεσθαι
οικον ευκτιμενον και εην ες πατριδα γαιαν
οψε κακως ελθοι ολεσας απο παντας εταιρους
νηος επαλλοτριης ευρη δεν πηματα οικω

Promiſſa circæ raduntur littora terræ:
Diues inacceſſos ibi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu: tectiſq; ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cædrum.
Arguto tenues percurrens pectine tellas.
ηαιεν ευπλοκαμοσ.την Δεν Δοθι τετ μεν εουσαν
πυρ μεν επεσ Χαροφιν πεΥα και ετ ο τηλοσε λερΔ αμ
κεΔρου τε ευκεατ οιο θυου τ ψανησον οΔωΔει
Δαιομενων η Δεν Δον αοΥΔιασουσο πιαλκη
ιςον εποιΧομενη Χρυσεικ κερκιΔυφαινεν
Mœonio regi quem ſerua lucinia furtim
Suſtulerat: uetitiſq; ad troiam miſerat armis

Ille autem expirans: non me quicunq; es inulto
Victor nec longum lætabere: te quoq; fata
Proſpectant paria: atq; eadem mox arua tenebis.
ουθην ουΔαυτοσ Δηρον βαιηι αλλατο ηΔη
αΥΧι παρεςηκε θανατοσ και μοιρα κραταιη
Χερσι Δαμεταχιληοσ αμυμονοσ αιακιΔαο
Ad quem ſubridens mixta mezentius ira:
Nunc morere aſt de me diuũ pater atq; hoium rex uiderit.
τον και τεθνηωτα προσυηΔα Διοσ αχιλλευσ
τεθναθι κηρα ΔεΥω τοτε Δεξομαι οπποτε κεν Δη
ζευσ εθελη τελεσαι ηΔα θανατοι θεοι αλλοι
Qualis ubi aut leporem aut cadenti corpore cygnum
Suſtulit alta petens pedibus iouis armiger uncis.
Quæſitum aut matri multis balantibus agnũ
Martius a ſtabulis rapuit lupus.
ωρμησεν Δε αλεισ ωςαιετοσ υψιπετηεις
οστεισι πεΔιον ΔεΔια νεφεων ερεβεννων
αρπαζων η αρνα μαλην ηπτωκα λαΥωον
Vndique clamor
Tollitur inuadunt & foſſas aggere complent:

Et quia non eſt erubeſcendum ſi minorem ſe Homero uel ipſe fateatur dicã in quibus mihi uiſus ſit gracilior auctor.
Tum caput orantis nequicq̃ & multa parentis
Dicere deturbat terræ: trũcumq; reliquit.

Hi duo uerſus de illo tranſlati ſunt:
η καὶ ὁ μεν μὶν εμελλε γενειου χέιρι παχέιη
αψαμενοσ λισσεσθαι ὁ δαυχενα μεσσον ελασσε
φασγανω αιξασ αποδαμβω κερσε τένοντε
φθεγγομενου δαρα του γε κάρα κονιησιν εμιχθη
Vide nimiã celeritatem ſaluo pondere: ad quã nõ potuit conatus Maronis accedere. In curruli certamine Homerus alterum currũ paululũ antecedẽtem & alterum poene coniunctum ſequendo qua luce ſignauit.
εκ δ᾽ επειθα
αιφηρηοι αδαο ποδωκεοσ εκφερον ιπποι
θασ δε μεθεξεφερον διομηδεοσ αρσενεσ ιπποι
τρωιοι ουδεθι πολλον ανευθεσαν αλλα μαλ εγγυσ
αιει γαρ διφρου επιβησομενοισιν εικθην
πνοιηι δευμηλοιο μεταφρενον ευρε εω μω
θερμετ επαυτω γαρ κεφαλασ καταθεντε πετεσθην
Humeſcunt ſpumis flatuq; ſequentum
Mirabilior eſt celeritas conſequentis priorem curſu pedum apud eũdem uatem
ιχνια θυπτε ποδεσσι παροσ κονιν αμφι χυθηναι
Eſt autem huius uerſus hic ſenſus. Si per ſolũ puluerẽ forte curatur: ubi pes fuerit de terra a currente ſublatus ueſtigium ſine dubio ſignatũ uidet᷑: & tñ celerius cogitatiõe puluis qui ictu pedis fuerat excuſſus ueſtigio ſuperfunditur. Ait. n. diuinus poeta: ita proximum fuiſſe qui ſequebatur: ut occuparet antecedentis ueſtigium anteq̃ puluis ei ſuperfunderet᷑. At hic uidet᷑ idem ſignificare cupiens quod ait: Calcemq; terit iam calcediores Vide & in hoc Homeri cultum η και ανακλιν θεισ πεσεν υπτιοσ.
Iſte ait: Ceruicem inflexam poſuit
Hos quoq; uerſus (ſi uidetur) comparemus.
ἁρματα δ αλλοτε μεν χθονι πιλνατο πουλυβοτειρη
αλλοτε δ αιξασκε μετηορα
Iamq; humilis iamq; ætati ſublime uidetur
Aera per tenerum ferri.
πασσων δ υπερ η γε καρη εχειν δε μετωπα
Gradienſq; deas ſuperem net omnes:
εσ πετε νυν μοι μουσαι ολυμπια δω ματ εχουσαι
υμειο γαρ θεαι αςε παρεςεοε παντα
Et meminiſtis enim diuæ: & memorare poteſtis.

Clamores ſimul horrendos ad ſydera tollit
Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram
Taurus: & incertam excuſſit ceruice ſecurim.
Inſpecto hic utriuſq; filo quãtam diſtantiam deprehendes. Sed nec hoc minus eleganter:

quod de tauro ad ſacrificium tracto loquens meminit & Apollinis: ſed Neptuni meminit. Dis autem duobus præcipuæ rem diuinam fieri tauro teſtis eſt ipſe Virgilius.
Taurum neptuno taurū tibi pulcher apollo.
η υθε πυρ αιδηλον επιφλεγει ασπεθον ὕλην
ουρεοσ εν κορίφησ εκαθεν δε φαι νεθαι αυγη
ως δοθε χειμαρροι ποθα μοι καθορεσφι ρεονθες
ες μισγαγγειαν συμβαλλεθον ομβριμόν υδωρ
κρουνων εκ μεγαλων κοιλης ενδε χαραδρης
των δε τε τηλοσε δούπον εν ορεσιν εκλυε ποιμην
In ſegetem ueluti cum flamma furentibus auſtris
Incidit: aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros: ſternit ſata læta boumq; labores
Præcipiteſq; trahit ſiluas ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de uertice paſtor.
Et duas parabolas temerauit: ut unam faceret: trahens hic ignem inde torrentem & dignitatem neutris impleuit.
ως δανε μοι δυω ποντον ορίνετον ιχθυοεντο
βορεησ και κα: ζεφυροσ τωτε θρηκηθεν αητον
ελθον τεξαπινης αμυδισ δε τε κυμα κελαινον
κορθυεται πολλον δε παρεξ αλαφυκοσ εχευαν
Aduerſi rupto ceu quondam turbine uenti
Confligunt zephyruſq; notuſq; & lætus eois
Eurus equis: ſtridunt ſiluæ: ſæuitq; tridenti
Spumeus atq; imo nereus ciet æquora fundo.
Demet huic uitium quod ſuperius incurrit: de duobus græcis parabolis unam dilucidius conſtruendo.
τοισιν δικμενον ουρον ιει εκαεργοσ απολλων
Proſequitur ſurgens a puppi uentus euntis.
Quod nr̄ dixit ικμενον: nr̄ ait: Surgēs a puppi ſatis decore.
Sed extollūt epithea quæ tot & ſic apta uēto nr̄ impoſuit.
συν δε δύω μαρψασ ωσε σκύλακασ ποτι γαίη
κοπτε κ δε γκεφαλοσ χαμαδισ ρεε δευε δε γαιαν
τουσ δε διαμελιςι ταμων ωπλισσατο δορπον
ησθιε δωσε λεων ορεσιτροφοσ ουδ απελειπεν
εγκατα τε σαρκασ ε και οσεα μυελοεντα
Viſceribus miſerorum & ſanguine ueſcitur atro:
Vidi egomet duo de numero cum corpora noſtro
Præhenſa manu magna medio reſupinus in antro Frāgeret ad ſaxum: Narrationem facti nudam & breuem Maro poſuit. Cōtra Homerus πάθον miſcuit: & dolore narrandi inuidiam crudelitatis æquauit.
την δε μετιφι μεδιαμ αλωηοσ παρακοιτιν
εισιδον η δη φασκε ποσειδάωνι μιγηναι
και ρετεκεν δυο παιδε μινυθαλιω δε γενεσθην
ωτον τ αν τι θεον τηλεκ λειτοντε φιαλτην
τους δη μηκισουσ θρεψε ζειδωροσ αρουρα

καί πολυ καλλίστους μέτα γε κλιτόν ωρίωνα
εν νεοροι γαρτοι γε και εννεα πηχεεσ ησαν
ευροσ αταρμηκοσ γενεσθην ενεοργυιοι
οσ και αθανατοισιν απειλητην ενολυμπω
φυλοπιδα στησειν πολυαικοσ πολεμοιο
οσσαν επολυμπω μεμασαν θεμεν αυτ αρ επόσση
πηλιον είνοσι φυλλον ινουρανοσ αμβατοσ ειη

Hinc & aliodas geminos immania uidi Corpora: qui manibus magnū reſcindere cælum Aggreſſi: ſuperiuſq; iouem detrudere regnis. Homerus magnitudinem corporū alte lateq; dimenſus eſt: & uerborū ambitu mēbra depinxit. Veſter ait imania corpa nihilq; ulterius adiecit menſurarum noīa non auſus attingere. Ille de cōſtruendis mōtibus conatum inſanæ molitionis expreſſit. Hic aggreſſus reſcindere dixiſſe conatus eſt cælum. Poſtremo locum loco ſi compares: pudendā inuenies differentiam.

ως δοτεν αιγιαλω πολυιχει κυματαλασσησ
ορν τεπασσυτερον ζεφυρον υποκινησαντος
ποντω μεντα πρωτα κορυσσεται αυταρ επειτα
χερσω φηγνυμενον μεγαλα βρεμει αμφι δε τακράσ
κυρτον εον κορυφουται αποπτυει δαλος αχνην

Fluctus uti primo cœpit cum albeſcere ponto: Paulatim ſeſe tollit mare: & altius undas Erigit: inde imo conſurgit ad æthera fundo Ille cum marino motu & littoris fluctus ab initio deſcribit: hoc iſte præteruolat. Deinde quod ait ille.

ποντω μεν ταπρωτια κορυσσεθαι

Maro ad hoc uertit Paulatim ſeſe tollit mare. Ille fluctus incremento ſuo ait ſublime curuatos littoribus illidi: & aſpergine collectæ ſordis expuere: quod nulla expreſſius pictura ſignaret. Veſter mare a fundo ad æthera uſq; perducit. Dixerat: idq; ratum ſtygii per flumina fratris Per pice torrentis atraque uòragine ripas Annuit: & totum nutu tremefecit olympum.

η καί κυανεησιν επ οφρυσι νευσε κρονίων
αμβροσίαι δαραχαι ται επερρωσαντο ανάκτοσ
κρατοσ απαθανάτοιο μεγαν δε λελιξεν ολυμπον

Phidias cum Iouem olympium fingeret: interrogatus de quo exemplo diuinam imitaretur effigiem: reſpondit archetypum Iouis in his ſe tribus Homeri uerſibus inueniſſe. Nam de ſuperciliis & crinibus totum ſe Iouis uultum collegiſſe: quod utrunq; uidetis a Virgilio prætermiſſum. Sane cōcuſſum olympū nutus maieſtate nō tacuit. Iuſiurandum uero ex alio Homeri loco ſumpſit: ut tranſlationis ſterilitas hac adiectione compenſaretur. Ora puer prima ſignans intonſa iuuenta Prætermiſſa gratia incipientis pubertatis minus gratam fecit latinam deſcriptionem.

ωσ δοταν ευτε κυνεσσι και ανδρασι θηρευτησι
καπριοσ ηε λεων στρεφεθαι σθενεϊ βλεμεαίνων
οι δε τε πυργηδον σφεας αυτουσ αρτυναντεσ
αντιοι ις ανθαι και ακοντιζουσι θαμειασ
αιχμασ εκ χειρων τον δου ποτε κυδαλιμον κηρ
ταρβει οι δε φοβειθαι αγηνορηη δε μιν εκτα
ταρφεα τε στρεφεθαι στιχασ ανδρων πειρητιζων
οππη τ ιθυση τη θεικουσι στιχεσ ανδρων.

Vt fera: quæ denſa uenantum ſepta corona Contra tela furit: ſeſeq; haud neſcia morti Iniicit & ſaltu ſupra uenabula fertur. Videtis in auguſtum latinam parabolā ſic eē cō tractam: ut nihil poſſit eſſe ieiunius? græcā contra & uerborū & rerū copia pompam ueræ uenationis impleſſe? In tanta ergo differentia pœne erubeſcendum eſt cōparare.

φραξανθες δορυ δουρι σακοσ σακει προθελυμνων
ασπισ δαρασπι δερει δε κορυσ κορυν ανερα δ ανηρ

Haud aliter troianæ acies: acieſq; latinæ Concurrunt: hæret pedi pes denſuſq; uiro uir Quanta ſit differentia utriuſq; loci: lectori æſtimandum relinquo.

ορνισ γαρ σφιν επηλθε περησεμεναι μεμαωσιν
αιετοσ υψιπετησ επαριστερα λαον εεργων
φοινηεντα δρακοντα φερων ονυχεσσι πελωρον
ζωον εθ ασπαιροντα και ουπω ληθετο χαρμησ
κοψε γαρ αυτον εχοντα κατα στηθοσ παρα δειρην
ιδνωθεισ οπισω ο δ απο εθεν ηκε χαμαζε
αλγησασ οδυνησι μεσω δ ενι καββαλ ομιλω
αυτοσ δε κλαγξασ πετετο πνοιησ ανεμοιο

Vtq; uolans alte raptum cum fulua draconē Fert aquila. implicuitq; pedes: atq; unguibus hæſit. Sautius at ſerpens ſinuoſa uolumina uerſat. Arrectiſq; horret ſquamis & ſibilat ore Arduus inſurgens: illa haud minus urget obunco Luctantem roſtro: ſimul æthera uerberat alis. Virgilius ſolam aquilæ prædā infert: nec homericæ aquilæ omē aduertit: quæ & ſiniſtra ueniens uincentium prohibebat acceſſum. & accepto a captiuo ſerpente morſu prædā dolore deiecit: factoq; tripudio ſoliſtimo cum clamore dolorē teſtante pteruolat qbus oībus uictoriæ præuaricatio ſignificabat. His pter miſſis q̄ aīam parabolę dabant: uelut exanime in latinis uerſibus corpus remāſit. Parua metu primo mox ſeſe attollit ī auras: Ingrediturq; ſolū: & caput īter nubila cōdit.

η τ ολιγη μεν πρωτα κορυσσεται αυταρ επειτα
ουρανω εστηριξε καρη επι χθονι βαινει

Homerus εριν: hoc eſt contentionem a paruo dixit incidere: & poſtea incrementum cælum uſq; ſubcreſcere Hoc idem Maro de fama dixit ſed incongrue. Neq;.n. æqua ſunt argumenta contentionis & famæ. quia contentio.

de cōparatione cōtētionis & famæ

& ſi uſq; ad mutuas uaſtatões ac bella pceſſerit: adhuc cōtentio eſt: & manet ipſa quæ creuit. Fama uero cū in imenſum prodit: fama eſſe iam deſint: & fit notio rei iā cognitæ. Quis.n. iā famā uocet: cū res aliqua a terra in cęlū nota ſit? Deinde nec ipſam hypbolē potuit æquare. Ille cælum dixit: hic auras & nubila. Hæc aūt rō fuit non æquandi oīa quæ ab auctore tranſcripſit: q̄ in oī operis ſui parte alicuius homerici loci imitationem uolebat inſerere: nec tamen humanis uiribus illam diuinitatem ubiq; æquare ut in illo loco quem uolo oium noſtrum iudicio in cōmune penſari. Minerua Diomedi ſuo pugnanti dumtaxat flammarum addidit ardorem: & inter hoſtium cædes fulgor capitis uel armorum pro milite minatur.

δαι εοι εκ κορυθοσ τε και ασπιδοσ ακαματον πυρ
αστερο πωρινω εναλιγκιον οστε μαλιστα

λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο
τοῖόν οἱ πῦρ δαῖεν ἀπὸ κρατός τε καὶ ὤμων

Hoc miratus ſupra modum Virgilius imodice eſt uſus. Modo.n.ita de turno ait. Tremunt ſub uertice criſtæ Sanguineæ: clypeoqʒ micantia fulmina mittunt. Modo idem poni de Aenea. Ardet apex capiti criſtiſqʒ ac uertice flamma Funditur & uaſtos umbo uomit æreus ignes: Quod qua importune poſitum ſit: hinc apparet ꝙ necdũ pugnabat Aeneas ſed tantum in naui ueniens apparebat. Alio loco: Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram Suſtinet: ætneos efflantem faucibus ignes. Quid quod Aeneas recens allatis a Vulcano & in terra poſitis miratur Terribilem criſtis galleã flammaſqʒ mouentem. Vultis aliã fruendi auiditatem uidere loci huius: cuius ſupra meminimus fulgore correptus? Seruo uoluit loquenti Ioui aſſignare parem reuerentiam: Nam cũ & in primo uolumine: & in.iiii. & in.ix. loquit̃ quædam Iuppiter ſine tumultu. Deniqʒ poſt iunonis & ueneris iurgiũ infit eo dicente. Deum domus alta ſileſcit: & tremefacta ſolo tellus. ſilet arduus æther. Tum zephyri poſuere: præmit placida æquora pontus: tanq̃ non idem ſit qui locutus ſit paulo ante ſine ullo mundi totius obſequio. Similis oportunitas eſt in eiuſdẽ Iouis lance quã ex illo loco ſumpſit.

καὶ τότε δὴ χρύσεα πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα
ἐν δ᾽ ἐτίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο
τὴν μὲν Ἀχιλλῆος τὴν δ᾽ Ἕκτορος ἱπποδάμοιο
ἕλκε δὲ μέσσα λαβών ῥέπε δ᾽ Ἕκτορος αἴσιμον ἦμαρ
ᾤχετο δ᾽ εἰς Ἀΐδαο λίπεν δέ ἑ Φοῖβος Ἀπόλλων

Virgilius nimium Homeri ęmulator

Nam cum iam de Turno prædixiſſet Iuno.
Nunc iuuenem imparibus uideo concurrere ſatis:
Parcarũqʒ dies & lux inimica propinquat.
Manifeſtumqʒ eſſet: Turnum utiqʒ periturum: ſero tamen.
Iuppiter ipſe duas æquato examine lances.
Suſtinet: & fata imponit diuerſa duorum.

Sed hæc & alia ignoſcenda Virgilio: qui ſtudii circa Homerũ nimietate excedit modum. Et re uera non poterat non in aliquibus minor uideri qui per oẽm poeſim ſuam hoc uno eſt præcipue uſus archetypo: Acriter.n.in Homerũ oculos intendit: ut æmularetur eius non mõ magnitudinem: ſed ſimplicitatem & præſentiã orõnis & tacitam maieſtatẽ. Hinc diuerſarũ inter heroas ſuos perſonaꝝ uaria magnificatio: hinc deorũ interpoſitio hinc auctoritas fabuloſorũ: hinc affectuum naturalis expreſſio: hinc monumentoꝝ perſecutio: hinc parabolarũ exaggeratio: hinc torrentis orationis ſonitus: hinc rerum ſingularum cum ſplendore faſtigium: Adeo aũt Virgilio Homeri dulcis imitatio eſt: ut & in uerſibus uitia quæ a nonnullis imperite reprehenduntur: imitatus ſit: eos dico quos græci uocant.

Quos hic quoqʒ homericum ſtilum approbans non refugit: ut ſunt apud ipſum acephali: arietat in portas: parietibus textũ cæcis iter: & ſimilia Vt eſt qui in medio uerſu breues ſyllabas pro longis habent. Et duros obice poſtes. Conſilium ipſe pater & magna incepta latinus Syllabæ longiores ſunt Quin protinus oĩa uulcano decoquit humorem. Et ſpumas miſcent argenti ac ſulphura. Et arbutus horrida. Sunt apud Homerũ uerſus uulſis aeraſis ſimiles & nihil differentes ab uſu loquẽdi. Hos quoqʒ tanq̃ heroicæ incomptos adamauit.

Omnis

Omnia uincit amor: & nos cedamus amori.
Nudus in ignota palinure iacebis arena.
Sunt amœnæ repetitiones. quas non fugit.
Pan etiam arcadia mecum ſi iudice certet:
Pan etiam arcadia dicat ſe iudice uictum.

Homerica quoq; epitheta quantũ ſit admirat' imitando confeſſus eſt: & mille talium uocabuloꝝ: quibus uelut ſyderibus micat diuini carminis uariata maieſtas. Ad hæc a ueſtro rñdetur. Male ſuada fames. Aurichomos ctumen geminus briareus. Adde & fumigeram noctẽ: & quicqd in ſingulis pœne uerſibus diligens lector agnoſcit. Sæpe Homerus internarrãdum uelut ad aliquẽ dirigit orõnem. Nec hoc Virgilius omiſit. Migrantes cernas: totaq; ex urbe ruentes. Totumq; inſtructo marte uideres Feruere leucaten. Et pelago credas innare reuulſas Cycladas. Et ſtudio in caſſum uideas geſtire lauandi. Itẽ diuinus ille uates res uel paulo uel multo ante tranſactas oportune ad narrationis ſuæ ſeriem reuocat: ut & hiſtoricũ ſtilum uitet non per ordinem dirigẽdo quæ geſta ſunt: nec tamẽ præteritorum nobis noticiam ſubtrahat. Theben aſiæ ciuitatem aliaſq; plurimas Achilles anteq̃ iraſceret' euerterat. Sed Homeri opus ab Achillis ira ſumpſit exordium. Ne igitur ignoraremus: quæ prius geſta ſunt ſit eorum tempeſtiua narratio. Item ignoraremus: quo duce claſſis græcorum ignotum; ſibi troiæ littus inuenerit: cum de Calchante quæreretur ait:

και νηεσσ η γησατα χαιων ιλιον εισω
ην δια μαντοσυνην την οι πορεφοιβος ἀπολλων

Et ipſe Calchas narrat omẽ qd' græcis nauigãtibus de ſerpẽte paſſeꝝ populatore cõtigerit. Ex quo denunciatũ eſt exercitũ annos decẽ in hoſtico futuꝝ. Alio loco ſenex idẽ ut referendis fabulis amica & loquax ætas res refert uetuſtas.

& ſequẽtia. Virgilius oẽ hoc genus pulcherrime æmulatus eſt. nã memini heſionæ uiſentẽ regna ſororis Laumedontiadẽ priamũ. Et atq; equidẽ memini teucrũ ſidona uenire. Et Qualis eram cũ primã aciem preneſte ſub ipſa Straui. Et de futuro uel pœna Caci tota narratio nec uetuſtiſſima tacuit: quin & ipſa noticiæ noſtræ auctoris ſui imitator ingereret. Nãq; ferũt luctu cygnum phœtontis amati: & ſimilia. Vbi uero enumerant' auxilia: quæ græci catalogũ uocãt: eundẽ auctorẽ ſuũ conatus imitari: in nonnullis paululũ a grauitate homerica deuiauit. Primũ q; Homerus ꝑtermiſſis athenis ac lacedæmoniis uel ipſis micęnis: unde erat rector exercitus: boetiã in catalogi ſui capite locauit nõ ob loci aliquã dignitatẽ: ſed notiſſimũ ꝓmontoriũ ad exordiũ ſibi enumeratõis elegit. Vnde ꝓgrediens mõ mediterranea: mõ maritima iuncta deſcribit. Inde rurſus ad utrũq; ſitũ cohærentiũ locoꝝ diſciplina deſcribentis uelut iter agẽtis accedit. Nec ullo ſaltu cohęrentiã regionũ in libro ſuo hiare ꝑmittit: ſed hoc hiãdi more ꝓcedẽs redit unde digreſſus eſt: & ita finit' qcqd enumeratio eius amplectit'. Cõtra Virgilius nullũ in cõmemorãdis regiõibus ordinẽ ſeruat: ſed locoꝝ ſeriẽ ſaltibus lacerat.

Adducit primũ cluſio & coſis Maſſicum. Abas hũc ſequit᷑: manu populoniæ iluæq; comitatus. Poſt hos Aſilam miſeræ piſæ. Quæ in q̃ longinqua ſint hetruriæ parte no tius eſt: q̃ ut annotandũ ſit. Inde mox redit cęrete & pyrgos & grauiſcas loca urbi ꝓxi ma: qbus ducẽ Aſturẽ dedit. Hinc rapit illũ Cygnus liguriã Ocnus mantuã. Sed ne in catalogo auxiliorũ Turni: ſi uelis ſitũ locoꝝ mente ꝑcurrere: inuenies illũ continen tiã regionũ ſecutũ. Deinde Homerus oẽs quos in catalogo enumerat: ẽt pugnantes uel ꝓſpera uel ſiniſtra ſorte cõmemorat. Et cũ uult dicere occiſos quos catalogo nõ in ſeruit: non hoĩs ſed multitudinis nomẽ inducit. Et quotiẽs multã necẽ ſignificare uult meſſem hoĩum factã dicit: nulli certũ nomẽ facile extra catalogum uel addẽs in acie uel detrahẽs. Sed Maro noſter anxietatẽ huius obſeruatõis omiſit. Nã & in catalogo noĩatos præterit in bello: & alios noĩat ante non dictos. Sub Maſſico duce mille ma nus iuuenũ ueniſſe dixit: qui mœnia cluſi quiq; coſas liquere. Deinde Turnus naui fu git qua rex cluſinis aduectus oſinius oris: quem Oſiniũ nunquã ante noĩauit. Et nũc ineptũ eſt: regẽ ſub Maſſico militare. Præterea nec Maſſicus nec Oſinius in bello pœ nitus apparẽt: ſed & illi quos dicit: fortẽq; gyã fortemq; ſergeſtũ. Pulcher quoq;. Equi culus & mauortius hæmon & fortiſſimus. Vmbro & Vrbius hippolyti ꝓles pulcher rima bello nullũ locũ interpugnantiũ agmina uel glorioſa uel turpi cõmemoratione meruerũt. Aſtur: itẽq; Cupauo: & Cygnus inſignis Cygni Phætontiſq; fabulis nullã pugnæ operã præſtãt: cũ Aleſus & Sacrator ignotiſſimi pugnẽt: & Atinas ante nõ di ctus. Deinde ĩ his quos noĩat fit ſępe apud ipſũ incauta cõfuſio. In nono Corinęũ ſter nit Aſilas. Deĩde in duodecĩ. Ebuſum Corinæus ĩterficit Obuius ambuſtũ torretẽ co rinæus ab ara Corripit: ut uenięti ebuſo plagãq; ferẽti Occupat os. Sic & Numã quẽ Niſus occidit: poſtea Aeneas perſequit᷑ fortẽq; Numã. Camertẽ in decẽ. Aeneas ſter nit. At in. xii. uturna formã aſſimulata camerti. Clorea ĩ undecim occidit Camilla: in duodecim. Turnus. Plinurus Iaſides & Iapix Iaſides. Quæro an fratres ſint. Hyrta cides eſt Hippocon: & rurſus Hyrtacides Corinæũ ſternit Aſilas. Sed potuerũt duo unũ nomẽ habuiſſe. Vbi ẽ illa ĩ his caſibꝰ Hõeri cautio: apud quẽ cũ duo Aiaces ſint mõ dicit λοκρων δη υεμονευε οιληοσ ταχυσ αια mõ ελαμωνιοσ αιασ. Itẽ alibi

Nec definit: quos iungit noĩe inſignibus ſeparare: ne cogatur lector ſuſpitiones de ua rietate appellationis agitare. Deinde in catalogo ſuo curauit Virgilius uitare faſtidiũ quod Homerus alia rõne nõ cauit eadẽ figura ſæpe repetita. Hic aũt uariat: uelut de decus aut crimẽ uitãs repetitionẽ. Primus init bellũ tyrrhenis aſper ab oris: filius huic iuxta lauſus. Poſt hos inſignẽ fama ꝑ gramina currũ: Tũ gemini fratres: nec ꝑneſtine fundator. At Meſappus equũ domitor. Ecce ſabinoꝝ priſco de ſanguine. Hic agamẽ nonios. Et te montoſe. Quin & marubia uenit de gente ſacerdos. Ibat & hyppolyti ꝓ les has copias fortaſſe putat aliqs diuinæ illi ſumplicitati pręferendas. Sed neſcio quõ Homerũ repetitio illa unice decet. Et eſt genio antiq poetæ digna enumerationiq; cõ ueniens. ꝙ in loco mera noĩa relaturus nõ incuruauit ſe neq; minute torſit: deducẽdo ſtilũ ꝑ ſingulorũ uarietates: ſed ſtat in conſuetudine percenſentiũ tanq̃ per aciẽ diſpoſi tos enumerãs. Quod non aliis q̃ numerorũ fit uocabulis. Et tamen egregie ubi opor tet de noĩbus ducum uariat.

Illam uero enumeratiõis congeſtionẽ apud Homerũ Maro admiratus ita exp̃ſſit: ut pœne eum dixerim elegantius tranſtuliſſe.

Et ſimilia. Ad quod exemplum illa uirgiliana ſunt.
Agmina denſentur campis: argiuaq; pubes
Aruncæq; manus rutuli ueteresq; ſicani
Et ſacranæ acies & picti ſcuta labici.
Qui ſaltus tyberine tuos ſacrũq; numici
Littus arant: rutuloſq; exercent uomere colles
Circæumq; iugum: quis iuppiter anxuris aruis
Pręſidet: & cętera. Vterq; i catalogo ſuo poſt difficiliũ rerꝫ uel noĩum narrationẽ ĩſert fabulã uerſibus amœnioribus: ut lectoris aĩus recreet᷑. Homerus iter enumerãdã regionẽ & urbiũ noĩa facit locũ famulis. quæ horrorẽ ſacietatis excludant.

Et reliqua: quibus protraxit iocunditatẽ. Virgilius in hoc ſecutus auctorem in priore catalogo mõ de auentino modo de Hippolyto fabulat᷑. In ſecundo cygnus ei fabula eſt: & ſic amœnitas intertexta faſtidio narrationũ medetur. In oĩbus uero georgicoꝝ libris hoc idem ſumma cum elegantia fecit. Nam poſt præcepta quæ natura res dura eſt: ut legentis aĩum uel auditum nouaret: ſingulos libros uel acciti extrinſecus argumenti interpoſitione concluſit: primum de ſignis tempeſtatum: de laudatione ruſticæ uitæ ſecundum: & tertius deſinit in peſtilentiam pecorum. quarti finis eſt de Orpheo & Ariſteo nõ ocioſa narratio. Ita in omni opere Maronis homerica lucet imitatio. Homerus oẽm poeſim ſuam ita ſententiis farſit: ut ſingula eius ἀποφθέγματα uice prouerbiorum in omnium ore ſungantur.

Et alia innumerabilia quæ ſententialiter proferunť. Nec hæc apud Virgilium fruſtra deſideraueris. Non oīa poſſumus oēs. Oīa uincit amor. Labor improbus oīa uincit.
Sententię Virgilii Vſq; adeo ne mori miſerū eſt: Stat ſua cuiq; dies. Dolus an uirtus qs in hoſte reqret: Et qd quæq; ferat regio: & qd quæq; recuſet. Auri ſacra fames. Et ne obtundam nota referendo: mille ſnīarum talium aut in ore ſunt ſingulorū: aut obuiæ intentioni legentis occurrūt. In nōnullis ab homerica ſecta Haud ſcio caſu ne an ſpōte diſcis fortunā: Homerus neſcire maluit: & ſoli decreto quā μοῖραν uocat oīa regēda cōmittit: adeo ut hoc uocabulū τυχη in nulla parte homerici uoluminis nomineť. Contra Virgiliꝰ non ſolū nouit & meminit: ſed omnipotētiam quoq; eidem tribuit: quā & philoſophi qui eam noīant: nihil ſua ui poſſe ſed decreti: ſiue prouidentiæ miniſtrā eſſe uoluerūt. Et in fabulis ſeu in hiſtoriis nōnūq̄ idem facit. Aegeo apud Homerū auxilio eſt Ioui. Hunc contra Iouē armant uerſus Maronis. Eumedes. Dolonis proles bello pręclara animo manibuſq; parentē refert: cum apud Homerū dolo imbellis ſit: Nullā cōmemorationē de iudicio Paridis Homerus admittit. Idem uates Ganymedē non ut Iunonis pellicem a Ioue raptū: ſed Ioui aliū peculorum miniſtrū in cælū a diis aſcitum fert uelut decorū. Virgilius tantam deā quod cuius de honeſtis fœminæ deforme eſt: uelut ſpecie uictam Paride iudicāte doluiſſe: & pp catamiti pellicatum totā gentem eius uexaſſe cōmemorat. Interdū ſic auctorē ſuum diſſimulanter imitatur: ut loci īde deſcripti ſolā diſpoſitionē mutet: & faciat uelut aliud uideri. Homerus ingenti ſpiritu ex pturbatōe terræ ipſum Ditē patrē territū pſilere & exclamare quodāmō facit.

Hoc maro non narrationis: ſed parabolæ loco poſuit: ut aliud eſſe uideretur: Nō ſecus ac ſi qua penitꝰ ui terra dehiſcens Infernas reſeret ſedes & regna recludat Pallida diis inuiſa. ſuperq; imane barathrum Cernať: trepidentq; īmiſſo lum ne manes. Hoc quoq; ſimulādo ſurripuit. Nam cū ille dixiſſet deos ſine labore uiuere. θεοὶ ῥεῖα ζώοντες: Hoc idē dixit occultiſſime: Dii iouis in tectis irā miſeranť inanē Amborꝫ: & tātos mortalibus eſſe labores. qbus ipſi ſcilicet carent. Quid Virgilio cōtulerit Homerus:

rus: hinc maxime liquet: ꝙ ubi reꝝ neceſſitas exegit a Marone diſpoſitionē incohādi belli: quā non habuit Homerus: quippe qui Achillis irā exordiū ſibi fecerit: quæ decimo demū belli anno contigerit: laborauit ad rei nouæ partū: ceruum fortuito ſaucium fecit cām tumultus. Sed ubi uidit hoc leue nimiſq; puerile: dolorem auxit agreſtium: ut ĩpetus eoꝝ ſufficeret ad bellū. Sed nec ſeruos Latini & maxime ſtabulo regio curantes atq; ideo qd fœderis cum troianis Latinus iecerit: ex muneribus equoꝝ & currus iugalis non ignorantes: bellū generis domini oportebat tñ ferre. Quid igiť deoꝝ maxima deduciť e cælo & maxima furiaꝝ de tartaris aſſciſciť. Sparguntur angues uelut in ſcæna parturiētes furorē. Regina nō ſolū de penetralibus reuerētię matronalis educiť: ſed & per urbē mediā cogiť facere diſcurſus. Nec hoc contenta ſiluas petit accitis reliquis matribus in ſocietatē furoris Bacchiať chorus quondā pudicus & orgia inſana celebrāť. Quid plura? maluiſſem Maronē & in hac parte apud auctorē ſuū uel apud quēlibet græcorū aliū qđ ſequereť habuiſſe. Alium nō fruſtra dixi: quia non de unius racemis uindemiā ſibi fecit: ſed bene in rē ſuā uertit quicqd ubicūq; ĩuenit imitandū: adeo ut de argonauticoꝝ quarto quoꝝ ſcriptor eſt. Apollonius librum æneidos ſuæ quartū totum pene formauerit: ad Didonē uel Aeneā amatoriā continentiā Medeę circa Iaſonē transferendo: qđ ita elegātius auctore digeſſit: ut fabula laſciuientis Didonis: quā falſam nouit uniuerſitas: ꝑ tot tñ ſæcula ſpeciē ueritatis obtineat: & ita pro uero per ora oīum uolitet: ut pictores fictoreſq; qui figmētis licioꝝ cōtextas imitanť effigies: hac materia uel maxime in efficiēdis ſimulacris tanq̃ unico argumento decoris utunť: nec minus hiſtrionū perpetuis & geſtibus & cantibus celebrať. Tantū ualuit pulchritudo narrādi: ut oēs phœniſſæ caſtitatis cōſcii: nec ignari manū ſibi inieciſſe reginā ne patereť damnū pudoris: cōniueant tñ fabulæ: & intra cōſcientiā ueri fidē fremētes malint ꝓ uero celebrari: qđ pictoribus humanis dulcedo fingentis infudit. Videamus utrū attingerit & pindarū: quē flaccus imitationi inacceſſum fateť. Et minuta quidē atq; rorantia q̃ inde ſubtraxit: relinquo. Vnū uero locū: quē tentauit ex integro pœne tranſcribere: uolo cōmunicare uobiſcū: qa dignus eſt: ut eū uelimus altius intueri. Cū pindari carmen quod de natura atq; flagrantia montis ætne cōpoſitum eſt: æmulari uellet: eiuſmodi ſnias & uerba molitus eſt: ut Pindaro quoq; ipſo qui nimis opima & pingui facūdia exiſtimatus eſt: inſolētior hoc quidem in loco tumidiorq; ſit. Atq; uti uoſmetipſos eius quod dico arbitros faciam: carmen Pindari quod eſt ſuper monte ætna quantulum mihi eſt memoriæ dicam.

Quartus æneidos ſumptus apollonio argonauticoꝝ ſcriptore. Sūma laus. iiii. lib.

De mōte ætna iuxta imitationem Pindari

κίων δουρανία σύνεκει νιφοεσσαίτ να πανέτεσ χιονοσ οξειάσ τιθηνα τισά ἐρεύγονται απλατου πυροσ αγνοταται εκ μυχων πηγαι ποταμοι δά μεραισι μεν προχεοντι ροον καπνου αίθωνοσ αλλεν ορφναισι πέτρασ φοινισσα κυλινδαμενα φλοξεσ βαθειαν φερει ποντου πλακα γυν παταγω κειηό δαφαιζοιο κρουνουσ ερπετον δεινο τάτουσ ανα πεμπει.

Audite nunc Virgi. uerſus: ut inchoaſſe eum uerius q̃ perfeciſſe dicatis.

Portus ab acceſſu uentorum immotus: & ingens
Ipſe: ſed horrificis iuxta tonat ætna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo & candente fauilla:
Attollitq; globos flammarum: & ſydera lambit.
Interdū ſcopulos auulſaq; uiſcera montis.
Erigit eructans: liquefactaq; ſaxa ſub auras

Cum gemitu glomerat: fundoq; exæſtuat imo.

In principio Pindarus ueritati obſcurus dixit quod res erat: quodq; illic oculis dephen
ditur interdiu fumare ętnam noctu flāmigare Virgilius aūt dum in ſtrepitu ſonituq;
uerborū conquirēdo laborat: utrunq; tp̄s nulla diſcretione facta confundit. Atq; ille
græcos quidem fontes imitatus ignes eructare: & fluere amnes fumi: & flammarum
fulua & tortuoſa uolumina in plagas maris ferre quaſi quoſdā igneos amnes luculen
te dixit. At hic ueſter atrā nubē turbine piceo & fauilla fumante ροον καπνου αιθωνα
interpretari uolēs craſſe & immodice congeſſit. globoſq; flāmaꝵ quod ille κρουνους
dixerat: duriter poſuit & ακυρωσ. Hoc uero inenarrabile eſt: q̄ nubē atrā fumare di-
xit turbine piceo & fauilla candente. Non. n. fumare ſolent neq; atra eſſe quæ ſunt can
dentia: niſi forte cādente dixit peruulgate & improprie pro feruenti non ꝓ relucenti.
Nam candens. ſ. a candore non a calore dictum. Quod aūt ſcopulos eructari & erig
eoſdēq; ipſos ſtatim liquefieri & gemere atq; glomerari ſub auras dixit: hoc nec a Pin
daro ſcriptum nec unq̄ fando auditū: & oīum quæ monſtra dicuntur: monſtruoſiſſi

De multis uocabulis græcis ſibi uſurpatis

mum eſt. Poſtremo graiæ linguæ q̄ ſe libenter addixerit: de crebris: quæ uſurpat uo-
cabulis æſtimate. Ditus Vlyxis Spelæa ferarum. Dædala tecta. Rhodopeiæ arces.
Altaq; panchea: atq; gæthæ atq; hebrus: & actias orithya. Et Thyas ubi audito ſti-
mulat trieterica baccho. Orgia. nocturnuſq; uocat clamore citheron. Et non tibi tyn
daridis facies inuiſa lacænæ. Et ferte ſimul fauniq; pedem dryadeſque puellæ. Et hinc
atq; hinc glomerantur oreades. Et pars pedibus plaudunt choreas. Et Mileſia uellera
nymphæ Carpebant hyaliſa tyro fucata colore. Et drunoq; xantoq; liceaq; phyllode
ceq;. Et Melite panopeæaq; uirgo: Neſę a ſpioq; thaliaq; cymodeceq;. Ealcandrū quę
haliumq; nœmonaq; prytaninq;. Et Amphion dircæus in attæo. Et Senior glauciq;
chorus inouſq; palæmon. Verſus eſt Parthenii: quo grammatico in græcis Virgilius
uſus eſt. Hic ait: Glauco & panopeæ & inoo melicerte: Et tritoneſq; citi immania ce-
te. Adeo autem & declinationibus græcis delectatur: ut Mneſthea dixerit pro Mne
ſtheum. Sicut ipſe alibi: Nec fratre Mneſtheo: Et pro Orpheo dicere maluerit Or-
phi græce declinando: ut Orphi caliopea lino formoſus apollo. Et uidimus o ciues
diomede. Et talium nominum accuſatiuus græcus eſt in e deſinēs. Nam ſiquis eum
putat latine dixiſſe Diomedem: ſanitas metri in uerſu deſiderabit̄. Deniq; omnia car
mina ſua græce maluit inſcribere bucolica georgica æneis: cuius nominis figuratio a
regula latinitatis aliena eſt. Sed de his hactenus quorum plura omnibus aliqua non
nullis romanorum nota ſunt. Ad alia uenio quæ de græcarum litterarum penetrali-

Multa tranſlata a uirgilio & ignoratur inde

bus eruta nullis cognita ſunt: niſi quæ græcam doctrinam diligenter hauſerunt. Fuit
enim hic poeta ut ſcrupuloſe & anxie: ita diſſimulanter: & quaſi clanculo doctus: ut
multa tranſtulerit: quæ unde tranſlata ſint difficile ſit cognitu. In exordio georgico-
rum poſuit hos uerſus.

Liber & alma ceres ueſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta:
Poculaq; inuentis acheloia miſcuit uuis.

Nihil in his uerſibus grāmaticoꝵ cohors diſcipulis ſuis ampliꝰ tradit: niſi illud opa
Cereris effectū: ut hoīes ab antiquo uictu deſiſterēt: & frumēto ꝓ glandibus uterēt̄.

De acheloo amne pro aqua

Libeꝵ uero uitis reptorē p̄ſtitiſſe humano potui uinū: cui aqua admiſceret̄. Cur aūt
acheloum amnē potiſſimū Virgilius: cū aquā uellet intelligi noīauit: nemo uel q̄rit:
uel oīno ſubeſſe aliquid eruditius ſuſpicatur. Nos id altius ſcrutati animaduertimus

doctum poetam antiquiſſimo℞ græcorum more(ſicut docebit auctoritas)elocutũ apud quos proprie in aquæ ſignificatione ponebatur achelous. Neq℥ id fruſtra: nam cauſa quoq℥ eius rei cũ cura relata eſt. Sed prius q̃ cãm propono. illud antiquo poeta teſte monſtrabo: hunc morẽ loquendi peruagatũ fuiſſe: ut acheloum ꝑ quis aqua dicerent. Ariſtophanes uet⁹ comicus in comœdiã cotalo ſic ait: Grauabor inquit uino cui aqua non fuiſſet admixta. i. mero. Cur autem ſic loqui ſoliti ſunt: Ephorus notiſſimus ſcriptor hiſtoria℞ libro ſecundo oſtẽdit his uerbis:

Poteſt ne lucidius oſtendi acheloum a græcis ueteribus pro quacunque aqua dici ſolitum. Vnde doctiſſime Virgilius ait uinum acheloo Liberum patrem miſcuiſſe. Ad quam rem & ſi ſatis teſtium eſt: cum Ariſtophãis comici & Ephori hiſtorici uerba prodiderimus: tamen ultra progrediemur. Didymus enim grammaticorum longe eruditiſſimus poſita cauſa: quam ſuperius Ephorus dixit: alteram quoque adiecit his uerbis:

Licet abunde iſta ſufficiãt ad ꝓbationẽ moris antiq: quo ita loquẽdi uſus fuit: ut achelous cõe oĩs aquæ nomẽ haberet: tñ his quoq℥ & Euripidis nobiliſſimi tragœdia℞ ſcriptoris addet auctoritas: quam idẽ Didymus grãmaticus in his libris quos τραγῳδουμένης λέξεως ſcripſit: poſuit his uerbis:

Sunt in libro. vii. illi uerſus: quibus hernici populi & eo℞ nobiliſſima ut tunc erat ciuitas anagnia enumerant. Quos diues anagnia paſcit:

Quos amaſene pater: non illis omnibus arma
Nec clypei curruſue ſonant: pars maxima glandis
Liuentis plumbi ſpargit pars ſpicula geſtat
Bina manu: fuluoſq℥ lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti: ueſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis: crudus tegit altera pero

Mos eundi in bellũ

Hunc morẽ in Italia fuiſſe. ut uno pede calciato altero nudo iretur ad bellũ: nuſq̃ ad huc qđ ſciam repperi: ſed eam græco℞ nõnullis conſuetudinẽ fuiſſe locupleti auctore iam palam faciã. In qua quidẽ re mirari eſt poetæ huius occultiſſimã diligentiam.

Pelaſgus Hernicus

Qui cum legiſſet hernicos quo℞ eſt anagnia: a pelaſgis oriundos appellatos quæ ita a pelaſgo quodam duce ſuo: qui Hernicus nominabat morẽ quẽ de ætolia legerat hernicis aſſignauit: q ſunt uetus colonia pelaſgo℞ & Hernicũ quidẽ hoĩem pelaſgũ ducẽ hernicis fuiſſe Iulius Higinus in lib. ii. urbiũ non paucis uerbis probat Morem uero ætolis fuiſſe uno tñmodo pede calciato in bellum ire: oſtendit clariſſimus Euripides ſcriptor tragicus. In cuius tragœdiæ quæ Meleager inſcribitur: nuncius inducitur deſcribens: quo quiſq℥ habitu fuerit ex ducibus: qui ad aprũ capiendũ conuenerant. In eo hi uerſus ſunt.

Animaduertitis diligẽtiſſime uerba Euripidis a Marone ſeruata. Ait. n. ille:

Et eundẽ pedem nudũ Virgilius quoq℥ dixit: Veſtigia nuda ſiniſtri inſtituere pedis. In qua quidem re quo uobis ſtudium noſtro℞ magis comprobetur: nõ reticebimus

rem pauciſſimis notā reprehenſum Euripidē ab ariſtotele:qui ignorantiā iſtud Euripidis fuiſſe contendit. Quod ne affirmē potius q̄ probem Ariſtotelis uerba ponam ex libro quē de poetis ſecundo ſupra dixit. In quo de Euripide loquens ait: Cum hæc ita ſint:uidetis tñ Virgilium Euripide auctore q̄ Ariſtotele uti maluiſſe: Nā ut hæc ignorauerit tam anxie doctus minime crediderim. Iure aūt prætulit Euripidē. Eſt.n. ingens ei cum græcaꝝ tragœdiarum ſcriptoribus familiaritas:quod uel ex precedentibus licet uel ex his quæ mox dicētur:opinari. In libro quarto in deſcribenda Eliſſæ morte ait:ꝙ ei crinis abſciſus eſſet his uerſibus.

Crinis ab ſcidit᷑ moriētibus

Nondum illi flauum proſerpina uertice crinem
Abſtulerat:ſtygioq; caput damnauerat orco.

Deinde Iris a Iunone miſſa abſcidit ei crinē:& ad orcum refert. Hāc Virgilius nō de nihilo fabulā fingit:ſicut Aurelius uir alias doctiſſimus Cornutus extimat: q ad notationem eiuſmodi appoſuit his uerſibus uerba cornuti. Vnde hæc hiſtoria ut crinis auferendus ſit moriētibus:ignorat᷑: Sed aſſueuit poetico more aliqua fingere: ut de aureo ramo. Hæc Cornutus. Sed me pudet ꝙ tantus uir græcaꝝ ēt doctiſſimus litteraꝝ ignorauit Euripidis nobiliſſimā fabulā Alceſtim: In hac.n. fabula in ſcæna Orcus inducitur gladiū geſtans:quo crinē abſcidit Alceſtidi:& ſic loquit᷑ Proditum eſt (ut opinor) quē ſecutus Virgilius fabulā abſcindēdi crinis induxerit. ἁγνίσαι aūt dicunt diis cōſecrare:unde poeta noſter ait ex Iridis pſona. Hūc ergo diti ſacrū iuſſa fero:teq; iſto corpe ſoluo. Nūc qa pleraq; & oīa q̄ ſupradixi iſtructa auctoritate tragicoꝝ probaui:id quoq; qđ a Sophocle tractū eſt:annotabo. In libro.n.iiii. Virgi. Eliſſam facit poſtq̄ ab Aenea relinquit᷑:uelut ad ſacricolaꝝ ſagarūq; carmina & deuotiones fugientē:& inter cætera ait ſedandi amoris gratia herbas quęſitas:q̄ æneis falcib9 ſecarent᷑. Hæc res nōne qōne digna eſt? Vnde Virgilio Aeneæ falces in mentē uenerint? Ponā itaq; uirgilianos uerſus mox & inde Sophoclis:quos Maro æmulat9 eſt:

Falx ahena i ſacris

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ nigri cum lacte ueneni.

Sophoclis aūt tragœdia id de quo q̄rimus ēt titulo præfert. Inſcribit᷑.n. rizotomoi: in qua Medæā deſcribit maleficas herbas ſecantē:ſed auerſam:ne ui noxii odoris ipſa interficeret᷑:& ſuccū quidē herbaꝝ in cados æneos refundentē. Ipſas aūt herbas æneis falcibus execantē. Sophoclis uerſus hi ſunt:

Hæc Sophocles. Quo auctore ſine dubio Virgilius protulit æneas falces Omnino autem ad rem diuinam pleraq; ænea adhiberi ſolita multa indicio ſunt & in his maxime ſacris quibus delinire aliquos aut deuouere aut deniq; exigere morbos uolebant. Taceo illud palutinum cum ait: Mecū habet pagus morbus æs & ꝙ alibi Virgili9: Curetum ſonitus crepitantiaq; æra. Sed Carminii curioſiſſimi & docti uerba ponā: qui in libro de italia ſecundo ſic ait: Prius itaq; & thuſcos æneo uomere uti cum conderentur urbes ſolitos:in traiecticis eorum ſacris inuenio:& in ſabinis ex ære cultros: in quibus ſacerdotes tonderentur. Poſt hæc Carmini uerba longum fiat:ſi uelim per cenſere q̄ multis in locis græcorum uetuſtiſſimi æris ſonos tanq̄ rem ualidiſſimā adhibere ſoliti ſunt. Sed præſenti opi docuiſſe nos ſufficit:falces æneas Maronis exemplo græci auctoris inductas:

Vomere æneus iſignandis mœnibus urbis

In libro nono Virgilius poſuit hos uerſus.
Stabat in egregiis arcentis filius armis
Pictus acu chlamydem & ferrugine clarus hibera

Inſignis facie: genitor quem miſerat arcens
Eductum matris loco ſymetia circum
Flumina: pinguis ubi & placabilis ara palici.

Quis hic Palicus deus uel potius qui dii Palici (nā duo ſunt) apud nullū penitus auctorē latinum qđ ſciā repperi: ſed de græcoꝝ penitiſſimis litteris hanc hiſtoriā eruit Maro Nā primū ut ſymetus fluuius cuius his uerſibus meminit: in ſicilia ē: ita & dii Palici ī ſicilia coluntᷣ: quos primū oīum Aeſchylus tragicus uir utiq; ſiculus ī litteras dedit. Interpretationē quoq; noīs eoꝝ: quam græci αιτυμολογιαν uocāt: expreſſit uerſibus ſuis. Sed priuſq̄ uerſus Aeſchyli ponā paucis explanāda ē hiſtoria Palicoꝝ. In ſicilia ſymetus fluuius ē. Iuxta hūc nympha Thalia cōpreſſu Iouis grauida metu Iunonis optauit: ut ſibi terra dehiſceret. factū ē. Sed ubi uenit tp̄s maturitatis īfantū: quos aluo illa geſtauerat: recluſa terra ē: & duo īfantes de aluo Thaliæ ꝓgreſſi emerſerūt appellatiq; ſūt Palici απο του παλινικεσθαι: qm̄ prius ī terrā merſi: denuo īde regreſſi ſūt. Nec lōge īde lacus breues ſūt: ſed īmēſū ꝓfundi aquaꝝ ſcaturigine ſemp ebulliētes: quos īcolæ crateras uocāt: & noīe dellos appellāt: fratreſq; eos Palicoꝝ extimāt: & habentᷣ ī cultu maxīo: p̄cipueq; circa exigēdū iuxta eos iuſiurādū p̄ſens & efficax numē oſtenditᷣ. Nā cū furti negati uel eiuſcemodi rei fides quæritᷣ: & iuſiurādū a ſuſpecto petitᷣ: uterq; ab omni cōtagiōe mūdi ad crateras accedūt: accepto prius fideiuſſore a pſona q̄ iuratura ē de ſoluēdo eo qđ peteretᷣ: ſi addixiſſet euētus. Ille inuocato loci numine teſtatū faciebat eē iurator: de quo iuraret. Quod ſi fideliter faceret: deſcedebat illæſus. Si uero ſubeſſet iuriiurando mala cōſciētia: mox in lacu amittebat uitā falſus iurator. Hæc res ita religionē fratrū cōmēdabat: ut crateres quidē implicabiles uocarentᷣ. Nec ſine diuinatione eſt Palicoꝝ tēplum. Nā cū ſiciliam ſterilis ann9 arefeciſſet: diuino Palicorū reſponſo admoniti ſiculi Heroi cuidā certum ſacrificiū celebrauerunt & reuertit ubertas. Qua gratia ſiculi oē genus frugū congeſſerunt in arā Palicorum. Ex qua ubertate ara ipſa pinguis uocata eſt. Hæc eſt oīs hiſtoria: quæ de Palicis eorūq; fratribus in græcis tātūmō litteris inuenitᷣ: quas Maro nō minus q̄ latinas hauſit. Sed hæc quæ diximus auctoritatibus approbāda ſunt. Aeſchyli tragœdia eſt: quæ inſcribitᷣ ætna. In hac cū de Palicis loqueretur: ſic ait. Palici dii

Hæc Aeſchylus

Calias autem in ſeptima hiſtoria de rebus ita ſcribit:

Hactenus Calias. Polemon uero ſic ait: in libro qui inſcribitur:

Hæc Polemon. Sed & Anaxagoras in tertia hiſtoria ſua de loci diuinitate ita ſcribit:

Abſoluta eſt extimo & auctoribus idoneis aſſerta explanatio uirgiliani loci quem litteratores noſtri nec obſcurum putant: conteti uel ipſi ſcire uel inſinuare diſcipulis Palicum dei eſſe cuiuſdam nomen. Quis ſit autem deus iſte uel unde ſit dictus: tam neſciunt q̃ ſcire nolunt: quia nec ubi quærant ſuſpicantur: quaſi græcæ lectionis ex partes: Nec illos uerſus relinquemus intactos qui ſunt in primo γεωργικων.

Humida ſolſtitia atq; hyemes orate ſerenas
Agricolæ. hyberno lætiſſima puluere farra.
Lætus ager nullo tantum ſe miſia cultu
Iactat: & ipſa ſuas mirantur gargara meſſes.

Senſus hic cũ uideatur obſcurior: pauloq; perplexius q̃ poetæ huius mos eſt pnunciatus: tñ habet in ſe animaduertendã quæſtionem ex græca antiquitate uenientem. Quæ ſint iſta gargara quæ Virgilius eſſe uoluit fertilitatis exẽplar. Gargara hæc igitur ſunt in miſia: quę eſt helleſponti prouincia. Sed ſignificatio nois & loci duplex ẽ. Nam & cacumen montis idæ: & oppidum ſub eodem monte hoc nomine uocãtur. Homerus ſignificationem cacuminis ita poſuit γαργαρον ακρον. Hic gargarũ pro excelſiſſimo montis loco accipi conuenire & ipſe ſenſus indicium facit nam de ioue loquitur: Sed & alibi eodẽ Homero teſte manifeſtius exprimitur: Et Epicharmus uetuſtiſſimos poeta in fabula quæ inſcribitur troes: ita poſuit:

Ex his liqdo claret gargara cacumẽ idæ mõtis appellitari. Pro oppido aũt gargara q̃ dixerit: enumerabo. Ephorus notiſſimus hiſtoriaꝝ ſcriptor i lib. v. ſic ait: Nec Ephorus ſolus: ſed ẽt Phileas uetus ſcriptor in eo lib. q inſcribit aſia: ſic meminit.

Arati etiam liber elegion fertur in quo de Diotino quodam poeta ſic ait.

Ex his uerſibus etiam ciuium nomen innotuit: quia gargares uocantur. Cum igitur conſtet gargara nunc pro montis cacumie: nunc pro oppido ſub eodem modo te poſito accipienda. Virgilius non de ſummo monte: ſed de oppido loquitur. Cur tamen gargara poſuerit: ut locum frugum feracẽ requiramus & omnem quidem illam miſiam opimis ſegetibus habitam ſatis conſtat. ſ. ob humorem ſoli. Vnde Virgilius in ſupradictis uerſibus cum dixiſſet. Humida ſolſtitia: intulit: nullo tantum ſe miſa cultu iactat: atq; diceret Omnis regio quæ oportunos habuit humores æquiparabit fœcunditates aruorum miſiæ. Sed Homerus cum ait.

Gargara oppidum

Humidũ deſignat ſubiacentẽ mõti agrũ. Nã polypida ea ſignificat fontib9 abũdãtẽ. Vnde hæc gargara tanta frugũ copia erat: ut q magnũ cuiuſq; rei numeꝝ uellet exprimere p multitudine imẽſa gargara noiaret: Teſtis Alceus: q in cælo tragœdia ſic ait.

Gargara ut uidetis manifeſte poſuit pro multitudine. Nec alter ariſtiones

Ariſtophanes aũt comicus cõpoſito noie ex arena & gargaris innumerabilẽ: ut eius lepos eſt numerũ conat exprimere: In fabula. n. Acharneuſim ait

autem ſeorſum pro multis Varro ſæpe in menippeis ſuis poſuit. Sed ariſtophanes adiecit gargara ad ſignificationem numeroſitatis innumere: Eſt ergo ſecundum hæc ſenſus horum numeroſitas innumere: temperies: ut hyems ſerena ſit: ſolſtitium uero imbricum: fructus optime proueniunt. Hæc autem adeo agris neceſſaria ſunt: ut ſine is nec illi natura ſecundiſſimi miſiæ agri reſponſuri ſint opinioi fertilitatis: quæ de his habetur. Addit miſiæ noiatim gargara: q ea urbs poſita in imis radicibus idæ mōtis defluentibus inde humoribus irrigeť: poſſitq; uideri ſolſtitiales imbres non magnopere deſiderare. Hoc in loco ad fidem ſenſui faciendam: q uliginoſa ſit non ſola gargara ꝓuincia montis ſed & uniuerſæ miſiæ arua: adhiberi poteſt teſtis Eſchylus. hyems ſerena

Quid de græcis in hoc loco traxerit diximus. Addemus præterea homini cum iocunditatis gratia: & ut liqueat Virgilium noſtrum undiq; ueterum ſibi ornamenta traxiſſe: unde hoc dixerit. hyberno lætiſſima puluere farra. In libro enim uetuſtiſſimoꝫ carminum qui ante oia quæ a latinis ſcripta ſunt. compoſitus ferebatur: inuenitur hoc ruſticum uetus canticum: Hyberno puluere: uerno luto grandia ferra Camille mētes.

Noia poculorum Virgilius pleruīq; græca ponit: ut carcheſia ut cymbia ut cantaros ſcyphos. De carcheſiis ita: Cape meonii carcheſia bacchi oceano libemus ait. De uariis poculorū noibus

Et alibi. Hic duo rite mero libans carcheſia baccho.

De cymbiis: Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

De cantaro: Et grauis attrita pendebat cantarus anſa.

De ſcyphis: Et ſacer impleuit dextram ſcyphus. Et aūt cuius figuræ ſint: quiſue eorū fecerit mentionem: nemo quærit cōtenti ſcire cuiuſcemodi eſſe pocula: Et ſcyphos quidem cantaroſq; conſueta uulgi nomina ferendum ſi tranſeant. Sed de carcheſiis cymbiiſq; quæ apud latinos haud ſcio an nunq̄ reperias apud græcos autem ſunt rariſſima non uideo cur cogantur inquirere: quid ſibi noua & peregrina græca nomina uelint.

Eſt autem carcheſium poculum græcis tantummodo notum. Meminit eius Pherecides in libris hiſtoriarum aitq; Iouem Alcumenæ præcium concubitus carcheſium aureū dono dediſſe. Sed plautus inſuetum nomē reliquit aitq; in fabula amphytrione pateram datam. cum longe utriuſq; poculi figura diuerſa ſit. Patera enim ut & ipſum nomen indicio eſt: planum ac patens eſt. Carcheſium uero procerū: & circa mediam partē cōpreſſum anſatum mediocriter anſis a ſummo ad infimū pertingētibus. Aſclepiades aūt uir inter græcos apprime doctus ac diligens carcheſia a nauali re exiſtimat dicta. Ait. n. naualis ueli ptē inferiorē paternā uocari. at circa mediā ferme ptē dici: ſummā uero partem carcheſiū noiari: & indi diffundi in utrunq; ueli latus: eaq; cornua uocāť Nec ſolus Aſclepiades meminit huius poculi: ſed & alii illuſtres poetæ: ut Sappho quæ ait carcheſiū Patera carcheſii forma

Sophocles in fabula quæ inſcribitur:

Hæc de carcheſiis ignoratis latinitati & ſola græcia celebratis Sed nec cymbia in noſtro ſermone reperies. Eſt enim a græcorum paucis relatum. Phelimon notiſſimus comicus in fantaſmate ait. cymbia

Anaxandrides etiam comicus in fabula a græcis:

Meminit eius & Demoſthenes in oratione quæ eſt in Mediam. Cymbia autem hæc

ut ipſius nominis figura indicat: diminutiue a cymba dicta quod & apud græcos & apud nos ab illis trahentes nauigii genus eſt. Ac ſane animaduerti ego apud græcos multa poculorum genera a re nauali cognominata: ut carcheſia ſupra docui: ut hæc cymbia pocula pcera ac nauibus ſimilia Meminit huius poculi Eratoſthenes uir longe doctiſſimus in epiſtola ad Agetorem lacedæmonium his uerbis:

Fuerunt: qui cymbium a ciſſimbio per ſyncopam dictum exiſtimauerunt. Ciſſimbii autem (ut de Homero taceam: qui hoc poculum Cyclopi ab Vlyxe datum memorat) multi faciunt mentionem: uoluntque nonnulli proprie ciſſimbium ligneum eſſe poculum ex hedera: id eſt κιϲϲου. Et Nicander quidam colophonius in primo hiliacon ſic ait:

Sed & Callimachus meminit huius poculi:

Qui aũt ciſſimbiũ ex hedera factũ poculũ οιονεκ κιϲϲου nõ dici arbitrant: Euripidis auctoritate niti uident: qui in Andromacha ſic ait.

cantarus Hæc de cymbo. Sequit ut qñ cantarũ & poculi & nauigii genus eſſe ſupradiximus p hec exẽplis. Et p poculo qdẽ notare ẽ: uel ex ipſo Virgilio q aptiſſime ppriũ Liberi patris poculũ aſſignat Sileno. Sed id ut ſupra polliciti ſumus ẽt pro nauigio poni ſolitũ debemus oſtẽdere. Menãder in nauclero.

Scyphus Et ſacer impleuit dextram ſcyphus: ſcyphus Herculis poculũ eſt: ita ut Liberi patris cantarus: Herculem uero fictores ueteres non ſine cauſa cum poculo fecerunt: & nõ nunq̃ caſſabundum & ebrium: non ſolum ꝙ his heros bibax fuiſſe perhibetur: ſed ẽt

Herculeſ multibibus ꝙ antiqua hiſtoria eſt: Herculem poculo tanq̃ nauigio uentis ĩmenſa maria trãſiſſe. Sed de utraq; re pauca ex græcis antiquitatibus dicam: Et multibibum heroa iſtum fuiſſe: ut taceam quæ uulgo nota ſunt: illud non obſcurum argumentum eſt: quod Ephippus in Buſiride inducit Herculem ſic loquentem

Et etiam hiſtoria non adeo notiſſima nationem quandam hominum fuiſſe prope heracleam ab Hercule conſtitutam cilicranorum compoſito nomine αποτης κυλικος.

Calix Quod poculi genus nos una littera immutata calicem dicimus. Poculo autem. Herculem ductum ad ευθηρα. i. hiſpaniæ inſulam nauigaſſe: & piniaſtis egregius ſcriptor grecorum dicit: & Pherecides auctor eſt: quorum uerba ſubdere ſuperſedi: qa p priora ſunt fabulæ q̃ hiſtorie. Ego tamen arbitror non poculo Herculem maria tranſuectum: ſed nauigio cui ſcypho nomen fuit ita ut ſupra cantarum & carcheſium & a cymbiis deriuata cymba omnia hæc aſſeruimus nauigiorum uocabula. Noia quoq;

noia mutuata ex ãtiqſſimiſ græcorũ hiſtoriis Virgilius nonnunq̃ ex antiquiſſimis græcorum hiſtoriis mutuatur. Scitis apud illum unam ex comitibus Dianæ Opin uocari. Quod nomen uulgo fortaſſe temere impoſitum uel etiam fictum putatur ab ignorantibus inſidioſum poetam cognomẽ quod a ueteribus græcis ſcriptoribus ipſi dianæ fuerat impoſitum comiti eius aſſignare uoluiſſe. Sed uirgilius ſic ait.

Opis Velocem interea ſuperius in ſedibus opin

Vnam

Vnam ex uirginibus ſociis ſacraq; caterua
Compellabat: & has triſtis latonia uoces Ore dabat: Et infra
At triuiæ cuſtos iamdudum in montibus opis.

Opin inquit comitem & ſociam Dianæ. Sed audite unde uirgilius hoc nomen acceperit: qui ut dixi quod epitheton ipſuiſſe legerat: ſociç eius impoſuit Alexander ætholus poeta egregius in libro qui inſcribit' mu æ refert quãto ſtudio populus epheſius dedicatu tẽplo Dianæ curauerit ꝑmiis ꝓpoſitis: ut qui tũc erãt poetç ingenioſiſſimi: in deã carmina diuerſa cõponerẽt. In his uerſibus Opis nõ comes Dianæ: ſed Diana ipſa uocata eſt. Loquit' aũt (ut dixi de populo epheſio:

Apparuit (ni fallor) Opin Dianam dictam: & uirgilium de nimia doctrina hoc nomen in eius comitem tranſtuliſſe Exceſſere omnes adytis ariſq; relictis dii. Hoc unde Virg. dixerit: nullus inquirit: ſed conſtat illum de Euripide traxiſſe: qui in fabula troadibus inducit Apollinem: cum troiam capienda eſſet iſta dicentem.

Qui rurſus docet unũ Virg. uſurpauerit diſceſſiſſe deos a ciuitate iã capta: Nec hoc ſine auctoritate græcæ uetuſtatis eſt: qđ a t: Ipſa iouis rapidũ iaculata e nubibus ignẽ. Euripides enim inducit Mineruam uentos contra græcorum claſſem a Neptuno petentem: dicentemque debere illum facere quod Iuppiter fecerit: a quo in græcos fulmen acceperit Apud uirgilium Panniueo lanæ munere lunam illexiſſe perhibetur in nemora alta uocans. Munere ſic niueo lanæ ſi credere dignum eſt: & reliqua. In hoc loco ualerius Probus uir perfectiſſimus notat neſcire ſe hanc hiſtoriam ſiue fabulam quo referat auctore. Quod tantum uirum fugiſſe miror. Nam Nicander huius eſt auctor hiſtoriæ poeta: quem Didymus grammaticorum omnium quiq; ſint: quiq; fuerint inſtructiſſimus famuloſum uocat. Quod ſciens Virgilius adiecit: ſi credere dignum: adeo ſe fabuloſo uſum auctore fatetur. In tertio libro curſim legitur: neq; unde tranſlatum ſit quærit': Quæ phœbo pater omnipotens: mihi phœbus appollo Prædixit & cætera: In talibus locis grammatici excuſantes imperitiam ſuam inuentiones has ingenio magis q̃ doctrinæ Maronis aſſignant nec dicant eum ab aliis mutuatum: ne nominare auctores cogantur Sed affirmo doctiſſimum uatem etiam in hoc Aeſchilum eminentiſſimum tragœdiarum ſcriptorem ſecutum qui in fabula quæ latina lingua ſacerdotis inſcribitur: ſic ait: Ecquid clarum factum? inde ſumpſiſſe Virgilium: q; Apollo ea uaticinetur: quæ ſibi Iuppiter fatur? Probatum ne nobis eſt Virgiliũ ut ab eo intelligi non poteſt: qui ſonum latinæ uocis ignorat: ita nec ab eo poſſe qui græcam non hauſerit extrema ſacietate doctrinam. Nam ſi faſtidium facere nõ timerem: ingentia poteram uolumina de his quæ a penitiſſima græcorum doctrina tranſtuliſſet: implere. Sed ad fidem rei propoſitæ relata ſufficient.

Virgi. nõ recte itelligi ſine eruditiõe græca

MACROBII AVRELII THODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM. LIBER. .VI.

De hi ; quæ latinis Maro tranſtulit. Cap.

IC prætextatus mirum inquit in modum digeſſit Euſtachius quæ de græca antiquitate carmini ſuo Virgilius inſeruit. Sed meminimus uiros inter oēs noſtra ætate lōge doctiſſimos Furium Cecinnamq; Albinū promiſiſſe ſe prodituros quid idem Maro de antiquis ſcriptoribus traxerit Quod nunc ut fiat tempus admonet. Cūq; oibus Idem placeret: tum furius albinus : Et ſi uereor: ne dum oſtendere cupio quantū Virgilius noſter ex antiquoꝝ lectione profecerit: & quos ex oībus flores uel quæ in carminis ſui decorē ex diuerſis ornamenta leuauerit: occaſionē reprehendendi uel imperitis uel malignis miniſtrem exprobantibus tanto uiro alieni uſurpationem. nec cōſiderantibus hunc eſſe fructum legendi. æmulari ea quæ in aliis probes: & quę maxime inter aliorū dicta mireris. in aliquem uſum tuū oportuna deriuatione: conuertere quod & noſtri tam inter ſe quā a græcis & græcorum excellentes inter ſe ſæpe fecerūt. Et ut de alienigenis taceam: poſſem pluribus edocere quātum ſe mutuo compilarīt bibliothecæ ueteris auctores. Quod tñ oportune alias (ſi uolētibus erit) probabo Vnum nūc exemplū proferam: quod ad probāda quæ aſſero pœne ſufficiet. Affranius. n. togatarum ſcriptor in ea togata quæ compitalia inſcribitur. nō inuerecunde reſpondēs arguentibuſq; plura ſumpſiſſet a Menandro: Fateor inquit ſumpſi non ab illo mō ſed ut quiſquis habuit quod conueniret mihi: quodq; me non poſſē melius facere credidi ēt a latino. Quod ſi hæc ſocietas & rerū cōmunio poetis ſcriptoribuſq; oībus inter ſe exercenda conceſſa eſt: quis fraudi Virgilio uortat: ſi ad excolendum ſe quędā ab antiquioribus mutuatus ſit? Cui ēt gratia hoc noīe eſt habēda: ꝙ nōnullla ab illis in opus ſuum quod æterno manſurum eſt: transferendo: fecit ne oīo memoria ueterum deleretur: quos (ſicut præſens tp̄s oſtendit) non ſolum lectui uerum ēt riſui habere iam cœpimus. Deniq; & iudicio tranſferendi & modo imitandi conſecutus eſt: ut qđ apud illum legerimus alienum: aut illius eſſē malimus: aut melius hic quā ubi natum eſt: ſonare miremur. Dicā itaq; primū quos ab aliis traxit uel ex dimidio ſui uerſus uel pœne ſolidos Poſt hoc locos integros cum parua quadā mutatione tranſlatos : ſeriuſue ita tranſcriptos: ut unde eſſent eluceret: immutatos alios ut tamen origo eorum non ignoraretur. Poſt hæc quædam de his quæ ab Homero ſumpta ſunt. oſtendam non ipſum ab Homero tuliſſe ſed prius alios inde ſumpſiſſe: & hunc ab illis quos ſine dubio legerat tranſtulerat.

Ennius libro primo.

Vertitur interea cælum & ruit oceano nox

Ennius in ſexto.

Vertitur interea cælum cum ingētibus ſignis
Axem humero torquet ſtellis ardētibus aptū

Ennius in primo.

Qui cælum uerſat ſtellis fulgentibus aptum.

Et in tertio

Et in tertio.

Cælum proſpexit ſtellis fulgentibus aptum.

In decimo.

Hic nox præceſſit ſtellis ardentibus apta:
Conciliumq; uocat diuum pater atq; hominũ rex.

In ſexto.

Tum cum corde ſuo diuum pater atq; hoīum rex
Eſt locus heſperiam graii cognomine dicunt.

In primo.

Eſt locus heſperiam quã mortales perhibebat
Tuq; o thybri tuo genitor cum flumine ſancto

In primo.

Teq; pater thyberinæ tuo cum flumine ſancto
Accipe daq; fidem: ſunt nobis fortia bello pectora.

In primo.

Accipe datq; fidem (fœduſq; fieri bene firmum
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

In primo.

Cum ſuperum lumen nox intempeſta teneret:
Tu tñ interea calido mihi ſanguine pœnas pſoluas

In primo.

Nec pol homo quiſq̃ faciet impune animatus
Hoc: niſi tu nam mihi calido das ſanguine pœnas
Concurrunt undiq; tælis indomiti agricolæ

Ennius in tertio.

Poſtq̃ defeſſi ſunt: ſtant & ſpargere ſeſe:
Haſtis anſatis concurrunt undiq; tælis.
Summa nituntur opum ui.

Ennius in quarto.

Romani ſcalis ſumma nituntur opum ui.

Et in decimoſexto.

Reges per regnum ſtatuaſq; ſepulchraq; quærunt.
Aedificant nomen. ſumma nituntur opum ui.
Et mecum ingentis oras euoluite belli.

Ennius in ſexto.

Qui potis ingentis oras euoluere belli.
Ne qua meis dictis eſto mora: iuppiter hac ſtat

Ennius in ſeptimo.

Non ſemper ueſtra euertit: nunc iuppiter hac ſtat:
Inuadunt urbem ſomno uinoq; ſepultam.

Ennius in octauo.

Nunc hoſtes uino domiti ſomnoq; ſepulti.
Tollitur in cælum clamor: cunctiq; latini

Ennius in ſeptimodecimo.

Tollitur in cælum clamor exortus utriſq;

Quadrupedãte putrem ſonitu quatit ungula campum
Ennius in ſexto.
Explorant numidæ: totam quatit ungula terram
Idem in octauo.
Cum ſequitur ſummo ſonitu quatit ungula terram
Idem in decimoſeptimo.
It eques: & plauſu caua concutit ungula terram:
Vnus qui nobis cunctando reſtituit rem.
Ennius in.xii.
Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.
Corruit in uulnus: ſonitum ſuper arma dederunt
Ennius in.xvi.
Concidit & ſonitum ſimul inſuper arma dederunt
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras.
Lucretius in.ii.
Cum primum aurora reſpargit lumine terras.
Flammarum longos a tergo inuoluere tractus.
Lucretius in.ii.
Non ne uides longos flammarum ducere tractus
Ingeminant abruptis nubibus ignes.
Lucretius in.ii.
Nunc hinc nunc illinc abruptis nubibus ignes
Belli ſimulacra ciebat:
Lucretius in.ii.
Componunt: complent belli ſimulacra cientur:
Simulacraq; luce carentum.
Lucretius in.iiii.
Cum ſæpe figuras
Contuimur miras: ſimulacraq; luce carentum:
Aſper acerba tuens retro redit.
Lucretius in.v.
Aſper acerba tuens immani corpore ſerpens:
Tithoni croceũ linquens aurora cubile.
Furius in primo annali.
Interea oceani linquens aurora cubile
Quod genus hoc hoĩum: quæ hunc tam barbara morẽ:
Furius in.vi.
Quod genus hoc hominum ſaturno ſancte create:
Rumoreſq; ferit uarios: ac talia fatur.
Furius in.x.
Rumoreſq; ſerunt uarios: ac multa requirunt
Nomine queq; uocans reficitq; in prælia pulſos
Furius in.x.
Nomine queq; ciet, dictorum tempus adeſſe.
Commemorat. Deinde infra.

Confirmat dictis: ſimulatq; exuſcitat acris
Ad bellandum animos: reficitq; ad prælia mẽtes
Dicite pierides: non omnia poſſumus omnes.

Lucretius in.v.

Maior erat natu: non omnia poſſumus omnes:
Diuerſi circumſpicium: hoc acrior idem.

Pacuuius in Medea.

Diuerſi circumſpicimus: horror percipit.
Ergo iter inceptum peragunt rumore ſecundo:

Seuius in libro.v.

Redeunt referuntq; petita rumore ſecundo:
Nunq̃ hodie effugies: ueniam quocunq; uocaris

Neuius in equo troiano.

Nunq̃ hodie effugies: quin mea manu moriare.
Vendidit hic auro patriam: dominumq; potentẽ
Impoſuit: fixit leges præcio atq; refixit:

Varius de morte.

Vendidit hic latium populis: agroſq; quiritum
Eripuit: fixit leges præcio atq; refixit:
Vt gemma bibat: & ſarando dormat oſtro

Varius de morte.

Incubet & tyriis: atq; ex ſolido bibat auro.
Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis.

Catullus.

Currite ducentes ſub tegmina currite fuſi.
Fœlix heu nimium fœlix ſi littora tantum
Nunq̃ dardaniæ tetigiſſent noſtra catinæ.

Catullus.

Iuppiter omnipotẽs utinam non tempore primo
Gnoſia cecropiæ tetigiſſent littora puppes.
Magna oſſa lacertoſq; exuit.

Lucretius in.xvii.

Magna oſſa lacertiq; apparent homini.
Placidam per membra quietem irrigat.

Furius in primo.

Mitemq; rigat per pectora ſomnum.

Lucretius in.iiii.

Nũc qbus ille modis ſonus p mẽbra q̃etẽ Irrigat
Campoſq; liquentes.

Lucretius in.vi.de mari ſimile.

Et liquidam molem campoſq; natantes
Et geminos duo fulmina belli ſcipiadas.

Lucretius in.iii.

Scipiades belli fulmen carthaginis horor.
Et ora triſtia tentantum ſenſu torquebit amare

Lucretius in ſecundo.

Fœdo pertorquet ora ſapore.
Morte obita qualis fama eſt uolitare figuras:

Lucretius in.i.

Cernere uti uideamur eas audireq; coram.
Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.
Hinc eſt & illud Virgilii
Et patris anchiſæ græmio complectitur oſſa.
Ora modis attolens pallida miris.

Lucretius in.i.

Sed quædam ſimulachra modis pallentia miris
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.

Ennius in.xvi.

Tunc timido manat ex omni corpore ſudor
Labitur uncta uadis abies.

Ennius in.xiiii.

Labitur uncta carina: uolat ſuper impetus undas.
Ac ferreus ingruit imber.

Ennius in.viii.

Haſtati ſpargunt haſtas: fit ferreus imber.
Apicem tamen incita ſummum Haſta tulit

Ennius in.xvi.

Tamen inde uolans ſecum abſtulit haſta inſigne
Puluerulentus eques fuit: omnes arma requirunt

Ennius in.vi.

Ballatum pecudes quatit: omnes arma requirunt
Nec uiſu facilis nec dictu affabilis ulli.

Actius in Philoctete.

Quem neq; tueri contra neq; affari queas.
Aut ſpoliis ego iam raptis laudabor opimis
Aut leto inſigni.

Actius in armorum iudicio.

Nam tropheum ferre me a forti uiro pulchrũ eſt.
Si autem & uincar: uinci a tali nullum eſt probrũ.
Nec ſi miſerum fortuna ſinonem.
Finxit: uanum etiã mendacemq; improba finget.

Actius in Telepho.

Nam ſi a me regnum fortuna atq; opes
Eripere quiuit: & uirtutem nequiuit:
Diſce puer uirtutem ex me uerumq; laborem:
Fortunam ex aliis.

Actius in armorum iudicio.

Virtutis par: diſpar fortunis patris.
Iam iam nec maxima iuno:
Nec ſaturnius hæc oculis pater aſpicit æquis.

Actius in antigona.

Iam iam neq; dii regunt
Neq; profecto deum ſummus rex omnibus curat.
Num capiti potuere capi:nũ incenſa cremauit Troia uiro

Ennius in.x.cũ de pergamis loqueretur.

Quæ neq; dardaniis campis potuere perire
Nec cum capta capi.nec cum combuſta cremari
Multi præterea quos fama obſcura recondit.

Ennius in alexandro.

Multi alii aduentant:paupertas quorum obſcurat nomina
Audentes fortuna iuuat.

Ennius in ſeptimo.

Fortibus eſt fortuna uiris data
Recoquunt patrios fornacibus enſes
Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem.

Lucretius in quinto.

Inde minutatim proceſſit ferreus enſis.
Verſaq; in obſcurum ſpecies eſt facilis æneæ
Pocula ſunt fontes liquidi atq; exercita curſu fluminis

Lucretius in quinto.

Adſedare ſitim fluuii fonteſq; uocabant.
Quos rami fructus:quos ipſa uolentia rura
Sponte tulere ſua:carpſit.

Lucretius in quinto.

Quod ſol atq; imbres dederat:quod terra crearat
Sponte ſua:ſatis id placarat pectora donum.

Poſt uerſus ab aliis uel ex integro uel ex parte tranſlatos : uel quædam immutando uerba tanq̃ ſucco alio tinctos: nunc locos locis cõponere : ſed & animo ut unde formati ſint : quaſi de ſpeculo cognoſcas.

Lucretius in primo.

Nec ſum animi dubius uerbis ea uincere magnum
Quam ſit:& anguſtis hunc addere rebus honorem
Sed me parnaſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor:iuuat ire iugis qua nulla priorum
Caſtaliam molli deuertitur orbita cliuo.

Lucretius in primo.

Nec me animi fallit q̃ ſint obſcura:ſed acri
Percuſſit thirſo laudis ſpes magna meũ cor:
Et ſimul incuſſit ſuauem in pectus amorem
Muſarum:quo nunc inſtinctus mente uigenti
Auia pieridum peragro loca nullius ante
Trita ſolo.

Accipe & alterũ locum Maronis illi unde traxerat cõparãdũ ut eundẽ colorẽ ac pœne ſimilẽ ſonum loci utriuſq; reperias:

Virgilius.

Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis uomit ædibus undam:
Nec uarios inhiant pulchra teſtudine poſtes.
Et mox.
At ſecura quies & neſcia fallere uita
Diues opum uariarum: at latis ocia fundis:
Speluncæ uiuiq; lacus: at frigida tempe:
Mugituſq; boum molleſq; ſub arbore ſomni
Non abſunt illic ſaltus ac luſtra ferarum:
Et patiens operum paruoq; aſſueta iuuentus

Lucretius in ſecundo.

Si non aurea ſunt iuuenum ſimulacra per ædes
Lampadas inferas manibus retinentia dextris.
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur:
Nec domus argento fulgens auroq; renidens:
Nec cytharam reboant laqueata aurataq; tempe:
Cum tamen inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ riuum ſub ramis arboris altæ:
Non magnis opibus iocunde corpora curant:
Præſertim cum tempeſtas arridet: & anni
Tempora conſpargunt uiridantis floribus herbas.
Non umbrę altorum nemoꝝ non mollia poſſunt:
Prata mouere animum: non qui per ſaxa uolutus
Purior electro campum petit amnis.

Lucretius in ſecundo.

Nec teneræ ſalices atq; rore uirentes:
Fluminaq; ulla queunt ſummis lambentia ripis
Oblectare animum: ſubitamq; auertere curam.

Ipſius uero peſtilentiæ: q̃ eſt in tertio georgicoꝝ: color totus & liniamenta pene omnia tracta ſunt de deſcriptiõe peſtilentiæ quæ eſt in. Vi. Lucretii. Nam uirgiliana incipit.

Hic quondam morbo cæli miſeranda cohorta eſt
Tempeſtas: totoq; autumni incanduit æſtu:
Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum.

Lucretii uero ſic incipit.

Hęc ratio quondam morborum & mortifer æſtus
Finibus in cecropis funeſtos reddidit agros:
Vaſtauitq; uias: exhauſit ciuibus urbem.

Sed quatenus totũ locũ utriuſq; ponere ſatis lõgũ ẽ: excerperam aliqua: ex qbus ſimilitudo geminæ deſcriptiõis appeat.

Virgilius ait.

Tum uero ardentes oculi atq; attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia ſingultu tendunt: it naribus ater

Sanguis: & oppreſſas fauces premit aſpera lingua

Lucretius ait.

Principio caput incenſum feruore gerebat:
Et duplices oculos ſuffuſa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinſecus atræ.
Sanguine & ulceribus uocis uia ſepta cohibat.
Atq; animi interpres manabat lingua cruore
Debilitata molis motu grauis aſpera tactu.

Virgilius ſic ait.

Hæc ante exitum primis dant ſigna diebus.
Et quæ darent ſigna: ſupra rettulit: ideſt
Demiſſe aures: ſincerus ibidem
Sudor & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & attactu tractanti dura reſiſtit.

Lucretius ait.

Multaq; præterea mortis tunc ſigna dabantur
Perturbati animi: mens in mœrore metuq;
Triſte ſupercilium: furioſus uultus & acer:
Sollicite porro plenæq; ſonoribus aures:
Creber ſpiritus aut ingens raro cohortus.
Sudoribuſq; madens per collum ſplendidus humor
Tenuia ſputa minuta croci contracta colore:
Salſaq; per fauces raucas uix edita tuſſis.

Virgilius.

Profuit inſerto latices infundere cornu
Leones. ea uiſa ſalus morientibus una.
Mox erat hoc ipſum exitio.

Lucretius ait.

Nec ratio remedii communis certa dabatur.
Nam quod alis dederat uitalis aeris auras
Voluere in ore: liceret & cæli templa tueri
Hoc aliis erat exitio: letumq; parabat.

Virgilius ait.

Præterea nec iam mutari pabula refert.
Quæſitæq; nocent artes: ceſſere magiſtri.

Lucretius ait.

Nec requies erat ulla mali: defeſſa iacebant
Corpora miſſabat tacito medicina timore:

Virgilius ait.

Ipſis eſt aer auibus non equus: & illæ
Præcipites alta uitam ſub nube relinquunt.

Lucretius ait.

Nec tamen omnino temere illis ſedibus ulla
Comparebat auis: nec triſtia ſeda ferarum
Exuperant ſiluis: languebat pleraq; morbo:

Et moriebantur.
Nonne uidentur nobis membra huius deſcriptionis ex uno
fonte manaſſe? Sed rurſus locos alios comparamus.
Gaudent perfuſi ſanguine fratrum.
Exilioq; domos & dulcia limina mutant.
Lucretius in tertio.
Sanguine ciuili rem conflant: diuiciaſq;
Conduplicant auidi cædem cæde accumulantes:
Crudeles gaudent in triſti funere fratris.
Multa dies utriuſq; labor mutabilis æui,
Rettulit in melius: multos alterna reuiſens
Luſit: & in ſolido rurſus fortuna locauit.
Ennius in octauo.
Multa dies in bello conficit unus:
Et rurſus multæ fortunæ forte recumbunt.
Haud quemq̃ ſemper fortuna ſecuta eſt
O præſtans animi iuuenis: quãtum ipſe feroci
Virtute exuperas: tanto me impenſius æquũ eſt
Conſulere: atq; omnes metuentem expẽdere caſus.
Actius in Antigona.
Quanto magis te iſtiuſmodi eſſe intelligo:
Tanto antigona magis me par eſt tibi
Conſulere & parcere.
O lux dardanię ſpes o fidiſſima teucrum. & reliqua
Ennius in Alixandro.
O lux troiæ germane hector
Quid ita cum tuo lacerato corpore miſer.
Aut qui te ſic reſpectantibus tractauere nobis
Frena pelectronii: lapythæ gyroſq; debere
Impoſiti dorſo: atq; equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo: & greſſus glomerare ſuperbos.
Varius de morte.
Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ:
Qua uelit ire: ſed anguſto prius ore coercens
Inſultare docet campis: fingitq; morando.
Virgilius.
Talis amor daphnim. qualis cum feſſa iuuencum
Per nemora atq; altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum uiridi procumbit in ulua
Perdita: nec ſeræ meminit decedere nocti
Varius de morte.
Ceu canis umbroſam luſtrans gortinia uellem:
Si ueteris potuit ceruæ comprehendere luſtra:
Sæuit in abſentem. & circum ueſtigia luſtrans
Aethera per nitidum tenues ſectatur odores
Non

Non amnes illã medii non ardua tardant,
Perdita nec ſeræ minit decedere nocti.
Nea tua funera mater
Produxi: preſſiue oculos: aut uulnera laui.

Ennius in Creſiphonte.

Neq; terram inicere neq; cruenta
Conueſtire mihi corpora licuit
Neq; miſeræ lauere lachryme ſalſum ſanguinem.
Nam canebat uti magnum per inane coacta
Semina terrarumq; animæq; mariſq; fuiſſent:
Et liquidi ſimul ignis: ut is: exordia primis
Omnia: & ipſe tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare ſolum: & diſcludere nerea ponto
Cœperit: & rerum paulatim ſumere formas.
Iamq; nouum terræ ſtupeant luceſcere ſolem.
Lucretius in quinto ubi de cõfuſione orbis ante hũc ſtatum loquitur.
His neq; tum ſolis tota cerni lumine claro
Altiuolans poterat: neq; magni ſydera mundi
Nec mare nec cælum nec deniq; terra nec aer
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla uideri
Sed noua tempeſtas quædam: moleſq; cohorta
Diffugere inde loci partes cœpere: pareſq;
Cum paribus iungi res: & diſcludere mundum
Membraq; diuidere: & magnas diſponere partes.

Et infra.

Hoc eſt a terris magnum ſecernere cælum
Et ſeorſum mare uti ſecreto humore pateret.
Seorſum item puri ſecretiq; ætheris ignis

Et infra.

Omnia enim magis hæc ex leuibus atq; rotundis
Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua uenit
Pergama: & armatum peditem grauis attulit aluo

Ennius in alexandro.

Nam maximo ſaltu ſuperauit
Grauibus armatis equus
Qui ſuo partu ardua perdat pergama:
Tum pater omnipotens rerũ cui ſumma poteſtas
Infit: eo dicente deum domus alta ſileſcit
Et tremefacta ſolo tellus ſilet: arduus æther:
Tum uenti poſuere: præmit placida equora pontus

Ennius in Scipione.

Mundus cæli uaſtus conſtitit ſilentia:
Et neptunus ſæuus undis aſperis pauſam dedit.
Sol equis iter repreſſit ungulis uolantibus

Conſiſtere amnes perennes: arbores uento uocãt.
Iter in antiquam ſyluam ſtabula alta ferarũ:
Procumbunt piceæ: ſonat icta ſecuribus ilex:
Fraxineæq; trabes cuneis & fiſſile robur.
Sciditur: ac uolunt ingentes montibus ornos

Ennius in ſexto.

Incedunt arbuſta per alta ſecuribus cædunt:
Percellunt magnas: quercus exceditur ilex.
Fraxinus frangitur: atq; abies conſternitur alta.
Pinus proceras peruertunt omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſyluai: frondoſai:
Diuerſi magno ceu quondam turbine uenti
Cõfligũt: zephyruſq; notuſq;: & lętus eois Eurus equi.

Ennius in decimoſeptimo.

Concurrunt ueluti uenti cum ſpiritus auſtri
Imbricitor aquiloq; ſuo cum flamine contra:
Inde mari magno fluctus extollere certant
Nec tamen: hæc cum ſunt hoīumq; bonumq; labores
Verſando terram experti nihil improbus anſer

Lucretius in quinto.

Sed tamen interdum magno quæſita labore
Cum iam per terras frondent atq; oĩa florent:
Aut nimis torrens feruoribus æthereus ſol
Aut ſubiti perimunt imbres gelidæq; pruinæ.
Flabraq; uentorum uiolento turbine uerſant.

Sunt alii loci plurimorũ uerſuum: quos Maro in opus ſuum cũ paucorꝫ immutatõe uerborũ a ueteribus tranſtulit. Et qa lõgum eſt uniuerſos uerſus ex utroq; tranſcribere: libros ueteres notabo ut qui uolet illic legendo æqualitatem locorꝫ conferendo miretur. In primo æneidos tempeſtas deſcribitur: & Venus apud Iouẽ quæritur de periculis filii & Iuppiter eam de futurorum ꝓſperitate ſolatur. Hic locus totus ſũptus a Neuio eſt ex primo libro belli punici. Illic. n. æque Venus troianis tẽpeſtate laborantibus cum Ioue quæritur: & ſequuntur uerba Iouis filiam conſulantis ſpe futurorum

De Pãdaro & Bitia

Item de Pandaro & Bitia aperientibus portas locus acceptus eſt ex libro quintodecimo Ennii: qui induxit hiſtros duos in obſidiõe erupiſſe portam: & ſtragẽ de obſidẽte hoſte feciſſe. Nec Tullio compilando dummodo undiq; ornamenta ſibi cõferret: abſtinuit. O fama ingens ingentior armis Vir troianæ: Nempe hoc ait: Aeneam famã ſuam factis fortibus ſupergreſſum: cum plerumq; fama ſit maior reb9. Senſus hic in Catone Ciceronis his uerbis contingebat in eo: quod pleriſque contra ſolet ut maior omnia te q̃ fama uideret: Nam ſæpe euenit ut expectatio cognitione aures ab oculis uincerent. Item proximus huic longo: ſed ꝓximus interuallo. Cicero in Bruto: Duobus igitur ſummis Craſſo & Antonio Lucius Philippus ꝓximus accedebat: ſed longo interuallo: tñ proximus. Sunt quædam apud Virgilium quæ ab Homero creditͬ trãſtuliſſe: ſed ea docebo a noſtris auctoribus ſumpta: Qui priores hæc ab Homero in carmina ſua traxerant: quod primũ ſummus homericæ laudis cumulus: eſt qđ cũ ita a plurimis aduerſus eum uigilatum ſit: coactæq; oĩum uires manum contrafecerint.

rint. Ille uelut pelagi rupes imota reſiſtit. Homerus de Aiacs forti pugna ait. Hunc locum Ennius in quindecim ad pugnã Celii tribuni his uerſibus tranſfert.

Vndiqꝫ conueniunt: uelut imber tela tribuno
Configunt parmam: timuit haſtilibus umbo
Aerato ſonitu galeæ: ſed nec pote quiſq̃
Vndiqꝫ intendo corpus diſcerpere ferro.
Semper abundantes haſtas frangitqꝫ quatitqꝫ:
Totum ſudor habet corpus: multũqꝫ laborat.
Nec reſpirãdi fit copia præpete ferro.
Hiſtri tela manu iacientes ſolicitabant.

Hinc Virg. eundem locum de incluſo Turno gratia elegãtiore compoſuit.

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantum
Nec dextra ualet: obiectis ſic undiqꝫ telis
Obruitur: ſtrepit aſſiduo caua tempora circũ
Tinnitu galea: & ſaxis ſolida æra fatiſcunt.
Diſcuſſæqꝫ iubæ capiti: nec ſufficit umbo
Ictibus: ingeminant haſtis & troes & ipſe
Fulmineus mneſtheus: tum toto corpore ſudor
Liquitur: & picem (nec reſpirare poteſtas)
Fulmen agit feſſos: quatit æger anhelitus artus.

Homerus ait.

Furius in quarto annali.

Preſſatur pede pes: mucro mucrone: uiro uir.

Hinc Virgilius ait.

Hæret pede pes: denſuſqꝫ uiro uir:

Homeri eſt.

Hũc ſecutus Hoſtius poeta ĩ libro ſecũdo belli hiſtorici ait.

Nõ ſi mihi linguæ centũ atqꝫ ſint ora totidẽ uoceſqꝫ liquatę.

Hinc Virgilius ait.

Non mihi ſi linguæ centum ſint oraqꝫ centum

Homerica deſcriptio ẽ equi fugiẽtis: in hæc uerba

Ennius hinc traxit.

Et tum ſicut equus qui de præſepibus actus
Vincula ſuis magnis animis abrupit: & inde
Fert ſeſe campi per cærula lætaqꝫ prata
Celſo pectore: ſæpe iubam quaſſat ſimul altam:
Spiritus ex anima calida ſpumas agit albas.

Virgilius.

Qualis ubi abruptis fugit p̄ſepia uinclis. & cętera:

Nemo ex hoc uiles putet ueteres poetas quod uerſus eorũ ſcabri nobis uidenť. ille. n. ſtilus Enniani ſæculi auribꝰ ſolus placebat & diu laborauit ętas ſecuta: ut magis huic molliori ſtilo acquieſceretur. Sed ulterius ne moror Cecinnam quin & ipſe p̱dat quę meminit Maronem ex antiquitate tranſtuliſſe. Tum Cecinna in uerſibus uel in locis quantũ ſibi Maro ex antiquitate quæſiuerit: Furius ut memor & ueteris & nouæ au-

ctorum copiæ diſſeruit. Ego conabor oſtendere hũc ſtudioſiſſimum uatem & de ſingulis uerbis ueterũ aptiſſime iudicaſſe inſeruiſſe lecta operi ſuo uerba quæ nobis noua uideri facit incuria uetuſtatis: ut ecce addita pro inimica & infeſta qs non extimet poetam arbitrio ſuo nouum uerbum ſibi uoluiſſe fabricari affixa & p hoc infeſta: hoc iam dixerat Lucilius in nouo his uerſibus.

Si mihi non prætor ſiet additus: atq; agitet me:
Non male ſic ille ut dico me extenderat unus.
Mane ſalutantium totis uomit ædibus undam.
Pulchre uomit undam & antique. Nam ait Ennius.
Et tyberis flumen uomit in mare ſaxum.

Vnde & nunc uomitoria in ſpectaculis dicim9: unde homines glomeratim ingredientes in ſedilia ſe fundunt. Agmẽ pro actu & luctu quodam ponere non in elegans eſt: ut leui fluit agmine tybris: immo & antiquum eſt.

Ennius enim in quinto ait.

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

Quod ait: Crepitantibus urere flammis: nõ nouum uſurpauit uerbum ſed prior Lucretius in. vi. poſuit.

Nec res ulla magiſq̃ phœbi delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.

Tum ferreus haſtis: Horret ager: horret mire ſe habet. Sed & Ennius in. ix.

Horreſcit telis exercitus aſper utrunq;. Et in Erecteo
Arma arrigunt horreſcunt tela. Et in Scipione:
Sparſis haſtis longis cãpus ſplendet & horret. Sed & ante oẽs Homerus.

Splendet tremulo ſub lumine pontus. Tremulũ lumẽ de imagine rei ipſius expſſum eſt. Sed prior Ennius in Menalippe Lumen ſic tremulo terra & caua cærula candent. Et Lucretius in. vi. Præterea ſolis radiis iactatur aqua humor. & in lucẽ tremulo rareſcit ab æſtu. Hic candida populus antro iminet & lente texunt umbracula uites. Sunt qui extiment hoc uerbũ umbracula Virgilio auctore compoſitum: cum Varro rerũ diuinarum libro. x. dixerit nõnullis magiſtratibus in oppido id genus umbraculi conceſſum. Et Cicero in. v. de legibus: Vis ne igitur (qm̃ ſol paululum a meridie iam deuexus uidetur. neq; dum ſatis ab his nouellis arborib9 omnis hic locus opacatur) deſcendatur ad lirim: eaq; quæ reſtant in illis alnorum umbraculis perſequamur: Similiter in Bruto Sed ut & Theophraſti doctiſſimi hominis umbraculis.

Tranſmittunt curſu campos: atq; agmina cerui
Puluerulenta fuga glomerant: quod ait ſpecioſe tranſmittunt pro tranſerunt.

Sic & Lucretius in ſecundo.

Et circũuolitant equites: medioſq; repente
Tranſmittunt ualido quatientes impete campos.

Sed & Peſtanus Iubonẽſis ſic ait: Pedibus equos tranſmiſimus quod eſt trãſiuimus.

Quam tota cohors imitata relictis Ad terram defluxit equis.

Sic Furius in primo.

Ille graui ſubito deuinctus uulnere habenas
Miſit equi lapſuſq; in humum defluxit & armis Reddidit æratis ſonitum. Tum durare ſolum & diſcludere nerea ponto Cœperit. Ferit aures noſtras hoc uerbum diſcluderet:

dere:ut nouum.Sed prior.

Lucretius in quinto.

Diffugere inde loci partes cœpere pareſq;
Cũ parib9 iũgi res:& diſcludere mũdũ.Paſtorẽ tityre pingues Paſcere oportet oues: Deductũ
deductũ dicere carmẽ.Deductũ ꝓ tenui & ſubtili elegãter poſitũ ẽ.Sic ãt & Affrani9 carmen
in uirgine uerbis pauculis rñdit:Triſti uoce deducta:malleq; ſe nõ quieuiſſe. Dixit itẽ
apud cornificiũ Deducta mihi uoce garriẽti.Sed hæc ab illo fluxerũt: qd Põponi9 in
atelania quæ Kalẽdæ martiæ inſcribit̃:ait. Vocẽ deducas oportet:ut mulieris uideat̃.
uerba.Iube mõ afferat̃ unus:ego uocẽ reddã tenuẽ,& tremulã:Et infra:Etiã nũc uo-
cẽ deducã.Proiectaq; ſaxa pachynni Radimus Proiecta ſi ſm conſuetudinẽ dicatur:
intelligitur abiecta.Si ſm ueteres proiecta porro iactent alibi ait. Proiecto dum pe-
de leuo Aptat ſe pugnæ.Sed & Siſenna in ſecũdo dixit:Et marſi ꝓpius ſuccedũt atq;
ita ſcutis ꝓiectis tectis ſaxa certatim lenta manibus coniiciunt in hoſtes. Et in eodẽ:
Vetus atq; ingens erat arbor ilex:q̃ circũ ꝓiectis ramis maiorẽ ptẽ loci ſũmi tegebat.

Et Lucretius in tertio.

Quamlibet immani proiectum corporis extet.
Et tempeſtiuam ſiluis euertere pinum.

Hoc uerbũ de pino tẽpeſtiuã a Catone ſumpſit:q ait:Pineã nucẽ cũ effodies:luna de
creſcẽte eximito poſt meridiẽ ſine uẽto auſtro. Tũ uero erit tẽpeſtiua:cũ ſemẽ ſuũ ma Pinus tẽ-
turũ erit.Inſeruit opi ſuo & græca uerba.ſed nõ primus hoc auſus: Auctoꝝ.n.ueterũ peſtiua
audaciã ſecutus ẽ.Depẽdẽt lychni laquearibus aurei.Sicut Ennius in.ix.Lychnoꝝ lu Vocabu-
mina bis ſex.Et Lucretius in.v.Quin ẽt nocturna tibi terreſtria q̃ ſũt lumina pẽdẽtes la græca
lychni Lucilius i.i.Porro chænopoda chenopodos lychnoſq;:& diximus cẽnos añ pe inſerta in
des lecti atq; lucernas.Et qd dixit.Nec lucidus ęthra ſydera polus:Ennius prior dixe ſuo opere
rat in.xvi.Interea fax occidit:oceanũq; rubra tracti obruit æthra:Et Illius ĩ theutrãte de lychnõ
Flãmineã p æthrã alte ferui dã ferri facẽ.Dædala Circæ:qa Lucretius dixerat:Dędala Aethra
tellus.Reboãt ſiluæq; & magnus olympus.qa ẽ apud Lucretiũ:Nec cythara reboãt
laqueata aurataq; tecta.Sed Hac licẽtia largius ſũt uſi ueteres:ptius Maro Quippe
illi dixerũt & pauſam & machęrã & acoatiã & malã ẽ ꝙ alia ſimilia.Necnõ & punicis
& oſciſq; uerbis uſi ſũt ueteres:quoꝝ imitatiõe Virgilius pegrina uerba nõ reſpuit: ut
in illo:Silueſtres uiri aſſidue. Vri.n.gallica uox ẽ:qua ſieri boues ſignificãt.Et camu
ris hirtæ ſub cornibus aures.Camuris pegrinũ uerbũ.i.in ſe redeũtibus. Et forte nos Vri
quoq; hac rõne camerã figurauimus:Multa quoq; epitheta apud Virgiliũ ſũt q̃ ab ip
ſo facta credunt̃:ſed & hæc a ueteribus tracta mõſtrabo:Sũt aũt ex his alia ſimplicia Camuruſ
ut gradiuus mulciber:alia cõpoſita ut arcitenens uiſitator.Sed prius de ſimplicibus
dicã:Et diſtinctos mulciber afros.Mulciber eſt Vulcanus ꝙ ignis ſit:& oĩa mulceat Camera
ac domet.Actius ĩ Philoctete:Heu mulciber arma ignauo ĩ uicta es fabricat9 & ma
nu.Et Egnatius de reꝝ natura libro primo:Deniq; mulciber & ipſe ferẽs altiſſima cæ
li cõtingũt.hædiq; petulci floribus inſultẽt. Lucretius in ſecũdo.

Præterea teneri tremulis in uocibus hædi
Corniferas norunt matres agniq; petulci

Illud audaciæ maxime uideri poſſit:qd ait in bucolicis:Et liquidi ſimul ignis ꝓ puro
uel lucido ſeu ꝓ effuſo & abũdãti:niſi prior hoc epitheto Lucreti9 uſus fuiſſet ĩ ſexto:

Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Deuoluet in terram liquidi calor aureus ignis.

Triſtis ꝑ amaro Triſtis ꝑ amaro tranſlatio decens eſt. ut triſteſq; lupini. Et ita Ennius in libro ſabinarum .iiii. Neq; triſte quæritat ſinapi: neque cepe mœſtum. Auritos lepores non Maro

Auritus primus uſurpat: ſed Affranium ſequitur: qui in prologo ex perſona Priapi ait: Nam quod uulgo prædicat aurito me parente natum non ita eſt. & ut compoſita ſubiungam: quod a t Virgilius.

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris.

Iam Lucretius in ſecundo dixerat.

Nam ſæpe ante deum uitulus delubra decora
Thuricremas propter mactatus concidit aras.

Quã pius arcitenens. Hoc epitheto uſus eſt Neuius belli punici libro ſecũdo. Deĩde pollẽs ſagittis inclytus arcitenẽs ſanctiſq; delphis ꝑgnat⁹ pythius apollo. Idẽ alibi

Cum tu arcitenens ſagittis pollens dea.

Sed & Hoſtius libro ſecundo belli hiſtrici

Dia Minerua ſimul aũt inuictus Apollo
Acritenens latonius etiam ſyluicolæ fauni.

Neuius libro prĩo belli punici.

Syluicolæ homines belliq; inertes.

Actius in Bacchis

Syluicolæ ignota inuiſentes loca
Deſpiciens mare ueliuolum.

Liuius in Helena

Tu qui permenſue ponti maria alta ueliuola.

Ennius in decimoquarto.

Cum procul aſpiciunt hoſtes accedere uentis Nauibus ueliuolis

Idem in Andromache

Rapit & ex alto naues ueliuolas.

Vitiſator ſeruans curuam ſub imagine falcem.

Actius in Bacchis.

O Dioniſe pater optime uitiſator ſemela genitus euchia
Almaq; curru Noctiuago phœbe.

Egnatius de rerum natura libro primo.

Roſcida noctiuagis aſtris labentibus phœbe
Pulſa loco ceſſit cõcedens lucibus altis
Tu nubigenas inuicte bimembres.

Cornificius in Glauco

Centauros fodere bimembres
Caprigenumq; pecus nullo cuſtode per herbas

Pacuuius in Paulo.

Quãuis caprigeno pecori grandior greſſio eſt.

Actius in Philoctete

Caprigenum trita ungulis. Idem in Minotauro
Taurigeno ſemine ortum fuiſſe: an humano.

Decẽter & his epithetis Virgilius uſus ẽ. ꝑ ſagitta uolatile ferrũ & ꝑ romanis gẽtẽ togatã quoq; altero Seuius altero Laberius uſus eſt. Nã Seuius i libro quinto ait.

Volucrumq; uolatile telũ. Ac Laberius in ephœbo; Licẽtiã ac libidinẽ ut tollã petis togatæ

togatæ ſtirpis. Idē infra: Iccirco opedilatatū eſt dominū togatæ gentis: Figuras uero
quas traxit de uetuſtate: ſi uolentibus uobis erit cum repentina memoria ſuggeſſerit
enumerabo. Sed nunc dicat uolo Seruius quæ in Virgilio notauerit ab ipſo figurata
non a ueteribus accepta: uel auſu poetico nouo quidem ſed decenter uſurpata. Quo-
tidie enim romanæ indoli enarrando eundem uatem: neceſſe eſt habeat huius anno-
tationis ſcientiam promptiorem.

Figuræ Virgilianæ. Cap.

P Lacuit uniuerſis electio: In reliqua ſuffecti etiam adhortati ſunt Seruium
ut quæ in ſe refuſa ſunt annotaret. Ille ſic incipit. Vates iſtæ uenerabilis ua
rie modo uerba mō ſenſus figurando multū latinitati leporis adiecit qua-
lia ſunt hęc. Suppoſita de matre nothos furata creauit ut ipſa creauerit quos creari fe
cerit: Tepidaq; recentē Cæde locum: cū locus recens cæde noue dictus ſit. Et hæc ait:
& ſocii ceſſerūt æquore iuſſo: ꝓ eo quod iuſſi ceſſerūt: Et cæſo ſparſurus ſanguine flā
mas: qui ex cæſis uidelicet ꝓfundit. Vota deū primo uictor ſoluebat eoo: pro q̄ diis
uota ſunt: & me conſortē nati concede ſepulchro. Alius dixiſſet: Et me conſortē nato
concede ſepulchri: & illa Viam celerās per mille coloribus arcum: ideſt per arcū mil
le colorum: & Hic alii ſpolia occiſis direpta latinis Coniiciūt igni: pro in ignē: & Cor
pore tela modo atq; oculis uigilantibus exit. Tela exit: pro uitat: & Senior leto canē-
tia lumina ſoluit: pro uetuſtate ſemilia. Exeſę arboris antro: pro cauerna: & Frontem
obſcenam rugis arat: arat nō nimie: ſed pulchre dictum Terſecum ærato circumfert
tegmine ſyluam: pro iaculis: & Vis gregis: pro capro: & illa q̄ pulchra ſunt. Aquæ
mons: telorum ſeges: ferreus imber: ut apud Homerum.

Et dona laboratæ cereris: & Oculiſq; aut pectore noctem accipit: & Vociſq; offenſa
reſultat imago: & Paceq; per aras exquirunt & paulatim abolere ſycheū incipit. Sæ
pe etiam uerba ꝓ uerbis pulchre ponit: Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis:
ora pro pſonis: & Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit. Quid eſt.n.aura auri?
aut queadmodum aura refulget? Sed tn̄ pulchre uſurpauit: & ſimili frondeſcit uirga
metallo: q̄ bene uſus eſt frondeſcit metallo? & Nigri cū lacte ueneni: nigro impone-
re nomē lactis. & Haud aliter iuſte quibus eſt Mezētius iræ: Odio eē aliquē uſitatū:
iræ eſſe inuentū Maronis eſt. Itē de duobus incipit dicere & in unū definit: Interea re-
ges ingenti mole latinus Quadriiugo uehit' curru: ut eſt apud Homeꝝ

Et protinus orſilochum & buthen duo maxima teucrum
Corpora: ſed buthen aduerſum cuſpide fixit: & cætera.
Iuturnam miſero fateor ſuccurrere fratri Suaſi:
Cum ſolitū ſit dici: Iuturnę ſuaſi. & Vrbē quā ſtatuo ueſtra eſt. & Tu mō quos in ſpē
ſtatues ſubmittere gētis. Præcipuū iā inde a teneris impende laborē. ꝓ in eos īpende.
Facit pulcherrimas repetitiones. Nā neq; Parnaſi uobis iuga: nā neq; pindi ulla morā
facere: quę uobis q̄ digna uiri ꝓ talibus auſis? Vidiſtis quo Turnus equo qbus ibat in
armis? nec interpoſitiões eius ocioſæ ſunt. Si te nulla mouet tantaꝝ gloria reꝝ. At ra
mū hūc (apit ramū q ueſte latebat) Agnoſcas. Vt ſeptrū hoc (dextra ſeptrū nā forte
gerebat) Nunq̄ fronde leui. Et illa mutatio elegātiſſima eſt: ut de quo loquebat' ſubi
to ad ipſum uerba cōuertēs. Vt bello egregias idē diſiecerit urbes: Troiāq; oechaliam
q; & duros mille labores Rege ſub euriſtheo fatis iunonis iniquæ Pertulerit: tu nubi-

genas inuicte bimēbris:& reliqua.Illa uero intermiſſio:quos ego: ſed motos præſtat cōponere fluctus:tracta eſt a Demoſthene

Hæc uero q̄ poetica indignatio:Proh iuppiter ibit Hic ait:Hæc miſeratio.O patria o rapti neq̄cq̄ ex hoſte penates.& illa trepidatio:Ferte citi ferrū:date tela : & ſcandite muros : Hoſtis adeſt Et conqueſtio Me ne igitur ſocium ſummis adiungere rebus: Niſe fugis?Quid illa excogitatio nouorum intellectuum: ut Mentitaq; tela : & ferrumq; amare ueneno.& Cultuſq; feros mollire colendo:Exuerint ſylueſtrem animū & Virgineumq; alte bibit acta cruorem:ut apud Homerum de haſta:
Et Pomaq; degenerant ſuccos oblita priores:& Glacie curſus frenaret aquaꝝ:& Mixtaq; ridenti collocaſia fundet acantho: eſt mollis flāma medullas Interea:& tacitum uiuit ſub pectore uulnus.& duro ſub robore uiuit Stupa mouēs tardū fumū : & Sæuitq; canū latratus in auras:& Cælataq; amnem fundens pr̄ Inachus urna:& Affixæ uenis aīaſq; in uulnera ponūt.Et quicq̄d de apibus dixit in uirorū fortiū ſimilitudinē ut adderet quoq; mores & ſtudia:populos.& prælia. Quid plura?ut & quirites uocaret dies me deficiet ſi oīa perſequi a Virgilio figurata uelim.Sed ex his q̄ dicta ſunt oīa ſimilia lector diligens annotabit.

Vm Seruius iſta diſſereret Prætextatus Auienū Euſtachio inſuſurrātem uidens:q̄d age inq̄t Euſtachii : uerecundiā Auieni ꝓbi adoleſcētis iuua:& ipſe publicato nobis quod īmurmurat Euſtachius iam inq̄t:multa de Virgilio Seruiū geſſit interrogare:quoꝝ enarratio reſpicit officiū litteratoris: & tp̄s idulgeri optat:quo de obſcuris ac dubiis ſibi a doctiore fiat certior . Et p̄textatus. Probo inq̄t mi Auiene q̄d ea de q̄bus ambigis clā te eſſe nō pateris:unde exorat⁹ ſit a nobis doctiſſimus doctor ut te ſecū negociū hr̄e patiat̄:q̄a in cōe ꝓficient qua deſideras audire ne tu mō ultra ceſſes apire Seruio uiā de Virgilio diſſerendi.Tūc Auienus totus cōuerſus in Seruiū dicas uolo inq̄t doctoꝝ maxīe q̄d ſit ꝙ cū Virg. anxie ſp̄ diligens fuerit in uerbis ꝓ cauſæ merito uel atrocitate ponēdis:incurioſe & abiecte ī his uerſibus uerbū poſuit.Cādida ſuccinctā latrātibus inguina mōſtris Dulichias uexaſſe rates:uexaſſe.n.uerbum ē leuis ac parui icōmodi:nec tā atroci cauſi cōgruēs. cū repēte hoīes a bellua īmaniſſima rapti lanitatiq; ſint. Sed & aliđ huiuſcemōi dep̄hēdi:Quis aut euryſthea duꝝ?aut illaudati neſcit buſiridis aras? Hoc.n. uerbū illaudati nō eſt idoneū ad exprimēdā ſceleratiſſimi hoīs deteſtationē:q ꝙ hoīes oīum gētiū īmolare ſolitus fuit:nō laude dignus ē ſed deteſtatiōe execratiōeq; totius generis hūani dign⁹ eſt:Sed nec hoc uerbū ex diligētia uirgiliana uenire mihi ur̄.Per tunicā ſqualētē auro nō.n.cōueīt dicere auro.ſqualētē.q̄m nitori ſplēdoriq; auri cōtraria ſit ſq̄loris illuuies. Et Serui⁹:De uerbo uexaſſe ita rn̄deri poſſe arbitror uexaſſe graue uerbū ē tractūq; ab eo ur̄ q̄d eſt uehere ī quo in eſt iā uis quædā alieni arbitrii:nō.n.ſui potēs eſt q uehit̄. Vexaſſe autē q̄d ex eo inclinatū eſt:ui atq; motu ꝓcul dubio uaſtiore eſt: nā qui fert̄ & raptat̄ atq; huc atq; illuc diſtrahit̄: is uexari ꝓprie dicit̄: ſicuti taxare preſſius crebriuſq; eſt q̄ tangere unde id ꝓcul dubio inclinatū eſt:& iactare multo fuſius largiuſq; eſt q̄ iacere:unde id uerbum traductū eſt.Quaſſare ēt q̄ quatere grauius uiolentiuſq; eſt.Non igit̄ q̄a uulgo dici ſolet uexatū eſſe quē fumo aut uento aut puluere laborare uidemus propterea debet uis uera atq; natura uerbi deperire quæ a ueteribus qui ꝓprie & ſignate locuti ſunt:ita ut decuit obſeruata eſt.M.Catōis uerba ſunt

ex oṙone quã de achæis ſcripſit. cumq; Hannibal terrã Italiam laceraret atq; uexaret: uexatã italiã dixit Cato ab Hannibale qñ nullũ calamitatis aut ſæuitię aut imanitatis genus reperiri queat: quod in eo tpe italia non perpeſſa ſit. M. Tullius quarto in Verrem quæ ab iſto ſic ſpoliata atq; direpta eſt: non ut ab hoſte aliquo qui tñ in bello religionẽ & cõſuetudinis iura retineret. ſed ut a barbaris prædonibus uexata eſſe uideatur. De illaudato aũt duo uident̃ rñderi poſſe. Vnũ eſt eiuſmodi: Nemo quiſq̃ tã afflictis eſt morib9: quin faciat aut dicat nõnunq̃ aliqd quod laudari queat: Vnde hic antiqſſimus uerſus uice prouerbii celebratus eſt: Sed. n. qui in oĩ re atq; in oĩ tpe oĩ laude uacatus illaudatus eſt: iſq; oĩum peſſimus deterrimuſq; eſt. At ſicuti oĩs culpæ priuatio inculpatũ: facit inculpatus aũt inſtar eſt abſolutæ uirtutis illaudatus quoq; igit̃ finis eſt extremæ malitię. Itaq; Homerus nõ uirtutibus appellãdis ſed uitiis detrahẽdis laudare ampliter eã ſolet. Hoc. n. eſt.

Epicurus quoq; ſimili mõ maximã uoluptatem priuationẽ detractionemq; oĩs doloris definiuit is uerbis.

¶ Eadem rõne idem Virgilius inamabilẽ dixit ſtygiã paludem. Nam ſicut illaudatũ κατα̃ ϛερηϲιν laudis: ita inamabilẽ per amoris ϛερηϲιν deteſtatus eſt. Altero mõ illaudat9 ita defendit̃. Laudare ſignificat priſca lingua noĩare appellareq;. Sic in actionibus ciuilibus auctor laudari dr̃: quod eſt noĩari. Illaudatus ergo eſt: quaſi illaudabilis. i. nunq̃ nominãdus: ſicuti quõdam a cõi conſilio aſiæ decretũ eſt uti nomẽ eius: q templũ Dianæ epheſiæ incenderat ne qs ullo in tpe noĩaret. Tertiũ reſtat ex his quę reprehẽſa ſunt: q tunicã ſqualentẽ auro dixit. Id aũt ſignificat copiã denſitatẽq; aurei in ſquamaꝶ ſpẽm intexti. Squalere. n. dictũ ab ſquamaꝶ celebritate aſperitateq;: quę in ſerpentũ piſciũ ue coriis uiſunt̃. Quam rẽ & alii & hic idẽ poeta locis aliqᵈ demonſtrat: Quẽ pellis inquit ahenis In plumã ſquamis auro cõſerta tegebat. Et alio loco: Iãq; adeo rutylũ thoraca indutus ahenis Horrebat̃ ſquamis. Accius in pelopidibus ita ſcribit eius ſerpẽtis ſquamæ ſqualido auro & purpura ptextæ. Quicqd igit̃ nimis inculcatũ obſitũq; aliq̃ re erat: ut icuteret uiſentibus facie noua horrorẽ: id ſq̃lere dicebat̃. Sicut in corpibus incultis ſquamoſiſq; alta cõgeries ſordiũ ſqualor appellat̃. Cuius ſignificatiõis multo aſſiduoq; uſu totũ id uerbũ ita cõtaminatũ ẽ: ut iã ſqualor de re alia nulla q̃ de ſolis inqnamentis dici cœpit. Gratũ mihi eſt Auienus inqt correctũ qḋ de optimis dictis male opinabar. Sed in hoc uerſu mihi uĩ deeſſe aliqd: ipſe quirinali lituo paruaq; ſedebat ſuccictus trabea. Si. n. nihil deeſſe cõcedimus: reſtat ut fiat lituo & trabea ſuccinctus qᵈ eſt abſurdiſſimũ. qppe cũ lituus ſit uirga breuis in pte q̃ robuſtior ẽ incurua: q̃ augures utunt̃. Nec uideo qualiter poſſit lituo ſuccĩctus uideri. Reſpõdit Seruius ſic hoc dictũ eſſe: ut pleraq; dici p defectionẽ ſolẽt: ueluti cũ dr̃. M. Cicero hõ magna eloquẽtia. Et roſcius hiſtrio ſũma uẽuſtate. Nõ plenũ hoc utrũq; neq; pfectũ eſt: ſed. n. p pleno ac pfecto audit̃: ut Virgi. alio ĩ loco: Victorẽ butẽ imani corpe. i corpus imane habentẽ. Et itẽ alibi in mediũ geminos imani põdere ceſtus proiecit ac ſimiliter: Domus ſanie dapibuſq; cruentis. Sic igit̃ id quoq; dictum uideri debet: Ipſe quirinali lituo: ideſt lituũ quirinalẽ tenẽs: Quod minime mirandũ foret: ſi ita dictũ fuiſſet Picus quirinali lituo erat: ſicuti dicimus ſtatua grandi capite erat. Et eſt aũt & erat & fuit plerũq; abſunt cũ elegãtia ſine detrimento ſnĩæ. Sed qm̃ litui facta mentio eſt ptermittendũ non eſt: quod poſſe quæri aĩaduertimus: utrum

Laudare quid ſignificat

Squalere

a tuba lituus auguralis appelleẗ:an tuba a lituo augurum lituus dicta ſit. Vtrūq;.n.
pari forma & pariter in capite incurrum eſt. Sed ſi(ut quidam putant)tuba a ſonitu.
Lituus lituus appellata eſt ex illo. Homeri uerſu λιγξε βιος neceſſe eſt ut uirga auguralis a
tubæ ſimilitudine lituus uoceẗ Vtitur aut uocabulo iſto Virgilius ꝑ tuba:ut ibi: Et
lituo pugnas inſignis obibat & haſta. ſubiecit Auienus: Maturate fugam:qd ſit paꝝ
mihi liquet. Contraria.n.mihi uideẗ fuga maturitati:unde quid de hoc uerbo ſentien
dū ſit:quæſo me doceas. Et Seruius Nigidius homo oīum bonaꝝ artium diſciplinis
maturare egregius. Maturare inqt eſt quod neq; citius neq; ſerius:ſed mediū quidam & tēpera
tum eſt:bene atq; proprie Nigidius: Nam & in frugibus & in pomis mature dicunẗ
quæ neq; imitia ſunt:neq; caduca & nimiū cocta:ſed tpe ſuo temperate adulta: Hāc
interpretationē nigidianam diuus Auguſtus duobus uerbis græcis eleganter expri-
mebat. Nam & dicere in ſermonibus & ſcribere in epiſtolis ſolitum fuerūt: σπεῦδε
βραδεοσ:per ꝙ monebat:ut ad rem agendā ſimul adhibereẗ & induſtriæ celeritas:
& tarditas diligentiæ: Ex qbus duobus contrariis fit maturitas. Sic ergo uirgilius in
ducit neptūnum diſceſſum uentis imperātem:ut & tam cito diſcedant tanq̄ fugiant:
& tñ flandi mediocritatē in regreſſu teneant tanq̄ mature.i.temperate abeuntes. Ve-
retur.n.ne in ipſo diſceſſu claſſi noceant:dū raptu nimio tanq̄ per fugam redeūt. Idē
Virgilius maturare & properare tanq̄ plene cōtraria ſcitiſſime ſeparauit his uerſibus:
Frigidus agricolas ſi qñ continet imber: Multa forent quæ mox cælo properāda ſere
no Maturare datur. Bene & elegāter duo iſta uerba diuiſit: Namq; in ꝓperatu rei ru
ſticæ per tēpeſtates & pluuias qm̄ & neceſſitate ocium eſt maturari pōt: p ſerenas ue
ro qm̄ tempus inſtat ꝓperari neceſſe eſt. Sane cum ſignificandū eſt coactius quid &
feſtinatius factum:rectius hoc diciẗ præmaturæ factū quam mature. Sicuti Afrani
us dixit in toga:cui tituli nomē eſt:appetis dominatū: Petēs præmature p̄cocem: In
quo uerſu aīaduertendū eſt ꝙ præcocē inqt non p̄coquē. Eſt.n.caſus eius rectus non
p̄coquis.ſed p̄cox. Hic Auienus uerſus īterrogat. Cū Virgilius inqt Aeneam ſuū tāq̄
oīum pium a contagione atrocis uiſus apud inferos uindicauerit: & magis eū fecerit
audire reoꝝ gemitus quā ipſa uidere tormenta:in ipſos uero campos pioꝝ licēter in
duxerit:cur hoc tm̄ uerſu oſtendit illi partē locoꝝ qbus impii cohibebāẗ. Veſtibulū
ante ipſum primiſq; in faucib9 orci Qui.n.ueſtibulū & fauces uidet intra ipſam ædē
iam ſine dubitatione ſucceſſit: aut ſiquid aliud de ueſtibuli uocabulo intelligēdum:
ſcire deſidero: Ad hæc Seruius: Pleraq; ſunt uocabula qbus uulgo utimur: non tñ li
quido aīaduertimus quid ea ex uera ꝓprietate ſignificent:ſicuti eſt ueſtibulum in ſer
monibus celebre atq; obuium uerbū:nō in oībus tñ qui illo facile utunẗ ad liquidum
ueſtibulū expectatū: Putant.n.ueſtibulū eſſe ꝑtem domus priorē quā atriū uocant: Sed Ceci
lius Gallus uir doctiſſimus in libro de ſignificatione uerboꝝ: q̄ ad ius ciuile ꝑtinent
ſecundo ueſtibulū dicit eſſe nō in ipſis ædibus.neq; ædiū partē:ſed locū ante ianuam
domus uacuū:per quē de uia aditus acceſſuſq; ad fores ædiū fit: Ipſa.n.ianua ꝓcul a
uia fiebat area interſita q̄ uacaret. Quę porro huic uocabulo rō ſit quęri multū ſolet.
ſed q̄ ſcripta apud idoneos auctores legi: ꝓferre in medium nō pigebit. Ve particula ſi
Vetus cuti quædā alia:tū intentionē ſignificat:tū minutionē. Nā uetus & uehemens alteꝝ
Vehemēſ ab ætatis magnitudine cōpoſitū eliſumq; eſt:alteꝝ a nimio impetu & ui mētis īſtru
ctum. Vecors aūt & ueſanus priuationē ſignificat ſanitatis & cordis. Diximus autē
ſupius eos q amplas dom9 antiqtus faciebāt:locū ante ianuā uacuū relinqre ſolitos:
q inter fores domus & uiā medius eēt: In eo loco qui dñm eiuſdē domus ſalutatū ue-

nerant: prius q̄ admitterent̃ conſiſtebāt: & neq; in uia ſtabant: neq; intra ædes erant: Vecors
Ab illa ergo grādis loci conſiſtitiōe & quaſi quadā ſtabulatione ueſtibula appellata Veſanus
ſunt ſpacia: in quib⁹ multū ſtaret̃ ab aduenientibus prius q̄ intromitterent̃ i domū.
Alii conſentiētes ueſtibula eadē eſſe q̄ diximus: in ſenſu tñ uocabuli diſſentiunt. Refe
runt. n. nō ad eos qui aduenuīt. ſed ad illos qui in domo cōmanent qm̄ illic nunq̄ cōſi
ſtunt: ſed ſolius trāſitus cā ad hunc locū ueniunt exeūdo ſiue redeundo. Siue igit̃ ſm
priores per augmentū: ſiue per ſecūdos per diminutionē intelligendū eſt: tñ ueſtibu-
la conſtat areā: q̄ a uia domū diuidit: Fauces a t iter anguſtū eſt: per qd ueſtibulum
de uia flectit̃. Ergo Aeneas: cū uidet fauces atq; ueſtibulū domus impioꝝ: nō ē intra
domū: nec cōtactu ædiū execrabili ſæuoq; polluit̃: ſed de uia uidet loca inter uiam &
ædes locata Bidētes hoſtiæ quid eēnt inqt Auienus: interrogaui quēdam de grāmati
coꝝ cohorte & ille bidētes oues eſſe reſpondit: iccircoq; lanigeras adiectum: ut oues
planius demonſtrarent̃. Eſto inquā oues bidētes dicant̃. Sed q̄ ratio huius in ouib⁹
epitheti ſcire inquā uolo. Atq; ille nihil contractus: oues inquit bidetes dictæ ſunt: ꝙ
duos tantū dentes habeāt. Tunc ego ubi terraꝝ queſo te inq̄ duos ſolos per naturam
dentes habere oues aliqñ uidiſti. Oſtentū. n. hoc eſt factis piaculis ꝓcurandū. Tū il-
le pmotus mihi & irritatus: q̄re inquit ea potius quæ a grāmatico q̄renda ſunt. Nam
de ouiū dentibus opiliōes percūctant̃: Facetias ego nebulonis hoīs riſi: & reliq: Sed
te pcūctor quaſi ipſius uerboꝝ naturæ conſciū: Tū Seruius de numero dentiū quē il
le opinatus eſt rephendēdus a me nō eſt: cū ipſe iā riſeris. Veꝝ ꝓcurandū mihi eſt ne
illud obrepat ꝙ bidētes epithetū ſit ouiū cum Pōponius egregius attellanaꝝ poeta i
gallis trāſalpinis hoc ſcripſerit: Mars tibi uoueo factuꝝ: ſi unq̄ rediero bidēte uerre.
Publius Nigidius in libro quē de extis cōpoſuit bidētes appellari ait non oues ſolas:
ſed oēs beſtias bimas. Neq; tñ dixit: cur ita appellent̃: Se in cōmentariis ad ius pon-
tificum pertinētibus legi bidēnes primo dictas. d. littera ex ſupfluo (ut ſæpe aſſolet)
interiecta ſicut ꝓ reire redire dicit̃: & pro reamare redamare: & redarguere pro rear-
guere. Ad hiatum. n. duaꝝ uocaliū ꝓcurandū interponi ſolet. d. lr̃a. Ergo bidētes pri
mū dictæ ſunt quaſi biēnes & lōgo uſu loquendi corrupta eſt uox: & ex bidēnibus bi
dentes dictæ. Higinus tñ: q ius pontificū nō ignorauit in. v. libroꝝ quos de Virgilio
fecit bidentes appellari ſcripſit hoſtias: q̄ per ætatē duos dentes altiores haberēt: per
quos ex minore in maiorē tranſcēdiſſe conſtaret ætatē. Iteꝝ q̄rit Auienus in his uerſi
bus Frena pelethronii lapithæ gyroſq; dedere impoſiti dorſo: atq; equitē docuere ſub
armis Inſultare ſolo & greſſus glomerare ſupbos ut Virgilius equi oſticiū equiti de-
derit. Nā inſultare ſolo & glomerare greſſus: equi conſtat eſſe nō equitis Bene inquit
Seruius hæc tibi quæſtio nata ex incuria ueteris lectionis. Nam quia ſeculū noſtrum
ab Ennio & omni bibliotheca uetere deſciuit: multa ignoramus quæ non laterent: ſi
ueterum lectio nobis eſſet familiaris. Omnes enim antiqui ſcriptores ut hominem Eques dr̃
tantum ſed equum quoq; dixerūt Ennius libro animalium. vii. ait: Deniq; ui magna tam hō q̄
quadrupes eques atq; elephanti proiiciunt ſeſe: Nunquid dubium eſt quin equitem equus
in hoc loco ipſum & equum dixerint? cum addidiſſet illi epitheton quadrupes? Sic
& equitare quod uerbum e uocabulo equitis inclinatum eſt: & homo utens equo &
equus ſub homine gradiens dicebatur. Lucillius nanq; uir apprime linguæ latinæ ſci-
us equum & currere & equitare dicit hoc uerſu Nempe hunc currere equū nos atq;
equitare uidemus: Ergo & apud Maronē: qui antiquæ latinitatis diligens fuit ita in-
telligendum eſt atq; equitē docuere ſub armis. Ideſt docuerūt & equum portantem

Acer hominē inſultare ſolo: & greſſus glomerare ſupbos. Subiecit Auienus: Cū iam trabibus cōtextus acernis ſtaret equus ſcire uellē in eq fabrica caſu ne an ex īduſtria hoc genus ligni noīauerit. Nā licet unū pro quolibet ligno ponere poeticę lićētiæ ſit: ſolet tñ Virgilius temeritatē licentiæ nō amare: ſed rōnis certæ uim reꝝ uel nominū eligere.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM. LIBER. VII.

p RIMIS menſis poſt epulas iam remotis & diſcurſum uariantibus poculis minutioribus: Prætextatus ſolet cibus inquit cū ſumit̄ tacitos efficere potus loquaces. At nos & inter pocula ſilemus tanq̄ debeat ſeriis uel ēt philoſophicis carere tractatibus talē conuiuiū: Et Symmachus: Verū ne ita ſentis Vecti? ut philoſophia conuiuiis interſit: & nō tanq̄ cenſoriæ quædam & plus nimio uerecunda materfamilias penetralibus ſuis contineat̄ nec miſceant ſe libero: cui ēt tumultus familiares ſunt: cum ipſa huius ſit uerecundiæ: ut ſtrepitum non mō uerborū ſed ne cogitationum quidē in ſacrarium ſuę quietis admittat Doceat nos uel peregrina inſtitutio & diſciplina a parthis patita: qui ſolent cum concubinis non cū coniugibus inire conuiuia: tanq̄ has & in uulgus produci & laſciuire quoq; illas non niſi domi abditas tueri deceat tectū pudorem. An ego cenſeat producendam philoſophiam. quo rhetorica uenire ars & profeſſio popularis erubuit? Iſocrates. n. græcus orator qui uerba prius libera ſub numeros ire primus coegit: cū in cōuiuio a ſodalibus oraret̄: ut aliqd in mediū de eloqntiæ ſuæ fonte ꝓferret: hāc ueniā deprecatus eſt. Quæ pſens inqt locus & tps exigit: ego nō calleo: quæ ego calleo: nec loco pſenti ſūt apta nec tpi. Ad hæc Euſtachius: Probo Symmache ꝓpoſitū tuū: q; phiam ea quā maximā putas obſeruatiōe uenerariſ: ut tm̄ intra ſuū penetral exiſtimes adorandā. Sed ſi pp hoc a conuiuiis exulabit: procul hinc faceſſant & alūnæ eius honeſtatē dico & modeſtiā nec minus cū ſobrietate pietatē Quā. n. harū dixerim minus eſſe uenerabilē? Ita fit ab eiuſmodi cœtibus relegatus matronaꝝ talium chorus libertatē conuiuiorū ſolis concubinis. i. uitiis & criminibus abdicat Sed abſit: ut philoſophia quæ in ſcholis ſui ſollicite tractat de officiis cōuiuialibus: ipſa conuiuia reformidet: tanq̄ non poſſit rebus aſſerere. quæ ſolet uerbis docere aut neſciat ſeruare modū cuius in oībus humanæ uitæ actibus terminos ipſa conſtituit. Neq;. n. ita ad menſas inuito philoſophiam ut non ſe ipſa moderetur cuius diſciplina eſt reꝝ omnium moderatiōem docere. Vt ergo inter te & Vectium uelut arbitrali iudicatione componā aperiam: quidem philoſophiæ tricliniorꝝ fores. Sed ſpōdeo ſic interfuturam: ne menſuram notæ ſibi ac ſectatoribus ſuis diſpenſationis excedat. Tunc Furius: Quia te unicum Euſtachi inquit ſectatorem philoſophiæ noſtra ætas tulit: oratus ſis ut modum diſpenſatiōis: quam das ei conuiuanti: nobis ipſe patefacias. Et Euſtachius: Primū hoc eam ſcio ſeruaturā: ut ſecum æſtimet pręſentium ingenia conuiuaꝝ. Et ſi plures peritos ue uel ſaltem amatoris ſui in conuiuii ſocietate repperit: ſermonem de ſe patiet̄ agitari: quia uelut paucæ litteræ mutæ diſperſæ inter multas uocales in ſocietatē uocis facile manſueſcūt: ita rariores imperiti gaudētes cōſortio peritoꝝ: aut conſonant ſi qua poſſunt aut reꝝ talium capiunt̄ auditu. Si uero

plures

plures ab inſtitutione huius diſciplinę alieni ſint: prudentibus qui pauciores intererũt
ſanciet diſſimulationẽ ſui & patiet᷑ loquacitatẽ maiori parti amicorum ſociare: ne rara
nobilitas a plebe tumultuoſiore turbet᷑. Et hæc eſt una de uirtutibus philoſophiæ. qa
cum orator nõ aliter niſi orãdo ꝓbetur: pħus non minus tacendo pro tp̃e q̃ loquẽdo
philoſophat᷑. Si ergo pauci aderunt doctiores. in conſenſum rudis cõſortii ſalua & in-
terquieſente ueri notione migrabunt: ut oĩs diſcordiæ ſuſpitio faceſſat. Nec mirum ſi
doctus faciet: quod fecit quondam Piſiſtratus athenaꝝ tyrannus: qui cũ filiis ſuis re-
ctum dando conſilium non obtinuiſſet aſſenſum: atqꝫ ideo eſſet in ſimulate cũ liberis
ubi hoc æmulis cãm fuiſſe gaudii cõperit ex illa diſcordia ſperantibus in domo regnã
tis naſci poſſe nouitate: uniuerſitate ciuiũ cõuocata ait: ſuccenſuiſſe quidẽ ſe filiis nõ ac
quieſcentibus patriæ uoluntati: Sed hoc ſibi poſtea uiſum paternæ aptius eſſe pietati
ut in ſñiam liberorum ipſe concederet. Sciret igit᷑ ciuitas ſobolẽ regis cũ patre eſſe con
cordem. Hoc cõmento ſpem detraxit inſidiantibus regnantis quieti. Ita in oĩ uitæ ge-
nere præcipuæqꝫ in lætitia conuiuiali oẽ quod uidetur abſonum: in unam concordiam
ſoni ſalua innocentia redigendum eſt. Sic Agathonis conuiuiũ. qa Socrates Phedros
pauſanias & Erymmachos habuit Sic ea cœna quã Callias doctiſſimus dedit Char-
niadam dico Antiſthenem & Hermogenẽ cæteroſqꝫ his ſimiles uerbũ nullũ niſi phi-
loſophũ ſenſit. At uero Alcioni uel Didonis menſa quaſi ſolis apta delitiis habuit hæc
Ioppam: illa Poliphemum cithara cauentes. Nec deerant apud Alcionum uiri ſaltato
res: & apud Didonem Bitias ſic auriens merũ ut ſe totũ ſuperflua eius effuſione ꝓlue
ret. Nonne ſiqs aut inter phæacas aut apud pœnos ſermones de ſapientia erutos cõui
uialibus fabulis miſcuiſſet: & gratiã illis cœtibus aptam perderet: & in ſe riſum plane
iuſte moueret. Ergo prima eius obſeruatio erit æſtimate conuiuias: Deinde ubi ſibi lo
cum pr̃uiderit: nõ de ipſis ꝓfunditatis ſuæ inter pocula ſecretis loquet᷑ nec nodoſas &
anxias ſed utiles quidẽ facileſqꝫ quæſtiõis mouebit: Nã ſicut inter illos qui exercitii ge
nus habent in mediis ſaltare conuiuiis: ſiqs ut ſe amplius exerceat: uel ad curſum: uel
ad pugillatum ſodales laceſſiuerit: quaſi ineptus relegabit᷑ ab alacritate conſortii. Sic
apud menſam qñ licet aptis philoſopandũ eſt ut crateri liquoris ad lætitiã nati adhi-
beatur non mõ nymphaꝝ ſed muſaꝝ quoqꝫ admixtione tẽperies: Nã (ſicut fateri ne-
ceſſe eſt) in oĩ conuentu aut tacendum eſt: aut loquendũ. Quæramus ſilentiũ ne con
uiuiis: an & oportunus ſermo conueniat: Nã ſicut apud athenas ariopagitæ tacentes
iudicant ita inter epulas oportet ſemp ſileri. Non eſt ultra quærendũ inter menſas phi
loſophandum nec ne ſit. Si uero non erunt muta conuiuia: cur ibi ſermo permittit᷑ ho
neſtus ſermo ꝓhibet᷑: maxime cũ non minus quã dulcedo uini hilarẽt uerba cõuiuiũ:
Nam ſi Homeri latentẽ prudentiã inſcruteris altius: delinimẽtũ illud quod Helena
uino miſcuit: nõ herba fuit: nõ ex india ſuccus: ſed narrandi oportunitas: quæ hoſpitẽ
mœroris oblitũ flexit ad gaudiũ. Vlyxis.n. præclara facinora filio præſente narrabat.

πάντα μεν οὐκαν εγὼ μῦθήσομαι ὀδ' ὀνομήνω
ὅσσοι ὀδυσῆος ταλασιφρόνος εισιν ἀεθλοι
ἀλλ' οἷον τοδ' ερεξε και ἔτλη κάρτερος ἀνηρ
δήμῳ ενι τρώων οτι πασχετε πήματ' ἀχαιοι

Ergo paternã gloriam & ſingula eius fortia dicendo animum filii fecit alacriorem &
ita credita eſt contra mœrorẽ uino remedium miſcuiſſe. Quid hoc inquis ad philoſo-
phiam? Immo nihil tam cognatum ſapientiæ: quã locis & temporibus aptare ſermo
nes perſonarum quæ aderunt æſtimatione in medium uocata: Alios.n. relata incita-

ruut exempla uirtutum: alios beneficioꝝ nõnullos modeſtię: ut & qui aliter agebant:
ſæpe auditis talibus ad emẽdationem uenirent. Sic aũt uitiis irretitos: ſi & hoc conui-
uiis exegerit loquendi ordo: feriet philoſophia non ſentientes: ut Liber pater tyrſo ferit
per obliquationem circumfuſæ hedere latente mucrone: qa non ita profitebitur in cõ-
Quomodo baccus ferit uiuio cenſorem: ut palam uitia caſtiget. Cęterum his obnoxii repugnabũt: & talis erit
conuiuii tumultus: ut ſub huiuſmodi inuitati uideantur edicto.

Quod ſupereſt læti bene geſtis corpora rebus
Procurate uiri: & pugnam ſperate parari.

Aut ut Homerus breuius & expreſſius dixit:

Ergo ſi oportunitas neceſſariæ reprehenſionis emerſerit: ſic a philoſopho ꝓficiſcet̃: ut
& tecta & efficax ſit. Quid mirũ ſi feriet ſapiens ut dixi nõ ſentientes: cũ interdũ ſic re
prehendat ut reprehẽſus hilaret̃? Nec tñ fabulis ſuis ſed interrogatiõibus quoq; uim
philoſophiæ nihil ineptũ loqntis oſtendet. Hanc ergo nullus honeſtus actus locuſue
cœtuſue excludat quæ ita ſe aptat: ut ubiq; ſic appareat neceſſaria tãq̃ abeſſe illã nefas
fuerit. Et Auienus: Nouas mihi duas diſciplinas uideris inducere interrogandi uel re
prehendi: ut alacritas utrinq; iis ad quos ſermo eſt excitet̃: cũ dolor ſemp reprehẽſio-
nẽ uel iuſtã ſequat̃. Vnde hæc quæ leuiter attigiſti fac quæſo enarrando planiora Pri-
mũ inq Euſtachius hoc teneas uolo: nõ de ea me reprehẽſiõe dixiſſe: quæ ſpẽm accuſa
tionis hẽt: ſed quæ uituperationis inſtar eſt. hoc græci ſcomma uocãt: non minus qdẽ
amarũ q̃ accuſatio: ſi importune ꝓferatur. Sed ſapientiæ ſic proferetur: ut dulcedine
quoq; nõ careat. Et prius tibi de iterrogãdo reſpõdeã. Qui uult amœnus eẽ cõſultor:
ea interrogat quæ ſunt interrogato facilia reſponſu: & quæ ſcit illũ ſedula exercitatiõe
didiciſſe. Gaudet.n. quiſqs prouocat̃ ad doctrinam ſuã in mediũ proferendam: qa ne
mo uult latere quod didicit: maxime ſi ſcientia quam labore quæſiuit: cũ paucis illi fa
miliaris & plurimis ſi incognita: ut de aſtronomia uel dialectica cæteriſque ſimilibus
Tunc.n. uidet̃ conſequi fructũ laboris. cum adipiſcunt̃ occaſionem publicandi q̃ di-
dicerant ſine oſtentationis nota qua caret qui non ingerit: ſed inuitat̃ ut ꝓferat. Cõtra
magnæ amaritudinis eſt. ſi corã multis interroges aliquẽ qd non optima ſciẽtia quęſi
uit. Cogitur.n. aut negare ſe ſcire: quod extremũ uerecundiæ damnũ putãt: aut reſpõ
dere temere & fortuito ſe euentui ueri falſiue cõmittere. Vnde ſæpe naſcit̃ inſcitiæ ꝓdi
tio: & oẽ hoc infortuniũ pudoris ſui imputat conſulenti. Nec nõ & qui obierũt maria
& terras gaudent cum de ignoto multis uel terraꝝ ſitu uel ſinu maris interrogantur:
libenterq; reſpondẽt & deſcribũt mõ uerbis mõ ratio loca glorioſiſſimum putantes:
quę ipſi uiderant alioꝝ oculis obiicere. Quid duces & milites: q fortiter a ſe facta ſem
per dicturiunt & non tacent arrogantiæ metu? Non ne ſi ut hæc referant inuitentur:
mercedẽ ſibi laboris extimãt perſolutã? remotionẽ putãtes inter uolentes narrare quę
fecerant? Adeo aũt id genus narrationũ hẽt quendam gloriæ ſaporem. ut ſi inuidi uel
æmuli forte præſentes ſint: tales interrogatiões obſtrepẽdo diſcutiãt: & alias inſerẽdo
fabulas prohibeant illa narrari: q̃ ſolẽt narranti laudẽ creare. Pericula quoq; præterita
uel erũnas penitus abſoluas q euaſit: ut referat. gratiſſime ꝓuocat̃. Nã q adhuc in ip
ſis uel paululũ detinet̃ horret admonitionẽ & formidat relatũ. Ideo Euripides expſſit
adiecit.n. σωθέντα: ut oñderet poſt finẽ malorũ gratiã relatiõis incipere. Et poeta nẽ
adiiciẽdo olim: qd aliud niſi poſt emenia infortunia futuro tpe iuuare dicit memoriã
ſedati laboris? Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. Nec negauerim eſſe maloꝝ ge
nera: quæ nõ uult qui pertulit uel trãſacta meminiſſe. Nec minus interrogatus offen

ditur

ditur ꝗ cum in ipſis malis fuit:ut qui carnifices expertus eſt & tormenta membrorū: ut qui in fauſtas pertulit orbitates:uel cui nota quōdā afflicta cenſoria eſt. Caue inter roges:ne uidearis obiicere. Illū ſæpe ſi potes ad narrandū prouoca:qui recitādo fauo rabiliter exceptus eſt:uel qui libere & fœliter legationē peregit:uel ab imperatore co- miter affabiliterqꝫ ſuſceptus eſt:uel ſiquis tota pene claſſe a piratis occupata ſeu inge- nio ſeu uiribus ſolus:euaſit:qa uix implet deſideriū loquentis rerū talium uel longo narratio iuuat:ſi quem dicere iuſſeris amici ſui repentinā fœlicitatē quantus illi honor acreuerit:quā ſpōte nō audebat uel tacere uel dicere mō iactantiæ mō malitiæ metu. Qui uenatibus gaudet:interrogetur de ſiluæ ambitu de ambage luſtrorum de uena- tionis euentu. Religioſus ſi adeſt:da illi referendi copiam quibus obſeruationibus me ruerit auxilia deorum:quantus illi cerimoniarum fructus. quia & hoc genus religio- nis exiſtimant:numinum beneficia non tacere. Adde quia uolunt & amicos ſe numi- nibus extimari. Si uero & ſenex præſens eſt:habes occaſionem qua plurimum illi con tuliſſe uidearis: ſi eum intrroges uel quæ ad illum omnino non pertinent. Eſt enim huic ætati loquacitas familiaris. Hæc ſciens Homerus quandam congeriem ſimul in terrogantium Neſtori fecit offerri:

Tot loquendi ſemina interrogando congeſſit:ut pruritum ſenectutis expleret. Et uir gilianus Aeneas gratum ſe ad oīa præbens Euandro uarias illi narrandi occaſiōes mi- niſtrat. Neqꝫ.n.de una re aut altera requirit:ſed ſingula lętus. Exquirit auditqꝫ uirum monumenta priorum. Et Euander conſultationibus captus ſcitis ꝗ multa narrauerit Hæc dicentem fauor excepit oium. Sed mox ſubiecit Auienus Vos oēs qui doctoꝝ doctiſſimi adeſtis orauerim:ut hortatu uoſtro Euſtachius quæ de ſcōmate paulo añ dixerit:animet̕ apire Oibuſqꝫ ad hoc ꝓuocantibus ille cōtexuit. Præter categoriā ꝗ eſt ψαΥος:& præter ΔιάβοΛΗν quæ delatio eſt:ſūt alia duo apud græcos noīa lædoria Lœdoria
& ſcomma:qbus nec uocabula latina reperio niſi forte dicas ledriam exprobrationem eſſe ad directam contumeliam. Scomma.n.pene dixerim morſum figuratum: quia Scōma
ſæpe fraude uel urbanitate tegitur.ut aliud ſonet aliud intelligas. Nec tamen ſemp ad amaritudinem pergit:ſed nōnunꝗ iis in quos iacitur & dulce eſt. Quod genus maxi- me uel ſapiens uel alias urbanas exercet præcipuæ inter menſas & Pocula:ubi facilis ē ad iracundiam prouocatio. Nam ſicut in præcipiti ſtantē uel leuis tactus impellit:ita uino uel infuſum uel aſperſum paruus quoqꝫ dolor incitat in furorem. Ergo cautius in conuiuio abſtinendū ſcommate:quod tectā intra ſe hēt iniuriam. Tanto.n.preſſi9 hærent talia dicta ꝗ directe ledoriæ:ut ambico anguloſi ꝗ directi mucrones tenacius infinguntur:maximeqꝫ dicta hmōi riſum præſentibus mouent:quo uelut aſſenſus ge nere confirmatur iniuria. Eſt.n.ledoria hmōi: Oblitus ne es quia ſalſamēta uēdebas? Scomma aūt:quod diximus ſæpe contumeliam eſſe celatam: tale eſt. Meminimus qñ brachio te emungebas. Nam cum res eadē utrobiqꝫ dicta ſit. illud tñ ledoria eſt. Lœdoria
quod aperte obiectum exprobatūqꝫ eſt:hoc ſcōma quod figurate. Octauius qui natu Scōma
nobilis uidebatur. Ciceroni recitanti ait:nō audio quæ dicis ille reſpondit Certe ſole- bas bene foratas habere aures. Hoc eo dictū eſt:qa Octauius lybis oriundis dicebat̕ quibus mos eſt aūt forare. In eundē Ciceronē Laberius:cū ab eo ad cōſenſum nō reci peret̕ dicente reciperē te niſi anguſte ſederemus:ait ille minus mordaciter: Atqꝫ ſole- bas duabus ſellis ſedere. obiiciens tanto uiro lubricū fidei. Sed id quod Cicero dixit ni ſi anguſte ſederemus:ſcomma ſed in.C.Cæſarem:qui in ſenatū paſſim tā multos ad

mittebat ut eos. xiiii. gradus capere non poſſent. Tali ergo genere qđ fœtum cõtume
lie eſt: abſtinendũ ſapienti ſup cæteris in cõuiuio eſt: Sũt alia ſcommata minus aſpera
edentatæ belluæ morſus: ut Tullius in conſulẽ qui uno tm̃ die cõſulatũ peregit. Solẽt
inqt eſſe flamines diales: mõ conſules diales habemus. Et in eundẽ: Vigilantiſſimus ẽ
cõſul noſter: qui in conſulatu ſuo ſomnũ nõ uidit. Eidemq; exprobranti ſibi. ꝙ ad eun
dem conſulẽ nõ ueniſſet. Veniebã inqt ſed nox me cõprehendit. Hæc & talia ſunt: quę
plus urbanitatis: minus amaritudinis habẽt: ut ſunt & illa de nõnullis corporis uitiis
aut parũ aut nihil gignentia doloris: ut ſi in caluitiũ cuiuſq̃ dicas uel in naſum ſeu cur
uam erectionẽ ſeu ſocraticã depreſſionẽ: Hæc. n. quãto minoris infortunii ſunt tanto
lenioris doloris. Contra oculoꝝ orbitas nõ ſine excitatõe cõmotionis obiicit̃. Quippe
antigonus rex Theocriton chiũ: de quo iurauerat ꝙ ei parſurus eſſet occidit pp ſcõma
ab eodem de ſe dictũ. Cũ. n. quaſi puniendus ad antigonũ raperet̃. ſolantibus eũ ami
cis ac ſpẽ pollicentibus: ꝙ oĩno clæmentiam regis experturus eſſet: cum ad eius ocu-
los ueniſſet reſpondit: Ergo impoſſibilem mihi dicitis ſpem ſalutis. Erat aũt antigon9
uno orbatus oculo: & importuna urbanitas maledicacem luce priuauit. Nec negaue-
rim philoſophos quoq; incurriſſe nõnunq̃ per indignationẽ hoc genus ſcõmatis. Nã
cum regis libertus ad nouas diuitias nuꝑ erectus philoſophos ad cõuiuiũ cõgregaſſet
& irridendo eoꝝ minitulas quæſtiões: ſcire ſe uelle dixiſſet: cur & ex nigra & ex alba fa
ba pulmẽtum unius coloris edat. Aridices philoſophus indigne ferens: tu nobis inqt
abſolue: cur de albis & nigris loris ſimiles maculæ gignant̃. Scõmata quæ in ſuꝑficie
habent ſpẽm contumelię: ſed interdũ nõ tangunt audientes cũ eadẽ ſi obnoxio dicant̃
exagitant ut contra ſunt quæ ſpẽm laudis habent: & pſonaꝝ audientes efficiunt con-
tumeliæ plenam. De prætore prius dicã. Lucius Quintus prætor de prouincia nuper
reuerterat: obſeruata quod mireris domitiani tpis præturæ maxima caſtitate. Is cum
æger aſſidenti amico diceret: frigidas ſe habere manus: renidẽs ille ait. Atqui eas de ꝓ
uincia calidas paulo ante reuocaſti. Riſit Quintus delectatuſq; eſt: qppe alieniſſim9
a ſuſpitione furtorũ. Contra ſi hoc diceret̃ male ſibi conſidet ſua furta recolẽti: exacer-
baſſet auditũ. Critobolũ famoſæ pulchritudinis adoleſcentẽ Socrates cũ hac cõpara-
tionẽ formæ ꝓuocaret: iocobat̃: non irridebat. Certe ſi dicas cõſumataꝝ diuitiaꝝ uiro
tibi excito creditores tuos: aut ſi nimis caſto gratæ ſunt tibi meretrices. qa cõtinua eas
largitate dicaſti: utiq; delectabunt̃ ſcientes his dictis ſuã cõſcientiã nõ grauari. Sicut
cõtra ſunt: quæ ſub ſpecie laudis exagitãt: ſicut paulo ante diuiſi. Nã ſi timidiſſimo di
xero Achilli uel herculi comparãdus es: aut famoſæ iniquitatis uiro ego te Ariſtidi in
æquitate propono: ſine dubio uerba laudẽ ſonãtia ad notam uituperatiõis ſuæ uterq;
tracturus eſt. Eadẽ ſcommata eoſdẽ mõ iuuare mõ mordere poſſunt ꝓ diuerſitate p̃-
ſentium pſonaꝝ. Sunt. n. quę corã amicis obiiciantur nobis: libenter audire poſſimus
& uxore uero ſeu parentibus magiſtri ſeu præſentibus dici in nos aliquod ſcomma no
limus niſi forte tale ſit quod illoꝝ cenſura libenter accipiat. Vt ſiquis adoleſcentẽ corã
parentibus uel magiſtris irrideat: quæ inſanire poſſit continuis uirgiliis lectionibuſq;
nocturnis: aut uxore præſente ꝙ ſtulte faciat uxorium ſe præbendo: nec ullã elegãtiã
eligendo formaꝝ. Hæc. n. & in quos dicuntur: & præſentes hilaritate perfundunt. Cõ
mendat ſcomma & conditio dicentis: ſi in eadem cã ſit ut ſi alium de pauperrate pau-
per irrideat: ſi obſcure natum natus obſcure. Nam Tharſius Amphias cũ ex hortula
no potens eſſet: & in amicum quaſi degenerem nonnulla dixiſſe mox ſubiecit: Sed &
nos de eiſdem ſeminibus ſumus: & oẽs pariter lætos fecit. Illa uero ſcommata directa

letitiam cum in quem dicuntur infundunt: ſi uirũ fortem uituperes quaſi ſalutis ſuæ
prodigum & pro aliis mori uolentem: aut ſi obieceris liberali: ꝙ res ſuas ꝓfundat mi
nus ſibi q̄ alii conſulendo. Sic & Diogene. Antiſtenem Cynicum magiſtrũ ſuum ſo
lebat ueluti uituperando laudare. Ipſe me aiebat mendicũ fecitit ediuite: & pro ampla
domo in dolio fecit habitare. Melius aũt iſta dicebat: q̄ ſi diceret gratus illi ſum: qa ip
ſe philoſophum me & conſumate uirtutis uirum fecit. Ergo cum unum nomẽ ſcom-
matis ſit: diuerſi continentur in eo effectus. Ideo apud lacedæmonios inter cætera ex
actæ uitę inſtituta hoc quoq; exercitii genus Lygurgo eſt inſtitutũ: ut adoleſcentes &
ſcommata ſine morſu dicere: & ab alus in ſe dicta perpeti diſcerent. Ac ſi quis eorũ in
indignationẽ ob tale dictũ prolapſus fuiſſet: ulterius ei in alteꝝ dicere non licebat. Cũ
ergo uideas mi Auiene (inſtituenda eſt.n. adoleſcentia tua: quæ ita docilis eſt ut dicẽ-
da pręcipiat) cum uideas ĩ q̄ anceps oẽ eſſe ſcommatũ genus ſuã deo in cõuiuiis in qui
bus letitiæ inſidiabitur ira: ab eiuſmodi dictis faceſſas & magis quæſtiones conuiuia-
les uel proponas uel ipſe diſſoluas. Quod genus ueteres ita ludicrũ nõ putarũt: ut &
Ariſtoteles de ipſis aliqua conſcripſerit & Plutarchus & ueſter. Apuleius. Nec cõtem
nendum ſit: quod tot philoſophantium curam meruit. Et prætextatus: Hoc quæſtio
num genus cum & ſenilẽ deceat ætatẽ: cur ſoli iuueni ſuadet? Quin agite oẽs qui ade
ſtis hæc apta conuiuio fabulemur: nec de cibatu tm̃ ſed & ſi qua uel natura corporum
uel alia præſente maxime Diſario noſtro cuius plurimum ad hoc genus quæſtionum
poterit ars & doctrina conferre fortiamurq; (ſi uidet̃) ut per ordinem unuſquiſq; pro
ponat quã ſoluẽdam exiſtimet quæſtionẽ. Hic aſſenſi oẽs Prætextato anteloquiũ de-
tulerunt: orantes ut cũ ipſe cœpiſſet cæteris ex filio cõſultationis eius interrogandi cõ
ſtituerunt exẽplũ. Tũ ille quæro inqt utrum ſimplex an multiplex cibus digeſtu faci
lior ſit: qa multos hũc nõnullos illum ſectãtes uidemus: Et eſt qdem ſuperba ac con
tumax & ueluti ſui oſtentatrix cõtinentia: cõtra amœnã ſe & comẽ appetentia uult ui
deri. Cum ergo cenſoria ſit una delicata altera: ſcire equidẽ uelim: quæ ſeruãdæ aptior
ſit ſanitati. Nec longe petẽdus aſſertor eſt: cum Diſarius adſit: qui qd̃ conueniat cor
poribus humanis nõ minus calet: q̄ ipſa natura huius fabricæ auctor & nutrix. Dicas
ergo uelim: qd de hoc qd̃ quærit̃ medicinæ rõ perſuadeat: Sime Diſarius inqt aliqs
ex plebe imperitoꝝ de hac quæſtione cõſuluiſſet: qa plebea ingenia mag s exẽplis q̄ rõ
ne capiunt̃ admonuiſſe illum contẽtus forem inſtitutionis pecudum. qui ſi cum ſim
plex & uniforme cibus ſit: multo ſaniores ſunt corporibus humanis: & inter ipſa illæ
moribus ĩplicant̃: qbus (ut altiles fiant) offæ compoſite & quibuſdam cõdimẽtis ua
riæ fartiunt̃ nec dubitaret poſthac cũ aduertiſſet animalibus ſimplici cibo utẽtibus fa
miliarẽ ſanitatẽ ægreſcere aũt & inter illa quæ ſaginã cõpoſita uarietate crudeſcere for
taſſe illũ attentiorẽ exẽplo altero feciſſem: ut conſideraret nullũ unq̄ fuiſſe medicorũ
circa curas ægreſcentium tam audacias negligentiæ: ut febrienti uariũ & non ſimplicẽ
cibũ daret. Adeo conſtat q̄ facilis digeſtu ſit uniformis alimoniã: ut ei uel cũ infirma
ſit natura ſufficiat: Nec tertiũ defuiſſet exemplũ ita eſſe uitandam ciboꝝ uarietatem:
ut uaria ſolent uina uitati. Quis.n. ambigat eum qui diuerſo uino utitur: in repẽtinã
ruere ebrietatẽ? necdum hoc potus copia poſtulante? Tecũ aũt Vecti cui ſoli pfectio
nem diſciplinaꝝ omniũ cõtingit obtinere: nõ tam exemplis q̄ rõne tractandũ eſt quæ
& me tacente clam te eſſe non poterit. Cruditates eueniũt: aut qualitate ſucci in quẽ
cibus uertitur: ſi non ſit aptus humori q corpus obtinuit: aut ipſius cibi multitudine
non ſufficiente natura ad omnia quæ congeſta ſunt coquendam. Ac primnm de ſuc-

Vtrꝝ cib9 ſimplex an multiplex digeſtu facilior ſit

ti qualitate uideamus. Qui ſimplicẽ cibum ſumit: facile quo ſucco uel corpus eius iu
uetur uel grauetur uſu docente cognoſcit. Nec.n. ambigit cuius cibi qualitate poſſeſ-
ſus ſit: cum unũ ſumpſerit: & ita ſit: ut noxa cuius cã deprehenſa eſt: facile uitet̃. Qui
aũt multiplici cibo aliter diuerſas patit̃ qualitates ex diuerſitate ſuccoꝝ. Nec concor-
dant humores ex materiæ uarietate naſcentes: nec efficiũt liquidũ purũue ſanguinem
in quẽ iecoris miniſterio uertunt̃: & in uenas cũ tumultu ſuo trãſeunt. Hinc morboꝝ
ſcaturigo: qui ex repugnantiũ ſibi humoꝝ diſcordia naſcuntur. Deinde quia nõ oium
quæ eſui ſunt: una natura eſt: non oia ſimul equunt̃: ſed alia: & ita ſit ut digeſtionem
ſequentiũ ordo turbetur. Neq;.n. cibi quem ſumimus: una digeſtio eſt: ſed ut corpus
nutriat quattuor patitur digeſtiones: quaꝝ unam oẽs uel ipſi quoq; ebetes ſentiunt:
alias occultior rõ deprehẽdit. Quod ut oibus liqueat paulo altius mihi cã repetenda
eſt. Quattuor ſunt nobis uirtutes: quæ adminiſtrandã alimoniã receperunt. Quarũ
una dicitur καθεκτικη quæ deorſum trahit cibaria confecta mandibulis. Quid.n. tã
craſſam materiam per fauciũ anguſta fulciret: niſi eam uis naturæ occultior hauriret:
Hauſta uero ut non continuo lapſu per oẽ corpus ſuccedẽtibus ſibi foraminibus per
uium adimũ uſq; deſcendant: & talia qualia accepta ſunt: egerant̃: ſed ſalutare officiũ
digeſtionis expectant: Secundæ hoc curæ uirtutis eſt: quã græci qa retentatrix eſt uo
cant καθεκτικη. Tertia quia cibum in aliud ex alio mutat: uocat̃ ἀλλοιωτικη. Huic
obſequuntur oẽs: quia ipſa digeſtionibus curat Ventris.n. duo ſunt orificia. Quorũ
ſuperius erectum recipit deuorata: & in follem uentris recondit. Hinc eſt ſtomachus
qui eſt terfamilias dici meruit: quaſi omne aĩal ſolus gubernas. Nam ſi ægreſcat uita
id ancipiti patit urbanæ alimoniæ meatu: cui natura tanq̃ ratiõis capaci uelle ac nolle
contribuit. Inferius uero dimiſſum inteſtinis adiacentibus inſeritur: & inde uia eſt ege
rendi. Ergo in uentre fit prima digeſtio uirtute ἀλλοιωτικη in ſuccũ uertente quicq̃d
acceptũ eſt cuius fax retrimenta ſunt: quæ per inteſtina inferiore orificio tradente labũ
tur & officio quartę uirtutis: cui αποκριτικη nomẽ eſt: ꝓcuratur egeſtio. Ergo poſtq̃
in ſuccum cibus reformat̃: hic iam iecoris cura ſuccedit. Eſt aũt iecur cõcretus ſanguis
& ideo hẽt natiuum colorem quod confectũ ſuccũ uertit in ſanguinẽ. Et ſicut cibũ in
ſuccum uerti prima eſt: ita ſuccum tranſire in ſanguinem ſecunda digeſtio eſt. Hunc
calor iecoris adminiſtrandã per uenarũ fiſtulas in ſua quæq; membra diſpergit: parte
quæ eſt digeſtis frigidiſſima eſt in linem refuſa: qui ut iecur caloris: ita ipſe frigoris do
micilium eſt. Nam ideo oẽs dexteræ partes ualidiores ſunt & debiliores ſiniſtræ: quia
has regit calor uiſeris ſui: ille contagione frigoris ſiniſtra obtinentis habetant̃. Inuenis
aũt & arteriis: quæ ſunt receptacula ſanguinis & ſpiritus: tertia fit digeſtio. Nam acce
ptum ſanguinẽ quodãmodo defæcant: & quod in eo aquoſum eſt: uenæ in uiſicam re
fundunt liquidem uero plerunq; & altilem ſanguinem ſingulis totius corporis mem-
bris miniſtrant. Et ita fit ut cibum ſolus uenter accipiat eius alimonia diſperſa per uni
uerſos membrorum meatus: oſſa quoq; & medullas & ungues nutriat & capillos.
Etiam hæc eſt quarra digeſtio: quæ in ſingulis membris fit: dum quod unicuiq; mẽ-
bro datum eſt: ipſi membro fit nutrimentum. Nec tñ huic totiens defæcato retrimẽ-
ta ſua deſunt: quæ cum membra oia in ſua ſunt ſanitate: per occultos euaneſcunt mea
tus. Si qua uero pars corporis ægreſcat: in ipſam quaſi infirmiorem ultima illa quæ
diximus retrimenta labuntur. Et hinc naſcuntur cauſæ quæ ρευματα medicis uocare
mos eſt. Si.n. fuerit ultimi ſucci iuſto uberior multitudo: hanc a ſe repellit pars corpo
ris illa: q̃ ſanior eſt: & ſine dubio labit̃ in infirmã: quæ uires non hẽt repellendi. Vnde

Quare hoies ſũt fortiores i pte dextera q̃ ſiniſtra

Quõ fit urina

& alieni

& alieni receptio diſtendit locum: in quem ceciderit: & hinc creãtur dolores. Hæc eſt ergo triplex cauſa uel podagræ uel cuiuſlibet ex cõfluẽtia morbi: id multitudo humoris: fortitudo mẽbri a ſe repellentis: & recipientis infirmitas. Cum igit̃ aſſeruerimus: quattuor in corpore fieri digeſtiones: quaꝝ altera pendet ex altera & ſi præcedẽs fuerit impedita: nullus fit ſequẽtis effectus: recurramus animo ad illã primã digeſtionẽ quæ in uentre cõficit̃: & inueniet̃ quid impedimẽti ex multiformi naſcatur alimonia. Diuerſoꝝ.n.ciboꝝ diuerſa natura eſt: & ſunt q celerius q tardius digerunt̃. Cũ ergo prima digeſtio uertitur in ſuccũ: quia nõ ſimul accepta oĩa uertũtur: quod prius uerſum eſt: dum alia tardius uertũtur aceſcit: & hoc ſæpe etiã eructando ſentimus. Alia quoqꝫ quibus tarda digeſtio eſt uelut ligna humida quæ urgente igne fumũ de ſe creant ſic illa iminente igne naturæ fumant: dum tardius coquũtur ſiquidẽ nec hoc ſenſum eructantis euadat. Cibus aũt ſimplex non habet controuerſam morã: dum ſimplicem in ſuccũ uertit̃. Nec digeſtio illa turbat̃: dũ omnes ſibi pro ſtatuta momẽtorum dimenſione ſuccedunt. Siquis aũt (quia nihil impatientius imperitia) rõnes has dedignet̃ audire: extimans nõ impediri digeſtionem niſi ſola ciboꝝ multitudine: nec uelit de qualitate tractare. Hic quoqꝫ multiformis alimonia deprehendit̃ cauſa morboꝝ. Nam pulmentoꝝ uarietas recepit uaria condimenta: quibus gula ultra q̃ naturæ neceſſe eſt laceſſitur: & fit inde congeries: dum pruritu deſiderii amplius uel certe de ſingulis parua libant̃. Hinc ſocrates ſuadere ſolitus erat illos cibos potuſue uitandos: qui ultra ſitim fameue ſedandam producũt appetẽtiam. deniqꝫ uel propter hoc edendi uarietas repudietur: qa plena eſt uoluptatis: a qua ſeriis & ſtudioſis cauendũ eſt. Quid.n.tam contrariũ q̃ uirtus & uoluptas. Sed modũ diſputatiõis facio: ne uidear hoc ipſum in quo ſumus: licet ſobriũ ſit tñ quia uariũ eſt: accuſare cõuiuiũ. Hęc cũ Prætextato & cæteris prona aſſenſione placuiſſent. Euãgelus exclamauit nihil tã indignũ toleratu: q̃ ꝙ aures noſtras græca lingua captiuas tenet: & uerboꝝ rotũditati aſſentire cogimur circunuenti uolubilitate ſermonis: quia a extoruendũ fidẽ agit in audientes tyrãnam. Et quia hid loquẽdi laberinthis impares nos fatemur: age Vecti hortemur Euſtachiũ: aut recepta contraria diſputatiõe quicqd pro uario cibo dici poteſt uelit cõmunicare nobiſcum: ut ſuis telis lingua uiolentia ſuccũbat: & gręcus græco eripiat hũc plauſum: tanq̃ cornis cornici oculos effodiat. Et Simmachus: Rẽ iocundam Euangele amarius poſtulaſti. Audere.n.contra tam copioſe & eleganter inuenta: res quæ habeat utilẽ uoluptatem: ſed nõ tanq̃ ingeniis inſidiantes & glorioſus tractibus inuidẽtes hoc debemus expetere. Nec abnego potuiſſe me quoqꝫ tanq̃ palidiam canere. Eſt.n.rhetorica pręluſio cões locos in utramuis partem inuentorum alternatione tractare. Sed quia facilius græcoꝝ inuentionibus a græcis forte aliis relata reſpondent: te Euſtachi oramus oẽs: ut ſenſa & inuenta. Diſarii contrariis repellẽda in integrum reſticuas exauctoratũ conuiuioꝝ leporẽ. Ille diu hoc a ſe officium deprecatus: ubi tot impellentium procrũ qbus obuiandum non erat hortatui ſuccubuit: bellũ inquit duobus mihi amiciſſimis cogor indicere. Diſario & continentiæ. Sed ab auctoritate ueſtra tanq̃ ab edicto ꝑtoriis ĩpetrata uenia gulę patronũ (qa neceſſe ẽ) profitebor. In prĩo ſpecioſis magis quã ueris pene nos Diſarii exẽplis: ut docebit̃. nři cœpit ingeniũ. Ait n. pecudes uti ſimplici cibo. & ideo expugnari difficilius eaꝝ quã hominũ ſanitatẽ. Sed utranqꝫ falſam ꝓbabo. Nã neqꝫ ſimplex eſt aĩalibus multis alimonia: nec ab illis quã a nobis morbi remotiores. Teſtat̃ unũ uarietas pratoꝝ q̃ de paſcunt̃ qbus herbæ ſunt amarę pariter & dulces aliæ ſecũ calidum aliæ frigidũ nutrien

tes:ut nulla culina poſſit tam diuerſa condire: q̄ in herbis natura uariauit. Notus eſt Eupolis inter elegãtes habẽdus ueteris comœdiæ poetas. Is in fabula quæ inſcribitur æges: inducit capras de cibi ſui copia in hæc ſe uerba iactantes: βοσκομεθου λης ἀπὸ παντοδατης. Videt̃ ne uobis ciboꝝ iſta ſimplicitas: ubi tot enumerãtur uel arbuſta uel frutices nõ minus ſucco diuerſa quã noĩe? Quod aũt non facilius morbis homines quã pecudes occupent̃: Homero teſte cõtẽtus ſum q peſtilentiã refert a pecudibus eſſe in:ohatã: qñ morbus anteq̃ in hoĩes poſſet irrepe: facilius captis pecoribus incubuit. Sed & quãta ſit multis aĩalibus infirmitas: uitæ breuitas indicio ẽ. Quid. n. eoꝝ quibus noticia nobis ĩ uſu eſt: põt annos hoĩs æquare? niſi recurras forte ad ea q̄ de coruis atq; cornicibus fabuloſa dicũtur: Quos tñ uidemus oĩbus inhiare cadaueribus: uniuerſiſq; ſeminibus inſidiari: fructus arboꝝ perſequi. Nã nõ minus edacitatis habent q̄ de lõgæuitate eoꝝ opinio fabulat̃. Secundũ (ſi bene recordor) exemplũ eſt ſolere medicos ægris ſimpliciũ cibũ offerre nõ uariũ: cũ hũc offeratis (ut opinor) nõ quaſi digeſtu faciliorẽ: ſed quaſi minus appetendum: ut horrore uniformis alimoniæ edendi deſideriũ langueſceret quaſi multis cõcoquendis ꝓ infirmitate non ſufficiente natura. Ideo ſiquis ægreſcentiũ uel de ipſo ſimplici cibo amplius appetat: ſubducitis adhuc deſiderãti. Ideo uobis cõmento tali nõ qualitas: ſed modus quęrit̃. Quod aũt in edendo ſicut in potãdo ſuades uaria uitari: habet latẽtis captiõis inſidias: quia noĩe ſimilitudinis colorat̃. Cæteꝝ longe alia ciboꝝ ratio eſt. Quis. n. nunq̄ edendo plurimum mẽte ſauciatus ẽ: quod in bibẽdo cõtingit. Fartus cibo ſtomacho uel uẽtre grauatur: infuſus uino fit ſimilis inſano. Opinor quia craſſitudo cibi uno ĩ loco permanens expectat adminiſtrationẽ digeſtiõis: & tunc demũ membris ſenſim cõfectus illabitur: potus ut natura leuior mox altũ petit: & cerebrũ: quod ĩ uertice locatũ eſt ferit fumi calentis aſpergine: & ideo uaria uina uitãtur: ne res quæ ad poſſidendũ caput reperta eſt: calore tã diuerſo q̄ ſubito cõſilii ſedẽ sauciet. Quod æque in cibi uarietate m tuendũ nulla ſimilitudo rõ nulla perſuadet. In illa uero diſputatiõe qua digeſtio nũ ordinẽ ſermone luculẽto & uario digeſſiſti: illa oĩa q̄ de natura humani corpis dicta ſũt: & nihil nocẽt ꝓpoſitæ q̄ſtioni: & eloquẽter dicta nõ abnego. Illi ſoli nõ aſſentior: q̊ ſuccos uarios de ciboꝝ uarietate cõfectos dicis cõtrarios eſſe corporibus: cum corpora ipſa de cõtrariis qualitatibus fabricata ſint. Ex calido. n. & frigido de ſicco & humido cõſtamus Cibus uero ſimplex: cui adeſt ſuccũ de ſe unius qualitatis emittit. Scimus aũt ſimilib9 ſimilia nutriri. Dic quæſo unde aliæ tres qualitates corporis nutrientur Singula aũt ad ſe ſimilitudinẽ ſui rapere teſtis eſt Empedocles: qui ait.

Quare ui num inebriatur

Te autem ſæpe audio Hippocratis tui uerba cum admiratione referẽtem. Ergo ſi homo non unum: nutriendus eſt non ex uno. Nam & deus omnium fabricator aerem: quo circumfundimur & cuius ſpiramus hauſtu: non ſimplicem uoluit habere qualitatem: ut aut frigidus ſit ſemp aut caleat: ſed nec continuæ ſiccitati nec ꝑpetuo eum addixit humori: qa una nos non poterat qualitate nutrire de permixtis quattuor fabricatos. Ver ergo calidũ fecit & humectũ. Sicca eſt æſtas & calida Auctũnus ſicc9 & frigidus. Hyems humida pariter & frigida eſt. Sic & elemẽta q̄ ſunt nr̃a principia: ex diuerſitatibus ẽt ipſa conſtãt & nos nutriunt. Eſt. n. ignis calidus & ſiccus. Aer humectus & calidus. Aq̄ ſimiliter humecta & frigida tertia frigida pariter & ſicca. Cur ergo nos ad uniformẽ cibũ redigis cũ nihil nec ĩ nobis nec circa nos nec in iis de q̄bus

ſumus uniforme ſit. Quod autem acceſcere uel nõnunq̃ fumare in ſtomacho cibum uis aſſignare uarietati: ut credamus pronũciet oportet: aut ſemp eum qui uario cibo utitur hæc pati: aut nunq̃ illum pati qui ſimplicẽ ſumit. Si uero & qui mẽſa fruit̃ copioſa hoc uitiũ ſępe nõ ſentit: & qui ſe uno cibo afficit: ſæpe ſuſtinet quod accuſas: cur hoc uarietati & non perpetuo eũ edacitati aſſignas? Nã & de ſimplici auidus noxã patitur cruditatis: & in uario moderatus digeſtionis cõmodo fruitur. At inquies ipſa immoderatio ex ciboꝝ uarietate naſcit̃ titilante gula: & ad aſſumẽda plura q̃ neceſſe eſt prouocante. Rurſus ad ea quæ iam dixi reuoluor: cruditates de mõ non de qualitate prouenire. Modũ.n. ſeruat: qui ſui potens eſt. Et in menſa ſicula uel aſiana excedit impatiens: ẽt ſi ſolis oliuis aut olere ueſcat̃. Et tñ ille copioſus: ſi moderationẽ tenuit: ſanitatis cõpos eſt: cõtra inſanus fit ille: cui merus ſal cibus eſt ſi hoc ipſum uocaciter inuaſerit. Poſtremo ſi in his quæ ſumimus: uarietatẽ noxiã putas: cur potionũ remedia quæ per hos humanis uiſceribus infunditis: ex tã cõtrariis ac ſibi repugnãtibus mixta cõpoſitis? Succo papaueris admiſcetis euforbiũ mandragoram: aliaſq; herbas concla mati frigoris pipere tẽperatis. Sed nec mõſtruoſis carnibus abſtinetis inſerentes poculis teſticulos caſtroꝝ & uenenata corpora uiperaꝝ: quib⁹ admiſcetis quicquid nutrit india: qcqd deuehitur herbaꝝ: qbus creta generoſa eſt. Cũ ergo ad cuſtodiã uitæ hæc faciant remedia: q̃ cibus ſiquidem illa eã reuocent iſte contineat: cur illis ꝓuidere uarietatem laboras: iſtũ ſqualori uniformitatis adiicis? Poſt oĩa in uoluptatem cenſura cothurnati ſermonis inuectus es: tanq̃ uoluptas uirtuti ſemper inimica ſit: & nõ cum in luxum ſpreta mediocritate prolapſa eſt. Quid.n. agit ipſe ſerius non edendo niſi cogente fame nec potando præter ſitim: niſi ut de utroq; capiat uoluptatẽ? Ergo uoluptas non mox noĩe ipſo infamis eſt: ſed ſit mõ utendi uel honeſta uel arguenda. Paꝝ eſt ſi accuſata ſit & non ẽt laudet̃ uoluptas. Nã cibus qui cũ uoluptate ſumitur deſiderio tractus in uentrẽ recondit̃ patulas expectatione rapientẽ: & dum aĩo fruit̃ mox eum coquit. Quod nõ ex æquo cibis euenit: quos nulla ſui dulcedo cõmendat. Quid ergo accuſas uarietatẽ quaſi gulæ irritamentũ cũ ſalus ſit hoĩs uigere appetentiã: qua deficiẽte langueſcit: & periculo fit ꝓprior. Nã ſicut in mari gubernatores uento ſuo ẽt ſi nimius ſit: cõtrahendo in minorẽ modũ uela præteruolant: & flatum cũ maior eſt coercent: ſopitũ uero excitare nõ poſſunt: ita & appetentia cum titillatur & creſcit rõnis gubernaculo temperat̃. Si ſemel ceciderit: aĩal extinguit. Si ergo cibo uiuimus: & cibũ appetentia ſola cõmendat: elaborandũ nobis eſt cõmento uarietatis: ut hæc ſemper prouocet̃: cum præſto ſit ratio quæ intra moderationis ſuæ terminos temperet̃. Memineritis tñ lepido me conuiuio adeſſe non anxio. Nec ſic admitto uarietatem: ut probẽ ubi quæruntur æſtiuæ niues & hybernæ roſæ. Et dũ magis oſtentui q̃ uſui ſeritur ſiluarũ ſecretũ oẽ luſtratur: & peregrina maria ſollicitantur. Ita.n. fit ut etiã ſi ſanitatem ſumẽtium mediocritas obſeruata non fauciet ipſe tamen luxus morum ſit ægritudo. His fauorabiliter exceptis Diſarius obſecutus es inqt Euſtachi dialecticæ: ego medicinæ. Qui uolet eligere ſequenda: uſum conſultat: & quid ſit utilius ſanitati experientia docebit. Poſt hæc Flauianus & alios quidẽ medicos idẽ dicẽtes ſemper audiui uinum inter calida cenſendũ. Sed & nunc Euſtachius cum cauſas ebrietatis attingeret: prædicabat uini calorem. Mihi aũt ſæpe hoc mecum reputanti uiſa eſt uini natura frigori proprior q̃ calori: & in mediũ profero quibus ad hoc extimandum trahor: ut ueſtrũ ſit de me extimatione iudiciũ. Vinum quãtum mea fert opinio ſicut natura frigidum eſt: ita capax uel etiam appetens caloris ſit: cum calidis

fuerit admotum. Nam & ferrū cū tactu ſi frigidū: ψυχρον χαλκονδ χουσιν. ſi tñ ſolem pertulerit concaleſcit: & calor aduena natiuum frigus expellit. Hoc utrū ita eē rō perſuadeat requiramus. Vinū aut fotu aut potu interioribus conciliatur. Vt ſuperficiem curet adhibet̃: cum infundit̃ cuti. Quin frigidū ſit nec medici inficias eunt: calidū tñ in interioribus prædicāt: cū non tale deſcendat: ſed admixtum calidis concaleſcat. Certe reſpondeāt uolo: cur ſtomacho in laſſitudinē degenerandi ad inſtaurādas conſtrictiōe uires offerant egreſcenti uinū: niſi frigore ſuo laſſata cogeret: & colligeret diſſoluta. Et cū laſſo (ut dixi) ſtomacho adhibeant calidū: ne creſcat ulterius laſſitudo: a uini potu nō prohibēt defectum in robur hac curatione mutātes. Dabo aliud indiciū accidentis uino q̄ ingentis caloris. Nā ſiquis aconitum neſciēs hauſerit: nō nego hauſtu eū meri plurimi ſolere curari. Infuſum. n. uiſcerib9 trahit ad ſe calorē: & ueneno frigido quaſi calidū iam repugnat. Si uero aconitū ipſum cū uino tritum potui datū ſit: hauriētē nulla curatio a morte defendit. Tunc. n. uinū natura frigidū admixtione ſui frigus hauſit ueneni. Nec in īterioribus iā caleſcit: quia nō libeꝝ: ſed admixtū aliu: imo in aliud uerſum deſcēdit in uiſcera. Sed & ſudore nimio uel laxato uētre defeſſis uinū ingerit: ut in utroq; morbo cōſtringat meatus: Inſomnem medici frigidis oblinūt modo papaueris ſucco: mō mandragora uel ſimilibus: in q̄bus eſt & uinū. Nam uino ſomnus reduci ſolet qd̃ non niſi ingētis frigoris teſtimoniū ē. Deinde oīa calida uenerē prouocāt: & ſemen excitāt: & generatiōi fauent. Hauſto aūt mero plurimo fiūt uiri ad coitū pigriores. Sed nec idoneū conceptiōi ferūt: quia uini nimietas ut frigidi facit ſemē exile uel debile. Hoc uero uel manifeſtiſſimā extimatiōis meæ habet aſſertionē: ꝙ quæcūq; nimiū algentibus: eadē cōtingūt ebriis: fiunt. n. tremuli pallidi graues & ſaltu tumultuātis ſpirit9. Artus uero & mēbra quatiunt̃: Idē corporis topor ambobus eadē linguæ titubatio. Multis ēt morbus ille quē παραλυσιν greci uocāt: ſic nimio uino ut multo algore cōtingit. Reſpicere ēt q̄ natura curationū adhibeant̃ ebriis. Nō ne cubare ſub multis operimentis iubentur: ut extinctus calor refoueatur? nō & ad calida lauacra dicūtur? nō illis unctionū tpe calor corporis excitat̃? Poſtremo qui fiunt crebro ebrii: cito ſeneſcūt. Alii ante tp̄s cōpetentis ætatis uel caluicio uel canicies inſigniūtur quæ non niſi inopia caloris eueniūt. Quid aceto frigidius: quod culpatū uinum eſt? Solū. n. hoc ex oībus humoribus creſcentem flāmā uiolenter extinguit: dū per frigus ſuū calorem uincit elemēti. Nec hoc p̄tereo: ꝙ ex fructib9 arboꝝ illi ſunt frigidiores: quoꝝ ſecus imitat̃ uini ſaporem: ut mala ſeu ſimplicia ſeu granata ſeu cytonia: q̄ cotonea uocāt Cato. Hoc ideo dixeri: ꝙ me ſæpe mouit & exercuit mecū diſputātē: qa in mediū ꝓferre uolui qd de uino extimauerim ſentiendū. Ceteꝝ cōſultationē mihi debitā nō omitto. Te. n. Diſarii cōuenio: ut qd̃ quærēdū mihi occurrit abſoluas: Legiſſe apud græcū philoſophū memini i fallor. Ille Ariſtoteles fuit in libro quē de ebrietate cōpoſuit. Mulieres raro in ebrietatē cadere: crebro ſenes: nec cām uel huius frequentiæ uel illius raritatis adiecit. Et qa ad naturā corporū tota hæc q̄ſtio ptinet: quā noſſe & induſtriæ tuæ & ꝓfeſſiōis officiū eſt: uolo te cās rei: quā ille ſniæ loco dixit: ſi tñ philoſopho aſſentiris aperies. Tum ille recte & hoc Ariſtoteles ut cætera: nec poſſum non aſſentiri uiro cuius inuentis nec ipſa natura diſſentit. Mulieres inquit raro inebriantur: crebro ſenes. Rōnis plena gemina iſta ſnia: & altera pēdet ex altera. Nā cū didicerimus qd mulieres ab ebrietate defendat: iam tenemus quid ſenes ad hoc frequēter impellat. Contrariā. n. naturam ſortita ſunt muliebre corpus: & corpus ſinile. Mulier humectiſſimo eſt corpore. Docet hoc & leuitas cutis &

ſplendor docent præcipue aſſiduæ purgatiõe ſuperfluo exonerantes corpus humore. Cum ergo epotũ uinũ in tam largum ceciderit humorẽ: uim ſuã pdit: & fit dilutius: nec facile cerebri ſedẽ ferit fortitudine eius extincta. Sed & hæc rõ iuuat ſñiæ ueritatẽ: ꝙ muliebre corpus crebris purgatiõibus deputatum pluribus conſertũ foraminibus ut pateat in meatus: & uias prebeat humori in geſtionis exitum confluẽti. Per hæc foramina uapor uini celeriter euaneſcit. Cõtra ſenibus ſiccum corpus eſt quod probat aſperitas & ſqualor ſcutis. Vnde & hæc ætas ad fletũ fit difficilior: quod ẽ indiciũ ſiccitatis. Intra hos uinũ nec patitur contrarietatẽ repugnãtibus humoris integra ui ſua adhæret corpori arido: & mox loca tenet quæ ſapere hoĩ miniſtrant. Dura quoq; eſſe ſenum corpora nulla dubitatio eſt: & ideo etiã ipſi naturales meatus in mẽbris durioribus obſerantur: & hauſto uino exhalatio nulla contingit: ſed totũ ad ipſam ſedem mentis aſcendit. hinc fit ut & ſani ſenes malis ebrioꝝ laborent tremore membroꝝ linguæ titubantia: abundãtia loquendi: iracundiæ concitatiõe: quibus tam ſubiacent iuuenes ebrii q̃ ſenes ſobrii. Si ergo leuem pertulerint impulſum uini: nõ accipiunt hæc mala ſed incitant: quibus ætatis ratione iam capiti ſunt. Probata omnibus Diſarii diſputatione ſubiecit Symmachus: Vt ſpectata ẽ tota ratio quã de muliebri ebrietatis raritate Diſarius inuenit: ita unũ ab eo prætermiſſum eſt: nimio frigore. quod in eaꝝ corpore eſt: frigeſcere hauſtum uinũ: & ita debilitari ut uis ei⁹ quæ elanguit nullũ calorem poſſit de quæ naſcitur ebrietas excitare. Mulieꝝ naturam calidiorẽ eſſe uirili.

Cap.

D hæc horis: Tu uero Symmache fruſtra opinaris frigidã mulieꝝ eſſe na-
a turam: quã ego calidiorẽ uirili (ſi tibi uolenti erit) facile probabo. Humor naturalis in corpe: qñ ætas trãſit pueritiam: fit durior: & acuitur in pilos. Ideo tũc & pubes & genæ & aliæ partes corporis ueſtiunt. Sed in muliebri corpore hunc humorẽ calore ſiccã te fit inopia piloꝝ: & piloꝝ: & ideo in corpore ſexus huius manet continuus ſplendor & lenitas eſt. Eſt & hoc in illis indiciũ caloris abundantia ſanguinis cui⁹ natura eſt. Qui ne urat corpus ſi inſidiat: crebra purgatiõe ſubtrahit. Quis ergo dicat frigidas: quas nemo põt negare plenas caloris: qa ſanguinis plenæ ſũt: Deĩde licet urẽdi corpa defunctoꝝ uſus noſtro ſæculo nullus ſit: lectio tñ docet eo tpe: quo igni dari honor mortuis habebat: ſi qñ uſu ueniſſet ut plura corpa ſimul incenderẽtur: ſolitos fuiſſe funeꝝ miniſtros denis uiroꝝ corporibus adiicere ſingula muliebria: & uni⁹ adiutu quaſi natura flamei & iõ celeriter ardẽtis cætera flagrabãt. Ita nec ueteribus calor mulieꝝ habebat incognit⁹: Nec hoc tacebo: ꝙ cũ calor ſemp generationis cã ſit: fœminæ ideo celerius q̃ pueri ſiũt idoneæ ad generandũ: qa calent amplius. Nam & ſm iura publica duodecimus annus ĩ fœmina & quattuordecim⁹ in puero definit pubertatis ætatẽ Quid plura: Non ne uidemus mulieres qñ nimiũ frigus eſt mediocri ueſte contẽtas: nec ita operimentis plurimis inuolutas ut uiri ſolent. ſ. naturali calore cõtra frigus qđ aer ingerit repugnante: Reſpõſio ad prædicta.

Quare pili ĩ uiro & non in fœmina

Cap.

D hæc renidens Symmachus: Bene inqt Horus noſter tẽtat uideri orator
a ex cynico: qui in contrariũ uertit ſenſus: quibus põt muliebris corporis frigus ꝓbari. Nam qđ pilis: ut uiri nõ obſident: inopia caloris eſt. Calor eſt enim qui pilos creat. Vnde & eunuchus deſunt: quoꝝ naturã nullus negauerit frigidiorem uiris. Sed & in corpe humano illæ ptes maxime ueſtiunt: qbus amplius in eſt caloris. Leue autẽ eſt mulierum corpus quaſi naturali frigore denſet. Comitatur

enim algorem denſitas:leuitas denſitatẽ.Quod uero ſæpe purgant̃: nõ multi ſed ui
tioſi humoris indiciũ eſt.Indigeſtum eſt.n.& crudũ,quod egeritur: & quaſi infirmũ
effluit nec habet ſedẽ:ſed natura quaſi noxium & magis frigidum pellit̃. Quod ma
xime probat̃:quia mulieribus cũ purganter:ẽt algere contingit. Vnde intelligit̃ frigi
dum eſſe quod effluit:& ideo in uiuo corpore nõ manere quaſi inopia caloris ex calo
ris ſed pinguis carnis & oleo ſimilioris:quod nõ illis contingeret ex calpre. Quod ci
to admonẽtur generatiõis:nõ nimii caloris ſed naturæ infirmiori eſt:ut exila poma ce
lerius matureſcũt:robuſta ſerius. Sed ſi uis intelligere in generatiõe ueram rõnem ca
loris:conſiderata uiros lõge diutius perſeuerare in generãdo:q̃ mulieres in pariendo.
Et hæc tibi ſit indubitata ꝓbatio in utroqꝫ ſexu uel frigoris uel caloris. Nam uis ea de
infrigidiore corpore celerius extinguit̃:in calidiore diutius perſeuerat: Quod frigus
aeris tolerabilius uiris ferunt:facit hoc frigus ſuũ Similibus.n. ſilia gaudent. Ideo ne
corpus eaꝝ frigus horreat:facit cõſuetudo naturæ:quã ſortitæ ſunt frigidiorem.

Ed de iis ſinguli ut uolunt iudicẽt. Ego uero ad ſortem conſulẽdi uenio:&
ſ quod ſcitu dignũ extimo:ab eodẽ Diſario quæro & mihi uſqꝫ ad effectum
nimio amico & cũ in cæteris tum in iis optime docto. Nuper in tuſculano
meo fui:cum uindemiales fructus pro annua ſolẽnitate legerẽtur. Erat uidere pmix
tos ruſticis ſeruos haurire uel de expreſſo:uel de ſpõte fluente muſtũ:nec tñ ebrietate
capi. Quod in illis præcipuæ admirabar:quos impelli ad inſaniam paruo uino noue
ram. Quæro quæ ratio de muſto ebrietatem:aut tardam fieri faciat aut nullam.

D hæc Diſarius: Omne qđ dulce eſt cito ſaciat:nec diuturnã deſiderii ſui
a fidem tenet. Sed in locũ ſacietatis ſuccedit horror:in muſto aũt ſola dulce
do eſt:ſuauitas nulla. Nam uinũ cum ĩfantia eſt dulce:cũ pubeſcit magis
ſuaue q̃ dulce eſt. Eſſe aũt haꝝ duaꝝ rerum diſtantiã certe Homerus teſtis eſt:q ait:

Vocat.n.mel dulce & uinum ſuaue. Muſtũ igitur cum nec dum ſuaue eſt:ſed tantũ
modo dulce:horrore quodam tñ ſumi de ſe nõ patitur:quantum ſufficiat ebrietati.
Addo aliud naturali rõne ebrietati dulcedinem repugnare:adeo ut medici eos q uſqꝫ
ad periculum diſtendũtur:uino plurimo cogant uomere: & poſt uomitum cõtra fu
mum uini qui remanſit in uenis:panem offerũt melle illitum: & ita hoĩem ab ebrie
tatis malo dulcedo defendit. Ideo ergo nõ inebriat muſtum:in quo eſt ſola dulcedo.
Sed & hoc idonea ratione deſcendit ꝙ muſtũ graue eſt:& flatus & aquæ permixtio
ne & pondere ſuo cito inteſtina delabitur:ac ꝑfluit:nec manet in locis obnoxiis ebrie
tati. Delapſum uero relinquit ſine dubio ĩ homine ambas qualitates naturæ ſuæ:qua
rum altera in flatu:altera in aquæ ſubſtantia eſt: Sed flatus quidem quaſi æque pon
deroſus in nimia delabit̃:aquæ uero qualitas nõ ſolũ ipſa impellit in inſaniem: ſed &
ſi qua uinalis fortitudo in homine reſedit:hanc diluit & extinguit. Ineſſe autem aquã
muſto uel hinc docetur:ꝙ cum in uetuſtate procedit:fit menſura minus: ſed acrius
fortitudine:quia exhalata aqua qua molliebatur:remanet uini ſola natura cum forti
tudine ſua libera nulla diluti humoris permixtione mollita.

Oſt hæc Furius Albinus: Ego quoqꝫ ꝓ uirili portiõe Diſarium noſtrũ in
p exercitũ non relinquo. Dicas quæſo quæ cã difficile digeſtũ facit inſiciũ:
quod ab inſecutiõe inſiciũ dictum amiſſione.n. litteræ poſtea qđ nunc ha
bet nomen obtinuit:cum multũ in eo digeſtionẽ futurã iuuerit tritura tam diligens:
& quicquid graue erat carnis aſſumpſerit:conſumationẽqꝫ eius multa ex parte confe
cerit.

cerit. Et Diſarius. Inde hoc genus cibi difficile digeritur: unde putas ei digeſtionẽ ante prouiſam. Leuitas.n. quam tritura præſtitit: facit ut innatetudo cibo: quem in medio uentris inuenerit nec adhæreat cuti uentris: de cuius calore digeſtio promouetur: ſic & mox tritum atq; firmatum: cum in aquam coiicitur natat. Ex quo intelligitur: ꝙ idem faciens in uentris humorem ſubducit ſe digeſtionis neceſſitati. Et tam ſero illic coquitur: q̃ tardius conficiuntur quæ uapore aquæ q̃ quæ igne ſoluuntur. Deinde dũ inſtantius teritur: multus ei flatus inuoluitur: qui prius in uentre conſumẽdus eſt: ut tum demum conficiatur quod remanſit de carne iam liberum.

h Oc quoq; ſcire habeo Furius inquit: quæ faciat cã nõnullos carnes ualidiores facilius digere q̃ tenues: Nam cum cito coquant offas bubulas in aſperis piſcibus coquendis laborant. In his Diſarius ait. Huius rei auctor eſt nimia in hoīe uis caloris: quæ ſi idoneam materiam ſuſcipit: libere congredit̃: & cito eã in concertatione conſumit: Leuem modo præterit ut latentem: modo in cinerem potius q̃ in ſuccum uertit: ut ingentia robora in carbonum fruſtra lucentia igne uertunt̃ Paleæ ſi in ignem ceciderint: mox ſolum de eis cinerem reſtat uideri. Habes & hoc exemplum non diſſonum: ꝙ potẽtior mola ampliora grana confringit: integra illa quæ ſunt minutiora tranſmittit: Vento nimio abies aut quærcus auellitur: cannam nulla facile frangit procella. Cumq; Furius delectatus enarrantis ingenio plura uellet interrogare. Cecinna ſe Albinus obiecit. Mihi quoq; deſiderium eſt habendi pauliſper negocii cum tam facũda Diſarii doctrina. Dic oro te inqt: quæ facit cã: ut ſinapi & piper ſi appoſita cuti fuerit: excitent uulnus: & loca perforent deuorata uero nullam uẽtris corpori inferant læſionem. Et Diſarius: Species inqt & acres & calidæ ſuperficiem cui apponuntur: exulcerãt: qa integra uirtute ſua ſine alterius rei admixtione utuntur ad noxam. Sed ſi in uentrem recepta ſint. ſoluit̃ uis eaꝝ uentralis humoris alluuiõe qua fiunt dilutiores. Deinde prius uertuntur in ſuccum uẽtris calore: q̃ ut integra poſſint nocere. Cecinna ſubiecit. Dum de calore loquimur: admoneor rei quam ſemp quæſitu dignam putaui: Cur in ægypto quæ regionũ aliarum calidiſſima eſt: uinũ nõ calida ſed pene dixerim frigida uirtute naſcat̃: Ad hoc Diſarius: Viſu tibi Albine cõpertum eſt: aquas quę uel de altis puteis: uel de fontibus hauriũtur: fumare hyeme: æſtate frigeſcere. Quod fit non alia de cã: niſi ꝙ aere: qui nobis circũfuſus eſt: pp temporis rõnẽ calente frigus in terrarum ima demergit̃. & aquas inficit: quaꝝ in imo eſt ſcaturigo. Et contra cũ hyemem aer præfert: calor in interiora demergens aquis in imo naſcentibus dat uaporem. Quod ergo ubiq; alternat̃ uarietate tpis: hoc in ægypto ſemper eſt cuius aer ſemper eſt in calore. Frigus.n. ima petens uitium radicibus inuoluit̃: & talem dat qualitatem ſucco inde naſcenti. Ideo regionis calidæ uina calore caruerũt Tractatus noſter Albinus inquit ſemel ingreſſus calorem: non facile alio digredit̃. Dicas ergo uolo cur qui in aquam deſcendit calidam: ſi ſe non mouerit minus uritur: ſed ſi agitatu ſuo aquam mouerit: maiorem ſentit calorem & totiens aqua urit amplius: quotiẽs nouus ei motus acceſſerit. Et Diſarius calida inquit quæ adhæſerit noſtro corpori: mox præbet tactum ſui manſuetiorẽ uel quia cuti aſſueuit uel quia frigus accepit a nobis Motus uero aquam nouam corpori applicat: & ceſſante aſſuetudine de qua pauloante diximus: ſemper nouitas auget ſenſum caloris. Cur Ergo Albinus ait æſtate cum aer calidus flabro moue t̃: nõn calorẽ ſed frigus acquirit: eandẽ.n. rõnem & in hoc feruore deberet motus augere. Non eadem rõ eſt Diſarius inquit: in aquæ & aeris calore. Illa.n. corporis ſolidioris eſt: & craſſa materies cum mouetur: integra ui

Quare carnes ualidiores aliqñ facilius digerunt̃ q̃ tenues

absurdum exemplum

De ſinapi & Pipere

Vina frigida ægypto

Aqua in puteis hyeme fumãt æſtate frigerunt

Aqua calida mota calidior fit

Quare ſe rotãtes in orbẽ uertiginem patiuntur

Motus corporei.xvii.

ſuam ſuperficiem cui admouetur inuadit. Aer motu inuentum ſoluitur: & liquidior
ſe factus agitatu flatus efficit᷑. Porro ut flatus illud remouet quod circumfuſum no-
bis erat: erat aũt circa nos calor. Remoto igitur per flatum calore reſtat ut aduenam
ſenſum frigoris præſtet agitatus. Interpellat Euangelus pergentem conſultationẽ &
exercebo inquit Diſarium noſtrum: ſi tamen minutis illis ſuis & orantibus reſponſio
nibus ſatiſfaciet conſulenti. Dic Diſari cur qui ita ſe uertunt: ut ſæpe in orbẽ rotentur:
& uertiginem capitis & obſcuritatem patiũtur oculoꝝ? Poſtremo ſi perſeuerauerint
ruunt cum nullus alius motus corporis hanc ingerit neceſſitatem. Ad hæc Diſarius
ſeptẽ inquit corporei motus ſunt. Aut. n. accidit prorſum: aut retrorſum recedit: aut
in dexteram leuamue deuertitur: aut ſeorſum promouetur: aut deorſum: aut orbicu-
latim rotatur. Ex iis ſeptem motibus unus tantum in diuinis corporibus inuenitur:
ſpæralem dico quo mouet᷑ cælum quo ſydera: quo cætera mouet᷑ elementa. Terrenis
animalibus illi ſex præcipue familiares ſunt: ſed nonnunq̄ adhibetur & ſeptimus. Sed
ſex illi ut directi ita & innoxii. Septimus idem qui gyros efficit crebro cõuerſum tur-
bat & humoribus capitis inuoluit ſpiramentum: quod aĩam crebro quaſi oẽs corpo-
ris ſenſus gubernanti miniſtrant. Hoc eſt autem ſpiramẽtũ: quod ambiens cerebrũ
ſingulis uim ſuam ſenſibus præſtat: hoc eſt quod neruis & muſculis corporis fortitu
dinem præbet. Ergo uertigine turbatũ & ſimul agitatis humoribus oppreſſum lan-
gueſcit: & miniſteriũ ſum deſerit. Inde fit iis qui rapiuntur in gyros hebetior auditus
uiſus obſcurior. Poſtremo neruis & muſculis nullã ab eo uirtutẽ quaſi deficiẽte ſumẽ
tibus totũ corpus quod iis ſuſtinet᷑ & in robur erigit᷑ deſertũ iã fulcimentis ſuis labit᷑
in ruinã. Sed contra hæc oĩa conſuetudo: quã ſm̃ naturam pronunciauit uſus: illos iu
uat qui in tali mœtu ſæpe uerſant᷑. Spiramẽtũ. n. cerebri. qͩ paulo ante diximus aſſue
tum rei iam non ſibi nouæ: nõ paueſcit hunc motũ: nec miniſteria ſua deſerit. Ideo cõ
ſuetis etiam iſte agitatus innoxius eſt. Euangelus. Irretitũ te iam Diſari teneo: & ſi ue
re opinor nuſq̄ hodie effugies. Et alios. n. in arte tibi ſocios & ipſum te audiui ſæpe di
centem cerebro non eſſe ſenſum: ſed ut oſſa ut dẽtes ut capillos: ita & cerebrũ eſſe ſi-
ne ſenſu. Veꝝ ne eſt hæc uos dicere ſolitos? an ut falſum refelles Diſaris: Veꝝ ait ille.
Euãgelus: Ecce clauſus es: ut. n. cõcedam tibi præter capillos in hoĩe aliquid eſſe ſine
ſenſu: quod non facile perſuaſum eſt: tñ cur ſenſus oẽs paulo ante dixiſti a cerebro mi
niſtrari: cum cerebro non ineſſe ſenſum ipſe fatearis? Potes ne excuſare huius cõtrarie
tatis auſum uel ueſtri oris nota uolubilitas. Et Diſarius renidens: Retia q̄bus me irre
titum tenes: nimis Fara ſunt nimis patula. Ecce me Euãgele ſine niſi inde exemptum
uidebis. Opus naturæ eſt ut ſenſum uel nimiũ ſicca uel nimiũ humecta non capiãt.
Oſſa dentes cum unguibus & capillis nimia ſiccitate ita denſata ſunt: ut penetrabilia
non ſint effectui animæ: quæ ſenſum miniſtrat. Adeps medulla & cerebrũ ita in hu-
more atq; mollicie ſunt: ut eundem effectũ animæ quẽ ſiccitas non recipit: mollicies
iſta non teneat. Ideo tam dẽtibus unguibus oſſibus & capillis q̄ adipi medullis & ce-
rebro ſenſus ineſſe non potuit: Et ſicut ſectio capilloꝝ nihil doloris ingerit ita ſi ſecet᷑
uel dens uel os ſeu adeps ſeu cerebrũ ſeu medulla aberit omnis ſenſus doloris. Sed ui
demus inquies tormentis affici: quibus ſecant᷑ oſſa: torqueri homines & dolore den-
tium. hoc ueꝝ quis abneget? Sed ut os ſecetur: omentũ quod impoſitũ eſt oſſi: cru-
ciatum dum ſectionem patitur importat. Quod cum medici manus tranſit: os iam
cum medulla quam continent habent indolẽtiam ſectioni ſimilem capillorũ. Et den-
tium dolor eſt: non os dentis in ſenſu eſt: ſed caro quæ cõtinet dentẽ. Nam & unguis

q̄tus extra carnem creſcendo pergit: ſine ſenſu ſecatur: qui carni adhæret iam facit ſi ſecetur dolorem non ſuo ſed ſedis ſuæ corpore: ſicut capillus dum ſuperior ſecatur: neſcit dolorem: ſi auellatur ſenſum accipit a carne quam deſerit. Et cerebrū quod tactu ſui hoīem uel torquet uel frequenter interimit: non ſuo ſenſu ſed ueſtitu ſui.i. omenti hunc importat dolorē. Ergo diximus quæ in hoīe ſine ſenſu ſint: & quæ hoc cā faciat indicatum eſt. Reliqua pars debiti meo de eo eſt: cur cerebrum cum ſenſum non habeat: ſenſus gubernet. Sed de hoc quoq; tentabo ſi potero eſſe ſoluendo Senſus de q̄bus loquimur: quinq; ſunt: uiſus auditus odoratus guſtus & tactus. Hi aut in corpore ſunt aut circa corpus ſoliſq; ſunt caducis corporib9 familiares. Nullo.n.diuino corpori ſenſus ineſt. Anima uero omni corpore: uel ſi diuinum ſit: ipſa diuinior eſt. Ergo ſi dignitas diuinorū corporū ſenſum dedignatur quaſi aptum caducis: multo magis anima maioris eſt maieſtatis: q̄ ut ſenſu egeat. Vt autem homo conſtet: uiuum & animal ait: anima præſtat quæ corpus illuminat. Porro illuminat in habitando: & habitatio eius in crebro eſt & ſpæralis enim natura & ad nos de alto ueniens partem in hominem & alteram in ſpæralem tenuit: & quæ ſenſu careat: qui non eſt animæ neceſſarius. Sed quia neceſſari9 animali eſt: locat in cauernis cerebri ſpiramentū de effectib9 ſuis. Cuius ſpiramenti natura hæc eſt: ut ſenſus & ingerat & gubernet. De his ergo cauernis quas uentres cerebri noſtra uocauit antiquitas. naſcuntur neruorum ſeptē συζυγίαι: cui rei nomen quod ipſe uoles latinum facito. Nos.n. συζυγίαι neruorū uocamus. cum bini nerui pariter emergunt: & in locum certum deſinūt. Septem igitur neruorum συζυγίαι de cerebri uentre naſcentes uicem implent fiſtularum: ſpiramentum ſenſificum ad ſua quæq; loca naturali lege ducentes: ut ſenſum uicinis & lōge poſitis membris animali infundant. Prima igiť neruorum talium petit oculos: & dat illis agnitionem ſpēm & diſcretionem colorum. Secunda in aures ſe diffundit: p quam eis innaſcitur noticia ſonoꝝ. Tertia naribus inſeritur uim miniſtrans odorādi. Quarta palatum tenet quod de guſtantib9 iudicatur. Quinta ui ſua corpus omne implet. Oīs pars corporis mollia & aſpera frigida & calida diſcernit. Sexta de crebro means ſtomachum petit: cui maxime ſenſus eſt neceſſarius: ut quę deſunt appetat: ſuperflua reſpuat: & in hoīe ſobrio ſe ipſe moderetur. Septima συζυγίαι neruorū infundit ſenſum ſpinali medullæ: quæ hoc eſt animali: quod eſt naui carina: Et adeo uſu aut dignitate præcipua eſt: ut longum cerebrum a medicis ſit uocata. Ex hac deniq; ut cerebro diuerſi naſcuntur meatus uirtutem tribus animæ propoſitis miniſtrantes. Tria ſunt enim quæ ex animæ prouidentia accipit corpus animalis: ut uiuat: ut decore uiuat & ut immortalitas illi ſucceſſione quæratur. His tribu. propoſitis ut dixi animæ per ſpinalem medullam præbetur effectus. Nam cordi & iecori & ſpirandi miniſterii: quæ oīa ad uiuendum pertinent: uires de ſpinalibus quos diximus meatibus miniſtranť. Neruis etimanū pedum aliarūue partiū per quas decoro uiuitur: uirtus inde præſtať Et ut ſucceſſio procuretur: nerui ex eadem ſpinali medulla pudendis etiam matrici ut ſuum opus impleant miniſtrantur: Ita nulla in hoīe pars corporis ſine ſpiramēto qď in uentre cerebri locatum eſt: & ſine ſpinalis medullę beneficio conſtat. Sic ergo fit ut cum ipſum cerebrum ſenſu careat. ſenſus tamen a cerebro in omne corpus proficiſcať εὐγε Græculus noſter Euangelus ait: tam plane nobis oſtendit res opertu naturæ tectas ut quicquid ſermōe deſcripſit: oculis uidere uideamur. Sed Euſtachio iam cædo cui præripui conſulendi locum. Euſtachius modo: uel uir oīum diſertiſſimus Euſebius: uel quicunq; uolent alii ad exercitum conſultationis accendant. Nos poſtea libe

riore ocio congrediemur. Ergo ait Euſebius habendus mihi ſermo eſt Diſari te cum de ætate: cuius ianuam iam pene ambo pulſamus. Homerus πολιοκροτάφους uocat. Quæro utrum ex parte poetico more totum caput ſignificare uelit: an ex aliqua rõne canos huic præcipue parti capiti aſſignet? Et Diſarius: Et hoc diuinus ille uates prudenter ut cætera. Nam pars anterior capitis humidior occipitio eſt: & inde crebro ſolet incipere canicies. Et ſi pars anterior (ait ille) humidior eſt: cur caluitium patit̃: quod non niſi ſiccitate contingit? Oportuna inquit Diſarius obiectio ſed ratio nõ obſcura eſt. Partes.n. priores capitis fecit natura rariores: ut qcquid ſuperflui aut fumei flatus circa cerebrum fuerit euaneſcat per plures meatus. Vnde uidemus in ſiccis defunctorum capitibus uelut quaſdam futuras: qbus hemiſpæria (ut ita dixerim) capitis illigantur. Quibus igitur illi meatus fuerint ampliores: humorẽ ſiccitate mutant: & ideo tardius caneſcunt: ſed non caluicio carent. Si ergo ſiccitas caluos efficit: ut poſteriora capitis ſicciora eſſe dixiſti cur caluum occipitium nunq̃ uidemus? Ille rñdit: Siccitas occipitii non ex uitio: ſed ex natura eſt: ideo oĩbus ſicca ſunt occipitia. Ex illa aũt ſiccitate caluicium naſcitur: quæ per malam temperiem quã græci ακρασίαν uocare ſolent contingit. Vnde capillo criſpi: qui ita temperati ſunt: ut capite ſicciore ſint tarde caneſcunt: cito caluicium tranſent. Contra qui capillo ſunt rariore: non eo facile nudantur nutriente humore quod φλεγμα uocitatur: ſed fit illis cita canicies. Nam ideo albi ſunt cani: quia colorem humoris quo nutriuntur imitantur. Si ergo ſenibus abundantia humoris capillos in caniciem tinguit: cur ſenecta opinionem exacte ſiccitatis accepit? Quia ſenecta ille inquit extincto per uetuſtatem naturali calore fit frigida: & ex illo frigore gelidi & ſuperflui naſcunt̃ humores. Cæterum liquor uitalis lõge uitate ſiccatus eſt. Inde ſenecta ſicca eſt inopia naturalis humoris: humecta eſt abundantia uicioſi ex frigore ꝑcreati. Hinc eſt ꝙ ex uigiliis ætas grauior efficit̃: qa ſomnus qui maxime ex humore contingit: de nõ naturali humore naſcit̃. Sicut eſt multus in infantia quæ humida eſt abundantia nõ ſuperflui: ſed naturalis humoris. Eadem rõ eſt: quæ pueritiam caneſcere non patit̃: cum ſit humectiſſima: qa non ex frigore nato flegmate humida eſt: ſed illo naturali & uitali humore nutrit̃. Ille.n. humor: qui aut de ætatis frigore naſcit̃: aut cuiuſlibet uicioſitatis occaſione cõtrahitur: ut ſuperfluus ita & noxius eſt. Hũc uidemus in fœminis ubi in cerebro egeratur extrema minitatẽ. Hunc in eunuchis debilitatẽ tibiis ingerentẽ: quarũ oſſa quaſi ſemp in ſupfluo humore natantia naturali uirtute caruerũt & ideo facile intorquentur dum pondus ſuppoſiti corporis ferre non poſſunt: ſicut canna pondere ſibi impoſito curuatur. Et Euſebi9 Quoniã nos a ſenectute uſq; ad eunuchos traxit ſuperflui humoris diſputatio dicas uolo cur ita acutæ ſint uocis ut ſæpe mulier an eunuchus loquat̃: niſi uideas ignores. Id quoq; facere ſuperflui humoris abundantiã ille rñdit. Ipſe.n. ἀρτηρίαν per quã ſonus uocis aſcendit efficiens craſſiorẽ anguſtat uocis meatũ: & ideo uel fœminis uel eunuchis uox acuta eſt: uiris grauis: quibus uocis tranſitus hẽt liberum & ex integro patentẽ meatum. Naſci aũt in eunuchis & in fœminis ex pari frigore parem pene imporcuni humoris abundãtiam ẽt hinc liquet: ꝙ utrũq; corpus ſæpe pingueſcit. Certe ubera prope ſimiliter utriq; grandeſcunt. His dictis cum ad interrogãdum ordo Seruiũ iam uocaret: naturali preſſus ille uerecundia uſq; ad proditionem coloris erubuit: Et Diſarius: Age Serui non ſolũ adoleſcentiũ: qui tibi æque inſunt: ſed ſenũ quoq; oĩum doctiſſime cõmaſcula frontem: & ſequeſtrata uerecundia quam in te facies rubore indicat: confer nobiſcum libere quod occurrerit interrogatibus tuis nõ minus doctrinę

Quare canicies prius in pte anterio

Quare caluiũ in prim a pte capitis

Criſpi capilli tarde caneſcant

Quare cani ſũt albi

collocaturus q̄ ſi aliis conſulentibus ipſe reſpondeas. Cūq; Diu ille tacentē crebra ille
hortatibus excitaret: hoc inq̄t Seruius ex te quæro: quod mihi cōtigiſſe dixiſti. Quæ
facit cā ut rubor corpori ex animi pudore naſcat̄? Et ille natura inq̄t cū quid ei occur-
rit honeſto pudore dignū imum petendo penetrat ſanguinē: quo cōmoto atq; diffuſo
cutis tingit̄: & inde naſcit̄ rubor. Dicūt ēt phyſici: ꝙ natura pudore tacta ita ſangui
nem ante pro uelamēto tendat: ut uidemus queq; erubeſcētē manū ſibi ante faciē fre-
quēter opponere. Nec dubitare de iis poteris cū nihil aliud ſit rubor: niſi color ſangui
nis. Addit Sruius. Et qui gaudēt cur rubeſcūt? Diſarius gaudiū inquit extrinſecus cō
tingit. Ad hoc aioſo curſu natura feſtinat quā ſanguis comitādo quaſi alacritate inte
gritatis ſuæ cōpotē tinguit cutē. Et inde ſimilis color naſcit̄. Idē refert. Cōtra q̄ metu-
unt qua rōne palleſcunt? Nec hoc Diſarius ait in occulto eſt. Natura.n. cum qd de ex
trinſecus cōtingentibus metui in altū tota demergit̄ ſicut nos quoq; cum timemus
latebras & loca nos occulenta q̄rimus. Ergo tota deſcēdēs ut lateat trahit ſecū ſangui
nē: quo uelut curru ſemꝑ uehit̄: hoc demerſo humor dilutior cuti remanet: & idē pa-
leſcit. Ideo timētes & tremūt qa uirtus animæ introrſum fugiens neruos reliquit: qb9
tenebat̄ fortitudo membroꝝ: & inde ſaltu timoris agitant̄. Hinc & laxamētū uētris
comitat̄ timorē: qa muſculi qbus claudebant̄ retrimentorū meatus fugientis: intror
ſum animæ uirtute deſerti laxant uincula qbus retrimenta uſq; ad digeſtiōis oportuni
tatē continebāt̄. Seruius iis dictis uenerabiliter aſſenſus obticuit. Tunc Auienus qa
me ordo ait ad ſimilitudinē conſultationis applicat: reducendus eſt mihi ad conuiuiū
ſermo qui longius a mēſa iam fuerat euagatus: & ad alias trāſierat q̄ones. Sæpe appo
ſita ſalita carne quā laridū uocamus (ut opinor) quaſi large aridū: quærere mecū ipſe
cōſtitui qua rōne carnē ad diuturnitatē uſus admixtio ſalis ſeruet. Hoc licet extimare
mecū poſſim. malo tñ ab eo: qui corpora curat certior fieri & Diſarius: Omne corp9
ſuapte natura diſſolubile & marcidū ē: & niſi quodā uinculo cōtineat̄: facile defluit.
Continent̄ aūt q̄diu ineſt anima reciprocatione aeris: qua uegetant̄ conceptacula ſpi
ritus: dum ſemꝑ nouo ſpirādi nutriunt̄ alimēto. Hoc ceſſante p aiæ diſceſſum mēbra
marceſcūt: & oē pōdere ſuo cōflictū corpus obterit̄. Tū ſanguis ēt q̄ q̄diu fuit cōpos
caloris: dabat mēbris uigorē: calore diſcedēte uerſus in ſaniē nō manet intra uenas: ſed
foras exprimit̄: atq; ita laxatis ſpiramētis effluit tabes feculenta. Id fieri ſal admixtus
corpori ꝓhibet. Eſt.n. natura ſiccus & calidus: & fluxū qdē corporis calore cōtrahit:
humorē uero ſiccitate uel coercet: uel exorbet. Certe humorē ſale differri ſiue conſumi
ſit hinc cognitu facile: ꝙ ſi duos panes pari magnitudine feceris: unū ſale aſperſū ſine
ſale alterū: inuenies indigentē ſalis pondere ꝓpenſiorē. ſ. humore in eo p ſalis penuriā
permanente. Etiā hoc a Diſario meo quæſitū uolo cur: defecatū uinū ualidius ſit uiri
bus: ſed infirmis ad permanēdū: & tā bibētē cito ꝑmouet q̄ ipſum ſi māſerit facile mu
tatur? Quod cito inq̄t Diſarius ꝑmouet hæc rō eſt: qa quanto penetrabilius in uenas
efficit̄ bibētes tāto ſit liquidius fæce purgata. Iō aūt facile mutat̄: ꝙ nullo firmamēto
nixū undiq; ſui ad noxā patet. Fæx.n. uino ſuſtinēdo & alēdo & uiribus ſufficiēdis q̄ſi
radix eius eſt. Et hoc quæro Auienus ait: cur fæx in imo ſubſidit oium niſi mellis: mel
ſolū eſt qd̄ in ſummū fæcē expuat: Ad hoc Diſarius: Fæcis materia ut ſpiſſa atq; ter-
rena cæteris laticibus pondere præſtat: melle uincit̄. Ideo in illis grauitate deuergens
ad fundū decidit: in melle uero ut leuior de loco uicta ſurſum pellit̄. Quoniam ex iis
quæ dicta ſunt: ingerūt ſe ſimiles q̄ones. cur Diſarii ita mel & uinū diuerſis ætatibus
habent̄ optima? mel qd̄ recētiſſimū: uinū quod uetuſtiſſimū. Vnde eſt & illud ꝓuer

Quare rubor ex pudore infacie
Quare gaudētes rubeſcunt
Quare metuētes paleſcunt
Vn̄ ꝓcedit tremor
Quare timētes laxamentū corporis patiuntur
Laridum
Quare ſal conſeruat carneſ
Sal ſiccuſ & Calid9
Defęcatū uinū ualidus ſed infirmius
Quar̄ fęx in omnibus infundo ſtat in melle ī ſuperficie

Quare uaſa ſemi plenā uini ſeruata in acorē corrumpunť & quare olei econ⸗tra ſuauiorem ſaporē ſumūt

Quare uinum ī medio uaſis oleū in ſū mo. Mel in fundo optimū ē

Quare potio meratior ie iuniis q̄ cibatis

Quare poſt famem aliquantulū extinguit

bium quo utunť gulones. Mulſum qď probē tēperes miſcēdū eſſe nouo himettio fa lerno & uentulo. Propterea inqt ille: qa īter ſe ingenio diuerſa ſunt. Vini.n. natura hu mida eſt: mellis arida. Si dicto mō addubitaueris: medicinæ cōtēplator effectū. Nā quæ udanda ſūt corporis uino fouenť: q̄ ſiccāda ſunt melle detergunť. Igiť longinqui tate tpis de utroq; aliqd exorbente uinū meratius fit: mel aridius: & ita mel ſucco pri⸗ uatur: ut uinū aqua liberať. Nec hoc qď ſequiť diſſimile q̄ſitus eſt curſi uaſa uini atq; olei diutine ſemiplæna cuſtodias. uinū ferme in acorem corrūpiť: oleo cōtra ſapor ſa uior cōciliať. Vtrūq; Diſarius ait uerum eſt. In illud.n. uacuū: qđ ſuperne liqdo caret aer aduena incidit: qui tenuiſſimū quoq; humorē elicit & exorbet. Eo ſiccato uinū q̄ſi ſpoliatū uiribus ꝓut ingenio ibecillū aut ualidū fuit: uel acore exaſpať: uel auſteritate reſtringiť. Oleū aūt ſupuacuo humore ſiccato uelut mucore q̄ i eo latuit abſterſo ac⸗ quirit nouā ſuauitatē ſaporis. Rurſus Auienus: Ait Heſiodus cū ad mediū dolii puē tū ē: cōparcēdū & cæteris eius ptibus ad ſacietatē dicit abutendū optimū uinū ſine du bio ſignificās qď in dolii medietate cōſiſteret. Sed & hoc uſu ꝓbatū eſt i oleo optimū eſſe qď ſupnatat: ī melle qď in imo eſt: Quæro igiť cur oleū qđ in ſūmo ē: uinū qđ in medio: mel qď infundo optima eſſe credanť. Nec cūctatus Diſarius ait: Mel qđ opti mū eſt: reliquo pōderoſius ē. In uaſe igiť mellis ps q̄ in imo eſt utiq; pſtat pondere: & iō ſupnatāte pcioſior ē. Cōtra in uaſe uini ps iſerior admixtione fæcis nō mō turbulēta ſed ēt ſapore deteriorē. Pars uero ſūma aeris uicina corrūpiť cuius admixtione fit dilu tior. Vnde agricolæ dolia nō exteri ſub tectū repoſuiſſe: defodiunt & opimētis extrin ſecus illitis muniūt remouētes in q̄tū fieri pōt a uino aeris cōtagionē: a quo tā maniſe⸗ ſte lædiť: ut uix ſe tueať in uaſe pleno & iō aeri minus puio. Cæteꝝ ſi nō hauſeris: & lo cū aeris admixtiōi pateſeceris: reliquū qđ remāſit: oē corrūpiť. Media igiť ps q̄tū a cō finio ſūmi utriuſq; tm̄ a noxa remota ē: & q̄ſi nec turbulēta nec diluta. Adiecit Auien⁹ cur eadē potio meratior uř ieiunio: q̄ ei q cibū ſūpſiť: Et ille: Venas inedia uacuefacit: ſaturitas obſtruit. Igiť cū potio p inanitatē penitus īfluit: qa nō obtuſas cibo uenas in⸗ uenit: neq; fit admixtiōe dilutior: p uacuū means guſtatu fortiore ſentiť. Hoc quoq; ſciendū eſt mihi Auienus inqt: Cur qui eſuriēs biberit aliquantulū famē ſubleuať: qui uero ſitiens cibū ſumpſerit: nō ſolū nō domat ſitim ſed magis cupidinē potus accēdit. Nota eſt inqt Diſarius cā. Nā liquori qdē nihil officit quin ſumpt⁹ ad oē corpis ptes quoquo uerſus ꝑmanet: & uenas cōpleat: Et iō inedia q̄ inanitē fecerat accepto potus remedio quaſi iā nō totū uacua recreať. Cibatus uero utpote cōcretior & grandior in uenas nō niſi paulatim cōfectus admittiť. Ideo ſitim quā repit nullo ſolatio ſubleuat imo qcqd foris humoris nactus eſt exorbet: & īde penuria eius q̄ ſitis uocať augetur. Nec hoc mihi Auienus ait ignoratū relinquo cur maior uoluptas eſt cū ſitis potu ex⸗ tinguiť: q̄ cū fames ſedať cibo: Et Diſarius: Ex pdictis quoq; liquet. Nā potiōis tot⁹ hauſtus in oē corpus ſimul penetrat & ī oīum partiū ſenſus facit unā maximā & ſenſi bilem uoluptatem. Cibus āt exiguo ſubminiſtratu paulatim penuriā cōſulať. Iō uo⸗ luptas eius multifariā cōminuiť. Hoc quoq; (ſi uideť) addo q̄ſitis: cur q auidius uo⸗ rāt facilius ſacias capiūt: q̄ q eadē quieti ederint. Breuis ē iquit illa rāſio: Nā ubi auide deuorať: tūc multus aer cū edulius inferť pp hiatū rictus & crebritatē reſpirandi. Igiť ubi aer uenas cōpleuit: ad abiiciendū faſtidiū ꝓ cibo penſať. Ni moleſtus ſū Diſari pa tere plus nimio ex diſcēdi cupidine garriētē: & dicas q̄ſo cur edulia ſatis calida: ſatis fa cilius cōprimimus ore q̄ manu ſuſtinemus: & ſi quid coꝝ plus feruet q̄ ut diutius mā di poſſit: ilico deuoramus: & tn̄ aluus nō pnicioſe uritur. Et ille Inteſtinus calor qui in

aluo

aluo eſt:quaſi multo maior uehemētiorq; gcqd calidū accipit magnitudine ſua circū
uenit ac debelitat. Iō pſtat ſi qd ori feruidū admoueris:nō ut qdā faciūt hiare ne nouo
ſpū feruori uires miniſtres:ſed pauliſp libera cōprimere:ut maior calor qui de uētre &
ore opitulať cōprimat minorē calorē Manus āt ut rē feruidā ferre poſſit:nullo ꝓprio
iuuať calore Iādudū inqt Auienus noſſe aueo cur aqua q̄ obſita globis niuiū pduciť
ad niualē rigorē:nō minus ī potu noxia eſt q̄ ex ipſa niue aq̄ reſoluta. Scimus.n. quot
quanteq; noxæ epotoni uis humore naſcanť: Et Diſarius:adde aliqd ante q̄ſitis:aq̄.n.
ex niue reſoluta ēt ſigne caleſiat & calida bibať.æq; noxia ē ac ſi epota ſit frigida: Ergo
nō ſolo rigore niualis aqua pniciosa eſt:ſed ob aliā cām quā nō pigebit apire auctore
Ariſtotele:q in phyſicis qōnibus ſuis hāc poſuit:& ī hūc ſenſū (ni falor) abſoluit. Oīs
aqua inqt hēt in ſe aeris tenuiſſimi portionē:quo ſalutaris ē:hēt & terreā fęcē:q̄ eſtꝰcor
pulēta poſt terrā. Cū ergo aeris frigore & gelu coacta caleſcit:neceſſe ē p euaporatio-
nē uel exprimi ex ea aurā illā tenuiſſimā:q̄ deſcendente cōueniat ī coagulū ſola terrea
in ſe remanente natura. Quod hinc appet:qa cū fuerit eadē ſolis aq̄ calore ſoluta mi-
nor modus eius repiť q̄ fuit an̄ q̄ cōgelaſceret. Deeſt:ꝙ euaporatio ſolū ī aqua ſalubre
cōſumpſit nix ergo q̄ nihil aliud eſt q̄ aq̄ in aere dēſata:tenuitatē ſui cū denſareť amiſit
& iō ex eius reſolute potu diuerſa morboꝝ genera uiſceribus inſeminanť: Noīatū ge-
lu ueteris q̄ me ſolebat agitare admonuit qōnis:cur uina aut nūq̄ aut raro cōgeleſcāt:
cæteris ex magna pte hūoris nimietate frigoris cogi ſolitis. Nū qa uinū ſęmina q̄dā in
ſe caloris hēt & ob eā rē Homerus dixit αιθοπαοινον:nō ut qdā putāt pp calorem an
alia quæpiā cā ē:quā qa ignoro ſcire cupio. Ad hæc Diſarius Eſto uina naturali muniꝰ
anť calore:nū oleū minus ignitū eſt aut minoremuim in corporibus calefactādis hēt
& tn̄ gelu ſtringiť. Certe ſi putas ea q̄ calidiora ſūt difficilius cōgelaſcere cōgruēs erat
nec oleū cōcreſcere:& ea q̄ frigidiora ſunt facile gelu cogi. Acetū āt oīum maxīe frigo
rificū eſt:atq; id tn̄ nunq̄ gelu ſtringiť Nū igiť oleo magis cā eſt coaguli celerioris qᵈ
& leuigatius ſpiſſius eſt:faciliora.n. ad coeūdū uidenť q̄ leuatiora denſioraq; ſunt. Vi
no āt nō cōtigit tāta mollities:& eſt q̄ oleū multo liqdius. Acetū uero & liquidiſſimū
eſt iter cęteros humores:& tāto acerbius:ut ſit acore triſtificū:& exemplo marinę aq̄
quæ ipſa quoq; amaritudine ſui aſpa eſt nunq̄ gelu cōtrahiť. Nā qᵈ Herodotus hiſto
riaꝝ ſcriptor cōtra oīum ferme q hæc q̄ſierunt opinionē ſcripſit mare boſphoricū:qᵈ
& cimeriū appellat earūq; partiū mare oē qᵈ ſyricū dicit id gelu cōſtringi & cōſiſtere
Quomodo mare Cimeriū cōgelaſcit
aliter eſt ac putať. nā nō marina aq̄ cōtrahiť:ſed qa plurimū in illis regiōibus fluuioꝝ
eſt & paludū ī ipſa maria īfluentiū:ſupficies maris cui dulces aq̄ īnatāt cōgelaſcit. & ī
columi aq̄ marina uř ī mari gelu:ſed de aduenis undis coactū. Hoc & ī ponto fieri ui
demus in quo fruſta q̄dā & ut ita dixeri ꝑficies gelidæ ferunť cōtracte de fluuialium
uel paluſtrium undaꝝ multitudine:in quas licet frigore cōcretæ tn̄ ſunt natātes quaſi
leuatiores marina. Plurimum āt aquaꝝ talium influere pōto & totā ſupficiem eius in
fectā eſſe dulci liquore:pp qᵈ ait Saluſtius:mare pōticum dulcis q̄ cætera:eſt quoq;
teſtimonio:ꝙ ſi ī pōtum uel paleas uel ligna ſeu q̄cunq; alia natātia ꝓieceris:foras ex
tra pōtum ferunť ī ꝓpontidem:atq; ita ī mare qᵈ alluit aſiæ orā cum cōſtet ī pōtum
influere maris aquā nō effluere de pōto. Meatus.n. qui ſolꝰ de oceano receptas aquas
in maria nr̄a trāſmittit:ī freto eſt gaditano:qᵈ hiſpaniā aphricāq; īteriacet. Et ſine du
bio inundatio ipſa per hiſpanienſe & gallicanum littora in tyrrhenum ꝓdit: inde ad-
riaticum mare facit:ex quo dextra in parthenium leua in ionium & directim in æge
um pgit. atq; ita īgrediť in pōtum. Quæ igiť rō facit ut riuatim aqua de pōto fluāt cū

foris influentes aquas pontus accipiat? Sed cōſtat utraq; rō. Nā ſupficies pōti pp ni mias aquas q̄ de terra dulces influunt foras effluit: deorſum uero intro pgit influxio. Vnde pbatū eſt: natātia quæ (ut ſupra dixi) iaciunť: ī pōtū foras pelli. Si uero colūna decederit introrſū mari. Et hoc ſæpe uſu pbatū eſt: ut grauiora quæq; ī fundo pponti dis ad ponti interiora pellanť. Adiecta hac una cōſultatiōe reticebo: cur oē dulciū ma gis dulce uideť cū frigidū eſt: q̄ ſi caleat? Reſpōdit Diſarius: calor ſenſum occupat: & guſtatū linguæ feruor interpedit. Ideo ex aſpiratiōe oris prouenta ſuauitas cōcludiť. Quod ſi caloris abſit iniuria tum demū pōt lingua incolumi blandimento dulcedinē p merito eius excipe. Præterea ſuccus dulcis cū p calorē nō impune penetrat uenarū receptacula: & ideo noxa minuit uoluptatē. Succeſſit Horus & cū multa inqt de potu & cibatu quęſiſſet Auienus unū maxime neceſſariū (ſpōte an oblitus ignoro) ptermiſit: cur ieiunii magis ſiciant q̄ eſuriāt. Hoc in cōe nobis Diſarii ſi uī abſolues. Et ille Rē tractatu dignā inqt Hore quæſiſti: ſed cuius rō in aperto ſit. Cū.n. aīal ex diuerſis cōſtet elemētis unū eſt de his quæ corpus efficiunt: qđ & ſolū aut maxīe ultra cætera aptum ſibi quærat alimētū: calorē dico q liquorē ſibi ſemp exigit miniſtrari. Certe de ipſis q̄ttuor elemētis extrinſecus uidemus nec aquā nec aerē neq; terrā aliqd quo alať aut quod cōſumat exigere: nullāq; noxā uicinis uel appoſitis ſibi rebus inferre. Solus ignis alimēti ppetui deſiderio qcqd offendit abſumit. Inſpice & primæ ætatis infantiā quātū cibū nimio calore cōficiat: & cōtra ſenes cogita facile tolerare ieiuniū q̄ſi extincto in ipſis calore qui nutrimentis recreari ſolet. Sed & media ætas ſi multo exercitio excitauerit ſibi naturalem calorē animoſius cibū appetit. Conſideremus & aīalia ſanguine carētia: q̄ nullū cibū quærant penuria caloris. Ergo ſi calor in appetētia ſemp ē: liquor aūt propriū caloris alimētū ē: bene ī nobis cū ex ieiunio corpori nutrimēta quæ runť: pcipue calor ſuū poſtulat: quo accepto corpus oē recreať: & patiētius expectat cibū ſolidiorē. His dictis. Auienus annulū de mēſa rettulit: q illi de breuiſſimo dexteræ manus digito repente deciderat. Cūq; a p̄ſentibus quæreret: cur eū aliena manu & digito & nō huic geſtamini deputatis potius inſereret: oñdit manū leuā ex uulnere tumidiorē. Hic Horo nata qōnis occaſio: Et dic inqt Diſari: oīs.n. ſitus corporis ptinet ad medici notionē: tu uero doctrinā & ultra q̄ medicina poſtulat cōſecutus es: dic in q̄ cur ſibi cōis aſſenſus annulū in digito: q minimo uicinus ē: quē ēt medicinalē uocāt: & manu pcipua ſiniſtra geſtādū eſſe pſuaſit. Et Diſarius: de hac ipſa ſermo quidā ad nos ab ægypto uenerat: de quo dubitabā fabulā ne an uerā rōnē uocarē: ſed libris anatomicoꝶ poſtea cōſultis ueꝶ repi: neruū quendā de corde natū priorſum pgere uſq; ad digitū manus ſiniſtræ minimo proximū: & illic deſinere implicatū cæteris eiuſdē digiti neruis: & iō uiſum ueteribus: ut ille digitus annulo tāq̄ corona circundareť. Et Hor9 adeo inqt Diſari ueꝶ ita ut dicis ęgyptios opinari: ut ego ſacerdotes eoꝶ quos pphetas uocāt: cū ī tēplo uidiſſem circa deoꝶ aras hūc ī ſingulis digitū cōfectis odoribus illinere: & eius rei cās inquiſiſſem: & de neruo qđ iā dictū ē principe eoꝶ narrāte didicerim: & inſup de numero q p ipſum ſignificať cōplicatus.n. ſenarium numeꝶ digitus iſte demōſtrat: qui omnifariā plenus pfectus atq; diuinus ē. Cauſaſq; cur plenus ſit hic numerus: ille multis aſſeruit: ego nunc ut p̄ſentibus fabulis minus aptas reliquo. Hæc ſunt q̄ in ægypto diuinaꝶ oīum diſciplinaꝶ cōpote: cur annulus huic digito magis inſerať agnoui. Inter hæc Cecinna Albinus: Si uolentibus erit uobis inqt in mediū pferro q̄ de hac eadē cā apud Ateiū Capitonē pōtifici iuris īter primos: pitū: legiſſe memini: qui cū nefas eē ſanciret deoꝶ formas inſculpi ānulis eo uſq; pceſſit: ut

& cur hoc digito uel in hac manu geſtaret annulus nõ taceret. Veteres inqt nõ ornatus ſed ſignãdi cã annulũ ſecũ circũferebãt. Vnde nec plus hr̃e q̃ unũ licebat: nec cuiq̃ niſi libero: quos ſolos fides decerneret: q̃ ſignaculo cõtinet. Iõ ius annulo℞ famuli nõ habebãt. Imprimebat ãt ſculptura materiæ ãnuli ſiue ex ferro ſiue ex auro fore: & geſtabat: ut qſq; uellet quacũq; manu: quolibet digito. Poſtea inqt uſus luxuriãtis ætati: ſignaturas p̃cioſis gẽmis cœpit iſculpere: & certatim hæc oĩs imitatio laceſſiuit: ut de augmẽto p̃cii quo ſculpẽdos lapides paraſſent: gloriaret. Hinc factũ ẽ ut uſus annulo℞ exemptus dexteræ: q̃ multũ negocio℞ gerit in leuã relegarent: q̃ ocioſior ẽ: ne crebro motu & officio manus dexteræ: p̃cioſi lapides frangerent. Electus aũt inquit ipſa leua manu digitus minimo ꝓximus quaſi aptior cæteris: cui cõmendaret annuli p̃cioſitas. Nã pollex: q nomẽ ab eo q^d pollet: accepit nec ĩ ſiniſtra ceſſat. nec minus q̃ tota manus ſemp̱ in officio eſt: Vnde apud græcos αντιχειρ ĩquit uocat: quaſi manus altera. Pollici uero uicinus nudus & ſine tuitiõe alterius appoſiti uidebat. Nam pollex ita ĩferior ẽ: ut uix radicẽ eius excedat. Mediũ & minimum uitauerũt ĩquit: ut ineptos alte℞ magnitudine breuitate alte℞: & electus eſt: q ab utroq; claudit: & minus officii gerit: & ideo ſeruãdo annulo magis accõmodatus. Hæc ſunt q̃ lectio pontificalis habet unuſqſq; ut uolet uel hetruſcã uel ægyptiã opinionẽ ſequat. Inter hæc Horus ad cõſulẽdũ ſeuerus ſis inquit Diſari: p̃ter hũc ueſtiũ qui me tetigit: nihil mei nõis cenſu aliud habere. Vnde nec ſeruus mihi eſt nec ut ſit opto: ſed oẽm uſum: qui uiuo miniſtrãdus eſt: ego mihimet ſubminiſtro. Nup ergo cũ in hoſtiẽſi oppido morarer: ſordidatũ meũ in mare diutile laui: & ſup̱ littus ſole ſiccaui: nihiloq; min⁹ eadẽ in ipſo poſt ablutionẽ maculę ſordiũ uiſebant. Cũq; meres iſta ſtupefaceret: aſſiſtens forte nauta: quin poti⁹ ait in fluuio ablue palium tuũ: ſi uis emaculatũ. Parui ut ue℞ ꝓbarẽ & aq̃ dulci ablutũ atq; ſiccatũ uidi ſplendori ſuo redditũ. Et ex illo cauſam requiro: cur magis dulcis aqua q̃ ſalſa idonea ſit ſordibus abluẽdis. Iã dudum Diſari⁹ inqt: hæc q̃ſtio ab Ariſtotele & ꝓpoſita & ſoluta eſt. Ait. n. aquã marinã multo ſpiſſiorẽ eſſe: q̃ eſt dulcis: imo illã eſſe fæculentã dulcẽ uero purã atq; ſubtilẽ. Hĩc facili⁹ ait: uel impitos nãdi ſuſtinet mare: cũ fluuialis aqua quaſi ĩfirma & nullo iumẽto fulta mox cedat: & in imũ põdera accepta trãſmittat. Ergo aquã dulcẽ dixit: q̃ſi natura leuẽ celerius ĩmergere ĩ ea q̃ abluẽda ſunt: & dũ ſiccat ſecũ ſordiũ maculas abſtraher marinã uero quaſi craſſiorẽ nec facile penetrare purgãdo pp̱ ſui dẽſitatẽ: & dũ uix ſiccat nõ multũ ſordiũ ſecũ trahere. Cũq; Horus iis aſſentire uideret. Euſtachi⁹ ait. Ne decipias q̃ſo credulum q ſe qõnẽq; ſuã cõmiſit fidei tuę. Ariſtoteles. n. ut nõnulla alia magis acute q̃ uere iſta diſſeruit. Adeo ãt aquæ denſitas nõ nocet abluẽdis: ut ſæpe q aliquas ſpẽs purgatas uolunt: ne ſola aqua uel dulci tardius hoc efficiãt: admiſceãt illi cinerẽ: uel (ſi defu rit) terrenũ puluerẽ: ut craſſior facta celerius poſſit abluere. Nihil ergo ĩpedit marinæ aq̃ d ſitas. Sed nec iõ qa ſalſa eſt: minus abluit. Salſitas. n. findere & uelut apire meatus ſolet: & iõ magis elicere ebuit abluẽda. Sed hęc una cã ẽ: cur aqua marina nõ ſit ablutiõi apta quia pinguis eſt: ſicut & ipſe Ariſtoteles ſæpe teſtatus eſt: & ſales docẽt: quib⁹ ineſſe qddã pingue nullus ignorat. Eſt & hoc indiciũ pinguis aquæ marinæ: q cũ inſpargit flãme: nõ tã extinguit q̃ pariter accendit aquæ pinguedĩe alimõiæ igni ſubminiſtrãte. Poſtremo Home℞ ſequamur: q̃ ſolus fuit naturæ cõſcius. Facit. n. Nauſicã Alcioni filia abluentẽ ueſtes: cũ ſup mare cẽt: nõ ĩ mari ſed ĩ fluuio. Idẽ locus Homeri docet nos marinę aq̃ quiddã ineſſe pĩgue ꝑmixtũ. Vlixes. n. cũ iã dudũ mare euaſiſſet: & ſtaret ſiccato corpore ait ad Nauſiccæ famulas.

Aqua maris piguis

αλφιτολοὶ ςηθουτω ἀπόπροθεν ὄφρ᾽ ἐγὼ αὐτος
χρήσομαι ἠ δὴ γὰρ δηρὸν ἀπὸ χρόος ἐςιν ἀλοιφὴ
ἅλμην ὤμοιιν ἀπολούσομαι ἀμφὶ δ᾽ ἐλαίῳ

Poſt hæc cũ deſcendiſſet in fluuiũ diuinus uates: qui in oĩ re naturã ſecutus eſt: expſſit quod fieri ſolet: ut qui aſcendũt de mari ſi in ſole ſteterint: aqua quidẽ celeriter ſole ſic cet̃: maneat aũt in corporis ſupficie ueluti flos qdã: qui & in detergẽdo ſentit̃. Et hæc eſt aquę marine pinguedo q̃ ſola ĩpedit ablutionẽ. Et qa a cęteris expedit9 mihi te pauliſper indulges: mõ aũt nobis de aqua ſermo fuit: quæro cur in aqua ſimulacra maiora ueris uident̃: quod genus apud popinatores pleraq; ſitamẽtorũ cernimus propoſita ampliora ſpẽ q̃ corpore: qppe uidemus in doliolis uitreis aq̃ plenis & oua globis maioribus: & iecuſcula fibris tumidioribus & buluas ſpiris ingẽtibus & oĩo ipſum uidere: qua nobis rõne cõſtat: qa ſolent de hoc nõnulli nec uera nec uerſimilia ſentire. Et Diſarius aqua inqt denſior eſt aeris tenuitate: & ideo eã cũctatior uiſus penetrat: cui9 offenſa pcuſſa uidẽdi acies ſcindit̃: & in ſe recurrit. Sciſſa dũ redit iã non directo ictu: ſed undiq; uerſum incurrit liniamẽta ſimulacri: & ſic fit ut uideat̃ imago archethypo ſuo grãdior. Nã & ſolis orbis matutinus ſolito nobis maior apparet: qa ĩter iacet inter nos & ipſũ aer adhuc de nocte roſidus: & grãdeſcit imago eius tãq̃ ĩ aq̃ ſpeculo uiſat̃. Ipſam uero uidẽdi naturã nõ in ſubinde introſpexit Epicurus: cuius in hoc nõ ẽ (ut ex timo) in probãda ſnĩa a ſtipulãte pcipue Democrito: quia ſicut in cęteris ita & in hoc paria ſenſeret. Ergo cenſet Epicurus ab oĩbus corporibus iugi flore quæpiã ſimulacra manere: nec unq̃ tãtulã morã interuenire: quin ultra ferant̃ inani figura cohærẽtes corpoꝝ exuuie: quaꝝ receptacula in nr̃is oculis ſunt: & ideo ad deputatã ſibi a natura ſedẽ proprii ſenſus recurrũt. Hæc ſunt q̃ uir ille cõmemorat: quibus ſi occurris obuius expecto qd referas. Ad hæc renidens Euſtachius in propatulo ẽ iquit: qd decepit Epicuꝝ. A uero. n. lapſus ẽ alioꝝ qttuor ſenſuũ ſecut9 exẽplũ: qa ĩ audiẽdo & guſtãdo & odorando atq; tangendo nihil e nobis emittimus: ſed extrinſecus accipimus: qd ſenſum ſuũ moueat. Quippe & uox ad aures ultro uenit: & auræ in nares influũt: & palato ingerit̃: qd gignat ſaporem & corpori nr̃o applicant̃ tactu ſentiẽda. Hinc putauit & ex oculis nihil foras pficiſci: ſed imagines reꝝ in oculos ultro meare. Cuius opinioni repugnat: q in ſpeculis imago aduerſa cõtẽplatorẽ ſuũ reſpicit: cũ debeat (ſi qdem a nobis orta recto meatu pficiſcit̃) poſterã ſui ptem cũ diſcedit oſtẽdere: ut leua leuã dextera dexterã reſpiciat. Nã hiſtrio perſonã ſibi detractã ex ea pte uidet qua induit. ſ. nõ faciem ſed poſteriorẽ cauernã. Deinde interrogare hũc uiꝝ uellem: an tunc imagines eſt rebus auolãt: cũ eſt q uelit uidere: an & cũ nullus aſpicit: emicãt undiq; ſimulacra. Nã ſi qd primũ dixi teneat: qro cuius ĩperio ſimulacra pſto ſint intuenti: & quotiens qs uoluerit ora cõuertere: totiẽs ſe & illa cõuertãt. Sin ſcdo ĩhæreat: ut dicat ppetuo flore reꝝ oĩum manare ſimulacra: qro q̃diu cohærentia pmanẽt nullo coagulo iuncta ad pmanẽdũ. Aut ſi manere dederimus. queadmodũ aliquẽ retinebũt colorẽ: cui9 natura cũ ſit ĩ corporea: tñ nunq̃ põt eẽ ſine corpe. Deinde qs põt ĩ aĩum inducere ſimul atq; oculos uerteris ĩcurrere imagines cæli maris littoris pti nauiũ pecudum: & ĩnumerabilium pterea reꝝ q̃s uno oculoꝝ iactu uidemus: cũ ſit pupilla q̃ uiſu pollet: oppido pua. Et qñ mõ totus exercit̃ uiſit̃: adde ſingulis militib9 pfecta ſimulacra ſe cogerunt: atq; ita collata tot milia penetrãt oculos ĩtuentis. Sed q laboramus opinionẽ ſic inanẽ uerbis uerberare: cũ ipſa rei uanitas ſe refellat? Cõſtat ãt uiſum nobis hac puenire rõne geminũ lumẽ e pupilla quacũq; eã uerteris directa linea

Cur ſimulacra maiora ueris in aqua uideantur

Orbis ſolis ĩ mare maior

Geminũ lumen

emicat. Id oculoꝝ domeſticũ pro fluuiũ ſi reperit in circũfuſo nobis aere lucẽ: ꝑ eam
directim ꝑgit: q̃diu corpus offendat. Et ſi faciã ueteris: ut circũſpicias: utrobiq; acies
uidẽdi directa ꝓcedit. Ipſe aũt iactus quẽ diximus de nr̃is oculis emicare: incipiens a
tenui radice in ſũma fit latior: ſicut radii a pictore finguntᷣ. Iõ ꝑ minutiſſimũ foramẽ
cõtẽplans oculus uidet cæli ꝓfunditatẽ. Ergo tria iſta nobis neceſſaria ſũt ad effectũ
uidẽdi: lumẽ qᵈ de nobis emittimus: & ut aer q interiacet lucidus ſit: & corpus quo
offenſo deſinat intẽtio. Quæ ſi diutius ꝑgat: rectã intẽtionẽ laſſata nõ obtinet ſed ſciſ neceſſaria
ſa in dexterã leuãq; diffunditᷣ. Hinc eſt ꝙ ubicũq; terraꝝ ſteteris: uideris tibi quandã ad uiſum
cæli cõcluſionẽ uidere: & hoc ẽ qᵈ horrizontẽ ueteres uocauerũt: quoꝝ indago fideli Horizon
ter deꝑhendit: directã ab oculis aciẽ ꝑ planũ cõtra aſpicientibus nõ ꝑgere ultra centũ
octoginta ſtadia: & ĩde in orbẽ iã recuruari. Per planũ iõ adieci: qa altitudines lõgiſſi
me aſpicimus: qppe qui: & cælũ uidemus. Ergo in oĩ orizõtis orbe ipſe q intuetᷣ cen-
tron eſt. Et qa diximus q̃tũ a centro acies uſq; ad ptẽ orbis extenditᷣ: ſine dubio in ori
zonte Διαμετροσ orbis tercentoꝝ ſexaginta ſtadioꝝ eſt: & ſi ulterius q intuetᷣ acceſ
ſerit: ſeu retrorſum receſſerit: ſimilẽ circa ſe orbẽ uidebit. Sicut igitᷣ diximus cũ lumẽ
qᵈ pergit nobis per aeris lucẽ in corpus inciderit impletᷣ officiũ uidendi. Sed ut poſ-
ſit res uiſa cognoſci: renũciat uiſam ſpẽm rõni ſenſus oculoꝝ: & illã aduocata memo
ria recognoſcit. Ergo uidere oculoꝝ eſt: iudicare rõnis: memoriæ meminiſſe: qa trinũ
eſt officiũ quod uiſum cõplet ad dignoſcendam figurã ſenſus: rõ memoria: Senſus rẽ
uiſam rõni refundit. Illa quid uiſum ſit recordatᷣ. Ad eã aũt intuẽdo neceſſarium eſt rõ
nis officium: ut ſæpe in uno uidendi ſenſu ẽt alium ſenſum memoria ſuggerente ratio
deꝑhendat. Nã ſi ignis appareat ſcit eũ & ante tactũ rõ calere. Si nix ſit illa q̃ uiſa eſt:
intelligit in ipſa illa rõ ẽt tactus rigorem. Hac ceſſante uiſu inefficax eſt: adeo ut ꝙ re
mus in aq̃ fractus uidetᷣ uel ꝙ turris eminus uiſa cũ ſit anguloſa rotunda extimatᷣ fa
ciat rõnis negligentia: q̃ ſi ſe intẽderit: agnoſcit in turre angulos & in remo ĩtegritatẽ.
Et oĩa illa diſcernit: q̃ academiacis dãnandoꝝ ſenſuũ occaſionẽ dederunt: cum ſenſus
unus inter certiſſimas res habendas ſic comitãte rõne: cui nonnunq̃ ad diſcernendam
ſpeciẽ non ſufficit ſenſus unus. Nam ſi eminus pomi qᵈ malũ dicitᷣ: figura uiſatᷣ: nõ
oĩno id malũ eſt. Potuit. n. ex aliqua materia fingi mali ſimilitudo. Aduocãdus ẽ igi-
tur ſenſus alter ut odor uidelicet. Sed potuit inter congeriẽ maloꝝ poſitũ aurã odo-
ris ipſius cõ epiſſe. Hic tactus conſulẽdus eſt: qui põt depondere indicare: Sed metꝰ
eſt ne ipſe fallatur: ſi fallax opifex materiã q̃ pomi pondus imitaretᷣ: elegit. Cõfugien
dum eſt igitᷣ ad saporẽ: qui ſi formæ cõſentiat: malũ eẽ nulla dubitatio eſt. Sic ꝓbatᷣ
efficaciã ſenſuũ de rõne pondere. Ideo deus opifex oẽs ſenſus in capite. i. circa ſedẽ ra-
tionibus locauit. His dictis fauor ab oĩbus exortus eſt admirãtibꝰ dictoꝝ ſoliditatẽ
adeo ut atteſtari uel ipſum Euãgelũ nõ pigeret. Diſarius deinde ſubiecit: Iſti plauſus
ſunt q prouocãt pĥiam ad uindicandos ſibi de aliena arte tractatus: unde ſæpe occur
rit in manifeſtos errores: ut Plato ueſter dũ nec anatomica q̃ medicinæ ꝓpria ẽ: abſti
net: riſum de ſe poſteris tradidit Dixit. n. diuiſas eſſe uias deuorãdis cibatui & potui:
& cibũ quidẽ ſtomachũ trahi: potũ uero ꝑ αρτηριαν q̃ τραχεια dᷣ fibris pulmonis al
labi. Quod tm̃ uiꝝ uel extimaſſe uel in lib. retuliſſe mirandũ eſt uel potius dolendũ.
Vnde Eraſiſtratus medicoꝝ ueteꝝ nobiliſſimus in eũ iure ĩuectus eſt: dicẽs illũ retu
liſſe lõge diuerſa q̃ rõ deꝑhẽdit Duas. n. eẽ fiſtulas iſtar canaliũ: eaſq; ab oris faucibus
ꝓficiſci deorſum: & ꝑ eaꝝ alterã induci delabiq; in ſtomachũ eſculẽta oĩa & poculen
ta: ex eoq; ferri ĩ uẽtriculũ qᵈ græce appellatᷣ η κατωκοιλια atq; illic ſubigi digeriq;

ac deinde aridiora ex his retrimenta in aliū conuenire qđ græce κοΧὸσ dicitur: humidiora aūt per renes in uesicā trahi: & per alterā de duobus ſupioribus fiſtulā quæ græce appellat̃ τραΧεια αρτηρια ſpūm a ſūmo ore in pulmonē atq; inde rurſum in os & in nares cōmeare: perq; eundē uocis fieri meatū. Ac ne potius cibuſue ariodior quem oporteret in ſtomachū ire: ꝓcederet ex ore labereturq; in eā fiſtulā per quā ſpūs reciprocat̃: ex eaq; offenſionē intercluderet̃ animæ uia: īpoſitā eſſe arte quadā & ope naturæ επιΥλοττιΔα quaſi clauſtrū mutuū utriuſq; fiſtulæ q̄ ſibi ſunt cohærētes: eāq; επιΥλωττιΔα inter edēdū bibendūq; operire ac ꝓtegere τηντ ραΧειανι nequid ex eſca potuue incideret in illud quaſi æſtuātis aīæ īter ac pp ea nihil humoris influere in pulmonē ore ipſo arteriæ cōmunito. Hæc Eraſiſtratus cui (ut extimo) uera rō cōſentit. Cū. n. cibus nō ſqualidus ſiccitate ſed humoris tēperiæ mollis uentri inferēdus ſit neceſſe eſt eandē uiā ambobus patere: ut cibus potu tēperatus per ſtomachū in uentrem cōdatur: nec aliter natura cōponeret niſi quod ſalutare eſſet animali. Deinde cū pulmo & ſolidus & leuigatus ſit: ſi quid ſpiſſum in ipſum deciderit: quēadmodū penetrat aut tranſmitti poteſt ad locū digeſtionis cū cōſtet: ſi qn̄ cauſali quid paulo dēſius in pulmonē uiolentia ſpiritus trahēte deciderit mox naſci tuſſim nimis aſperam: & alias quaſſationes uſq; ad uexationē ſalutis. Si aūt naturalis uia potū ī pulmonem traheret: cū corpulenta bibūtur uel cū hauritur potus admixtus granis ſeu ex re aliq̄ denſiore: quid iis ſumptis pulmo pateret̃. Vnde επιΥΛοττιο a natura prouiſa eſt: q̄ cum cibus ſumitur operimēto ſit arteriæ: ne quid per ipſam in pulmonē ſpiritu paſſim trahente labat̃. Sicut cū ſermo emitēdus eſt inclinat̃ ad operiendā ſtomachi uiā ut αρτηριαν uoci patere permittat: Eſt & hoc de experiētia motum: ꝙ qui ſenſim trahunt potū uentres habēt humectiores humore. q pautim ſumptus eſt diutius ꝑmanēte. Siquis uero auidius hauſerit: humor eodē impetu trahitur ꝑterit in ueſicā: & ſicciori cibo ꝓuenit tarda digeſtio. Hęc aūt differētia nō naſceret̃: ſi a pricipio cibi & potus diuiſi eſſent meatus. Quod aūt alcœus poeta dixit: & uulgo canitur.

Ideo dictū eſt: quia pulmo re uera gaudet humore: ſed trahit quantū ſibi extimat neceſſarium. Vide ſatis fuiſſe philoſophoꝝ oium principi alienis abſtinere: quā minus nota proferre. Ad hæc Euſtachius paulo cōmotior non minus te inqt diſarius phūs q̄ medicis inſerebā: ſed modo uideris mihi rem cōſenſu generis humani decantatam: & creditam obliuiōi dare: philoſophiā artem eſſe artiū & diſciplinam diſciplinaꝝ: & nunc in ipſam inuehit̃ participali auſu medicina: cū phīa illic habeat̃ anguſtior: ubi de rationali parte. i. de incorporeis diſputat. & illic incline̊t: ubi de phyſica qđ eſt de diuinis corporibus uel cæli uel ſydeꝝ tractat. Medicina aūt phyſicæ partis extrema fax eſt: cui rō eſt cū teſtis terreniſq; corporibus. Sed quid rōnem nominaui: cū magis apud ipſa teget cōiectura q̄ rō. Quę ergo coniicit e carne lutulēta: audet inequitate philoſophiæ de incorporeis & uere diuinis certa ratione tractanti. Sed ne uideatur cōmunis iſta defenſio tractatum uitare pulmonis: accipe cauſas quas platonica maieſtas ſecuta eſt. επιΥΛωττιο quam memoras inuētum naturæ eſt ad tegendaſq; certa alternatione uias cibatus & potus: ut illū ſtomacho: tranſmittat: hunc pulmo ſuſcipiat. Propterea tot meatibus diſtinctus eſt: & interpatet rimis nō ut ſpiritus egreſſiones habeat: cui ex altatio occulta ſufficeret: ſed ut per eos ſiquid cibatus in pulmonem deciderit: ſuccus eius mox migret in ſedē digeſtionis. Deinde αρτηριā ſi quo caſu ſciſſa fuerit: potus non deuorat̃: ſed quaſi ſciſſo meatu ſuo reiectat̃ foras incolumi

ſtomacho: quod non contingeret niſi ἀρτηρίαϛ uia eſſet humoris Sed & hoc in propatulo eſt qa quibus æger eſt pulmo accedunt in maximam ſitim: ſed non eueniret: niſi eſſet pulmo receptaculum potus. Hoc quoq; intuere: quæ animalia qbus pulmo nõ eſt: potum neſciunt. Natura.n.nihil ſuperfluũ ſed membra ſingula ad aliquod uiuẽdi miniſterium fecit: quod cum deeſt: uſus eius non deſideratur. Vel hoc cogita: qa ſi ſtomachus cibũ potũq; ſuſciperet: ſuperfluus foret ueſicæ uſus Poterat.n. utriuſq; rei ſtomachus retrimenta inteſtino tradere: cui nũc ſolius cibi tradit. nec opus eſſet diuerſis meatib9 qbus ſingula traderent: ſed unus utriq; ſufficeret ab eadẽ ſtatione trãſmiſſo. Modo aũt ſeorſum ueſica & inteſtinũ ſeorſum ſaluti ſeruit qa illi ſtomachus tradit: pulmo ueſicæ: Nec hoc prætereundum eſt. q in urina quæ eſt retrimentũ potus nullum cibi ueſtigium repetitur: ſed nec aliqua qualitate illorum retrimentorum uel coloris uel odoris inficitur. Quod ſi in uentre ſimul fuiſſent: aliqua illarũ ſordiu qualitas inficeretur. Nam poſtremo lapidẽs qui de potu in ueſicam naſcuntur: cur nunq̃ in uentre coaleſcunt: cum non niſi ex potu fiant: & naſci in uentre quoq; debuerint: ſi uenter eſſet receptaculum potus In pulmonẽ defluere potũ nec poetæ nobiles ignorant. Ait enim Eupolis in fabula: quæ inſcribitur cœlaces:

Euripides uero huius rei manifeſtiſſimus aſtipulator eſt. Cum igitur & rõ corporeæ fabricæ & teſtium nobilis auctoritas aſtipuletur Platoni: nõ ne quiſquis cõtra ſentit: inſanit: Inter hæc. Euangelus gloriæ græcorũ inuidẽs & illudẽs: faceſſant ait hæc: quæ inter uos in oſtẽtationẽ loquacitas agitant: quin potius ſiqd calet ueſtra ſapiẽtia ſcire ex uobis uolo: ouum ne prius extiterit: an gallina: Irridere te putas Diſarius ait: & tñ quæſtio quã mouiſti: & inquiſitu & ſcitu digna eſt. Tu.n. me tibi de rei utilitate cõparans cõſuluiſti: utrũ prius gallina ex ouo: an ouũ ex gallina prodiit. Sed hoc ita ſeriis inſerendũ eſt: ut de eo debeat uel anxie diſputari. Et proferã quæ in utrãq; partẽ mihi dicẽda ſubuenient relicturus tibi utrũ eorũ uerius malis uideri: Si cõcedimus oĩa quę ſunt: aliqñ cœpiſſe: ouum prius a natura factũ iure extimabit. Semper.n.qd incipit: imperfectũ adhuc & informe eſt: & ad perfectionem ſui per procedentis artis & tpis additamenta format. Ergo natura fabricans auẽ ab informi rudimẽto cœpit: & ouũ in quo necdũ eſt ſpẽs extitit procedẽte paulatim maturitatis effectu. Deinde quicqd a natura uariis ornatibus comparatũ eſt ſine dubio cœpit a ſimplici: & ita contextõis acceſſione uariatũ eſt. Ergo ouum uiſu ſimplex & undiq; uerſum pari ſpẽ creatũ ẽ: & ex illa uarietas ornatũ quibus conſtat auis ſpẽs abſoluta eſt. Nam ſicut elemẽta pri9 extiterunt & ita reliqua corpora de cõmixtione eorũ creata ſunt: ita rõnes ſeminales q̃ in ouo ſunt: ſi uenialis erit iſta tranſlatio: uelut quædam gallinæ elementa credenda ſunt. Nec importune elementis de qbus ſunt oĩa: ouum cõparauerim. Omni.n.genere aĩantiũ quæ ex coitione naſcunt: inuenies ouũ aliquorũ eẽ principiũ inſtar elemẽti. Aut.n.gradiunt aĩantia: aut ſerpũt aut nãdo uolandoue uiuunt: Ingrediẽtibus lacertæ & ſimilia ex ouis creant Quæ ſerpunt ouis naſcunt. Exordio uolãtia uniuerſa de ouis prodeunt excepto uno quod incertæ naturæ ẽ. Nã ueſpertilio uolat qdẽ pellitis alis: ſed inter uolãtia nõ habẽdus ẽ: q q̃ttuor pedibus gradi: formatoſq; pullos pit & nutrit lacte quos generat. Nãtia pene oĩa de ouis oriunt generis ſui: crocodilus uero ẽt de teſteis q̃lia ſũt uolãtiũ. Et ne uidear plus nimio extuliſſe ouũ elemẽti uocabulo cõſule initiatos ſacris liberi patris ĩ qb9 hac uenerãtiõe ouũ colit: ut ex forma tereti ac pene ſperali atq; undiq; uerſũ clauſa & ĩcludẽte ĩtra ſe uitã mũdi ſimulacrũ uocet Mũdũ ãt cõſenſu oĩum cõſtat uniuerſitatis eẽ prĩcipiũ prodeat q priorẽ uult eẽ gallinã &

hæc uerba tenet qđ defendit aſſere. Ouū rei cuius eſt: nec initiū nec finis eſt. Nā initiū ſemē eſt finis auis ipſa formata. Ouū uero digeſtio eſt ſeminis. Cū ergo ſemē aīalis ſit & ouū ſeminis: ouum a te aīal eē nō potuit: ſicut nō pōt digeſtio cibi fieri ante q̄ ſit q edit. Et tale eſt dicere ouū ante gallinā factū: ac ſi qs dicat matricē añ mulierē factā: Et q interrogat queadmodū gallina ſine ouo eē potuit: ſimilis ē īterrogāti qm̄ pacto hoīes facti ſūt āte pudēda de qbus hoīes ꝓcreat. Vnde ſicut nemo recte dicet hoīem ſeminis eē: ſed ſemē hoīs: ita nec oui gallinā: ſed ouū eē gallinæ. Deīde ſi cōcedamus: ut ab aduerſa parte dictū ē: hęc q̄ ſunt ex tpe aliquod ſūpſiſſe principiū natura primū ſingula aīalia pfecta formauit: deīde ppetuā legē dedit ut cōtinuaret̃ ꝓcreatōe ſucceſſio. Perfecta aūt ī exordio fieri potuiſſe: teſtimonia ſunt nūc quoq; nō pauca aīantia: q̄ de terra & imbre pfecta naſcunt̃: ut ī ægypto mures & ī aliis ranæ ſerpētēſq; & ſimilia. Oua aūt nunq̄ de terra ſūt ꝓcreata: qa in illis nulla pfectio. Natura uero pfecta format & de perfectis iſta ꝓcedūt. ut de ītegritate partes. Nā ut cōcedā ouū auiū eē ſeminaria: uideamus qd de ſemine ipſo phoꝝ diffinitio teſtat̃: q̄ ita ſancit. Semen generatio ē ad eius ex quo ē ſimilitudinē pergēs. Nō pōt aūt ad ſimilitudinē pergi rei q̄ necdū eſt: ſicut nec ſemē ex eo qđ adhuc nō ſubſtitit emanat. Ergo in primo reꝝ ortu intelligamus cū cęteris aīantibus: q̄ ſolo ſemine naſcunt̃: de quibus nō ambigit̃: quin prius fuerint: q̄ ſemē ſuū: aues quoq; opifice natura extitiſſe perfectas. Et qa uis generandi inſerta ſit ſingulis: ab his iam ꝓcedere naſcēdi modos quos pro diuerſitate aniantiū natura uariauit. Habes Euāgele utroq; quod teneas: & diſſimulata pauliſp irriſione tecū delibera quid ſequaris. Et Euāgelus: Quia ex iocis ſeria facit uiolētia loquēdi: hoc mihi abſoluatis uolo: cuius diu me exercuit uera deliberatio. Nuper. n. mihi de tiburti agro meo exhibiti ſunt apri quos obtulit ſylua uenātibus. Et quia diutine cōtinuata uonatio eſt plati ſunt alii interdiu noctu alii: quos pduxit dies ītegra carnis incolumitate durarūt: q̄ uero per noctē lunari plenitudine lucēte portati ſunt: putruerunt. Quod ubi ſcitū eſt: q ſequēti nocte deferebant: infixo cuicūq; pti corpis acuto æneo apros carne ītegra prulerūt. Quæro igit̃: cur noxā quā pecudibus occiſis ſolis radii nō dederūt: lunare lumē effecerit? Facilis ē inqt Dſarius & ſimplex iſta reſpōſio. Nullius. n. rei fit aliqn̄ putredo: niſi calor humorq; cōuenerit. Pecudū āt putredo nihil aliud ē: niſi cū defluxio q̄dā latēs ſoliditatē carnis ī humorē reſoluit. Calor āt ſi tēperatus ſit & modicus: nutrit humores: ſit nimius exſiccat & hītudinē carnis extenuat. Ergo de corpibus enectis ſolui maioris caloris haurit humorē lunare lumen in quo eſt manifeſtus calor: ſed occultus tepor magis diffundit humecta. Et īde ꝓuenit iniecto tpe & aucto humor̃ putredo his dcīs Euſtachiū Euāgelus ītuēs: ſi rōni dictę aſſentiris ait: annuas oportet aut ſi ē qđ moueat ꝓferre nō pigeat: qa uis urī ſermonis obtinuit: ne inuita aure uos audiā. Oīa inqt Euſtachius a Diſario & luculēte & ex uero dicta ſūt. Sed illud p̄ſſus ītuendū ē: utrū mēſura caloris ſit cā putredinis. ut ex maiore calore nō fieri: & ex minore ac tēperato ꝓuenire dicat̃ Solis. n. calor q nimiū feruet: qn̄ annus ī æſtate eſt: & hyeme tepeſcit: putrefacit carnes æſtate nō hyeme. Ergo nec luna pp ſummiſſiorē calorem diffundit humores. Sed neſcio quæ græci ἰδιωμᾱ uocāt: & q̄dā natura ineſt lumini qđ de ea defluit: q̄ humectet corpa: & uelut occulto rore madefaciat: cui admixtus calor ipſe lunaris putrefacit carnē cui diutile fuerit īfuſus. Neq;. n. oīs calor unius ē q̄litatis ut hoc ſolo a ſe differat: ſi maior minorue ſit. Sed eē ī igne diuerſiſſimas q̄litates nullā ſecū habētes ſocietatē reb9 manifeſtis ꝓbat̃ Aurifices ad formandū aurū nullo niſi de paleis utunt̃ igne qa cæteri ad ꝓducēdam

hanc materiam inhabiles uident͂. Medici in remediis concoquendis magis ſarmētis: q̄ ex alio ligno ignem requirunt: Qui uitro ſoluēdo firmandoq; curant: de arbore cui myricæ nomen eſt igni ſuo eſcam miniſtrant. Calor de lignis oleæ: cū ſit corporibus ſalutaris pnicioſus eſt balneis: & ad diſſoluēdas iuncturas marmoꝝ efficaciter noxi9 ē. Ergo non miꝝ ſi rōnē proprietatis quę ſingulis ineſt: calor ſolis areſacit: lunaris humectat. Hinc & nutrices pueros alentes operimētis obtegunt: cum ſub luna ꝑterūt: ne plenos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet & ſicut ligna uigore humida accepto calore curuantur ita & illoꝝ membra cōtorqueat humoris adiectio. Hoc quippe notū eſt: quia ſiquis diu ſub luna ſomno ſe dederit: ægre excitatur: & proximus fit inſano pondere preſſus humoris qui in omne eius corpus diffuſus atq; diſperſus eſt proprietate lunari: quæ ut corpus infundat oēs eius aperit & laxat meatus. Hinc eſt ꝙ Diana: quę luna eſt αρτεμης dicitur quaſi αεροτεμης hoc eſt aerem ſecans Lucina a parturientibus inuocat͂: qa propriū eius munus eſt diſtendere rimas corporis: & meatibus uiandare. quod eſt accelerādo partu ſalutare. Et hoc eſt quod eleganter poeta Timotheus expreſſit Nec minus circa in anima lunæ ꝓprietas oſtendit͂. Nā ligna quæ uel iam plena uel adhuc creſcente deiecta ſūt: inepta ſunt fabricis quaſi per humoris cōceptionē. Et agricolis curæ eſt frumenta de aeris nō niſi luna deficiente colligere. ut ſicca permaneāt Cōtra quæ humecta deſideras: luna creſcente conficies. tunc & arbores aptius ſeres maxime cum illa eſt ſuper terrā: qa ad incremēta ſtirpium neceſſariū eſt humoris alimentū. Aer ipſe ꝓprietatē lunaris humoris & patitur & prodit. Nā cū luna plena eſt. uel cum naſcit͂: & tūc enim a parte qua ſurſum ſuſpicit plena eſt aer aūt in pluuiam ſoluitur aut ſi ſydus ſit multū de ſe roris emittat unde alcmā lyricus dixit rorem aeris & lunæ filium. Ita undiq; uerſum ꝓbatur ad humectandas diſſoluendaſq; carnes ineſſe lunari lumini proprietatē: quā magis uſus qua rō deprehendit. Quod aūt dixiſti Euangele de acuto æneo (ni fallor cōiectura mea a uero non deuiet Eſt. n. in ære uis acrior quam græci ſtipticam uocant. Vnde ſquamas eius adiiciunt remediis: quę cōtra perniciem putredinis aduocantur. Deinde qui in metallo æreis morantur: ſemper oculorū ſanitate pollēt. Et quibus ante palpebræ nudatæ fuerant illinc conueſtiunt͂. Aura enim quæ ex aere ꝓcedit in oculos incidens haurit & exſicat quod male influit. Vnde & Homerus modo.

Has cauſas ſecutus appellat Ariſtoteles uero auctor eſt uulnera quæ ex æreo mucrone fiunt: minus eſſe noxia q̄ ex ferro: faciliuſq; curari quia ineſt inquit æri uis quædam remedialis & ſiccifica quam demittit in uulnere Pari ratione infixum corpori pecudis lunari repugnat humori.

Macrobii Aurelii Theodoſii uiri conſularis & illuſtris ſaturnaliorum libri impreſſi Venetiis a Philippo Pincio Mantuano: Anno a natiuitate dn̄i. M. cccccc. die. xxix. octobris. Auguſtino Barbadico Sereniſſimo Venetiarum Duce.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O

Omnes ſunt terni præter O qui eſt quaternus

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

RDLE3
3081
505

Fol

Biblioteca de Catalunya

Reg. 501.929

Sig.

Inc. 71- fol

BIBLIOTECA DE CATALUNYA
1001801438